

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 1 Février 1953 Կիրակի 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6981-Նոր շրջան թիւ 2392
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԺԷՔՆԵՐ ԿԱՆ ՃԵՄԲԻ ՎՐԱՅ

Վերջերս առիթ ունեցանք անգամ մը եւս թղթատելու մոռցուած հեղինակի մը՝ Գալուստ Անդրէասեանի «Ամբողջական գործերը» (Հրատ. Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան) :

Հմուտ ուսուցիչ մըն էր հանգուցեալը, բայց նաեւ գիտուն միտք մը, որ միշտ կը պրպտէր, կը վերլուծէր, լեզու դնելով իրերուն, մինչեւ անգամ քարերուն մէջ:

Ունէր նաեւ գրական տաղանդ, բայց անողոք ախտ մը կարճեցուց իր բեղուն կեանքը: (Ծնած էր 1869ին, Մուշ, մեռաւ 1906ին) :

Պիտի թելադրէինք որ դուք ալ կարդայիք, օրինակ, իր «Ճամբուն Երկայնքը», (Մուշէն Տրապզոն), գտնելու համար իր արժէքը :

Շատեր գրի առած են ուղեւորի տպաւորութիւններ: Բայց, մեծ թիւ մը չեն կրցեր անոնք որ կրցած են ինքնուրոյն գիծ մը դնել իրենց նկարագրութեանց մէջ :

Այդ քիչերէն մէկն եղաւ Գալուստ Անդրէասեան, երբ լեռ ու ձոր կը կտրէր Մուշէն Տրապզոն:

Կարդալով իր նկարագրութիւնը, պիտի գտնէք ոչ միայն հում նիւթեր, այլեւ գիտական պաշար :

Աչեցի գրագէտը պարտք սեպած է հայացնել գիտական բառեր: Ձեր առջեւ կը պարզուին աշխարհագրական դիրքեր, հողային խաւեր եւ ուրիշ բնական երեւոյթներ, մայրենի լեզուով եւ մատչելի բացատրութիւններով: Բառեր որոնց մասին շատ քիչեր գաղափար ունին, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա եւ Երեւան :

Միջանկեալ կը յիշենք այս պարագան, ի պէտս զարգացելոց :

Կրնայինք մեր օրերէն ալ կենդանի օրինակ մը յիշել: (Ամէնէն վաւերականը՝ Շ. Նարդունին) :

Բայց, պատմութիւն չէ որ կը գրենք:

Պարզապէս կ'ուզէինք յիշեցնել թէ՝ չարաչար կը սխալին անոնք որ աժգոյն կը տեսնեն մեր գրական անցեալը :

Արդարեւ, դաս մը մարդիկ բան - գործ ըրած են ողբեր հիւսել տեղի - անտեղի :

Շռայլաբան գովեստներ թխել օտար կամ հեռաւոր սուրբերու մասին, անտեսելով ինչ որ կայ իրենց աչքին ու ձեռքին տակ :

Այդ կարճատեսները կամ չտեսները յաճախ այնքան յառաջ կ'երթան որ, կը կարծեն թէ մենք չամերուն ալ տալով գրաղեր ենք երեսուն տարի, երբ անդին «կ'ուսանին, կ'աշխատին, կը գործե՜ն... կոթողներ ձգելով իրենց ետեւ »:

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ շատերը ոչինչ կարդացած են այդ «կոթողներէն» :

Թերեւս թղթատած են, բայց մեծ մասով բան չեն հասկցած :

Եթէ մէկն ու մէկը այս խնդիրը ուսումնասիրէր տեղն ի տեղօք, այլապէս վրդովիչ ողբերգութիւն մը պիտի պարզուէր :

Արժէքը արժէք է, ո՛ւր որ ալ գտնուի: Ոչ մէկ վէճ՝ այդ մասին :

Այս տեսակէտէն, չարաչար կը սխալին նաեւ անոնք որ վերի եւ վարի արտի ցորեն կը փնտռեն, մէկը պանծացնելով, միւսը անտեսելով կամ նսեմացնելով :

Ըլլա՛նք արդար՝ բոլոր վաստակներուն հանդէպ:

Տարագիր բազմութիւնները պետական վարկեր չունին իրենց տրամադրութեան տակ : Մեկենասներն ալ մատի վրայ կը համրուին :

Եւ սակայն, ինչպէս կոթողական գործեր լոյս տեսան վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին : Ամէն ճակատի վրայ :

Դեռ չենք խօսիր այն թանկագին ձեռագիրներու մասին որոնք պատկառելի դէզ մը կը կազմեն, անհատներու քով կամ վանքերու մէջ :

Ամբողջ սերունդ մը ծաղկեցաւ օտարութեան մէջ, իբրեւ ստեղծագործ ուժ: Դիմանալով ամէն փորձութեան :

Ոչինչ կը շահինք ինքնաժխտումով : Անտեսելով այն ստեղծագործ երկունքը որ կը կատարուի մեր աչքերուն առջեւ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Գոհարներ, ի՜նչ գոհարներ, մէկ օրուան թղթատելով հասած թերթերու մէջ :

Ահա նմոյշ մը Պոլսոյ «Ժամանակ»էն, որ մէկ հատիկ է իր թափթփած շարադրութեամբ եւ գոյնզգոյն թրքաբանութիւններով.

— « Օթոյին բրած անակնկալ մէկ փուշնին հետեւանքով բուռն ցնցումի մը կ'ենթարկուի » եւն. (16 Յունուար).

Նոյն թերթէն — «Յարուցանեց» (յարոյց) :

Իր խմբագիրները միշտ եկեղեցի կը հոլովեն, բայց մոռցեր են որ պատարագ «մատոյց» կ'ըսեն եւ ոչ թէ «մատուցանեց»:

✕ Թերթերէն կ'իմանամ թէ Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեան, երբեմնի բանաստեղծ «Ետեր-պէ»ն, գիրք մը տպել տուեր է Անթիլիասի մէջ, — «Կեանքիս ճամբէն»:

Ես չեմ տեսած, գիրքը: Բայց «Երիտ. Հայուհի»ն գրութիւն մը փոխ առած էր, ուր հանդիպեցայ հետեւեալ տողերուն .

— « Կիներր մշակոյթի այդ բարիքէն չէին ուզեր զերծ պահել զաւակի աղջիկը եւ հաստատեր էին Ազգանուէր, Դպրոցասէր ընկերութիւններ »:

Ձերծ պահել, — Անշուշտ ըսել կ'ուզէ՝ զրկել: Գոնէ խմբագիրը կրնար շտկել :

✕ Մաքքին յամառում է յետ վերցնել իր հրաժարականը»: (Ալիք):

Ուրիշներ ալ «յամառիլ»ը կը գործածեն «մերժել»ի տեղ: Գրչի վարժութի՞ւն ...

✕ Երեւանի մէջ «անձնակազմ» բառը կը գործածեն «պաշտօնէութիւն» չըսելու համար :

Երբեմն կը յարմարի այս նոր բառը, բայց — ի՞նչ կը նշանակէ «ուսուցիչներու անձնակազմ» : (Երիտ. Հայուհի): Գրէ պարզ, — «Ուսուցչական կազմ »:

✕ « Պտտակ» բառ մը կ'ոստոստէր «Հայրենիք» ամսագրի Դեկտ.ի թիւին մէջ: «Մշակ» նոյնութեամբ արտատպած էր, սկսելով խորագրէն :

Ծիշդը՝ «պտուտակ» է: Իսկ յօդուածին իմաստէն դատելով՝ ըսել կ'ուզէ հոլ (տոպաճ): Մեր մանկութեան ամէնէն մատչելի խաղալիկը :

... Վարժապետ չեմ եղած, որպէսզի դաս տալու ձեւերը գիտնամ :

Պարզապէս կը յիշեցնեմ: Հոգ չէ թէ կարդան ու մոռնան :

Գոնէ նորերը չվարակուին : ՎԱՀԷ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇԱԲԹՈՒ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գրեց՝ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ուր կը նկարագրուին Կիլիկիոյ 1909ի սարսափները, ականատեսի վկայութեամբ եւ գրագէտի նրբութեամբ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նոր նախագահը Փորմոզայէն պիտի քաշէ 7րդ տորմիղը, ազատ ձգելով Զանկ Քայ Շէքը՝ ի հարկին Չինաստան արշաւելու: Այս լուրը հաղիւ տպուած, Պ. Թրումըն դիտել տուաւ թէ պիտի ստիպուին հինգ միլիոն զինուոր հանել, եթէ արշաւանք մը փորձուի Չինաստանի դէմ:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մէջ մեծ յաղթանակ մը տարին Ֆրանսացիները, զօրք հանելով ռմբաւոններու կոնակէն: Գործողութիւնը տեղի ունեցաւ ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն, ինչ որ բացառիկ յաջողութիւն մը կը նշանակէ: Ֆրանս. զօրքը կրակ կը տեղայ Քինհոնի վրայ որ քարուքանդ եղած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, « Փրաւտա», խստօրէն կը քննադատէ անթելլի կեդր. վարչութիւնը, թուելով շարք մը թերութիւններ: Կ'ըսէ թէ լաւ չեն մեկներ միջազգային դէպքերը, թէ շատ մը ընդհ. խօսքեր կը հոլովեն, առանց խորապէս վերլուծելու անցուդարձը, թէ սխալ բառեր կը գործածեն, քերականական վրիպումներով, թէ լուրերը կը հաղորդուին «չոր ու ցամաք, միօրինակ ձեւով» եւ թէ երաժշտական բաժինն անգամ թոյլ է եւն.:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵ՞Ն ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Նահանգներու արտ. նախարարը, Ֆոսթըր Տըլըս, Իտալիա հասաւ առջի օր, փոխադարձ ապահովութեան վարիչին՝ Պ. Սթէսընի հետ, քննելու համար քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը: Յետոյ պիտի գայ Փարիզ (կիրակի գիշեր):

Միջազգային շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ պիտի պարզէ Այզընհաուըրի դիրքը՝ Եւրոպայի հանդէպ :

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Պ. Տըլըս ծրագիր մը յօրինած է, որուն համաձայն պիտի դադրեցնեն արեւմտ. Եւրոպայի տրամադրուած տնտեսական օգնութիւնը, միայն զին. աջակցութիւն ընծայելով: Բացառութիւն պիտի կազմեն արեւմտեան Պերլինը, Յունաստան եւ Թուրքիա, նկատի առնելով անոնց ռազմագիտական դիրքը բոլշեւիկեան ճակատին դէմ : Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսայի տրուելիք տոլարներն ալ պիտի փոխադրուին ուղղակի Հնդկաչին, որ արտակարգ վիճակ մը կը ներկայացնէ եւ կը քամէ Ֆրանսայի նիւթական միջոցները :

Այս ծրագիրը երկարօրէն քննուած է եւ կրնայ վերջնական ձեւ առնել Տըլըսի վերադարձէն ետք: Ներկայ տարեշրջանին համար փոխադարձ Ապահովութեան սնտուկը տրամադրելի ունի 4.410.000.000 տոլար որուն 3.130.000.000ը զին. պէտքերու, մնացեալը տնտեսական օգնութեան համար: Թրումընի վարչութիւնը 7.600.000000 տոլարի վարկ մը պահանջած էր, բայց յայտնի չէ թէ որքանր պիտի ընդունուի նոր իշխանութեան կողմէ :

Եթէ նոր ծրագիրը ընդունուի, այն ատեն Մ. Նահանգները պիտի աւելցնեն Եւրոպայի տրուելիք զին. ապսպրանքները, մինչեւ մէկ միլիառ տոլարի :

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԻՏԱԼԻԱ

Պ. Տըլըս եւ իր հետեւորդները կարգ մը փշոտ խնդիրներ պիտի քննեն Հռոմի մէջ: Իտալիա հետեւեալ պահանջները ունի.—

1. Ամերիկեան օգնութիւն՝ տասը զօրաբաժին պահելու եւ 100000 բանուորի գործ ճարելու համար զինագործարաններու մէջ: 2.— Ամերիկեան շուկան բանալ իտալական արտադրութեանց առջեւ.— 3. Ամերիկեան օգնութիւն հինգ միլիոն Իտալացիներու համար որոնք ստիպուած են գաղթել .— 4. Մ. Նահանգները պէտք է ընդունին թէ Իտալիան հաւատարիմ եւ գործօն մէկ անդամն է Ատլանտեանի դաշինքին եւ իրաւունք ունի աւելի աջակցութիւն սպասելու քան Եուկոսլաւիան :

Միւս կողմէ, Հռոմի մէջ դիտել կուտան թէ հիմնովին պիտի վտանգուի Միջերկրականի պաշտպանութեան ծրագիրը, եթէ Իտալիա գոհացում չստանայ Թրիէսթէի հարցին մէջ :

Կիսամսեայ թերթ մը, «Էսթերի», որ սերտ կապեր ունի արտ. գործերու պաշտօնատան հետ եւ որ յաճախ կը ներշնչուի, առջի օր վճռապէս կը պահանջէր Իտալիոյ վերադարձնել Թրիէսթէն, իբրեւ գին Եուկոսլաւիոյ հետ գործակցութեան եւ ի շահ եւրոպեան միութեան :

Ինչպէս կը տեսնէք, այս պահանջը կը դրուի ճիշդ այն պահուն երբ Տըլըս Եւրոպա կուգայ: Թերթը իբրեւ խորագիր ունէր հետեւեալ բառերը,— « Առաջին սկզբունքներ Ֆոսթըր Տըլըսի համար »: Եւ կը շեշտէր .

— « Պ. Տըլըս նախ պէտք է գիտնայ թէ Թրիէսթէի հարցը միայն տեղական դիրք մը պահելու խնդիր մը չէ: Թրիէսթէ խնդիր մըն է որ ամէն օր ստիպողական կը դառնայ ոչ միայն Իտալիոյ ժողովրդապետութիւնը, այլեւ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը ամրապնդելու եւ անոր միութիւնը փութացնելու համար: Եթէ Իտալիան կենսական տարր մը պիտի կազմէ Ատլանտեանի ճակատին համար, բոլոր դաշնակիցները պէտք է լուծեն Թրիէսթէի խնդիրը, կարելի եղածին չափ շուտ: Միջին ճամբայ չկայ: Աւելորդ է նոր զոհողութիւններ պահանջել Իտալիայէն»:

Թերթը միեւնոյն ատեն կը բացատրէ թէ Իտալիա երբեք միտք չունի հողային նոր պահանջներ դնելու: Յետոյ կը յիշեցնէ բնակչութեան խճողման խնդիրը, որ ծանր հոգ մըն է Իտալիոյ համար: Ուրիշ խօսքով, կ'ուզէ որ օգնեն արտագաղթին, աւելի լայն բանալով Մ. Նահանգներուն դուռները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը 57ի դէմ 281 ձայնով մերժեց փոխել կիրակնօրեայ հանդիսութի պայմանները, որոնք հիմնուած են 1625ի եւ 1780ի օրէնքներուն վրայ: Ուրեմն Անգլիացիները պիտի շարունակեն «բարեպաշտօրէն» անցընել կիրակին, զրկուելով շատ մը վայելքներէ :

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

Ա.

Perspicis qui cursus majorum sit.
ԿԻԿԵՐՈՆ

Ճանապա՛րհ ...

Արեւագալի մեր եկեղեցական երգեցողութեանց մէջ՝ դոհարաշող այս բառը վարդապետութիւն մըն է ամբողջ, քրիստոսագիտութեան խըտացումը երեք վանկի մէջ,— նախ վայրէջք դէպի մեղքին ձորը, յետոյ վերելք դէպի կապոյտ երկինք :

Ճանապա՛րհ ...

Հայոց բարբառային դոհարատուփին մէջ՝ որդան կարմիր այս բառը պատմագրութիւն է ամբողջ, երեք վանկով՝ խտացումը մեր ժողովուրդին կեանքին, լեռնէն դէպի դաշտ, դաշտէն դէպի անապատ, անապատէն դէպի ծով, ալիքներէն տարուբեր՝ նետուելու համար հեռաւոր ցամաքներու վրայ, երբեմն կղզի, զոր հայ հանճարը պիտի փոխակերպէ քանդակելով «բաժակ ոսկի ի ձեռին Տեառն, որ արբեցուցանէ զմեզ ի գինւոյ խրմէ» :

Ճանապա՛րհ ...

Այս բառը ազգային պատմութիւնն է հայ ժողովուրդին, որ քալեր է աւետարաններով ու շարականներով, քալեր է թափօրներով ու կոտորածներով, քալեր է օրօրոցներով ու գերեզմաններով, քալեր է երգերով ու հեկեկանքներով :

Ճանապա՛րհ ...

Ո՞ր մանուկն է որ Հայ է ծներ ու չէ ճամբորդեր, ո՞ր պատանին՝ որ չէ քալեր արեւին հետ արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս, ո՞ր ծերունին՝ որ չէ լքեր հողը որու վրայ ծնաւ, թաղուելու համար այլուր :

Ճանապա՛րհ ...

Ես աղքատ եմ ճամբաներով, — կը ճանչնամ միայն գիւղիս այգիներուն անուշահոտ ուղին, որ հարսնցուի դօտի է կարծես. կը ճանչնամ լուսաղբիւրին արահետը, որ երաժշտութիւն է այծերու, ջուրերու եւ թռչուններու համանուագով. կը ճանչնամ լեռներու կածանը, որ նկարչութիւն է ծծմօրներու աչքերով, վայրի թութերու կրակով եւ անանուխներու խնկամանով :

Ճանապա՛րհ ...

Բայց ահաւասիկ ես՝ մեծ ճամբու մը վրայ : Մինչ Արեւագալը կ'երգէ հոգւոյս մէջ, ուր, տեսիլքի մը պէս, կը բացուի ճանապարհն Հայկազանց, արեւափառ ու լուսապանծ, ճեպընթացը խոյս կուտայ Փարիզեան կայարանին լոյսերու ուռկանին մէջէն, նետուելու համար գիշերուան փապուղիէն ներս :

Ոտքի՝ կ'երազեմ, երբ ցնցում մը զիս կը նետէ բազմոցին վրայ : Լիւք - Անտրէ Մարսէլ, տժգոյն բայց Յիսուսի պէս խաղաղադէմ, երկարեր է արդէն ու բացեր Psyché պարբերաթերթը : Թիւ մըն ալ կուտայ ինծի : Ափսո՛ս, չեմ կրնար կարդալ : Աչքերս կը կկծան՝ երբ կը փորձեմ կարդալ արուեստական լոյսին տակ, ու մանաւանդ ճեպընթացին մէջ որ կ'օրօրէ զիս :

Կ'ըսեմ թէ կանոնաւորաբար հետեւած եմ Psychéին, առաջին իսկ թիւէն, ծանօթ եմ իր բացառիկ հրատարակութեանց, նոյնիսկ խմբագրապետուհիին գործերուն :

Ֆրանսացի բանաստեղծը զարմանք մը կը ձայնէ,— ի՞նչ հետաքրքրութիւն է որ մղեր է զիս մինչեւ այս պարբերաթերթը :

Ֆրոյտիզմը տարօրինակ ճակատագիր մը ունեցաւ Ֆրանսայի մէջ,— պայքար՝ բժիշկներու կաճառին մէջ, համակրանք՝ ձեւազանց արուեստագէտներու ատեղատան մէջ, հետաքրքրութիւն՝ chocի սիրահար մտաւորականներու մօտ : Psyché կը մտնէ ինքնատիպ երեւնալու, չլսուած բաներ ըսելու, չտեսնուած բաներ պատմելու մարմաջ մը, որ յատուկ էր քառորդ դար առաջ աճած նկարիչներուն ու բանաստեղծներուն, բայց հոգ չէ թէ չափազանցէ՝ ճշմարտութեան ոսկեղէն փշրանքներ կը հանէ, երբեմն, ընկերային կամ ազգագրական սովորութիւններու հանքէն : Միւս կողմէ, Մառիզ Շուազի, խմբագրապետուհին, շատ կը խօսի իմ հետաքրքրութիւններուս՝ իր գործերով, որոնք, թէեւ նիհար, բայց թափանցումի իրենց ասեղով, շատ խորերը կը հասցնեն պրպտումը :

Լիւք - Անտրէ Մարսէլ կ'ըսէ թէ երկար ատեն խմբագրական քարտուղարի պաշտօն վարած է Psychéի մէջ ու լաւ կը ճանչնայ Մառիզ Շուազին, — «մտքի աշխատաւորը գնահատելու եւ վարձատրելու իր չափոցն ալ ծանօ՞թ է ձեզի արդեօք», կը հարցնէ ինծ :

Հետաքրքրական էր ինչ որ կը պատմէր Ֆրանսացի բանաստեղծը : Մեր ծանօթութիւնները, ստարներու մասին, կանգ կ'առնեն պատի մը դէմ :

Ճեպընթացին օրօրը, կառախուցին տաքութիւնը եւ գիշերուան խաղաղութիւնը թմրութիւն մը կը ստեղծեն ի վերջոյ քնանալու փափաք մը : Կը փակեմ աչքերս, փորձելով քնանալ : Լիւք-Անտրէ Մարսէլ լաւագոյն կը համարի երկննալ, — մինակ ենք կառախուցին մէջ : Բայց ի զո՜ւր կը փակեմ աչքերս, Մորփէոս քէն ըրած է ինծի դէմ՝ երկար ատենէ ի վեր : Կար ժամանակ մը, երբ ճերմակ ու մաքուր սաւան մը տեսնելս իսկ բաւական էր քնանալու համար, հիմակ ամէնէն քաղցր օրօրն իսկ քուն չի տար այլեւս ինծ : Դուրս կ'ելլեմ կառախուցէն : Կը ստուգեմ որ պարապ են դրացի կառախուցերը : Պահ մը կը նստիմ պարապ կառախուցի մը մէջ, վարագոյրները քաշած, խաւարը գրկած :

Թմրեր մնացեր եմ ապահովաբար քանի մը ժամ, երբ յանկարծ կը դադրի ճեպընթացին օրօրը : Վարագոյրը կը բանամ, սառը ծաղիկ է բաներ ապակիներուն վրայ,— բացուածքէ մը կը նշմարեմ որ ճեպընթացը կանգ առած է գիւղի մը մէջ : Ամէն կողմ ձիւն : Կ'երթամ աւետել Լիւք - Անտրէ Մարսէլի : Քիչ ետքը կը սկսի դարձեալ ճօրճօրալ ճեպընթացը եւ կառախուցին դուռը կը բանայ սահմանապահ ոստիկանը.— Անցագի՛ր :

Զուիցերիա կը մտնենք :

Մինչեւ Լօզան ձիւն չկայ : Բայց ի՜նչ պայծառ է գիշերը, ո՛չ լուսին եւ ոչ ալ աստղ : Լերան ձիւնըն է, ապահովաբար, որ կը ճերմկցնէ խաւարը : Երբեմն ալ լիճն է որ կրակ կ'առնէ լոյսի մը հրաշէկ նետէն :

Կը թափառիմ խուցէ խուց, մութին մէջ, յաճախ քիթս ապակիներուն փակցուցած, լոյսի պատահական կտուցի մը օգնութեամբ դիտելու համար Զուիցերիոյ լեռնաշխարհին գեղեցկութիւնը :

Երբ կը վերադառնամ Լիւք - Անտրէ Մարսէլի մօտ, կը տեսնեմ որ փռուեր է բազմոցին վրայ ինչպէս մեղաւոր մը, Աստուծոյ յանձնած ինչ որ արթնութիւնը կուտայ մեզի, ու քունին մէջ՝ կարծես կ'արտասանէ ինչ որ Նարեկացին սորվեցուց իրեն, այս վերջին քանի մը տարիներուն ընթացքին .

— Հալին մեղք, հալածին դեւք, ջնջին յանցանք, խզին կապանք, խորտակին շղթայք ...

Մեղմօրէն կը փակեմ դուռը ու կը շարունակեմ թափառումս, հետեւելով ուղեկցիս ռոնոցին .

— Բառնին ապականութիւնք, տեղի տան տխրութիւնք, նահանջին հեծութիւնք ...

Երբ սահմանապահ ոստիկան մը եւս կուգայ կը գտնէ զիս մութ խցիկիս մէջ, կ'իմանամ թէ Զուիցերիոյ հողը պիտի թողունք շուտով : Կը վերադառնամ Լիւք - Անտրէ Մարսէլի մօտ,— արթնցեր ու նորէն քնացեր է, շարունակելու համար իր Նարեկը .

— Տարագրի տագնապն, չքանան չարիքն, հալածին յուսահատութիւնքն ...

Փոխասացութիւնը շարունակելով, կ'ըսեմ.

— Փախնու խաւարն, մեկնի մէգն, մերժի մառախուղն, փարատի մռայլն, սպառի աղջամուղջն, վերանայ մութն, գնայ գիշերն ...

— Տոմոտոսոլա՛ ... կը պոռայ իտալական ձայն մը, Տոմոտոսոլա՛ ... (որ թարգմանի՝ արեւի տուն) :

Ճեպընթացը դուրս ելած է գիշեր անուանուած փապուղիէն, եւ ի՜նչ զուգադիպութիւն՝ կանգ կ'առնէ Արեւատան առջեւ, ուր՝

Վերանայ մութն, գնայ գիշերն ...
Հասած ենք Տոմոտոսոլա :
Առաւօտ է :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Քրիստափոր եւ Ա. Ահարոնեան

Քրիստափոր Միքայէլեանը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներից մէկը, շատ մեծ չափով օժտուած էր մի յատկութեամբ, որ ընդհանրապէս քիչերին է տրուած՝ անկախ նրանց տաղանդի մեծութիւնից : Մեր կուսակցութեան մէջ եղել են մարդիկ, որոնք այս կամ այն մարզում աւելի շնորհալի են եղել, քան Ք. Միքայէլեանը : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ունեցել է շատ աւելի տաղանդաւոր գրչի մարդիկ ու բեմբասացներ, քան այդ կուսակցութեան նշանաւոր հիմնադիրը : Սակայն այդ կուսակցութեան մէջ ոչ ոք չի ունեցել այն, ինչ որ ունեցել է Ք. Միքայէլեանը եւ որի հետեւանքով էլ ամբողջ գլխով բարձր է եղել իր շրջապատից : Նրա այդ յատկութեան մասին շատերից եմ լսել :

Խօսքս այն տիրական ազդեցութեան մասին է, որ Ք. Միքայէլեանն ունեցել է մարդկանց վրայ : Սխալ ասի, «ազդեցութիւն» բառը չի արտայայտում այն, ինչ որ ուզում եմ ասել : Ճշմարտութեան աւելի մօտ կը լինի, եթէ ասեմ, որ Ք. Միքայէլեանը իր ներքին ուժով մարդկանց ուղղակի կախարդելիս է եղել : Հանգուցեալ Սարգիս Օհանջանեանը (Ֆարհատ) պատմում էր.— « Երբ առաջին անգամ Բագւում հանդիպեցի Քրիստափորին, հենց առաջին երկու երեք նախադասութիւններից յետոյ արդէն «բռնուած» էի զգում ինձ, այսինքն զգացի, որ այլեւս « պրծում » չկայ — ուզեմ չուզեմ՝ պիտի ենթարկուեմ նրան, պիտի կատարեմ նրա կարգադրութիւնները» : Ինձ վրայ չափազանց ուժեղ տպաւորութիւն է թողել Հ. Յ. Դ. համեստ զինուորի Ք. Միքայէլեանի այդ յատկութեան բնորոշումը.— «Մեր Քրիստափորը շատ զարմանալի մարդ էր, գիտէր մարդու հոգին « բռնել » :

Մի հանրային դէմքի համար աւելի մեծ գնահատական դժուար է երեւակայել : Այդ համեստ զինուորի միտքը այլ բառով արտայայտել է Ակնունին, անուանելով Ք. Միքայէլեանին «մարդակերտ» :

Այդ ներքին յատկութեամբ Ք. Միքայէլեանը օժտուած է եղել այն աստիճան, որ նրան անպայման ենթարկւում էին ոչ միայն սովորական, այսինքն միջակ կարողութեան տէր մարդիկ, այլ ընդհանրապէս բոլորը՝ անկախ իրենց ընդունակութիւնների ու տաղանդի չափից : Այդ տեսակէտից չափազանց հետաքրքրական է Ա. Ահարոնեանի պատմածը Ք. Միքայէլեանի ազդեցութեան մասին իր վրայ, որ եւ բերում եմ ամբողջութեամբ.

— «... Քրիստափորը ծանօթանալով ինձ հետ եւ իմանալով, որ շուտով Զուիցերիա եմ գնալու, յոյս յայտնեց, որ ես էլ կ'աշխատակցեմ « Դրօշակ »ին, երբ տեղ հասնեմ : Ակնոցների վրայից նայող այդ գունատ եւ խորհրդաւոր մարդը ինձ խռովում էր : Զգում էի, որ արտասահմանում նա ինձ հանգիստ տալու չի :

— Ժընեւ գնա, ասաց կրկին նայելով ակնոցների վերից : Ժընեւ շատ յարմար է ուսանելու ...

Հասկացայ նպատակը. «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնն այնտեղ էր : Եւ 1898 Յունիսին Զուիցերիա հասնելով՝ փոխանակ Ժընեւի, Լօզան ընտրեցի : Վախենում էի Քրիստափորից : Անօգուտ զգուշութիւն : Վասնզի յետոյ ինքս Լօզանից Ժընեւ պիտի գնայի՝ Քրիստափորին տեսնելու, եւ ձայնին հլու, հպատակ :

Արդարեւ, հազիւ Ժընեւ հասած, նոյն թուի աշնանը նա մի օր եկաւ Լօզան, գտաւ ինձ, երկար խօսեց, բացատրեց մեր հարցի վիճակը, մեր ժողովրդի կրած հոգեկան ծանր տագնապն ու բեկումը, հաւատն ամրապնդելու անհրաժեշտութիւնը : Խօսեց, համոզեց, հմայեց ինձ իր թաւ, ողբերգական ձայնով եւ պարտադրեց փոքրիկ պատկերներ գրել «Դրօշակ»ի համար : Եւ առաջին իսկ պատկերի նիւթը ինքը տուեց ինձ ու գնաց : Գնաց եւ ես մնացի խորունկ մտածումի մէջ :

« Դրօշակ »ից ու Քրիստափորից չեմ ազատուելու,— ապա ուսո՞ւմը ...

Երկար խորհեցի — ճար չկար. պէտք էր անել եւ մէկը եւ միւսը : Անհնարին էր մերժել Քրիստափորին : Ոչ միայն նրանից ամաչում էի, այլ նոյնիսկ անբացատրելի, խորհրդաւոր վախ ըզգում : Հեռանալուց յետոյ, նրա ձայնը երկար ժամանակ հնչում էր իմ ականջներում : Եւ վճռապէս գրիչը ձեռք առայ իմ առաջին պատմուածքը պատրաստելու «Դրօշակ»ի համար : Գրեցի մի թափով, ոգեւորութեամբ եւ այնպէս երջանիկ էի, որ կարող եմ այն մատուցանել Քրիստափորին : « Ազատութեան Ճանապարհին» շարքի առաջին պատմուածքն էր : Անմիջապէս թղթատարին յանձնեցի «Դրօշակ»ի հասցէով :

Երկու օր վերջ, Շաբաթ, ճաշից վերջ շտապեցի Ժընեւ հենց այնպէս զբօսանքի, բայց իրօք Քրիստափորի կարծիքը լսելու իմ առաջին գեղարուեստական պատմուածքի մասին :

Ներս մտայ « Դրօշակ »ի խմբագրատուն սրտի թրթիռով եւ կանգ առայ դրան առաջ : Քրիստափորը բարձրացրեց գլուխը սեղանից, ակնոցների վերեւից նայեց այն հմայիչ ժպիտով ու քաղցրութեամբ :

— « Հը, ասում էի ախր, որ դա իմ գործն է, լազաթ տուեց «Խայը». տէ, քշիր այսուհետեւ» :

Մեծագոյն գովեստն էր :

Մի գողտրիկ վարպետութեամբ, որ այնպէս սազում էր նրան, երկրից հասած սրտայոյզ կամ հերոսապատում նամակներ, ընկերների յիշողութիւններ, դիտմամբ ղրկում էր ինձ կարդալու, իբր թէ իմ հետաքրքրութեան համար, բայց իրօք ինձ գեղարուեստական երկերի նիւթ ճարելու դաղտնի ցանկութեամբ : Եւ ես քաղում էի այդ նիւթերը «Ազատութեան Ճանապարհին »ի իմ պատկերների համար : Եւ ինչ որ գրեցի ամբողջը Քրիստափորի բարձր, ազնուական ներշնչումով է եղած :

Առանց Քրիստափորի՝ «Ազատութեան Ճանապարհին»ը չէր գրուի » :

Յ. Գ.— « Խայը» թարգմանուած է օտար լեզուներով, նաեւ սերպերէն : Մի քանի տարի առաջ Պելկրատի ռատիոն տուեց այդ պատմուածքը ամբողջութեամբ՝ սքանչելի արտասանութեամբ : Իբր նախաբան տրուեց Ա. Ահարոնեանի հակիրճ կենսագրականը : Լսում էինք յուզումով ու վըշտացած մտածում Երեւանի վերաբերմունքի մասին ...

« Խայը » լոյս տեսած է նաեւ ռուսերէն, Մոսկուայի «Ականեոք» գրական պարբերաթերթի մէջ :

Ա. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Սոխը եւ Սոխակը

ԾԻԾԱՂ.— Հոս եկուր, Իպպոս, խնդալու արժանի դէպք մըն ալ ես պատմեմ քեզի:

ԻՊՊՈՍ.— Շատ աղէկ, պատմէ:

ԾԻԾԱՂ.— Տզրուկն օր մը կը հրատարակէ իր լրագրին մէջ, թէ սոխակը խելագարելով ինքզինք գետը նետեր է եւ խեղդուեր է: Քանի մը շաբաթ ետք, այս խելագար եւ խեղդուած սոխակը ինծի կը ներկայանայ.— Աս ի՞նչ է, կ'ըսեմ, դուն խելքըդ փախցուցած չե՞ս, ինքզինքդ գետը նետած չե՞ս, խեղդուած չե՞ս:— Չէ, կ'ըսէ, ոչ խելքս փախցուցած եմ եւ ոչ ալ մեռած: — Հապա տզրուկն այդպէս գրած էր: — Որո՞ւ հոգ: — Որու հո՞գ... մարդիկ կան, որ եթէ քեզ ողջ առողջ տեսնեն, պիտի չհաւատան, որ դուն մեռած չես, վասն զի անոնք լրագրական լուրերուն մեծ հաւատք կ'ընծայեն: Անկէ զատ՝ կրնայ ըլլալ, որ ձայնաւորութեան համար քեզի պէտք ունենան, բայց քեզ մեռած կարծելով՝ ուրիշ մը կանչեն: Գնա տզրուկին, հասկցուր իրեն, թէ ողջ ես, եւ խնդրէ որ այդ սխալն ուղղէ:

ԻՊՊՈՍ.— Վե՞րջը:

ԾԻԾԱՂ.— Հիմա կը հասկնաս:

Սոխակը տզրուկին կը դիմէ եւ հետեւեալ բանակցութիւնը տեղի կ'ունենայ իրենց միջեւ.

ՍՈԽԱԿ.— Ծառայ եմ, պարոն տզրուկ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Բարի եկար, կարծեմ բաժանորդագրուիլ կ'ուզես:

ՍՈԽԱԿ.— Ոչ, սխալ մը ուղղելու եկայ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Ի՞նչ սխալ:

ՍՈԽԱԿ.— Ինծի համար գրած էք, որ գետին մէջ նետուեր, խեղդուեր եմ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Այո, գրեցի:

ՍՈԽԱԿ.— Սխալ է:

ՏԶՐՈՒԿ.— Անկարելի է, որ սխալ ըլլայ. ես լուրերս ստոյգ աղբիւրներէ կը քաղեմ, իմ տուած լուրերուս մէջ սուտ չկայ:

ՍՈԽԱԿ.— Բայց ես ողջ եմ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Ատ իմ գիտնալու բանս չէ. դուն մեռած ես ինծի համար...

ՍՈԽԱԿ.— Սակայն իմ շահուս կը դպչիս, եթէ չուղղես այդ լուրը. ես ձայնաւորութեամբ կ'ապրիմ, եւ եթէ չգիտնան, որ ես ողջ եմ, չեն կանչեր զիս:

ՏԶՐՈՒԿ.— Որո՞ւ փոյթ, ես չեմ կրնար իմ տուած լուրս ուղղել եւ լրագրիս պատուոյն վնասել: Մանաւանդ որ դուն բաժանորդ ալ չես ինծի:

ՍՈԽԱԿ.— Բայց...

ՏԶՐՈՒԿ.— Բայց չկայ. խնդիրն աս է:

ՍՈԽԱԿ.— Բաժանորդ կը գրուիմ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Դուն իմ միտքս չհասկցար, ես ըսել կ'ուզեմ, թէ այնպիսի ձեւով մը շտկենք աս լուրը, որ ոչ քեզի վնասէ, ոչ ալ ինծի:

ՍՈԽԱԿ.— Հասկցայ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Քանի՞ տարուան համար բաժանորդ պիտի գրուիք:

ՍՈԽԱԿ.— Մէկ տարուան համար:

ՏԶՐՈՒԿ.— Շատ լաւ, ես անանկ յօդուած մը կը գրեմ, որ ոչ քեզի եւ ոչ ալ ինծի դպչի:

ՍՈԽԱԿ.— Հրամեցէք:

ՏԶՐՈՒԿ.— Գացէք եւ վաղը կը կարդաք. ես կ'ուղղեմ այդ սխալը, ինչպէս որ օրէնք է ուղղել, երբ բաժանորդագին մը միայն վճարէ մէկը:

Հետեւեալ օրը տզրուկին լրագրին մէջ սոխակը կարդայ սա տողերը. «Անկէ առաջ հրատարակած էինք, թէ սոխակը գետի մը մէջ խեղդուած է. վերջէն առնուած արժանահաւատ լուրերէն բերկրութեամբ կ'իմանանք, որ այդ սոխակը յարութիւն առեր է եւ մայրաքաղաքս վերադարձեր է»:

Այս տողերուն վրայ, որոնց հաւատացող չի գտնուիր, սոխակը կը սրդողի եւ տզրուկին կը դիմէ: Նորէն բանակցութիւն:

ՍՈԽԱԿ.— Աս ի՞նչ ես ըրեր:

ՏԶՐՈՒԿ.— Այնպիսի վարպետութեամբ գրեցի, որ մեր երկուքին շահերը պաշտպանուեցան:

ՍՈԽԱԿ.— Բայց այդ վարպետութեան հաւատացող չկայ, ամէնքն ալ զիս մեռած կը կարծեն նորէն:

ՏԶՐՈՒԿ.— Ի՞նչ ընեմ, ուրիշ կերպով կարելի չէ...

ՍՈԽԱԿ.— Չե՞ս կրնար գրել, թէ մեր առջի տուած լուրը անհիմն է եւ թէ սոխակը ոչ խելքը փախցուցած է, ոչ ալ գետի մէջ խեղդուած:

ՏԶՐՈՒԿ.— Անկարելի է, վերջէն զիս մատի վրայ կ'առնեն: Սակայն ուրիշ կերպով կրնանք ուղղել այդ սխալը, եթէ բաժանորդագին մըն ալ վճարէք:

ՍՈԽԱԿ.— Կը վճարեմ:

ՏԶՐՈՒԿ.— Շատ լաւ, ես ալ կը հրատարակեմ, որ խելքը փախցուցած եւ խեղդուած կենդանին սոխ մըն է եղեր, որ տպագրական վրէպով սոխակ գրուեր է: Ասոր ըսելիք ունի՞ս:

ՍՈԽԱԿ.— Ոչ, բաւական է, որ ես չխեղդուիմ. կ'ուզէ սոխը խեղդուի, կ'ուզէ սխտորը խենթենայ: Մնաք բարով:

ՏԶՐՈՒԿ.— Երթաք բարով:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Շատեր իրենց մէկ սխալը արդարացնելու համար աներդարանալի եւ ծիծաղելի սխալներ կը գործեն: Սխալը ճանչնալը խելացութիւն է, իսկ զայն խոստովանիլը՝ մեծ քաջութիւն:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՑՈԼՔԵՐ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԱՐԺԱՆԻ»

Վերի խորագիրը իմս չէ: Կ'արտագրեմ զայն՝ «Հայաստանի Կոչնակ» շաբաթաթերթի 1953 Յուն. 3ի թիւէն: Այդ վերնագրով ծանուցում մը կայ անոր մէջ:

Միասին կարդանք.

— «Մասնագէտներու ծանօթ է իմ կազմակերպած Հայաստանի նամակադրոշմներու ընդարձակ հաւաքածոս, որ 1925ին պատուոյ վկայականով վարձատրուած է Փարիզի «Ֆիլաթելիք» Միջազգային ցուցահանդէսէն:

« Իր տեսակին մէջ վստահաբար միակն է եւ ամէնէն լիակատարը սոյն ընտիր հաւաքածոն, իր բացառիկ ճոխութեամբը եւ զանազանութեամբը:

(Կը յապաւենք 17 տող նկարագրական՝ տալու համար վերջին հատուածը եւ ստորագրութիւնը):

« Ծերութեանս պատճառաւ որոշած ըլլալով այս համբաւեալ հաւաքածոս ծախել, մատչելի գինով մը, փափաքող հայրենակիցները կրնան դիմել ուղղակի ինծի, հետեւեալ հասցէով.

V. Malezian

է, պրավօ, Պ. Մալէզեան, հայրենասէր ըսածդ ալ ատանկ ըլլալու է: Մենք ատոր կ'ըսենք Ռամկավարի հայրենասիրութիւն: Հայաստանը հեռուէն սիրողի հայրենասիրութիւն:

Զա՞փը ըսես այդ հայրենասիրութեան: Հայաստանի «Սովետական» ըլլալէն աւելի, քիչ մը աւելի շատցած է. հասած է յորդելու աստիճանին:

Ատոր համա՞ր է որ դուք ձեռքերնիդ կը պահէք ձեր քսակներուն վրայ...

Օ, սխալ չհասկնանք, ձեռքերը հոն են ոչ թէ քսակէն դուրս բերելու համար, այլ՝ զանոնք հոն ապահով պահելու համար:

Ու ահա Պ. Մալէզեան, որ գիտնալով թէ իր դրոշմներու հաւաքածոն աննման է, 1925ին պատուոյ վկայականով վարձատրուած է, թանկագին է եւ, ինչպէս խորագիրը կ'ըսէ. «Հայաստանի Թանգարանին արժանի», կ'ուզէ որ ուրիշ մէկը զայն գնէ եւ նուիրէ Հայաստանի Թանգարանին:

Մի հարցնէք թէ ինչո՞ւ ինք չըներ այդ բանը:

Այդ ծեր որբը, որ Բարեգործականի գանձարկղէն 5000 տոլար հանգստեան թոշակ կը ստանայ եւ Նիս կը բնակի, չի գիտեր ո՞ր օրուան եւ ի՞նչ բանի կը սպասէ իր հայրենասիրութեան իրաւունքը փաստելու համար:

Չէ՞ որ ցմահ ապահովուած է եւ ապրուստի հոգ չունի...

Ոչ միայն իր հայրենասիրութեան ապացոյցը տալու, այլեւ՝ անմահանալու պատեհութիւնը ահա:

Մի ըսէք թէ ան իբրեւ «մեծ բանաստեղծ» անմահացած է արդէն:

Ատանկ բան չկայ:

Մարդը 50 տարի է ինչ, գրիչ է բռնած ու բան մը չէ գրած՝ բացի Պոլսոյ իր ու իր հօրենական տունը գովելէն:

Ան այն դժբախտներէն է, որոնց գրականութիւնը կը մեռնի իրենց մեռնելէն առաջ:

Այս բանը չգիտեմ թէ մէկը ըսա՞ծ է իրեն:

Եթէ չէ ըսած, ահա ես կ'ըսեմ, «Տիար Մալէզեան»ին:

... Չգիտեմ թէ պիտի չամչնա՞յ եթէ պատահի որ Դաշնակցական մը գնէ իր ծախու դրած հաւաքածոն ու զայն նուիրէ Հայաստանի Թանգարանին...

(Հայրենիք) ԱՍԻԱՑԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Տիկին Արմենուհի Լ. Գեւոնեանի երգահանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 11ին Ամերիկեան համալսարանի Ուեսթ Հօլին մէջ: Յայտագիրը ամբողջովին յատկցուած էր Տարօնի բնաշխարհիկ երգերուն: Սրահը լեցուն էր: Ընկեր Եդ. Տարօնեան բացատրութիւններ տուած է տոհմիկ երգերու մասին, գնահատելով Տիկին Ա. Գեւոնեանը որ վառ կը պահէ Տարօնի երգերը: Երգահանդէսին մասնակցած են Տէր եւ Տիկին Ռուբէն (քէմանչէ եւ դաշնակ):

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՇԱԿԱՌՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

«Խրիմեանը գնահատում էր Թումանեանին եւ կամեցել էր նրան անձամբ տեսնել: Այս հրաւէրն ընդունելով Թումանեանը առնում է, ինչպէս ինքը պատմում էր, «մի քանի զոյգ զաւակ» եւ ներկայանում է կաթողիկոսին: Հայրիկը երբ լսում է թէ նա 10 զաւակ ունէր իր սովորական կատակաբանութեամբ ասում է նրան. — «Աս ի՞նչ է. դուն զաւակ ունենալը բանաստեղծութի՞ւն գրել գիտցար»:

Թումանեան յայտնելով իր կարօտ վիճակը խնդրում էր իմ միջնորդութիւնն, որ Մանթաշեանց նրան օժանդակէ ինչ ձեւով, որ ինք հնարաւոր կը համարի:

Մանթաշեանց Թումանեանին չէր ճանաչում: Երբ ես յայտնեցի Թումանեանի խնդիրը, նա ի սկզբանէ անտարբեր վերաբերմունք ցոյց տուաւ: Բայց ես ուժեղ զէնք ունէի նրան համոզելու:

Ես նրան ասի թէ Յովհաննէս Թումանեանը «Սայեաթ Նովայ»ի յաջորդն ու շարունակողն է: Մանթաշեանց մնաց հիացած:

Սայեաթ Նովան, այդ մեծ ժողովրդական երգիչը, նրա ամէնէն սիրելի հեղինակն էր: Ես շատ անգամ եմ տեսել, որ Մանթաշեանց ազատ ժամանակ իր առանձնասենեակում մինակ նստած կամ բարձի վրայ ընկողմանած, եռանդով կարդում էր Սայեաթ Նովայի հեղինակութիւնը: Նա այնքան սիրում էր, որ Սայեաթ Նովայի հայերէն եւ վրացերէն տաղերից շատերը բերանացի գիտէր եւ յարմար առթիւ արտասանում էր:

Արդ, երբ նա լսեց թէ Թումանեանը իր սիրած բանաստեղծի հետեւողն է, իսկոյն ընդունեց նրան եւ օգնեց:

Բայց երբ իմացաւ թէ Թումանեան Դաշնակցական էր, խստիւ պատուիրեց որ ոչ ոք չիմանայ թէ ինքը նպաստում է նրան:

Մանթաշեանց մեծապէս զգուշանում էր որ եւ է հայ յեղափոխականի հետ յարաբերութիւն ունենալուց, այսինքն ոչ թէ չէր ուզում նրանց տեսնել կամ օգնել նրանց, այլ զգուշանում էր որ ուրիշը չիմացուի»:

Մի անգամ Մանթաշեանցի մտերիմներից մէկը, որ մտաւորական էր եւ հայ գրականութեամբ հմուտ, դիմել էր նրան խնդրելով, որ նա նպաստ տայ Մուրացանին, որ աղքատ ու հիւանդ պառկած էր Թիֆլիզում, քաղաքային հիւանդանոցում:

Մանթաշեանը նրան պատասխանեց.— «Ես էդ մարդուն չեմ ճանաչում, բայց կը տամ քո խաթրու»:

« Մանթաշեանց բացի բազմաթիւ հայ դրագէտներին նպաստելուց, որոնցից ոմանք դեռ կենդանի են, օգնել է նաեւ այն ազգային գործիչներին, որոնք Եւրոպայում հայ ազգային դատին էին ծառայում իրենց հրատարակութիւններովկամ հայ գրականութիւնն էին զարգացնում:

Այսպէս նա մեծապէս օգնած է Մինաս Չերազին իր «l'Arménie» թերթի հրատարակութեան համար: Մասնակի նպաստ է տուած մի քանի տարի նաեւ Արշակ Չօպանեանին՝ իր «Անահիտ»ի համար:

Նպաստած է նամանապէս Փարիզում Յովհ. Շահնազարին որ Կ. Պոլիս դառնալով կարողանայ իր «Հայրենիք»ը վերհրատարակել, Օսմ. Սահմանադրութիւնից յետոյ (1908):

« Թիֆլիզի դրասենեակում, Մանթաշեանց իր պարապման սենեակի մէջ զատ յարմարցուած մի առանձին դրամարկղ ունէր, ուր պահում էր իր անձնական թղթերն եւ պատրաստ դրամ, որպէս զի իր անձնական պէտքի համար շարունակ պանքին չդիմէ: Մի օր դրասենեակում զբաղմունքը վերջացնելուց յետոյ, նա իր դրամարկղը բացաւ եւ այնտեղից 20 հատ 5 րուբլիանոց ոսկի առնելով դրեց իր բաճկոնի գրպանը:

Երկուքս միասին դուրս ելանք, գնում էինք տուն ճաշելու:

Երբ գնում էինք, զանազան անցորդներ մի առ մի մօտենում էին նրան եւ նա աջ ու ձախ բաժնում էր իր գրպանի ոսկիները:

Միայն երկուսին նա մերժեց, «դու երէկ ըստացար» ասելով:

Մինչեւ տուն հասնիլը նրա գրպանում այլեւս մանր փող այսինքն ոսկի չէր մնացել եւ հետեւեալ օրը ստիպուած էր նորից դիմել իր դրամարկղին...:

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(5)

«Մի՛ փախչիք»

Տոքթ. Ատընաուըրի, Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը, սրտիպողական կոչ մը ուղղեց Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն, որպէսզի չփախչին: Կոչը կ'ըսէ.

— «Եթէ հարիւր հազարաւոր Գերմաններ փախչին, նոյնքան թիւով Ռուսեր կամ Ասիացիներ պիտի բռնեն անոնց տեղերը: Ամէն Գերման որ կը մնայ՝ կը պաշտպանէ Գերմանիոյ մէկ հողաչերտը: Ամերիկան պիտի շարունակէ օգնել, պայմանաւ որ Եւրոպան պաշտպանէ ինքզինքը: Այլապէս Ամերիկան կամաց կամաց պիտի քաշուի Եւրոպայէն: Պ. Տըլըսի վերջին ճառը կասկած չի ձգեր այդ մասին: Արեւմուտքի համար տարբեր միջոցներ կան պաշտպանուելու, — Էլպայի, Հռենոսի, Պիրէնեաններու վրայ կամ Եւրոպայէն դուրս: Էլպայի՞ թէ Հռենոսի վրայ պիտի պաշտպանուի, — այս խնդիրը կախում ունի մեր ընելիքէն: Որ եւ է վարանում Եւրոպայի մէջ՝ պիտի օգնէ Ամերիկայի երբեմնի մեկուսացման: Ես համոզուած եմ թէ պիտի հարթուին այն բոլոր խոչընդոտները որ կ'ուշացնեն կնքուած դաշնագիրներուն վաւերացումը: Եթէ Ֆրանսա մերժէ առաջ վաւերացնել, դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ մեզի համար»:

Եզրակացնելով, Տոքթ. Ատընաուըր նորէն կը յիշեցնէ թէ հայրենիքին շահը կը պահանջէ որ ամէն գերման իր տեղը մնայ խորհրդային շրջանին մէջ, եթէ անմիջական վտանգ չսպառնար իր կեանքին:

✕ Արեւելեան Գերմանիոյ Հրեաները ժողով գումարելով, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեր են, բոլշեւիկներու ճնշումին տակ, ինչպէս կը հաղորդէն հրէական աղբիւրէ.

Դատապարտել Ամերիկայի «Ջոյնթ» (Միացեալ) կոմիտէն՝ իբրեւ լրտեսներու բոյն. — նոյնպէս խստօրէն Սիոնականութիւնը, իբրեւ ֆաշական ազգ. շարժում եւ Իսրայէլի պետութիւնը՝ իբրեւ գործիք ամերիկացի հրձիգներու: Յետոյ, արդար նկատել Փրակայի մահավճիռները: Եւ վերջապէս, յայտնել թէ հակահրէական շարժում չկայ ոչ արեւելեան Գերմանիոյ, ոչ ալ ամբողջ արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ հրեայ երեւելիներ աքսորուած են եւ թէ հետապնդումները կը շարունակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ անխուսափելի համարելով, գերման դնդ. Օթթօ Սքորցենի — ան որ Մուսոլինին փրկեց օդանաւով — կ'ըսէ թէ այս անգամ աւելի ահաւոր դէպքեր պիտի պատահին, «իբրեւ հետեւանք Նիւրընպէրկի դատավճիռներուն»: Գնդապետը Գահիրէ կը գտնուէր երեք շաբաթէ ի վեր:

ՆՈՐ ԺԽՈՐ ՄԸ պայթեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ, առողջ. նախարարին՝ Պ. Պուլթեմիի դէմ: Ձախերը միշտ «մարդասպան» կը պոռային: Ատենապետը սրտիպուեցաւ խօսք չտալ երեսփոխանի մը, յիշեցնելով թէ նիւթէն կը շեղի: Կոլեան երեսփոխան մըն ալ ըսաւ թէ պիտի չքուէարկեն առողջ. վարչութեան վարկերը, իբրեւ բողոք: Պ. Պուլթեմի ուզեց խօսիլ, բայց կարելի չէր բառ լսել, խժալուր աղմուկին մէջ: Ձախերը եւ աջերը կը պոռային իրարու դէմ, — «Աւազակ, մարդասպան» եւն.: Բայց եւ այնպէս ելմտացոյցը քուէարկուեցաւ 211ի դէմ 407 ձայնով:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը քննելու համար, Դաշնակիցները ժողովի հրաւիրեցին Խ. Միութիւնը Փետրուար 6ին, Լոնտոնի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ պիտի երթայ, Բշ. օր, ամերիկացի ծովակալ Քերնի, խորհրդակցելու համար Միջերկրականի պաշտպանութեան մասին:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական ռումբ ունի եւ երեք անգամ փորձած է, կը պնդէ Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժի յանձնախումբին նախագահը, ի պատասխան Պ. Թրումընի որ առջի օր ըսած էր թէ վստահ չէ որ Ռուսերը գործածելի ռումբ ունին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հանդէս երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 7 Փետրուար, ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Ց. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն:

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր:

Պիւֆէ մատչելի գիներով: Ծախքերու մասնակցութիւն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux):

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Ն. Զօրայեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՆՇԱՆ ԶՕՐԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

✕ Այս առթիւ այրի տիկին Ն. Զօրայեան 5000 Ֆր. կը նուիրէ Մուրատ Ռափայէլեան Սանուց Միութեան Ուսումնասիրաց ֆոնտին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի տարեկան ընկերա-համակրական խնճոյքը՝ Մարտ 1ին:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

ԵՐԿՈՏԱՆԻՆ (նախամարդու պատմութիւն): Գարլ Էվալդ: Թարգմ. Ա. Մուրատխանեան: (Պատկերազարդ): Գին 100 լիբ. ղ. «Համազգային»ի, Մանկական Մատենաշար թիւ 12:

ԿՈՒԼԻՎԵՐԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ, Ճոնաթան Սուիֆթ: Պատկերազարդ: «Համազգային»ի մանկական եւ պատանեկան մատենաշար թիւ 13: Գին 75 լիբ. ղ.:

ՀԱՍՑԷ.— Association Hamazkain, Rue Hussein Beyhoum No. 10, Beyrouth (Liban):

ԺԱՆԹԻՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Փարիզի եկեղեցիին կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ վերաբացուած են Ժանթիյիի Եչ. օրուան դպրոցին ցորեկուան եւ գիշերուան հայերէնի դասընթացքները եւ կը սկսին յառաջիկայ հինգշաբթի Փետրուար 5, ժամը 9ին:

Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները ղրկել 22 rue Victor Hugo, ծանօթ սրահը:

ՊՍԱԿԻ ՕՐԵՐԸ.— Փարիզի Հայ. Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը հայ հասարակութեան ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ կէտերը, պսակի արարողութեան մասին.— Յունուար 31էն մինչեւ Փետրուար 12 հինգշաբթի արտօնուած: Ամբողջ Մեծ Պահքի օրերը մինչեւ Զատկ. առաջին կիրակին արգիլուած:

Նոր կիրակիի երկուշաբթիէն մինչեւ Վարդավառի բարեկենդան Յունիս 14, թոյլատրուած, բացի 24 Մայիս Հոգեգալստեան կիրակիէն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 3 Février 1953 Երեքշաբթի 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6882-Նոր շրջան թիւ 2393

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐԻՍՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղութէ գաղութ կապերը ինչքան ամրապնդուին, այնքան կը զօրանայ ինքնապաշտպանութեան ճակատը:

Մէկը միւսով կը ներշնչուի:

Գոնէ կը մղուին մտածել: Վերլուծել: Բաղդատել:

Յաճախ համեստ գաղութներ են որ դաս կու տան մեծերուն, իրենց եռանդուն եւ ստեղծագործ աշխատանքով: Իրենց յարատեւ ճիգերով:

Անշուշտ իրենք ալ կ'օգտուին մեծերու միտքերէն եւ գործքերէն:

Եւ եթէ երբեմն յուսախաբ կ'ըլլան, պատճառը այն է որ աւելին կը սպասեն մեծ եւ լուսաւոր կեդրոններէն:

Այս խորհրդածութիւնները եկան գրչի տակ, երբ կը կարդայինք «Արեւելք»ի տարեկան տեսութիւնը՝ Եւրոպայի մասին (11 Յունուար):

Հալէպի մեր պաշտօնակիցը իբրեւ գլխաւոր կեդրոն առնելով մեր գաղութը, կը յանգի տխուր եզրակացութեան մը.

— «Հայութիւնը իր ամբողջական ազատութիւնը պահելով հանդերձ, յուսահատական կեանք կ'ապրի այստեղ (Ֆրանսա): Ազգ. ամէն շահագրգռութիւն ցնդած է. մարդիկ եսասիրաբար կ'ապրին. մատի վրայ կը համրուին «հերոսները», — անոնք որ տակաւին կը զգան ու կը համարձակին խոստովանիլ թէ... Հայեր են, ու հայօրէն կ'ուզեն ապրիլ: Կորսուած երիտասարդութիւն մը. ինքնահաւան մտաւորականութիւն մը, քանի մը քացառութիւններով միայն»:

Ըսենք, անմիջապէս, որ առ նուազն... կանխահաս է այս վճիռը:

Մենք ալ տժգոյն կը տեսնենք պատկերը, կարգ մը տեսակէտներով:

Ակներեւ են թմրութիւնը եւ անտիրութիւնը՝ այս կամ այն ճակատին վրայ: Իջած է խանդավառութեան ջերմաչափը՝ վերջին տարիներու ընթացքին:

Եւ, այո, ունինք «կորսուած երիտասարդութիւն մը». ինչպէս եւ «ինքնահաւան մտաւորականութիւն մը»:

Բայց, այս վրդովիչ երեւոյթներէն չի հետեւիր թէ «յուսահատական» կեանք մը կ'ապրինք:

Շատ խոշոր է բառը եւ թերեւս պատշաճի... յիսուն տարի ետքը:

Գաղութը ծերացած չէ տակաւին, ոչ ալ այլասերած, իբրեւ ամբողջութիւն:

Այստեղ ալ հանրային կեանք մը շարժում կը ստեղծէ բազմաթիւ ճակատներու վրայ:

Չկայ գետին մը որ իր մշակները չունենայ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ուրիշ միութիւններ կարելին կը փորձեն, ի խնդիր նոր սերունդի փրկութեան եւ մշակոյթի զարգացման:

Այսպէս կոչուած ազգային - թեմական մեքենան ալ կը բանի որոշ չափով:

Իրողութիւն է որ միջավայրը թեւ կուտայ եսասիրութեան:

Միւս կողմէ, դիւրին վաստակը եւ վայելքի տենչը աւերներ կը գործեն, մանաւորապէս նորահասներուն մէջ:

Եւ վերջապէս, գաղութը կը տառապի բանդէտներու բազմութենէն: Լայն արմատներ ձգած է կեդրոնախոյս ձգտումը:

Իրողութիւն է, դարձեալ որ շատ մը դիրքեր պարպուեցան վերջին տարիներու ընթացքին:

Պատրաստ ուժերու, գործօն դէմքերու ամբողջ սերունդ մը անհետացաւ, ահաւոր բեռ մը ձգելով մնացորդներուն վրայ:

Այս պարագաները եւ դեռ ուրիշ երեւոյթներ երբեք իրաւունք չեն տար յուսահատական կոչելու ֆրանսահայ գաղութին կեանքը:

Մենք ալ դժգոհ ենք եւ միշտ կը յիշեցնենք անհոգութիւններ, թուլութիւններ, վրիպումներ: Կը պահանջենք աւելին, — բաներ որոնք մեր ուժերէն վեր չեն:

Եւ սակայն, պատճառ չենք տեսներ ողբեր հիւսելու:

Ոչ աւիշը ցամքած է, ոչ ալ ազգ. ոգին ցնդած:

Կը խօսինք տակաւին:

Շ.

Կարեւոր ժողով մը Փարիզի մէջ

Մ. Նահանգներու արտ. նախարարը, Պ. Ֆոսթըր Տըլըս Փարիզ եկաւ կիրակի օր, 24 ժամ Հռոմ կենալէ ետք:

Հասիւ օդակայան իջած, ջերմապէս գովեց Ֆրանսան իբրեւ «մեծ բարեկամ մը»: Ըսաւ թէ եկած է Այզընհաուըրի խնդրանքով, լսելու համար Ֆրանսայի տեսակէտները: Ինչպէս Հռոմի մէջ, այստեղ ալ շեշտեց թէ եկած է «տեղեկութիւններ հաւաքելու»: Եւ աւելցուց.— «Մեր ուզածն է տեւական խաղաղութիւն եւ կ'ողջունենք ձեր վարիչները, որոնք Բ. աշխարհամարտէն ի վեր այնքան շինարար ճիգեր ներշնչեցին ինչպէս Շումանի ծրագիրը ածուխի եւ պողպատի եւ Փլեւէնի ծրագիրը՝ եւրոպեան բանակի մասին: Այսպիսի ստեղծագործ միտքերը մեծապէս ազդած են Ամերիկայի ժողովուրդին վրայ»:

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Տըլըս եւ իր հետեւորդները Իտալիոյ վարիչներէն ալ գոհ մնացած են: Երէկ սկսան Փարիզի խորհրդակցութիւնները որոնցմէ մեծ արդիւնքներ կը սպասուին: Տըլըսի կարծիքով, «ուժեղ եւ դրական քաղաքականութիւն մը պիտի պակսեցնէ պատերազմի վտանգը»: Իրեն համար Ֆրանսան ոչ միայն «մեծ բարեկամ մը, այլեւ մշտական զինակից մըն է»:

Հայաստան եւ Միջին Արեւելք

Պէյրութի Le Soir թերթին մէջ կը կարդանք (27 Յունուար).—

Արտաքին գործերու նախարարութեան լուր տրուած է թէ Խ. Հայաստանէն տնտեսական առաքելութիւն մը Լիբանան պիտի հասնի յառաջիկայ ամսուան ընթացքին:

Այս մարմինը պիտի այցելէ նաեւ Սուրիա եւ Եգիպտոս, ուր շփումներ պիտի ունենայ տեղական իշխանութեանց հետ, առեւտրական եւ տնտեսական պայմանագիրներ կնքելու համար այդ երկիրներուն եւ Խ. Հայաստանի միջեւ:

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. ՎՐԴ.Ի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ.Վ. Մանուկեան, որ Հարաւ. Ամերիկա կը գտնուէր, Փարիզ վերադարձաւ երէկ, երկուշաբթի: Դիմաւորելու համար Օրլիի օդակայանը գացած էին եկեղեցւոյ վարչութեան ներկայացուցիչները:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է կուսակալին հետ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ տեսակցութիւնը «խիստ սիրալիր եղած է եւ իր արդիւնքը մօտերս պիտի հաղորդուի մամուլին եւ ժողովուրդին»:

ՑԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Որոշուեցաւ դատական հետապնդում կատարել Միլլիէթճիլէր Միութեան դէմ եւ փակել անոր հաւաքատեղիները: Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը պիտի կնքուին եւ գոյքերն ալ պիտի գրաւուին: Այս որոշումը ղրկուած է բոլոր կուսակալութեանց եւ գաւառներուն:

Միութեան հրատարակած բոլոր գրքոյկները եւ թռուցիկները, անդամներուն գործունէութիւնը եւ հրատարակած գրութիւնները մասնաւոր քննութեան պիտի ենթարկուին: Եթէ հակօրինական պարագաներ գտնուին, Միութիւնը պիտի լուծուի եւ յանցաւորներուն դէմ ալ հետապնդում պիտի կատարուի:

Ընդհ. դատախազութեան պահանջին վրայ Անգարայի կեդրոնը այս գիշեր փակուեցաւ եւ կնքուեցաւ: Պաշտօնանկ եղաւ Կրթ. Նախարարութեան մասնաւոր դիւանի տնօրէն Ճահիտ Օզուրէքբէր որ շատոնց կապ կը պահէր «Միլլիէթճիլէր» միութեան հետ: Միութեան վերջերս հիմնուած տպարանն ալ կնքուեցաւ:

ՎԱՂԸ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՂԵՆ ՈՒ ԿԸ ՄԱՂԵՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՈՐ «ԴԱՒԵՐ» ԵՒ ՉԱՐԲԱՇԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, — ՓՈԽ - ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԸ, ՀԻՆԳ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒ «ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՀՐԵԱՆԵՐ» ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ ԱՆՑԱԾ. — ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ...

«Փրաւտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Յունուար 31ին հաղորդեց թէ երեւան հանուած է «ազգայնական հրեայ դաւադիրներու» խմբակ մը, եւ արթնութեան նոր կոչ մը ուղղեց «լրտեսներուն եւ վնասարարներուն դէմ»:

1.— Ուկրայնայի առեւտուրի, պարենաւորման, մսի արտադրութեան եւ կաթնատնտեսութեան նախարարները կ'ամբաստանուին թէ «կոպտօրէն խախտած են կուսակցութեան սկզբունքը՝ վարչական պաշտօնեաներու ընտրութեան առթեն»: Այդ խախտումներէն օգտուած են «բազմաթիւ գողեր եւ աւազակներ»:

2.— Լիթուանիոյ մէջ երեւան հանուած են խումբ մը «հայրենադաւ աշխարհաքաղաքացիներ եւ հրեայ քաղքենի ազգայնականներ»: Այս խումբը «ծախուած էր ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ նուիրուած լրտեսական գործունէութեան»:

3.— Խ. Միութեան մետաղագործական նախարարի նախկին օգնականը, Ս. Մ. Պետրով, նոյնպէս կը մեղադրուի «աններելի գանցառութեամբ եւ միամտութեամբ», որոնց հետեւանքով անհետացած են կարգ մը գաղտնի եւ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր:

Ուրիշ նախարարութեան մը բարձր պաշտօնատարներէն Ա. Մ. Մորոզով փորձեր է պաշտպանել իր ստորադասը, Մ. Կ. Ալպադով, երբ այս վերջինը կորսնցուցած էր գաղտնի վաւերագիր մը: Վերջապէս երկրաբանական պաշտօնատան նիւթերու ճիւղին տնօրէնը, Կ. Ի. Զասլաւսկի իր պաշտօնը շահագործած է անձնական նպատակներու համար, օգտուելով վերատեսուչին միամտութենէն:

Լենինկրատի մէջ ոմն Օրլով գաղտնի վաւերագիր մը գողցած է Կրիլովի Կաճառէն, օգտուելով աշխատաւորներու գանցառութենէն: Լրտեսը կ'ուզէր օտար գաղտնի վարչութեան մը յանձնել զայն:

«Փրաւտա» այս մերկացումներէն վերջ գիտել կուտայ.

— «Միայն քրէական գանցառութեամբ կարելի է բացատրել այն կացութիւնը որով երկար տարիներ Կաճառի մը գլուխը գտնուած է ոմն Ի. Կ. Խանովիչ որ վստահելի չէր: Այս մարդը լոյս ընծայած է շարք մը գործեր որոնց մէջ երեւան կը հանէր խիստ գաղտնի տեղեկութիւններ, քաղուած՝ գիտական հիմնարկէ մը: Կարգ մը ընկերներ կը ցուցադրեն իրենց գիտական հետաքրքրութիւնները: Ապահովութեան գործակալներուն կողմէ երեւան հանուած լրտեսներ խոստովանած են թէ տեղեկութիւններ քաղած են անհատներէ որոնք կը պարծենային իրենց գիտելիքներով: Խորհրդային ժողովուրդը երբեք պէտք չէ մոռնայ թէ Խ. Միութեան մէջ կան քաղքենիներ որոնք արմատախիլ ըլլալու են: Այլապէս անոնք պիտի դառնան հլու գործիքները ամերիկեան առեւտուրեան»:

Թերթը այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ «ողբալի վիճակ մը կը ներկայացնէ գաղտնի վաւերագիրներու պահպանումը պետական բաշխումի եւ առողջ. Նախարարութեան մէջ»:

Մոսկուայի անթելն ալ հաղորդեց այս տեղեկութիւնները:

Χ Վրաստանի Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղար, Մկելաձէ, «Փրաւտա»յի մէջ կը գրէ թէ 427 շրջանային, քաղաքային եւն. քարտուղարներ նշանակուած են 1952ի ընթացքին եւ թէ պաշտօնանկ եղած է Մխարացէի շրջանին քարտուղարը, իբրեւ մեղսակից «ոճրագործ տարրերու»:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԱԼ ԿԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԻ

Մոսկուայի անթելը նոր սլաքներ ուղղելով Մ. Նահանգներուն դէմ, Վատիկանն ալ կը մեղադրէ իբրեւ անոր «լրտեսական մասնաճիւղը», իսկ Տրիէստի համար ալ կ'ըսէ թէ զին. պայմանագիր մը կնքած է Ամերիկայի հետ: Ահա իր խօսքերը.

— «Վատիկանի ամբողջ լրտեսական մեքենան, որ նախապէս կը ծառայէր Հիթլերի, այժմ դրուած է Մ. Նահանգներուն տրամադրութեան տակ: Վատիկան շահագրգռուած է պատերազմի ջլազարութեամբ եւ պատրաստութեամբ: Ան կ'օգտուի Քորէայի պատերազմէն, Մ. Նահանգներու մենատէրերուն հետ: Իր դրամագլուխին 80 %ը կուգայ Մ. Նահանգներէն: Ան քանի մը լրտեսական դպրոցներ կը պահէ կղերականներու համար»:

Անթելը այս առթիւ պատասխանելով հարցումի մը, բսաւ թէ Խ. Միութիւնը «գիտէ հիւլէական զէնքի գաղտնիքը, բայց Մ. Նահանգներէն տարբեր տեսակէտ ունի այդ մասին»:

Շուէտ անմիջապէս հերքեց իրեն վերագրուած տուարքը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԽԱՒԸ

Մեր բազմադարեան կեանքը ինքնին վկայութիւն մըն է այն մասին, թէ հայութեան հոգին մաշած հոգի մը չէ: Կենսունակ, ուրախ, միշտ յուսացող, դժուարութիւններու առջեւ կանգ չառնող, ձեռնթափ չեղող, չնահանջող հոգի մըն է մեր հոգին :

Կը թուի, դուրսէն դիտողին համար, թէ տրխուր, թախծոտ, գրեթէ լալկան բան մըն է հայութեան հոգին: Մենք պատճառներ ունինք ժխտելու այսպիսի ենթադրութիւն մը: Ընդհակառակն, համոզուած ենք, թէ առողջ է, մանաւանդ ուրախ է այն հոգեյատակը, որուն վրայ, եթէ դարերը բերած կուտակած են տխրութեան թանձր խաւ մը: Եթէ ընդունինք իսկ որ տխրութեան հինգ խաւեր կան մեր հոգիին վրայ, վեցերորդ խաւը, հիմնական խաւը, ուրախութիւնն է սակայն :

Այդ խաւին մէջ ինքզինք զօրաւոր կը զգայ հայութեան հոգին, ինչպէս զօրաւոր կը զգար ինքզինք մեր Արշակ Թագաւորը Հայաստանէն բերուած հողին վրայ, արքայից արքայի արքունիքին մէջ:

Արդ, եթէ քառասուն դար կրցաւ դիմանալ այդ հոգին, պատճառ մը չկայ, որ չհաւատանք իր յաւերժութեան :

Եթէ քառասուն դար առողջ, կենսունակ ու երիտասարդ մնաց, չի կրնար պատահիլ, որ այսուհետեւ դաւաճանէ ինք իրեն եւ անցեալ մը միայն ըլլայ, փոխանակ ապագայ մը ըլլալու :

Հայութեան հոգին գտած է կերպը վերանորոգուելու միշտ ու յարաժամ :Կրցած է յարմարիլ ժամանակին եւ միջավայրին, առանց իր էութենէն բան մը վրայ տալու:

Մեր չէն ու փարթամ քաղաքները, մեր վանքերը, եկեղեցիները, բազմազան յիշատակարանները, պալատները եւ ամէն ինչ որ կրցած է ստեղծել հայկ. արուեստն ու հանճարը, հաստատապէս կը վկայեն, թէ կրաւորական չէ հայութեան հոգին, այլ — Ներգործօն, գրեթէ ինքն իրեն բաւող:

Մեր նախահայրերը ոչ միայն գիտէին շինել, այլեւ գեղեցկացնել իրենց շինածը: Ժամանակին հետ հետզհետէ ազնուացաւ, նրբացաւ իրենց ճաշակն ալ: Արիստակէս Լաստիվերտցի կը գրէ իր հայրենի Արծն քաղաքի մասին.— « Եւ իբրեւ ակն մի պատուական լուսաւոր պայծառութեամբն փայլէր քաղաքս մեր ի մէջ ամենայն քաղաքաց , ամենեւին գեղեցիկ, բոլորովին դայլդարուն »: Փարթամ քաղաքացիները կը հագնէին մետաքսէ պատմուճաններ՝ ոսկեթել ասեղնագործութեամբ: Կը գործածէին արծաթէ ընտիր անօթներ, յախճապակիէ եւ ճենապակիէ ամաններ՝ բազմազան գոյներով եւ ցայտուն զարդաքանդակներով :

Ժ. դարուն, կրօն. խստակեցութիւնը հետզհետէ տեղի կուտար ճոխ ու փարթամ կեանքին: Հարուստ քաղաքացիները, թէեւ միշտ կրօնասէր ու բարեպաշտ, սակայն կը սիրէին կեանքն ու աշխարհը: Մէկ կողմէ եկեղեցի կ'երթային, բարեպաշտական գործեր կը կատարէին,միւս կողմէ կը փնտռէին ուրախ - զուարթ կեանքը: Լաստիվերտցի, Հայոց աշխարհին ակնարկելով, կը վկայէ. « Ուրախական երգոց եւ բանից միայն լինէին հանդէսք »:

Այս ուրախ - զուարթ կեանքին մէկ արտայայտութիւնը պէտք է նկատել «գուսանաց երգեր»ը: Գուսանները հնագոյն դարերէն ի վեր միշտ սիրուած ու փնտռուած են մեր ազատորեարին կողմէ: Շքեղութիւնն ու պերճանքը նուաճած էին ոչ միայն մեր հարուստ, ազնուական դասը, այլ եւ մինչեւ իսկ խոնարհ, հոգեւորական դասերը : Մատթէոս Ուռհայեցի, խօսելով Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսի մասին, կը գրէ իր Ժամանակագրութեան մէջ .

— «Ունէր նա կազմութիւն հայրենեաց՝ տրւեալ ի Թագաւորացն Հայոց՝ հինգ հարիւր գեղ անուանի եւ մեծանիստ եւ չահաւէտ ընտիր, նոյնպէս եւ եպիսկոպոս հինգ հարիւր փառաւոր եւ դաւառատեսուչս ի վերայ եօթն հարիւր թեմի . հանապազ երկոտասան եպիսկոպոս եւ չորս վարդապետ ի տանն հայրապետին եւ վաթսուն երէց ի կրօնաւորաց, եւ յաշխարհականաց՝ հինգ հարիւր: Եւ չէր նուաստ աթոռ հայրապետութեանն, քան զթագաւորութեանն Հայոց »:

Նաղաշ Յովնաթան, խրախճանքի երգիչը , քրիստոնէական ոգին կը հաշտեցնէր աշխարհասիրութեան ոգիին հետ: «Մարմնով խմէք, ուրախացէք, հոգով մեղաց զղջացէք», կը յանձնարարէր իր մէկ տաղին մէջ: Ուրիշ մը, գիներգու Մարտիրոս Խարասարցի, կը գրէր իր կարգին.— « Այսօր տօնեմք, ձեզ աւետիս, — Ահա ցնծամք յայսմ տօնիս,— Բարով տեսայ զաւաթն յափիս . — Աւետիս տամ Հայոց ազգիս..— Ինձ մեծ ամամ տուր թէ տնիս,— Ի քեզ նայեմք երիցանիս, — Լից տուր, եղբայր, ի՞նչ կու նայիս,— Աւետիս տամ Հայոց ազգիս »:

Այսքանն ալ կը բաւէ կը կարծենք, հաստատելու համար, թէ ինչ էր իրաւամբ հայութեան հոգիին հիմնախաւը, զոր «վեցերորդ խաւ» կոչեցինք մենք, մնացեալ հինգ խաւերը նկատելով եկամուտ կամ վերջամուտ :

Սակայն ճոխ, փարթամ, երգով ու խնդութեամբ ապրուած այս կեանքը ի վերջոյ այն արդիւնքն ունեցաւ, որ Գագիկ Բ.ի հօր՝ Աշոտի մահուընէն ետք, «Թուլամորթեցան զօրքն Հայոց եւ ատեցին զարուեստ պատերազմի, մտին ընդ լծով ծառայութեան ազգին Հոռոմոց, նստան ի գինարբուսն, սիրեցին զքնարս եւ զերգս գուսանաց», ինչպէս որ կը գրէ ժամանակակից պատմիչը՝ Ուռհայեցի:

Ներսէս Շնորհալի, ԺԲ. դարու կէսերուն , « Եդեսիոյ ողբ»ին մէջ կը գրէր, թէ Եդեսիացիները խնջոյքներով միայն կը զբաղէին եւ երգով ու երաժշտութեամբ ուրախութիւն կ'ընէին: Դար մը ետք՝ Սմբատ սպարապետ կ'աւելցնէր իր կարգին :— « Թուլացան եւ ադարտեցին զպատերազմ, եւ սիրեցին զգինի եւ զգուսան » :

Օտար մը՝ Մարգօ Պոլօ, խօսելով Կիլիկիոյ հայ ազնուականներու մասին, կը գրէր իր Ուղեգրութեան մէջ. — « Հին օրերուն՝ այնտեղի ազնուականները քաջարի մարդիկ էին եւ կը կատարէին զէնքի հերոսական գործեր, բայց ներկայիս ողորմելի արարածներ են եւ ոչ մէկ բանի շնորհք չունին, բացի գինովնալէ, որով նշանաւոր են »:

Մենք պատմութիւն չենք գրեր եւ չենք ուզեր ծանրաբեռնել այս սիւնակը ուրիշ վկայութիւններով: Որոշ է, որ երգի ու խնդութեան այն բնածին հակումը, որ կը յատկանշէ հայութեան հոգին, ի վերջոյ պատճառ եղաւ, որ մոռնանք ցեղային մեր միւս առաքինութիւնները, դառնանք թուլամորթ, ատենք «զարուեստ պատերազմի» եւ մտնենք «ընդ լծով Հոռոմոց» եւ այլոց :

Փարթամ կեանքը չեղեցուց մեր հոգին իր բընական հունէն:

« Մի քան դչափ »ը յեղափոխութիւններ ու նաւաբեկութիւններ առաջ կը բերէ կեանքի մէջ, իսկ գրականութեան եւ արուեստի մէջ՝ տղեղութիւններ :

Այսպիսի «նաւաբեկութիւն »մըն էր, օրինակի համար, Ֆրանսայի պարտութիւնը վերջին պատերազմին :

1940 Յունիս 20ին, Ֆրանսայի անձնատուութեան վաղորդայնին, մարաջախտ Փեթէն, իր խօսքը ուղղելով Ֆրանսացի ժողովուրդին, կ'ըսէր, ի միջի այլոց .— « Մենք պատերազմը կորսնցուցինք, որովհետեւ, յաղթութեան գինովութենէն ետք, հանդստաւէտ կեանքի ու վայելքի զգացումը տիրապետեց, հաճոյքի մտայնութիւնը զոհաբերութեան մտայնութեան յաղթեց, մինչ սահմանին միւս կողմը տիւ եւ գիշեր կ'աշխատէին զօրացնելու համար ընկերային, տնտեսական, զին., քաղաք. ու դիւանագիտական կազմը: Մեր մէջ անհատական շահը կը գերադասուէր ազգ. շահերէն . ծառայելէ աւելի պահանջեցին, եւ պահանջեցին այնքան, որքան չէին տուած, այնպէս որ կարելի է ըսել, թէ մեր պարտութիւնը հետեւանք է աւելի առաջուան մեր բարոյական սնանկութեան »:

Այս դասը, զոր կարելի է «Փեթէնի դասը» անուանել, բոլոր ղեկավարները կուտան հիմա իրենց ժողովուրդներուն՝ ցած ձայնով, լռելեայն կամ բարձրաձայն :

Անգլիացի ժողովուրդը, որ երկու պատերազմներէն յաղթական դուրս եկաւ, խստամբեր կեանքի, ինքնազրկումի օրինակը կուտայ աշխարհի համայն աշխարհի :Աւելի շատ կ'արտադրէ, քան կը սպառէ: Աւելի շատ կը վաճառէ, քան կը գնէ :

Այս նոյն «գիծ»ին կը հետեւին ուրիշ ժողովուրդներ ալ, մեծ թէ փոքր :

Միայն մենք ենք, որ կանք յՆրուսաղէմ :

Մենք կը մտածենք միայն սպառելու մասին, բայց ոչ արտադրելու :

Կը մտածենք միայն առնելու մասին, բայց ոչ տալու :

Կը մտածենք միայն վայելքի մասին, ոչ զոհաբերութեան :

Տառապանքը, դժուարութիւնները, ինքնազրկումը հոգեկան մարզանքներ են, որոնք կը վարժեցնեն ազգերը տոկալու եւ դիւրութեամբ անձնատուր չըլլալու :

Հանգստաւէտ կեանքը, երգն ու խնդումը կը մղեն մեզ զէնքերը վար դնել, առաջին իսկ ճակատամարտին:

Ժամանակն է, որ աչքի առջեւ ունենանք «Փեթէնի դաս»ը, զերծ մնալու համար բարոյական սնանկութենէն, որուն կը թուի, թէ հասած էր Ֆրանսացի ժողովուրդը 1918ի յաղթանակէն ետք:

Այնպէս ընենք, որ մենք ղեկավարենք մեր վեցերորդ խաւը, եւ ոչ թէ ղեկավարուինք անկէ :

« Երգ գուսանաց», այո, բայց նաեւ երգ արթնութեան զգաստութեան եւ զոհաբերութեան :

Մեր երիտասարդութիւնը պէտք է մտածէ այս վերջին «երգ»ի մասին:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ

Ե՛ւ ներկայ ե՛ւ բացակայ

Անցնող տարիներու թոհ ու բոհին հետ, շատ բան կորսնցուցինք մեր կամքէն, զոհաբերութենէն, եւ ազգ. գործերու նախաձեռնութենէն: Կը գրենք, աղերսագին կոչեր կ'ուղղենք , թէ կապերը կը թուլնան, թէ անտարբերութիւնը եւ եսամոլութիւնը աւերներ կը գործեն :Կը տրտնջանք թէ ամէն գաղութ եւ ամէն մարմին իր ըրածին ու չըրածին կը հաւնի, թէ մէկը կապ չունի միւսին հետ, նոյնիսկ միեւնոյն գաղութին հետ եւն.:

Այս բոլորը տեսնող թղթակիցի մը համար աժանք է պարզել իր բնակած երկրի գաղութին կեանքը...

Եւ սակայն պէտք է գրել, գոնէ ըսելու համար որ թէ ներկայ ենք, թէ բացակայ :

Ուրեմն տարիներու մեղապարտ լռութիւնս խզելով, պիտի փորձեմ ներկայացնել մեր չարն ու բարին :

Խօսինք թիւերով եւ թուականներով : 1931ին քանի մը վառվռուն երիտասարդներու ջանքերով առաջին հայկ. հանդէսը տեղի կ'ունենայ Ալժերիոյ Պլիտա քաղաքին մէջ, ի յիշատակ ապրիլեան մեր անմահ նահատակներուն: Այս ձեռնարկէն քաջալերուած, նոյն իրիկունը կը կազմուի առժամեայ մարմին մը, իբրեւ կորիզ Ալժերիոյ ազգ. միութեան : Օրը օրին, «Յառաջ »ի ընթերցողները իմացած են այս մեկուսի գաղութին ազգ. անցուդարձը: Հոս ալ առաջին օրերէն բոյն դրած են նորեկի, հինի, եսի ու դունի վէճերը, ի վնաս ընդհ. շահուն եւ նոր սերունդին :

1933ին Հարաւ. Ֆրանսայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը իր շրջաբերականներով պահ մը ոգեւորութիւն ստեղծեց: Երկու անգամ ալ այցելու հովիւ մը ղրկեց, Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան, որուն վերջին այցելութեան առեն (1938), հոս կը գտնուէր մեր սիրելի Նարդունին: Երանելի օրեր էին: Թեւ առած կը թռչէինք: Յոգնութեան , զոհողութեան առջեւ ընկրկիլ միտքէ չէր անցներ : Ունեցանք սեփական սրահ մը «Րաֆֆի»: Ունեցանք հաւաքոյթներ թատերական բաժիններ , խնջոյք, տօնակատարութիւն, ծրագիրներ՝ գրադարանի, հայերէնի դասընթացքի եւն., Ափսոս, նոր սերունդի մեղադրանքը արժեցուցինք, « Հայու գործ» դարձուցինք: Զինադադարի քաամամեակի մասնակցութեան հրաւէրը առիթ ստեղծեց որ կրկին բաժնուինք, կորենք թափենք տարիներու աշխատանքը, մէկ երկու անհատներու քինախնդրութեամբ:

Վրայ եկաւ Բ. աշխարհամարտը: Երիտասարդութիւնը զինուորագրուեցաւ 1939 — 40, յետոյ 1942 մինչեւ 45: Միջին հաշուով 25—30 հոգի մասնակցեցան Թունուզի, Իտալիոյ, Ֆրանսայի , կռիւներուն, շահելով շքանշաններ քաջութեան եւ անձնազոհութեան :

.1946ին՝ ազատագրում: Եւ սկսաւ արտագաղթ մը դէպի Ֆրանսա: Շատեր իրենց նախանձելի գործերը ծախելով փոխադրուեցան Մարսէյլ , Քան, Փարիզ եւն.: Ոմանց գլխաւոր պատճառն էր իրենց զաւակներուն հասուն տարիքը, իրենց մեկուսացած կեանքը, հայկ. միջավայրի կարօտը :

Անշուշտ միայն մեղքեր չունինք: Այս ցիրուցան , իրարմէ հարիւրաւոր մղոն հեռու հայրենակիցները միշտ ներկայ եղած են իրենց բաժինը բերելով ազգ. ոեւէ ձեռնարկի: Օրինակ, մասնակցած են Հայաստանի երկրաշարժի , զօր. Անդրանիկի յուշարձանին, Սանճագի գաղթականներուն, Այնճարի «Յառաջ» վարժարանի հանգանակութեանց, կոկիկ գումար մը ղրկած են Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Ա. Ահարոնեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի գումար մը ղրկած են Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, ներդաղթի հանգանակութեան տուած են մօտ 116 հազար ֆրանք : Մոռցած չեն տեղին կարօտեալները, հիւրընկալած են բոլոր եկուորները, մանաւանդ ամերիկ.բանակի հայ զինուորները :

Երբեմն ալ զոհ գացած են իրենց բարեմտութեան:Վերջին տարիներս լայնօրէնօղնածեննուիրեալի մը, որ լուր չէ ունեցած ոչ ձեռնարկէն, ոչ ալ ձեռնարկուին հաշիւներէն: Անշուշտ օր մը ամէն բան կը պարզուի :

Մեր հայրենակիցները տեղաւորուած են Ալժերիոյ երեք նահանգներու մէջ, տեղ տեղ, հարիւրաւոր մղոն հեռու: Այսպէս Ալժէ, Մեզօն Քարէ , Քուպա, Ֆօր տը Լօ, Պլիտա, Աֆֆրէվիլ , Պօրճ Պուարիճ, Սեթիֆ, Պուժի, Սու Ահրաս, Կոստանդին, Ֆիլիփվիլ, Պօն, Օրան, Սիտի Պէլ Ապէս եւն.: Կրնանք ըսել թէ բոլորն ալ բարեկեցիկ վիճակ ունին: Գլխաւոր գործերն են մեծաքանակ - փոքրաքանակ նպարեղէն, ոչխարի աղիքի արհեստանոց, հին հագուստներու մեծաքանակ եւ փոք-

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՆԱՍՏԵ՞ՂԾ ԹԷ...

Բարեգործականի նախկին վարիչ - տնօրէնը, Ազնուամեծա՛ր Տիար Վահան Մալէզեան, որ հինգ վեց տարիէ ի վեր Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերուն վրայ կ'անցընէ իր կեանքին վերջին տարիները, չուկայ ելած է... բարեխէր «ազգային»ի մը ծախելու համար՝ Հայաստանի դրօշմաթուղթերու իր «ընտիր» հաւաքածոն :

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, երբ «Ասիացի»ին ստենակը տեսայ առտուն կանուխ — տակաւին գրաշարին ձեռքն էր — չհաւատացի իր պատմութեան : Մտքէս անցաւ որ գրողը անպատճառ «Հայաստանի Թշնամի»ներէն մէկն է, այսինքն Դաշնակցական մը եւ «մի վատ տեսակի պրովոկատոր» եւ սուտ մըն է գլորեր :

Եւ սակայն, բացի «Հայաստանի Կոչնակ»ին Յունուար 3ի թիւը եւ աչօք - բացօք տեսայ որ Ասիացին ստախօս չէ... Այո, Հայոց ազգին նախկին բանաստեղծը, նախկին փաստաբանը եւ նախկին «վարիչ - տնօրէնը» յաճախորդ կը փնտռէ իր ընտիր հաւաքածոյին համար, որ — ինքն է ըսողը — «արժանի է Հայաստանի Թանգարանին» ...

Առաջին անգամն է որ կը լսեմ թէ Հայոց ազգին բանաստեղծներէն մէկը — մեծահամբաւ հայրենասէր ,— յանդգնութիւնը եւ լրբութիւնը կ'ունենայ չուկայ հանելու հաւաքածոյ մը, որ անգամ մըն ալ կը կրկնեմ ,ինք կը նկատէ Հայաստանի Թանգարանին արժանի : — Քար ճաթի, այդ հաւաքածոն 500 տոլար չարժեր : Ուրեմն, Հայոց ազգին այս մեծ բանաստեղծը ,իր կեանքին 83րդ տարին, Հայաստանի Թանգարանին 500 — թող ըլլայ 1000 — տոլարի նուէր մը ընելու քաջութիւնը չունի ...

Քանի մը տարի առաջ, այս ափերուն վրայ մեռաւ նկարիչ Ֆէթվաճեանը : Ունէր նկարներու հաւաքածոյ մը : Կը պատմեն թէ վճռապէս մերժած էր ծախել զայն օտար թանգարանի մը, որովհետեւ ուխտ ըրած էր որ իր գործերը պէտք է փոխադրուին Երեւան : Եւ փոխադրուեցան : Ֆէթվաճեան կրնար, նուազագոյն , 10.000 տոլար ստանալ այդ հաւաքածոյին համար : Բայց ,նախընտրած էր հաց-պանիրով ապրիլ — ուժասպառ տանթած էր — եւ օտարին չտալ բան մը, զոր կը նկատէր «Հայաստանի Թանգարանին արժանի ...» :

Բաղդատեցէք Մալէզեանը՝ Ֆէթվաճեանին հետ ...

Միամիտ ընթերցողը պիտի ըսէ — Եղբայր , ալ էրկան կ'ընէք : Խեղճ մարդը 84 տարեկան է : Ալ չի կրնար աշխատիլ, ի՞նչպէս պիտի ապրի ...

Պատասխան — Մեծարգոյ Տիար Վահան Մալէզեան տարեկան 5000 տոլար կենսաթոշակ կ'ըստանայ Բարեգործականէն : Ուրեմն, չքաւոր, աղքատ մէկը չէ եւ կրնայ իր հաւաքածոն նուիրել Երեւանին : Բայց, Մալէզեան, ցամքած հոգիով եւ աղքատ սրտով մարդ մըն է . իր «Հայաստանասիրութիւնը» ահաւասիկ 500 տոլար ալ չարժեր :

1947ին, այս մարդն էր որ «ծակաչք անօթիներ» պոռաց մեր այն մտաւորականներուն երեսին, որոնք 5000 տոլարի եկամուտ չունէին ...

Իրաւ, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը պիտի ըլլայ, եթէ հաւաքածոն ընէ «ժանտով, ժահրով ու ժանգով»(ինք գործածեց այդ բառերը մեզի դէմ ,1947-ին) յօռինուած Դաշնակցական մը իր քէթէն բերնին նետէ 500 տոլարը եւ հաւաքածոն ղրկէ Երեւան ...

Թերեւս ,այդ օրը կարմրի՝ կարմրիլ չգիտցող չորուցամաք խանութպանը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

բաքանակ վաճառում, արտածում, արար. եւրոպ. ասկերչութիւն, ճաշարան, սափրիչ, կօշկակարի արհեստանոց , դերձակ եւ չրջուն նկարիչներ :

Ներկայիս ընդհ. թիւը 350 անհատ :

Ազգային տեսակէտով ոչ մէկ յուսադրիչ երեւոյթ, Ամէնքն ալ թմրած են :Մարսիլիոյ ազգ. կեդր. վարչութիւնն ալ մոռցած է մեզ : Նորածիններ ունինք առանց մեռոնի : Ասկէ առաջ կաթոլիկ եկեղեցին կը կատարէր կնունք, պսակ, թաղում եւն., բայց ատենէ մը ի վեր մեր քրիստոնէութինր վիճելի կը սեպուի կարգ մը կղերականներու կողմէ, կը պահանջեն իրենց մկրտութիւնը եւ հաղորդութիւնը : Անճարները կը դիմեն բողոքականներուն որոնք սիրով կ'ընդունին եւ քարոզով կը գովեն մեր առաքինութիւններ ...

Իբրեւ կապ եւ մխիթարութիւն, երբեմն հեռաւոր ազգակիցներու այցելութիւնը կը վայելենք փոխադարձելով : Գլխաւոր ազգին հետ բուն կապը գիրն է : Շատեր կը ստանան «Յառաջ», «Հայ-Բոյժ » :

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԾԱՆՕԹ .— Անոնք որ կ'ուզեն պատմութիւն գրել, կրնան օգտուիլ «Յառաջ»ի հետեւեալ թիւերէն, որպէսզի Ալժերիոյ ափ մը գաղութը մոռացութեան չտրուի .— 10 Մարտ, 5 Մայիս, 3 Սեպտ., 1931 : 29 Յուլիս 1932: 19 Մայիս 1933: 23 Մայիս 1935: 5 Փետրուար , 17 Մայիս 1938: 22 եփտր. 1940: 25 Մարտ , 27 Մարտ 1947: 18 Մարտ 1949:

Գաղութէ գաղութ

ԱՀԻԱՁԻ (Խուզիստան, Իրան) հայ գաղութը որ կը բաղկանայ 200 ընտանիքէ, մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած է վերջերս կրթ. գործին մէջ : Նախկին դպրոցական շէնքը խարխուլ էր մէկ երկու մութ դասարաններով : Հին եւ նոր հոգաբարձութիւնները հանգամանակութեամբ շինած են օրինակելի դպրոցական շէնք մը որ Ապատանէն վերջ երկրորդն է : Շուտով պիտի կառուցուի նաեւ երկրորդ յարկը ունենալու համար վեցդասեան դպրոցական շէնք մը : Դպրոցը ունի ելեկտր. լոյս, առողջ ջուր , ընդարձակ մաքուր բակ : Կ'ուսանին 140 աշակերտներ եւ աշակերտուհի : Դպրոցը կը գործադրէ Թեհրանի ազգ. դպրոցներու ուսումնական ծրագիրը : Տասը աշակերտներ կը յաճախեն պետական դպրոցները եւ միայն ճաշերէն վեր կ'երթան հայկ. դպրոց մէյմէկ ժամ մայրենի լեզուն սորվելու : Դպրոցը ունի երկու ուսուցչուհի եւ մէկ ուսուցիչ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՏԷՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՌՈՄԱՆ.— Այս փոքր գաղութին պատմութիւնը կը սկսի 1924էն : Այն ատեն Հայերը անսահման թիւ մը կը կազմէին, բայց յետոյ աւելցաւ , շնորհիւ կօշիկի եւ կաշիի գործարաններուն : Համբանքի աճումին հետ, ունեցանք Հ.Յ.Դ. կոմիտէ մը, Զոմունիք եւ ուրիշ Միութիւններ:

Ռոմանր սկիզբէն ի վեր ունեցած է իր դըպրոցը : Այժմ այդ մխիթարանքէն ալ զրկուած ենք : Հակառակ Հ. Յ. Դ. ջանքերուն : Կապոյտ Խաչը, որ մեծ դեր կը կատարէ այս գործին մէջ, մեկուսացած է : Նոր Սերունդն ալ չի գործեր : Մարզական խումբ ալ չունինք : Մալաթիոյ Կրթ. Միութիւնը գոյութիւն ունի անունով : Կարմիր Խաչ մը նոյնպէս : Գաղութը զրկուած է նոյնիսկ հոգեւոր մխիթարութենէ :

Ո՞ւր պիտի յանգի այս թմրութիւնը : — Ս.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը, տեղի ունեցաւ Դեկտ. 14ին, կիրակին, Régent սրճարանին վերնայարկը , նախագահութեամբ Պ. Երուանդ Յարութիւնեանի :

Ժողովը լսելէ վերջ հրաժարեալ վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը , որոշեց .—

1) Իր նիւթական կարողութեան չափով հայ մանուկներ ուղարկել օդափոխութեան հայկ. կայաններ : Նախապատուութիւնը միշտ վերապահելով իր հայրենակիցներուն :

2) Ձեռնարկել Յուշամատեանի մը հրատարակութեան : Նախապատրաստական աշխատանքները սկսած են արդէն :

3) Տօնել աւելի արժանավայել կերպով «Պոնտոսցիներուն Օր»ը, Մայիս 17ի կիրակին :

Ժողովը չորս հոգինոց մարմին մը կազմեց (Պ. Պ. Երուանդ Ճիւհէրեան, Բարսեղ Սէրճանեան, Թաթուլ Ինճէեան, Վահագն Մութաֆեան) քննելու համար հրաժարեալ վարչութեան հաշիւները : Յետոյ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը .—

Պ. Պ. Շաւէն Ինճէեան, Գարուն Խաթանասեան, Եդուարդ Անդրէասեան, Հայկակ Ծատուրեան, Պօղոս Մալխասեան, Կարապետ Խոչեան, Խաչիկ Աղաճանեան, Համբարձում Խանէտանեան:

(Դիւան)

ԿԻՐԱԿԻՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Անգլիոյ երեսփ. ժողովը 57ի դէմ 281 ձայնով մերժած է փոխել կիրակնօրեայ հանգիստի պայմանները, որոնք հիմնուած են 1625ի եւ 1780ի օրէնքներուն վրայ :

Դահլիճը չէզոք մնացած էր այս հարցին մէջ, եւ երեսփոխանները ազատ էին քուէ տալու համաձայն իրենց խղճին :

Այսպէս ուրեմն, կիրակի օր սրճարանները պիտի գոցուին որոշեալ ժամերուն : Գոց են թատրոնները : 1932ին օրէնք մը տեղական իշխանութեանց կը ձգէր սինեմաները բանալ կամ գոցել : 32 %ը կը գոցուին : Եւ սակայն եկեղեցի գացողներուն թիւը պակսած է ...

Նոր չէ այս պայքարը, պատերազմի առաջին ամիսներուն ցոյցեր սարքուեցան, կիրակին «ազատ» օր հռչակելու համար : Աղջիկներ թափօրներ կազմեցին փողոցներու մէջ : Երեք տարի ետք, ուրիշ աղջիկներ փողոց իջան, պահանջելով անփոփոխ պահել օրէնքը, գոցել թատրոնները եւն. :

Բարենորոգիչները վճռած են նոր միջոցներ փորձել , հակառակ իրենց պարտութեան :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Թեթեւ ծանրութեան փրօֆէսիօնէլ կոփամարտիկը, Փիէռ Սարգիսեան որ բուռն ծափերու արժանացաւ Յունուար 25ին, պիտի երթայ Ցիւրիխ (Զուրիցերիա) մրցելու համար նոյն դասակարգէն իտալացի Paini դէմ (Փետր. 11):

Այս մրցումին յաղթականը պիտի ճակատի Մարտ 8ին Զուիցերիոյ թեթեւ ծանրութեան ախոյեան Göerlingի դէմ :

╳ Հայրապետեանի եղբայրն, նոր կէս ծանրութեան կոփամարտիկ մը կը հանէ Գագալըլանքացի, Նատիրեան, որ Ֆրանսայի «ամաթէօր»ներու ախոյենութեան 1/4 ֆինալի մրցումներուն մէջ (Լիոն), շահած է, բուռն կռիւէ մը ետ տերու առաւելութեամբ Lanappeի դէմ ...

╳ Կարպիս Զաքարեան՝ Er
դէմ մրցելէ առաջ, պիտի ճակ
դէմ : Իսկ 8 Փետրուարին
տիկ Dherryի դէմ , Պ.
Զուիցերիա
թեան անգամ
Բիլիճեան փայլ
ցերիոյ մէջ :
Օրլէան .— Ա
եան (Avia Clube) ,
կէտերով : — Սարգի

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՇԱԿԱՒՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

Այս բանը շատ յաճախ էր պատահում նրան » :

Այստեղ կը վերջացնեմ Ա. Սարուխանի գրքից մէջբերումներ ուր դեռ այնքան չահեկան գրուածներ կան :

Վերջացնելէ առաջ երկու խօսք Պ. Յովսէփ Մանթաշեանի մասին :

Անցեալ Նոյեմբերին իրեն այցելութեան գնացի մի քանի որոշ տեղեկութիւններ իմանալու : Զգիտէի որ հիւանդանոց փոխադրուած է (Նեկեր) : Միւս օր գնացի հիւանդանոց :

Երբ լսեց թէ պիտի գրեմ հօրը մասին, ճշդելով «Այսօր»ի սխալները, շատ գոհ մնաց : Յետոյ յուզուելով հարցուց թէ կարելի՞ է որեւէ լուր առնել իր հօր եւ մօր գերեզմանների մասին :

Աղ. Մանթաշեան եւ իր կինը հանգչում էին Թիֆլիզի վանքի մայր եկեղեցու գաւթում իր շինել տուած հոյակապ մատուռի մէջ : Վանքի մայր եկեղեցու այդ գաւիթը հայկ. պանթէոնի հանգամանք ունէր : Մանթաշեանից առաջ այդ գաւթում թաղուած են զօրավարներ Լոռիս Մելիքով, Յովհաննէս Լազարեան, Արշակ Տէր Ղուկասով, Բէհբութեան, Ալխազեան, Շելկովնիկեան , Թիֆլիզի քաղաքագլուխ Պօղոս Իզմիրլեան, բարեգործ Միրզէ Սանասարեան, Անդրէաս Արծրունի, եղբայրներ եւն. : Յետոյ տէր եւ տիկին Մանթաշեաններ :

Ինչպէս յայտնի է, բոլշեւիկները քանդեցին Թիֆլիզի հայ եկեղեցիները, մօտ 20, եթէ ոչ աւելի (25 եկեղեցի կար) եւ նրանց չարքին մայր եկեղեցին որ երկրորդ էջմիածին էր կոչւում, երեք մարմարեայ խորաններով եւ երեք գմբէթներով : Բոլշեւիկները քանդեցին նաեւ շիրիմները եւ Մանթաշեանների գեղեցիկ մատուռը ես ինքս տեսած եմ երբ դեռ նոր շինուած էր :

Այս բոլորը լսել է Պ. Յովսէփ Մանթաշեանցը, ուստի հարցրեց թէ կարելի՞ է որեւէ լուր առնել կաթողիկոսից կամ ուրիշ ծանօթի միջոցով, իմանա թէ ուր փոխադրուած է իր ծնողների աճիւնը : Ի՞նչ կարող էի ըսել շիրիմների համար, երբ ողջերի մասին անգամ դժուար է լուր առնել ...

Տիկին Դարիեա Մանթաշեանց մեռած է 1909 Հոկտեմբեր 18ին, 53 տարեկան, Բեռլինում եւ մարմինը փոխադրուել է Թիֆլիս : Աղեքսանդր Մանթաշեան, ծնած՝ է 1842 Մարտ 3ին Թիֆլիզում, մեռած է Պետերբուրգ 1911 Թ. ապրիլ 19ին :

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

ՏԻՏԱՂ

ԱՆՆԻԿ.— Խեղճ մարդը մէկ ժամէ ի վեր կորսնցուցած կէս ոսկին կը փնտռէ, եւ չի կըրնար գտնել :

ԱՐԱՄ.— Անշուշտ չի կրնար, որովհետեւ ես գտայ ... :

«Փրաւտա» եւ անթելը նոր «պաւերում» առթիւ կ'ըսեն թէ դաշնակից գաղտնի վարչութիւնները ահագին դրամ կը ծախսեն, լուրեր քաղելու համար Խ. Միութեան մասին:

Անուղի աղէտ մը Հիւս. Եւրոպայի մէջ

ԱՆԳԼ. ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԵՑԱՒ 133 ՈՒՂԵ-ՒՈՐՆԵՐՈՎ.— ՈՒՐԻՇ ՋՈՀԵՐՈՎ՝ 350 ՀՈԳԻ.— ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՊԱՐՊՈՒԱԾ.— 85 ՄԵՌԵԱԼ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր ահուելի աղէտ մը տեղի ունեցաւ Հիւս. Եւրոպայի մէջ, մարդկային կորուստներ եւ ահագին աւերներ գործելով:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այսպիսի աղէտ կրած չէր Անգլիա, 353էն ի վեր, երբ 3000 հոգի խեղդուեցան: «Փրինսէս Վիքթորիա» շոգենաւը ընկղմեցաւ Իրլանտայի ծովուն մէջ 133 ուղեւորներով եւ նաւաստիներով: Փոթորիկը կը սուրար ժամը 125 — 150 քիլոմեթր արագութեամբ: Թումբեր խորտակուեցան, տուներ սարսեցան լուցկիի տուփերու պէս, ամբողջ քաղաքներ պարպուեցան: Անպատսպար կը մնան 25 — 50.000 բնակիչներ: Տարեցներ անգամ չեն յիշեր այսքան զարհուրելի փոթորիկ եւ կատաղի ալեկոծութիւն: Շատ մը վայրերու մէջ ծովային ամբարտակներ ալ խորտակուեցան: Ալիքները խորտակեցին եօթը մեթր բարձրութեամբ թումբեր: Հազարաւոր բնակիչներ տանիքները փախած էին: Բազմաթիւ օդանաւեր կը փորձէին փրկել արկածեալները: Առ նուազն 350 կը հաշուեն մեռեալներուն թիւը: Ահուելի ալիքներ աւերեցին ծովեզերեայ քաղաքները: Շատեր զոհ գացին գիշերազգեստով:

Բազմաթիւ աւեր ընկղմեցան Մանշի եւ Հիւս. ծովուն մէջ: Միայն Անգլիոյ նիւթական կորուստը 20 միլիոն սթերլինը կ'անցնի:

Հոլանտայի մէջ ալ թումբեր խորտակուեցան ալեկոծութեան հետեւանքով: Մարդկային զոհերու թիւն է 85: Ամբողջ երկիրը խուճապի մատնուած է: Կացութիւնը ծանր է մանաւանդ Ռոթերտամի մէջ: Թումբ մը քանդուեցաւ գիշերը եւ ջուրը կատաղօրէն ցամաք խուժեց 100 մեթր ճեղքէ մը: Ուրիշ քաղաքի մը մէջ ողողուեցան 12000 տուներ: Ալիքները քանդեցին քարիւղի գործարան մը, եւ կաղը հոսեցաւ փողոցներու մէջ: Ուրիշ քաղաքներ ալ ծանր վնասներ կրեցին:

Փոթորիկը եւ ալեկծութիւնը աւերներ գործեցին նաեւ Պելճիոյ մէջ: Ամէնէն աւելի վնասուեցան Օսթանտ եւ ուրիշ ծովեզերեայ քաղաքներ: Հաղորդակցութիւնները խզուեցան Պրիւսէլի եւ Լիէժի միջեւ:

Փոթորիկը ծանր վնասներ պատճառեց Հիւս. Ֆրանսայի մէջ, ուր քամին կը փչէր 150 քիլոմեթր արագութեամբ: Մասնաւորապէս վնասուեցան Փա տը Քալէ, Տէօնքէրք եւ ուրիշ ծովեզերեայ քաղաքներ: Շատ մը տուներ պարպուեցան: Ամէն տեղ ալ կացութիւնը վտանգաւոր կը համարուէր մինչեւ երէկ: Փարիզի մէջ եւս կարգ մը ավյածներ պատահեցան, փոթորիկին հետեւանքով:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ զատը կը շարունակուի ամէն օր: Կին մը, որ ողջ մնացած էր հրկիզուած մատուռին մէջ, պատմեց թէ կիներ եւ մանուկներ թխուած էին եկեղեցին, իսկ այրերը՝ շուկային մէջ: «Երբ եկեղեցին հրկիզուեցաւ, մեծ աղջիկս եւ ուրիշներ ողջ ողջ վառեցան: Զինուորներ էին որ կրակի տուին եկեղեցին»: Ինք սողալով կրցաւ փախչիլ պատուհանէ մը: Զարդին մէջ կորսնցուց ամուսինը, երկու աղջիկները եւ թոռնիկ մը:

ՋՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ վճռապէս հերքեց այն լուրը թէ պիտի հրաժարի պաշտօնէն: Այս առթիւ շեշտեց.— «Մեծ եւ կենսական գործ մը ունինք եւ գլուխ պիտի հանենք»:

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ժաք Հայրապետեան ջախջախիչ յաղթանակ մը տարած է Պոլսոյ մէջ, Իվելի դէմ որ 6րդ շրջանին գետին փռուած եւ յետոյ խաղը լքած է:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անտիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրաեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բեճօ (նուագ):

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Տոմսերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք:

Հանդէս-երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաշխանի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 7 Փետրուար, ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Ե. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն:

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր:

Պիւֆէ մատչելի գիներով: Տոմսերու մասնակցութիւն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux):

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

PREUVES

Revue Mensuelle No. 23 (Janvier 1953), 112 մեծադիր էջ յաւելուածով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գերմանիա, Արեւելքի Եւրոպայութեան.— (Ֆր. Պոնտի).— Թունուզի տագնապը (Մ. Հերթրիս).— Ժան Ֆոլէն (Անտրէ Տոթէլ).— Օրը օրին (Ժան Ֆոլէն).— Էսսէնին, ռուս. գիւղի բանաստեղծը (Փիէռ Փասքալ).— Միլոնէ (Շիարոմոնթ).— որուն մէկ պատմուածքն ալ թարգմանուած է.— Ամերիկայի Visatն. (Ռ. Արոն).— Փրակայի դատական Grand Guignolը (Փ. Պարթոն).— Կղերականութիւնը եւ հակակղերականութիւնը արդի Իտալիոյ մէջ.— Բանաստեղծին ընկերային պաշտօնը:

ՔՐՈՆԻԿՆԵՐ.— Ռումանական «ընտրութիւնները».— Մշակոյթի արհամարհանքը.— Սարի ընտրութիւնները.— Գրականութիւն, Արուեստ, Թատրոն, Սինեմա, Երաժշտութիւն, ընթերցումներ եւն.:

Գին՝ 120 ֆրանք: Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 1200 ֆր., 6ամսեայ 650: Արտասահման 1500, 6ամսեայ 800 ֆրանք: Ուսանողներու բաժնեգին 900 ֆրանք:

Հասցէ.— 41 Ave. Montaigne, Paris (18):
C .C P. 178-00, Paris:
Նմոյշ մը կը ղրկուի ձրի:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ.— «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Քաթէ սրճարանին վերնայարկը: Պ. ՎԱՀԱՆ ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ պիտի սկսի ընդհ. տեսութիւն մը Հայկ. Հարցին մասին, որ բաժնուած է երեք մասի.— Ա. Միջազգային քաղաքականութիւնը Հայկ. Հարցին վերաբերմամբ մինչեւ 1908: Բ. Իթթիհատ եւ Հայերը յարաբերութիւնները: Գ. Հայկ. կեանքը 1908էն 1914: Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Թատերական ներկայացում Սեւրի Մուրատեան վարժարանի մէջ, Փետր. 15ի կիրակին, ժամը ճիշդ 15եւ Փետր. 22ի կիրակին, ժամը ճիշդ 15ին:

ԺԱՆԹԻՅԵՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Փարիզի եկեղեցիին կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ վերաբացուած են Ժանթիյէի Եչ. օրուան դպրոցին ցորեկուան եւ գիշերուան հայերէնի դասընթացքները եւ կը սկսին յառաջիկայ հինգշաբթի Փետրուար 5, ժամը 9ին:

Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները ղրկել 22 rue Victor Hugo, ծանօթ սրահը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Salle Gaveau, 45 - 47 rue la Boëtie, կիրակի 8 Փետրուար ժամը 17ին:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ա. մաս.— Հայ եւ օտար կրօնական երաժշտութիւն: Բ. մաս.— Եւրոպական դասական երաժշտութիւն: Գ. մաս.— Սփիւռքի հայ երաժշտութիւն: Դ. մաս.— Հայաստանի երաժշտութիւն:

Գին՝ 100էն 600 ֆրանք:

ԴԻՄԵԼ՝ Սալ Կավօ: Տիկին Նոյեմի Պօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir (2), Tél. Cen. 48-69 եւ հայ գրավաճառներուն:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 4 Février 1953 Չորեքշաբթի 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6383 — Նոր շրջան թիւ 2394
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ՞Ո ՏԺԳՈՅՆ Կ'ԵՐԵՒԱՆՔ

Ինչո՞ւ տժգոյն կ'երեւայ մեր գաղութին հանրային կեանքը: Տժգոյն, բայց ոչ «յուսահատական», ինչպէս կը վճռէ «Արեւելք», իր տարեկան տեսութեան մէջ:

Պատճառներուն գլխաւորը տեղական է:

Փարիզի միւս անունը, «Լոյս-Քաղաք», միշտ այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ մենք ալ կը հողանք լոյսերու մէջ:

Մինչդեռ, ճիշդ այդ լոյսերուն շքեղանքն է որ կը նսեմացնէ մեր ճրագը:

Աչքերուն հետ, միտքերն ալ կը շլանան, եւ ոտքերը գետնէն կը կտրին:

Մանաւանդ որ, խառնուածքով ալ մեծ տարբերութիւն չունինք բնիկ ժողովուրդէն:

Ի վերջոյ չմոռնանք որ մենք ծփուն կայծեր ենք, ելեկտրական յորձանքի մը դիմաց:

Այսպիսի միջավայրի մը մէջ, երեսուն տարին շատ աւելի խոր հետքեր կը ձգէ օտարին վրայ, քան հարիւր տարին՝ Արեւելքի մէջ:

Աւելի փայլուն վիճակ մը չունին ուրիշ տարագիր բազմութիւններ, այս ափերուն վրայ:

Գաղութը առողջ հայրենասիրութեան եւ կենսունակութեան բազմաթիւ փաստեր արձանագրած է երեսուն տարիներու ընթացքին:

Ոչ միայն բարոյական, այլեւ տնտեսական տեսակէտով:

Կրնայինք յիշել բազմաթիւ հանգանակութիւններ: Ամենավերջինը՝ 29 միլիոն Ֆր., Ներգաղթի առթիւ:

Դեռ չենք խօսիր կուսակցական ձեռնարկներու, Կ. Խաչերու եւ ուրիշ այլազան Միութեանց հաւաքած գումարներուն մասին:

Միայն «Յառաջ»ը մօտ մէկ միլիոն Ֆրանք հաւաքեց ի նպաստ արկածեալներու կամ անճար գաղութներու:

Առանձին քննութեան մը կը կարօտին մշակոյթի ճակատին վրայ կատարուած աշխատանքը, եւ հանրային գործունէութեան տարեգրութիւնը:

Հարեւանցի կը յիշենք այս պարագաները, հաստատելու համար թէ՝ «հայօրէն ապրելու» կամքը երբեք պակսած չէ այս գաղութին մէջ:

Ծանօթ պատճառներուն հետ, վերջին Աշխարհամարտն ալ որոշ բեկումներ յառաջ բերաւ:

Վարդավառ յոյսերուն յաջորդեցին ծանր յուսախաբութիւններ: Արեւմտեան Հայաստանի գոնէ մէկ մասին ազատագրումը մնաց երազ: Ներգաղթը դարձաւ բացառիկ եւ կարճատեւ շնորհ մը:

Եւ Հայրենիքը մնաց միշտ անմատչելի: Հեռաւոր յոյս մը՝ տարագիր բազմութեանց համար:

Միայն հոգեւոր սփոփանքը կրնա՞յ գոհացնել օրուան պահանջները:

Երեւան փոխանակ ամրապնդելու, աւելի թուլցուց կապերը՝ Հայրենիքին հետ:

Այն աստիճան որ, տարագիր բազմութիւններ ստիպուած են յոյսի շողեր փնտռել Էջմիածնի կոնդակներուն մէջ: Կամ գուշակութիւններ փորձել:

Անշուշտ այս ժխտական երեւոյթները միայն մեր գաղութին չեն պատկանիր: Միւս գաղութներն ալ նոյնքան կը տառապին այս անողոք իրականութենէն եւ ուրիշ հոգերէ:

Տարբերութիւնը այն է որ, օտարութեան հովը շատ աւելի ուժգին կը փչէ այս ափերուն վրայ քան այլուր:

Մենք զրկուած ենք, օրինակ, Միջին Արեւելքի դպրոցական բանուկ ցանցէն որուն շնորհիւ հազարաւորներ կը փրկուին եւ կը կապուին հայկական կեանքին:

Մենք ունինք — ինչպէս Ամերիկայի մէջ — սերունդի փրկութեան տագնապ մը որ հետզհետէ կը ծանրանայ եւ կը բարդանայ:

Փորձուեցան բոլոր ազատարար գօտիները:

Գո՞հ ենք արդիւնքէն: Ոչ:

Եւ սակայն չենք վհատած:

Տեսակ մը գոյամարտ է որ կը մղենք, առանց սեւ տեսնելու ամէն բան:

Այս գոյամարտին մէջ եթէ ամուլ բանդէտներ կամ դասալիքներ կան, այդ չի նշանակեր թէ մեր գաղութը իր վերջին օրերը կ'ապրի:

Շ.

ԱՀԱՒՈՐ
ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ՋՐՀԵՂԵՂ

Հազարաւոր զոհեր Անգլիոյ եւ Հոլանտայի մէջ

Շաբաթ օրուան ահռելի փոթորիկը եւ ողողումները ահաւոր աւերներ գործեցին, մարդկային կորուստներով: Սուգի մատնուած են մասնաւորապէս Անգլիան եւ Հոլանտան:

Պաշտօնապէս ճշդուած կորուստները շատ վար կը մնան բուն իրականութենէն: Հազարաւոր «անհետացածներ» կան որոնց հետքերը չեն գտնուած տակաւին: Քաղաքներ, կղզիներ, գիւղեր կան որոնց հաղորդակցութիւնները կտրուած են:

Ստորեւ կ'ամփոփենք վերջին տեղեկութիւնները. —

900 ՄԵՌԵԱԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Անգլ. կառավարութիւնը հրատարակեց մարդկային կորուստներու առաջին ցանկը որուն համաձայն մեռած են 900 հոգի: 294ը Անգլիոյ, 595ը Հոլանտայի, 22 Պելժիոյ մէջ: Հիւս. ծովը, Իրլանտայի ծովը, երեք երկիրներուն ծովեզերքները ծփուն գերեզմաննոցներ դարձած են:

Փոթորիկը եւ ջրհեղեղը մեղմացած են այժմ, բայց խուճապը չէ դադրած: Իրադեկներ մինչեւ մէկ միլիոն կը հաշուեն տունէ-տեղէ զրկուած բնակիչներու թիւը: Անգլիա եւ Հոլանտա այն երկու ծովային երկիրներն են որոնք դարերով կուրծք տուած են ահռելի ալեկոծութեանց: Այս անգամ ծովն էր որ յաղթեց, ամրակուռ թումբեր եւ շէնքեր քանդելով աննախընթաց կատաղութեամբ:

Միայն Անգլիոյ արեւելեան մասին մէջ ալիքները քանդեցին ծովեզերեայ ամրութիւններ, 500 քիլոմեթր տարածութեամբ: Առջի գիշեր հարկ եղաւ ահագին քանակութեամբ աւազ փոխադրել, խցկելու համար 370 ճեղքեր՝ ծովեզերեայ ամրութեանց վրայ: Օդաչուներ, նաւաստիներ, զինուորներ եւ բնիկներ հերոսական ճիգեր կը փորձեն, ջուրերուն խուժումը արգիլելու, շէնքեր եւ բնակավայրեր փրկելու համար: Անթիւ տուներ եւ փողոցներ լիճերու վերածուած են: Եթէ քամին չդադրի, ջրհեղեղը կրնայ ներքին քաղաքներ ալ վտանգել: Միայն Քէնվի կղզին դեռ կը փնտռէ իր բնակիչներէն 4—500ը:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Չըրչիլ պարզելով կացութիւնը, ըսաւ թէ ազգ. աղէտի մը առջեւ կը գտնուին: Գիւղեր եւ քաղաքներ կան ուր ջուրերը ամէն ինչ սրբած տարած են երկու մղոն տարածութեան վրայ: Միլիոնաւոր պարկերով աւազ կը փոխադրուի աղէտեալ վայրերը: Ոստիկանութիւնը կը պարպէ ողողուած շրջանները, բայց բնակիչները կ'ընդդիմանան: Կարգ մը կղզիներ ալ պաշարուած են: Կղզեակի մը բնակիչներէն այր մը, կին մը եւ ծերունի մը մերժեցին լքել իրենց հողը:

Տեղ մը ազատարար խումբեր 36 ժամ անընդհատ մաքառեցան զօրավարի մը հրամանին տակ, ուժասպառ ըլլալով:

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիոյ կորուստն է 443 մեռել եւ հազար անհետացած:

Հոլանտայի կացութիւնը շատ աւելի ծանր է: Ջրհեղեղը տեւեց 48 ժամ, պահ մը սպառնալով ամբողջ երկրին գոյութեան, ինչպէս 1287ին, 1421ին, 1825ին, 1894ին եւ 1915ին: Հոլանտա երբեք այսպիսի աղէտի մը մատնուած չէր ԺԵ. դարէն ի վեր:

Մեռելները փնտռելէ զատ, ստիպուած են ողջ մնացողները փրկել, վասն զի վտանգը անցած չէ տակաւին: Ամբողջ բանակ մը շարժման մէջ դրուած է: Բոլոր ճամբաներուն վրայ, մինչեւ երկրին խորերը կամաւորներ եւ 16.000 զինուորներ գետինը կը փորեն, հող եւ աւազ կը ճարեն, թումբերու ճեղքերը խցկելու համար: Օդանաւերն ալ հրաշքներ կը գործեն, ինչպէս Անգլիոյ մէջ:

Եղերական տեսարաններ ալ պակաս չեն: Քաղաքի մը մէջ քամին մօրը գիրկէն խլեց երախան որ խեղդուեցաւ: Ամէն տեղ իրար խառնուած են մարդոց եւ կենդանիներու դիակները, տնական առարկաներ եւն.: Ջուրերը ներս խուժած են մինչեւ 60 քիլոմեթր:

Միջազգային օգնութիւն մը սարքուած է եւ

«ԱՅՔ»Ի ՊԱՏԳԱՄԱԳԻՐԸ

ՎԵՐՑՆԵԼ ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ. — ՋՆՋԵԼ ԵԱԼԹԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ԿԷՏԵՐԸ. — ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ. — ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՕՐԷՆՔԸ. — «Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՈՒՆԻ»:

Նախագահ Այզընհաուըր (Այք) Բշ. օր խորհրդարանին հաղորդեց իր առաջին պատգամագիրը՝ պարզելով արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը:

Կ'ամփոփենք հիմնական կէտերը. —

«Նոր եւ դրական» քաղաքականութիւն մը պիտի վարեն արտաքին ճակատի վրայ, հիմնուելով երկու կուսակցութեանց անկեղծ գործակցութեան վրայ: Այս նոր ուղեգիծը պիտի ունենայ համաշխարհային հանգամանք: Ազատութիւնը պիտի պաշտպանեն ինչպէս Ամերիկաներու, նոյնպէս Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ: «Երբեք պիտի չհամաձայնինք ժողովուրդի մը ստրկացման՝ խաբուսիկ շահեր փնտռելով մեզի համար: Աւելի վերջը պիտի առաջարկեմ բանաձեւ մը յայտնելով թէ չենք ճանչնար որեւէ յանձնառութիւն՝ օտար պետութեանց հետ կնքուած գաղտնի պայմանագիրներու մէջ որ թոյլ կուտայ այդպիսի ստրկացում»:

Փոխադարձ ապահովութիւնը կը տրամադրէ ազգաց գործակցութիւն: Մենք պիտի օգնենք միւս ազգերուն այն չափով ուր անոնք պարկեշտ ճիգեր կը փորձեն ընդհ. բեռէն իրենց ինկած բաժինը կրելու: Պիտի օգնենք արեւմտեան Եւրոպայի միութեան իրագործումին: Ապահովութեան խնդիրը կը պահանջէ աւելի սերտ գործակցութիւն: «Արեւմտ. Եւրոպայի անհրաժեշտ միութիւնը չի կրնար դուրսէն շինուիլ, այլ պէտք է ստեղծուի ներսէն»:

Ամերիկեան օգնութիւնը պիտի շարունակուի: Շատ կարեւոր է համաշխարհային առեւտուրը: Դաշնակիցները պէտք է նոր շուկաներ եւ աւելի հաստատուն դրամներ ճարեն: Պիտի վերաքննենք մեր մաքսային քաղաքականութիւնը:

Ամերիկեան 7րդ տորմիղը այլեւս պիտի չպաշտպանէ Ֆորմոզայի չէզոքութիւնը: Այս որոշումը չի նշանակեր թէ յարձակողական միտք ունինք:

Կացութիւնը կը պահանջէ որ Մ. Նահանգները հզօր բանակ մը ունենան, կազմ եւ պատրաստ ամէն պատասխանատուութեան հանդէպ: «Մէկ միջոց կայ ամբողջական պատերազմէն խուսափելու, — շահիլ պաղ պատերազմը»:

Ներքին գործերու առթիւ, «Այք» ըսաւ թէ պիտի վերաքննեն ներգաղթի օրէնքը, պիտի բարելաւեն ընկերային եւ տնտեսական կացութիւնը եւն.: Պնդեց թէ Ռուսիա հիւլէական ռումբ ունի:

× Գաղտնի համաձայնութեան խնդիրը կը վերաբերի Եալթայի դաշինքին, որ կռուախնձոր դարձած է Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ:

Ֆորմոզայի չէզոքութեան բարձումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ֆրանսայէն ալ երկու վաշտ զինուորներ մեկնած են Հոլանտա:

Ինչպէս Անգլիոյ, Հոլանտայի մէջ ալ հարիւրաւորներ խեղդուած են իրենց անկողիններուն մէջ: Նիւթական կորուստները միլիառներու կը հասնին: Մեռեալներու թիւը՝ հազար:

Պելժիոյ մէջ մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 17—22, նիւթական վնասը՝ երկու միլիառ Ֆր.: Հարիւրաւոր ընտանիքներ տուն-տեղ չունին: Փոթորիկը, ձիւնը եւ կարկուտը մեծ աւերներ գործեցին: Թագաւորը Անվերս եւ Օսթանտ գնաց, ուր կացութիւնը շատ ծանր է: Հարիւրաւոր բանուորներ կը փորձեն փակել Օսթանտի թումբին երեք մեծ ճեղքերը:

Հիւս. Ֆրանսա եւս ծանր վնասներ կրեց: Տէօնքէրք հրաշքով փրկուեցաւ ահռելի աղէտէ մը: Թերթերը կը գրեն թէ 56 տարիէ ի վեր այսքան կատղած չէր բնութիւնը, փոթորիկով եւ ալիքներով: Միայն Տէօնքէրքի վնասը մէկ միլիառ Ֆր.էն աւելի է:

ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՕՐ. Կ. ԼԵՓՍԻՈՒՍԷ

Ողբացեալ Տոքթ. Լեփսիուսի աղջիկը, Օր. Կիթա, որ Մալեզիա մեկնեցաւ, Յունուար 19 թուակիր նամակ մը ուղղելով Տիկին Վ. Գավուրճեանի, Կարմիր Ծովէն, կը գրէ թէ Մարսէյլի մէջ ալ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ: Գիշեր մը հիւրասիրած են Տէր եւ Տիկին Ա. Պետիկեան, իսկ մօրը համար 5000 Ֆր. յանձնած է «արհեստակից» մը — կօշկակար (կը յիշէք անշուշտ, Օրիորդը կօշկակար ալ եղած է պատերազմի ընթացքին): Մարսէյլի մէջ երիտասարդ մը, Թիւթիւնճեան, զինքը դիմաւորելով եկեղեցի տարած է:

Օրիորդը անգամ մը եւս իր ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլորին:

ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մեր սեղանին վրայ են Ռուբէնի յուշերը, « Հայ Յեղափոխականի մը Յուշերը» խորագրով եւ ամփոփուած եօթը գեղատիպ հատորներու մէջ:

Յուզումով կը թղթատենք անոնց էջերը, որոնց վրայ Ռուբէն, մեր անմահ գործիչը, աչքի լոյս թափած է. իր սիրտը դրած՝ մաս առ մաս, ինչպէս Հայրենի հողին վրայ դրած էր :

Քիչ անգամ գիրքերը այնքան հարազատ պատկերը դարձած են գրողի մը, իրենց հաղորդական զգացումով, իրականութեան խորունկ ըմբռնումով եւ խորաթափանց ու առողջ մտքով: Ռուբէնի գիրքերը այդ քիչերէն են :

Ռուբէն, որ մեր յեղափոխական շարժումին խառնուած է գործնապէս, Հայրենի լեռներուն վրայ, մեր սքանչելի Ֆետայիներուն հետ ու անոնց հաւատքովն ու դիւցազնական քաջութեամբը, յուզումով, արցունքով ու վերապրումով կու տայ իր ու իր զինակիցներուն ապրած կեանքը. ժողովուրդին վիշտը, անհաւասար կռիւը, արիւնը, կռուողները: Անոնց ոգին, զոհաբերութեան զգացումը եւ խորունկ հայրենասիրութիւնը: Անոնց առաքինութիւնները որոնք հայ ժողովուրդինն են միանգամայն: Գրականութիւն չէ Ռուբէնի ըրածը, այլ գրիչով պայքար մը, պայքարի տենդը վերապրելու եւ զայն վերսկսելու անհնարին փորձ մը: Հայրենի լեռներուն վրայ պայքարողները վերակենդանացնելու անկարելի ջանք մը, իրենց միջավայրովը, գործովը, խօսքովն ու խորհուրդովը:

Ռուբէն կը ներկայացնէ այն դէմքերը, մասնաւորապէս, որոնք խոնարհ անուններ էին, բայց իրենց անձնուրացութեամբն ու հայրենասիրութեամբ, ինչպէս իրենց պարզ հոգիովն ու առողջ դատողութեամբը, վար չէին մնար մեծերէն :

Մեր վերջին 30ամեակի գրականութիւնը յուշագրութիւն մըն է, առաւելապէս: Ռուբէնի յուշերը կուգան առաջին գծի վրայ, որովհետեւ անպատմած է զանոնք իր հոգին թեթեւցնելու, իր խիղճը հանդարտեցնելու, եւ իր ժողովուրդին ու զինակիցներուն յուշքը յաւերժացնելու համար :

Այս յուշերն են որ այժմ եօթը հատորներու մէջ ամփոփուած են, շնորհիւ Քալիֆորնիայէն մեր երկու զոհաբերող ընկերներուն — Ալէք Փիլիպպոսի եւ Հէրրի Քարեանի, որոնք քաղաքէ քաղաք կը շրջին այս օրերս, Ռուբէնի գիրքերը տարածելու համար :

Մեր անդարմանելի սուգին մէջ, սփոփանք մը միայն ունինք. հարուստ ժառանգութիւն մը ձգուած է մեզի Ռուբէնէն, ինչպէս Շանթէն ալ: Հոգեկան ու իմացական ժառանգութիւն մը, որով կրնայ հարուստ մնալ հայ ժողովուրդը, հաղորդուելով իր երկու անմահ զաւակներուն զգացումներովն ու մտածումներովը :

Այս ժառանգութիւնն է, որ կը բաշխուի հայութեան, գաղութէ գաղութ: Հասկնալի է, որ Ռուբէնի գործերը վաճառելով, մեր երկու ընկերները շահելու կամ նոյնիսկ ծախքը հանելու նպատակ չունին: Այլ՝ կ'ուզեն որ իրենց եւ Ռուբէնի, ինչպէս անոր արժանաւոր հարազատներուն բաղձանքը իրագործուի: Այսինքն Ռուբէնի Յուշերը մտնեն հայ տուներէն ներս, անոնց ոգին ու շունչը ծաւալին հայ ընտանիքներու մէջ, հասնին հայ մարդուն մտքին ու սրտին: Բոլորը հիւր ունենան Ռուբէնը, ոգեշունչ խորհրդական, հաճելի խօսակից, յուշագիր ու մնայուն գործիչ :

Կը բաւէ յաճախ դրուագ մը որ հայ սիրտ մը ոգեւորուի. հպարտանայ, աւելի հայ դառնայ : Տատրակոմի մէկ դրուագը գրական գեղեցիկ գործի մը ծնունդ տուաւ: Ռուբէնի Յուշերը հարիւրաւոր նման դրուագներ ունին, որոնք ներշնչման աղբիւր կրնան ըլլալ թէ գրողներուն եւ թէ կարդացողներուն համար :

Կայծ մը բաւական է, յաճախ, հրդեհներ առաջ բերելու համար: Ռուբէնի էջերէն որեւէ մէկը կրնայ այդ կայծը ըլլալ եւ հոգեկան կրակ դառնալ, հայկականութեան բոցը վառելով սրտերու մէջ :

Մեր երիտասարդութիւնը, մասնաւորաբար, հայ կեանքին ու պատմութեան, հայ հոգիին ու շունչին կապելու լաւագոյն միջոցը՝ Ռուբէնի եւ նմաններու գործերուն ծանօթացումն է:

Այս համոզումով է որ լոյս ընծայուեցան Յուշերը, եւ այժմ նոր զոհողութիւններ կ'ըլլան, որպէսզի հայ ընտանիքները իրենց հետ ունենան Ռուբէնը՝ իր յուշերով :

Ռուբէնը պէտք է այցելէ պանդուխտ ամէն Հայու տուն, Հայոց լեռներու կարօտը սփռելու համար :

(ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

«Ամիդայի արձագանգներ»

Ա.

Նիւ Եորքէն ստացայ փայլուն ու ընտիր թուղթի վրայ, լաթակազմ՝ ու գունաւոր կողքով եւ ընտիր տպագրութեամբ 581 էջնոց հաստափոր հատոր մը, «Ամիդայի արձագանգներ»: Լոյս տեսած է 1950ին: Հեղինակը՝ Տիգրան Մկունտ (Միզրագճեան):

Կողքը եւ առաջին էջը գեղազարդուած են Տիգրանակերտի Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ հոյակապ զանգակատունով, որ ամենաբարձրն էր Թուրքիոյ մէջ:

Գիրքը 130 էջի մօտ կենդանի ու հարազատ ու յստակ պատկերներով, պահ մը Տիգրանակերտ կը փոխադրէ քեզ:

Միացեալ հին Հայաստանի երկու քարտէսներ անգլիերէն եւ հայերէն, պարիսպները ու յատակագիծը, քաղաքին չորս դուռներր իրենց քանդակներով, Տիգրիս գետը՝ եզերքի բանջարեղէնի անդաստանները, տասնաչք կամուրջը (միակ կամուրջը Տիգրիս գետին վրայ մինչեւ Մուսուլ), Ֆսդայասին (Ջրվէժ) Քանթարաները, բերդը եւ զօրանոցը, քաղաքէն դուրս զանազան տեսարաններ: Խմբանկարներ եւ նկարներ տեղական տարազներով, ծանօթ գործիչներու եւ մտաւորականներու բազմաթիւ խմբանկարներ, ողջ ու մեռած հայրենակիցներու նկարներ: Ուէսթ Հօպօքընի (Ամերիկա) Յառաջդիմական ընկերութեան (Տիգրանակերտի Հ. Յ. Դ. Յառաջդիմական բարձրագոյն վարժարանին օժանդակելու համար հիմնուած), 1913ին թատերախումբին դերակատարները իրենց տարազներով ու զինուորներով՝ բժ. Զաքարեանի ղեկավարութեամբ, նմանապէս նոյն քաղաքի հայ մարզական կաճառի 1903ի թատերախումբի դերակատարները ղեկավարութեամբ Արմենակ Շիշմանեանի :

Գիրքը տեսակ մը հաւաքածոյ է բազմաթիւ նիւթերու, հեթանոսական շրջանէն եւ Տիգրան Բ.էն մինչեւ 1895: Հին օրերէն պատմուածքներ հէքեաթներ, պատմական թուականներ, Տիգրանակերտի ընտանեկան ընկերային կեանքէն դրուագներ, մանրավէպեր տեղական կեանքէ, սիրերգներ, առածներ, ասացուածքներ բանաստեղծութիւններ Տիգրանակերտի ծանօթ բանաստեղծ Թովմաս Ջավզավաճեանէն եւ տեղական բարբառներով հանելուկներ, կենսագրականներ, հայկ. նշանագրեր: Կերակուրները, ամուսնութիւն, խնջոյք վիճակ, Բարեկենդան, Նոր Տարի (Լօլէ) իմանա զաւուրմա, Զանկով բաղնիք, եւն.: Տիգրանակերտի գաւառաբարբառներու Ա. Բ.ի կարգով բառացանկ մը, եւ քանի մը հմուտ գրիչներու ուսումնասիրութիւններ, գնահատանքի արժանի գործ, 40 տարուան աշխատանք :

Դժբախտաբար առաջին առթիւ նկատեցի կարգ մը շատ կարեւոր պակասներ որոնք այս գրքին ուղն ու ծուծը պիտի կազմէին, նաեւ կամաւոր մոռացումներ, եւ ճշդումի կարօտ կարգ մը կէտեր :

Ինչո՞ւ կարճ կապել 1915ի Հայաջինջ Սարսափները եւ գոհանալ միայն Հալէպի Հայր. միութեան 1919ի տեղեկագրով եւ համառօտ վկայութեամբ մը:

1919 — 1920 — 1921ին հազարաւոր Տիգրանակերտցիներ գաղթեցին Ամերիկա: Պ. Տիգրան Մկունտը չիմացա՞ւ Պալըղչըօղլի գլուխի Դաշնակցութեան սրճարանի պատմութիւնը, (Հայերը վերջէն կոչեցին Գողգոթա) եւ Գուրգուշունլի ճամբին մէջ՝ անօրինակ տանջանքներու ենթարկուեցան իր արենակիցներն ու եղբայրները :

Առաջն. փոխանորդ Մկրտիչ վարդապետ Զըլղատեան, Անդրէաս արք. Չէլէպեան, Աշոտ քհնյ., Միհրան Պասթաճեան, Միսաք Շիրիքճեան, Սեդրակ Պուտուկեան, Կիրակոս Յովհաննէսեան (Փինաճեան), Գասապ Վահօն, Նալպանտ Պօղօն, Տիգրան Ջագուճեան, Տիգրան Պագալեան (Ջանասուզեան), Աթթար Գափլանը, Լեւոն Կամճեան, Օթրագճի Յակոբ, Գառնիկ Գազանճեան:

Չիմացա՞ւ Խարբերդի մէջ կախաղան բարձրացած իր անմահ 12 հայրենակիցները, — Տիգրան Տիլլիեան, Թուման Տէր Պօղոսեան, Գազանճի Կիրակոս, Սանտրճի Յակոբ, Թօքմաճի Հաճի Յակոբ, Փուշըրճի Խորէն, Աթթար Ասլան (Յարութիւն), Մանուկ Պայտարեան, Թանուքաճի Արօ (Յարութիւն), Տամուրճի Ասլօ, Մկրտիչ Էքմէքճեան (Այնթապցի), Աւետիս Պասմաճեան (Ուրֆացի):

Վերոյիշեալները արժանի չէի՞ն յիշուելու այս հաստափոր հատորին մէջ: Ասոնց նկարներէն ու խմբանկարներէն գոնէ մի քանին արժանի չգտա՞ւ դնելու այս գրքին մէջ: Ինչո՞ր համար որ Համամարդկային դատին չզոհուեցան Յովհաննէս Թիքիճեանին պէս եւ կամաւոր չգացի՞ն Սպանիա՝ կարմիր բանակին ծառայելու:

Այս բոլորը Շէյխ Իսմայիլ Ապու - Ռուսումներուն, էշերու պաշտելիին կամ «ապարախտութիւն», արջի ու Բաղէշի հասարակ հէքեաթներուն ու պատկերներուն չա՞փ ալ արժէք չունէին, որոնց վէպերուն ու նկարներուն տրամադրած է 160 էջ :

Ազգ. լեզու, հայրենիք, հայրենասիրութիւն հոլովող մեր հայրենակիցը՝ 1895էն 1950, յիսուն եւ հինգ տարիներու ընթացքին չհետաքրքրուեցա՞ւ իր ծննդավայրով: Չլսե՞ց թէ մշակութային, բարեսիրական, արհեստակցական, կրթ. միութիւններ ու կազմակերպութիւններ կը գործէին, թէ դպրոցներու ցանց մը ունէինք, թէ ժողովուրդը կը բարգաւաճէր իր հայրենիքին մէջ: Յետոյ վերիվայրումներ տեղի ունեցան, Օսմ. սահմանադրութիւն, ներգաղթ եւ արտագաղթ,: Միայն Շէյխ Մաթարի հրապարակի ծառին կտրուի՞լն ու աղքատներուն բաժնուիլը 1910ին հետաքրքրեց զինք, թէ Փանճալի Օհանի անպատիւ մահը 1908ին:

Անպայմա՞ն Հայրենասիրաց ընկերութեան անդամ կամ Յառաջդիմական պէ՞տք էր ըլլային 1895էն 1920 Տիգրանակերտի մէջ գործողները:

Չիմացա՞ւ, չկարդա՞ց 30 տարիէ ի վեր արտասահմանի հայկական մամուլը, Ամերիկայի Տիգրանակերտի Հայր. Միութեան «Տիգրիս» ամսագիրը: «Յառաջ»ի մէջ «Տիգրիս եւ Տիգրանակերտ» վերնագրով 1946 Նոյ. 28, 29, « Երբ առաջնորդը պատրիարք եղաւ» 8, 22, Յուլիս 1947, « Յուշեր Տիգրանակերտէն» 23, 24, 27, 28 ,29 ապրիլ, 4, 5, 6, 7 , 9, 11 Մայիս 1948ը, նմանապէս յօդուածներ մեր հայրենակցուհի Տիգրանուհիէն :

Փնտռե՞ց եւ չգտա՞ւ Խարբերդի մէջ կախուածներուն նկարները՝ գիրքերու մէջ՝ եւ հայրենակիցներու մօտ : Այս ի՞նչ անսպառ կիրք է Թումաս Խալֆայի քէնէն ալ զօրաւոր: Փակագիծ մը. — Տիգրանակերտ Թումաս (Թովմաս) խալֆա մը ունէինք. 1895ի ջարդերէն վերջ քէն ըրած էր եւ չէր խօսեր Թուրքերուն հետ: Եթէ կրակէն ուղէին վառել ծխախոտը գետին կը նետէր: 1915ին շատերուն պէս զինքն ալ կուգան տարագրելու եւ կ'ըսեն — Հալէպ պիտի տանինք ձեզ: Հազիւ քաղաքէն դուրս կ'ելլեն՝ կոտորածը կը սկսի : Թումաս խալֆան որ 20 տարի էր որ Թուրքերուն հետ չէր խօսեր, բերանը կը բանայ առաջին անգամ ըլլալով եւ կ'ըսէ — «Աս եղաւ փ...թիւն, դուք ըսիք ձեզ Հալէպ պիտի տանինք»:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

Ինչպէս կը կեղեքեն Աւստրիան

Անգլ. թերթ մը կը գրէ թէ Աւստրիոյ մէջ ռուսական կողոպուտին ձեւերէն մէկն է աժան գիներով խանութներու լայն ցանցը խորհրդային շրջանին մէջ: Այս ձեռնարկէն չափազանց կը նեղուի ժողովուրդը :

Անոնք արդիական խանութներու երեւոյթ ունին եւ շինուած են տեղացի հիւմներու կողմէ, որոնք դրամ կը ստանան «գրաւման ծախքէն» :

Ռուսերը ոչ մաքս կը վճարեն, ոչ ալ միսին, ծխիկին, գարեջուրին, ոգելից ըմպելիներու գինը: Ոչ ալ շահատուրք: Ներածման տուրք չեն վճարեր այս ապրանքներուն համար: Ոմանք շինուած են USIAի գործարաններուն մէջ (ռուսական վարչութիւն նախկին գերմանական ստացուածքի Աւստրիոյ մէջ): Հում նիւթերուն համար ալ չէ վճարուած: Ոչ վառելանիւթի մաքսատուրք եւ ոչ ալ գործարանին բանուորներուն ապահովագրութիւնը :

Կարելի է ըսել թէ Աւստրիոյ մէջ Ռուսերը պարզ խանութպաններ են: Անոնք փոքրաքանակի 200է աւելի խանութներ ունին եւ մեծ շահեր կ'ապահովեն: Անշուշտ աւելի աժան կը ծախեն քան տուրքերով ծանրաբեռնուած աւստրիական խանութները, որոնց յաճախորդները կը պակսին :

Օրինակ շաքարը որ քիլօն 7.20 շիլլին է աւստրիական խանութի մը մէջ USIAի խանութի մը մէջ կը ծախուի 6.80 շիլլինի :

Շատ մը չունեւոր տանտիկիններ աժան խանութներէն կ'ընեն իրենց գնումները: Աւստրիական խանութ մը 25—30 առ հարիւր մաքսատուրք կը վճարէ իր շատ մը փոքրաքանակ ապրանքներուն վրայ, իսկ Ռուսերը աւելի ցած գիներով ծախելով հանդերձ մեծ շահեր կ'ապահովեն :

Ասկէ զատ Ռուսերը թափթփուք ապրանքներ կը բերեն.— Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ շինուած լուսանկարի գործիքներ, ինքնագործ հեծանիւներ՝ Չեխոսլովաքիայէն, վարնոց կերպասներ, կօշիկներ արբանեակ երկիրներէն, եւ այնպիսի գիներով կը ծախեն որ իրենց մեծ շահեր կ'ապահովէ:

Աւստրիացի մասնագէտներու քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ մինչեւ իսկ Ռուսերու ծախած ապրանքները այդ աժան գինն ալ չեն արժեր :

Մանրամասն հաշիւներով Աւստրիա 2.800.000 անգլ. ոսկի կորսնցուց 1951ին միայն USIAէ ոգելից ըմպելիներու առեւտուրէն :

Աւստրիական ծխախոտի մենաշնորհը տարեկան երկուտասնեակ միլիոն շիլլինի կորուստ կ'ու-

Մարած ճրագներ

1926 — 27ին երբ ամէն տեղ միութիւններ կը կազմուէին, Տրակինեան ալ, շնորհիւ քանի մը եռանդուն երիտասարդներու ունեցաւ «Յառաջդիմասէր» անուն միութիւն մը որ կը դիւրացնէր գործերը տեղական իշխանութեանց հետ, կը բաւէր որ ենթական վկայական մը ունենար Միութենէն: Շատ չանցած Միութիւնը ունեցաւ եկեղեցի-դպրոցը, ուր շատ մը պզտիկներ հայերէն գրել-կարդալ սորվեցան: Կազմուեցաւ նաեւ մարզական խումբ մը որպէսզի երիտասարդութիւնը հեռու մնայ սրճարաններէ ու մոլութիւններէ: Ունեցանք թատերախումբ եւ նուագախումբ որոնք քանի մը ներկայացումներ տուին: Եւ վերջապէս լսարան-գրադարան մը, ուր ամէն իրիկուն շատեր կ'երթային թերթ կամ գիրք կարդալու:

Վերջապէս ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, ամէն մարդ կը ջանար բան մը ընել: Կապեր ունէինք գաղութէ գաղութ, երթեւեկութիւններով եւ բանախօսութիւններով:

Այս բոլորը չոգիացան տարիներու ընթացքին: Ինչո՞ւ թմրած է ամբողջ շրջանը: Եթէ մեկնողները եղան, ուրիշներ դեռ կը մնան: Գաղութին թիւն ալ չէ նուազած եւ պիտանի տարրեր չեն պակսիր, միութիւն մը կազմելու կամ նախկինը վերակազմելու, պզտիկներուն հայերէն սորվեցնելու համար: Մանաւանդ որ գաղութը աւելի բարեկեցիկ է այժմ:

Ի՞նչն է որ կը պակսի: Ես վստահ եմ որ եթէ քանի մը անձեր մէջտեղ ելլեն, կը յաջողին շարժում ստեղծել: Ոճիր է այս անտարբերութիւնը: Վաղը մեր պզտիկները պիտի անիծեն մեզ:

Երբ քանի մը հոգի իրարու հանդիպին, ազգի մասին կը խօսին, բայց երբ կարգը խօսքէն գործի անցնելու գայ, մարդ չերեւար...

Մեր պապերն ու հայրերն ալ հարստութիւններ դիզեցին ու կալուածներ ունեցան, բայց երբեք չմոռցան իրենց դպրոցն ու եկեղեցին, իրենց ազգ. պարտականութիւնները:

Ինչո՞ւ այսքան շուտ մոռցանք երէկուան սպանդանոցները, երբ դեռ ամէն սրտէ արիւն կը ծորի, երբ արիւնազանգ անապատներէն, լեռներէն ու ձորերէն, դաշտերէն ու անտառներէն, քարէն ու թուփէն անէծքի ձայներ կը լսուէին: Իրաւունք չունի՞նք ըսելու,— Թուլամորթներ, եթէ այսպէս պիտի մոռնայիք ամէն բան ինչո՞ւ Հասան-Հիւսէյին չեղանք...

Հազար ամօթ որ փառասիրութեամբ ու այլ պատճառներով իրար կ'ատենք ճեղքեր բանալով, կազմալուծուելով:

Քանի դեռ ուշ չէ ձեռք ձեռքի տանք առանց դասակարգի, դաւանանքի եւ սեռի խտրութեան: Ուսուցիչներ, գիտնականներ, կղերականներ, հարուստներ, խանութպաններ, բանուորներ, երիտասարդներ, չափահասներ, տարէցներ, կիներ ու աղջիկներ, ամէն մէկը իր կարելին թող ընէ, որպէսզի երբ օր մը փողը հնչէ — դէպի հայրենիք, պատրաստ ըլլանք:

Ուժը միութեան մէջ է: Անջատումը եւ ուծացումը տուն կը քանդեն:

Միջազգային կացութիւնն ալ կը ստիպէ որ արթուն կենանք եւ ձեռք ձեռքի տանք:

Հոս խօսեցայ Տրակինեանի մասին: Կրնայի յիշել Փուժէն, Պարժօլը, Քան, Լա Պոքան, Թուլօնը, Լա Սէյնը, Լա Սիոթան եւն., որոնք երէկ վառ ճրագներ էին: Ո՞վ մարեց: Ձէթ չի պակսիր նորէն վառելու համար:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԱՍԻԿԵԱՆ

նենայ այս մաքսախոյս ծխախոտէն զոր Ռուսերը կը ծախեն իրենց խանութներուն մէջ:

Այս կորուստներուն բացը գոցելու համար, պետութիւնը ստիպուած էր առնուազն 30 շիլին աւելի տուրք դնել դրամագլուխին վրայ: Որով ռուսական խանութները աժան կը ծախեն ի վնաս աւստրիացի ժողովուրդին:

Ճիշդ ինչպէս որ բոլշեւիկները Աւստրիոյ մէջ կը նախընտրեն կեղծ անուններ գործածել, ինչպէս «ձախ խմբակ», «ժողովուրդի դիմադրութիւն» եւն., նմանապէս այս խանութները անմեղ անուններ կը գործածեն:

Շատեր որոնք անոնցմէ կ'ընեն իրենց գնումները, գաղափար չունին թէ ինչպէս կարելի է որ ապրանքները աւելի աժան ծախուին քան դրացի խանութներու մէջ...

ՀԱՅԵՐԸ ՍԷՆԹ ՈՒԷՆԻ ՄԷՋ

Փարիզի այս թաղին մէջ Հայեր հաստատուած են 1926ին: Իրենց բնակած խրճիթները Գերմանացիներու կողմէ քանդուեցան պատերազմի ընթացքին: Շատեր ալ Փարիզ փոխադրուեցան, իսկ չորս ընտանիքներ Հայաստան գացին:

Այժմ ընդհ. թիւն է մօտ 30 տուն,— (32 կին, 25 այր, 23 մանչ, 13 աղջիկ): Օտարներու հետ ամուսնացողներու թիւը՝ 7 այր եւ 4 աղջիկ: Մէկ մասը բանուոր է, մաս մըն ալ անձնական գործեր ունի: Սեփական տան տէրեր են 7 հոգի, նպարավաճառ 3, դերձակ 2, առեւտրական միջնորդ 2, կօշկակար 2, սափրիչ 2, պոնէթըրի 1: Կայ մէկ սրճարան եւ մէկ ալ հին հագուստի արհեստանոց: 7 շրջուն վաճառորդ: Ապրուստը գոհացուցիչ է: Կարօտներ չունինք: Սեփական կառք ունին վեց հոգի: Ազգ. գիտակցութիւնը թմրած է:

«Յառաջ»ի բաժանորդ են 7 հոգի: Որեւէ կուսակց. կամ ազգ. միութիւն չկայ, եթէ հաշուենք Նոր Սերունդի երեք անդամներ, որոնք կը մասնակցին Ալֆորվիլի Հայ Երիտ. ընդհակախաղի միութեան: Տուներու մէջ հայերէն կը խօսին: Սիրով կը մասնակցին ազգօգուտ ձեռնարկներու:

1936ին քանի մը հայրենակիցներ ծաղկոց մը բացինք, որպէսզի պզտիկները հայերէն սորվին: Քանի մը տարի շարունակելէ վերջ, նիւթական միջոցներ ճարելու համար Պ. Գ. Միլոեանի հետ դիմեցինք Բարեգործականին, մերժեցին, պահանջելով որ անդամագրուինք: Այս պատճառով մեր 25 պզտիկները, մանչ եւ աղջիկ, որոնք սկսեր էին գրել կարդալ սորվիլ, զրկուեցան մայրենի լեզուէն: Ունեցած ենք ինը մահեր, 5 կին եւ 4 այր: Ինչպէս կը տեսնէք տխուր է պատկերը, ազգ. տեսակէտով: Ո՞ր օրուան կը սպասենք, սթափելու եւ գոնէ նորահասները փրկելու համար:

Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՆԱԿՆԵՐԸ

«Ազատ Օր»ի մէջ կը կարդանք (11 Յունուար).

Կառավարութեան պաշտօնաթերթին մէջ կարդացինք փոխանցման կառավարութեան օրով հրատարակուած որոշում մը, որ գրեթէ օրէնքի ուժ ստացած է այսօր: Այդ որոշման մէջ ի միջի այլոց կ'ըսուի թէ՝ պետ. հողերու վրայ Նանսէնեան Գրասենեակին կողմէ շինուած տնակները կ'անցնին Խնամատարական Նախարարութեան, եւ այդ տնակներուն մէջ բնակող հելլէնածին հպատակները, մաս առ մաս, որոշ գումար մը վճարելով պետութեան, հետագային անոնց սեփականատէրերը պիտի դառնան: Ներկայիս այդ տնակներու մէկ մասին մէջ բնակող Նանսէնեան Հայերը առ այժմ կը մնան իրենց տեղերը, եւն.:

Յայտնի է թէ այդ օրէնքը պատրաստուած է մասնաւորաբար Նէա Զմիռնիի հայկ. տնակներուն համար, որ ժամանակին շինուած էին Բարեգործականի եւ երբեմնի Ազգ. Դաշնակցութեան Նանսէնեան գրասենեակի դրամով եւ կառավարութեան բարոյական օժանդակութեամբ՝ հայ տնադուրկներու բնակութեան համար:

Օրէնքը հանած է փոխանցման կառավարութիւնը, այդ տնակներու հարիւրին 65ին մէջ, այս կամ այն ձեւով տեղաւորուած, ոչ Հայերու դըրդումով:

Օրէնքը կը գործադրուի: Հելլէններ սկսած են պատկան նախարարութեան գրասենեակները երթալ եւ իրենց մասնավճարները տալ սեփականատէր դառնալու համար: Իսկ մեր հայրենակիցնե՞րը:

Արդէն խուճապ մը սկսած է Նէա Զմիռնիի մէջ: Ինչո՞ւ երկու չափ երկու կշիռ մասնաւորաբար հայկ. դրամով եւ չքաւոր Հայերու համար շինուած տնակներու հարցին մէջ:

Կը լսենք թէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն եւ Բարեգործականի մասնաժողովը բացառիկ նիստ մը գումարելով, քննած են հարցը իր ամբողջութեան մէջ, եւ որոշած անմիջապէս դիմել պատկան իշխանութեանց անոնց փաստաթուղթեր ներկայացնելու եւ իրաւունք ու արդարութիւն պահանջելու համար:

Կը հաւատանք թէ, ներկայ կառավարութիւնը, որ անտեղեակ է նախորդին ըրած հապճեպ կարգադրութենէն, անհրաժեշտը պիտի տնօրինէ, օրէնքը վերաքննելու համար:

«ԹՈԼՍԹՈՅԻ» անունով թանգարան մը բացուեցաւ վերջերս Փարիզի մէջ, «Փարիզի սլաւական Ուսումնասիրութեանց կաճառին մէջ: Իբրեւ թանգարան եւ Ուսումնասիրութեան կեդրոն, կը հաւաքէ ռուս մեծանուն գրագէտին մասին վաւերագիրներ,— նկար, լուսանկար, եւն.— ձեռագիրներ, գիրքեր, որոնց մէջ եւ անոր ամբողջական գործերը ինչպէս եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնները: Թանգարանը բացուեցաւ շնորհիւ Թոլսթոյի աղջկան (որ անցեալ տարի մեռաւ Իտալիոյ մէջ), ինչպէս եւ իր ամենամտերիմ բարեկամին՝ Շարլ Սալոմոնի:

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԵՍ.— ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա.— ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Շոգենաւը կը տանէր մեզ դէպի Կիլիկիոյ նաւահանգիստը, եւ այն վերջին գիշերը որ կ'անցընէինք Միջերկրականի մէջ, զիս արհաւիրքով, կանխակալ սարսափով կը լեցնէր: Հետզհետէ քանի կը մօտենայինք աղէտի սեմին, իրականութիւնը կը խուսափէր կարծես իմ հասկացողութենէս ու չէի կարող անկեղծօրէն հաւատալ թէ վաղը առաւօտ Մերսին պիտի հասնինք. Ատանա... Կիլիկիա... Տարիներէ ի վեր այդ անունները կը կարդային մեր ուղեղին մէկ անկիւնը. հոն՝ արիւնոտ վէրք մը կար որու դպչիլը ցաւագին սարսուռով մը կը ցնցէր էութիւնդ:

Գաղջ եւ հեշտալից մթնոլորտ մը կը պարուրէր մեզ. աստղազարդ երկնքի տակ Միջերկրականը կը վէտվէտէր իր մուգ կապոյտ ալիքներով՝ որոնք մեղմօրէն կ'օրօրէին շոգենաւը առանց ձայն ցնցելու: Բնութեան պայծառ եւ անյեղլի գեղեցկութեան ու մեր միտքերը, տանջող մտածումներուն մէջ այնպիսի հակասութիւն մը կար որ տպաւորութիւններս կ'երթեւեկէին մէկէն միւսը՝ առանց պահ մը կանգ առնելու. եւ ասիկա այնքան յոգնեցուցիչ կը դառնար որ գրեթէ ֆիզիքական ցաւ կը պատճառէր:

Աղէտին կուրծքին մէջ իսկ մխրճուելու գաղափարը տխրագին անհամբերութիւն մը կը պատճառէր մեզի ու թէեւ լուռ, կը պտտէինք մինչեւ ուշ ատեն շոգենաւին կամրջակին վրայ՝ առանց իրարու մեր զգացումները հաղորդելու՝ համոզուած էի որ նոյն տենդոտ հետաքրքրութիւնը գրաւած է ամէնուն միտքերը: Հոն կային Թուրքեր ու Հայեր. Պատրիարքական երկրորդ պատուիրակութիւնը եւ պատերազմ. Բ. Ատեանի անդամները կը ճամբորդէին նոյն շոգենաւով, կային նաեւ վընասուած վաճառականներ, արկածեալներու ազգականներ, որոնք աւերակներու վրայ կը փութային աչքովնին հաստատելու աղէտին համեմատութիւնը:

Մինչեւ ուշ ատեն մնացինք կամրջակին վրայ: Կէս գիշերը անցած էր: Վարը՝ երրորդներու վըրաններէն երբեմն կը լսուէին սրտագին հառաչանքներ, վերը շոգենաւին լուսաւորութեան ծառայող լապտերներու տժգոյն ցոլքին մէջ կը տեսնուէր երբեմն հայ կրօնաւորի մը սեւ գդակը. զինուորականներ խմբովին կը պտտէին, ու երբ ինծի կը մօտենային՝ կցկտուր բառեր կը հասնէին ականջիս.

— Քանի Մերսին կը մօտենանք, սիրտս կ'այրի անբացատրելի ցաւով մը:

Վարէն ճամբորդի մը հառաչանքը կարծես կը պատասխանէր այս խորհրդածութեան:

Երբ առանձնացայ իմ խցիկիս մէջ, հետզհետէ աւելի ուժգնութեամբ վաղուան յայտնուելիք իրականութեան դողովը պաշարուեցայ: Կարծես մինչեւ այն ատեն ինծի անծանօթ լոյսով մը բացավառուած էր իմ ներքին էութիւնս որ, փոխանակ պայծառութեամբ երեւան բերելու եւ ձեւակերպելու բոլոր մտածումներս, ընդհակառակը, միգապատ շփոթութեան մը մէջ կը խառնակէր զանոնք ու բոլոր այս տենդագին տարտամութեան մէջ մէկ պատկեր մը թէեւ պատառատուն՝ բայց յամառօրէն կը վերադառնար յիշողութեանս:

Երկու ամիս առաջ Կարմիր Խաչի ընկերուհիներ եւ ընկերներ կը մեկնէին Կալաթայէն: Առաջինները... Յարատեւ անձրեւ մը կու լար քաղքին վրայ: Սթամպօլ ծածկուած էր գորշագոյն եւ խոնաւ մէգի մը մէջ եւ անսահմանելի տխրութիւն մը կ'արտաշնչուէր ամէն բոպէ. մեր եռեւը քարափի սրճարաններէն տարփաւէտ եւ մելամաղձոտ երգեր կերկերաձայն կը բարձրանային ուժգին եւ հեծեծող աղաղակներու պէս:

Ամէնքս ալ տժգոյն էինք մեռելներու նման եւ ի զուր կը ջանայինք ժպտիլ մեկնողներուն: Նաւակը կը բացուէր... մայր մը կար հոն, ճակատը կը ճերմկէր հետզհետէ հեռաւորութեան մէջ, ու մեր քով իր դեռատի աղջիկը ջղաձգօրէն կը ժպտէր՝ ուզելով ծածկել իր մատղաշ հոգիին բոլոր չարչարանքը: Այդ գորշագոյն մէգին մէջ ճերմկող եւ անհետացող մօր ճակատը, այդ քարափի սրճարաններէն դուրս խուժող հեծեծագին եղանակները, անձրեւին մրմունջը անդուլ եւ հեշտալէտ ոստանին վրայ, իրարու հետ խառնուած այնպիսի զգացումով մը կը վերացնէին հոգիս որ գլխու պտոյտ կը պատճառէր ու ծունկերս կը կթոտէին:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Կը վախնան որ Զանկ Քայ Շէք յարձակում գործէ Կարմիր Չինաստանի վրայ, եւ երրորդ աշխարհամարտ մը պայթի :

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ հարցումներ եղան այս մասին: Չըրչիլ չպատասխանեց, ըսելով թէ Պ. Իտըն պիտի խօսի այդ մասին: Անգլիա գժգոհ է Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշումէն եւ պիտի բողոքէ Պ. Տըլըսի, երբ Լոնտոն հասնի :

ՖՐԱՆՔՕ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Բչ. օր վերջացան Մ. Նահանգներու արտ. նախարարին եւ Ֆրանս. կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութիւնները : Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ քննուեցան բոլոր հիմնական խնդիրները,— Եւրոպական բանակ, Ատլանտեանի դաշինք եւն. : Պ. Րընէ Մայէր յիշեցուց թէ աւելի լայն աջակցութիւն մը կը սպասեն Հնդկաչինի համար :

Տեսակցութիւնը շատ սիրալիր էր: Ամերիկացիները Ուաշինկթըն հրաւիրեցին Ֆրանսայի վարչապետը եւ արտ. նախարարը, յառաջիկայ մարտին: Միեւնոյն ատեն հաւաստիքներ տուին Ֆորմոզայի մասին:

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԻԼ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թուրք Ուս. Միութեան 8րդ համագումարին մէջ, դիւանին յանձնուեցաւ բանաձեւ մը, 3 ստորագրութեամբ:

Այս բանաձեւը կը պահանջէ պարտաւորիչ դարձնել որ Թրքահպատակ փոքրամասնութիւնները Թուրքերէն խօսին հանրային վայրերու մէջ:

Պատգամաւոր մը բեմ բարձրանալով ըսաւ.

— Ասիկա ազգ. խնդիր մըն է: Առաջին անգամ 1928 — 1929 տարիներուն որոշուեցաւ որ Թրքահպատակ փոքրամասնութիւնները պարտաւորիչ կերպով Թուրքերէն խօսին, բայց անհնար եղաւ գործադրել այս որոշումը: Այսօր կը տեսնենք որ Թրքահպատակ եւ ամէն իրաւունքէ օգտուող փոքրամասնութիւններէն ոմանք կը յամառին Թուրքերէն չխօսիլ: Ասիկա ցաւ կը պատճառէ մեզի: Անոնք իրենց ուզած լեզուն թող խօսին տուներու եւ փողոցներու մէջ, բայց մանաւանդ ուշադիր ըլլալու են որ հանրային վայրերու մէջ Թուրքերէն խօսին: Այս առաջարկը 30 տարի առաջ թերեւս արդար չէր, բայց հիմա կացութիւնը շատ նպաստաւոր է :

Առաջարկը բողոքներով ընդունուեցաւ: Որոշուեցան յետագային քննել զայն:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ վերակազմեց դահլիճը, հեռացնելով արտաքին եւ տեղեկատու նախարարները եւ նոր հոգինոց նախագահութիւն մը կազմելով, յաւենման Մոսկուայի :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտ. նախարարը Պելկրատ գնաց, իսկ Միջերկրականի ամերիկացի ծովակալը՝ Անգարա :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը որոշած է հեռացնել բոլոր հրեայ պաշտօնեաները իրենց դեսպանութեանց եւ հիւպատոսութեանց մէջ :

ՑՈՒԱՏ ՔԷՕՓՐԻՒԼԻ դէմ մահափորձ մը սարքուած է, արեւելեան ճեպընթացին մէջ, կը գրեն կարգ մը թերթեր :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Որբախնամ - Աղքատախնամ Միութեան վիճակախաղը՝ 22 Փետր. կիր. օր ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեանց սրահին մէջ, 19a, Rue Venture: Կան արժէքաւոր առարկաներ, մեծ պատկեր մը, թիկնաթոռ մը, Radio Radiola : Ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ առարկաներ: Տոմսակները գնելով աղքատի մը եւ որբի մը արցունքը պիտի սրբէք :

Դիմել Ծերիկեան գրատուն, 13 Rue des Dominicains, Մարսէյլ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon :

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Աւետիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրանեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բեքօ (նուագ) :

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը :

Տոմսերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք :

Հանդէս Երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի :

Շաբաթ, 7 Փետրուար, ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն :

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

Մուտք 150 ֆրանք :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux) :

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թոքատցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին: Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

[illegible] կ'ուզուի

Խոհարարուհիի օգնական մը: Դիմել «Յառաջ»ի, անձամբ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԻՍԻ.— «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ., ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ է ոչ միայն բոլոր ընկերներու, այլ եւ հանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն ներկայութիւնը :

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկեր Մանուկի բնակարանը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise: Նիւթ՝ Փետր. 18: Դասախօս ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը (métro Place d'Italie): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Ջորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Պ. ՎԱՀԱՆ ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ պիտի սկսի ընդհ. տեսութիւն մը Հայկ. Հարցին մասին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Թատերական ներկայացում Սեւրի Մուրատեան վարժարանի մէջ, Փետր. 15ի կիրակին, ժամը ճիշդ 15եւ Փետր. 22ի կիրակին, ժամը ճիշդ 15ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՒ «ՀԱՅ - ԲՈՅԺ»Ի ՀԱՄԱՐ

ՎԻԷՆ.— Օր. Անժէլ Ուզունեանի եւ Պ. Մկրտիչ Աւագեանի նշանախօսութեան առթիւ (24 Յունուար 1953) Պ. Ղ. Ահարոնեան (Լիոնէն) 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Հայ - Բոյժ»ին, իսկ Տիկին Հայկանոյշ Մարտիրոսեան (Վալանսէն) 1000 Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման համար:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Պ. Գրիգոր Կորկանեան 20.000 Ֆր. կը տրամադրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութեան, հայերէնի դասընթացքներուն եւ դըպրոցներուն մէջ բաշխուելու համար :

ԺԱՆԹԻՅԷՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Փարիզի եկեղեցիին կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ վերաբացուած են Ժանթիյիի Եւ. օրուան դպրոցին ցորեկուան եւ գիշերուան հայերէնի դասընթացքները եւ կը սկսին յառաջիկայ հինգշաբթի Փետրուար 5, ժամը 9ին:

Կը խնդրուի ծնողներէն իրենց զաւակները ղրկել 22 rue Victor Hugo, ծանօթ սրահը :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 5 Février 1953 Հինգշաբթի 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6884-Նոր շրջան թիւ 2395
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏՆԱՔԱՆԴ ԺԽՈՐԸ

Խուժանավար եւ դաւադիր մամուլ մը կը շարունակէ պղտորել Պոլսոյ հանրային կեանքը :

Իրար կը հրմշտկեն վարկաբեկիչ դէպքեր ու դատեր: Լրագիր լրագրի դէմ: Երկդիմի անհատներ՝ ազգ. իշխանութեան դէմ :

Եւ յետոյ մութ խաղեր՝ խախտելու համար օրուան պատրիարքին դիրքը:

Ինչպէս գիտել կուտայինք Յունուար 14ին, մտադիւ չէն մտածեր հետեւանքներու մասին :

— «Որո՞ւ հոգ, եթէ փոքրամասնութեանց «շնորհուած» կարգ մը իրաւունքներն ալ վտանգուին»:

Վերջերս նոր ախտանշաններ երեւցան :

Կը յիշէք անշուշտ, — անցեալ Դեկտ. 16ին Գարեգին պատրիարք Անգարա գնաց, Ընդհ. Ժողովի գումարման արտօնութիւն խնդրելու համար:

Ընդունելութիւնը շատ սիրալիր էր, ինչպէս գրեցին թերթերը:

Պատրիարքը Պոլիս վերադարձաւ յուսալից, եւ պաշտօնական շրջաբերական մը հրատարակեց, ուր կ'ըսէր թէ «ուրախառիթ արդիւնքը պիտի հաղորդուի յարմար առիթով մը: (Յառաջ, 1 Յունուար 1953):

Քանի մը շաբաթ առաջ, Թուրք թերթերը կը հաղորդէին թէ Պոլսոյ կուսակալը իր մօտ հրաւիրելով երկու հայ ներկայացուցիչներ, առաջարկեր է կազմել նոր մարմին մը, «էրմէնի վագըֆլար մէրքէզ միւթէվէլլի հէյյէթի», որուն անդամները պիտի ընտրուէին Թաղ. Խորհուրդներու ատենապետներուն կողմէ :

Մինչեւ անգամ կ'ըսէին թէ նոր մարմինը կազմած ձեռնարկած է, «Հայ համայնքին կալուածները մատակարարելու համար »:

Ամբոխավար թերթ մը փութաց լրացնել այս լուրը, աւելցնելով թէ «այս կերպով կը դադրի 1862ի սահմանադրութիւնը եւ անոր համաձայն ընտրուած Գարեգին պատրիարքին առջեւ կը բացուի խոշոր պարապութիւն մը, զոր դժուար է լեցնել»: (Ժամանակ, 20 Յունուար):

Պատրիարքարանը պաշտօնական շրջաբերականով մը հաստատեց թէ «այս տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան »:

Միեւնոյն ատեն կ'ըսէր.

— «Պետական շրջանակները լուրջ եւ բարեացակամ կերպով նկատի առած են կատարուած դիմումները: Այս մասին, պատեհ առիթով, պիտի տրուին լուսաբանութիւններ »:

Այս պաշտօնական շրջաբերականին առթիւ ալ ժխոր մը ծագեցաւ թերթերու մէջ արիւն պղտորելով :

Պատրիարքին լռութեան հրաւէրն իսկ անօգուտ անցած էր :

Մինչ այս տողերը կը գրէինք, ստացանք Պոլսոյ վերջին թղթաբերը, որմէ կ'իմանանք թէ պաշտօնապէս արտօնուած է Ընդհ. Ժողովին գումարումը :

Կը նշանակէ թէ Գարեգին պատրիարք լուրջ հիմքեր ունէր լաւատես երեւալու :

Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է սպասել նոր տեղեկութեանց եւ Ընդհ. Ժողովի գումարման, լրիւ գաղափար կազմելու համար կացութեան մասին :

Տարակոյս չկայ թէ այս առթիւ ալ պիտի շարունակուի տնաքանդ ժխորը, յաւելեալ եւ ճոխացեալ նիւթեր ճարելով ոստիկանական «տոսիէ»ներու համար:

Պարապ տեղը չէր որ արինարբու ճիւաղը, Թալէաթ, գիտել կուտար Ճէմալ փաշայի, երբ այս վերջինը թերթեր կը փակէր, իբրեւ պարէտ Պոլսոյ (զին. կառավարիչ).

— «Ճէմա՛լ, հայերէն թերթ մի փակեր : Ընդհակառակն արտօնէ որ ուրիշ թերթեր ալ հրատարակեն: Իրար կը գզեն եւ մեզ կը մոռնան » ...

Գիտենք որ մեր ձայնը մինչեւ Պոլիս չի հասնիր: Բայց հասկցողներ կ'ըլլան :

Տնաքանդ ժխորը միայն Պոլսոյ յատուկ չարիք մը չէ:

Նոյնքան վրդովիչ տեսարաններ կը պարզուին մեր աչքերուն առջեւ :

Շ.

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ ընկեր Մինաս Ալթունեան, որ Cochin հիւանդանոցը կը գտնուէր երկու ամիսէ ի վեր, մեռած է չորեքշաբթի առտու :

Ողբացեալ ընկերը, երբեմն այնքան եռանդուն, հիւանդացաւ անցեալ տարի եւ շատ քիչ կ'երեւար: Կնոջը մահն ալ խորապէս ազդած էր իր վրայ: Վերջերս վիճակը ծանրացաւ եւ հիւանդանոց փոխադրեցին: Քանի մը շաբաթ առաջ գործողութիւն մը հաստատեց թէ ախտը անդարմանելի է :

Ընկեր Մինաս Ալթունեան 63 տարեկան էր, ծնած՝ Գըրք Աղաճ (Իզմիր): Դաշնակցութեան շարքերը մտած է 13 տարեկանին: Գործօն դեր կատարած է Պոլսոյ եւ Փարիզի մէջ: Ա. մեծ պատերազմին զինուոր էր Օսմ. բանակին մէջ, յետոյ անցաւ Հայաստան, մասնակցելով Կարսի կռիւներուն, իբրեւ սպայ: Բոլշեւիկեան իշխանութիւնը զինքն ալ Ռուսիա աքսորեց ուրիշ հարիւրաւոր սպաներու հետ :

Աւելի երկար պիտի խօսինք իր կեանքի եւ գործի մասին: Մեր խորին ցաւակցութիւնները ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն (Փարիզ եւ Գահիրէ) եւ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին (Պանէժօ Քաշան):

ՊՈԼՍՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ «Մարմարա»ն կը գրէ թէ Յունուար 26ին պաշտօնապէս Ազգ. Պատրիարքարանին հաղորդուած է ընդհ. ժողովի գումարման արտօնութիւնը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով :

Գարեգին պատրիարք մօտերս նկատի պիտի հրաւիրէ ընդհ. ժողովը :

Գաղտնի դաշնագիրները

(ԹԷՀՐԱՆ, ԵԱԼԹԱ ԵՒ ՓՈՑՏԱՄ)

Նախագահ Այզընհաուըր իր առաջին պատգամագրով յայտնեց թէ չեղեալ պիտի հռչակէ կարգ մը դաշնագիրներու գաղտնի յօդուածները :

Իրազեկներ անմիջապէս բացատրեցին թէ այս ակնարկը կը վերաբերի Թէհրանի, Եալթայի եւ Փոցտամի դաշինքներուն, որոնք տարիներէ ի վեր կռուախնձոր դարձած են Խ. Միութեան եւ դաշնակիցներուն միջեւ :

Ի՞նչ կ'ըսեն այդ յայտնի եւ գաղտնի դաշնագիրները .—

Եալթայի դաշնագիրը կնքուեցաւ 1945 Փետրուարին: Անոր գաղտնի հատուածները որոնք Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ հրատարակուեցան 1946 Փետր. 11ին, կը նախատեսէին թէ «Գերմանիոյ անձնատրութենէն եւ Եւրոպայի պատերազմին վախճանէն երկու երեք ամիս ետք Խ. Միութիւնը պատերազմ պիտի հռչակէ Ճափոնի դէմ, դաշնակիցներուն կողքին, հետեւեալ պայմաններով .—

1. Պահել արտաքին Մոնկոլիոյ վիճակը :
2. Խ. Միութիւնը պիտի վերստանայ իր նախկին իրաւունքները Սախալինի հարաւային մասին վրայ, ինչպէս եւ շրջակայ բոլոր կղզիները :
3. Տայրանի առեւտրական նաւահանգիստը միջազգային պիտի դառնայ եւ Խ. Միութիւնը պիտի օգտուի Փորթ Արթիւրի նաւահանգիստէն:
4. Արեւելեան Չինաստանի եւ Հարաւ. Մանչուրիոյ երկաթուղիները պիտի շահագործուին ռուսեւչինական ընկերութեան մը կողմէ :
5. Խ. Միութեան պիտի յանձնուին Քուրիլեան կղզիները :

Առաջին չորս կէտերուն համար պայման էր ստանալ Չանկ Քայ Շէքի հաւանութիւնը :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը 1947 Ապրիլին հրատարակեց Թեհրանի (1943 Դեկտ.), Եալթայի (1945 Փետր.) եւ Փոցտամի (1945 Յուլիս) դաշինքներուն ամբողջական բնագիրը, երբ Մոլոթով կարգ մը յայտնութիւններ ըրաւ եւ երբ ամերիկեան խորհրդարանը վճիռ պիտի տար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ըլլալիք օգնութեան մասին:

Այդ առթիւ երեւան հանուեցան հետեւեալ

ԱՆԳԼԻԱ ՄԵՐԺԱՀՈՂ ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԻՏԸՆ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ «ՈՉ» ԸՍԱԾ Է.— ԿԸ ՎԱԽՆԱՅ ՈՐ ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ ՎԵՐՑՆԵԼՈՎ ՊԱՏՃԱՌ Կ'ԸԼԼԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱՒԱԼՄԱՆ — ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱԼ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Ինչպէս գրեցինք, նախագահ «Այք»ի առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ վերցնել Ֆորմոզայի պաշարումը, ետ քաշելով ամերիկեան 7րդ տորմիղը որ կ'ապահովէր անոր չէզոքութիւնը : Իր կարծիքով, «իրենք պարտաւոր չեն պաշտպանել երկիր մը որ մեզի դէմ կը կռուի Քորէայի մէջ»:

Այս որոշումը մեծ վրդովում պատճառեց Լոնտոնի, Փարիզի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ :

Ամէնէն աւելի յուզուած է Մեծն Բրիտանիան: Երեսփ. ժողովի Գչ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Իտըն, յայտնեց թէ երեք անգամ դիտողութիւն ըրած են այս հարցին առթիւ: Իրենք որոշումը լսած էին Յունուար 30ին, ընդդիմանալով: Դեռ Յունուար 28ին Ուաշինկթընի անգլ. դեսպանը յայտնած էր իրենց մտահոգութիւնը: Յունուար 31ին դեսպանատան մէկ անդամը նորէն կրկնեց Անգլիոյ մտահոգութիւնը եւ վերջապէս դեսպանը հեռագիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներու արտ. նախարարին՝ Ֆ. Տալըսի, պարզելով Անգլիոյ տեսակէտը :

Պ. Իտըն իր ճառին մէջ վախ յայտնեց թէ տրուած որոշումը կրնայ «դժբախտ անդրադարձում ունենալ»: Այս մասին լուր ունէին Մ. Նահանգներու նախորդ վարչութեան օրով եւ յայտնած էին իրենց վախերը:

Այդ մասին վիճաբանութիւն մը տեղի պիտի ունենայ, դոնփակ: Պ. Իտըն չէշտեց թէ կարծիքի տարբերութիւններ կան Մ. Նահանգներուն հետ: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Չըրչիլ Ուաշինկթըն գտնուած ատեն ուժգնօրէն ընդդիմացած է Ֆորմոզայի «ապաչէզոքացման» :

Գչ. օրուան ժողովին մէջ, շատ մը հարցումներ ուղղուեցան :Ընդդիմադիր երեսփոխան մը հարցուց թէ տրուած որոշման հետեւանքով Հոնկ Քոնկն ալ պիտի վտանգուի, արդ, նոր տորմիղ մը պիտի ղրկե՞ն Անգլիոյ շահերը պաշտպանելու համար: Ուրիշներ ալ դիտել տուին թէ անհրաժեշտ էր Ազգաժողովին կարծիքը առնել, քանի որ տրուած որոշումը կրնայ նոր աշխարհամարտի մը յանգիլ :

Փարիզի թերթերն ալ կը դարմանան որ Դաշնակիցներուն կարծիքը, առնուած չէ, այս ծանրակշիռ որոշման մասին: Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներ վերապահ դիրք մը բռնած են, իսկ ձախակողմեան թերթերը բացէ 'ի բաց կ'ըսեն թէ «Այք» դուռ կը բանայ Գ. պատերազմի մը :

Ուրիշ եւրոպական թերթեր ալ յոռետես են : Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ եւս կը վախնան Գ. աշխարհամարտէ մը: Լոնտոնի «Թայմզ»ն անգամ մտահոգ է: Մնաց որ, շատ քիչեր կը հաւատան թէ Չանկ Քայ Շէք պիտի կրնայ կարմիր Չինաստանը խուժել, իր 600.000 զինուորներով :

Մոսկուայի թերթերը Այզընհաուըրի ճառը ամփոփեցին 50 բառի մէջ :

✕ Պ. Ֆ. Տալըս Լոնտոն հասաւ իր հետեւորդներով: Պիտի մնայ 42 ժամ, յետոյ պիտի երթայ արեւմտեան Գերմանիա: Օդանաւէն իջած ատեն ըսաւ թէ կ'ուզեն անձնական շփում հաստատել Անգլիոյ վարիչներուն հետ եւ թէ կը յուսան «օգտակար խօսակցութիւններ ունենալ »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«գաղտնիքները » .—

Թեհրանի Դաշինք.— Օգնել Եուկոսլաւիոյ արձակազէններուն.— Անհրաժեշտ է որ Թուրքիա պատերազմի մասնակցի Դաշնակիցներու կողքին, տարին չլրացած.— 1944 Մայիսին գործողութիւն մը պիտի կատարուի Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ եւ խորհրդային յարձակում մը՝ արեւելեան ճակատին վրայ :

Եալթա.— Մեծն Բրիտանիա, Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները գերագոյն իշխանութիւնը պիտի ունենան Գերմանիոյ մասին: Անոնք պիտի կրնան վճռել Գերմանիոյ «կատարեալ զինաթափումը, ապազինումը եւ անդամատումը » (Յօդ. 3): Հատուցում պիտի պահանջուի Գերմանիայէն, հետեւեալ երեք ձեւերով .—

Ա. Տեղափոխութիւն իր ազգային հարստութեանց՝ անձնատրութենէն վերջ, երկու տարուան ընթացքին:— Բ. Ապրանքներու յանձնում տարուէ տարի .— Գ. Օգտագործում գերման բանուորութեան :

Հատուցումներու համագումարը պիտի ըլլայ 20 միլիառ տոլար որուն 50 %ը Խ. Միութեան համար :

Փոցտամ.— Հատուցում պիտի չպահանջուի Աւստրիայէն :

Պիտի վերաքննուի Մոնթրէօյի պայմանագիրը Նեղուցներու մասին (Տարտանէլ եւ Վոսփոր) :

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Թղթաբերի յապաղման հետեւանքով ուշ ստացանք այս յօդուածը: Ա. եւ Բ. մասերը տես Յառաջ 13 եւ 14 Յունուար.—

Գրաւման տարիներուն Խախամեան Հարուտի Համբաւ ունէր: Ազատագրութեան յաջորդող օրերուն, 1944 Հոկտեմբեր, այս մարդը եւ կինը իրենց բնակարանին մէջ սպաննուեցան եւ ոճրագործը, բոլշեւիկ մտաւորական Դարբինեան, ձերբակալուեցաւ: Դեկտեմբերեան յեղափոխութեան, բոլշեւիկները յարձակումներով գրաւեցին Բլաքայի պահականոցը եւ ազատեցին Դարբինեանը, որ առժամապէս պահականոցին մէջ վար դրուած էր, հարցաքննուելու համար:

Դէպքով զբաղեցան անգլ. եւ հելլէն գաղտնի ոստիկանութիւնները: Տարաձայնուեցաւ թէ Խախամեան Անգլիացիներուն մարդն էր եւ անոնց թելադրանքով յարաբերութեան մէջ մտած էր գերման լրտեսական կազմակերպութեան հետ, որմէ ստացած էր զանազան պատերազմ. իրեր, պայթուցիկ նիւթեր եւ մեծ քանակութեամբ ոսկեդրամ:

Տարաձայնութիւնները կրնային ճիշդ կամ սխալ ըլլալ: Թերեւս ճիշդ էին երկուքն ալ: Այսինքն՝ կրնար գործակցած ըլլալ թէ Անգլիացիներուն եւ թէ Գերմաններուն հետ: Այս գաղտնիքը չպարզուեցաւ: Բայց ճշմարտութիւն է, որ ազատագրութենէն անմիջապէս վերջ, Խախամեան ինքնաբերաբար ընդհ. սպայակոյտի Բ. գրասենեակը ներկայանալով, յայտնած է թէ Գերմանները իրեն տուած են անթելի գործիքներ եւ պատերազմ. իրեր, ինչպէս նաեւ երեք հազար անգլ. ոսկեդրամ:

Բ. Գրասենեակը դրամով չահագրգռուած չէ, բայց ստացած է պատերազմ. իրերը:

Ի՞նչ եղաւ դրամը:

Համայնավարները այս դրամի մասին լուր առած էին եւ անոր վրայ ձեռք դնելու համար, շատ հաւանական է Արամ Կայծակի բարեխօսութեամբ Դարբինեանը տեղաւորած էին Խախամեանի բնակարանը: Տեղաւորումը եղած էր Գերմաններուն նահանջէն առաջ: Դարբինեան ծանօթ բոլշեւիկ էր եւ պատերազմէն առաջ քանի մը անգամ աքսորուած: Գերմաններու հետապնդումէն զերծ մնալու համար ապաստանած էր «գերմանասէր» Խախամեանին տունը: Կ'ուտէր կը խմէր ու հոն կը քնանար կատարեալ ապահովութեան մէջ:

Ազատագրութենէն անմիջապէս վերջ, Դարբինեան դիմակը վար կ'առնէ եւ իր բարերարէն կը պահանջէ Գերմաններուն տուած ամբողջ գումարը: Խախամեան մէկ մասը կը յանձնէ, առարկելով թէ ստիպուած է Բ. գրասենեակին յանձնել մնացեալը, քանի որ նախապէս դրամի մասին լուր առած էր:

Երկուքին միջեւ վէճը սաստկանալով սպանութեան կը յանգի:

Ճի՞շդ է այս պատմութիւնը: Կրնայ ճիշդ կամ չափազանցուած ըլլալ: Գաղտնիքը գիտէ Դարբինեան, որ ներկայիս Հայաստան կը գտնուի: Բայց հարիւրին հարիւր ճիշդ է որ բոլշեւիկ Հայ մը դրամի համար սպաննեց Խախամեանը եւ կինը, որոնք երեք ամիս զինք կերակրած, խնամած եւ պահած էին իրենց բնակարանին մէջ:

Հազիւ անգլ. զօրամասերը Աթէնք մտած, բոլշեւիկները շփում հաստատեցին Ինթէլիճինս Սերվիսի հետ, որուն կեդրոնը Քալիթէայի վարժարանը կը գտնուէր: Բոլշեւիկներու ցուցմունքով, Անգլիացիները բազմաթիւ Հելլէններ ձերբակալեցին իբր գերման գործակալ: Աթէնքի բոլո՛ր բանտերը գերման. «գործակալ»ներով լեցուած էին:

Հայ բոլշեւիկները Ինթէլիճինս Սըրվիսին ներկայացուցած էին ցանկ մը, 60 Հայերու անուններով, բոլորը Դաշնակցական: Բրիտ. սպասարկութիւնը ցանկը ընդունած, բայց ձերբակալութիւններ կատարած չէր: Կը թուի թէ ստուգում կատարելու համար ցանկը հելլէն ոստիկ. իշխանութեան ղրկած էր:

Դեկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ ցանկը մէջտեղ հանուեցաւ: Քանի մը Դաշնակցականներ, որոնց անունները ցանկին մէջ կային, պարզ հարցաքննութեան ենթարկուեցան եւ ազատ թողուեցան: Բոլշեւիկները որոշած էին Դաշնակցականները մաքրել յեղափոխութեան օրերուն: Նոյնիսկ քանի մը Դաշնակցականներու տուներն ալ գացած ու փնտռած էին, բայց դէպքերուն արագ ընթացքը միջոց տուած չէր հրէշային ծրագիրը իրագործելու:

«Արեւ» եւ իր յօդուածագիրը այս պարագան կրնան ստուգել Աթէնքի ընդհ. ապահովութեան կեդրոնէն:

Հասանք դեկտեմբերեան յեղափոխութեան: Վտանգին ի տես, Դաշնակցականներուն մեծ մասը իրենց բնակարաններէ հեռանալով, յաջողած էին հել. թաղամասերու մէջ պատսպարուիլ, ուր հայ բոլշեւիկներ չկային:

Այս բախտաւորներուն մէջ չէին Միհրան Փափազեանը եւ իր ընտանիքը:

Խօսքը կուտամ բոլշեւիկ Ասատուր Պախարեանին, որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է եւ այժմ մեղքը կը քաւէ բանտին մէջ:

— Վախ կար որ Փափազեան վտանգուէր: Որոշեցինք զինք փրկել: Գիշերուան ժամերուն տունը գացինք եւ ընտանիքն ալ առնելով, ապահով տեղ փոխադրեցինք: Նոյնն ըրինք բանաստեղծ Մանուկ Մանուկեանին: Բոլորը ողջ են ու ապահով:

— Հապա Պէքճեա՞նը (անկուսակցական Հայ մը, որ տնտեսապէս գործակցած էր Գերմաններուն հետ), հարցուցի:

— Բոլշեւիկներուն ենթակայ պահականոցին մէջ տեսայ զինք: Մնացեալին ծանօթ չեմ:

Խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ 1945 Մարտին, Կրումօ Ափուլայի (Իտալիա) անգլ. կեդրոնացման վայրին մէջ, ուր ինծի հետ միասին վեց Հայեր կային:

Պախարեան յեղափոխութեան կռիւներուն մասնակցած, վիրաւորուած եւ գերի ինկած էր Անգլիացիներուն ձեռքը:

Դարմանուելու համար, Պարիի շրջանի անգլ. զին. հիւանդանոցը ղրկուած էր եւ կատարելապէս առողջանալէ վերջ փոխադրուած էր «քէմփ», ուր կը գտնուէինք ես եւ ուրիշ վեց Աթենահայեր: Աթէնքի դէպքերէն բոլորովին անտեղեակ էինք եւ երբ Ասատուր Պախարեան «քէմփ»եկաւ, շրջապատեցինք զինք, մեր Աթէնքի ծանօթներու մասին տեղեկութիւններ առնելու համար:

1945 Յունիսին, երբ Աթէնք վերադարձանք, Պախարեան անմիջապէս ձերբակալուեցաւ: Աւելի ուշ, Հաճընցի Մուրատ Կէօտէլէքեանին հետ դատուեցաւ: Դատավարութեան ընթացքին վկաներով ու փաստերով հաստատուեցաւ թէ Պախարեան եւ Մուրատ (երկուքն ալ Արամ Կայծակի հայրենակից եւ բոլշեւիկ), տարճանակներով եւ ձեռնառումբերով զինուած Միհրան Փափազեանի բնակարանը երթալով, Միհրանը, Արշալոյսը եւ Սերգօն հսկողութեան տակ մօտակայ բոլշեւիկ պահականոցը առաջնորդած էին: Հոն կը գտնուէր նաեւ Մանուկ Մանուկեանը: Դատարանը իբր ոճրագործ մահուան դատապարտեց Մուրատը, որ գնդակահարուեցաւ, իսկ իբր ոճրին մեղսակից՝ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Ասատուր Պախարեանը:

Սպանութեան քստմնելի մանրամասնութիւնները թուղթին յանձնելու պէտք չկայ, մանաւանդ այս օրերուն, երբ զոհերուն տխուր տարեդարձն է:

Եզրափակենք:

Գրաւման չորս տարիներուն հայ բոլշեւիկները միայն երկու զոհ ունեցան: Առաջինը 1944 Օգոստոսին, Ֆիքսի շրջանին մէջ սպաննուեցաւ Գերմաններէն, երկրորդը՝ Մուրատ, որ ծանօթ էր Արջ Մուրատ անունով,— պարկեշտ բոլշեւիկ, որ «հայկ. արիւն» թափելու որոշումին դէմ եղած էր — Մաքիեանի կռիւներուն մէջ ըստ տարաձայնութեանց՝ հայ բոլշեւիկներու գնդակին զոհ գացած էր, ազգայնական թեքումներ ունենալուն համար:

1941 — 1944ի շրջանին, ոչ մէկ ռամկավարի քիթը արիւնեցաւ: Միայն 1945ին, երբ պուլկար լրտես մը Թեսաղոնիկէի մէջ ձերբակալուեցաւ, դատուեցաւ եւ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ ռամկավար մտաւորական - ուսուցիչ Ստեփան Ստեփանեան: Ճշմարտութեան համար, պէտք է ըսել թէ Ստեփանեան բոլորովին անմեղ էր եւ զոհ՝ այդ շրջանին Մակեդոնիոյ մէջ տիրող հակահայ քաղաքականութեան: Հետագային անմեղութիւնը հաստատուեցաւ եւ ազատ արձակուեցաւ: Ինք եւ իր շուրջիններն գիտեն թէ իր ազատութեան համար որքան քրտինք թափեցին Դաշնակցականները:

1941 — 1944ի շրջանին բոլշեւիկներու գնդակին զոհ գացին անկուսակցականներ Արամ Կայծակ, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Խախամեան եւ Կարապետ Պէքճեան:

Նոյն շրջանին, հայ բոլշեւիկներու հրազէնին տակ ինկան Դաշնակցականներ Կարպիս Գազանճեան, Միհրան Փափազեան, Արշալոյս Փափազեան, Սերգօ Օնպաշեան, Մանուկ Մանուկեան Աթէնքի, իսկ տոքթ. Աշըքեան՝ Մակեդոնիոյ գիւղերէն մէկուն մէջ:

Իսկ Գերմաններու կողմէ Գերմանիա քշուեցան քանի մը տասնեակ երիտասարդ Դաշնակցականներ, որոնց մի քանին զրկանքներու եւ տառապանքներու հետեւանքով, բնական մահով մեռան:

Կարճ եւ ամփոփ, ցաւալի պատմութիւնը այս է:

ԻՐԱԶԵԿ

«Ամիդայի ազգագրութիւնը»

Բ.

Նախ քան կուսակցութիւնները Տիգրանակերտ ունեցած է երկու ընկերակցութիւններ, «Անձնուէր ընկերութիւն» (էջ 322), Էքմէքճեան Մկրտիչ վարժապետ հիմնած էր Ամիդայի անձնուէր ընկերութիւնը 1870ին իբր մասնաճիւղ Պոլսոյ մէջ 1847ին հիմնուած Անձնուէր ընկերութեան, որոյ նպատակն էր հայերէն կարդալ գրել սորվեցնել արհեստաւորներուն:

Ամբողջ հատորին մէջ ուրիշ ոչ մէկ խօսք՝ Անձնուէր ընկերութեան ու անդամներուն մասին, ոչ ալ նկար մը: Ամերիկա բնակող տասնեակ հազար Տիգրանակերտցիներուն մէջ մէկ հատիկ Անձուէրի անդամ կամ նկար չգտա՞ւ: Անձնուէր ընկերութիւնը հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն սիրուած ու յարգուած էր Տիգրանակերտի մէջ՝ բացի «Հայրենասիրաց»ներէն: Ամէնէն տարածուն կազմակերպութիւնը եղած է իր ժամանակին երկու կիրակնօրեայ դպրոցներով Ս. Կիրակոսի եւ Ս. Սարգիսի եկեղեցիին մէջ:

Իսկ գիրքը լեցուած է Հայրենասիրացի ըրած ու չըրած պատմութիւններով ու գործերով, կենսագրականներով ու բազմաթիւ խմբանկարներով, մօտաւորապէս 150 էջ: Հայրենասիրացի անդամները՝ շատ քիչ բացառութեամբ ժամանակի ընթացքին դարձան, Արմենական, Հնչակեան, վերակազմեալ Հնչակեան, ռամկավար եւ վերջապէս «յառաջդիմական»: Բարեմիտ ընթերցողը այս գիրքը կարդալով պիտի ըսէ — եթէ Հայրենասիրացը չըլլար Տիգրանակերտի հայութիւնը յաւիտեան կորսուած էր: Պահ մը կը մտածեմ,— Պ. Տիգրան Մկունդ այս գիրքը տպած է հաշի՞ւ մաքրելու համար:

Անցնինք էջ 183.— Պուլկար աքսորականներու խումբ մը եկած էր Ամիդա, կ'ապրէին շատ դէշ վիճակի մէջ: «... Կամաց կամաց լուրը կը հասնի Հայրենասիրաց ընկերութեան անդամներուն: Այս վերջինները կիրակի գացին զանոնք տեսնելու եւ հրաւիրեցին խնջոյքի մը Թօփրահանեանենց տունը,— կը հաւաքուին Հայրենասիրացի բոլոր անդամները, աքսորականներէն փռօֆէսէօր Բանայօդ Խիտով խանդավառ ճառ մը կը խօսի ու կ'եզրակացնէ.— Ձեր ժողովուրդին մարդ սպաննել, Թուրք սպաննել սորվեցուցէք եւն.: Աւելի հեռուն (էջ 191 եւ 196) Ս. Կիրակոս եկեղեցին արձագանգ կուտար ազատութեան սիրով արբշիռ մեր պուլկար հիւրերուն քաղցրանուագ երգերուն ... Անոնք շատ անամ կը հաւաքուէին «Մարհասու Պաղչին» (մեծ հրապարակ մը շրջապատուած բազմաթիւ տուներով, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը, ժամանակին պարտէզ եղած է, Տ.) եւ կը սկսին երգել հայրենասիրական երգեր:

Էջ 115.— Փիլիպպոս վարդապետ Յարութեան Զատկին մի արտասովոր քարոզ խօսեցաւ, Քրիստոսի Յարութիւնն բնաբան առնելով, «ազգ. վերակենդանութեան վրայ»: Հայրենասիրաց ընկերութեան անդամներէն տեղեկացած լինելով պուլկար աքսորականներու ազգ. կեանքէն — ըսաւ, պուլկար ազգը պիտի թօթափէ գերութեան շղթան եւ մի օր յոյս ունենալով որ Պուլկարիան պիտի ազատի Թուրքի լուծից եւ պիտի կանգնի անկախ ու ազատ ինքնիշխան ազգերու շարքում:

— Ինչպէ՞ս հաւատանք այս պատմութիւններուն: Վարդապետը եկեղեցւոյ բեմէն հազարաւոր ունկնդիրներու ներկայութեան՝ Պուլկարները Թուրքերու լուծէն ազատուելու մասին ճառ կը խօսի՝ հսկողութեան տակ գտնուող պուլկար աքսորականները խնջոյքի կը հրաւիրուին ու ճառ կը խօսին, Մարհանու Պաղչան կը հաւաքուին հայրենասիրական երգեր կ'երգեն, Ս. Կիրակոսի եկեղեցին ազատութեան քաղցրանուագ երգերով կը լեցուի եւն.: Այս կը պատահի այն թուականներուն երբ ամէն Հայ իր շուքէն կը վախնար, (էջ 64), երբ հայ կին մը, հայ աղջիկ մը, հայ պատանի մը մինակ չէր կրնար փողոցներէն անցնիլ, երբ Թուրքի մը տուածդ ապտակին փոխարժէքը պահանջելու իրաւունք չունէիր: Հապա՞ կառավարական լրտեսները: Մեր քաղքցիներու բառով կ'ըսենք — «հաւէ երճի մէջ է բրինձ կ'ուտէ»:

Էջ 193 վերադարձող աքսորականներէն Սթոյանով երբ Պուլկարիոյ ազգ. ժողովին նախագահ կ'ըլլայ, «նա իւր լուսանկարը ղրկեց մի դեղեցիկ ինքնագրութիւնով որ դժբախտաբար Զագուճեանի ձերբակալման եւ բանտարկութեան պատճառ պիտի լինէր»:

Ականատեսներ կը պատմէին.— Հայերս կը վախնայինք պուլկար աքսորականներուն հետ բարեկամութիւն հաստատել: Գաղտնօրէն կ'օգնէինք անոնց հագուստ ուտելիք եւն. միշտ հսկողութեան տակ էին: Էջ 385 «սիրելի Տիգրան Մկունդ Մարսէյլ, 5 Մարտ 1915, Տիգրանակերտէն անցած եմ 1875ին պուլկար յեղափոխականների հետ տեսակցութիւն ունեցած չեմ, մի օր Ճէրահեանի հետ

գնացած ժամանակ պուլկար աքսորականի հանդիպեցի որ հսկողութեան տակ կը ծառայէր, ճէրահեան ըսաւ.—«դա ի պուլկար յեղափոխական է աքսորուած Տիգրանակերտ, իրար բարեւեցինք անցանք։ (Մ. Փորթուգալեան)»։

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն մը (էջ 193—4).— 1877ին ապրիլ 24, Ռուսիա պատերազմ յայտարարեց Թուրքիոյ դէմ ... ու պատերազմի ձախողումը երբ յայտնի եղաւ Թուրքերուն՝ վերջին ճիգն ըրին եւ Ամիդայէն ալ հազարաւորներ կանչուեցան։ Երբ ասոնք պատրաստուեցան մեկնելու, իրենց մոլեռանդ մոլլաներէն դրդուելով դիմեցին կառավարիչին, ուզեցին Հայերը կոտորել, ըսելով՝ մենք մեր կիները չենք վստահիր այս կեավուրներուն։ Իպրահիմ փաշա խելացի մարդ էր, ըսաւ զինուորներուն .— Գիտէ՞ք թէ Հայերն ալ զէնքեր ունին եւ հաւանաբար զինուոր գացողներուն կէսը հոս զոհուին առանց պատեհութիւն ունենալու մեր մոսկոֆ թշնամիին հետ կռուելու։ Ապացուցանելու համար խօսքս, ձեզմէ երկուքական անձեր թող կենան քաղաքի իւրաքանչիւր դրանքով եւ համրեն Հայերէն ու Թուրքերէն ալ որսի գացողները։ Զինուորները կը համաձայնին, երկու շաբաթէն վերջ կառավարիչին կը տեղեկացնեն թէ 142 Հայեր հրացան ուսերնուն որսի գացին, մինչ 4—5 Թուրքեր հազիւ, այսպէս Քրիստոնեաները ազատուեցան կոտորածէ 1877ին ։

142 Հայեր հրացաններ ուսերնուն, Թուրքերուն առջեւէն անցնելով որսի գացին ... Այս ալ կը պատահի 1877ին։ Իսկ էջ 156.— Հայերը նոյնիսկ զմելի մը կրելու իրաւունք չունէին, — Քաջ Նազար ջարդեմ հազարի պատմութի՞ւն է թէ Ալի Պապայ եւ 40 գողերու պատմութիւն։

Մեր հայրենակիցը մազերը ճերմակ եւ յոգնած, Ամերիկայի ազատ երկնքին տակ՝ սպանիական ոսկի դղեակներ կը կառուցանէ գրիչով ...

Էջ 163 — 1879 , Սեպտ. 15ին Ամիդա ժամանեցին Կ. Պոլսէն ղրկուած պատուիրակներն, Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանց եւ Յովհ. էֆ. Պոյաճեան։ Ասոնք ղրկուած էին Ներսէս Պատրիարքի հրահանգով որպէսզի, խրատեն հայ բնակիչները, հարստահարութեանց պատճառաւ հայրենիքնին թողելու նպատակէն ետ կեցնելու...։

Էջ 165, Գարեգին վրդ.ի գալը յոյսոյ դուռ բացաւ հարուստներուն, ազդ. իշխանութիւնն եւ դպրոցներու մատակարարութիւնն իրենց ձեռքը անցընելու, ասոնք բոլորուեցան39ամեայ վարդապետին շուրջ եւ վարդապետն ալ իւր ճկուն լեզուով կրցաւ գրաւել անոնց սիրտերն որոնք գաղափարը կը յղանան զՓիլիպպոս հեռացնել եւ Գարեգին վրդ. առաջնորդ ընել Ամիդայի, Հոգաբարձութեան կողմէ դուրս տարածուած էր։

Էջ 166, երկու ամիս հազիւ կար որ Սրուանձտեանց իւր պաշտօնին բերումով ուսումնասիրած էր քաղաքն եւ շրջակայ գիւղերն, թէ քաղաքացւոց եւ թէ առաջնորդին նկատմամբ աննպաստ գաղափար կազմած էր։ Նոյեմբերի մէջ մի օր կէսօրէն քիչ վերջ, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ժողովի նստած էր Սրուանձտեանցի հետ. ժողովուրդը հաւաքուած է բակին մէջ եւ կը սպասէ «յանձնախումբի» պատասխանին որ գացած էր խնդրելու հոգաբարձութենէն որ Սրուանձտեանց եւ իւր ընկերը պատրաստուին մեկնելու քաղաքէն։ Հոգաբարձութիւնն կոշտ պատասխանով կը մերժէ, յանձնախումբը յուսահատած բազմութեան կը գիտցնէ իրենց բանակցութեան ձախողումը, ժողովուրդին մէջ շշնկոցն կը սկսի, ճիշդ այն ատեն երիտասարդ մը քովը կայնած պատանի մը ուսերուն վերցուց եւ աւիկա սկսաւ զանգակին չուանը քաշել, զանգակին ձայնն յարձակման նշանն եղաւ ։

Նաթոռայ Աննան առաջինը կը լինի սանդուխներէն վեր ելլող, իրեն կը հետեւի ուրիշ կին մը, երրորդ անձը կը լինի Քացախ որ ինչպէս կ'երեւի իր յախուռն բնաւորութիւնով (ո՞վ գրգռեց Տ.) նախայարձակ եղած է։ Զանգակին ձայնն բաւական կը լինի բոլոր շուկայ եղողներն գոցեն խանութնին եւ շտապեն եկեղեցի, միեւնոյն ատեն ալ բերդէն խումբ մը զինուորներ ճամբայ կ'ելլեն Ս. Սարգիս եկեղեցին կուգան։ Նաթոռայ Աննային կը վերագրուի Սրուանձտեանցի մօրուքը քաշելը, եւ Քացախին եւ իւր մի քանի ընկերներուն ալ կը վերագրուի վարդապետին եւ Պօյաճեան էֆ.ին ծեծ քաշելը։ Յաջորդ օրը ձերբակալութիւնները կը սկսին։ Հայրենասիրաց ընկերութեան անդամներէն շատեր բանտ կ'առաջնորդուին (ինչո՞ւ միայն Հայրենասիրացի անդամները՝ քանի որ «ժողովուրդը» Փիլիպպոս վարդապետին հետ էր, Տ.), Փիլիպպոս եպիսկ. Պոլիս կը տարուի կառավարութեան հսկողութեան տակ, ազատամիտ տարրը քննութիւն կը պահանջէ, որուն ձայնակից կը լինին Պոլսոյ հայ թերթեր ։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

Յետադիմական շարժումը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

Անգարայէն կը հաղորդուի .—

Մալաթիոյ յետադիմ. դէպքին քննութիւնները գրեթէ վերջացած են։ Յարդ. հաւաքուած փաստաթուղթերը կը հաստատեն թէ դէպքը անջատ եւ մասնակի հանգամանք չունի, այլ արդիւնքն է մասնաւոր ծրագրի մը եւ կազմակերպուած աշխատանքի։ Այս պատճառով Մալաթիոյ ընդհ. դատախազութիւնը ձերբակալման հրամանագիր հանած է Նէճիպ Ֆազըլ Գըսաքիւրէքի, «Պիւյիւք Ճիհատ»ականներէն Ճէվատ Րիֆաթ Աթըլհանի եւ Մուսթաֆա Պաղըշլայի, «Սէրտէն Կէչթի» պարբերաթերթի արտօնատէր Օսման Եիւքսէլի եւ Պիւյիւք Տօղու միութեան Մալաթիոյ մասնաճիւղի վարիչներէն Մուսթաֆա Զիմէնտաղի դէմ ։

Ձերբակալման հրամանագիրները հաղորդուեցան պատկանեալ ընդհ. դատախազութիւններուն։ Նէճիպ Ֆազըլ ներկայիս բանտն է, միւսներու ձերբակալումը այսօր վաղը պիտի լրանայ։ Դեռ ուրիշ ձերբակալութիւններ կը նախատեսուին ։ Ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ, Անգարայի եղեռնադատ ատեանին առջեւ ։

Քննութիւնները առաջ կը տարուին նաեւ «Միլլիյէթճիլէր» Միութեան դէմ, որ փակուեցաւ դատական իշխանութեան հրահանգով։ Այժմ Անգարայի ընդհ. դատախազութիւնը մանրակրկիտ քննութեան մը կ'ենթարկէ Միութեան բոլոր հրատարակութիւնները, տրուած բանախօսութեանց պատճէնները, պրակները, եւն.։

Միութիւնը երեք թեւերով առաջ տարած է իր ծածուկ աշխատանքները,— կրօնապետութիւն, ցեղապաշտութիւն եւ Թուրանականութիւն ։ Իրենց պարագլուխն է ցեղապաշտ եւ Թուրանական նշանաւոր ուսուցիչ մը։ Կայ նաեւ թեւ մը որ կը վարէ «կրօն. յետադիմութիւնը» եւ պարբերաթերթի մը միջոցաւ կը ջանայ թունաւորել մոլեռանդ զանգուածը ։

Ազգ. ժողովի շրջանակներն ալ լրջօրէն կը զբաղին այդ խնդիրներով ։

Թուրք Ազգ. Ուս. Դաշնակցութեան նախագահը լրագրողներուն յայտարարեց թէ կրթ. նախարար Թէվֆիք Իլէրի մօտիկ կապեր ունեցած է Միլլիյէթճիլէր Միութեան հետ, եւ փաստեր թըւեց։ Ըսաւ թէ պետ. պիւտճէէն այդ Միութեան տրամադրուած է 1951ին 4000, 1952ին ալ՝ 2000 ոսկի ։ Ուրիշ կրթ. պաշտօնեայ մըն ալ սերտ կապեր ունեցած է ։

× Անգարայի ոստիկանութիւնը կնքեց Միլլիյէթճիլէր Միութեան Իսթանպուլի կեդրոնը ։ Ոստիկ. խմբակ մը, անակնկալ խուզարկութեամբ գրաւեց Միութեան բոլոր թուղթերը, յայտարարութիւններն ու պրակները, որոնք փոխադրուեցան ապահովութեան տեսչութիւն ։

Միութիւնը շատ մը ճիւղաւորումներ ունի թէ մշակութային եւ թէ ուսանողական շրջանակներու մէջ եւ կը շահագործէ հայրենիքի, բարոյականի, ցեղի, պատմութեան, ընտանիքի, ազատութեան եւ այլ սկզբունքներ։ Միութեան հիմնադիրներուն մէջ կան պաշտօնեաներ, փաստաբաններ, ուսանողներ , եւն.։ Փակման որոշումը գոհունակութիւն պատճառած է համալսարանական շրջանակներուն ։

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ հեռաձայնի գործիք մը փորձուեցաւ Հոլանտայի մէջ ։ Արդէն հատ մը կայ Ամսթերտամի մօտ, Կոյրերու դպրոցին մէջ ։ Այս գործիքով հեռաձայնի կեդրոններուն մէջ լուսաւոր նշաններուն տեղ պիտի դրուին ձայնական նշաններ, որոնք պիտի դիւրացնեն գործողութիւնը։ Հոլանտայի Ընկերային Նախարարութիւնը խոստացած է նիւթական օժանդակութիւն ընծայել անոնց որ այս նոր գործիքը պիտի հաստատեն ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՆԱՏԵՍԱՅԸ (Թատերախաղ, չորս արար)։ Գրեց՝ Մ. Հաճեան, Իսթանպուլ, 1948։ Գին 100 ղրուշ ։

ՍԻՐԱՆՈ ՏԸ ՊԵՐԺԸՐԱԳ, Էտմոն Ռոսթանի , Թարգմ. Մ. Հաճեան, Իսթանպուլ 1948։ Գին 250 ղրուշ ։

ՊԱՆԴՈՒԿԱՊԵՏՈՒՀԻՆ, Գարլօ Կոլտոնի, ՌՈՄԵՈՅ ԵՒ ԺԱՆԷԹ (Ժան Անույ)։ Թարգմ. Մ. Հաճեան։ Հրատ. Խաչեան Սանուց Միութիւն։ Իսթանպուլ, 1950 Գին 200 ղրուշ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Վերադարձին ամէնքս ալ մտամփոփ եւ տըրտում էինք, ու ես կը տեսնէի կարմիր մղձաւանջի մը մէջ հրդեհուած քաղաքը, հեռաւոր փախստականները, սգաւոր եւ նախատուած աղջիկները, ու կախաղաններ, կախաղաններ ...

Ու ինչ որ հեռաւոր մղձաւանջ մըն էր այն օրը, այսօր, քանի մը ժամ ետքը, իմ մթնոլորտս պիտի կազմէր ...

Շոգենաւը կը կենար։ Անմիջապէս բարձրացայ կամրջակին վրայ։ Կը կարծէի թէ առաջինը պիտի ըլլամ, բոլորն ալ հոն էին սակայն։ Հիւանդագին տժգունութիւն մը կար ամէնուն դէմքերուն վրայ ու քնատութենէ մարած աչքեր կը զգուշանային իրարու հանդիպելու։ Զինուորականները խումբ մը կը կազմէին մէկ կողմ ու երկար, վհատած աչքերով կը նայէին Մերսինի վըրայ։ Պատուիրակութեան կրօնաւոր անդամներէն մէկը, իր սեւ թաւիշէ գդակին ներքեւ ճերմկած դէմքը կը դարձնէր Կիլիկիոյ, ու վշտագին ծամածռութիւններ կը խորշոմէին զինքը ։

Նոյն միջոցին նաւեր կը փութային դէպի մեզ. զինուորականները կ'աճապարէին իջնալու. խուսափուկ նայուածքներով կ'անցնէին մեր դիմացէն ու տխրութեամբ ու արագօրէն կը բարեւէին. քայլերնին անհաստատ էր ու կարծես չուառած. սուրերուն ձայնը կը քաշքշուէր գետնին վրայ։ Այդ րոպէին դժուար էր որոշել որ մե՞նք թէ իրենք աւելի դժբախտ կը զգայինք ինքզինքնիս ։

Մերսին մեր դիմացն էր։ Տափարակ ու կապտորակ հողի տարածութիւնը կը հեռանար մինչեւ մշուշապատ լեռներու շղթան. արշալուսային գոյներու բազմազան երանգաւորում մը կը ծածանէր յուլօրէն այդ գեղջկական պարզութեանվրայ։ Անգամ մըն ալ աղէտի մղձաւանջը կը հեռանար իմ միտքէս եւ կ'ուզէի ժպտիլ այդ արեգնաւէտ երկնքին... Բայց ահաւասիկ պատուիրակութիւնը պատրաստ կը սպասէր, եւ նաւերը կը մօտիկնային, անձկալի ու մռայլ դէմքեր կը նայէին մեզի, կ'որոնէին մեզ ու ամէն բան կը մթնէր իմ մէջս...

Կրօնականները, հանդիսաւոր ու ծանր երեւոյթով, կարծես յուղարկաւորութեան մը կը պատրաստուէին։ Մեր ամէնուս տժգունութիւնը կ'աւելնար, սիրտս բռնուած էր անսահման վշտի մը մէջ ու երակներս կը սառէին կարծես ։

Եկեր էին մեզ դիմաւորելու անոնք որ տեսած էին ամէն բան ... Հրդեհէ, սուրէ փախած էին ոմանք, իրենց աչքերուն մէջ բոցերուն ելեւէջը կը պարէր, ու յիշատակներու դառնութիւնը չփոթ արագութիւն մը կուտար իրենց խօսքերուն ... Այդ քանի մը վայրկեանին մէջ շատ բան պատմեցին ու շատ բան ըսին մեզի. ու հակառակ մեր անսահման յուսահատութեան՝ մեր խօսքերը անիմաստ լաւատեսութեամբ մը լեցուն կը թուէին իրենց։ Գլուխնին կը շարժէին ու կ'ըսէին ։

— Ի՞նչպէս յայտնի է որ դեռ շոգենաւին վրայ կը գտնուիք ։

Երբ Մերսին ոտք դրինք, տպաւորութիւնս շատ որոշ էր։ Կարծես մեռելի մը տան սեմէն ներս կը մտնէինք. մարդիկ մեզ կ'ընդունէին լուռ տրտմութիւնով մը. ձեռքերնիս կը սեղմէին ու կ'անցնէին, ու դեռ ո՞վ գիտէ ի՞նչ մը կար օտարոտի մեր վրայ որ հաղորդակցութեան չէին մտնար ու ամրապնդուած իրենց վշտին մէջ՝ մէկ կողմ կը կենային ու կը նայէին մեզի արցունքոտ աչքերով։

Պանդոկը ուր իջեւանեցանք, լեցուն էր ամէն աստիճանէ փախստականներով, հոն գտանք նաեւ Վեհափառը որուն ներկայացանք անմիջապէս ։ Ամբողջ օրը կարծես մղձաւանջային երազի մը մէջէն տեսայ անցուդարձը սեւազգեստ կիներու — առաջին զոհերէն մէկուն ընտանիքի անդամները — ու լաց ու կոծը արկածեալներու, որբերու եւ այրիներու — որոնց վիշտը կը հրահրուէր մեր երեւոյթէն։

Հետեւեալ օրը պիտի մեկնէինք Ադանա ... պիտի ըլլայինք աւերակներու մէջ. խելայեղօրէն կը մտածէի այդ բանին ու այն գիշերն ալ անքուն ու սրտատրոփ հսկեցի վիշտիս վրայ ։

Գիշերը զով էր, ծովի լայն տարածութենէն խոնաւութիւնը կը բարձրանար, կը սաւառնէր քնած քաղաքին վրայ ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Փոթորիկէն եւ ջրհեղեղէն մեռած են 1560 հոգի

1500 ՀՈԳԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԽԱՐԽՈՒԼ ԹՈՒՄԲԻ ՄԸ ՎՐԱՅ, ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, փոթորիկներէն եւ ջրհեղեղէն մեռած են 1560 հոգի, հետեւեալ երկիրներուն մէջ.—

Հոլանտա.— Առ նուազն 991 հոգի, որ իրականէն շատ վար կը մնայ :

Անգլիա.— 546 հոգի : Նոր դիակներ կը գտնեն տունէ տուն խուզարկելով :

Պելճիա.— 22 հոգի : Կառավարութիւնը արտօնեց որ Հոլանտայի արկածեալները Պելճիա մտնեն :

Թերթերը քստմնելի մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն Անգլիոյ եւ Հոլանտայի մասին : Ամսթերտամէն կը հեռագրեն թէ 1500 այրեր, կիներ եւ մանուկներ, որոնցմէ շատեր ցուրտէն կը մեռնին, խռնուած են խարխուլ թումբի մը վրայ, Հոլանտայի հարաւ - արեւմտեան մասին մէջ եւ օգնութիւն կը սպասեն Հիւս. ծովու ալիքներուն դէմ : Այս շրջանը ողողուեցաւ կիրակի օր եւ արկածեալները չորրորդ գիշերն է որ կ'անցընեն ահուդողի մէջ : Լուրը բերաւ ուղեւոր մը որ ուժասպառ եղած էր ցուրտէն եւ յոգնութենէն : Գիւղին (Ուտէ Թոնկէ) 3146 բնակիչներուն կէսը թումբերու վրայ խուժած էր : Նոյն վիճակին մատնուած էին Զելանտի շրջանին 23 կզզիներու բնակիչները : Ջուրերը ծածկած էին 1000 քառ. մղոն տարածութիւն, աւերելով 500.000 արտավար դաշտ : Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ ջրհեղեղին պատճառած վնասը Հոլանտայի 1953ի զին. եւմտացոյցին կրկնապատիկն է. —3էն հինգ միլիառ կիլտըր (զին. նախահաշիւը՝ 1.700.000.000 կիլտըր) :Երկրին մէկ վեցերորդը ողողուած է եւ վերաշինութիւնը տարիներու կը կարօտի : Հիւս. ծովուն դէմ շինուած թումբերու ցանցերը ճեղքուած են 50 — 100 — 300 եարտա խորութեամբ :

Կացութիւնը նոյնքան ծանր է Անգլիոյ մէջ : Ողողուած է 100.000 հեկտար տարածութիւն : Տունէ տեղէ զրկուած են 50.000 հոգի : Առ նուազն 30.000 հոգի ձգած են իրենց տուները : Թագուհին այցելեց աղէտեալ վայրերը : Անգլիոյ արեւելեան ծովեզերքին վրայ բացուած են 500 ճեղքեր, մինչեւ 400 մեթր երկայնութեամբ : Հարիւրաւոր գիւղացիներ պաշարուած կը մնան կղզիներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը ծրագիր մը կազմած է, որուն համաձայն 1 % տուրք պիտի հաստատուի աշխատավարձքի վրայ, յաւելումներ պիտի կատարուին մեծ եւ միջին վարձքերու վրայ, բնակարանի վարձքերն ալ չարժուն սակացոյց մը պիտի ունենան եւն. : Ծրագիրը Ազգ. ժողովին յանձնուեցաւ երէկ :

ԴԱՀԼԻՃԸ առաջին պարտութիւնը կրեց Գշ. օր : Կարմիր երեսփոխան մը պահանջեց միջոցներ ձեռք առնել առողջ. նախարար Պուլթեմիի դէմ, «որուն ներկայութիւնը նախատինք մըն է ազգ. պատուին դէմ» : Վարչապետը առաջարկեց յետաձգել : Ժողովը 220ի դէմ 320 ձայնով որոշեց խնդիրը քննել Փետր. 17ին : Պ. Պուլթեմի հիւանդացած է :

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ դատը դեռ չէ վերջացած : Զին. ատեանը որոշեց առանձին դատել եօթը Գերմանները եւ 14 Ալզասցիները :

13 ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԻԶՆԵՐ դատապարտուեցան Մ. Նահանգներուն մէջ : Եօթը՝ երեք տարի բանտի եւ 6000ական տոլար տուգանքի, հինգը՝ երկու տարուան եւ 4000ական տոլար տուգանքի, մէկն ալ՝ 1 տարուան եւ 2000 տոլարի : (Առաւելագոյն պատիժն է հինգ տարի բանտ եւ 10.000 տոլար տուգանք) :Դատարանը առաջարկեց կամբանտ երթալ եւ կամ Ռուսիա :

Հանդէս երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի :

Շաբաթ, 7 Փետրուար, ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր : Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles դեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux) :

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն :

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ :

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր :
Պիւֆէ ժամաչելի գիներով :
Մուտք 150 փրանք :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 186 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux) :

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ : Այս կիրակի, ժամը 16.30էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet, (Ա. յարկ) :

Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները :

Ճոխ պիւֆէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թոքատցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքճեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին : Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : Cercle Militaireի սրահներուն մէջ :
Մեթրօ Saint Augustin :
Նուագ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ եւն. :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—
ՇԱԲԱԹ, 7 Փետր. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթկ. Կիր. 8 Փետր. ժամը 16ին Վարանդեան խումբ :

Սոյն ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ ժամը 20ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԻՍԻ.— «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչներ : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ., ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Անհրաժեշտ է ոչ միայն բոլոր ընկերներու, այլ եւ հանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն ներկայութիւնը :

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկեր Մանուկի բնակարանը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise : Նիւթ՝ Փետր. 18 : Դասախօս ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ : Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը (métro Place d'Italie) : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի օրը Մարտ 14ին, Շաբաթ երեկոյ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական դասախօսութիւն մը, այս կիրակի, ժամը 15ին, 27bis, rue Saint Justի մէջ, Առնուվիլ :

Կր դասախօսէ ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Քաղաքական կացութիւնը :

Հաղորդակց.— Gare du Nordէն կառախումբ 2.15ին, կամ հանրակառք Porte de la Chapelleէն 268 եւ իջնել Terminus:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— ՎԻԷՆ.— Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Օր. Անժէլ Ուզունեանի նշանախօսութեան առթիւ.— Պ. Պ. Խաչատուրեան 1000, Կարապետ Մուրատեան 500, Օր. Նէովէզեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Աւագեան, Պ. Յ. Ուզունեան, Պ. Հ. Սապունճեան 1000ական ֆր., ընդհ. գումար 5500 ֆր .:

Սեփականատէր կ'ուզուի

Խոհարարուհիի օգնական մը : Դիմել «Յառաջ»ի, անձամբ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376 286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 6 Février 1953 Ուրբաթ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6885-Նոր շրջան թիւ 2396

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄՏԱՀՈԳ ԵՒՐՈՊԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Մ. Նահանգներու արտ. նախարարը Անգլիոյ վարիչներն ալ տեսնելէ ետք անցաւ արեւմտեան Գերմանիա:

Սոյդ տեղեկութիւններ կը պակսին Լոնտոնի տեսակցութեանց մասին: Կ'ըսուի թէ Պ. Ֆ. Տալըս հաւաստիքներ տուած է Չըրչիլի եւ Իտընի, փարատելու համար անոնց մտավախութիւնները: Բացատրած է թէ Ֆորմոզայի «ապաչէզոքացումը» չի նշանակեր յարձակում Չինաստանի վրայ կամ պաշարում չինական ծովեզերքի:

Այս հաւաստիքներուն վրայ, Չըրչիլ եւ Իտըն երէկ պիտի պատասխանէին ընդդիմադիր խմբակցութեան հարցումներուն:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիոյ վարիչները չեն կրցած վճռական յանձնառութիւն մը ստանալ Պ. Տալըսէն՝ ապագայի մասին: Այսինքն Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը խօսք չէ տուած թէ միակողմանի գործեր պիտի չկատարեն յառաջիկային եւ պիտի խորհրդակցին դաշնակիցներուն հետ, որեւէ ձեռնարկէ առաջ:

Թէ Լոնտոնի եւ թէ Փարիզի մէջ այն կարծիքն ունին թէ Այզընհաուըր կ'ուզէ չեշտել Մ. Նահանգներու նախաձեռնութիւնը՝ միջազգային քաղաքականութեան մէջ:

Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ երբ Իտըն կը խօսակցէր Ֆ. Տալըսի հետ, ծանրակշիռ եւ անխորհուրդ գտաւ Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշումը: Իր կարծիքով, ուժ տալ Զանկ Քայ Շէքի՝ կը նշանակէ ուղղակի զօրացնել կարմիր Չինաստանի, Մաօ Ցէ Թունկի դիրքը, կարմիրներու տեղի ներել Հնդկաստանի, ծանրացնել կացութիւնը Հնդկաչինի եւ Մալեզիոյ մէջ, ի վնաս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

Մտահոգութեան ուրիշ պատճառներ ալ ունի Եւրոպան:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Պ. Ֆ. Տալըս 75 օր միջոց տուած է արեւմտեան պետութեանց, որպէսզի գարկ տան եւրոպեան բանակի կազմութեան, այլապէս պիտի կրճատուի դրամական օգնութիւնը: Այս առթիւ բացատրեր է Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վարիչներուն թէ խորհրդարանը կրնայ մերժել նոր վարկերու քուէարկումը, եթէ ինք եւ իր հետեւորդները չկարենան չօշափելի յառաջդիմութիւն մը ցուցնել կատարուած աշխատանքներու մասին: Այս տեղեկութիւնը առնուած է Իտընի եւ Տալըսի տեսակցութենէն ետք:

ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ԴԷՊՔ ՄԸ

Այս առթիւ միջազգային մամուլը ուշադրութեան կը գտնէ հետեւեալ պարագան,— Եւրոպան բանակի դաշնագրին քննութեան համար Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան եւ արտ. գործերու յանձնաժողովները տեղեկաբեր նշանակեցին երկու յայտնի դէմքեր որոնք հակառակ են այդ ծրագրին:

Այսպէս, արտ. գործերու յանձնաժողովը ընտրեց ընկերվարական Ժիւլ Մոքը, իսկ ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովը՝ զօր. Քէօնիկը (Կոլեան): Այս երկուքին ընտրութիւնը կը նշանակէ թէ Ազգ. Ժողովի մեծամասնութիւնը հակառակ է եւրոպեան բանակի ծրագրին: Կարմիրներն ալ հակառակ են սկիզբէն ի վեր:

Ընդհ. կարծիքն այն է թէ դաշնագրին քննութիւնը կրնայ քաշքշուիլ 3—4 ամիս, վիճելի դարձնելով վաւերացումը:

Երկու ընդդիմադիրներու ընտրութիւնը նեղ կացութեան մը կը մատնէ դահլիճը, ինչպէս դիտել կուտան կարգ մը թերթեր: Վարչապետը եւ արտ. նախարարը համաձայն են վաւերացման: Պ. Պինօ պիտի պարզէ դահլիճին տեսակէտները՝ արտ. գործերու յանձնաժողովին մէջ:

Վաւերացման հակառակ են ոչ միայն զօր. տը Կոլի կուսակիցները, այլեւ ուրիշ կարեւոր հոսանքներ, որոնք լուրջ վերաքննութիւն կը պահանջեն:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ հերոսը, Անտրէ Մարթի, կը զարմանայ որ մամուլին յանձնուած են իր դատանի ղեկուցումները, ուր ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէ իր ընկերներուն դէմ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛ՆՉ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ...

Բազմազան թերթեր շողիք կը վազցնեն եւ իրարու հետ կը մրցին ներկայացնելու համար Թուրք արուեստը եւ քաղաքակրթութիւնը:

Գիտէք առիթը,— այս միջոցին ցուցահանդէս մը բացուած է Փարիզի մէջ, ուր Սուլթանական պալատներու գանձերը եւ ուրիշ հնութիւններ կը շլացնեն միամիտներուն աչքերը:

Մենք, դարերու «րայա»ներս — Հայ, Յոյն, Մակեդոնացի Սերպ, Արաբ, Եգիպտացի, Պուլկար, Կովկասցի, Ասորի, նոյնիսկ Պարսիկ, գիտենք թէ ո՛ւրկէ կուգան այդ գանձերը, թէ որու արուեստը եւ քաղաքակրթութիւնը կը ներկայացնեն անոնք:

Թերթերը հարեւանցի կը յիշեն այդ «Թափառական» ցեղին, Ասիոյ տափաստաններէն Արեւմուտք եկած բազմութեան երբեմնի կիսավայրենի հանգամանքը:

Կը փորձուիս ըսել այդ արուեստի քննադատներուն,— Ուշադրութեամբ նայեցէք Թուրքին երեսը: Հոն պիտի չգտնէք այլեւս իր սախական վաչկատուն ցեղի յատկանիշները: Հոն կան Վրացին, Չէրքէզը, Յոյնը, Արաբը, Սերպը, Հայը, Քիւրտը եւ այն բազմազան ցեղերը զորս գերած է եւ խառնած իր արիւնին, իւրացնելով անոնց լաւագոյնը, ինչպէս եւ մշակոյթն ու արուեստը:

Թրքական արուե՛ստ...

Գացէք մինչեւ Պոլիս եւ տեսէք իրենց մզկիթները եւ պալատները շինուած Հայու եւ Յոյնի ձեռքով: Այցելեցէք պետական թանգարանը ուր ցուցադրուած ընտիր գանձերը մեծ մասով աւար են, ինչպէս Մեծն Աղեքսանդրի թանկագին դամբարանը:

Իսկ եթէ կ'ուզէք գաղափար մը կազմել բուն թրքական քաղաքակրթութեան մասին, պտտեցէք Անատոլուի մէկ ծայրէն միւսը, եւ հաւաքեցէք մեր քարուքանդ Անիներուն, վանքերուն եւ եկեղեցիներուն նկարները, գոնէ ձեր յիշողութիւնը թարմացնելու համար:

ՍՕՍԻ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ

«Լը Մոնտ»ի թղթակիցը կը գրէ Պէյրութէն (3 Փետր.).— Երէկ ալ շարունակուեցան բանակցութիւնները Լիբանանի եւ Սուրիոյ միջեւ, անոնց արդիւնքի մը յանգելու: Յաջորդ ժողովը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի: Կարծիքները կը տարբերին Սուրիոյ առաջարկած միութեան ծրագրի մասին որ անընդունելի կը սեպուի Լիբանանի պատուիրակութեան կողմէ:

Երկու երկիրներուն տնտեսական գործերու նախարարները կարելի կը նկատեն համաձայնութիւն մը, բայց Լիբանանի իրաւասու շրջանակներուն մէջ չեն ծածկեր իրենց տհաճութիւնը: Իրականին մէջ Սուրիոյ ծրագիրը կ'անցնի տնտեսական միութեան սահմանը, ձգտելով քաղաք. միութեան մը որ պիտի քանդէ Լիբանանի անկախութիւնը:

Լիբանանի նախագահը, Շամուն, ընդունած ըլլալով Սէուտի Արաբիոյ հրաւէրը, շաբաթ օր ճամբայ կ'ելլէ, պաշտօնական այցելութիւն մը տալու համար:

Ամենամեծ արժէք ունի այս այցելութիւնը, վասնզի Լիբանան եւ Սէուտի Արաբիա Արաբ. Դաշնակցութեան այն երկու անդամներն են որ կ'ուզեն անփոփոխ պահել հողային եւ քաղաք. դրութիւնները Արեւելքի մէջ: Երկու վեհապետները պիտի օգտուին այս առիթէն, համախոհաբար որոշելու համար իրենց երկիրներուն այս դիրքը:

Լիբանանի արտ. նախարարը, Մուսա Մուպարէք, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ մասին խօսելով, Պոտոյի զին. ատեանին ընդհ. դատախազը պնդեց թէ հիթլէրական Գ. վաշտին իւրաքանչիւր զինուորը անձնապէս մասնակցած է սպանդին: «Մենք նահանգ մը կամ ազգ մը չենք դատեր, այլ անհատներ որոնք ոճիրներ գործած են իբրեւ զինուոր»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը առաջարկեց վերսկսիլ Քորէայի զինադուլի բանակցութիւնները: Այս առթիւ ըսաւ թէ պատրաստ են, եթէ Մ. Նահանգներ կ'ուզեն տարածել պատերազմը:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ներքին նախարարը կը ծանուցանէ թէ ձերբակալուած են քանի լրտեսներ, որոնք մարզուած էին Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ կը գործէին ի հաշիւ Անգլիոյ:

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ նախարարին ծրագիրը, որուն գլխաւոր կէտերը յիշած էինք երէկ, խստօրէն կը քննադատուի Փարիզի մէջ:

ԻՍՐԱՅԵԼ յանձն առաւ հայրենիք փոխադրել խորհրդային երկիրներէն փախած Հրեաները:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹԻԹՕ ԱՆԳԱՐԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Այս միջոցին Պելկրատ կը գտնուի Թուրք պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանայ 17 երեսփոխաններէ: Այցելութիւնը պիտի տեւէ 15 օր:

Երէկ հեռագիրը կը ծանուցանէր թէ պատուիրակութեան նախագահը, Հուլուսի Քէյմէն, մատուցալ Թիթոյի յանձնած է Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին մէկ նամակը, որով Անգարա կը հրաւիրէ Եուկոսլաւիոյ վարչապետը:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս հրաւէրին որ ընդունուած է: Այցելութիւնր անորոշ կը մնայ: Թիթօ անցեալ աշնան ընդունած էր Չըրչիլ հրաւէրը,— Լոնտոն երթալ մարտի երկրորդ կիսուն: Ուրեմն կ'ենթադրուի թէ Անգարա պիտի երթայ այս այցելութենէն վերջ:

Ներկայիս Պելկրատ կը գտնուի Յունաստանի արտ. նախարարը, խորհրդակցելու համար Պալքանեան ճակատի մասին: Այս այցելութենէն ետք Եուկոսլաւիոյ արտ. նախարարը Աթէնք եւ Անգարա պիտի երթայ:

Քանի որ Թիթօ Թուրքիա կ'երթայ, կ'ենթադրուի թէ վերջնական ձեւ մը պիտի ստանան Ֆուատ Քէօփրիւլիի հետ կատարուած բանակցութիւնները:

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Յունաստան ալ Աթէնք պիտի հրաւիրէ Թ'թօն, եւ կամ մանաւանդ Փափագոս Պելկրատ եւ Անգարա պիտի այցելէ:

Հիւս. ծովը նորէն կատղեցաւ

ԿԱՐԿՈՒՏ, ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ՋՐՀԵՂԵՂ.— ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ.— ՄԵՌԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ ՄԻՇՏ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Հիւս. ծովը նորէն կատղած է երկու օրէ ի վեր: Փոթորիկը, ջրհեղեղը, կարկուտ եւ ձիւն ձմեռը անհուն աւերներ կը գործեն մանաւանդ Անգլիոյ եւ Հոլանտայի մէջ:

Չորեքշաբթի օր քամին կը փչէր ժամը 120—150 քիլոմեթր արագութեամբ եւ ծովուն ալիքները նոր թումբեր կը խորտակէին, անհաւասարապէս մատնելով ծովեզերեայ բնակչութիւնը:

Անգլ. կառավարութիւնը հրամայեց ներքին գաւառները ղրկել մանուկները: Վտանգի ազդանշաններ տրուած են ամէն կողմ: Հազարաւոր ուժասպառ բանուորներ կը ճգնին ամրացնել մնացած թումբերը, կանխելու համար նոր աղէտներ: Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է այլուր փոխադրելու համար 35.000 բնակիչներ՝ ծովեզերեայ շրջանի մը մէջ: Զինուորներ եւ կամաւորներ ժայռի եւ կրանիթի կտորներ եւ աւազ կը լեցնեն, թումբերու ճեղքերը փակելու համար:

Վերջին լուրերու համաձայն Հոլանտայի մէջ մեռած են 1253 հոգի, բայց կը կարծուի թէ բուն թիւը 2000ն ալ կ'անցնի: Վարչապետը յայտնեց թէ ստիպուած են տուն ձգել 50.000 աղէտեալներու, մինչեւ որ ջուրերը քաշուին:

Ծառերու կառչած դժբախտներ ջուրը կ'իյնան ուժասպառ: Կղզի մը, Թոլէն, ջուրերուն տակ թաղուած է 95 %: Քաղաքին 1500 բնակիչներէն 200 մեռած են, միւսները օգնութեան կը սպասեն, խարխուլ թումբերու վրայ:

Թէ Հոլանտայի եւ թէ Պելժիոյ մէջ կը վախցուի համաճարակներէ: Թափառիկ շուներ կը սատկին [illegible] մանրէ չհոխառուն: Օսթանդի ժողովները լեցուած են աղէտեալներով: Յորդ 60.000 հոգի հասած են Ռոթերտամ (Հոլանտա), փախչելով ջրհեղեղէն:

Անգլիոյ մեռեալներուն թիւը հասած է 546ի եւ միշտ կ'աւելնայ: Պելժիոյ մէջ ալ նոր թումբեր քանդուեցան:

Ամէն կողմէ օգնութիւն կը հասնի աղէտեալներուն: Զօր. Րիճուէյ հրամայեց 300.000 պարկ աւազ, 300.000 թի եւ ուրիշ պիտոյքներ ղրկել Հոլանտա: Ֆրանսայի մէջ հարիւրաւոր ընտանիքներ յանձն առին պատսպարել մանուկներ: Նաեւ 500.000 ֆր. տրամադրեց, բրդեղէն եւ վերմակներ ղրկեց օդանաւով մը եւ յանձն առաւ պատսպարել 300 մանուկներ: Քանի մէկ միլիոն քուէարկեց եւ որոշեց պատսպարել 100 մանուկներ: Իտալիոյ կառավարութիւնը 200 միլիոն լիրէտ յանձնեց Կ. Խաչին: Հանգանակութիւններ ալ կը կատարուին Իտալիոյ, Ֆրանսայի, նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ որ 50.000 պարկ աւազ ղրկած է:

ՆՈՅ ԺՈՐԴԱՆԻԱ

Նոյ Ժորդանիան, Վրաստանի նախկին նախագահը որ մեռաւ Յունուար 11ին, Փարիզ, ծնած էր 1868 Յունուար 15ին, Լանչխութի գիւղաքաղաքի մէջ, (Գուրիա)։ Իր նախնական կրթութիւնը ստանում է հայրենի գիւղում, աւարտելով 1884ին։ Ծնողները ղրկում են նրան Օզուրգետի քաղաքը, ուր մտնում է տեղւոյն դպրեվանքը։ Յետոյ անցնում է Թիֆլիզ եւ շարունակում է իր կրթութիւնը հոգեւոր ճեմարանին մէջ (նման մեր թեմական դպրոցներին)։ 1889ին անցնելով աշակերտներու գլուխը յառաջ է բերում դասադուլ։ Կը պահանջէին բարելաւել ճաշը եւ ընթրիքը, դպրոցի մէջ մտցնել ուսուցումը վրաց լեզուի, Վրաստանի պատմութեան եւ գրականութեան։ Դպրոցը փակ կը մնայ մէկ շաբաթ։ Ի վերջոյ դպրոցի վարչութիւնը տեղի կուտայ, խոստանալով գոհացնել աշակերտների պահանջը։

Սեմինարեան աւարտում է 1890 թ. եւ մեկնում է Վարշաւա, մտնելով անասնաբուժական դպրոցը։ Բայց մէկ տարի միայն մնալով այնտեղ, վերադառնում է Վրաստան։ Նոյն թուին, Դեկտեմբերի վերջին Զեստաֆոնի քաղաքում իր ղեկավարութեամբ կազմում է մի խմբակ, բաղկացած ութ հոգուց։ Այդ խմբակը որոշում է առաջ բերել մի նոր կուսակցութիւն։ Ծրագիրը մշակում է ինքը Ժորդանիան եւ 1893ին ներկայացնում է Թիֆլիզի մէկ հաւաքոյթում, ուր եւ ընդունւում է։

Այս խմբակները ունէին արդէն գրեթէ մարքսեան ձգտում, հրաժարելով «նարոդնիկեան» գաղափարներից։ Ոստիկանութիւնը շուտով վերջ կը դնէ Ժորդանիայի գործունէութեան։ Սակայն ինք կը յաջողի խոյս տալ բանտէն, Զուիցերիա մեկնելով, ուր մտնում է Ժընեւի համալսարանը։ 1895ին անցնում է Փարիզ եւ 4 ամիս լըջօրէն ընթացում է ազգային գրադարանի մէջ։ Յետոյ գընում է Բերլին, ուր հետեւում է համալսարանի քաղաքատնտեսութեան ճիւղին։

Շատ չանցած զինքը կը տեսնենք Անգլիայում, ուր կը մնայ վեց ամիս։ 1898ին օգտուելով ցարական ընդհ. ներումէն, վերադառնում է Վրաստան։

Արտասահմանէն Ժորդանիան շարունակ աշխատակցում էր մի շարք վրացական թերթերի, իսկ վերադառնալուց յետոյ դառնում է «Կուալի» թերթի խմբագիրը։ 1902ին կազմակերպում է սոցիալ-դեմոկրատ խմբակներ։ Յետագային կազմում է Անդրկովկասեան սոցիալ-դեմոկրատ կոմիտէն, որ շուտով կը մտնէ ընդհ. ռուս. սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ։ 1903—04—05 թուականներին Ժորդանիայի եւ իր ընկերների ղեկավարութեամբ տեղի են ունենում բազմաթիւ բանւորական գործադուլներ եւ ցոյցեր։ Արդէն ճանաչուած քաղաքական դէմք է եւ կուսակցական առաջնորդ։

1906ին ընտրւում է անդամ Ռուսաստանի Ա. Պետ. Դումայի որի մէջ իր ղեկավարութեամբ կազմւում է սոցիալ-դեմոկրատ հատուած։

Կառավարութիւնը դժգոհ Դումայի գործունէութիւնից, ցրում է զայն։ Պատգամաւորների ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ենթարկւում ցարի հրամանին։ Ապա մեկնում է Ֆինլանտայի Վիբորգ քաղաքը եւ այնտեղէն Ռուսաստանի ժողովրդին ուղղում է իր պատմական «Վիբորգեան կոչը»։ Այդ կոչի մէջ, պատգամաւորները կառավարութեան քայլը գտնում են ապօրինի եւ հրաւիրում են ժողովուրդը պայքարի, առաջին հերթին խնդրելով, որ նա չվճարէ պետ. տուրքերը։ Կոչը ստորագրողների թւին պատկանում է եւ Ժորդանիան։ Յետագային ենթարկւում է երեք ամիս բանտարկութեան, զրկուելով ընտրուելու իրաւունքէն։

Ժորդանիայի դերը եւ կշիռը շատ մեծ է եղել ռուս սոցիալ-դեմոկրատ մենշեւիկեան կուսակցութեան մէջ։ Նա շարունակաբար եղած է անդամ Կեդր. Կոմիտէի ու նաեւ նախագահ կովկասեան Շրջ. Կոմիտէի։

Ժորդանիան էլ միւս իր ականաւոր ընկերակից Զխէիձէի հետ ազգային հարցում միշտ պաշտպանել է մարքսեան տեսակէտը, պահանջելով Ռուսիոյ բոլոր ժողովուրդների համարմիայն ազգային-մշակութային ինքնավարութիւն եւ միշտ դէմ եղած է հողային ուրոյն միաւորների կազմութեան (ֆեդերացիա) սկզբունքին, պաշտպանելով կենդրոնաձիգ կառավարական սկզբունքը ամբողջ Ռուսիոյ համար։

Այս առթիւ միշտ ընդդիմացած է Դաշնակցութեան եւ Սոց.-յեղափոխականների տեսակէտներին։ Այս վերջինները միշտ պաշտպանած են դաշնակցային-հողային ինքնավարութեան սկզբունքը։

Ժորդանիա դէմ է եղած նաեւ բանուորական կուսակցութիւնների կազմութեան՝ ազգային բակզբունքով։ Վրաց սոցիալ դեմոկրատիան մէկ մասնիկն է եղել համառուսական սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան։

Դէպքերի բերումով, Ժորդանիան իր ընկերների հետ միասին 1917—1918ին ընդգրկեց միանգամայն տարբեր քաղաքականութիւն, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիզմի յաղթանակին եւ Թրք. արշաւանքին դէպի Կովկաս եւայլն։

Իրեն եւ իր վարած կուսակցութեան վիճակեցաւ դառնալ ախոյեանները Վրաստանի անկախութեան յայտարարութեան։ Ժորդանիա դարձաւ անկախ Վրաստանի գլխաւոր վարիչ ուժը եւ իր ամբողջ ուժերով լծուեցաւ անկախ Վրաստանի կազմութեան եւ զարգացման գործին։ Յաճախ մատնում էր ազգայնական թեքումներ, հակառակ մարքսեան սկզբունքներին։ Այդ շեղումները այսօր այնքան էլ զարմանալի չեն, երբ տեսնում ենք թէ ինչպէս են վարւում շատ աւելի ծայրայեղ մարքսեաններ, ինչպէս Սթալին եւ իր բոլշեւիկները։ Այսպէս թէ այնպէս, իր կեանքի բաւական մեծ մասը անցնելով ռուս սոցիալ-դեմոկրատիայի մէջ, Ժորդանիան դառնում է վերջ ի վերջոյ անհաշտ կուսակից անկախութեան։

Այսօր, իր թարմ գերեզմանի առջեւ, չենք ուզում անդրադառնալ իր սխալների վրայ, մասնաւորաբար հայ-վրացական յարաբերութիւնների մէջ, այլ ներկայացնում ենք վրացի պետական մեծ մարդը եւ սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութեան առաջնորդը։

Ժորդանիան արտասահմանի մէջ էլ պահեց իր նախագահութեամբ, անկախ Վրաստանի կառավարութիւնը։ Եւ այս վերջին պաշտօնի մէջ կնքեց իր մահկանացուն 85 տարեկան պատկառելի հասակում։

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

«Ամիդայի արձագանգներ»

Դ.

էջ 314, Փիլիպպոս եպիսկ. Խուճասարեանց կամ Նաճառեանց բնիկ Բաղուցի (աւագանի անունն է Յարութիւն) կը պատմուէր թէ մինչեւ 33 տարեկան հասակին կարդալ գրել չէր գիտեր։ Առաջին անգամն էր որ օտարահպատակ կղեր մը Ամիդայի առաջնորդ եղած էր, 1847ին երբ առաջնորդ. տեղապահ կը ղրկուի Ամիդա յաջորդելու համբաւաւոր գիտնական առաջնորդ Փափազեան Յակոբ եպիսկ.ին, որ կէս դար Ամիդայի առաջնորդութիւն ընելէ վերջ խռովութեան մը հետեւանքով (ի՞նչ էր այդ խռովութիւնը, Տ.) կը ղրկուի Ակնայ առաջնորդ լինելու։

Եւ կ'աւելցնէ (էջ 183) — Մօտաւորապէս կէս դար իր սահուն թուրքերէնով եւ շողոքորթիչ ոճով գրաւեր էր կառավարիչին համակրանքը։ — Եւ յանկարծ Հայրենասիրացին համար ազդադաւ կը դառնայ։ էջ 113, Զավզավաճեան պատուելին ճամբեց հարուստ աղաները եւ Յակոբ եպիսկ.ը, որու ազգավնաս գործունէութիւնները մեծ մասով պատճառ եղած էին կառավարութեան դէպի հայ ազգն ունեցած վնասակար գործունէութեան։ (Իր ազգադաւ ընթացքով ի՞նչպէս 50 տարի առաջնորդ եղաւ Տ։)։

Մասնաւոր այսքան երկար մէջբերումներ ըրի, որպէսզի ընթերցողը ինք դատէ, դատելով սուտն ու իրաւը։

Իրադեկ ականատեսներ հետեւեալ ձեւով կը պատմէին Սրուանձտեանց եպիսկ.ի դէմ եղած յարձակման դէպքը։ Փիլիպպոս վարդապետ հազիւ Տիգրանակերտ հասած, ժողովուրդին մէջ դժգոհութիւնը կը սկսի։ էջ 105, նոր առաջնորդին խօսքերը պարզ եւ կտրուկ էին, թրք. ճղճիմ, փաղաքշական եւ շողոքորթական ոճ չունէր, անխախտ էր իր առաջարկներուն եւ պահանջքներուն մէջ։ (Թուրքերէն չէր գիտեր, թարգմանով կը խօսէր). կռիւ եւ ծեծուռտուքը կը սկսի, բացի Հայրենասիրացի անդամներէն ժողովուրդը դէմ է նոր առաջնորդին, լուրը կը հասնի պատրիարքարան, Սրուանձտեանց եպիսկ. եւ Յովհ. էֆ. Պօյաճեան ճամբայ կ'ելլեն Տիգրանակերտ՝ կարգադրելու ժողովուրդին ու առաջնորդին մէջ եղած տարակարծութիւնները, ու խրատել հայ ժողովուրդը չհեռանալ իրենց հայրենիքէն։

— Պատուիրակութիւնը՝ առաջնորդը եւ իր կողմնակիցները (Հայրենասիրաց) անիրաւ եւ յանցաւոր կը գտնեն, Փիլիպպոս վրդ.ը եւ կողմնակիցները չեն ուզեր ենթարկուիլ քննիչներու տուած որոշումներուն, կը սկսին տարաձայնութիւններ ընել թէ Սրուանձտեանց եպիսկ.ը եկած է Տիգրանակերտ եւ կ'ուզէ առաջնորդ ըլլալ։ Օրէ օր կռիւները կը շատնան, խնդիրը կը բարդանայ, եւ օր մը երբ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն եւ պատուիրակները ժողովին նստած էին՝ Փիլիպպոսեանները մի քանի հետեւորդներով յարձակում կը գործեն եւ կը ծեծեն զիրենք։

Ոստիկանութիւնը կը հասնի քննութեան կը սկսի, Սրուանձտեանց եպիսկ.ին կը հարցնեն ո՞րոնք էին ձեր վրայ յարձակողները եւ ծեծողները.— Կը պատասխանէ ինծի մարդ չծեծեց։ Յաջորդ օր կը սկսին ձերբակալել պատասխանատուները՝ Հայրենասիրացի անդամները։ Սրբուանձտեանց եպիսկ. Տիգրանակերտ կը մնայ միայն 40 օր։

Հեղինակը Սրուանձտեանց եպիսկ.ի սեւցնելու համար՝ հետեւեալ խօսքերը դրած է Մ.Փորթուգալեանի բերնին մէջ, (էջ 315).— Երբ Փորթուգալեան Պոլսէն Վան մեկնելու կը լինի, Սրբուանձտեանց կուտայ իրեն մի քանի ծանօթ ազգայիններու անուններ, անոնց հետ տեսակցելու համար. «Անոնք բոլորն ալ պահպանողականներ եւ կառավարութեան մատնիչներ էին»․ ինչպէս կ'երեւի շատերուն պէս, հարուստ եւ հակայեղափոխականներու հետ բարեկամ եղած է։

Պ. Մկունդ իր բոլոր պատմութիւններուն մէջ հարուստները մատնիչ, դաւաճան, ազգադաւ ներկայացուցած է։ Ես հարուստներուն պաշտպանը չեմ, բայց անխղճութիւն է ամէն հարուստի ճակտին մատնիչ, ազգադաւ մակդիրը փակցնել։ Մատնիչը, լրտեսը ամէն դասակարգի մէջ ալ կարելի է գտնել։ Քիչ մըն ալ ուրիշ տեղ թող փընտռէ...։

էջ 179 — 1915 Մայիս 28ին ուրբաթ օրն, երբ քաղաքին առաջն. փոխանորդ Մկրտիչ վրդ. Չըլղաթեան ձերբակալուեցաւ, բանտ կ'առաջնորդուէր, բերդի բլուրին վրայէն՝ թնդանօթի հարուածով՝ Թուրքեր կը քանդեն զանգակատունը։

Եթէ հեղինակին բոլոր պատմութիւնները՝ այսպէս անճիշդ աղբիւրներու վրայ հիմնուած են, կրնաք երեւակայել թէ ինչ կրնան ըլլալ մնացեալները։ Դէպքը տեղի ունեցած է մեր օրերուն, հազարաւոր ականատեսներ ողջ են ու կ'ապրին Ամերիկայէն մինչեւ Սուրիա։ Զանգակատունը քանդուած է առաջնորդի ձերբակալութիւնէն ճիշդ մէկ տարի վերջ մատնիչ Ճապաղջուրցի Սահակի ձեռքով։ Տիգրանակերտ քաղաքին մէջ երբեք թնդանօթ չէ արձակուած։

էջ 353.— Զիմ Զանգալեան Ա. համաշխարհային պատերազմին կամաւոր գնաց, նախ Կովկաս, վերջէն Ֆրանս. բանակին հետ Կիլիկիա։

էջ 354.— Երբ նա կնքեց մահկանացուն, դագաղին վրայ դրուած էր այն սուրը որ Բաղէշի մէջ թուրք զօրապետէ մը գրաւած էր կռիւի մէջ 1917ին։ (Ո՞ր կռիւին, որո՞նց հետ, ինչո՞ւ համար, ո՞ր բանակին կամ ո՞ր զօրագունդին հետ, Տ.)։

Վերջապէս էջ 572.— «Ճակատագրական եւ ճգնաժամային դարձուածքներէ վերջ սովետական Ռուսիոյ հովանւոյն տակ գոյութիւն առաւ անկախ Հայաստան մը», եւ կ'աւելցնէ. «Եւրոպական շահամոլ կառավարութիւններուն թւոյն վրայ այսօր աւելցած է Ամերիկայի Միաց. Նահանգաց կառավարութիւնը զօրացնելու համար թուրք կառավարութիւնը... ստեղծելով Truman Doctrineը։ (1920էն 1945 ո՞ւր էիր. Տ.)։

Ցարական «Գեներալներու» պատկերները, կոմս Միքայէլ Լորիս Մելիքեան, Յակոբ Ալխազեան, Արշակ Տէր Ղուկասեան, ասոնց կողքին՝ զօր. Բաղրամեանի պատկերը։ Իսկ ինչո՞ւ կ'անտեսէ Նազարբէկեանը, Սիլիկեանը, Անդրանիկը, Սեպուհը, եւ ուրիշ ռազմիկներ։ Ըսողներ չեղա՞ն իրեն թէ կամաւորական գունդեր ունեցանք, Վան, Բիթլիս, Էրզրում, Սարդարապատ, 1918 Մայիս 28, հանրապետութիւն եւ բանակ։ Պ. Մկունդ 1895ին Տիգրանակերտի պարիսպներէն դուրս գալէն ի վեր Ամերիկա չինական պարիսպներո՞ւն մէջ կ'ապրէր։

Քանի մը ճշդումներ եւ յաւելումներ ալ յառաջիկային։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

Գաղութէ գաղութ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղաշրջումի վեցամսեակին առթիւ, գոհաբանական աղօթք մը տեղի ունեցած է Յունուար 25ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։ Առաջնորդ Մամբրէ արք. խօսած է քարոզ մը եւ ներբողելով Եգիպտոսի մեծ զաւակը՝ վարչապետ եւ զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատար զօր. Մոհամէտ Նեկիպ, ըսած է թէ ան հաւատքի մարդն է։ «Հայրենիքի ու իր ազգակիցներուն հանդէպ իր անկեղծ ու անկաշառ սէրէն առաջնորդուած Եգիպտոսի պատմութեան մէջ բացաւ նոր շրջան մը։ Մենք Եգիպտոսի Հայերս աւելի անկեղծութեամբ եւ հաւատարմութեամբ պիտի ծառայենք ասպնջական Եգիպտոսի, պիտի նպաստենք նոր Եգիպտոսի վերելքին, իրագործելով վարչապետին «Միութիւն, կարգապահութիւն, Աշխատանք» կարգախօսը։ Ապա յառաջդիմութեան, բարօրութեան եւ երջանկութեան մաղթանքներ ըրած է Եգիպտոսի ժողովուրդին, զօր. Նեկիպի եւ իր գործակիցներուն կատարեալ յաջողութեան համար։ Եկեղեցական արարողութենէն ետք առաջնորդը զօր. Նեկիպի ուղղած է հեռագիր մը։

Յեղաշրջումի վեցամսեակին առթիւ յունուար 23ի հանդիսութեանց ներկայ եղած է նաեւ առաջնորդ Սիրունեան արք. մասնաւոր հրաւէրով։

Միայն երկու Հրեայ մնաց

ՄՍԿՈՒԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՄԷՋ

Le Monde-ի ռուսագէտ աշխատակիցը, Անտոն Փիէռ կը գրէ.—

Խ. Միութիւնը կ'ըրդնու թէ հակասեմական չէ, թէ հակասեմականութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուած է եւ սովետ. Մեծ Համայնագիտարանին մէջ նկատուած է իբրեւ «բարբարոսական մնացուկ» մը:

Ճիշդ է որ հակասեմականութիւնը տեսականօրէն գոյութիւն չունի, կայ ծածուկ հակասեմականութիւն մը, բան մը որ միայն պզտիկ մխիթարութիւն մըն է Հրեաներուն համար: Իրականին մէջ, Հրեաները հետզհետէ քաշուեցան ղեկավար դիրքերէ, կառավարութեան, վարչութեան, բանակին թէ քաղաքականութեան մէջ, մինչեւ իսկ կուսակցութեան մէջ, երբ մեծ թիւ մը կը կազմէին Լենինի ատեն:

ԺԹ. համագումարէն ընտրուած նոր Կեդր. կոմիտէին մէջ, որ հիմա ունի 232 անդամ, կան միայն երկու Հրեաներ, Լազար Քականովիչ եւ Լէօն Մեխլիս: Լազար Քականովիչ միակ Հրեան է որ Սթալինի անմիջական շրջապատին մէջ կը մնայ եւ Սպարապետին համարումը կը վայելէ, մինչեւ իսկ ատեն մը իր քոյրը ընկերուհին եւ մխիթարիչը եղաւ Սթալինի երբ ան շատ ազդուած էր կնոջը մահէն:

Իսկ Մեխլիս թէեւ յաջողեցաւ պահել իր տեղը Կեդր. կոմիտէին մէջ, կիսովին շնորհազուրկ է: Ատենին շատ կարեւոր դիրքեր գրաւած է: Կարմիր բանակին քաղաք. վարիչն էր, սակայն 1946-ին ստիպուեցաւ զօր. Շիքինի ձգել այդ պաշտօնը: Եղաւ նաեւ պետ. հսկողութեան նախարար պատերազմէն ետք, սակայն «առողջական պատճառներով» 1950-ին ստիպուեցաւ այդ պաշտօնը յանձնել Վսեվոլոտ Մերքուլովին, Բերիայի մարդուն: Արդէն 1950-ի մարտին չվերընտրուեցաւ իբրեւ անդամ Գերագոյն խորհուրդին: Իբրեւ Լեւա Մեխլիս այլեւս որեւէ ազդեցութիւն չունի:

ԺԸ. համագումարէն (1939) ընտրուած Կեդր. Կոմիտէին մէջ Հրեաներուն թիւը քիչ մը աւելի էր: Ուրիշներու կարգին կար Մաքսիմ Լիթվինովը, արտաքին նախարարը, որուն պիտի յաջորդէր երկու ամիս ետք Մոլոթով: Լիթվինով որ մեռաւ ԺԹ. համագումարէն քանի մը ամիս առաջ. շատ քիչ պատեհութիւն պիտի ունենար մնալու Կեդր. Կոմիտէին մէջ: 1939-ին կար նաեւ Լազար Քականովիչի եղբայրը՝ Միխայիլ, որ պատերազմէն առաջ շատ անգամներ նախարար եղած էր, եւ հակառակ իր վայելած պաշտպանութեան, անհետացաւ քաղաք. հորիզոնէն: Կար Լոզովսքին ալ որ բարձր պաշտօններ կը վարէր արտ. նախարարութեան, ինչպէս եւ Թաս գործակալութեան մէջ: Կային նուազ ծանօթ դէմքեր, ինչպէս Սթիրն եւ Վայնպէրկ, իսկ առաջնակարգ դէմք մըն էր Դմիտրի Մանուէլսկի:

Այս վերջինը, Ուկրայնացի Հրեայ, «հին բոլշեւիկներու» սերունդէն է: Երկու պատերազմներու միջեւ շրջանին, կարեւոր դեր կատարեց Կոմինտէրնի մէջ: Ոչ միայն անդամ էր Գործադիր Կոմիտէին Փիքի, Կոթվալտի, Դիմիտրովի, Թոլիաթթի (որ այն ատեն Էրքոլի կը կոչուէր) հետ, այլեւ քարտուղարն էր Միջազգայինի (կոմինտէրն) զոր Սթալին լուծեց պատերազմի ընթացքին: Յաղթութենէն ետք, եւ երբ Ուքրայնիա մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, Մանուէլսկին էր որ իբրեւ արտ. նախարար տարիներով նախագահեց Ուկրայնայի պատուիրակութեան Օր մըն ալ իր անունը չյառեցաւ եւ բան թէ 1950-ին իր տեղը անցած էր ռմն Բարանովսքի: Ու Մանուէլսկիի արժանի չդատուեցաւ Կեդր. Կոմիտէի անդամութեան 1952 հոկտեմբերին: Յայտնի չէ թէ ուր պիտի յանգի իր շնորհազրկումը:

Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէէն վեր կան նախագահութիւնը եւ ընդհ. քարտուղարութիւնը: Նախագահութեան մէջ միայն մէկ Հրեայ կայ, Լազար Քականովիչ, սակայն ոչ մէկ հրեայ՝ քարտուղարութեան տասը անդամներուն մէջ:

Հրեաները հետզհետէ պաշտօնէ հեռացուեցան նաեւ կեդրոնական կառավարութեան եւ Գերագոյն խորհուրդին մէջէն: 1950-ին ընտրուած Գեր. Խորհուրդին 1316 անդամներուն մէջ կան 5—6 Հրեաներ միայն,— Մանուէլսկի, Լազար Քականովիչ, Իլիա Էհրէնպուրկ եւն.:

ԱՆՁՆՈՒԻՐ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քանի մը շաբաթ առաջ, օտար հողին յանձնեցինք, Սէն Լուի համեստ ընկերներէն, Բենիամին Գասպարեանը, 60 տարեկան, Խնուսցի:

Թուրք ոստիկանի մը ծեծը պատճառ կը դառնայ, որ 14 տարեկանին ձգէ հայրենի տունը եւ անցնի Կովկաս: Երկար տառապելէ վերջ, 1914-ի պատերազմին կը մտնէ կամաւորական գունդերու մէջ, իբրեւ պարզ զինուոր: Կը ծառայէ Սմբատի, Անդրանիկի, Քեռիին մօտ, մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութիւն, որուն անկումէն վերջ, կ'անցնի Պոլիս, յետոյ Յունաստան եւ վերջապէս Ֆրանսա: Ջարքաշ աշխատաւոր, սիրուած էր գործատիրոջ կողմէ, թէեւ մէկ աչքն ալ կորսնցուցած էր պատերազմի ընթացքին: Մեր հարցումներուն կը պատասխանէր պարզիւն: Անուշ ու մեղմ ձայն մը ունէր, շատ անգամ ընտանեկան շրջանակներու մէջ երգել կուտայինք: Միտքս մնացած են քանի մը հատ: Ահա 2 տուն իբրեւ նմոյշ.—

Երբ կը բացուի լուսն ու բարին,
Առնեմ զառներ ելլեմ սարին,
Տամ աւետիս սիրած եարին,
Պատմեմ երազս, երազս:

Այս ալ ծխախոտին գովքը.

Թութուն բերէք մանտր ջարդինք,
Թութուն քաշող աղա մարդիկ,
Վառուայ՝ երուայ ես անթութուն,
Ես կ'աղաչեմ սրտանց պութին:

1948-ին անկողին ինկաւ կաթուածահար, մինչեւ իր մահը: Երբեմն կ'այցելէի, եւ յուզումէն կուլար: «Մեռնիլս չեմ հոգար, օտար հողին մէջ պիտի թաղուիմ...»:

Կը ձգէ այրի մը, երեք չափահաս զաւակներով, որոնցմէ մեծը կը շարունակէ հօր ճամբան:

Սիրելի Բենիամին, այս երկտողը մեր ենթակոմիտէին կողմէ թող ըլլայ ծաղկեփունջ մը հայրենի լեռներէն եւ դաշտերէն: Հանգիստ ազատագրութեան անձնուէր զինուորին:— Գ. Փիլիկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի, Յունուար 25, կէսօրէն վերջ, Սէն Ժերոմի դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի խնջոյք թէյասեղանը:

Սրահը լեցուած էր ընտրանի բազմութեամբ: Տիկին Հայկուհի Շալճեան իր բացման խօսքին մէջ, պարզեց Կ. Խաչի նպատակը, ապա ընդհ. ակնարկ մը նետելով մասնաճիւղին վրայ, խրախուսիչ խօսքեր ուղղեց ներկաներուն:

Օր. Ալիս Յարութիւնեան կարդաց մասնաճիւղի գործունէութեան համառօտ տեղեկագիրը: 1949-էն մինչեւ այսօր, տեղի ունեցած են հերթական ժողովներ: Վարչութիւնը օգնած է հիւանդանոցներու մէջ գտնուած հիւանդներուն եւ չքաւորներուն, ծրարներ ղրկած է հեռաւոր Սանաթորիումներու մէջ գտնուած հայրենակիցներու եւ մասնակցած ազգ. ձեռնարկներու: Տեղեկագրի վերջին մասը կոչ մըն էր շարքերը խտացնելու:

Յետոյ գործադրուեցաւ յայտագիրը սեղանապետութեամբ Պ. Գ. Շալճեանի: Արտասանութիւն Օր. Ա. Յարութիւնեան, փոքրիկներ Ճանիկեան, Պետրոսեան, Ալիս Շամիրեան եւ ուրիշներ:

Ուրիշ արտասանութիւններէ եւ երգերէ զատ, երգեցին նաեւ Պ. Ս. Աւտօեան, Պ. Պ. Կարպիս Յարութիւնեան, Պետրոս Պետրոսեան, եւ Վարդգէս Աւագեան: Պ. Պ. Պետրոսեան, Զօրպաճեան եւ Ճանիկեան խօսք առնելով գնահատեցին Կ. Խաչի գործունէութիւնը եւ թաղին մասնաճիւղը: Բարձրախօսը դադարներուն կը նուագէր հայ ազգային եւ դեղջկական երգեր: Զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւնն ու վիճակախաղը: Քանի մը Արիներու եւ Արենոյշներու «Դէպի ազատ դաշտ» երգէն վերջ, հանդիսականներն ալ բոլորը միասին սկսան երգել ազգ. երգեր:

Ամէնէն վերջ, սեղանապետը շնորհակալութիւն յայտնեց հիւրերուն եւ վիճակախաղի նուիրատուներուն:

Ապրին մեր քոյրիկները, որոնք լուռ մնջիկ կ'աշխատին, հակառակ իրենց ընտանեկան հոգերուն:

× Վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 242 184 392 136 166 315 151 205 342 210 251 236 107 428 190 173 28 250 175 347 59:

Ներկայ մը

ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ խորհուրդը նկատելով որ մայրաքաղաքին Հայերու թիւը աւելցած է, որոշած է դիմել պատկան իշխանութեանց եւ խնդրել որ արտօնութիւն տրուի երեսփ. ժողովին մէջ պատգամաւոր մը ունենալու, յատկապէս Թեհրանի Հայ համայնքի կողմէն: Եթէ այս առաջարկը ընդունուի Իրանահայութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ կ'ունենայ երեք պատգամաւոր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա.— ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Ալիքներուն մռնչիւնը կ'օրօրէր իմ մտահոգութիւնս, մինչ անընդհատ, յամրաքայլ ուղտերու կարաւաններ կ'անցնէին ճամբուն վրայէն՝ իրենց ելեւէջող շարժումները նշանակելով բոժոժներու հնչիւններով:

Բ.— ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Վեհանձն ու շլացուցիչ արեւին տակ կը տարածուի քանդուած քաղաքը անծայրածիր գերեզմանի մը պէս. աւերակ ամէն կողմ... Բան մը չէ խնայուած. բոլոր եկեղեցիները, բոլոր դպրոցները ու բոլոր բնակարանները անձեւ ու խանձուած քարի կոյտերու վերածուած են՝ որոնց մէջէն աստին անդին շէնքերու կմախքներ կը ցցուին: Արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք ու հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, մինչեւ հեռաւոր սահմանները Թուրք թաղերուն, աններող եւ դաժան ատելութիւնը հրդեհեր ու փճացուցեր է ամէն բան: Ու այս մեռելային ամայութեան, այս ընդարձակատալ մոխրակոյտերու մէջէն երկու մինարէներ անեղծ մնացած՝ կը կանգնին խրոխտութեամբ:

Արիւնոտ եւ արցունքոտ յիշատակներով ծածկուած այրիներու, որբերու եւ ծերերու ամբոխ մը կը ներկայանայ մեզի, իբրեւ մնացորդը Ատանայի բնակչութեան, մեծ փոթորիկէ մը ետքը խաղաղցած ծովու մռայլ հանդարտութիւնը ունի ատիկա. իր խորքերուն մէջ ծածկուած է ցաւը ու անմխիթարելի վիշտը ու այդ ցաւը երբեմն մակերեսը կը բարձրանայ. ապրելու, վերածնելու յոյսը սպաննուած է իրենց մէջ. եւ եթէ Անօթութիւնը ու ծարաւը չզարթեցնէր զիրենք այդ ընդարմացումէն կեանքը միանգամընդմիշտ մարած կ'ըլլար արդէն:

Անոնք լուռ կը մնան երկար ատեն, կարծես հետեւելով իրենց յիշատակներու շարքին. հակառակ իրենց, մղուած անոնց քստմնելի ընթացքէն ու սրտագին հառաչանքներ կարծես կուրծքերնին պատռելով կ'արձակուին՝ «Աման ...»:

Երբեմն ալ կուլան հեկեկալով, երեսները ողողուած մէկ րոպէի մէջ այնպիսի արտասուքի յորդ ժայթքումով մը՝ որ գանգատի ու տրտունջի խօսքերը կը խեղդուին. ու դէմքերը, արեւի տակ աշխատութենէն թխացած ու չորցած դէմքեր, կ'ակօսուին դժնդակ խորշոմներով, ահաւոր ծամածռութիւններով ու ամբողջ ամբոխը բռնուած իր անմխիթարելի վշտի տագնապէն՝ կը գալարուի յուսահատօրէն: Ու կարելի չէ երեւակայել թէ մէն մի անհատը այդ ամբոխին, ցաւի ինչ գումար մը կը ներկայացնէ:

Արդարեւ կարելի չէ ըմբռնել եւ զգալ մէկ անգամէն ահաւոր իրականութիւնը. անիկա մարդկային երեւակայութեան սահմանէն դուրս կը մնայ. անոնք որ ապրած են զայն՝ չեն կրնար նաեւ պատմել իր ամբողջութեանը մէջ. ամէնքն ալ կը թոթովեն, կը հառաչեն, կ'արտասուեն ու կցկտուր եղելութիւններ կը ներկայացնեն միայն: Յուսահատութիւնը եւ սարսափը այնքան մեծ եղած էր՝ որ մայրերը իրենց զաւակները չէին ճանչնար, անդամալոյծ եւ կոյր պառաւներ մոռցուեցան հրդեհուած տուներու մէջ, վայրագ եւ արիւնի ծարաւի խուժանի մը դիւային քրքիջները մտիկ ընելով՝ մարդիկ մեռնելէ առաջ կը խելագարուէին. կտրտուած անդամներ ու տղու մարմիններ դեռ ցաւով ու կեանքով բաբախուն ոտքերու տակ կը ճզմուէին. մէկ կողմէ հրացանի, միւս կողմէ կրակի մէջ բռնուած՝ դպրոցները ու եկեղեցիները ապաստանող խելակորոյս տղաքը, կիները ու վիրաւորները իրարու փաթթուած կ'ածխանային ...

Ոչ այս պատմութիւնները սակայն, ոչ այդ մոխիրներուն մէջ խլրտող տարտամ հայութիւնը, ոչ ցաւոտ եւ շուարուն աչքերով ու սարսափի արբեցութենէն դեռ չսթափածի երեւոյթով որբերը, ոչ անմխիթարելի կորուստով գալարուած մարմինները այրիներուն, ոչ դեռ արիւնոտ եւ ցաւագին վէրքերը անդամահատուածներուն, չեն կրնար մեզի պատկերացնել տալ իր իսկական ու մռայլ մեծութեամբ ինչ որ պատահած է այդ դժոխային օրերուն մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկ. Սահակ Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկ. Սրբուհի Օկայեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ալթունեան (Եգիպտոս), ինչպէս նաեւ Վարժէզեան, Մանկասարեան եւ Ճիհանեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, մօրաքրոջ ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Փետր. 4ին, Cochinի հիւանդանոցին մէջ, 63 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբաթ 7 Փետր. կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին Բաշանի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ Բաշանի գերեզմանատան՝ մարչէի դիմացի դրան առջեւ:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Սեւրի՝ Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետրուար 15ին եւ 25ի կիրակիները ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ռուբինեան եւ իրենց զաւակները եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ Այրի Տիկ. Սրբուհի Սրապեանի (ծնեալ Պօյաճեան) մահուան քառասունքին առթիւ ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի հայ կաթողիկէ եկեղեցին, 78 rue Rabelais: Այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 10ին:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Որբախնամ - Աղքատախնամ Միութեան վիճակախաղը՝ 22 Փետր. կիր. օր ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեանց սրահին մէջ, 19a, Rue Venture: Կան արժէքաւոր առարկաներ, մեծ պատկեր մը, թիկնաթոռ մը, Radio Radiola: Ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ առարկաներ: Տոմսակները գնելով աղքատի մը եւ որբի մը արցունքը պիտի սրբէք:

Դիմել Տերիկեան դրատուն, 13 Rue des Dominicains, Մարսէյլ:

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE

Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիտիա Կարին

(Իչխաղացեան)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Մօնթէվէրտէ, Շուպէրթ, Ռաւէլ, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆայա, Սայաթ Նովա, Սաթեան, Ղազարոսեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 73 Fg. Poissonnière, Paris (9): Գին 200 ֆրանքէն 4 Place de la' Madeleine, S.V.P. եւ Իչքալացեանի 700 ֆրանք: Հեռաձայն Pro. 64-23:

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի եւն.:

Հանդէս երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 7 Փետրուար, ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն:

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտք 150 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux):

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ: Այս կիրակի, ժամը 16.30էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet, (Ա. յարկ):

Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները:

Ճոխ պիւֆէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թօքաթցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքճեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին: Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՔԱՌԱՍՆՕՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն պատարագ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Արա Պարթեւեանի:

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Եւրոպայի Թեմին կաթող. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Որբերու Օգնութեան Մարմինը (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) կը տեղեկացնէ թէ այսուհետեւ իր կեդրոնի դրասենեակը բաց պիտի ըլլայ ամէն հինգշաբթի ժամը 10—12, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, ուր միութեան ներկայացուցիչը պիտի ընդունի բոլոր դիմումները եւ վճարումները:

Վարչութիւն

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, կիրակի օր ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ:

Նախագահութեամբ Ծերակուտական Պ. VERDEILLEի եւ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ:

Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ Օրքէսթր Ռիֆօս Գոէօլ, Պանտ, աթրաքսիոններ

Նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսելով Pro. 82-38 եւ կամ Tro. 03-18:

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9):

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dansesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՇԱԲԱԹ, 7 Փետր. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթկ.

Կիր. 8 Փետր. ժամը 16ին Վարանդեան խումբ:

Այս ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ.— «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչներ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ., ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ է ոչ միայն բոլոր ընկերներու, այլ եւ Հանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն ներկայութիւնը:

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը (métro Place d'Italie): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Վայանսի Նոր Սերունդի օրը Մարտ 14ին, Շաբաթ երեկոյ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական դասախօսութիւն մը, այս կիրակի, ժամը 15ին, 27bis, rue Saint Justի մէջ, Առնուվիլ:

Կը դասախօսէ ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Քաղաքական կացութիւնը:

Հաղորդակց.— Gare du Nordէն կառախումբ 2.15ին, կամ հանրակառք Porte de la Chapelleէն 268 եւ իջնել Terminus:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի տիկին Զօրայեանի ինչպէս եւ Գեղամ եւ Ժան Զօրայեաններուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՆՇԱՆ ԶՕՐԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Տիպողաբար կ'ուզուի

Խոհարարուհիի օգնական մը: Դիմել «Յառաջ»ի, անձամբ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 7 Février 1953 Շաբաթ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6886-Նոր շրջան թիւ 2397 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄՇՈՒՇԸ ՓԱՐԱՏԵՑԱՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ԻՏԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, տեղեկութիւններ հաղորդեց Պ. Ֆոսթըր Տալըսի հետ ունեցած տեսակցութեան մասին: Այս առթիւ ըսաւ.

— «Մեր խօսակցութեան ընթացքին լայնօրէն քննեցինք աշխարհի գործերը եւ այն ամուր տպաւորութիւնը կրեցի թէ երկու կողմերն ալ անկեղծօրէն կ'ուզեն իրապէս սերտ համաձայնութիւն մը ապահովել: Կը հաւատամ թէ մեր ամերիկացի բարեկամները ինչպէս մենք կ'ըմբռնեն թէ որքան անհրաժեշտ է այս հասկացողութիւնը, եթէ կ'ուզենք որ աշխարհի գործերը չակուին: Կը յուսամ թէ փոխադարձ վստահութեամբ տոգորուած յարաբերութիւններ հաստատեցինք ամերիկեան նոր վարչութեան հետ: Ես համոզուած եմ թէ Մ. Նահանգներու նոր վարչութիւնը կ'ըմբռնէ որ միասին պիտի գործենք յանուն աշխարհի խաղաղութեան, այլապէս անկարելի է բարգաւաճում, բարեացակամութիւն կամ բարօրութիւն ժողովուրդներու համար, որեւէ երկրամասին մէջ»:

Պատասխանելով ընդդիմադիրներուն, Պ. Իտըն ըսաւ թէ նախապէս լուր ունէին որ ամերիկեան տորմիղը պիտի քաշուի Ֆորմոզայէն: Յունուար 6ին Պ. Տալըս տեղեկութիւն տուած էր Չըրչիլի, որ անմիջապէս ընդդիմացաւ: Ընդդիմադիրները բողոքեցին թէ ինչու գաղտնի պահուած էր: Իտըն ըսաւ թէ մինչեւ վերջին պահուն կը յուսային թէ որոշումը պիտի փոխուի:

Իտընի խօսքերէն կը հետեւէր թէ Մ. Նահանգները առաւհետեւ պիտի խորհրդակցին Անգլիոյ հետ, միջազգային ձեռնարկներու մասին, թէեւ Պ. Տալըս որեւէ յանձնառութիւն ստանձնած չէ:

Ընդդիմադիր ճակատին խօսնակը, Պ. Մորիսըն գնահատելով հանդերձ դաշինքին դիրքը, վախ յայտնեց թէ Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշումը կրնայ դուռ բանալ նոր բարդութեանց: Յետոյ բացատրեց թէ կարելի չէ յաւիտենապէս Ազգ. ժողովէն դուրս ձգել Նոր Չինաստանը: «Այզընհաուըրի որոշումը կը ձգտի խրախուսել Զանկ Քայ Շէքը որ Չինաստանի վրայ յարձակի, ինչ որ կրնայ տարածել պատերազմը: Ի՞նչ պիտի ընեն Մ. Նահանգները եթէ ազգայնական Չինաստանը պարտուի»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պ. Ֆ. Տալըս եւ իր հետեւորդները Լոնտոնէն գացին Պոն եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան արեւմտեան Գերմանիոյ վարիչներուն հետ: Պ. Ֆոսթըր այստեղ ալ բացատրեց թէ իրենց նպատակն է տեղեկութիւններ քաղել: Իր կարծիքով, եւրոպեան բանակը «միակ միջոցն է վերջ տալու անցեալի մրցակցութեանց եւ կռիւներուն»: Տոքթ. Ատընաուըր երկարօրէն պարզեց Գերմանիոյ տեսակէտները: Տալըս կրկնեց թէ ազգային բանակ չէ որ պիտի ունենան, այլ պիտի մասնակցին Եւրոպայի միացեալ բանակին:

Այս առթիւ ամերիկեան աղբիւրէ եւս կը հաստատեն թէ Պ. Տալըս ամէն տեղ յիշեցուցած է Եւրոպայի վարիչներուն, — պարտաւոր են գործնական քայլեր առնել, վաւերացնելու համար եւրոպեան բանակի դաշնագիրը մինչեւ Ապրիլ 23: Վերջնագիր մը չէ այս պայմանաժամը, բայց եւ այնպէս այդ իմաստն ունի: Մ. Նահանգները կրնան կրճատել զին. վարկերը, եթէ ձգձգուի վաւերացումը:

Գերման ընկերվ. պատուիրակութիւն մը Պ. Տալըսի ներկայանալով, յայտնեց իր առարկութիւնները եւրոպեան բանակի մասին: Պ. Տալըս պնդեց թէ Մ. Նահանգները Գերմանիոյ վերազինումը կ'ընդունին միայն եւրոպեան բանակին մասնակցելու պայմանով: Ուրեմն, աւելորդ է խօսիլ ազգ. բանակի մասին: Ամերիկա ուրիշ միջոց չի տեսներ լուծելու համար ֆրանքօ-գերման մրցակցութիւնը: Իր ուզածը այն է որ անկարելի դառնայ որեւէ կռիւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

Աւելորդ է ըսել թէ ընկերվարականները վերադարձան յուսախաբ, եւ կը մնան հաստատ իրենց հիմնական տեսակէտին վրայ:

Հայաստանի մէջ ալ...

«ԲՈՒՐԺՈՒԱ - ՆԱՑԻՈՆԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏԵՆԴԵՆՑՆԵՐ» ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ.— ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ Կ'ԱՆՑՆԻՆ ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Երեւանի թերթերէն կ'իմանանք թէ քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան արշաւ մը սկսած է նաեւ Խ. Հայաստանի մէջ, հետեւողութեամբ Մոսկուայի, ուր կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Փրաւտա», վերջերս անխնայ կը ձաղկէր կարգ մը գիտական - գրական երկեր, դիտումներ եւ հեղինակներ:

Յառաջիկային պիտի հրատարակենք մանրամասնութիւնները: Առ այժմ կ'արձանագրենք մէկ երկու փաստեր.—

Հայաստանի Սովետ. Գրողներու Միութեան վերջին ընդհ. ժողովին մէջ, Գ. Բորեան զեկուցում տալով, ձեռք բերուած յաջողութեանց հետ մատնանշեց շարք մը թերութիւններ: «Սովետ. գրականութիւնը դեռ եւս հեռու է պարտիայի եւ սովետ. ժողովրդի կողմից գրականութեանը ներկայացւող պահանջներից: Դեռ եւս շարունակւում են հրապարակ գալ գաղափարական - գեղարուեստական ցածր մակարդակի, միջակ, անգոյն, երբեմն էլ պարզապէս խալտուրային ստեղծագործութիւններ»:

Զեկուցաբերը «խիստ անբաւարար» կը գտնէր նաեւ գրական քննադատութիւնը:

Վիճաբանութեանց ընթացքին քննադատուեցան կարգ մը գրողներ «որոնք իրենց աշխատութիւններում տուրք են տուել բուրժուա - նացիոնալիստական այսպէս կոչուած միասնական հոսանքի տեսութեան»:

× Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն հրամայած էր Գիտութեանց Ակադեմիային՝ «կազմակերպել մի շարք գիտական դիսկուսիաներ»:

Անցեալ Նոյեմբեր - Դեկտեմբերին տեղի ունեցան երեք «դիսկուսիաներ» (վիճաբանութիւն): Այս առթիւ խստօրէն քննադատուեցաւ «Գիտութեանց ակադեմիայի վիցէ - պրեզիդենտ (դեր-նախագահ) Մ. Ներսէսեանի զեկուցումը:

«Փրաւտա»յի Երեւանի թղթակիցը, Գ. Հայրեան, երկար նամակով մը կը մատնանշէ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային կարգ մը գիրքերը, Երեւանի գրական ամսագիրը, դասագիրքեր, պատմութեան գիրքեր եւն.: Մասնաւորապէս «լուրջ սխալներ» կը գտնէ պրոֆ. Արշակ Յովհաննիսեանի «Ռուսաստանը եւ հայ ազատագրական շարժումը ԺԸ. դարի 80ական թուականներին» գրքին մէջ որ տպուած է 1947ին: Յետոյ կ'ըսէ թէ թոյլ են պատմութեան եւ գրականութեան կաճառներուն եւ փիլիսոփայական ճիւղին աշխատանքները: «Անցեալ հինգ տարիների ընթացքում պատմութեան ինստիտուտը հրապարակ է հանել ընդամէնը միայն մի քանի բրոշիւրներ եւ յօդուածներ սովետ. շրջանի պատմութեան վերաբերեալ: Իսկ վերջին երկու տարում Սովետ. Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ գրեթէ ոչինչ լոյս չի տեսել»:

× Անգլիա նոր ծրագիր մը կազմած է, աջակցելու համար եւրոպեան բանակին կազմութեան: Այդ ծրագրով, ի միջի այլոց յանձն կ'առնէ մարզել գերման սպաները: Վարչապետը պարզեց այս նոր ծրագիրը, որուն գլխաւոր նպատակն է փարատել Ֆրանսայի այն վախը թէ Գերմանիա կրնայ տիրապետել եւրոպեան բանակին վրայ, եթէ Անգլիա չմասնակցի: Լոնտոն կը խոստանայ սերտ գործակցութիւն հաստատել եւրոպեան բանակին հետ, միացեալ զօրաշարժերով եւ ուրիշ միջոցներով: Նոր ծրագիրը յանձնուած է վեց զինակից պետութեանց:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 2480 միլիոն ֆր.ի վարկ մը բացաւ Եուկոսլաւիոյ համար, 107ի դէմ 455 ձայնով:

ՍՈՒՐ ՎԷՃ ՄԸ ծագած է Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ: Անգլ. յորդորեց որ հանդարտ կենան:

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Գնդ. Սալեհ Սալէմ, զօր. Նեկիպի գլխաւոր խորհրդականը՝ Սուտանի գործերու մասին, Եչ. օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Թանթայի մէջ: Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— «Պիտի խնդրենք աշխարհակալներէն որ ձգեն երթան: Եթէ այդպէս ընեն, պիտի խնայեն աւելորդ տաղտուկներ թէ իրենց եւ թէ մեզի համար եւ պիտի շահին մեր բարեկամութիւնը: Իսկ եթէ մերժեն ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, ինչպէս ըսաւ զօր. Նեկիպ: Ի հարկին պիտի պայքարինք բոլոր միջոցներով, եթէ նոյնիսկ արիւն թափելու ստիպուինք»:

«Ալ Ահրամ» թերթը այս առթիւ կը գրէ թէ «վերջնապէս որոշուած է որ Եգիպտոս այլեւս չխօսի Անգլիոյ հետ, մինչեւ որ Սուտանի ժողովուրդին պահանջները չիրագործուին: Եգիպտոս այժմ կը սպասէ որ Անգլիա «այո» կամ «ոչ» ըսէ իր վերջին ծրագրին: Եգիպտոսի ապագայ ուղեգիծը պիտի հիմնուի Անգլիոյ պատասխանին վրայ»:

Ուրիշ թերթեր ալ կը հաստատեն այս տեղեկութիւնը: Գնդ. Սալէմ իր ճառին մէջ ըսաւ թէ եթէ Եգիպտոս ստիպուի ազդու միջոցներ ձեռք առնել, դաշինքի մը տեղ ուրիշ մը պիտի չկազմուի, այլ Անգլիա իր դիմաց պիտի ունենայ միացեալ ժողովուրդ մը՝ մէկ դրօշի տակ եւ մէկ նպատակով,— հեռացնել օտար զօրքը: Մենք պիտի գործադրենք մեր բոլոր միջոցները, ամէն տեղ, եթէ նոյնիսկ ստիպուինք բիրեր գործածել իբրեւ զէնք եւ քարեր՝ իբրեւ գնդակ: Անոնք մեզի կրնան յաղթել՝ միայն քսան միլիոն եգիպտացի հերոսներու դիակներուն վրայ կոխելով: Մենք սատանային հետ ալ պիտի գործակցինք անոնց դէմ, զիրենք խոնարհեցնելու համար, կամօքն Աստուծոյ: Մենք զինուորներ ենք եւ կը հասկնանք իրենց լեզուն եւ գիտենք թէ ինչպէս կրնանք պարպել տալ Սուէզի ջրանցքը»:

Փոթորիկին եւ ջրհեղեղին աւերները

ՔԱՆԻ ՄԸ ԿՂԶԻՆԵՐ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՏԱԿ ԹԱՂՈՒԱԾ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Փոթորիկները եւ ողողումները նոր թումբեր քանդեցին Հոլանտայի մէջ, սպառնալով այն համայնքներուն որոնք փրկուած էին անցեալ շաբաթ օրուան աղէտէն:

Մեռեալներու թիւը 1320ի հասած էր առջի օր, պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն: Բայց միշտ նոր զոհեր երեւան կը հանուին:

Ծանրապէս վտանգուած են երկու կղզիներ, Շուվէն, որ ունի 23.881 բնակիչ եւ Ֆլաքքէ (33.922): Կը վախցուի որ երկուքն ալ կորսուին ջրամոյն: Միջազգային նաւախումբ մը յաջողեցաւ փրկել երկու քաղաքներու 3000 բնակիչները, որոնց 1500ը հինգ գիշեր կառչած էին խարխուլ թումբի մը: Բազմաթիւ օդանաւեր եւ մակոյկներ կը շրջին կղզիներու շուրջը, արկածեալներ փրկելու համար:

Պաշտօնական — բայց առժամեայ — հաշիւներու համաձայն, 500.000 արտավար դաշտ ողողուած է, 300.000 հոգի տունէ-տեղէ զրկուած են, ուրիշ 700.000 հոգի թշուառութեան մատնուած: Առ նուազն երկու ամիս պէտք է անցնի, որպէսզի դաշտերը չորնան: Հարկ է նաեւ վերցնել ծովու ջուրէն գոյացած աղը, որպէսզի կարելի ըլլայ վարուցան կատարել:

Աղէտեալ կղզի մը, որ 32.000 բնակիչ ունէր, այժմ հազիւ 1500 հոգի կը հաշուէ: Մեծ մասը այլուր փոխադրուած է:

Զօր. Րիճուէյ օդանաւով թուիչք մը կատարեց աղէտեալ վայրերը:

Պելժիոյ մէջ 6500 զինուորներ կը ճգնին խցկել թումբերու ճեղքերը: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է ի նախատեսութիւն Փետր. 16ի գարնանային մակընթացութեան: Դեռ ամէն վտանգ անցած չէ Անվէրսի եւ Օսթանտի մէջ: Տասը հոգի խեղդեցան այս վերջին քաղաքին մէջ, ողողումներուն հետեւանքով: Գրեթէ բոլորն ալ կործանած առեւտրականներ են:

Անգլիոյ մէջ Հիւս. ծովուն ալիքները անընդհատ կը զարնեն արեւելեան ափերը: Շատ մը թումբեր նորոգուած ըլլալով, նոր աղէտներ չպատահեցան, բայց միշտ կը վախցուի յորձանքներէն: Առջի գիշեր ահուդողի մատնուեցան Շեփի կղզին 16.000 բնակիչները (Թէյմս գետին վրայ): Մեռեալներու ընդհ. թիւը կը հաշուեն 377: Ուրիշ 169 հոգի ալ խեղդուած են երեք նաւաբեկութեանց հետեւանքով:

Անգլ. բանակը վեց միլիոն պարկ աւազ ճարած էր, թումբերը նորոգելու համար: Մօտ 500 ճեղքեր բացուած էին եւ 100 — 150ը անմիջապէս խցկուեցան:

× Աշխարհի բոլոր մասերէն օգնութիւն կը հասնին Հոլանտայի: Զօրս հազար ֆրանսացի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԳԷՏԸ ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒՆ

Ի՞նչ դիրք ունի գրագէտը ժամանակակից կեանքին մէջ եւ ի՞նչ դեր կը կատարէ ։

Հարցում մը, որ հետաքրքրական վիճաբանութեան նիւթ կրնայ դառնալ, այս օրերուն, երբ այնքան պէտք ունինք ուժերու համախմբման եւ ազդու միջոցներու: Երբ կոչուած ենք մեր դերագոյնը ընելու, հայ կեանքը առողջ, հետաքրքրական ու հարուստ պահելու համար ։

Անշուշտ, նպատակ չունինք ակադեմական խնդիր յարուցանելու, գրագէտի էութեան եւ կոչումին մասին խօսելու, գրագէտի յատկանիշները ճշդելու, այլապէս հետաքրքրական, թերեւս՝ քիչերու համար: Գրագէտը մարդ մըն է, ընկերութեան մը անդամ, որ իր տաղանդով ու շնորհներով, յաճախ, կը դատուի այդ ընկերութենէն: Իր ճաշակներով ու ձգտումներով հեռուն կ'երթայ ընկերութեան հոծ զանգուածէն, բայց չի կրնար բոլորովին խզուիլ անկէ: Կրնայ առօրեայէն վեր մնալ, անցողական երեւոյթներէն դուրս, բայց չի կրնար իր կեանքովն ու հոգիովը՝ չմասնակցիլ ընկերութիւնը յուզող խորունկ զգացումներուն, անոր տագնապներուն ու խանդավառութիւններուն: Մեր օրերուն, հին ասացուածքը՝ «արուեստը արուեստին համար»՝ դարձած է հէքեաթային, գեղեցիկ ասացուածք մը, որ ապաստանած է հոգիներու խորը, զսպելու համար երբեմն ծայրայեղ պոռթկումները եւ չափաւորելու համար ամբոխային արտայայտութիւնները ...

Մեր կեանքը, օրուան պահանջները, այսօրուան ու վաղուան ծանր մտահոգութիւնները մոռցնել տուած են այդ բանաձեւումը, որ չենք գիտեր թէ որեւէ ատեն հասա՞ծ է իր լրումին ու իրագործումին, որ եւ է երկնակամարի տակ : Ցամենայն դէպս, պերճանք մըն է ան, որ շատ է մեզի համար, տրուած ըլլալով մեր կեանքը՝ իր ալեկոծումներով: Աշխարհը մեր կեանքէն ու հոգիէն ներս մտած է եւ մենք հարկադրուած ենք ճակատ առ ճակատ խօսելու անոր հետ. երբեմն վիճելու անոր հետ, պայքարելու անոր դէմ, ճամբայ բանալու համար մեզի, եւ եթէ հնար ըլլայ, ուրիշներու համար ալ :

Գրագէտը՝ ատեն մը, ճգնաւոր մըն էր. վանքերու կիսամութին մէջ, առկայծ ճրագով աշխատող վանական մը: Այս աշխարհէն դուրս կրօնաւոր մը: Կամ մարդ մըն էր ան, ընկերութեան մէջ ապրող, բայց խզուած ընկերութենէն, մենակեաց մը :

Մեծ ժողովուրդներու փարթամ գրականութեան մէջ «փղոսկրեայ աշտարակ»ի մը բնակիչ էր ան, որ բարձունքներէն կը թափէր իր լոյսերը, իր պատգամներուն հետ: Մեր մէջ, ճիշդ հակառակը. խրճիթի մը մէջ ապրող մարդն էր ան, ճրագի պլպլուն լոյսով՝ գիրքերու եւ ձեռագրերու վրայ հակ, աղօթքի մրմունջները շրթունքին:

Անշուշտ, շատ բան փոխուած է թէ օտար եւ թէ հայ կեանքին մէջ, շատ հին այն օրերէն ասդին: Այսօր, գրագէտը կեանքին մաս կը կազմէ. անոր խառնուած է ու կը քալէ բազմութեան հետ յաճախ, մեկուսի երբեմն, բայց միշտ կեանքին մէջէն, անոր փուշին կամ... փարթամութեան մէջէն :

Գրագէտը սակայն, միայն ընկերութեան մը անդամ չէ: Ժողովուրդի մը, ազգի մը մէկ մասնիկն է, անոր արիւնէն կաթիլ մը, որ ամբողջին գոյն ունի եւ ամբողջութեան յուզումը, ծփանքը :

Կա՞յ որ եւ է ժողովուրդ, որուն գրագէտը այնքան սերտ կապերով կապուած ըլլայ իրեն, որքան հայ ժողովուրդն է: Հայ գրականութիւնը հայ կեանքին արձագանգն է. Հայոց պատմութեան դալար ճիւղը, նոյն մայր երակէն ծնունդ առած եւ հոգեկան ու իմացական նոյն տարրերով սնած :

Մեր կեանքին մէջ է, ամէնէն աւելի, որ հայ գրողները, գրագէտ թէ բանաստեղծ, շուտով վանքերէն դուրս եկան եւ մտան ժողովուրդին մէջ: Ապրեցան անոր կեանքը, բաժնեցին անոր ճակատագիրը եւ դարձան խորհրդական ու առաջնորդ: Աբովեան, Նալբանդեան, Քամառ Քաթիպա, Րաֆֆի, Ահարոնեան, եւայլն, սահմանէն անդին ոչ միայն գիր ու գրականութիւն ստեղծեցին, այլեւ ազգային գիտակցութիւն ու շարժում:

Արեւմտահայ կեանքին մէջ, Գր. Օտեան, Ռուսինեան, Պէշիկթաշլեան, Դուրեան, Զերազ եւ ուրիշներ — ինչպէս նաեւ Պոլսոյ «Հայրենիք»ի ամբողջ սերունդը սկսելով Արփիարեանէն, Զօհրապէն ու Շանթէն, մտաւոր շարժումին խառնեցին ազդ. շարժումը, բոլորովին կերպարանափոխելով հայ կեանքը. նոր հորիզոններ բանալով եւ նոր հեռանկարներ տալով հայ ժողովուրդին :

Անոնք եւ իրենց հետ այլ անուններ, դիրք ունեցան հայ ժողովուրդին մէջ եւ դեր կատարեցին. յեղաշրջեցին հայ կեանքը: Ջուրացան արուեստը, բայց չուրացան նաեւ կեանքն ու հոգին իրենց ժողովուրդին: Վկայ՝ իրենց գործերը, որոնք վաթսուն եւ աւելի տարիներ ետք, կը պահեն իրենց արժէքը, շունչն ու թարմութիւնը, իրենց գաղափարներուն ու տաք զգացումներուն հետ :

Պահեցին իրենց անկախութիւնը, բայց գործեցին իրենց ժողովուրդին համար: Զիջումներ չըրին, բայց ըմբռնեցին պատմութեան ձայնը. հայ ժողովուրդին վիշտը :

Գլուխ չխոնարհեցին, բայց խոկացին. գրեցին ու գործեցին ազատօրէն, իրենց հոգին պարզելու եւ թեթեւցնելու համար: Բայց նաեւ իրենց ժողովուրդին ճակատագիրը լուսաւորելու համար:

Մարդ էին, Հայ էին եւ պարկեշտ, ատոր համար ալ ծառայեցին իրենց ժողովուրդին, պարկեշտօրէն :

Ահա թէ ինչու հպարտ ենք իրենց յուշերով եւ օրհնութիւն ունինք իրենց գործին համար :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

Արմաւի հայրենիքը՝ Իրաք

(«ՏԷՅԼԻ ՄԷՅԼ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԷՆ)

Արմաւը Իրաքի տնտեսութեան կարեւոր մէկ ճիւղը կազմած է երկար ատեն: Վերջին երկու աշխարհամարտներու միջեւ շրջանին, երկիրը ասոր շնորհիւ ստացաւ մէկ երրորդը օտար դրամին որ այնքան կենսական էր իրեն համար:

Գրեթէ ամբողջ հիւսիսային շրջաններուն մէջ հազարաւորներ ուղղակի կամ անուղղակի գործ կ'ունենան արմաւի ճարտարարուեստի շնորհիւ : Հակառակ քարիւղի հոսուն աղբիւրներուն, արմաւի շնորհիւ ապրողներուն թիւր չէ պակսած, եւ աւելի մեծ եկամուտ մը կը սպասուի ապագային:

Արմաւը իր առեւտրական արժէքէն զատ, կը կազմէ հիմնական սնունդ մը ժողովուրդին համար:

Իրաքի արմաւի գործը միայն ազգ. արժէք չունի, այլ եւ միջազգային, որովհետեւ ամբողջ աշխարհի արմաւի արտադրութեան մէկ երրորդը կ'արտադրէ: Արտածումը տարեկան 225 հազար թոն է, որ կը ներկայացնէ մօտ 75 առ հարիւրը արմաւի միջազգ. առեւտուրին :

Կլիման շատ նպաստաւոր է արմաւի մշակութեան համար: Ջերմութիւնը կը տարուբերի 110 աստիճանի միջեւ (Ֆար.) Մայիսէն Հոկտեմբեր, անձրեւաբեր եղանակը կը սկսի գարունէն եւ կը տեւէ մինչեւ աշնան վերջը: Մեղմ ձմեռները չափաւոր անձրեւներով բաւարար ջուր կը հայթայթեն ոռոգման, գոհացնելով տեղական արտադրութեան պահանջները :

Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Ադամ եւ Եւա արմաւ կը ճաշակէին Եդեմի պարտէզին մէջ, երկրային դրախտէն արտաքսուելէ առաջ:

Արմաւը շատ հինէն ի վեր Միջագետքի (Իրաք) գլխաւոր արտադրութիւնը եղած է: Քրիստոսէ 3000 տարի առաջ հին Սումերական քաղաքակրթութեան ատեն Եփրատի եւ Տիգրիսի հարթավայրին վրայ ոչ միայն կը մշակէին արմաւենին, այլեւ կը փոխանակէին առեւտուրին մէջ:Համաշխարհային հզօր պետութիւններ, մէջն ըլլալով Աստուածաշունչին Բաբելոնը, արմաւը կը նկատէին սնունդի կարեւոր տարր մը :

Քրիստոսէ ետք, Է. դարուն արմաւի համար դարագլուխ բացող դէպք մը տեղի ունեցաւ : Մուհամմէտ մարգարէն հիմնեց իսլամական կրօնքը, որուն պիտի հետեւէին միլիոնաւոր մարդիկ եւ որ դարձաւ երկրորդ ամենամեծ կրօնական համախմբումը աշխարհի մէջ:

Իբրեւ մէկ բնիկը Արաբիոյ, որ չափազանց տաք է եւ ուր ցանցառ է բուսականութիւնը, Մուհամմէտ բոլոր ուժովը պատուիրեց պահպանել արմաւենին, քանի որ կուտայ սնունդ, վառելանիւթ եւ պատսպարան իր ժողովուրդին: Ան պատուիրեց մանաւանդ յարգել արմաւենին եւ իսլամական ծէսեր հաստատեց արմաւի սպառման համար: Հաւատացեալներ մտիկ ըրին եւ այսօր իսլամական լայն շրջաններ կը սպառեն մեծ քանակութեամբ արմաւ :

Թէեւ ժամանակին ալ արմաւը կը ներածէին դէպի Ամերիկա եւ Եւրոպա, սակայն ԺԹ. դարէն ի վեր է որ լայն սպառում գտաւ ամբողջ աշխարհի մէջ:

Ցանդուղն անհատներ եւ տուներ եւրոպ. եւ մերիկ. շուկաներ բացին, զարկ տալու տարբեր տեսակներու :

Պարսից ծոցին շրջանը, որ փոխադրութեան համար շատ կարեւոր է, անընդհատ պարտէզներ կ'եզերեն Շաթ էլ Արապի ափերը, սկսելով Կուրնայէն, ուր Տիգրիսի եւ Եփրատի ճիւղերը կը միանան Պարսից ծոցէն քանի մը հարիւր մղոն անդին :

Արմաւենիի պարտէզները Իրաքի մնացեալ առեւտրական արմաւի շրջաններու մէջ յարաբերաբար ցրուած են եւ չունին կեդրոնացեալ ցանցը ինչպէս Պարսից ծոցին շուրջ: Թէեւ մեծ քանակութեամբ կ'աճին նաեւ հոն եւ ոչ միայն կը գոհացնեն տեղական պահանջը, այլեւ կ'արտածուին:

Մօտ վաթսուն ազգերու տարեկան 225.000 թոն արմաւ կը ծախէ Իրաք: Դէպի արեւելք կ'երթայ տարեկան 150.000 թոն, իսկ դէպի արեւմուտք մօտ 75.000 թոն :

Արեւելքի համար իբրեւ սնունդ նկատուելով, անոնք կը նախընտրեն աժան տեսակը եւ աժան կայոցը: Արեւմուտքը կը նախընտրէ աւելի լաւ ծրարուած եւ սուղ տեսակները: Ուստի, արեւմուտքի սահմանուած արմաւները կը ծրարուին «սելոֆան»ի մէջ, երբեմն ալ կ'ամլացուին (փասթէօրիզէ): Կան երկիրներ որ կը ներածեն եւ կը տեղաւորեն գեղեցիկ տուփերու մէջ, ինչպէս շատ անգամ Ամերիկայի մէջ:

Անուշավաճառներու համար պիստակի կամ նուշի լիցքով արմաւներ կը շինուին:

Իսկ Արեւելքի համար յիսուն քիլոնոց կողովներով արտածումը ամէնէն աժանն է :

Հնդկաստան, տարեկան կը սպառէ 65.000 թոն աժան արմաւ, Անգլիա 25.000 թոն, Փաքիստան 20.000 , Մ. Նահանգները 20.000 թոն, Եգիպտոս 10.000 թոն, Քանատա 6000 թոն եւ Աւստրալիա 5000 թոն :

Արմաւի շատ տեսակներ կան, սակայն քիչերը առեւտրական արժէք ունին: Ասոնց մէջն է ոսկեգոյն եւ համեղ հալաւին, որ Մ. Նահանգները կ'արտածուի, խատրաւին միջին մեծութեամբ մութ գոյն ունի, բայց շատ համեղ է, Սայիրը որ պզտիկ է եւ շատ մութ գոյն ունի եւ կը սպառի Քանատայի եւ Անգլիոյ մէջ: Մեծ Զահտիները արեւելք կ'երթան: Ատոնք կ'աճին Պաղտատ — Եփրատի շրջանը :

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Ծխախոտը կ'աճի Իրաքի հիւսիսային շրջաններուն մէջ: Թէեւ հինէն ի վեր ծանօթ է, սակայն գիւղացիներու քաղելու եւ մթերելու ձեւերը շատ նախնական են տակաւին: Ներկայիս ծխախոտի արտածում չըներ Իրաքի կառավարութիւնը, սպասելով բարելաւման : Բոլոր արտադրութիւնը երկրին մէջ կը սպառի մինչեւ որ լաւագոյն մեթոտներ գտնուին:

Մինչեւ 1930 Իրաքի կառավարութիւնը հայ գաղթականներ կը գործածէր բարելաւելու համար ծխախոտի ճարտարարուեստը: Քանի մը Թուրք մասնագէտներ ալ պաշտօնի կանչուեցան որպէսզի խորհուրդներ տան գիւղացիներուն ծխախոտի թրք. մեթոտներու մասին:

Թրքական, պուլկարական եւ յունական մեթոտներ գործածուեցան ծխախոտի մշակութեան համար, ինչ որ քաջալերեց գործարանատէրերը որպէսզի ծխախոտի գործարաններ բանան, բայց արտածում չեղաւ յաճախ : Ընտիր տեսակը կը խառնուէր քրտ. խեղճուկ տեսակին հետ :

1935ին ձեռնարկուեցաւ Վըրճինիա ծխախոտը բուսցնել: Արդիւնքը գոհացուցիչ էր, սակայն կարճ ժամանակի մէջ շատ մը յատկանիշները փոխուեցան, յարմարելու համար Իրաքի տեղական պայմաններուն :

Ամերիկեանը աւելի ուշ եկաւ քան թրքականը կամ տեղականը եւ վնասուեցաւ Իրաքի կլիմայէն: Ասկէ զատ ծխախոտը պատրաստելու ամերիկեան ձեւը կը տարբերէր թրքականէն:

Իրաքի ծխախոտը աւելի լաւ կ'աճի հիւսիսային լեռներուն մէջ: Յաջողութիւնը կախում ունի ոռոգումէն, քանի որ անձրեւները բաւական չեն հասունցնելու ամառնային հունձքը:

Լեռնային շրջաններուն մէջ աճած ծխախոտը աւելի լաւ տեսակ է, որովհետեւ կը խոնաւնան աղբիւրներէն: Ասկէ զատ լեռնային շրջաններուն հողը հարուստ է մետաղեայ նիւթերով եւ կը պարունակէ նուազ վնասակար աղեր: Գոյնը բաց է եւ ծխախոտը լաւ կը վառի : Հովիտներուն մէջ աճածը գորշ է, լաւ չի վառիր եւ անուշահոտ չէ :

Զանազան միջատներ կը սպառնան ծխախոտին: Տեղ - տեղ մրջիւնները կ'ուտեն հունտը, տեսակ մը միջատ ալ կը ծծէ հիւթը, որդեր կը կրծեն կանանչ տերեւները:

Հունձքի եղանակն է Հոկտեմբեր :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր 31րդ տարի թիւ 1(1953 Յունուար), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (113 մեծադիր էջ): Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ. —212 Stuart St. Boston, 16 Mass. (U. S. A.) :

ԱԿՕՍ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի: 9րդ տարի թիւ 1 (50) Յունուար 1953: Կ'աշխատակցին հին եւ նոր գրողներ: Տարեկան բաժնեգին 18 լիբ. ոսկի: Հասցէ.— B. P. 1245, Beyrouth , (Liban):

Այզընհաուըր կը մկրտուի

Պիտի չհաւատաք անշուշտ։ Եւ սակայն ճիշդ է։ Զօր. Այզընհաուըր անցեալ շաբթու մկրտուեցաւ 63 տարեկանին։

Ինք անհաւատ մը չէր, եւ արդէն Մ. Նահանգներուն մէջ անաստուածութիւնը վարկաբեկիչ բան է։ Յաջողելու համար, պէտք է կրօնական զգացումներ ունենալ, հոգ չէ թէ որ աղանդին պատկանին։

Բողոքականութենէ դուրս կուգար Այզընհաուըր, առանց որոշ աղանդի մը պատկանելու։ Հակառակ Թրումընի որ մկրտչական էր եւ մասոն, ինչպէս ուրիշ նախագահներ, Այզընհաուըր չէր կրնար խուսափիլ աւանդութենէն։

Ինչ աղանդ ընդունեցաւ Այզընհաուըր Մ. Նահանգներու 254 բարենորոգեալ եկեղեցիներէն, որոնց մէջն է «Տիեզերական Ազատագրեալ Եկեղեցին», իր 18 հաւատացեալներով եւ «Նախնական բարեկամները» իր ութ անդամներով։

Հօրը նման Այզընհաուըր յարեցաւ մենոնականներու փոքրիկ եկեղեցիին, չմկրտուածներու շարունակողները, որոնք երբեմն կը հալածուէին։

Այզընհաուըր նախընտրեց միանալ Երիցեաններուն — որոնք Մ. Նահանգներուն մէջ երեքուկէս միլիոն հետեւող ունին — եւ կը կազմեն ամէնէն կարեւոր խմբակցութիւններէն մէկը մեթոտականներու, լութերականներու, մկրտչականներու, եպիսկոպոսականներու, միաբանականներու հետ։

Այսպէս Այզընհաուըր հպատակեցաւ պատշաճութեանը, երկրի մը ուր ամէն քաղաքացի կ՚արձանագրուի կրօնապէս եւ Կապիտոլի Տարեգիրքը ցոյց կուտայ ամէն մէկ երեսփոխանի կրօնքը։

Այս մկրտութիւնը որ պիտի թուէր իբրեւ երկրորդական դէպք, ընդհակառակն ունի միջազգային կշիռ։

Որովհետեւ մօտերս նորէն պիտի յուզուի հին խնդիր մը, պէ՞տք է նորոգել կամ հաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւններ Վատիկանի հետ։ Բոզվէլթ անձնական ներկայացուցիչ մը ղրկած էր։

Ծանօթ է թէ ինչ փոթորիկ պայթեցաւ երբ Թրումըն Վատիկանի դեսպան նշանակեց Զօր. Քլարքը։ Ի վերջոյ միտքը փոխեց, դժգոհ ձգելով կաթոլիկները, որոնք թէեւ փոքրամասնութիւն կը կազմեն, սակայն ազդեցիկ են։ Անոնք 30 միլիոն են, մեծ մասով Իրլանտացի, Իտալացի, Լեհ եւն. գաղթականներու շառաւիղները. եւ իրենց իրաւունքները կը պաշտպանեն բողոքականներուն առջեւ, որոնք երկու երեք անգամ աւելի բազմաթիւ են բայց պառակտեալ։

Երիցականները, մեթոտականները եւ մկրտչականները ամէնէն ջերմեռանդ հակառակորդներն են պապականութեան։ Եւ Վեր. Էլսըն որ հպարտութեամբ ցօղեց Այզընհաուըր մկրտութեան ջուրով, պիտի չվարանի հակաքրիստոս հռչակել զայն, եթէ նոր նախագահը մէջտեղ հանէ բարձի թողի եղած ծրագիրը (Դեսպան Վատիկանի մօտ)։

Այս պարագաներուն տակ, հաւանական է որ մինչեւ որ Ուաշինկթընէն դեսպան մը հասնի Հռոմ, շատ ջուրեր պիտի հոսին Տիբերիս գետէն։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Պիտի ջանամ կարգ մը տեղեկութիւններ տալ գաղութի մասին։ Դժբախտաբար որեւէ վիճակագրութիւն կազմուած չէ այս կամ այն Միութեան կողմէ եւ կ՚օգտուիմ քանի մը ընկերներէ։

1923էն ի վեր Հայեր կը գտնուին Սէնթէթիէնի մէջ։ Ընդհ. թիւր 500—550 կը հաշուեն։ 1925ին կը կազմուի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն։ Յետոյ Դաշնակցութիւնը կը ձեռնարկէ կազմելու Ազգ. Միութիւնը 1930ին։ Պ. Յակոբ Մօղեանի աջակցութեամբ կ՚ունենանք մատուռ մը յարակից երկու սենեակներով։

Ազգ. Միութիւնը կը վերընտրուի տարին մէկ անգամ մեծամասնութեան ձայնով։ Վաւերացուած է կառավարութեան կողմէ եւ մեծ դեր կատարած՝ ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան եւ օգնութեան գործերու մէջ։ Մնայուն քահանայ չենք ունեցած, բայց շնորհիւ Լիոնի Ազգ. Միութեան կը կատարուին եկեղեցւոյ, պսակի, թաղումի արարողութիւններ։

ԿՐԹԱԿԱՆ.— Կապոյտ Խաչի եւ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ ունեցեր ենք դպրոց եւ դասատու։

Նոր Սերունդէն շատեր սորված են սահուն գրել եւ կարդալ, Բարեգործականի մասնաճիւղը եւս բերած է իր օժանդակութիւնը, դժբախտաբար այժմ տղաքը ձգուած են երեսի վրայ։ Չկան կարող կամ նուիրեալ անհատներ կամ եթէ կան՝ կը դժկամակին ստանձնել այս հոգը։ Օրէ օր կ՚աճին փոքրիկները առանց բառ մը գիտնալու իրենց մայր լեզուէն։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ.— Բաղդատելով հին ժամանակներու հետ տնտեսական վիճակը լաւ է։ Ներկայ գործազրկութեան տագնապը շատ չէ ազդած։ Ունինք մօտ 30 բանուորներ։ Երեքը կ՚աշխատին ածխահանքի մէջ։ Կան մօտ 50 շրջուն վաճառորդներ, կօշկակար 20, դերձակ 20, սափրիչ 10, պտղավաճառ 12, նպարավաճառ 2, հիւսուածեղէնի (bonneterie) խանութպան 12։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ.— Երբեմնի Հօկէն, «Ճակատ»էն, ուրիշ հոսանքներէ եւ Հայր. Միութիւններէ բան չէ մնացած։ Կը գործեն միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Նոր Սերունդը, եւ Բարեգործականի փոքր մասնաճիւղ մը։ Շնորհիւ Հ. Յ. Դ. մարմնի և Նոր Սերունդի տարին քանի մը անգամ կը սարքուին տօներ, հանդէսներ եւն... Մեր կոմիտէն այս քառորդ դարու ընթացքին ունեցաւ պայքարի շրջաններ, բայց շնորհիւ իր հեռատես դիրքին կարգ-կանոն չէ խանգարուած։ Տարիներու ընթացքին կորսնցուցած ենք հետեւեալ ընկերները.— Գ. Գաբրիէլով, Արմտանցի որ հիմնադիրներէն եղած է «Անտոք»ի եւ սկաուտական խումբի։ Մ. Մուրատեան (Մշեցի), Գ. Փիլօեան (Խարբերդցի), Հաճի Մ. Թաշճեան (Տիգրանակերտցի), Պ. Քիւրքճեան (Սինցի), Յովհ. Ալեքսանեան (Արմտանցի), Հր. Մակարեան (Խնուսցի), Ա. Սողոեան (Մշեցի)։

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին գաղութի ընդհ. մահերու մասին։

Ն. ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

«Պիւյիւք Տօղուճի»ներէն եւ «Միլլիյէթճիլէր»էն վերջ, հետապնդումի ձեռնարկուած է նաեւ այն յետադիմ. կազմակերպութեան դէմ, որ կը գործէր «Նուրճուլար» անունով։ Այդ Միութեան անդամները ենթակայ էին «Րիսալէի Նուր»ի արտօնատէր Սայիտ Նուրսիի, «Նուրի Աշակերտները» ստորագրութեամբ հեռագիր մը կը խնդակցէր անոր համար որ Աֆիոնի դատարանը ազատ ձգած էր աշխարհը լուսաւորող Նուրը։ Հեռագիրը ստորագրողները իրենց յարգանքները կը յայտնէին այս առթիւ Աֆիոնի դատական մարմնին եւ այն բարեպաշտ Դեմոկրատներուն, որոնք այսպիսի որոշում մը կուտային։ Իրենց վարպետէն զատ, կը շնորհաւորէին նաեւ Թուրքիոյ Նուր ուսանողները։ Այս շնորհաւորութիւնները կը հաղորդուէին Սամսոնի «Պիւյիւք Ճիհատ» թերթին միջոցաւ։

× Միլլիյէթճիլէր Միութեան վարիչներէն Ճէվատ Րիֆաթ Աթըլհան հսկողութեան տակ Իսթանպուլէն Մալաթիա ղրկուած է եւ առաջնորդուած տեղւոյն բանտը։ Հինգ ոստիկան գինուորներ ընկերացած են իրեն։ Կառախումբին մէջ ձեռնակապ անցընել ուզած են, բայց ինք խստիւ ընդդիմացած է։ Մինչեւ հիմա Մալաթիոյ մէջ ձերբակալեալներու թիւը այս կերպով կը յանգի 26ի։

× Կրթ. Նախարար Թէվֆիք Իլէրի ըսաւ թէ նախարարութենէն արդարեւ դրամ տրուած է «Միլլիյէթճիլէր» Միութեան, բայց ինք երբեք անդամակցած չէ։ Միութեան նախագահ եւ երեսփոխան Սայիտ Պեյքիճ բողոքեց Միութեան փակումին դէմ, բայց ընդհ. դատախազութիւնը նկատի չառաւ։

ԼԻՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ
(11 Ապրիլէն — 20 Ապրիլ)

Այս միջազգային տնտեսական մեծ տօնավաճառին բացումէն մէկ ամիս առաջ աւելորդ չըլլայ թերեւս կարգ մը տեղեկութիւններ եւս հաղորդել օտարներու մասնակցութեան մասին։

Բացի Ֆրանսական միութենէն (գաղթավայրեր), արձանագրուած օտար երկիրներու թիւր 13 էր 1952ին, իսկ այս տարի 19ի հասած է արդէն։ Ահա ցանկը.—

Գերմանիա, Աւստրիա, Պելժիա, Քանատա, Տանըմարքա, Սպանիա, Մ. Նահանգներ, Ֆինլանտա, Մեծն Բրիտանիա, Իտալիա, Ճափոն, Մոնաքօ, Նորվեկիա, Հոլանտա, Փորթուկալ, Սար, Շուէտ, Զուիցերիա եւ Չեխոսլովաքիա։

Իրենց մասնակցութեան գլխաւոր նիւթերն են ինքնաշարժ, մօթօսիքլէթ, հողագործական մեքենաներ, չինանիւթ, հանրօգուտ շինութիւններ, մեքենաներ, ձուլարաններ, գործիքներ, գրասենեակի կազմածներ, հիւսուածեղէնի բոլոր ճիւղերը, կարի մեքենաներ, մուշտակ, պնակեղէն, ապակեղէն, ակնոց, ժամացոյց եւ նպարեղէն։

Օտար գնորդներ եւս բազմաթիւ պիտի ըլլան։ Այցելուներ պիտի գան բոլոր երկիրներէն այս մեծ տօնավաճառին մէջ գտնելով մեքենաներ եւ ամէն տեսակ արտադրութիւններ որոնք անհրաժեշտ են զարկ տալու համար իրենց գործերուն բարգաւաճման։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.— ԴԷՊԻ ԿԻԼԻԿԻԱ

Անձկալի ու արհաւրալից աչքերու մէջ է որ, երբեմն, մէկ րոպէ կը կարծեմ ընդնշմարել զայն, օհ այդ աչքերը. կան որ կուրացած եւ հրաժարած կը թուին ընդմիշտ արեւին ուրախութենէն ու անյատակ վիհի մը պէս պարապ կ՚երեւան. կան որ կը նային քեզի ու չեն տեսներ՝ որովհետեւ անջնջելի կերպով մէկ պատկեր մը դրոշմուած է իրենց տեսութեան սահմանին մէջ. կան որ պահած են քստմնելի բոցերուն rythmeը իրենց նայուածքին մէջ որ յարաշարժ բիբերով, արիւնի եւ կրակի տեսարաններու յաճախումէն տանջուած բիբերով, կարծես կուրանալու եւ խաղաղութեան կը տենչան։

Այդ ամբոխին մէջ է որ երեւցաւ ինծի ցաւատանջ երեւոյթը Միսաքի մօրը՝ որ կախուած տղուն մղձաւանջէն հալածուած, կուրծքը ծեծելով, ցնցոտիները պատառելով՝ գովասանքը կ՚ընէր իր նահատակուած տղուն ու արցունքի ծարաւի՝ կը գոչէր. «Աչքերս չորցած աղբիւր դարձան ... տղաքներս ...

Հոն տեսայ մայրեր որ իրենց զաւակները խեղդած էին՝ անոնց մանկական ճիչերէն չմատնուելու համար իրենց թաքստոցին մէջ, հոն տեսայ կիներ որ անդամալուծուած, լեզուները թուշերուն վրայ կախուած, անկարող էին իրենց սրտին ցաւը գոչելու. հոն տեսայ խելագարուածներ որ փոխանակ մոռնալու, սոսկալի վայրկեանը կ՚ապրէին շարունակաբար, տեսայ որ հալածուած էին իրարու ետեւ ինկող սիրելիներու յիշատակով ու չգիտէին թէ որո՞ւ վրայ լան ...

«Տարքով դրին հոն, քովէ քով, ու զարկին, զարկին ու ամէնքն ալ սանկ երերացին մէկ մը ու ինկան... ու անոնք իմ հայրս, իմ ամուսինս ու տղաքներս էին, եւ ես հիմակ մինակ եմ, վէրաններու վրայ մնացած բուի պէս ... ախ...»։

Երբեմն անտարբեր կը թուին, կարծես քարացած իրենց վշտին սաստկութեան մէջ. հանդարտ դէմքով մը՝ որուն վրայ նեարդ մը իսկ չի շարժիր՝ կը պատմեն ահաւոր եղելութիւններ. իրենց իւրաքանչիւր բառը՝ հոսած արիւն է. ու յանկարծ կր կենան, աչքերնին կը բոցավառի յիմարական փայլով մը, ի՞նչ կը պատկերանայ իրենց մտքին... ու կը պոռան ինքզինքնուն ելած՝ կառչելով մեր յուզմունքին, օգնութիւն խնդրելով մեր արցունքներէն, մեր զգացումներու մերձաւորութենէն ...

Աւերակ քաղաքին մէջ... աւերակ սրտերու մէջ ... ամէն բան փճացած է. յիմարացած դեղջկուհիի մը շարժումը կ՚ուրուագծուի մտքիս մէջ՝ որ համադրելով բոլոր իրենց դեղին պատահածը, ձեռքովը լայն շարժում մը կ՚ընէ ու կ՚ըսէ, կը կրկնէ մեքենաբար. «Կ՚ուզես հաւատայ, կ՚ուզես մի հաւատար, ամէն բան մաֆ է մաֆ...»։

Ու ինչ որ անկանգնելի ու անդարմանելի կը թուի այս անսահմանելի աղէտին մէջ, մոխրացած տուները, քանդուած այգիները չեն, ոչ ալ մեռնողներու թիւին մեծութիւնը. այլ այն ջլատիչ ներքին զգացումը որ կը ծածանի ամէնուն աչքերուն մէջ, ողորմելիօրէն, յուսահատօրէն, եւ այդ ոտքի տակ գացած, բիրտ ներբաններու տակ ճզմուած ժողովուրդի մը զգացումն է։

Այն գլուխները որ լոյսի եւ ազատութեան ծարաւի, պահ մը բարձրացած էին մարդկօրէն, ջախջախուած են հիմա աններող անգթութեամբ մը։ Այս մտածումովը տանջուած կը նայիմ քանդուած քաղաքի վրայ՝ որուն մոխրակոյտերը ահաւոր եւ տարբեր նշանակութիւն մը կը ստանան ու ահաւասիկ սակայն այս չարաբաստիկ ամլութեան ու յուսահատութեան մէջ յոյսի ժպիտ մը կը ծաղկի ...

Աւերակներու մէջ, կէս մը փլած պատերու շուքին տակ կիներ ապաստանած են ու օրրան մը՝ մէկ պատէն միւսը ձգուած, կը տատանի մեղմօրէն։ Ո՞վ գիտէ. ինչ որ մեր ցաւի սաստկութիւնը անկարելի կը ներկայացնէ՝ թերեւս կարելի ըլլայ ժողովուրդի վերածնութեան անխոնջ ու անգիտակից հանճարին համար։ Որովհետեւ այդ թշուառ տղու անշուք օրրանը, ընդհ. ու մեծ դժբախտութեանը անտարբեր՝ կեանքի անյաղթելի ձգտումովը զօրաւոր, կը տատանի այս հսկայական գերեզմանին վրայ՝ արհամարհելով թէ գետնաքարշ թշուառութիւնը նահատակուած ժողովուրդին, թէ ճիւաղային բրտութիւնը ոճրագործներուն։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ընտանիքներ յանձն առին պատսպարել մանուկները: Հանգանակութիւններ բացուած են բոլոր երկիրներուն մէջ : Փարիզի մեթրոյին շատ մը կայարանները նպաստներ կ'ընդունին :

X Սրտաճմլիկ դէպքեր կը հաղորդուին Հոլանտայէն: Հողագործ մը կը պատմէ.— 1944ին Գերմանները կրակի տուին ագարակս: 1951ին 20 հազար փիորին կորսնցուցի կարկուտէն: Անցեալ Դեկտեմբերին անասուններս սատկեցան: Այժմ ալ այս ... Հիւանդապահուհի մը ժամերով լողաց կին մը փրկելու համար: Կիներ ժամերով ջուրերուն մէջ մնացին մինչեւ մէջքը, իրենց երախան փրկելու համար: Ծերունի մը ջուրերէն քշուեցաւ ձեռքը բռնած պահարան մը որ կը պարունակէր 12.000 կիլտըր (4000 տոլար):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ առթիւ դատուած ծոթը Գերմաններէն մէկուն մահապատիժ, միւս վեցին համար ցկեանս թիապարտութիւն պահանջեց ընդհ. դատախազը :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ գիտունի մը, Ճէյմս Տոյլի դիակը գտնուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Սիրտը ծակեր էին գործիքով մը :

ԿՈՒՓԱՄԱՐՏԻԿ Կարպիս Զաքարեան Թուրքիոյ կէս միջին ծանրութեան ախոյեանը յաղթեց Leandre Matéosի կէտերու առաւելութեամբ : Մոտերս պիտի ճակատի Dhéry (ֆրանսացի) դէմ, Սփոր Փալասի մէջ : — Ըմբիշ Էտմօն Զօփարեան պարտուեցաւ Փետր. 2ին Palais des Sportsի մէջ: Հակառակորդն էր N. Vandyck :— Ս.

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն եւ Պանեէօ Քաջանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ընկերոջ՝ ԸՆԿԵՐ ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆի մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 4ին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 2ին, Քաջանի գերեզմանատունը: Կը հրաւիրուին ընկերները յարգել ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը :

Պ. Աբրահամ Մալխասեան, Օր. Զարուհի Մալխասեան, Տէր եւ Տիկ. Կոպեռնիկ Մալխասեան եւ զաւակները, Պ. Յովսէփ Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Աստուածի Իւթիւճեան, ինչպէս եւ Սերոբեան, Ժպտունի, Հօտառեան, Փիշմիշեան, Խիտավէրտեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԿԻՒԼԻՆԻԱ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆի

(Ծնեալ Իւթիւճեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Փետր. 4ին, իր բնակարանի: 10 rue de Saint Quentin.

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի Փետր. 9ին ժամը 10.40ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) եւ մարմինը կ'ամփոփուի Pantinի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — ԼՈՆՏՈՆ, 4 Փետր. — «Յառաջ»ի Յունուար 31 թիւին մէջ խոր ցաւով կարդացի ամէնուս սիրելի հայրիկին՝ Բժ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻՆ մահը: Հազարաւորներու հետ ես ալ խոնարհելով իր յիշատակին առջեւ, խորին ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ իր զաւկին՝ բժ. ուսանող ընկեր Ռոստոմի եւ Տիկին Սեդիկի: Այս առթիւ 1000 ֆր. կը նուիրեմ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի:— Յովհ. Կ. Ջալբճեան

Յետաձգուած է

Ընկեր Մինաս Ալթունեանի մահուան առթիւ Պանեէօ Քաջանի Նոր Սերունդի ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹԸ :

Յետաձգուած է

Հայկանուշ Թորոսեանի նուագահանդէսը կրկին հետեւանքով: Տեղի պիտի ունենայ կիրակի Մարտ 1ին, նոյն ժամուն :

Տոմսերը կը մնան ի զօրու :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ : Այս կիրակի, ժամը 16.30էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet, (Ա. յարկ) :

Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները :

Ձոխ պիւֆէ :

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր. : Հասցէ.— N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C .C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ.— Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 ֆրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ 5րդ թիւը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թոքատցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքճեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին: Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՔԱՌԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն պատարագ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Արա Պարթեւեանի :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Եւրոպայի Թեմին կաթող. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ կը փափաքին արձանագրուիլ Մոնմորանսիի Նոր Ծերանոցին, կրնան դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10-12 Պ. Ժ. Արթինեանի, 7 rue Copernic, Paris. Métro Victor Hugo:

ԴԻՒԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—
ՇԱԲԱԹ, 7 Փետր. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթկ.
Կիր. 8 Փետր. ժամը 16ին Վարանդեան խումբ :
ԳՇ. 10 Փետր. ժամը 21ին Համազասպ խումբ :

Սոյն ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ ժամը 20ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԻՍԻ.— «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ., ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ է ոչ միայն բոլոր ընկերներու, այլ եւ հանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներուն ներկայութիւնը :

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկեր Մանուկի բնակարանը :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը (métro Place d'Italie): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական դասախօսութիւն մը, այս կիրակի, ժամը 15ին, 27bis, rue Saint Justի մէջ, Առնուվիլ:

Կը դասախօսէ ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Քաղաքական կացութիւնը :

Հաղորդակց.— Gare du Nordէն կառախումբ 2.15ին, կամ հանրակառք Porte de la Chapelleէն 268 եւ իջնել Terminus:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ստորագրեալս, Տիգրան Մորոյեան, բնիկ Սեբաստիոյ գիւղերէն, կը փնտռեմ եղբօրս՝ Կարապետ Մորոյեանի աղջիկը: Կ'իմանամ թէ Ֆրանսա կը գտնուի: Եղբայրս Կարապետ, աքսորէն վերջ մեռաւ Հալէպի մէջ, ունէր երկու մանչ զաւակ, որոնց մեծին անունն էր Արուճ, եւ մէկ աղջիկ: Կը խնդրեմ Սեբաստիոյ հայրենակիցներէս, որ բարի ըլլան փնտռելու զինքը իրենց շրջանակին մէջ: Ներկայիս ան պէտք է ըլլայ 40—45 տարեկան: Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին՝ Vertanessian Vertanes, 193 Ave. des Olives, Marseille, Les Martegaux :

Սփիւռքահայ կ'ուզուի

Խոհարարուհիի օգնական մը: Դիմել «Յառաջ»ի, անձամբ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 8 Février 1953 Կիրակի 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29 Année No. 6887-Նոր շրջան թիւ 2398

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՀՈԳԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՈՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարը, Պ. Ֆ. Տալըս եւ իր ելմտ. գործակիցը՝ Սթէսըն արեւմտ. Գերմանիայէն գացին Հոլանտա, քննելու համար աղէտեալներուն կացութիւնը: Տոքթ. Ատընաուըր մինչեւ օդակայան գնաց ողջերթ մաղթելու համար: Այս առթիւ ըսաւ թէ ընդունած է Ամերիկա երթալու հրաւէրը եւ ճամբայ պիտի ելլէ մարտի վերջը կամ ապրիլի սկիզբը:

Պ. Տալըսի մեկնումէն շուրջ ժամ առաջ վարչապետ մամուլի ասուլիս մը սարքելով, տեղեկութիւններ հաղորդեց իր տեսակցութեանց մասին: Ըստ թէ Տալըսի այցելութիւնը կարճ տեւեց. այնպէս որ չկրցան լայնօրէն քննել ամէն հարց: Այսպէս, միայն յուշագիր մը կրցած է տալ Սարի մասին: Այս խնդիրը Պիտոյի հետ ալ պիտի քննեն Հռոմի մէջ, Փետր.ի վերջը:

Տոքթ. Ատընաուըր հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց մամուլի ասուլիսին մէջ, իբրեւ արդիւնք Տալըսի հետ ունեցած տեսակցութեան.

1.— Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը կը լուծուի միայն եւրոպական բանակով: Մ. Նահանգները վճռապէս կը մերժեն գերման ազգ. անկախ բանակի մը կազմութիւնը:

2.— Պ. Տալըսի կարծիքով, այս լուծումը պիտի դիւրացնէ Գերմանիոյ միացումը:

3.— Տալըս կը կարծէ թէ Ֆրանսա պիտի վաւերացնէ Պոնի եւ Փարիզի պայմանագիրները (հաշտութիւն Գերմանիոյ հետ եւ եւրոպական բանակ):

4.— Ամէն պարագայի մէջ, Մ. Նահանգները կ'ուզեն Ապրիլ 1էն առաջ գիտնալ վեց զինակիցներուն միտքը,— եւրոպական բանակի դաշնագիրը պիտի վաւերացնե՞ն թէ ոչ: Եթէ մերժեն վաւերացնել, Մ. Նահանգներու խորհրդարանը կրնայ կրճատել կամ բոլորովին մէկդի դնել նիւթական օժանդակութիւնը:

Զեկուցումէն ետք հարցումներ ուղղուեցան գաղտնի դաշնագիրներու մասին որոնց ջնջումը կը նախատեսէր Այզընհաուըր: Պ. Տալըս հասկցուցած է թէ այդ պարագային Գերմանիա կրնայ ետ պահանջել արեւել. սահմանէն խլուած հողերը:

× Ֆրանսայի դահլիճը սկսաւ քննել այն փոփոխութիւնները որոնք պիտի առաջարկուին Ազգ. Ժողովին, դիւրացնելու համար եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը: Այս մասին տեղեկութիւն պիտի տրուի նաեւ Պ. Տալըսի, որ կ'ուզէ գիտնալ թէ միւս հինգ զինակիցներն ալ պահանջներ պիտի չդնե՞ն, դուռ բանալով նոր յետաձգումներու:

Ֆրանսա միշտ կը պնդէ հետեւեալ կէտերուն վրայ. —1. Թեթեւցնել Հնդկաչինի բեռը. — 2. Արտօնել որ կարենայ եւրոպական բանակէն քաշել իր 14 զօրաբաժիններուն մէկ մասը, եթէ պէտք ունենայ իր գաղթավայրերուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ, ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, որպէսզի Անգլիացիները պարպեն Սուէզի ջրանցքը: Մասնագէտներ բերել պիտի տան Շուէտէն, Տանըմարքայէն եւ Հոլանտայէն, Անգլիացիներուն տեղը բռնելու համար Սուէզի մէջ: Այժմ 50 գերման մարզիչներ կան եգիպտական բանակին մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ պակսած է Փարիզի մէջ, իբրեւ հետեւանք Մարթիի եւ Թիյոնի խաղերուն, ինչպէս կը գրէ Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Ռէմոն Կիւյօ, «Ֆրանս Նուվէլ» շաբաթաթերթին մէջ: Անդամներու թիւը որ 86.000 էր 1949ին, իջած էր 74.000ի՝ 1951ի, իսկ աւելի պակսած՝ 1952ին: «Իւմանիթէ»ի սպառումը Փարիզի մէջ 39.000 օրինակ էր 1950ին, իսկ 1952ին միայն 34.000: Բջիջներու թիւը որ 1807 էր 1937ին, իջած է 1420ի ներ.:

40 ԿԱՐՄԻՐՆԵՐ ձերբակալուեցան արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը գործեն ի նպաստ բոլշեւիկներու:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Մինասն ալ թաղեցինք երէկ, շաբաթ:

Քանի մը տարի առաջ, ինքն էր որ, վշտաբեկ, գերեզմանատուն կը փոխադրէր իր կինը, որ եւ անձնուէր հայուհի մը:

Այդ օրէն ի վեր, իր աշխոյժ բնաւորութենէն շատ բան կորսնցուցած էր մեր սիրելի Մինասը:

Միեւնոյն ատեն անողոք, դաւադիր ցաւ մը յամրաբար կը կրծէր իր մարմինը:

Պատահաբար կը տեսնէինք իր տժգոյն, երեւոյն կերպարանքը:

Ան որ շաբաթը անգամ մը խմբագրատուն կու գար կամ ժողովներու կը մասնակցէր, ամիսներով չէր երեւար:

—«Անհանգիստ է», կ'ըսէին դրկիցներ:

Այդ «անհանգստութիւնն» էր որ նախ հիւանդանոց, յետոյ գերեզման պիտի տանէր զինքը:

Երկու անգամ կրցայ այցելել, եւ երկու անգամին ալ բաժնուեցայ դող մը սրտիս:

Ո՜ւր երբեմնի առոյգ Մինասը, որ պատերազմ եւ աքսոր տեսած էր: Երբեմն ալ ուղղակի մենամարտի բռնուած՝ մահուան հետ:

Խորապէս կը զգար թէ վախճանին սկիզբն է:

Եւ սակայն կը յուսա՜ր: Ի՞նչ կ'արժէ կեանքը առանց յոյսի...

Արեան ներարկումները հազիւ խաբուսիկ սփոփանք մը կը ներշնչէին:

Վերջին օրերը խօսելու կարողութիւնն ալ կորսնցուցած էր, եւ մատով ցոյց կու տար չարաչուք վախճանը...

Դժբա՜խտ Մինաս: Բոյն մը եւս մարեցաւ իր մահով:

Իզմիրի շրջանէն մինչեւ Պոլիս եւ Փարիզ, չկար երիտասարդական, Դաշնակցական, ազգային ձեռնարկ մը ուր ներկայ չըլլար:

Այստեղ, Պանեէօ - Քաշանի մէջ, իր համեստ բնակարանը դարձած էր «ծանօթ հաւաքատեղի»:

Խանդարհներէն էր եւ սակաւախօս:

Այնքան մօտիկ ըլլալով հանդերձ, մինչեւ այսօր ալ շատ բան չեմ գիտեր իր գործունէութեան մասին:

Չէր խօսեր եւ կը կարծէինք թէ միշտ ալ ժամանակ պիտի ունենանք հարցնելու...

Ահա հնչեց ժամը, գերեզման տանելով հարցում թէ պատասխան:

Չեմ գիտեր թէ քանի մը էջ գիր ձգա՞ծ է դրոցի մը մէջ:

«Հողը թեթեւ»,— կ'ըսեն աւանդաբար:

Կապարէն ալ ծանր չէ՞ հողմըրտիքին հողը, օտարութեան մէջ...

ՎԱՀԷ

Ջրհեղեղին աւերները

Ջրհեղեղը եւ փոթորիկը միշտ մտահոգութիւն կը պատճառեն Անգլիոյ, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ: Հազարաւոր բանուորներ կը նորոգեն Անգլիոյ քանդուած թումբերը: Կղզիի մը 12 հազար բնակիչներէն 9000ը այլուր փոխադրուած են: Ողողուած են 140.000 արտավար դաշտ: Կորսուած են 12.000 ոչխար, 2500 արջառ, 700 խոզ եւ 8000 հաւ:

Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է Հոլանտայի մէջ ուր կը վախցուի համաճարակներէ: Զինը, սառը եւ ցուրտն ալ աւերներ կը գործեն: 800 հոգի խռնուած են քանի մը տուներու մէջ (Շովէն կղզի): Արկածեալներու տեղափոխումը գրեթէ վերջացած է: 25.000 ամերիկացի զինուորներ կ'օգնեն փրկութեան գործին: Բոլորն ալ պատուաստուած են ժանտատենդի դէմ:

Հազարաւոր թոնօներով պիտոյքներ եւ ուտեստ կը փոխադրուի Հոլանտա: Փարիզի մէջ բազմաթիւ հանրակառքեր կայարան կը փոխադրեն հաւաքուած պիտոյքները:

× Պելժիոյ մէջ ողողուած են 17.000 հեկտար հող եւ 14 գիւղեր: Տեղ - տեղ կացութիւնը շատ ծանր է տակաւին:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ Ֆրանս. զօրքը քաշուեցաւ կարեւոր դիրքէ մը, առանց կորուստի:

Ֆորմոզայի խնդիրը նորէն կը ծանրանայ

Անգլիոյ վախերը քիչ մը փարատած էին առջի օր, երբ նոր ռումբ մը պայթեցաւ Ֆորմոզայի հարցին առթիւ:

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին զինեալ ուժերու յանձնախումբին նախագահը, Պ. Շորթ առաջարկեց ամբողջովին պաշարել Չինաստանը: Ըստ թէ Այզընհաուըր կը քննէ այս խնդիրը:

Լուրը ծանր ազդեցութիւն գործեց Անգլիոյ մէջ: Արտ. գործերու պաշտօնատունը յայտնեց թէ տեղեկութիւն չունին: Միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ պիտի մերժեն այդպիսի ձեռնարկ մը:

Պ. Շորթ իր զեկուցման մէջ ըսաւ թէ Ծայր. Արեւելքի ամերիկեան տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Րէտֆորտ հաւաստեց յանձնախումբի գաղտնի նիստին մէջ թէ Չինաստանի պաշարումը չի կրնար պատերազմ յարուցանել Խ. Միութեան հետ: Ծովակալը, որ տեսակցութիւն մը ունեցած է «Այք»ի հետ, մերժեց յայտնել թէ ի՛նչ պիտի ընեն ամերիկեան մարտանաւերը, եթէ ազգայնական Չինացիները յարձակում գործեն: Կ'ըսուի թէ այս վերջինները հետեւեալ ծրագիրը մշակած են Ֆորմոզայի մէջ, ետ առնելու համար իրենց երկիրը.—

1.— Կարմիրները քշել ծովեզերեայ կղզիներէն.— 2. Արշաւներ կատարել ցամաքի վրայ.— 3. Խարխլներ հաստատել:

× Մ. Նահանգներու ռամկավար (դեմոկրատ) կուսակցութիւնը պայքար մը բացած է Այզընհաուըրի դէմ, Ֆորմոզայի հարցին առթիւ: Իրենց մէկ ներկայացուցիչը, Սփարքմէն, որ թեկնածու էր փոխ - նախագահութեան համար, բացէ ի բաց մեղադրեց Այզընհաուըրը, ծերակոյտին մէջ: Ըստ թէ Նախագահը չեղած է իր խոստումէն, ժխտելով «անկեղծ ընկերակցութիւնը մեր դաշնակիցներուն հետ» որոնք դառնացած են Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշումէն: Իր կարծիքով, պաշարումը վերցնել՝ կը նշանակէ տեղի տալ պատերազմի ծաւալման:

Նոր ձերբակալութիւններ Խ. Միութեան մէջ

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», կէս էջ ամբաստանագիր մը հրատարակեց Փետր. 6ին, ծանուցանելով չորս լրտեսներու ձերբակալութիւնը եւ արթնութեան կոչ մը ուղղելով:

Չորս ամբաստանեալներն են.— 1. Ս. Դ. Կուբեւիչ, որ Թրոցքիի կուսակիցներուն բարեկամ եղած է Մ. Նահանգներուն մէջ, 1914էն 1917 եւ օտար գաղտնի սպասարկութեանց միացած է 1939ին, լուրեր հաղորդած է տարիներով եւ ուրիշ գործակալներ ճարած է:

2. Կ. Ֆ. Ռոմանով, ձերբակալուեցաւ երբ կը փորձէր լուրեր հաղորդել օտար գաղտնի վարչութեան մը: Վիլնոյէն փախած է մեծ գումարներ շորթած ատեն, գործած է զանազան քաղաքներու մէջ, օգտուելով քաղաքացիներու անհոգութենէն եւ իր բարեկամուհիէն՝ Նինա Պոտուրնայէն որ իրեն գործ ճարած է տեղական Սովետին մէջ:

3. Տ. Ա. Սազի, որ Գերմանիա փախած է պատերազմի ընթացքին եւ գործակցած՝ Նիւրընպէրկի Կեսթափոյին, ռուս հայրենասէրներ մատնելով: Պատերազմէն վերջ յատկապէս մարզուած է Ամերիկացիներուն կողմէ եւ Ռուսիա ղրկուած, քանդումներ կատարելու համար: Ուրիշ լրտեսներ ալ ճարած է:

4. Օր. Է. Ա. Տարատուրա, գիտական կաճառի պաշտօնեայ մը, որ տեղեկութիւններ հաղորդած է խորհրդային գիտուններու գործունէութեան մասին եւ կարգ մը գաղտնի փաստաթուղթեր գողցած:

Այս մեղադրանքներէն վերջ, «Փրաւտա» խիստ սաստ մը կ'ուղղէ, քնացողները արթնցնելու համար:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ հետզհետէ կը սաստկանայ Հունգարիոյ մէջ: Ձերբակալուած են կարգ մը մեծ բժիշկներ, հետեւողութեամբ Մոսկուայի:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ունին Մ. Նահանգները, կ'ըսէ ամերիկացի մասնագէտ մը, աւելցնելով թէ մթերքը 10.000ի պիտի հասնի մինչեւ 1960:

ՀԱՐԿԱՏՈՒՆԵՐԸ պէտք է տարեկան յայտարարութիւնը դրկեն Մարտ 1էն առաջ: Այս պայմանաժամը կ'երկարաձգուի մինչեւ Մարտ 31, կարգ մը առեւտրականներու համար:

ՉԸՐՉԻԼ հարցազրոյցի մը պիտի ենթարկուի Բչ. օր: Ընդդիմադիր երեսփոխան մը պիտի հարցնէ թէ ինչ միջոցներ ձեռք առած է, տեսակցութիւն մը սարքելու համար Ստալինի հետ:

ԱԻՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրի մասին 259րդ ժողովը գումարուեցաւ, ի ներկայութեան Կրեմլինի, որ մերժեց ընդունիլ դաշնակիցներու համառօտ ծրագիրը:

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

Բ.

Տոմոտոսոլա՛ ...

Սակայն, ո՛չ արեւ կայ, ո՛չ մաշալա:: Մըշո՛ւշ՝ քրքրուած բուրդի պէս, մշո՛ւշ՝ ալիւրէ ապուրի պէս,— ճերմակ գիշեր: Ճեպընթացը, քընատ ու մկոտ մարդու մը վազքով, կը ճեղքէ մըշուշը եւ խելագարի նման կը պոռայ ժամանակ առ ժամանակ: Երկաթուղիին եզերքը կանա՛նչ են մորմենիները, տակաւի՛ն, թէեւ բըդոտած եղեամէն ու մշուշէն :

Լիւք - Անտրէ Մարսէլ կ'ըսէ.

— Լոմպարտիոյ դաշտերուն մէջ ենք, հողը տառապելական արդասաբերութեան մը վկայութիւնը կուտայ այստեղ :

Լոմպարտիա՛ :

Իտալական հողը տարօրինակ զգայութիւն մը կը պատճառէ ինծի, անբացատրելի հրճուանք մը կը բխի, կարծես, «պատմութեան զգայարանքէս»: Այս հողերուն պատմութեան հետ խնամութիւն մը ունի մեր պատմութիւնը, կը խորհիմ : Բայց Նափոլէոնի յուշերը ուղղում մը կը կատարեն, մտածմանս մէջ, հաստատելով թէ այն Իտալիան, որ խնամի կր ճանչցուի Արեւելքի, կ'իյնայ աւելի վար՝ դէպի հարաւ: Արդարեւ Նափոլէոն երկու մասի կը բաժնէ Իտալիան, — ըստ հանճարեղ այս զինուորականին՝ եթէ Իտալիան վերջանար Հռոմի վրայ, գիծով մը որ կտրէր նետէր թերակղզիին հարաւային մասը, կը դառնար ծովային հզօր պետութիւն մը: Մի՛ն, այն որ կը լողայ Միջերկրականի մէջ եւ Հռովմէական Խաղաղութիւն պարգեւեց աշխարհի, հարուստ իր պատմութեամբ՝ դժբախտացուց միւսը:

Լեռներուն թագը գլխուն, ոտքերը ծալած՝ փոխանակ կախելու Միջերկրականի մէջ, նուազ պիտի տառապէր՝ եթէ օգնութեան հասնէր հարաւը, բայց երկա՛ր է ճամբան հարաւէն հիւսիս, եւ Լոմպարտիոյ այս հովիտներուն մէջ, յայսկոյս Ալպեան լերանց, տեղի ունեցած եւ քանիցս կրկնուած է պատմութեան մեծագոյն արիւնահոսութիւնը, այնքան առատ որքան յայնկոյս Հռենոսի:

Հողը, այստեղ, կը դաշտանայ յամրաբար, կը դառնայ ցամաքային ծով մը խաղաղ եւ անայլայլ :

Եւ ի՛նչ հակադրութիւն նկարագրի :

Լոմպարտիան խելօք գետին մըն է, կովի նըման հեզ եւ կաթնտու, մինչդեռ Լոմպարտացին, երբ եկաւ բնակիլ այս հողերուն վրայ, անհանդարտ էր, ռազմասէր եւ քանդիչ: Հողին ներգործութի՞ւնը մարդկային հոգիին վրայ: Փիլիսոփայական աշխարհագրութեան նոր դպրոց մը (Ռացէլ, Հօրրապին, Պրիւն, Տէֆոնթէն, Մաքս. Սոռ, — այս վերջինը, մէկ կողմ նետելով նիւթապաշտ վարդապետութեան նպաստը եւ տնտեսական ազդակներու գերակայութիւնը, կը մօտենայ կենսա - բնախօսական պատճառագիտութեան եւ ecologie կր կոչէ իր դպրոցը), կը հաստատէ այս տեսակէտը :

Իբրեւ պատկերազարդում այս տեսութեան, տեսէք թէ ի՛նչ կերպարանափոխութիւն կը կրէ Լոմպարտացին դարերու ընթացքին՝ փոխելով հողը իր ոտքերուն տակ :

Ըստ աւանդական ստուգաբանութեան՝ Լոմպարտ, իբրեւ ցեղանուն, աղաւաղումն է Լոնկոպարտի անուան, որ, ըստ ոմանց (Paul Diacre), կը նշանակէ երկարամօրուս՝ որովհետեւ երկար մօրուք մը (պարթ = գերմաներէն մօրուք) ունէին այս ցեղախումբին այրերը, իսկ ըստ այլոց (Vossius) կը նշանակէ երկարատէգ՝ որովհետեւ զինուած էին նիզակներով կամ կացիններով (պարթէ = գերմաներէն կացին):

Ահա այս ժողովուրդն է, որ դուրս կ'ելլէ պատմութեան մշուշէն՝ երբ, վար իջնելով Սկանտինաւեան թերակղզիէն, կը նետուի Գերմանիոյ վրայ, պահ մը կ'ապրի Էլպայի հովիտին մէջ եւ նիզակ կը ճօճէ երբեմն դէպի Հռենոս, երբեմն դէպի Դանուբ, անտառներն իրեն ապաստան :

Այս ասպատակ ժողովուրդը հարաւ չէ իջած երբե՛ք մինչեւ այն օրը, երբ Ներսէս կը յայտնուի իտալական թատերաբեմին վրայ : Ներսէս այն զօրավարն է, որ կուգայ Արեւելքէն, — ծագումով Յոյն՝ կ'ըսեն ոմանք, ըստ այլոց՝ Հայ, որ հետեւելու համար Բելիսարի զինուորական շարժումներուն՝ կը ղրկուի Արեւմուտք եւ ի վերջոյ կը դառնայ տէր ու տիրական այս հողերուն վրայ, կը քանդէ, կը շինէ, զինակցութիւններ կը կնքէ, քաղաքական դաւեր կը կազմակերպէ: Համաձայն կարգ մը պատմիչներու վկայութեանց, այս Ներսէսն էր, որ Լոմպարտները հրաւիրեց իջնել դէպի հարաւ: Ընդհակառակն, ուրիշներ կը պնդեն թէ Լոմպարտներու առաջնորդը, Ալբուինոս, հարաւէն բերել կուտայ քաղցրահամ պտուղներ ու կը հրամցնէ իր ցեղապետներուն, զրգռելու համար անոնց ընչաքաղցութիւնը, — եւ ահա Լոմպարտները մարախի նման կ'արշաւեն դէպի հարաւ, ահ ու սարսափ սփռելով ամէն կողմ : Լոմպարտ առաջնորդներէն մին, յետագային, կ'իջնէ մինչեւ Ադրիական, ձին կը վարէ յառաջ դէպի ծով, յայտարարելով թէ իր զէնքին սահմանները կ'երկարին նոյնիսկ ալիքներուն վրայ :

Ահա այսպէս Լոմպարտները իրենց անունը տուին այն երկրամասին, որ այսօր ծանօթ է Լոմպարտիա անունով մինչեւ Փօ գետին հովիտը :

Թէ ո՛րքան բարբարոս էին անոնք եւ արիւնկզակ, գաղափար մը կուտայ հետեւեալ դրուագը.

— Լոմպարտ թագաւորներէն մին, Ալբուինոս, յաղթելէ ետք Հունիմոնդ թագաւորին, կը սպաննէ զայն, գլուխը կը կտրէ եւ գանկը կը վերածէ բաժակի՝ գինի խմելու համար պարտուած թագաւորին գանկով: Գերի կը վարէ նաեւ պարտուած ամբողջ ժողովուրդը, կնութեան կ'առնէ պարտուած թագաւորին աղջիկը, որու նոյնիսկ կը հրամայէ, խնջոյքի մը ընթացքին, գինի խմել այն բաժակէն՝ որ հօրը գանկով էր շինուած: Աղջիկը, չհանդուրժելով այս անգթութեան եւ բարբարոսութեան, գիշերը սրախողխող կը սպաննէ իր ամուսինը՝ անկողինին մէջ:

(Պատերազմի մէջ յաղթուած զօրականներու կամ թագաւորներու գանկը բաժակի վերածել եւ այդ բաժակով գինի խմել սովորութիւն մըն է, որու նշանակութեան եւ պատմական վկայութիւններուն մասին կարճ ուսումնասիրութիւն մը գրած եմ Անդաստանի մէջ, օտար վկայութեանց կողքին՝ տալով նաեւ վկայութիւն մը հայ մատենագրութենէն (Մատթ. Ուռհայեցի, Գլ. ՃԶ. — ՃԷ.), — Փիլարտոս «Հանեալ զսկաւառակ գլխոյն Թոռնիկի՝ արար զաւաթ, եւ նովաւ ըմպէր գինի»: Արդարեւ, ֆրանսերէն coupe (բաժակ), լատիներէն coppa, խնամութիւն մը ունի Kopf գերմաներէն բառին հետ, որ կը նշանակէ գլուխ: Նոյնպէ՛ս գերմաներէն Schale (բաժակ), ըստ իր ստուգաբանութեան (հին գերմաներէն), կը նշանակէ գանկ: Հարկ կը համարիմ ըսել թէ անդամատումի ուրիշ փորձեր կապ չունին այս սովորութեան հետ, — օրինակ՝ Մովսէս Կաղանկայտուացի կը յիշէ բթամատ կտրելու սովորութիւն մը, որ, ապահովաբար, անդամատումի կախարդական հին սովորութեան մը գործնական ձեւի վերածում մըն է):

Ուրեմն, նախաքրիստոնէական շրջանի արիւնկզակ եւ աւերիչ այս ժողովուրդը, Լոմպարտացին, Միջնադարեան շրջանին կ'երեւի բոլորովին տարբեր նկարագրով մը :

Օրինակ, ԺԲ. դարուն, Ֆրանսայի մէջ (Փարիզ), հաստատուած էին բազմաթիւ Իտալացիներ, որոնք սեղանաւորութիւն կ'ընէին, դրաւի փոխարէն դրամ կուտային, այնքան որ Ֆրանսացիները Լոմպարտ կը կոչէին ով որ կ'ապրէր վաշխառութեամբ: Ու սեղանաւորական տուները կը կոչուէին ոչ միայն Monts - de - Piété, այլ եւ Լոմպարտական տուն: Հետեւաբար Լոմպարտացիները կը շփոթուէին հրեաներուն հետ, ու կը հալածուէին անոնց նման, նոյնքան անգթութեամբ : Լոմպարտացիները, դարձեալ, անուն շինած էին իբրեւ խաբեբայ, խարդախ եւ վախկոտ :

Երբեմնի պատերազմիկ եւ քաջ ժողովուրդը դարձեր էր անճանաչելի: Այսօր Փոյի հովտին հիւսիսը, նոյն այս ժողովուրդը ծանօթ է իբրեւ ժողովուրդ մը, որուն հոգին կը բոցավառի հողին հետ, հողին նման, երբ, գարնան շունչով, այգեստաններն ու բրինձի արտերը կենդանութեամբ կը լեցնեն այս դաշտագետինները, որու վրայէն կը սուրայ մեր ճեպընթացը՝ կանչելով Միլանի, մշուշին մէջէն, մինչ ես պատմութիւն կր կարդամ աչքերս խուփ :

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

« Լեզուական Հարցեր » խորագրին տակ, կը գրէինք այս սիւնակին մէջ.

— « Անկէ դար մը առաջ, երբ հիմը կը դըրուէր երկու բարբառներու բաժանումին, մեր առաջաւոր մտաւորականները չտեսան վտանգը : Զգացին, որ միութիւնը ոչ միայն արիւնին մէջ է, այլ եւ լեզուին: Եթէ ըլլային քիչ մը աւելի հեռատես ու հեռահայեաց, մենք այսօր պիտի ունենայինք միայն մէկ լեզու, հետեւաբար նաեւ զգալու եւ մտածելու միայն մէկ ձեւ»:

Չենք կրնար ուրանալ, որ բարբառներու երկուութիւնը,— արեւելեան եւ արեւմտեան,— ստեղծուած էր կամքէ անկախ պատճառներով, պայմաններու եւ պարագաներու հարկադրանքին տակ: Մեր խօսքը գրական բարբառի մասին է եւ ոչ թէ գաւառաբարբառներու, որոնք գոյութիւն ունին եւ ունեցած են ամէն ազգի մէջ եւ գոյութիւն պիտի ունենան նաեւ անկէ ետք :

Նոյն հողի վրայ, նոյն երկինքին տակ, գրեթէ կողք կողքի ապրող Զոկը եւ Ղարաբաղցին տարբեր բարբառներ կը խօսին, ինչպէս տարբեր բարբառներ կը խօսէին Մշեցին եւ Սասունցին, Վանեցին եւ Բաղէշցին: Այսօր իսկ, երբ վերջնապէս ձեւաւորուած գրական լեզուներ ունինք արդէն, Ամերիկահայը եւ Ֆրանսահայը նոյն հայերէնը չեն խօսիր:

Աւելի զարմանալի է սակայն այն իրողութիւնը, որ Երեւանի մէջ ապրող բանաստեղծը եւ հրապարակագիրը, նոյն գրական լեզուն գործածելով հանդերձ, իրարմէ այնքան հեռու են այսօր ալ, որքան հեռու էին երբեմն Պոլսոյ Հայը եւ Թիֆլիսի Հայը իրենց լեզուով:

Մեր մատնանշել ուզածը ոճի հարց մը չէ, այլ լեզուի հարց մըն է, բառամթերքի, քերականական եւ շարադասական կառուցուածքի հարց մը: Որովհետեւ եթէ ոճը կը տարբերի անհատէ անհատ, լեզուն, ընդհակառակն, կը պահէ իր միութիւնը իբրեւ բառ եւ քերականութիւն :

Ենթադրենք պահ մը, թէ այսօր, վաղը, կամ վերջապէս օր մը, վերցաւ երկուութիւնը, իրականացաւ լեզուի միութիւնը, նոյնիսկ գաւառաբարբառները դադրեցան գոյութիւն ունենալէ : Ի՞նչ պիտի պատահի այդ պարագային: Այն պիտի պատահի, մեր կարծիքով, որ Զոկը եւ Ղարաբաղցին, Երեւանի Հայը եւ Թիֆլիզի Հայը, Շիրակեցին եւ Աշտարակեցին տարբեր շեշտով պիտի խօսին հայերէնը, ինչպէս տարբեր շեշտով կը խօսին իրենց լեզուն Փարիզցին եւ Մարսէյլցին, հիւսիս. Գերմանացին եւ հարաւ. Գերմանացին, Միլանցին եւ Նափոլիցին, Սկովտիացին եւ Անգլիացին :

Այս տարբերութիւնները չենք կրնար ջնջել լեզուի մէջ, ինչպէս որ չենք կրնար ջնել ոճի տարբերութիւնները գրականութեան մէջ: Ոչ միայն չենք կրնար ջնջել, այլ եւ նոյնիսկ պէտք չէ, որ ջնջենք: Նախ՝ որովհետեւ չեն կրնար խախտել միասնականութիւնը ազգին մէջ (քանի որ կը բըխին ազգին էութենէն, ապա՝ որովհետեւ առանձին երանգ մը կուտան լեզուին եւ իրենց վրայ կը կրեն ժամանակի ու միջավայրին դրոշմը :

Մեր ջանքը պիտի ըլլայ հետզհետէ եւ քայլ առ քայլ դիմել դէպի հոգեկան միութիւն, պայքարելով ամէն բանի դէմ, որ արգելք կը հանդիսանայ այդ միութեան, եւ անոր պատշաճեցնելով, անոր հետ հաշտեցնելով պատմական, աշխարհագրական եւ քաղաք. պայմանները :

Այս ուղղութեամբ աշխատանքներ սկսան կատարուիլ շատ կանուխ, բայց մանաւանդ մեզմէ շուրջ 100 տարի առաջ, գոնէ որքան ծանօթ է մեզի :

Անցեալ դարու յիսունական թուականներուն շարժում մը սկսաւ Պոլիս, ազգ. գիտակցութիւնը արթնցնելու համար եթէ ոչ համայն հայութեան, գոնէ անոր կէսին մէջ: Շարժման գլուխը անցած էին հոյլ մը ազգ. գործիչներ, — Ռուսինեան, Օտեան Պալեան, Աղաթոն, Սերվիչէն, Պէշիկթաշլեան, Ծերենց եւն., — որոնցմէ ոմանք լծուած էին զուտ վարչ. ուրիշներ՝ թէ վարչ. եւ թէ գրական գործունէութեան :

Մինչեւ այդ ժամանակ մենք ազգ չէինք, այլ՝ համայնք: Ոչ միայն զիրար չէինք հասկնար, այլ եւ զիրար չէինք սիրեր: Լուսաւորչ. Հայուն համար՝ իր այլադաւան եղբայրները — կաթոլիկը եւ բողոքականը — Հայ չէին, այլազգ էին: Կաթոլիկ Հայը ինքզինք «Ֆրանկ» կը համարէր, բողոքական Հայը՝ ամերիկացի կամ անգլիացի: Հայերէնը ամէնուն լեզուն չէր, այլ՝ ոմանց լեզուն: Կաթոլիկը կը խօսէր Թուրքերէն կամ Ֆրանսերէն, նոյնիսկ յունարէն, հայերէնը նկատելով լուսաւորչականի լեզու: Լուսաւորչ. Հայը իր կարգին կը խօսէր լեզու մը, որուն կէսը Թուրքերէն էր, տեղ տեղ նոյնիսկ բոլորովին Թուրքերէն: Չկար ազգ. միութիւն: Չկար մանաւանդ ազգ. ինքնագիտակցութիւն :

Այդ օրերուն, «կաթոլիկ» Հայ մը՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան՝ բարձրացուց ազգ. միութեան դրօշը: Միւս դրօշակիրներն էին մեր արդէն յիշատակած գործիչները՝ Ռուսինեան, Օտեան, Պալեան, Սերվիչէն, Ծերենց եւ այլն: Ազգ. ամբողջականութեան համար վնասակար համարելով կրօն. բաժանումները, Պէշիկթաշլեան սկսաւ քարոզել «միութիւն եւ եղբայրութիւն»: Այս նպատակին հասնելու համար Սրապիոն Հէքիմեանի հետ հիմնեց «Համազգեաց» ընկերութիւնը: Գրեց, գործեց, խօսեցաւ՝ «եղբայրութիւն»ը ունենալով իրեն հովանի եւ զայն փառաբանելով տաղի մը մէջ, որուն բառերը մոռցած ենք հիմա, բայց ոգին կը յիշենք, պիտի յիշենք առ միշտ :

Ահա միայն քառեակ մը «Եղբայր եմք մեք» խորագրուած այդ տաղէն.

— « Տուր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր եմք մեք.
— Որ մըրրկաւ էինք զատուած.— Բախտին ամէն
ոխ չյարմենդ — Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց.
— Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն — Քան զանձկալի «եղբայր» անուն »:

Պէշիկթաշլեան կաթոլիկ Հայերուն մէջ հետզհետէ տարածեց հայերէնը իբրեւ մայրենի լեզու։ Թատերախաղեր գրեց եւ ազգ. հերոսներ բեմ հանեց։ Դերասանախումբ կազմեց իր գրած թատերախաղերը ներկայացնելու համար։ Լսարան հաստատեց ազգասիրական եռանդը արծարծող նիւթերու մասին խօսելու համար կաթոլիկ Հայերուն։ Երգեր յօրինեց եւ, առանձին եղանակներ յարմարցնելով անոնց, տարածեց երգ չունեցող կամ միայն Թուրքերէն շարքիներ երգող հասարակութեան մէջ։

Երբ օր մըն ալ, վերջապէս, մեռաւ այս Հայը, որ ոչ կաթոլիկ էր, ոչ լուսաւորչական, ոչ բողոքական, այլ միայն Հայ, կաթոլիկ կղերը, գլխաւորութեամբը կաթոլիկ պատրիարք Անտոն Հասունի, ոչ միայն մերժեց «մատուցանել քրիստոնէական վերջին մխիթարութիւնը», այլ եւ նոյն իսկ չուզեց «թաղման արժանացնել անոր դին»։ Ներսէս պատրիարք ստիպուեցաւ յայտնել կաթոլիկ պատրիարքարանին, որ եթէ յանձն չառնէ արժանաւոր շուքով կատարել մեծ բանաստեղծին եւ մեծ Հային յուղարկաւորութիւնը, ինք պատրաստ է կատարելու այդ պարտականութիւնը։ Այս սպառնալիքը, որ զգաստութեան հրաւէր մըն էր միաժամանակ, տուաւ իր բարերար արդիւնքը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ աննախընթաց շուքով, դաւանական տարբերութիւնները լռեցին «եղբայրութեան» երգիչի յիշատակին առջեւ, եւ անոր դերեզմանը այնուհետեւ դարձաւ տեսակ մը ուխտատեղի հայութեան համար, առանց դաւանանքի խտրութեան ։

Եղբայրութիւն ... Ասիկա բառ մը չէր միայն ,այլ նաեւ ուխտ մը ։ Ծածանող դրօշ մը, որուն աննահանջ ախոյեանը եղաւ Պէշիկթաշլեան, թէ մահէն առաջ՝ խօսքով ու գործով, եւ թէ մահէն վերջ՝ իր անունով ու գրական վաստակով ։

Պէշիկթաշլեանի մահէն քառորդ դար ետք, «Եղբայրութեան» դրօշը բարձր բռնեց Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի կուսակցութիւնը։ «Մահ կամ ազատութիւն» նշանախօսքին անմիջապէս քովիկը, Դաշնակցութիւնը արձանագրեց անձկալի եղբայր անունը։

Ազգին զաւակները, որոնք բաժնուած էին իրարմէ «մրրկաւ» կամ առանց մրրիկի, կրկին միացան։

Հիմա այլեւս չկայ լուսաւորչական Հայ ։
Չկայ կաթոլիկ Հայ ։
Չկայ բողոքական Հայ ։
Կան միայն ՀԱՅԵՐ ։

Պէշիկթաշլեանէն վաթսունըհինգ տարի ետք, ուրիշ մեծ Հայ մը, Աւետիս Ահարոնեան, ի լուր եւ ի յուշ բոլորին, կը յայտարարէր.— «Ես ոչ ռուսահայ եմ, ոչ Թիւրքահայ, ոչ պարսկահայ, այլ միայն Հայ»։

Հիմա այլեւս չկայ ռուսահայ ։
Չկայ Թրքահայ ։

Չկան պարսկահայ, հնդկահայ, եգիպտահայ, Ֆրանսահայ, ամերիկահայ ։
Կան միայն ՀԱՅԵՐ ։
Պէտք է, որ ՀԱՅԸ յաղթէ Հայերուն ։
Պէտք է, որ ԼԵԶՈՒՆ յաղթէ լեզուներուն ։
Պէտք է, որ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ յաղթէ Հայաստաններուն ։

Մէկ տեսակ Հայ, մէկ տեսակ լեզու, մէկ տեսակ հայրենիք ։

Մենք, վերջամնացները մեր սերունդին, մեզմէ վերջիններուն կը փոխանցենք ահաւասիկ մեր կտակը.— Ամբողջական Հայ եւ ամբողջական Հայաստան ։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԽԵ՞ՂՃ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ

— Ոչ, բացարձակօրէն սխալ է ձեր այն յայտարարութիւնը թէ կիները, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, կ'ուզեն այրերու տիրապետութեան յանձնուիլ... Շատ բացառիկ պայմաններու մէջ, այո, կրնայ այդ տեսակ բան մը պատահիլ , բայց միշտ կինն է որ կը տիրապետէ եւ պէտք է տիրապետէ, մանաւանդ տունէն ներս ։ Այս մարզին մէջ Ամերիկուհին իր դերը սքանչելի կերպով կը կատարէ, շատ ապրի ...

Ամերիկացի փափկասուն մը, հաւանաբար նորելուկ հարս, մօտաւորապէս այս բառերով շարադրուած բողոքագիր մը ղրկած է տեղական թերթի մը խմբագրին, որ անխոհեմութիւնը ունեցեր է այդ վտանգաւոր միտքը յայտնելու — կիները կ'ուզեն որ այրերը իրենց վրայ տիրապետեն ...

Երեւի, խմբագիրը ամուսնացած է գառնուկի պէս հեզահամբոյր եւ հին օրէնք Հայուհիի մը հետ եւ իր ուզածին պէս կը պոռայ, կը կանչէ տունէն ներս։ Մի հարցնէք թէ տունէն դուրս ով է որ իր վրայ կը պոռայ ...

Բողոքարկու փափկասունը իրաւունք ունի ջրելու խմբագրին անխոհեմ յայտարարութիւնը , քանի որ Եւայի աղջիկները, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ամէն ազատութիւն կը վայելեն՝ տունէն ներս թէ տունէն դուրս։ Շատ անգամ, իրենք են որ կը հագնին տաբատը, իրենք են որ կը ծխեն, կը ճնկեն եւ գիշերը տուն կը վերադառնան, երբ որ բարեհաճին ...

Բայց, այդ զանգուածին մէջ սակաւաթիւ են Հայոց ազգին աղջիկները։ Մանաւանդ անոնք, որոնք «երկիր»ը ծնած էին եւ այս ափերը նետուած են մեզի ծանօթ փոթորիկներուն պատճառաւ ։

Հայ կնիկին բերնի՞ն է ինկեր որ պիտի տիրապետէ եղեր տունէն ներս։ Ա՞ն ով է որ բերան պիտի բանայ եւ պզտիկ դիտողութիւն մը պիտի թօթովէ իր Հայ կողակցին, որ ըստ ասիական աւանդութեան, ընտանիքին «գլխաւորն» է, «Թագաւորը» եւ իր փափաքն անգամ հրաման մըն է միշտ տունէ ներս ։

Խեղճ հայ կիներ, հայ մայրիկներ — խօսքս նորելուկներուն մասին չէ, անշուշտ։ Անոնք, իրենց դատը պաշտպանելու ձեւերը գիտեն եւ «աղա»յին հրամաններուն պէտք չունին։ Մեծ բան է, եթէ «աղան» , ինք, արտօնութիւն չխնդրէ իր գեղեցիկ — կամ տգեղ — կէսէն՝ ժողովի երթալու կամ կառքը դուրս հանելու համար ։

Ինչ պատկերազարդ պատմութիւններ լսած եմ եւ ինչ ողբերգական տեսարաններու ներկայ եղած եմ՝ ամէն տեղ ։

Կը ճանչնամ զոյգ մը։ Պատերազմի օրերուն, շաբաթը քանի մը իրիկուն իրենց էինք՝ չորս, հինգ հոգի։ Հոգեշահ զրոյցներ կ'ունենայինք պատերազմի ընթացքին ու վախճանին մասին ։

Ու կը պատահէր որ տանտիկինը, վախով, դողով, կարծիք մը յայտնէր։ Խեղճ կինը, հազիւ բերանը բացած, «էֆէնտին» կը պոռար.

— Դուն խօսքի մի խառնուիր, քու խելքդ չի հասնիր։ Օր մը գլուխդ պիտի իջեցնեմ որ հասկընաս... Ցայտէ՛ դուրս...

Մենք, գետնէ գետին կ'անցնէինք, տիկինը կը կարմրէր ու գլխիկոր, սենեակէն դուրս կ'ելլէր...

Մեր հայ քոյրե՞րն են որ պիտի տիրապետեն՝ տունէն ներս։ Չեմ կարծեր, որքան ատեն որ հայ ամուսինը բան չէ փոխած «երկրէն» բերած իր բարի սովորութիւններէն...

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

Ժեռոմ Թառօ

Ինչպէս գրած էինք, իր եղբօր Ժան Թառօյի մահէն գրեթէ տասը ամիս ետք՝ աչքերը փակեց նաեւ Ժեռոմ Թառօ, բարոյապէս չկրնալով դիմանալ իր եղբօր մահուան։ Մահը միայն կրցած էր բաժնել զիրենք։ Անոնք միացած էին տաղանդով եւ աշխատակցութեամբ ։

Ակադեմական Էմիլ Անրիօ անոր յիշատակին նուիրած գրութեամբ մը կ'ըսէ .— Երեւակայութիւնը կը բանի հոն ուր այլեւս ոչինչ կայ ։ Անսահման տխրութեամբ կը փորձեմ իբրեւ տակաւին ողջ ներկայացնել, երկու եղբայրները, բարեկամներս, երէցներս, որոնց վրայ կը հիմնայի քառասուն տարիէ ի վեր ։

... Երբ կ'ուզէի գիտնալ իւրաքանչիւրին բերքը գրականութեան, յօժարակամ կը պատասխանէին ։ Երկուքը միեւնոյն բաները կը մտածէին եւ գիտէին թէ միայն մէկ եղանակ կար զանոնք արտայայտելու։ Ամէն բանի մէջ կ'րնային տարբերիլ, սակայն բան մը կար որուն մասին համաձայն էին.— գտնել կատարելութիւնը ։ Այս միութեան շնորհիւ է որ անոնց ամէն մէկ գիրքը կը դառնայ միալար, միակտուր։ «Հոն էի, ահա թէ ինչ տեսայ», կ'ըսեն երկուքը մէկ բերան ։

Քանիներ ներկայիս կը շրջին աշխարհի մէջ նորը գտնելու համար։ Թառօները բախտ ունեցան հանդիպելու Մարոք, Սուրիա, Լիբանան, Պալքանները, գտնելով նոր նիւթեր եւ անտիպ տեսարաններ։ Անոնց նկարագրութիւնները նորութիւն էին 1910ի ատենները եւ երկար ատեն պահեցին իրենց արժէքը շնորհիւ անաղարտ ձեւի մը , որ ծանրաբեռնուած չէր աւելորդաբանութեամբ եւ որ իրաւ շեշտ մը ունէր ։

Անոնց գիրքերն են «Տինկլի», «Ատլասի Ջրջերը», «Արաբական Տօնը», «Խաչին Շուքը», «Երբ Իսրայէլ արքայ է», «Պառէսի հետ», «Այշէի վէպը» եւն. ։

Ժեռոմ չէր գրեր իր եղբօր մահէն ի վեր, ծանր հիւանդութեան մը մատնուած ըլլալով ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գ.— ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Առաջին կիրակին էր որ պիտի անցնէինք Ատանայի մէջ. հազիւ թէ լուսցած՝ արկածեալներու բազմութիւնը խռնուած էր եկեղեցիին բակին մէջ. գլխիկոր եւ յուսաբեկ, ձեռքերը ծալլած իրենց կուրծքերուն վրայ՝ այրիներու շարքը, դանդաղօրէն եւ երկչոտ քայլերով կը դիմէր դէպի եկեղեցի , որովհետեւ Պատրիարք. պատուիրակ Գնել Ծ. վրդ. խոստացեր էր պատարագ կատարել մեռեալներու հոգեհանգիստին ու սգաւորներու մխիթարութեանը համար։ Մեծ յուզում մը կը սաւառնէր դժբախտ ժողովուրդին վրայ, որովհետեւ ընդարմացած ցաւը առաջին օրերու ուժգնութեամբ արթնցեր էր իրենց սրտերուն մէջ եւ ամէն մէկ գլուխ քանի մը մեռել ունէր լալիք ։

Խարխափող դաւազաններու աղմուկը կը տնտնար բակին քարերուն վրայ եւ կը նշանակէր նաեւ պառաւ կոյրերը, որոնք ճակատնին երկնքին դարձուցած, ականջնին սրած ամենափոքրիկ շշուկին՝ կ'երթային դէպի խոստացուած մխիթարութիւնը ։

Աւերուած ու քանդուած քաղաքին մէջ միայն կանգուն մնացած Հայոց առաջնորդական եկեղեցիին բարձր աշտարակը կարծես կը նայէր իր շուրջ աւերակներուն. ու զանգակը համրացած՝ կը կախուէր հոն անդամալոյծ լեզուի մը պէս, որովհետեւ աղէտի օրէն ի վեր նոր տխրագին կամ ցնցուն զօղանջները լռեցուցեր էին սուգի համար ։

Երբ մենք մտանք եկեղեցի, պատարագը սկըսած էին արդէն։ Խուռն բազմութիւն մը, գրեթէ բոլորովին կազմուած այրիներէ եւ որբուհիներէ, կը լեցնէր տաճարը, գաւիթները ու վերնատունը։ Ճերմակ քօղերու եւ լաչակներու ներքեւ ծածկուած այդ սգաւոր գլուխներու անվերջ տողանցումը փոթորկալի վէտվէտում մը ունէր։ Ցնցոտիներով ծածկուած, խղճալի եւ թշուառ կանացի ամբոխին մէջ՝ այրերը ցանցառ ու խեղանդամ , այս վերջինները սեղմուած էին դասին ետեւը. իրենց ամէն մէկ շարժումին հականեխականներու բարկ հոտը կը սփռէր վիրակապներու ներքեւէն ու կը յիշեցնէր դեռ չբուժուած վէրքերը ու այն օրերուն, այն սեւ օրերուն թափուած արիւնը ... տժգոյն ու դողահար, անարիւնցած իրենց ստացած վէրքերէն ու անկէ ի վեր կրած չարչարանքներէն, անոնք աւելի տխուր եւ յուսաբեկ քան այրիացածները, լուռ ու չոր ու տենդոտ աչքերով կը հետեւէին արարողութեան ։

Անսահմանելի խռովք մը կը թրթռար մթնոլորտին մէջ. խունկի թանձր ծուխեր կը բարձրանային ու հետզհետէ անօսրանալով կը ծածանէին ու կը քողարկէին եկեղեցիին ձեղունը. երկու կողմէն պատուհաններէն եկող լոյսը սատափի ամոյն գոյն մը կու տար խառնուելով այդ բուրումնաւէտ ամպերուն, եւ երբեմն ժողովուրդը կը ծածկուէր խորհրդաւոր կէս մութի մը մէջ ու պատարագուորին ձայնը դողդոջուն ու կրօնական հրայրքով մը լեցուն՝ կը բարձրանար յամրօրէն յոյլ եւ նուիրական ելեւէջներով այդ արկածեալներու ամբոխին վրայ, որ հազիւ կը խեղդէր իր հեծեծանքը ։

Դասը կանգնած էին խստադէմ եւ տխուր քահանաներ, ամէնքն ալ մէյմէկ աղէտեալ վայրէ հրաշքով ազատուած ու ապաստանած հոս։ Անոնց արեւակէզ դէմքերը շրջանակուած էին ճերմակ մօրուքներով եւ անոնց մթին աչքերը դեռ պահած էին արհաւիրքի եւ սարսափի արտայայտութիւնը՝ երբ բազկատարած կը հետեւէին աղօթքներուն։ Հոն էր Ատանայի փոխ — առաջնորդ Տէր Արսէն քահանան իր փղձկած դէմքով եւ ցաւոտ աչքերով, պատրաստ ամէն բոպէ արտասուելու. հոն էր Տէօրթ Եօլի Տէր Սահակ քահանան, արի եւ վէս կանգնած, իր սակաւապէտ եւ խորհրդաւոր երեւոյթովը եւ որուն բազուկները դժկամակելով ամուլ աղօթքներու համար բարձրանալու, — սքեմի սեւ ծալքերուն ներքեւէն կարծես դեռ ինքնապաշտպանութեան օրերուն հրամանները կ'ուրուագծէին ։

Հոն էին նաեւ տարբեր եկեղեցիներու պատկանող եկեղեցականներ, Կաթոլիկ, Բողոքական , Յոյն, Ասորի եւ Քաղդէացի, ամէնքն ալ հաւաքուած Լուսաւորչի բազմաչարչար եկեղեցիին մէջ, վերջին մարտիրոսներու հոգիին հանգստեան համար իրենց աղօթքը ըսելու եւ եղբայրանալու այն մեծ եւ անսահման վշտի արտայայտութեան մէջ՝ որ քանդած էր այլազան աղանդներու մէջ եղած բոլոր սահմանները ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, 13 Փետրուար ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Դասախօս՝ Պատ. ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Դասակարգերու պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը»:

Պ. Օննիկ Պայրամեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Պարծաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Կ. Արբահամեան եւ զաւակը, Պ. Մ. եւ Օր. Ս. Պուտաքեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սահաթճեան, Տիկին Մէրտինեան (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Փրլանթի Պայրամեան, Այրի Տիկ. Արուսեակ Պայրամեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Հ. Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Օ. Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկին Գ. Պայրամեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկ. Օ. Պայրամեան (Զուիցերիա), Տէր եւ Տիկին Կ. Պայրամեան (Պոլիս), Տիկին Հ. Ընքապապեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Փրլանթի Գուլանճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Մալխասեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Տէր Թորոսեան (Տէսին), Քիլիմլեան (Փարիզ եւ Պոլիս), Ճէվէրեան, Պօղոսեան եւ Մէրտինեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, զոքանչին եւ ազգականուհիին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Լուսաբեր Ընքապապեան),

ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 5ին, Փարիզ, իր բնակարանին մէջ, 46 rue Lamartine, 65 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 9 Փետր. ժամը 3.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Rue Jean Goujon թիւ 15:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր 12 Փետր. ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ:

Պաշտամունքին եւ հանդէսին պիտի նախագահէ եւ պիտի քարոզէ Կաթող. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ պատարագի պիտի կարդացուի Վարդանի ճառը, պիտի երգուին «Նորահրաշը» եւ Հայրենաշունչ երգեր, երէց եւ կրտսեր դպիրներու կողմէ եւ պիտի ըլլան աւուր պատշաճի թելադրութիւններ նոր սերունդին:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայ դպրոցներու աշակերտները եւ ուսուցչ. կազմը:

Դիւան հոգաբարձութեան

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետրուար 15ի եւ 22ի կիրակիներ ժամը 15ին:
Պիւֆէ մատչելի գիներով:

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE
Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիտիա Կարին
(Իչխաղացեան)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Մոնթէվէրտէ, Շուպէրթ, Ռաւէլ, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆայա, Սայաթ Նովա, Սաթեան, Ղազարոսեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 4 Place de la Madeleine, S.V.P. եւ Իչքալացեանի 73 Fg. Poissonnière, Paris (9): Գին 200 ֆրանքէն 700 ֆրանք: Հեռաձայն Pro. 64-23:

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի եւն.:

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU 72-60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11.30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11.30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց աւելի ծախսի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անտիա Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրաեան (արտասանութիւն), Քէնէլլի եւ Բեթօ (նուագ):

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՀԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք:

Յետաձգուած է

Հայկանուշ Թորոսեանի նուագահանդէսը կրիփի հետեւանքով: Տեղի պիտի ունենայ կիրակի Մարտ 1ին, նոյն ժամուն:

Տոմսերը կը մնան ի զօրու:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ: Այս կիրակի, ժամը 16.30էն 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet, (Ա. յարկ):

Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները:
Ճոխ պիւֆէ:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.:
Հասցէ.— N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15
Ծանօթ.— Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 ֆրանք թիւը:
Լոյս տեսաւ 5րդ թիւը:

ԼԱՒԱԳՈՅՆ
ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆ ԵՒ ՖՈՒՐՆԻԹԻՒՐ
Դերձակներու համար
ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ ՄՕՏ

68, Rue Nationale, MARSEILLE
Téléphone : Colbert 33 - 22
Լաւագոյն ապրանք ամենաաժան գնով:

ՔԱՌԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն պատարագ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Արա Պարթեւեանի:

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Եւրոպայի Թեմին կաթող. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որեւէ ընկերութեան պատկանող նաւով կամ օդանաւով ՃԱՄԲՈՐԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէք Պ. Ժան Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

AMERICAN LLOYD

48 RUE DE LA REBUPLIQUE, MARSEILLE
Tél. CO. 47 - 22

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա: Ամէնէն հանգիստ ճամբորդութիւնը, ամէնէն նպաստաւոր գիներով, շնորհիւ իր 30 տարուան փորձառութեան:

Փարիզի մասնաճիւղին հասցէն 7 rue Auber, Paris

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—
Կիր. 8 Փետր. ժամը 16ին Վարանդեան խումբ:
Գշ. 10 Փետր. ժամը 21ին Համազասպ խումբ:
ՈՒՐԲԱԹ ժամը 21ին, Ակնունի ենթակոմիտէ:
ՇԱԲԱԹ ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէ:

Սոյն ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

(Շար.)

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը (métro Place d'Italie): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական դասախօսութիւն մը, այս կիրակի, ժամը 15ին, 27bis, rue Saint Justի մէջ, Առնուվիլ:

Կը դասախօսէ ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Նիւթ՝ Քաղաքական կացութիւնը:

Հաղորդակց.— Gare du Nordէն կառախումբ 2.15ին, կամ հանրակառք Porte de la Chapelleէն 268 եւ իջնել Terminus:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պասմաճեանէ 1000, եւ Տէր եւ Տիկին Զօրիկեանէ 1000, փոխան ծաղկեպսակի Պ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

X Այրի Տիկին Ա. Քասքասեանէ 500 եւ Պ. Շ. Քասքասեանէ 400 ֆր. ողբացեալ ԽՈՐԷՆ ՔԱՍՔԱՍԵԱՆԻ հոգեհանգիստին առթիւ:

DRAPERIES
FOURNITURES POUR TAILLEURS

VETTER

(Ets. TERZIBACHIAN)
34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE
MANUFACTURE DE V TEMENTS
Hommes - Jeunes-Gens

Ստիպողաբար կ'ուզուի

Խոհարարուհիի օգնական մը: Դիմել «Յառաջ»ի, անձամբ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ կը փափաքին արձանագրուիլ Մոնմորանսիի նոր ծերանոցին, կրնան դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10-12 Պ.-Ժ. Արթինեանի, 7 rue Copernic, Paris. Métro Victor Hugo:

ԴԻՒԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ
ՏԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Երգապնակներու (տիսք) մեծ հաստատութիւնը, ԱԼՔԱԶ տօնական օրերու առթիւ հրապարակ հանած է «տիսք»երու նոր շարք մը.—

Դերասան ԳՄԲԷԹԵԱՆԻՆ 6 լաւագոյն արտասանութիւնները:

Նոյնպէս ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴԻ հայերէն եւ սոլօ արեւելեան ոճով երգուած հեղինակութիւնները, 15 տիսք:

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերքովը ներկայիս մեր երգացանկը բարձրացած է 75ի: Այս բոլորը կեդրոնացած պիտի գտնէք.—

1.— ԱԼՔԱԶ՝ Մարսէյլ 23 rue St. Barbe (կեդրոնատեղի):

HATCHERIAN Լիոն, 65 rue Dunoir:

Այս երկու կեդրոնատեղիներուն մէջ «փիքըփ»ներ հաստատուած են: Փափաքողները կրնան ներկայանալ՝ կատարելու համար իրենց ընտրութիւնը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3600 ֆր

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 10 Février 1953 Երեքշաբթի 10 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6888 Նոր շրջան թիւ 2399

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԷՆ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, «Հասկ», ուշագրաւ խմբագրական մը հրատարակած է վերջին թիւին մէջ (1952 Հոկտ.—Դեկտ.):

Խնդիրը կը վերաբերի նոր կաթողիկոսին ընտրութեան, որ յետաձգուած է զանազան պատճառներով:

Այդ առթիւ յայտնելով իր տեսակէտները, կը յուզէ նաեւ, միասնականութեան խնդիրը: Ուրիշ խօսքով՝ հաւատարմութիւն Մայր Աթոռին:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու Կիլիկիոյ կաթող. ընտրութեան մասին:

«Հասկ»ի խմբագրականին մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց հատուած մը որ կրնայ նորութիւն համարուիլ նոյնիսկ... Էջմիածնի համար:

Ահաւասիկ այդ հատուածը.

—«Սփիւռքի ստուարաթիւ Հայութիւնը՝ ենթակայ իր պատկանած պետութեան քաղաքական ազդեցութեանց, չի կրնար քաղաքականապէս կապուիլ Մայր Հայրենիքի հետ, մանաւանդ ներկայ թնճուկային անդոհանքի օրերուն, երբ ջղաձգութիւններ քաղաքական գետնի վրայ ուժգին պրկումներով շարունակ կ'ոլորուին իր մէջ: Հայրենասիրութիւնը պէտք չէ որ շփոթուի քաղաքական ըմբռնումներու կամ գաղափարաբանութեանց հետ: Սակայն բոլոր Հայեր՝ ուր որ ալ գտնուին, հոգեպէս եւ բարոյապէս միշտ կապուած պէտք որ մնան Լուսաւորիչ Հօր Գահուն, յաւերժական Ս. Էջմիածինի, համազգային Արարատեան Մայր Աթոռին, ու անոր հանդէպ պահեն որդիական պատկառանք, սէր եւ հաւատարմութիւն, ինչպէս յանձն կ'առնուեցաւ (?)՝ Հռոմի գահին»:

Ինչպէս կը տեսնէք, մեծ բան մը չէ «Հասկ»ի ըսածը:

Այս տարրական պահանջը յիշեցնելու համար, անհրաժեշտ չէր իբրեւ օրինակ ցուցնել Հռոմը եւ լատին հաւատացեալը:

Մանաւանդ որ տարբեր բաներ են այդ երկուքին փոխադարձ յարաբերութիւնները:

Ուրեմն, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթն ալ տարադիր բացմութեանց եւ Մայր Աթոռի յարաբերութիւնները կ'ըմբռնէ միայն հոգեւոր եւ բարոյական իմաստով:

Այսպէս գիրք ճշդած էր, նաեւ, Հիւս. Ամերիկայի «Հայրենասէր Հաստատ» թեմին Երեսփ. ժողովը, 1952 Փետր. 11ին, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկելով.

— «Կը վերահաստատենք իրողութիւնն ու մեր համոզումը, թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ աշխարհի բոլոր հայ եկեղեցիներուն գլուխն է եւ որուն հոգեւոր ու կանոնականիրաւասութեան ներքեւ այս թեմը հաստատուած ու սահմանադրուած է, կը ներկայացնէ միայն հոգեւոր եւ եկեղեցական հեղինակութիւնը եկեղեցւոյ եւ թէ մեր եկեղեցւոյ կանոններով ան չունի եւ չի կիրարկեր քաղաքական հեղինակութիւն իր հօտին վրայ»:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, այս բանաձեւի դէմ բողոքեց «Էջմիածին», մասնաւոր խմբագրականով մը, ուր կ'ըսէր.

— «Հիմնովին սխալ է եւ ազգովին վտանգաւոր այն միտքը, ըստ որի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեանը վերապահւում է լոկ բարոյական, հոգեւոր իրաւասութիւն թեմերի վրայ: Դրանով ժխտւում է Մայր Աթոռի ոչ միայն պատմական դերն ու նշանակութիւնը, այլ, նաեւ նրա գոյութիւնը»:

Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը այս առթիւ սաստ մը ուղղելով Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդին (Տիրան Արք.), կ'ըսէր թէ կարգապահութիւնը խախտած է նաեւ Թէհրանի «Թեմական խորհուրդը»: Խմբագրականը «ինքնակոչ» կ'անուանէր այդ մարմինը, եւ կ'աւելցնէր թէ պիտի դիմէ Իրանի կառավարութեան:

Այդ ձեռնարկն ալ կատարուեցաւ, — Կաթողիկոսը պահանջեց լուծել Թեմական Խորհուրդը եւ բոլոր ազգ. մարմինները:

Ահաւասիկ անցուդարձ մը որ կը կարօտի լուրջ լուսաբանութեան: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ

Հայոց ազգին գրաշարները արծիւի աչք ունին եւ շատ անգամ, երբ նեղը մնան, բառերը կը շարեն երեւակայութեամբ: Ձէք մեղադրեր զիրենք, երբ գիտնաք թէ ի՛նչ կը քաշեն խեղճերը՝ ազգին ձեռագիրներէն:

Աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերը, տարին տասներկու ամիս, կը խնդրեն իրենց աշխատակիցներէն որ քիչ մը մաքուր գրեն, թուղթին մէկ էջին վրայ գրեն, տողերը իրարմէ բաց գրեն, լուսանցք ձգեն, մելանով գրեն, օտար բառերը հատիկ-հատիկ գրեն, ճանճի տոտիկ գիրերով թուղթ չլեցնեն, սիրտ-փոր հատցնել չտան, խմբագիրները չջղայնացնեն եւ գրաշարներուն աչքին լոյսին հետ չխաղան...

Ո՞վ մտիկ կ'ընէ: Հազար ըսէ, ականջ կախող չկայ: Դուն կ'ըսես, դո՛ւն կը լսես:

Խմբագրութիւնները բացարձակօրէն իրաւունք ունին զանգատելու եւ այդ խնդրանքները ներկայացնելու, որովհետեւ միայն Աստուած գիտէ իրենց քաշածը՝ ազգին «գրագէտ»ներուն եւ անգրագէտ»ներուն ձեռքէն:

Ի՛նչ ահաւոր ձեռագիրներ՝ խմբագրատուն կը հասնին, ամէն օր: Հետաքրքիր կրնայ այցելութիւն մը տալ խմբագրապետին գրասենեակը եւ տասը աչքով տեսնել... գեղագրութեան այդ նմոյշները: Մարդ, խիկապէս կ'ապշի կը մնայ թէ՝ գրաշարը ինչպէ՞ս կը կարդայ կարգ մը ձեռագիրներ, որոնց այլանդակութեան վրայ բարդուած է խմբագրին սրբագրութիւնը:

Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ սխալներ չպատահին: Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ մեր անմեղ գրաշարները իրարմէ զանազանեն «ո» եւ «ս», «չ» եւ «դ», «գ» եւ «դ», «ա» եւ «ու», «է» եւ «ե» տառերը՝ մանաւանդ օտար բառերու մէջ:

Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ խմբագրապետը սրբագրէ ձեռագիրը, երբ տողերը իրարու փակած են: Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ գրաշարը կարդայ մատիտով գրուած նիւթ մը:

Խօսք մտիկ ըրէք, սիրելի գրագէտներ եւ անգրագէտներ: Աճապարելու պէտք չունիք. շատ ժամանակ ունինք հատիկ-հատիկ գրելու համար: վերջապէս խմբագիր չէք եւ գրաշարը ներսէն — «Ձեռագիրը կ'ուզեմ» չի պոռար: Մա՛րդ ձեր ետեւէն ինկած չէ:

Մի՛ մոռնաք շատ կարեւոր պարագայ մը — Հայոց ազգին խմբագիրներուն եւ գրաշարներուն աչքին լոյսը ձեր պապուն ժառանգը չէ: Խիղճ ունեցէք, եթէ չէք ուզեր որ դամբուղը նետուին բոլոր անընթեռնելի ձեռագիրները:

Այս վերջնագիրը ձեր ականջին օղ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան կիրակի օր պատարագեց եւ քարոզեց Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց Արժանթինի եւ Պրազիլիոյ մէջ կատարած հանդանակութեանց եւ ուրիշ ձեռնարկներու մասին: Վարդապետը շատ գոհ է երկու գաղութներուն մէջ տիրող համերաշխութենէն եւ հանգանակութեան արդիւնքէն որ կրնայ աննախընթաց համարուիլ (ի նպաստ Երուսաղէմի վանքին): Այս առթիւ մաղթեց որ մեր գաղութին մէջ ալ հաստատուի նոյն համերաշխութիւնը:

✕ Սան Փաւլոյի մեր թղթակիցը Փետր. 3 թուակիր նամակով մը կը գրէ թէ հանգանակիչ յանձնախումբը հաւաքած է 600քոնթ որ հաւասար է եօթը միլիոն ֆրանս. ֆր.ի:

ՏԽՐՈՒՆԻ — Ա. ԿԵՎՐԷԿ

Բարեգործականի գրասենեակէն ցաւով կ'իմանանք թէ կիրակի առտու յանկարծամահ եղած է Պ. Աղոկոս Կեվրէկ:

Հանգուցեալը, 70ը անցած, Փարիզի հին գաղութին վերջին մնացորդներէն մէկն էր, բարեպաշտ եւ հաշտարար: Տարիներով եղած է անդամ եկեղեցւոյ վարչութեան եւ ուրիշ ազգ. հաստատութեանց:

«Կացութիւնը այնքան գէշ չէ»

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԻՐ ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏԷՆ.— ՖՐԱՆՍԱ ԿԱՐԳ ՄԸ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ, ԵՒՐՈՊԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՎԱՒԵՐԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— 50 ՏԱՐՈՒԱՆ ԶԻՆ. ԴԱՇԻ՞ՆՔ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

Պ. Ֆոսթըր Տալըս եւ իր հետեւորդները Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէնպուրկ եւս հանդիպելէ ետք վերադարձան Ուաշինկթըն: Վերջին օդակայանէն հրաժեշտ առած ատեն ըսաւ թէ «կացութիւնը այնքան գէշ չէ որքան կը կարծէի»: Այս առթիւ անգամ մըն ալ թելադրեց որ եւրոպական ազգեր վերջ տան իրենց «պատմական մրցակցութեան», աւելի լայն եւ աւելի խոր համերաշխութեան մը հիմերը դնելով: Յետոյ շեշտեց.

— «Ամերիկեան ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը կը խորհին թէ աշխարհի խաղաղութիւնը կրնայ տեւել միայն կազմակերպուած Եւրոպայի մը ստեղծագործ ճիգերով եւ գործակցութեամբ»:

Անգլիական մամուլին տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Տալըս կը յուսայ թէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը կրնայ վաւերացուիլ մինչեւ վեց ամիս, վեց զինակիցներուն կողմէ:

Լիւքսէնպուրկէն մեկնած ատեն, Պ. Տալըս չէր գիտեր թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ պիտի առաջարկուին դաշնագրին մէջ, մանաւանդ Ֆրանսայի կողմէ: Իր կարծիքով, նախատեսուած փոփոխութիւնները չեն կրնար խախտել դաշնագրին հիմքը:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Մէյէրի դահլիճը ամէն միջոց կը փորձէ, դաշնագրին վաւերացումը փութացնելու համար: Նախարարական խորհուրդը շորաթ օր քուէարկեց ինը յաւելուածպայմանագիրներ որոնք միւս հինգ զինակիցներուն պիտի հաղորդուին (Արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ):

Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ մեծ փոփոխութիւններ պիտի չկատարուին: Ֆրանսայի համար ամէնէն բարդ խնդիրն է Գերմանիոյ վերազինումը: Մինչեւ դաշնագիրը չվաւերացուի, այդ վերազինումը չի կրնար սկսիլ: Գլխաւոր բարեփոխումները կը բաղկանան հինգ մասերէ: Պայմանագիրներէն մին կը ճշդէ վեց զինակիցներուն քուէարկութեան եղանակը: Դահլիճը կ'առաջարկէ քուէարկութիւնը այնպիսի ձեւով մը կատարել որ արագօրէն վերազինուած Գերմանիա մը չկարենայ տիրապետել անուղղակի, մանաւանդ որ Հնդկաչինի պատերազմին հոգն ալ ունի:

Ուրիշ պայմանագիր մը կը վերաբերի Անգլիոյ ռազմական օգնութեան: Անգլիա յանձն առած է օգնել Եւրոպայի, համաձայն քսանամեայ դաշնագրի մը: Արդ, Ատլանտեանի դաշինքը 50 տարուան համար է: Այս դաշինքին մէջ նախատեսուած չէ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգներ կամ ուրիշ զինակիցներ պիտի քաշուին քանի տարի ետքը. բայց Ֆրանսա նախատեսելով թէ կրնայ մինակ մնալ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, իր վաղեմի ոսոխին՝ Գերմանիոյ հետ, կը պահանջէ Անգլիոյ զին. օգնութիւնը երկարաձգել մինչեւ 50 տարի:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Պ. Ռընէ Մայէր եւ Պ. Ժօրժ Պիտօ պիտի պնդեն այս կէտին վրայ երբ Լոնտոն երթան Եչ. օր: Այս առթիւ պիտի խօսին նաեւ Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշման եւ Հնդկաչինի պատերազմին վրայ. բայց տեսակցութեան գլխաւոր նիւթը պիտի կազմէ եւրոպեան բանակի դաշնագիրը:

Առաջին երկու յաւելուածներով Ֆրանսա կ'ուզէ ժամանակ ունենալ թէ պիտի կրնայ իր նաւորդ մը զօրամասերը հանել եւրոպեան բանակէն, ի հարկին պաշտպանելու համար իր գաղթավայրերը:

Պալքանեան Դաշինք

(ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ)

Յունաստանի արտաքին նախարարը, Ստեֆանոփուլոս, որ Պելկրատ կը գտնուի, յայտարարեց թէ մօտերս համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրեն Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ հետ, Պալքաններու պաշտպանութեան համար: Նախարարը այս մասին երկարօրէն խորհրդակցած է Թիթոյի եւ իր արտաքին նախարարին հետ:

Վերջնական համաձայնութենէն առաջ, խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի երեք երկիրներուն միջեւ, Փետրուարի ընթացքին: Յոյն նախարարը շատ գոհ կ'երեւայ իր տեսակցութիւններէն: «Այժմ պիտի ջանանք աւելի զօրական եւ ճշգրիտ եզրակացութեան մը յանգիլ: Ծրագրուած համաձայնութիւնը երբեք պիտի չհակասէ մեր յանձնառութեանց՝ իբրեւ անդամ Ատլանտեանի դաշնագրին: Ընդհակառակն, կրնամ ըսել թէ այդ համաձայնութիւնը պիտի զօրացնէ Ատլանտեանի դաշինքին պաշտպանողական ուժը: ՀԱԿը (Հիւս. Ատլանտ. Կազմ.) տեղեակ է մեր խորհրդակցութեանց: Պայմանները պիտի հաղորդենք, երբ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԳԷՏԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

Ինչ որ ըսինք անցեալ օր, աւելի շատ՝ անցեալի մասին էր : (Յառաջ, 7 Փետր.) :

Մեր մեծ գրողները խառնուեցան հայկ. կեանքին, ապրեցան օրուան տագնապը՝ իբրեւ հարազատ մասնիկը մեր ժողովուրդին :

Բայց, ճշդեցին իրենց դիրքը, համաձայն իրենց խառնուածքին ու սեփական մտածումին: Նոյնիսկ անոնք, որ կուսակցականի դրոշմ ունէին իրենց վրայ, պահեցին իրենց արուեստագէտի ու գրագէտի անկախութիւնը :

Ջեղան կաչաղակներ :

Այլ եղան մտքի ասպետներ, պաշտպան՝ իրենց ժողովուրդին կենսական շահերուն դրօշակիր՝ անոր դարաւոր իղձերուն ու ձգտումներուն. այսինքն՝ հաւատարիմ արտայայտիչը հայ հոգիին: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ կուսակցական մըն էր «Կարմիր Ժամուց»ի հեղինակը՝ Արփիարեան, որ գաւառացի խոնարհ քահանայի մը բերնով ազատութեան իր կարօտը աղաղակած էր, Հայու արդար ու ըմբոստ ոգին արտայայտած : Ո՞վ կրնայ պնդել թէ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան), Դաշնակցական էր, երբ իր հրաշալի «Պանդուխտի Նամակ»ները կը գրէր, ղարիպներու վիշտն ու կարօտը երգելով. կամ կարելի՞ է հակակուսակցական այլ գրագէտ Թլկատինցիի գործին մէջ որեւէ հետք գտնել իր քինախնդրութիւններէն, երբ գաւառի կեանքը կը պատկերացնէր այնքան ինքնատպութեամբ եւ գերազանց Հայու հոգիով :

Ո՞վ կրնայ հաստատել, թէ Զօպանեան մը եւ Թէքէեան մը, իրենց զուտ գրականութեան կամ քերթողական էջերուն մէջ, որոշ տարրեր ի յայտ բերած ըլլան իրենց կուսակցական ըմբռնումներէն :

Գրագէտներ են այս բոլորը, որոնք ուրիշ չափերու հետ, կրցած են վեր պահել իրենց գրականութիւնը, առօրեայ վէճերէն: Ճշդած են իրենց դիրքը եւ անկախ ոգիով հետապնդած ընդհանրական շահերը, ազգային շունչը իրենց տողերուն վրայ :

Բացատրելի է երեւոյթը :

Անոնք, իբրեւ գրագէտ, ծառայած են իրենց ժողովուրդին, ներշնչուելով անոր էական, հիմնական ձգտումներէն: Առաջնորդած են զայն, առաջնորդուելով՝ Հայոց պատմութեան հարազատ ձայնին ուանկնդիր: Իրենց սիրտն ու միտքը դրած հայ ժողովուրդի կենսաբաղձ սրտին, ուշադիր՝ անոր բաբախումներուն :

Տարակարծիք եղած են անոնք, յաճախ, առօրեայ շատ մը խնդիրներու մասին, բայց միշտ համակարծիք՝ հայութիւնը շահագրգռող,, հայ կեանքը յուզող յաւիտենական խնդիրներու նըկատմամբ: Համաձայն եղած են եւ, առնուազն, հոգիով ու մտքով գործակից, հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ Հայոց հայրենիքին անկախութեան գաղափարներուն շուրջ: Երգած են եւ աշխատած, քարոզած են ու ջատագոված հայութեան ինքնուրոյն ու ազատ կեանքը : Րաֆֆիէն մինչեւ Ահարոնեան, Պատկանեանէն մինչեւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Խրիմեանէն ու Ալիշանէն մինչեւ Վարուժան եւ Գրիգոր Օտեանէն մինչեւ Գ. Զօհրապ, բոլորը, սերունդով, խառնուածքով ու դաստիարակութեամբ տարբեր մարդիկ, հաւատարմօրէն ծառայած են հայ ժողովուրդին: Աշխատած են անոր հոգեկան վերելքին համար. անոր ինքնուրոյն մշակոյթին ու ազգային ճակատագրին համար :

Երգած են անոր վիշտը, բայց նաեւ անոր դարերու երազը. անոր ցաւն ու դառնութիւնը, բայց նաեւ անոր ըմբոստութիւնը: Պաշտպանած են գիրով ու գործով Հայուն Դատը, որ ազատութեան, անկախ գոյութեան եւ սեփական հայրենիքի դատն է: Այս գետնին վրայ՝ նման են բոլորը իրարու, իրենց ձգտումով, գործով ու կեանքով :

Խորապէս ազգային են ու հայ, իրենց ոգիով ու ներշնչումներով. համահայկական իրենց նպատակներով. եւ հպարտ ու անաղարտ իրենց կեցուածքով :

Հայուն վիշտին հետ են եւ նաեւ դարմանումի ճիգերուն. հայ մշակոյթին ու ազատութեան հետ, ինչպէս նաեւ ազատութեան պայքարին ու բողոքին հետ: Այո, բողոքին հետ մանաւանդ, Նալբանդեանէն մինչեւ Խրիմեան եւ մինչեւ հեզահամբոյր մեծ Նահապետը՝ Ալիշան …

Կրօնական թէ աշխարհական, արեւելահայ թէ արեւմտահայ, կուսակցական թէ անկուսակցական, բոլորը մէկ սեղանի շուրջ եւ մէկ նպատակի համար, որ ազգ. ազատագրութիւնն է :

Անոնք կատարած են իրենց պարտքը: Ազգակերտումի իրենց սեղծագործ դերը :

Յեղաշրջած են Հայոց պատմութիւնը եւ դրած զայն լուսաւոր ճամբաներու վրայ :

Յեղափոխած են Հայու հոգին եւ լոյսով, հըպարտութեամբ ու բարձրագոյն կեանքի մը ըղձանքով լեցուցած:

Ո՞ւր ենք այսօր :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԹՐՈՒՄԸՆ ԾԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Տնտեսական ձեռնարկներ Միջին Արեւելքի մէջ

Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր Եգիպտոսի եւ Լիբանանի մէջ, շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Թրումընի Դ. կէտի գործադրութեան մասին (օգնութիւն յետամնաց երկիրներու):

Մօտ երկու տարի առաջ ամերիկեան կառավարութիւնը Միջին Արեւելքի երկիրները մտաւ ընծաներով եւ գտած ընդունելութիւնը նման էր հին պատմութեան մէջ գրուածին ուր կ'ըսուէր «զգուշացիր անոնցմէ որ ընծաներ կը բերեն» :

Ընծան արհեստագիտական օգնութիւնն էր, Թրումըի ծրագրին Չորրորդ Կէտ, որ հիմա կը կոչուի «Արհեստագիտական գործակցութիւն» : Զանազան ճիւղերու պատկանող բազմաթիւ արհեստագէտներ եկան — ճարտարագէտներ, մասնագէտներ երկրագործական ճիւղի, հանք. առողջապահական, տնաշինութեան եւն .:

Մասնագիտական օժանդակութիւնը ընդունուեցաւ նախ Եգիպտոսի Ֆարուք Թագաւորի կողմէ, իսկ ներկայիս ալ կը շարունակուի զօր. Նեկիպի վարչութեան տակ: Օժանդակութիւնը ընդդիմութեան չհանդիպեցաւ Յորդանանի Թագաւորութեան սահմաններուն մէջ, որ արդէն ծանրաբեռնուած է Իսրայէլէն եկած 500 հազար գաղթականները պահելու համար: Իսկ պզտիկ չափով մըն ալ օգնութիւն եղաւ Իրաքի եւ Սէուտի Արաբիոյ, թէեւ վերջինը կրնար ինքն իրեն բաւարարել իր քարիւղի հորերուն ահագին եկամուտով : Սուրիոյ եւ Լիբանանի հանրապետութեանց ալ առաջարկներ եղան:

Սուրիան մերժեց Դ. Կէտի օժանդակութիւնը, առարկելով թէ կը նախընտրէր ինք ձեռք առնել իր տնտեսական դժուարութիւնները: Սուրիա երկիր մըն է որ չի նեղուիր բազմամարդութենէ : Իր ընդարձակ հողերը ոռոգուելով եւ բարելաւուելով կրնան ընդունիլ Իսրայէլի գաղթականները, եթէ միւս արաբական երկիրները ուզեն զանոնք վերջնապէս հոն տեղաւորել:

Լիբանան, որուն ժողովուրդը կը բաղկանայ քրիստոնեաներէ եւ Իսլամներէ , խառն զգացումներով դիմաւորեց ամերիկացի մասնագէտները : Նման բոլոր արաբ. սահմանակից պետութեանց, Լիբանան ալ կը մեղադրէ Ամերիկան, թէ օժանդակեց հրէական պետութեան ստեղծման եւ կողմնակից է անոր: Իսրայէլ միայն իր երկու միլիոնէ պակաս ժողովուրդով, նոյնքան ամերիկեան օժանդակութիւն կը ստանայ զանազան միջոցներով որքան բոլոր արաբ. երկիրները միասին եւ թէ դրամին մեծ մասը որ կ'երթայ այս երկիրները, գաղթականներուն համար է, որոնք այլեւս ետ պիտի չառնուին:

Ասոնցմէ զատ ուրիշ պատճառներ ալ կան որով Լիբանանի կառավարութիւնը, թէեւ չմերժեց Ամերիկեան օգնութիւնը, սակայն շատ դանդաղ շարժեցաւ, ստորագրելու համար պայմանագիրը: Լիբանանի ամերիկ. դեսպանը ստիպուեցաւ զգուշացնել կառավարութիւնը թէ ամերիկեան օժանդակութիւնը ետ պիտի առնուի, եթէ անյապաղ որոշում մը չտան: Կը թուի թէ այս խօսքը ազդեց:

Լիբանան ալ միւս երկիրներուն պէս ստիպուած էր փոխարժէք մը ցոյց տալ: Կառավարութիւնը նիւթական դժուարութիւններ ունէր: 1951—1953 ամերիկ. օժանդակութիւնը պէտք է հասնէր վեց միլիոն տոլարի եւ տեղական բաժինը կը հասնէր միայն 800 հազար տոլարի, սակայն մինչեւ իսկ այս գումարը նեղութիւն կը պատճառէր ելմտական նախարարին: Տեղական մամուլը հաստատեց թէ արտ. օժանդակութիւնը շատ քիչ էր եւ չէր արժեր նեղուիլ :

Նախ քան համաձայնութեան ստորագրումը 35 զանազան ծրագիրներուն համար , մասնագէտներ Լիբանան հասան, ինչպէս Միջին Արեւելքի միւս երկիրները, եւ սկսան քննութիւն կատարել: Առ նուազն երկու միլիոն տոլար արդէնծախսուած է պաշտօնէութեան եւ պիտոյքներու համար, թէեւ աշխատանքները չեն սկսած տակաւին:

Ամէն պարագայի մէջ, արհեստագիտական օժանդակութեան չափազանց պէտք կայ Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, ուր երկրագործութիւնը ճիշդ նոյն վիճակին է, ինչ որ Քրիստոսէ առաջ: Շատ աւելի սննդեղէն պիտի աճէր եթէ ջուր եւ մեքենաշարժ արօրներ ըլլային հոն : Եգիպտոսի մէջ Նեղոսը միշտ ջուր ճարած է, եւ հարիւր տարի առաջ շինուած թումբերու շնորհիւ ջուրը կը հոսի ամբողջ տարին: Հոն ամէն չերտ հող կ'օգտագործուի եւ դժուար է տեղ աւելցնել առանց նոր թումբեր շինելու, ինչ որ մեծածախս եւ երկարատեւ ձեռնարկ մըն է, եւ որ մտածել կու տայ եգիպտ. կառավարութեան եւ Անգլիացի եւ Ամերիկացի ճարտարագէտներուն :

Վերջին 10ամեակին Եգիպտոսի համար շատ ծանր հոգ մը եղած է ժողովուրդին արագ աճումը: Միեւնոյն հարցն է ինչ որ Հնդկաստանի եւ Իտալիոյ մէջ: Եգիպտոսի հողերուն 96.5 %ը անբնակելի է, որովհետեւ անապատ է: Հողին չորս կամ հինգ տասը առ հարիւրը պէտք է ապրեցնէ 22 միլիոն ժողովուրդ, որ տարեկան 400.000 կ'աւելնայ :

Ատոր համար եգիպտ. կառավարութիւնը հողային բարենորոգման ծրագիր մը մէջտեղ դրաւ, որով մեծ հողատէրերուն հողերը պիտի բաժնուին փոքր հողատէրերու միջեւ: Թէեւ այս ալ աւելի ուտելիք պիտի չբերէ, առնուազն հինգ տարի : « Արհեստագիտական օժանդակութիւն» յանձնախումբին խորհուրդ հարցուցին եւ քննութիւն մը կատարուեցաւ Ամերիկացի ագարակի մասնագէտի մը կողմէ թէ ինչպէս կարելի է աւելցնել արտադրութիւնը: Ամերիկեան երկրագործական ծրագիրները շատ ընդարձակ են :

Յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ թէ ինչ սխալներ ալ գործուած ըլլան, կ'արժէ շարունակել օգնութիւնը: Ճիշդ է որ փոքր գործի մը համար բազմաթիւ մարդիկ գործի լծուած են: Միւս կողմէ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ գործակցութեան մը առաջին քայլն է այս: Մինչեւ ձեւ մը գտնուիլը շատ մը խարխափումներ պիտի պատահին:

Նիւ Եորքի Թերթերը իրաւամբ դիտել կու տան թէ Դ. կէտը հրաշքներ գործեց, սովին առաջքը առնելով եւ մարախներու արշաւանքը խափանելով:

Թ. Ա. Թ.

Ձմեռնային Ողիմպիականը Կարմիշի մէջ

ՄԻՒՆԻԽ, (Յառաջ).— Երկու շաբաթէ ի վեր սկսած է Կարմիշի տարեկան ողիմպիականը : Միւնիխէնի այս լեռնային գեղեցիկ գիւղը իր դիրքով ու կլիմայով կարելի է յարմարագոյն վայրը դասել ձմեռնային մարզախաղերու համար : Այդ է պատճառը որ Կարմիշը մարզական համաշխարհային համբաւ մը կը վայելէ :

Տարուան բոլոր եղանակներուն Կարմիշը միշտ լեցուն է միջազգ. շրջիկներով որոնք ձմեռը մանաւորաբար դահուկի համար կու գան, իսկ ամառը բոլորովին տարբեր գեղեցկութիւն մը կը ներկայացնէ իր բարձր լեռներով, խոր անտառներով ու դաշտերով, եւ այցելուները հաճելի արձակուրդ մը կ'անցընեն : Այստեղէն հեռու չէ նաեւ Օպըրամերկաու գիւղը ուր տասը տարին անգամ մը տեղի կ'ունենան նշանաւոր Festspieleները, Յիսուսի չարչարանքներու մասին ներկայացումները, մասնակցութեամբ նոյն գիւղիբնակիչներուն:

Երկու շաբաթէ ի վեր Կարմիշը եռուզեռի մէջ է: Դարձեալ աշխարհի չորս կողմերէն միջազգային բազմութիւն մը անընդհատ կը դիմէ այս գիւղաքաղաքը: Բոլոր պանդոկները լեցուած են. նոյն իսկ ընտանիքներու մօտ դժուար է տեղ ճարել : Վայ անոր որ նախապէս սենեակ մը չէ ապահոված :

Հազիւ կայարանէն դուրս ելած, կը նկատեմ այն տօնական երեւոյթը որ կը տիրէ չուրջս : Հակառակ ձիւնին ու փոթորիկին, դրօշազարդ փողոցներուն մէջէն ուրախ - զուարթ բազմութիւն մը կը փութայ դէպի մարզադաշտը: Միակ խօսակցութիւնը օրուան մրցումներն են: Աշխարհի բոլոր լեզուները կարելի է լսել, նոյն իսկ հայերէն :

Կարմիշի այս տարուան Ողիմպիականի խաղերը բախտաւոր սկզբնաւորութիւն մը չունեցան: Արեւմտեան Գերմանիոյ նախագահը՝ Հոյս բացումը կատարելով, իր ճառին մէջ ջերմ մաղթանքներ ըրաւ անոնց յաջողութեան համար. սակայն ձախողանքները իրարու յաջորդեցին : Շատ մը մարզիկներ վիրաւորուելով, ստիպուեցան լքել մարզադաշտը: Իսկ քանի մը օր առաջ պատահեցաւ ամէնէն եղերականը՝ Ֆելիքս Ենտրիխի մահացու արկածով :

Երեսունըմէկ տարեկան զուիցերիացի այս նորահաս «Պոպ»ը, սահնակի համաշխարհային ախոյեանը իր չորս հոգինոց սահնակով կը սուրար ժամը հարիւր քիլոմեթր արագութեամբը: Ճիշդ հասած էր անկիւնադարձ մը ուր պիտի դառնար եւ ահա պատահեցաւ ահաւոր դժբախտութիւնը , սահնակը իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով գծէն դուրս թռաւ եւ նոյն ուժգնութեամբ բախեցաւ ծառի մը: Ֆելիքս Ենտրիխ վայրկենապէս մեռաւ, իսկ իր երեք ընկերները ծանրօրէն վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան ուշաթափ: 30.000 սարսափահար հանդիսականներուն մէջ կը գտնուէր նաեւԵնտրիխի երիտասարդկինը: Երկու շաբաթ առաջ ամուսնացած էին եւ Կարմիշ էին եկած միաժամանակ իրենց մեղրալուսինը անցընելու: Այս ողբերգութենէն վերջ, խաղերը երկու օրուան համար ընդհատուեցան, ի նշան սուգի: Կարմիշը, ինչպէս նաեւ ամբողջ մարզա-

Գաղութէ գաղութ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 4 Փետր. (Յառաջ) .— Լիբանանի Գաւառ. Ժողովի Յունուար 30ի նիստը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Տ. Խորէն եպիսկ.ի եւ ատենապետութեամբ Պ. Միսակ Աղիրեանի :

Ներկայ էին 20 երեսփոխաններ :

Ժողովի միակ օրակարգն էր Բարեգործականի Ամերիկայի մէջ կատարած հանգանակութեան եւ դպրոցաշինութեան հարցին քննութեան շարունակութիւնը: Այդ խնդրի շուրջ կարդացուեցաւ Կաթող. Տեղապահին Հոր 30 Յունուար թուակիր նամակը, որ Ազգ. իշխանութեան եւ Բարեգործականի միջեւ ծագած վէճը հարթելու համար կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէր :

Քանի մը երեսփոխաններ խօսք առնելով մանրամասն բացատրութիւններ տուին խնդրի էութեան շուրջ, արդար գտան Ազգ. իշխանութեան դիրքը, առաջարկեցին խնդիրը քննել իր ամբողջութեան մէջ եւ իրաւարար ճանչնալ միայն Ազգ. իշխանութիւնը հանգանակուած գումարներուգործածութեան համար, Բարեգործականի տալով հսկելու պաշտօնը միայն :

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ առաջարկուեցաւ ներկայացնել բանաձեւ մը: Պ. Պ. Մ. Տէր Գալուստեան, Տոքթ. Մ. Հայրապետեան եւ Տօքթ. Ա. Գապագեան ներկայացուցին հետեւեալ բանաձեւը, որ ընդունուեցաւ 19ի դէմ 20 ձայնով.

«Ազգ. Գաւառ. Ժողովը , լսելէ եւ յաջորդական երկու նիստերու ընթացքին քննելէ վերջ , Ազգ. վարչութեան Քաղաք. Ժողովի գրաւոր զեկուցումը եւ բերանացի լուսաբանութիւնները , Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան կողմէ ազգ. դպրոցներու շէնքերու շինութեան ի նպաստ հանգանակուած գումարներուն շուրջ կատարուած բանակցութիւններու մասին, կ՚որոշէ .—

Ա.— Վերոյիշեալ գումարները կը պատկանին հայ առաքելական համայնքին .

Բ.— Այդ գումարներուն իրաւատէրն է ու կը մնայ Ազգ. իշխանութիւնը »:

ԽՄԲ.— Այս առթիւ ստացած ենք երկու թղթակցութիւններ որոնք պիտի հրատարակուին յաջորդաբար :

կան աշխարհը կ՚ողբան այս երիտասարդ ու խոստմնալից ախոյեանին մահը: -

Մինչեւ հիմա տեղի ունեցած մրցումներուն մէջ փայլուն յաջողութիւններ ձեռք բերին Աւստրիացիները , Ֆինլանտացիները , Նորվեկիացիները, եւ Շուէտացիները : Իսկ մեծագոյն անակնկալը եղաւ Ամերիկացիներու չորս հոգինոց սահնակի վազքը որ առաջնութիւն շահեցաւ նահատակ Ֆելիքս Ենտրիխի տեղը: Երկրորդ տեղը տուին իրենց մեծ հակառակորդին, գերմանական խումբին որ անցեալ տարի համաշխարհային ախոյենութիւնր շահած էր Ֆրանսայի մէջ :

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

«ՊՆԱԿ ՄԸ ԿԵՐԱԿՈՒՐ» .— Փետր. 1ին տեղի ունեցաւ Լիբանահայ Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան կազմակերպած «Պնակ մը Կերակուր»ի հանգանակութիւնը,որ ինչպէս ամէն տարի այս անգամ եւս մեծ ընդունելութիւն գտաւ բոլոր խաւերուն մէջ:

Հանգանակիչ յանձնախումբերը ամէն անգամ ալ խանդավառ տրամադրութեամբ վերադարձան Օ. Խաչի գրասենեակը եւ իրար գերազանցելու փութկոտութեամբ հաղորդեցին հանգանակութեան արդիւնքները Պէյրութի զանազան թաղամասերուն մէջ :

Ժողովուրդը ամէն տեղ ցոյց տուաւ համակրական վերաբերում: Նուէրները եղան լիաբուռն ու սրտաբուխ :

Հակառակ տիրող տնտես. տագնապին, հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս իր համակրանքը յայտնեց Լիբանահայ Օգնութեան Խաչի այս ազգօգուտ ձեռնարկին : Հանգանակութեան արդիւնքը մօտաւորապէս հասաւ 12.500 լ. ոսկիի :

ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՆ, 4 Փետր. (Յառաջ) .— Գերման կառավարութեան որոշումով բոլոր օտար տարագիրները մինչեւ 1953ի վերջը նոր շինուած շէնքերուն մէջ պիտի տեղափոխուին: Եւ այսպէս վերջ կը դրուի «լակէր»ներու կեանքին: Արդէն այս տարի բազմաթիւ տարագիրներ տեղափոխուած են նոր բնակարաններուն մէջ փոքրիկ ամսավճարով :

Բոլոր օտար տարագիրները դրամական օգնութիւն կր ստանան գերման կառավարութենէն , ամէն ամիս եւ նաեւ բժշկական ձրի դարմանումներ: Այս օտար տարագիրներուն մէջ կան 5 — 6 հարիւր Հայեր որոնք մեծ յոյս ունէին Անչայի կարգադրութեամբ Լիբանան մեկնելու , բայց գրասենեակէն տեղեկացուցին թէ Լիբանան պիտի մեկնին այն տարագիրները որոնք հիւանդ են:

Անչայէն այս տեղեկութիւնը չառած շատերը մերժած էին Լիբանան երթալ ,որովհետեւ գիտէին թէ եթէ Գերմանիայէն մեկնին իրենց ապրուստը պիտի դժուարանար: Հոս գոնէ կառավարութենէն ամիսր 100—120 մարք դրամ կր ստանան եւ քիչ շատ կ՚ապրուին :

× Պոսթընի Նորեկ տարագիրներր Ծնունդի առթիւ 165 տոլար ղրկած են Պավարիոյ տարագիրներուն: Նաեւ Նիւ Եորքի Հ. Բ. Մ.ը 33 ուտեստեղէնի ծրարներ; Բաժանումը կատարուեՊ. Մաքս Պարոնեանի միջոցաւ :

ՌՈՒՍԵՐԸ Պալթիկի ամբողջ եզերքին կը շարունակեն ամրութիւններ շինել, ծովափէն 20 քիլոմեթր դէպի ներս: Այս գիծը կը սկսի Ֆինլանտիոյ սահմաններէն եւ կ՚երկարի մինչեւ գերմանական Ռոսթիկէն կղզին:

Այս ամրութեանց մէջ կ՚աշխատին 60 հազար գերման եւ լեհ բանուոր, որոնք կր շինեն ծովային ու օդային խարիսխներ, ամրացեալ կեդրոններ եւ հրթիռներու արձակման յատուկ խարիսխներ :

Ռուսիա խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտայ Պալթիկի եզերքներուն պաշտպանութեան եւ ամէն միջոցի կը դիմէ գաղտնի պահելու համար այս շինութիւնները :

Թրքապատում

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ հետպնդումները կը շարունակուին «Միլլիյէթճիլէր» հոսանքին դէմ որ կըպաշտպանուի... Մոսկուայի կողմէ: Շատ մր տուներ խուզարկուեցան :

Յունուար 27ին Միլլիյէթճիլէր Միութեան նախագահ եւ Սպարթայի երեսփոխան Սայիտ Պիւկիճ մասնակցելով Դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին, հարցուց թէ Ատնան Մէնտէրէս որ դեռ ամիս մը առաջ կրակ կը ժայթքէր Հալք կուսակցութեան դէմ, ի՞նչ պատճառներով ծանօթ ճառերը խօսեցաւ Իզմիրի եւ Կազի Անթէպի մէջ, ինչո՞ւ լեզուն փոխեց, եւ Միլլիյէթճիլէր Միութիւնն ալ ինչո՞ւ փակուեցաւ:

Պիւկիճ պահանջեց որ խնդիրը օրակարգի առնուի եւ վերլուծելով իր հարցագիրը, ըսաւ թէ քանի որ քաղաքականութեան փոփոխութիւն մը կայ, պէտք էր լուր տալ խորհրդարանական խմբակին եւ այս մասին հարցադրում կատարել:

— Կը տեսնեմ որ, ըսաւ երեսփոխանը, ամէն ոք ներկայ է հոս, բայց կը բացակային վարչապետը եւ դատական նախարարը: Կ՚երեւի կը խուսափին պատասխանելէ իմ հարցագրիս, բոլոր նախարարները հոս են, անոնք մասնաւոր դիտումով մը չեն եկած :

Մուամմէր Ալագանթ առարկեց եւ պոռաց նախագահին. — Եթէ խօսք չտաք իրեն, չի կրնար խօսիլ օրակարգին մաս չկազմող նիւթի մը մասին: Խօսք մի տաք, թող իջնէ բեմէն :

Նախագահը ջանաց լռեցնել ատենախօսը :

— Իջէք, վար իջէք, էֆէնտիմ , խօսք չեմ տար ձեզի, չէք կրնար այս ձեւով խօսիլ, նիւթէն եւ օրակարգէն կը շեղիք :

Պիւկիճ առարկեց թէ խօսելու իրաւունք ունի, եւ թէ իր հարցագիրը պէտք է ստիպողաբար օրակարգիանել: Սպարթայի երեսփոխան Իրֆան Աղսու եւս խօսք առնել ուզեց, բայց Ալագանթ անընդհատ կ՚ընդմիջէր .

— Չէք կրնար վիճաբանութիւնր շարունակել, չէք կրնար խօսք տալ:

Նախագահը այս անգամ կտրուկ շարժեցաւ եւ լռեցուց Պիւկիճը:

Երեսփոխանը իջաւ բեմէն, բայց պահանջեց որ իր հարցագիրը օրակարգի առնուի: Այս պահանջը քուէի դրուեցաւ եւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ օրակարգի անցնել :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ամէնէն աւելի կրթ. նախարար Թէվֆիք Իլէրին յուզուած կ՚երեւէր: Մանաւանդ երբ Պիւկիճի հարցագիրը օրակարգի առնուեցաւ, Իլէրիի յուզումը ակներեւ էր:

ԱՖԻՈՆ-ՔԱՐԱՀԻՍԱՐ — ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ դպրոցին Փետր. 2ի հանդէսի մասին նկարագրութիւն մը ստացանք շաբաթ օր , երբ արդէն տպուած էր ուրիշ թերթի մը մէջ : Կ՚իմանանք թէ հանդէսը յաջող անցած է եւ նուէրներէ գոյացած է 42.000 ֆրանք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գ.— ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Այդ պատկերը կը յիշեցնէր քրիստոնէութեան առաջին դարերը. ուխտուածներու եւ զոհուածներու թափած արիւնի հետքերը դեռ խոնաւ էին ու անոնց հոգին էր որ կարծես կը մխար ծածանող խունկի ալիքներուն մէջ:

Որչափ ատեն որ ժողովուրդը ինքզինքը բռնեց , որքան ատեն որ հեծմունքները ու հառաչանքը խեղդուած մնացին իրենց կուրծքերուն մէջ, կարելի եղաւ հետեւիլ կրօն. արարողութեան ... երբեմն ցաւի ու վերյիշումի սարսուռ մը կ՚ալեկոծէր սպաւոր ամբոխը... երբեմն ալ մոլեռանդ տենչանքը խաղաղութեան ու հանգիստի, կը փայլատակէր աչքերու մէջ... Այդ բիւրաւոր նայուածքներու մօղութիւնը հետզհետէ ցաւագին զգայնութիւններով կը տանջէր մեզ. այդ պահուն էր որ պատարագիչը ժողովուրդին դարձած խաչակնքելով միջոցին մէջ ըսաւ .

— Խաղաղութիւն ամենեցուն...

Օհ այն տենչալի հառաչանքը որով այդ սփոփարար խօսքերը ընդունուեցան, ժողովուրդին զանգուածը իր հիմէն դղրդեցաւ ու արցունքներ հոսեցան մեղմօրէն այտերու վրայ. ու այդ խաղաղութեան բաղձանքը ոչ թէ միայն այդ րոպէին համար էր, ոչ թէ այդ որոշ մարդկային բեկորին համար՝ այլ անիկա կը հնչէր բարձր ու անդիմադրելի , դարաւոր տառապանքին տակ կքած ու հալածանքի ուրուականներէն մոլորուած Ցեղին համար :

Պատարագը կը յառաջանար, աղօթքներու եւ շարականներու մեղեդիներէն օրօրուած մտածումս կը սլանար դէպի հեռուները, դէպի ապրուած անցեալ սեւ օրերը, ինքզինքս լքած ցաւի ալքերուն, կը զգայի անհատականութեանս աստիճանաբար նուաղիլը հաւաքական տառապանքին մէջ. նոր ձայն մը կը հնչէր՝ իմ հոգիիս մէջ ու տաժանելիօրէն կը զարթնէի նորատեսակ գիտակցութեամբ մը... ու այդ պահուն էր որ հաղորդուեցայ իմ Ցեղիս ճշմարիտ ճակատագրին հետ ... Այդ պահուն էր որ վերապրեցայ բոլոր այն դժոխային տագնապները՝ որոնք պատմեր էին ինծի եւ որոնցմէ հեռու եւ օտար մնացեր էի այն օրերուն :

Նոյն այդ եկեղեցիին մէջ... սարսափահար եւ հալածական ժողովուրդը հաւաքուած էր նոյն այս տաճարին մէջ, այն օրն ալ կիները մեծամասնութիւն կը կազմէին եւ ամէն անգամ որ հրացանի ձայնը կը թափանցէր պատերը,չէին գիտեր թէ իրենցմէ ո՞րն էր որ այդ րոպէին կ՚այրիանար ... դուրսը կը զարնէին, կը զարնէին... աղջիկներ ու կիներ իրենց ճերմակ քօղերուն մէջ պատանքուած մեռելներու երեւոյթովը, մէկ րոպէէն միւսը գոյժերու կը սպասէին... արիւնը կը հոսէր: Վէրքերնին բաց, միսերնին պատառատուն թշնամիին գնդակներէն, քաղաքը պաշտպանողներէն ոմանք կուզային կռուէն ու եկեղեցիին սեմին վրայ հոգինին կ՚աւանդէին հոն ապաստանած իրենց սիրելիները փնտռելով խելայեղ եւ վերջին նայուածքով: Մէկ րոպէէն միւսը սեւ խուժանին դիմադրող բազուկները կը պակսէին. ուրիշներ կը դառնային հեւ ի հեւ, խեղանդամուած ու պայքարելու անկարող, եւ պէտք չկար որ տեսածնին պատմէին, որովհետեւ իրենց վառօդէ սեւցած դէմքերուն վրայ գրուած էր ամբողջ արհաւիրքը յուսահատութեան ...

Այդ նոյն տաճարին մէջ էր... հրացանները կ՚որոտային աւելի մերձաւոր, աւելի յաճախ ... ոդեւարներուն հնդիւնները խառն էին անէծքներով ... կիները դողդոջուն կը սեղմուէին տեղ տալու վերադարձողներուն եւ իրենց պաղատող նայուածքները ի զուր կը կառչէին սուրբերու եւ սրբուհիներու պատկերներուն... ի՞նչու անոնք, որոնց զօրութեանը հաւատացեր էին միշտ, անկարեկիր եւ ցուրտ կը մնային իրենց տառապանքին , ի՞նչ անէծք ու ի՞նչ պատիժ տնօրինուած էր իրենց համար ... ո՞ր կուտակուած մեղքերու քաւութեան համար էր որ Աստուած համր ու կոյր կը մնար, իբր թէ բացակայած ըլլար սրբատեղիէն ... Յանկարծ լուսաւոր ու չարագոյն յայտնութիւն մը երեւցաւ պատերուն վրայ... կրակի տուէն, քաղաքր կ՚այրէր. ամէն բան կորսուած էր :

Հետզհետէ աւելի մօտ հրացանները կը զարնէին ու գնդակները սուլելով կ՚անցնէին եկեղեցիին պատերուն վրայէն :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

վերջնական ձեւ առնեն: Դաշինքը բաց է ամէնուն առջեւ. ինչ որ կը նշանակէ թէ ոեւէ մէկուն դէմ ուղղուած չէ, այլ կը ձգտի դիմագրաւել որեւէ նախայարձակում»:

Պելկրատի տեսակցութեանց մասին պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ « կատարեալ համաձայնութիւն հաստատուեցաւ, մասաւորա պէս փոխադարձ պաշտպանութեան մասին »:

Պ. Սթեֆանոփուլոս ըսաւ թէ Թիթոյի հետ քննեցին նաեւ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութիւնները: Զուզեց կարծիք յայտնել, բայց չեչտեց թէ իր երկիրը կ'ուզէ որ անյապաղ կարգադրուին վիճելի խնդիրները: Իտալիա եւս տրամադիր է միանալու Պալքանեան դաշինքին, եթէ լուծուի Թրիէսթէի խնդիրը:

X Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, Աթէնք պիտի այցելէ Ապրիլ 13-16: Նախ Թուրքիա պիտի երթայ իր կնոջ հետ: Պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՏՈՒՐԲԻ ջարդին գերման ամբաստանեալներուն փաստաբանները պատասխանատու հռչակեցին Հիթլէրի կարգուսարքը, «որուն հետեւանքով զինուորները մտաւորապէս չէին կրնար դիմադրել սպաննելու հրամանին»:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ դեսպանը կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սթալինի հետ, որ ըսաւ թէ «պատերազմ չի կրնար ծագիլ, եթէ ամէն ազգ յանձն առնէ չխառնուիլ ուրիշ երկրի մը գործերուն »:

ԻՐԱՆԻ Երեսփ. Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց օրէնք մը որ կ'արգիլէ ոգելից ըմպելիները եւ հաշիշը, — առաջինը՝ վեց ամիսէն, միւսը՝ երկու տարիէն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, 13 Փետրուար ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Դասախօս՝ Պատ. ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Դասակարգերու պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը» :

Տէր եւ Տիկին Տաճատ Տողրամաճեան եւ զաւակը՝ Կարօ, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Տողրամաճեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տողրամաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահէ Վարդանեան եւ զաւակները՝ Արմենուհի եւ Ռուբէն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Խօզպէքեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մուշմուլեան (Տիթրոյիթ), Տէր եւ Տիկին Սիսակ Տողրամաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Տողրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աղասի Պէրպէրեան, Այրի Տիկին Ալիս Ճունկուրտայեան եւ զաւակներր կը ծանուցանեն իրենց զաւակին, եղբօրորդւոյն, քեռորդիին, հօրեղբօրորդւոյն, սանին եւ ազգականին

ՄԻՀՐԱՆԻԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 19 տարեկան երիտասարդ հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, 10 Փետր. ժամը 3ու կէսին, Շաւիլի մատուռին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի զայս իբրեւ այդ ընդունիլ:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր : Cercle Militaireի սրահներուն մէջ :

Մեթրօ Saint Augustin :

Նուագ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ եւն.:

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ԴԱՏԵՄՅԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔ - ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Դատեմի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ,, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն կէս գիշեր, Յոյներու սրահին մէջ, 5 Rue Bonnefoi.

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, բարեկենդանի հայրենի պարեր, նուագ, ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է : : Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր հայերը անխտիր:

ՃՇԴՈՒՄ .— Օր. Անժէլ Ոսդանեանի նշանախօսութեան առթիւ 1000 ֆր. նուիրած է Պ. Ապքազեան Շաւէն, եւ ոչ թէ Պ. Սապունճեան:

Մեծի Մոուսեսեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետրուար 15ի եւ 22ի կիրակիներ ժամը 15ին :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon :

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անտիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրխեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Քեճօ (նուագ) :

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» Թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի « ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը :

Տոմսերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք :

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, կիրակի օրը ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ :

Նախագահութեամբ Ծերակուտական Պ. VERDEILLEի եւ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐի :

Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

Օրքէսթր Ռիքօս Գուէօլ, Պանտ, աթրաքսիօններ

Նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսելով Pro. 82-38 եւ կամ Tro. 03-18:

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր 12 Փետր. ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ :

Պաշտամունքին եւ հանդէսին պիտի նախագահէ եւ պիտի քարոզէ Կաթող. պատուիրակ ՍԵ-ՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յետ պատարագի պիտի կարդացուի Վարդանի ճառը, պիտի երգուին «Նորահրաշը եւ Հայրենաշունչ երգեր, երէց եւ կրտսեր դպիրներու կողմէ եւ պիտի ըլլան աւուր պատշաճի թելադրութիւններ նոր սերունդին:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայ դպրոցներու աշակերտները եւ ուսուցչ. կազմը :

Դիւան հոգաբարձութեան

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզի նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետներէն Սարգիս Զիլինկիրեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ, յիշելով անոր եռանդուն գործունէութիւնը իբրեւ անդամ Հ.Մ. Ը.Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբին :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ԳՇ. 10 Փետր. ժամը 21ին Համազասպ խումբ :

ՈՒՐԲԱԹ ժամը 21ին, Ակնունի ենթակոմիտէ:

ՇԱԲԱԹ ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէ :

Սոյն ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը: Պիտի շարունակուի վիճաբանութիւնը Պ. Վ. Զէյթունցեանի դասախօսութեան, որու նիւթն է «Եւրոպական քաղաքականութիւնը հայկ. խնդրին վերաբերմամբ: Մուտքը ազատ է:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին Café Régent. Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թոքատցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքճեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին: Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ կը փափաքին արձանագրուիլ Մոնմորանսիի նոր ծերանոցին, կրնան դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10 - 12 Պ. Ժ. Արթինեանի, 7 rue Copernic, Paris. Métro Victor Hugo:

ԴԻՒԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 11 Février 1953 Չորեքշաբթի 11 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6889 Նոր շրջան թիւ 2400

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍԵՒ ԾՈՎ, ՏԱՐՏԱՆԵԼ ԵՒ Սուէզի ջրանցքը

Եգիպտոսի զինեալ ուժերու սպայակոյտը մանրամասնագիտական տեղեկագիր մը հրատարակեց Սուէզի Ջրանցքին պաշտպանութեան եւ արեւելեան Միջերկրականի ապահովութեան մասին:

Տեղեկագիրը կը ձգտի ապացուցանել թէ բնականաբար ազդու միջոց մը չէ եգիպտական հողին գրաւումը՝ ամրապնդելու համար նաւարկութեան ապահովութիւնը եւ ազատութիւնը: Այս առթիւ դիտել կու տայ թէ վերջին երկու աշխարհամարտներու ընթացքին Սուէզի Ջրանցքին նաւարկութիւնը չափազանց դժուարացաւ իբրեւ հետեւանք թշնամի ուժերու գործունէութեան. այնպէս որ Մեծն Բրիտանիա ստիպուեցաւ ընտրել աւելի երկայն բայց բաղդատաբար աւելի ապահով ճամբայ մը, — այն ուղին որ կ'անցնի Բարեյուսոյ Հրուանդանէն:

Ուրեմն, Սուէզի շրջանին ռազմագիտական կարեւորութիւնը աւելի շատ կախում ունի ամբողջ Միջերկրականի նաւարկութեան ապահովութենէն քան թէ բուն իսկ Ջրանցքին տիրապետութենէն.

Այս սկզբունքին վրայ հիմնուելով, եգիպտական բանակատեղին (սպայակոյտ) կը նախատեսէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կարելի է երաշխաւորել արեւելեան Միջերկրականի նաւարկութեան ապահովութիւնը: Իր տեսակէտով, այդ ապահովութիւնը կախում ունի.—

1. Ալպանիոյ մէջ հաստատուած խորհրդային ուղանաւերու պարպումէն:

2. Թուրք զօրքին մէկ յաջողութենէն՝ Նեղուցներու պաշտպանութեան առեն, յաջողութիւն մը որուն շնորհիւ պիտի փարատի Սեւ Ծովու ռուսական տորմիղին միջամտութեան վտանգը:

3. Յունական հողին եւ Կրետէի պաշտպանութենէն:

4. Պալքաններու սովետական օդային ուժերու խորտակումէն:

5. Միջին Արեւելքի պետութեանց ազդու պաշտպանութենէն. այնպէս որ դաշնակիցները կարենան օգտագործել բազմաթիւ օդակայաններ, ազդու գործողութիւններ կատարելով:

Կը հետեւի թէ՝ Դաշնակից ուժերը մեծ դժուարութեանց պիտի մատնուին արեւելեան Միջերկրականի նաւարկութիւնը ապահովելու համար:

Արդարեւ, տեղեկագիրը կը բացատրէ թէ այս յաջողութիւնները ստանալու համար դաշնակիցները պէտք է մեծ ճիգ մը փորձեն: Կրնա՞ն, ճիշդ այն պահուն երբ առաւելագոյն ճիգը պիտի փորձեն ուրիշ կէտերու վրայ: «Անկէ զատ, եւ առանց չափազանց յոռետես ըլլալու, պէտք է նկատի առնել Յունաստանի եւ Նեղուցներու (Տարտանէլ) պաշտպանութեան խնդիրը, վասնզի ռուսական յաղթական յառաջխաղացութիւն մը դէպի Նեղուցներ կամ Յունաստանի վրայ ամբողջական գերակշռութիւն մը պիտի տայ խորհրդային բանակներուն՝ Եգէականի եւ ծովային շրջանին մէջ, եւ անխուսափելի հետեւանքը պիտի ըլլայ ասիային եւ օդային տիրապետութիւն մը արեւելեան Միջերկրականի վրայ, ինչպէս եւ կատարեալ դադարում Սուէզի նաւարկութեան, նոյնիսկ եթէ ուղղակի վտանգի չսպառնայ Ջրանցքին»:

Եւ յետոյ, ի՞նչ տեսակ փոխադրութիւն կրնայ կատարուիլ Ջրանցքէն:

Եգիպտոսի զին. իշխանութիւնները այս հարցումին պատասխանն ալ կու տան.— «Անշուշտ յիմարութիւն մը պիտի ըլլայ Մեծն Բրիտանիոյ համար պատերազմի պարագային Ջրանցքը օգտագործել զինուոր եւ զինամթերք փոխադրելու դէպի Հնդկաստան, Ծայր. Արեւելք կամ Աւստրալիա: Մնաց որ, այդ գործը կ'իյնայ Մ. Նահանգներուն: Գալով Արեւելքէն եղած փոխադրութեանց, անկարելի պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքէն քարիւղ փոխադրել դէպի Եւրոպա: Միւս կողմէ Հնդկաստանի, Աւստրալիոյ կամ Նոր Զելանտայի զինուորները պիտի կրնան օգտագործուիլ միայն իրենց երկիրները պաշտպանելու համար:

Եզրակացութիւն, — դաշնակիցներու կողմէ որեւէ ճիգ չի կրնար իրապէս պաշտպանել Սուէզի Ջրանցքը եւ շրջանը: Այդ գործին սահմանուած զինուորները աւելի օգտակար կրնան ըլլալ այլուր, — Եւրոպա, Քորէա եւ այլն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ»ՆԵՐԸ

Ամերիկեան օրաթերթի մը մնայուն աշխատակիցը շատ իրաւունք ունի գանգատելու թէ մամուլը պէտք եղածէն աւելի կը զբաղի կարգ մը միջազգային դէմքերու ամուսնական կամ սիրահարական արկածներով:

Գանգատին առիթ տուած է, ի շարս այլոց, մահմետական իշխանազունի մը ամուսնութիւնը՝ ամերիկածին դերասանուհիի մը հետ: Իշխան Ալի Խան, բազմիցս միլիոնատէր ու կրօնապետ Աղա Խանին հոգեհատորը, 1949ին նարօտ կը կապէր ոսկի մազերով եւ կապոյտ աչքերով աղջկան մը հետ: Մեղրալուսինը հազիւ վերջացած, կը սկսէր ներքին պատերազմը:

Ատեն մը, այս պատմութիւնը մոռցուեցաւ: Վերջերս, սակայն, նորէն օրուան ամէնէն զգայացո՛ւնց լուրերէն մէկն է: Նիւ Եորքի, Փարիզի եւ Լոնտոնի լուսացնցուղ դահլիճներուն մէջ, պարտապանաց տիկիններ եւ պարոններ, որոնց փորը կուշտ է եւ գրպանը լեցուն, այս հարցով կը զբաղին.—

— Պիտի հաշտուի՞ն: Չէ՛, չեմ կարծեր, պիտի բաժնուին: Իշխանը երեք միլիոն պիտի ցնծայ կարծեմ... ո՛չ, աչնիթ պիտի չտայ...

Պուլվարներու դեղին թերթերն ալ նորէն սկսած են իրենց պատուոյ սիւնակները յատկացնել այս շա՛տ կարեւոր լուրին: Ո՞վ խենթեցեր է որ այս տեսակ համով հոտով լուրերը պիտի մոռնայ եւ պիտի զբաղի Քորէայի պատերազմով, Իրանի տագնապով, Եգիպտոսի վարչապետին ճառերով, Չըրչիլի պտոյտներով կամ Մոսկուայի մաքրագործումներով...

Այս օրերս, շատ կը խօսուի անժառանգական խմբակի մը մասին, որ Նիւ Եորքի մէջ, աղջիկներու առեւտուրով կը զբաղէր՝ քանիերկու տարեկան ստահակի մը առաջնորդութեամբ: Ոստիկանութիւնը հետզհետէ կը բանայ ողբերգութեան ծալքերը՝ առատ նիւթ հայթայթելով դեղին մամուլին:

Պարապ տեղը չէ որ պուլվարի դեղին թերթերը ամէն տեղ, կը ծախուին միլիոններով, իսկ «ծանր»երը՝ քանի մը հարիւր հազար միայն... որովհետեւ մարդոց հարիւրին իննըսունը ջրոտած է...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍՕՍԷ ՄԱՅՐԻԿԻ ՄԱՀԸ

Խորին ցաւով կը հաղորդենք Սօսէ մայրիկի մահը, որ տեղի ունեցած է երկուշաբթի, 9 Փետր. ինչպէս կ հեռագրէ Գահիրէի մեր թղթակիցը:

Ողբացեալ ընկերուհին կինն էր Աղբիւր Սերոբի, միշտ անոր կողքին՝ ազատագրական կռիւներու ատեն: Պատմութեան անցած են իր քաջագործութիւնները, հերոսին թունաւորման եւ ուրիշ պարագաներու մէջ:

Մօտ իննըսուն տարեկան, Սօսէ երկրէ երկիր թափառեցաւ առաջին Մեծ պատերազմէն ետք: Նախ Պոլիս, յետոյ Ռումանիա եւ ի վերջոյ Աղեքսանդրիա ուր հաստատուած էր տարիներէ ի վեր: (Իր անունով խումբ մը կը գործէ նոյն քաղաքին մէջ):

Առանձին պիտի ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը, որոնք բացառիկ տեղ մը կը կը գրաւեն Տարօնի հերոսապատումին մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրի քննութիւնը նորէն յետաձգուեցաւ, հակառակ նոր զիջումներու:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ջարդին առթիւ ամբաստանուած 14 Ալզասցիներէն մէկուն մահապատիժ, միւսներուն ալ թիապարտութիւն պահանջեց ընդհ. դատախազը:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ նախարար, Պ. Պուէթմի, հրաժարեցաւ իբրեւ հետեւանք իրեն դէմ բացուած պայքարին: Ինչպէս կը յիշուի, երկու անգամ աղմկալի ցոյցեր տեղի ունեցան Ազգ. Ժողովին մէջ: Կարմիրները «մարդասպան» կը նկատեն զինքը:

ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՕԳՆԵԼ Եւրոպայի

«ԲԱՐԵԽԱՌՆ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ»

Ֆ. Տալըս, Ուաշինկթըն վերադառնալով, Պ. Այզընհաուըրի ներկայացուց իր զեկուցումը, որ տոգորուած է «բարեխառն լաւատեսութեամբ», ինչպէս կը գրեն ամերիկեան թերթերը:

Պտոյտը տեւած էր տասը օր, եօթը երկիրներու մէջ: Զեկուցումը տեւեց մէկ ժամ: Պ. Տալըս միեւնոյն ատեն մամուլին հաղորդեց իր տպաւորութիւնները, նոյն զգուշաւոր լաւատեսութեամբ: Առայժմ գոհ կ'երեւայ իր տեսածներէն. բայց մեծ դժուարութիւններ կը տեսնէ տակաւին: Ատոր համար է որ «բարեխառն լաւատեսութիւն» կը յայտնէ:

Անշուշտ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ նախագահին: Իր գործակիցը, Պ. Սթէսըն, որ Փոխադարձ Ապահովութեան տնօրէնն է, ծանոյց թէ 55 հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուած է յայտնի առեւտրականներէ եւ սեղանաւորներէ, քննութիւններ կատարելու համար 14 երկիրներու մէջ որոնք զին. օգնութիւն եւ տնտեսական վարկեր կը ստանան Մ. Նահանգներէն: Յանձնախումբը 11 խումբերու բաժնուելով պիտի այցելէ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, արեւմտեան Գերմանիա, Հոլանտա, Պելժիա, Տանըմարքա, Յունաստան, Թուրքիա, Ֆորմոզա, Հնդկաչին եւ Փիլիփեան կղզիներ: Պտոյտը պիտի տեւէ մէկ ամիս: Յանձնախումբին անդամները պիտի քըննեն իւրաքանչիւր երկրի ռազմական եւ թէ տընտեսական պայմանները: Պ. Սթէսըն կենսական կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս քննութեան, թէ Մ. Նահանգներուն եւ թէ ամբողջ ազատ աշխարհի բարօրութեան տեսակէտով:

Պ. Տալըս իր զեկուցումէն ետք յոյս յայտնեց թէ վեց զինակիցները վճռական փորձ մը պիտի կատարեն, փութացնելու համար եւրոպեան բանակի դաշնագրին գործադրութիւնը: Ուաշինկթընի մէջ կը սպասեն որ արեւմտ. Եւրոպան բացառիկ ճիգ մը փորձէ, որպէսզի կարելի ըլլայ հոմոզել խորհրդարանը՝ անհրաժեշտ վարկերը քուէարկելու համար:

✕ Վեց զինակիցները գործի ձեռնարկեցին արդէն, եւրոպեան բանակի դաշնագիրը վերաքննելու համար, գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Ֆրանս. դահլիճը կ'ուզէ դիւրացնել դաշնագրին վաւերացումը, շարք մը բարեփոխումներ կցելով բնագրին:

Անգլիա միշտ կ'ընդդիմանայ Պատերազմի ծաւալման

Անգլ. Մամուլը եւ պաշտօնական շրջանակները միշտ մտահոգ են, իբրեւ հետեւանք Ֆորմոզայի մասին տրուած որոշման: Կարգ մը թերթեր խստօրէն կը քննադատեն «Այք»ը, դիտել տալով թէ դեռ նոր սկսաւ իր պաշտօնը: Կը մեղադրեն նաեւ Պ. Ֆ. Տալըսը:

Չինաստանի պաշարման մասին շրջած զըրոյցները ծանր տպաւորութիւն գործեցին նաեւ Փարիզի մէջ: Մասնագէտներ ոչ միայն անկարելի, այլ եւ վտանգաւոր կը գտնեն այդ պաշարումը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բանբերը անգամ մը եւս պարզեց իրեն հիմնական տեսակէտները՝ լրագրական ասուլիսի մը մէջ.—

1. Անգլիա սխալ կը գտնէ Չինաստանի պաշարման ծրագիրը.— 2. Կը հաւատայ թէ պիտի խորհրդակցին իրեն հետ, հիմնական խնդիրներու մասին.— 3. Անգլիա բացորոշապէս յայտնած է իր ընդդիմութիւնը, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, երբ կը խօսէին պաշարման մասին:

Կարճ, — Անգլիոյ տեսակէտով պաշարումը վտանգաւոր է, ապարդիւն, քաղաքական տեսակէտով ալ անխոհեմ քայլ մը որ աւելի շատ պիտի վնասէ դաշնակիցներուն քան թէ կարմիր Չինացիներուն:

✕ Ծեր. Թեֆթ, որ «Այք ի մտերիմ խորհրդատուն կը համարուի, խորհրդակցութենէ մը ետք ըսաւ թէ միտք չունին «ընդհ. յարձակում կատարելու Քորէայի դէմ»: Ինք համաձայն է զօր. Մըք Արթըրի ծրագրին, որ կը տրամադրէ ռմբակոծել Մանչուրիան, օգտագործել Չինաստանի ազգ. ուժերը եւ պաշարել Չինաստանը: Ինք համաձայն է պաշարման, բայց այժմ կ'ընդունի թէ մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպին Դաշնակիցներուն կողմէ: Իր համոզումով, եթէ Թրումըն երկու տարի առաջ ընդունած ըլլար Մըք Արթըրի ծրագիրը, Քորէայի պատերազմը վերջացած էր:

✕ Զօր. Պրէտլի, Մ. Նահանգներու ընդհ. սպայակոյտին պետը, հետեւեալ կարծիքը յայտնեց Չինաստանի պաշարման մասին.

— «Նաւ մը ռմբակոծել՝ պատերազմական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՒԱՌ. ԺՈՂՈՎԸ

Մերժեց Բարեգործականի Պայմանները

ՊԷՅՐՈՒԹ, 3 Փետր. (ՅԱՌԱՋ). — Ընթերցողները պիտի յիշեն անշուշտ Նոյ. 19 Թուակիր Թղթակցութիւնս այն խաղերու մասին, որոնց բեմադրիչը հանդիսացաւ անգամ մըն ալ Բարեգործականը, Լիբանանի մէջ, ազգային դպրոցական նոր շէնքերու կառուցման նպատակով կատարուած հանգանակութեան առթիւ (տես « Յառաջ » 4 Դեկտ.): Ըսած էի այն ատեն խաղերուն պատմութիւնը: Եւ ըսած էի, որ հարցը տարուած է Լիբանանի Հայոց Գաւառական Ժողովին: Կը կարծուէր, թէ Դեկտ. 5ին գումարուելիք երկրորդ նիստի մը ընթացքին, Գաւառականը կը յանգի եզրակացութեան, որմէ ետք, ինծի ալ առիթը կը տրուի արտայայտուելու Բարեգործականի յարուցած այս նոր գաղթակղութեան մասին: Դեկտ. 5ի նիստը գումարուեցաւ, բայց չվերջացաւ հարցին քննութիւնը: Տօնական օրերու պատճառով հազիւ Յունուար 30ին չորս ժամուան վիճաբանութիւններէ ետք, յանգեցաւ եզրակացութեան եւ տուաւ իր որոշումը, գրեթէ միաձայն: Կարելի է ուրեմն այժմ խօսիլ աւելի բաց եւ հանրային խաւերու սեփականութիւնը դարձնել եղածը նաեւ ըստ էութեան:

Մոռացկոտներու համար դէթ թարմացնեմ նախ պատմութիւնը քանի մը տողով:

Բարեգործականի Նիւ Եորքի կեդրոնը հանգանակութիւն կատարած էր ամերիկահայ գաղութին մէջ, որպէսզի ազգ. վարժարաններու նոր շէնքերով օժտէ Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յունաստանի մեր գաղութները: Ձեռնարկէն գոյացած էր 220.000 տոլար, որ վերջերս աւելցած է եւս 15.000ով: Կատարուած էր համեմատական բաշխում մը երեք գաղութներու միջեւ եւ վերջին հաշուով Լիբանանին բաժին հանուած էր 90.500 տոլար: Այս գումարին 40.500ով պիտի կառուցուէին ազգային նախակրթարանի 4 նոր շէնքեր: 30.000ով՝ Բարեգործականը պիտի շինէր սեփական կեդրոնական նախակրթարան մը եւ 20.000 ալ պիտի յատկացուէր ազգային միւս վարժարաններու նորոգութեան եւ կահաւորման:

Սկիզբները, Բարեգործականը պնդեց, որ ինք պիտի ըլլայ նոր շէնքերուն սեփականատէրը: Ետքը տեղի տուաւ եւ որոշեց իրեն պահել իր շինելիքը եւ Ահրամճեան եղբարց 10.500 տոլարով կառուցուելիքը: Բայց, առանցմէ զատ, հանգանակուած գումարէն իր հաշւոյն վար դրաւ 100ին 15ը, իբրեւ տեսակ մը միջնորդչէք: Վերջերս միայն որոշեց այս միջնորդչէքը չզանձել այն տասնեակ մը նուիրատուներէն, որոնք 5—10.000 տոլարի միանուագ նուէրներ ըրած էին:

Այս հաշուով ուրեմն, Լիբանանի ազգ. իշխանութիւնը, գաղութին համար սահմանուած 90 հազար 500 տոլարէն, փաստօրէն ստացած պիտի ըլլար 30.000 տոլար, իբրեւ 3 շէնքերու սեփականատէր, 20.000 տոլար ալ իբրեւ նորոգութեան եւ կահաւորման ծախք:

Ձկարծէք, սակայն, որ այս 50.000 տոլարն ալ պիտի յանձնուէր ազգ. իշխանութեանց, անոնց ձեռքով գործածուելու համար նպատակին: Բարեգործականը, իրմէ եւ իր մարդոցմէն զատ ուրիշ ոեւէ մէկուն վստահութիւն չունենալով, որոշած է դրամը իր ձեռքովը ծախսել, շատ շատ խորհրդակցելով ազգ. իշխանութեանց հետ:

Կաթող. տեղապահն ու Թեմակալ առաջնորդը Բարեգործականին ուղղուած Սեպտ. 17 Թուակիր պաշտօնագրով մը յայտնեցին, թէ չեն կրնար ընդունիլ պայմանները իրենց ամբողջութեան մէջ: Բարեգործականի կեդրոնն ալ, ի պատասխան այս պաշտօնագրին, Հոկտ. 7 Թուակիր նամակով մը իմացուց, թէ իր պայմանները վերջնական են եւ չեն կրար ենթարկուիլ որեւէ փոփոխութեան:

Գտնուելով այս անելին մէջ, Քաղաք. Ժողովը հարցն ու հարցին հետ կապուած թղթածրարը փոխանցեց Գաւառ. Ժողովին, անոր ձգելով վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու հոգն ու պատասխանատուութիւնը:

Ինչպէս ըսի, Գաւառ. Ժողովը, երեք դոնրաց նիստերու մէջ, ամբողջ 10 ժամ զբաղեցաւ Բարեգործականի յարուցած այս գայթակղութեամբ: Եւ Յունուար 30ի վերջին նիստին, կրօնական եւ աշխարհական 8 երեսփոխաններէն 20ի ներկայութեան եւ 1ի դէմ 19 ձայնով քուէարկեց կարճ բանաձեւ մը, որուն համաձայն՝

« Հանգանակուած գումարները (Լիբանանի շրջանին բաժին հանուած գումարներու մասին է խօսքը) կը պատկանին Հայ Առաքելական Համայնքին:

«Այդ գումարներու իրաւատէրն է ու կը մնայ ազգային իշխանութիւնը »

Բարեգործականի տեսակէտը լուրացնող երկրորդ բանաձեւ մը ստացաւ՝ միայն բանաձեւը ներկայացնող երեսփոխանի ձայնը:

Ուրեմն, Լիբանանի Հայոց Գաւառ. Ժողովը կ'ընդդիմանայ Բարեգործականի ընթացքին եւ կ'ուրացնէ այն բոլոր տեսակէտները, զորս կաթող. տեղապահը, Լիբանանի Հայոց Թեմակալ առաջնորդը եւ Ազգ. Քաղաք. Ժողովը պաշտօնապէս պարզած էին Բարեգործականի կեդրոնին եւ անոր ներկայացուցիչներուն, անընդունելի հռչակելով պատրաստուած պայմաններուն մէկ մասը:

Մերժումը կը պատճառաբանուի այն հիմնական նկատումով, որ Բարեգործականը, իր դրամին — այս անգամ իրեն չպատկանող դրամին — ուժով կը ձգտի խախտել ազգ. գերիշխանութեան սկզբունքը եւ կը փորձէ արհամարհել այն իրաւասութիւնները, որոնցմով օժտուած են նաեւ Լիբանանի Թեմին ազգ. իշխանութիւնները, յանուն այդ էական սկզբունքին:

Ի վերջոյ, համազգային դետնի վրայ ի՞նչ հանդամանք կը ներկայացնէ այս մասնաւոր, կարելի է ըսել որոշ անձերու պատկանող կազմակերպութիւնը, որ կ'ուզէ նստիլ ազգային օրինական մարմիններու եւ հաստատութեանց գլխուն վրայ, եպերելի յանձնապաստանութեամբ մը:

Իբրեւ կամաւոր միջնորդ հրապարակ իջնելով, դրամ հանգանակած է ան մերձ-արեւելեան 3 գաղութներու ազգ. վարժարաններու անունով եւ այդ վարժարաններուն համար: Ու ահա, դրամը իր ձանձը մտնելէ վերջ, երբ վերջ գտած էր նաեւ միջնորդի մը առաքելութիւնը, Բարեգործականը, առանց քաշուելու եւ ամբարտաւան ձեւով մը ասպարէզ կ'իջնէ ու կը յայտարարէ ի գիտութիւն այդ գաղութներու ազգ. իրաւասու իշխանութեանց.

— Դրամը ես հաւաքեցի: Հաւաքեցի ձեզի համար, բայց կը պահեմ իմ մօտս: Այդ դրամով ազգային դպրոցական շէնքեր պիտի շինեմ, բայց շէնքերը պիտի ըլլան իմ սեփականութիւնս: Շատ շատ երեք շէնքեր կրնամ զիջիլ ձեզի, այն ալ ձեր դժգոհութիւնը լսելէս վերջ: Անկէ զատ իմացէք նաեւ, որ հաւաքած գումարներուս 100ին 15ը վար պիտի դնեմ, իբրեւ միջնորդի իրաւունքս: Ու տակաւին, Լիբանանի յատկացուած գումարէն ալ 30 հազար տոլար պիտի խուրացնեմ, իմ սեփական նախակրթարանս շինելու համար Պէյրութի կեդրոնին մէջ: Միամիտ չըլլաք սակայն խորհելու համար, որ շինութեան կամ նորոգութեան դրամներն ալ ձեզի պիտի յանձնեմ: Հայ բողոքականներուն վստահութիւն ունէի եւ յանձնեցի անոնց իրեն բաժինը՝ 30.000 տոլար: Վստահութիւն ունէի նաեւ կաթոլիկներուն վրայ, որոնք նոյնպէս ստացան իրենց 5000 տոլարը: Վստահութիւն չունիմ միայն Լիբանանի եւ Սուրիոյ Առաքելական Հայերուն վրայ: Այդ պատճառով ալ ծախքերը ես պիտի ընեմ անոնց հաշւոյն եւ ես ալ պիտի հակակշռեմ: Համաձա՞յն էք, — իմացուցէք, որ գործի անցնիմ: Իսկ եթէ համաձայն չէք, դպրոցական եւ ազգապատկան նոր շէնքի երեսը չէք տեսներ: «Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի»...

Ահա այսպէս ըսել ուզեց եւ ըսածին վրայ ալ մինչեւ վերջը պնդեց իր հարստութեամբ անտանելիօրէն չփացած Բարեգործականը:

Իր սկզբնական պայմանները, Լիբանանի ազգ. իշխանութեանց համար կը նշակէին բացարձակ անձնատուութիւն: Բարեգործականը միամտութիւնը ունեցաւ կարծելու, թէ այդ իշխանութիւնները, դպրոցական քանի մը նոր շէնքերու սիրոյն, պիտի ուրանային իրենց գոյութիւնը կամ ժխտէին՝ բոլորին համար ալ պարտադիր ազգային գերիշխանութեան սկզբունքը: Այսինքն, իրենց գերադասութիւնը պիտի զիջէին ստորադաս կազմակերպութեան մը կամքին ու քմայքին:

Երկար չտեւեց սակայն այդ սկզբնական միամտութիւնը եւ Բարեգործականը հարկադրուեցաւ ընել կարգ մը մասնակի զիջումներ (երեք շէնքերու ազգ. սեփականատիրութիւն, չորրորդ վարժարանի մը դպրոցավարութեան իրաւունք, եւ այլն.): Ազգ. իշխանութիւնները, սակայն, յամառօրէն կեցան իրենց տեսակէտին վրայ, — կա՛մ վէճը կը լուծուի ամբողջութեամբ, ազգ. գերիշխանութեան սահմաններուն մէջ եւ վերջ կը գտնեն այս անշահ ու անճահ սակարկութիւնները եւ կամ, ձեր խունկն ալ ձեզի, ձեր մոմն ալ: Մասնակի կամ կողմնակի լուծումները չեն գոհացներ մեզ:

Այս իմաստը ունի Գաւառ. Ժողովի քուէարկած որոշումը: Լիբանանի գաղութը բարոյապէս կը մնայ իրաւատէրը՝ նաեւ իր անունով Բարեգործականի հանգանակած գումարին: Բայց գործնապէս ե՞րբ եւ ի՞նչպէս կրնայ արժեցնել իր այդ իրաւունքը, — այդ ալ կը տեսնենք ապագային:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

«Ասպարէզ»ի 40ամեակը

ԽՄԲ. — Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը, « Ասպարէզ », Յունուար 18ին տօնեց իր Օրը: Այս առթիւ հրատարակուած էր բացառիկ թիւ մը, ուրմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Ամէն անոնք, որոնք ծանօթ են մասամբ Ասպարէզի կատարած աշխատանքին, շատ արդարօրէն Ասպարէզը արժանի կը գտնեն այս հրապարակային մեծարանքին:

Ամերիկահայ գաղութին մէջ, Հայրենիքէն վերջ, Ասպարէզ ամենահին թերթն է որ կը հրատարակուի անընդհատ 1908էն սկսեալ: Անկէ 45 տարիներ առաջ, խումբ մը հայրենասէր եւ գաղափարապաշտ երիտասարդներ—մեծ մասը պատրաստուած մտաւորականներ եւ գրողներ — քով քովի գալով, ազնիւ գաղափարը կը յղանան, Քալիֆորնիոյ հայ գաղութին համար թերթ մը հրատարակել, եւ իրենց վտիտ քսակներէն ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐԻ — այն օրերուն համար պատկառելի գումար մը — մէջտեղ դնելով իբրեւ հիմնադրամ, կը հիմնեն Ասպարէզ Հրատարակչական Ընկերութիւնը: Հիմնադիր անդամներէն վեց հոգին, լուսապսակը իրենց ճակտին, յաւիտենապէս բաժնուած են մեզմէ: Ա. Կ. Սեքլէմեան (առաջին խմբագիրը), Ասլան Ասլանեան, Պետրոս Յակոբեան, Աւետիս Թֆէնքճեան, Յովհաննէս Գապատայեան եւ Լեւոն Յակոբեան: Եօթներորդ անդամն է Քալիֆորնիոյ չամիչի արդիւնաբերութեան ընկերութեան մեծանուն նախագահը, յայտնի բարեգործ եւ հետոր ընկեր Արփաքսադ Սեդրակեան: Ասպարէզի հիմնադիրները, քանի մը տարի վերջը ուրիշ գնահատելի ժեստ մը եւս կ'ընեն, Ասպարէզը կը նուիրեն Դաշնակցութեան եւ կը դնեն զայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին տրամադրութեան ներքեւ: Եւ Ասպարէզ կը դառնայ Քալիֆորնիոյ շրջանի Դաշնակցութեան պաշտօնական օրկանը:

Այսպէս ուրեմն, 45 տարիներ առաջ այս եօթը նուիրեալ ընկերներու ցանած սերմը կ'աճի ու կ'ուռճանայ եւ Ասպարէզ կը դառնայ Քալիֆորնիոյ գաղութի փնտռուած թերթը, իր շուրջ հաւաքելով յայտնի մտաւորականներու եւ աշխատակիցներու պատկառելի փաղանգ մը: Ասպարէզի դրասենեակը կը դառնայ հայերիտասարդութեան կեդրոնատեղին, անոնց մտաւոր սնունդի եւ ինքնադարգացման կայանը: Եւ Ասպարէզ այս նորակազմ գաղութին համար կ'ըլլայ առաջնորդ եւ ուղեցոյց, անոր սրտին մէջ դնելով հայրենասիրութեան անշէջ կրակը եւ յեղափոխութեան փրկարար ոգին եւ գաղափարականութիւնը:

Անցած են տասնեակ տարիներ, գաղութը այսօր քաղաքակրթուած է թիւով, հիմնած է լաւ տնտեսութիւն եւ ունեցած է տնտեսական յառաջդիմութիւն: Գաղութին հետ հասակ նետած է նաեւ Ասպարէզը, ան ունի այսօր իր սեփական շէնքը, իր տպարանը՝ ընտիր կազմածներով, խմբագրատունը եւ վարչական դրասենեակը: Եւ կը հրատարակուի շաբաթը երկու անգամ, փոխանակ մէկի: Շուտով պիտի ունենայ նաեւ իր սեփական ժողովասրահը իր շէնքին կից հողամասին վրայ:

Ասպարէզը անհատական շահերու ծառայող հիմնարկութիւն մը չէ, ոչ ալ շահակցական կամ առեւտրական ձեռնարկ: Ասպարէզը Դաշնակցական հրատարակութիւն է, որ կոչուած է ծառայելու Քալիֆորնիոյ հայ գաղութի հանրային շահերուն, եւ ընդհանուր առմամբ համահայկական ազատագրական շարժման եւ մեր ազգային ձգտումներուն: Կարճ՝ Ասպարէզը իրապէս եղած է հասարակութեան, ժողովրդի սեփականութիւնը:

Եւ ահա տարին մէկ անգամ Քալիֆորնիոյ երեք գլխաւոր քաղաքներուն մէջ — Սան Ֆրանսիսկօ, Ֆրեզնօ եւ Լոս Անճէլըս — կը կազմակերպուին հրապարակային հանդէսներ, տօնելու Ասպարէզի Օրը: Հոն են ամէնքն ալ, Ասպարէզի բարեկամն ու ընթերցողը, գաղութի պարտաճանաչ եւ զոհաբերող տարրը, կատարելու իր բաժին պարտականութիւնը:

Ա. Ս. ԽԱՆՏԻԿԵԱՆ

✕ Հատուած մըն ալ թերթին խմբագրականէն. —

— Ուրախութենէ բացի, մենք այսօր հպարտութեամբ ալ պիտի լեցուինք: Հպարտ ու գոհ ենք, որովհետեւ գիտենք թէ մեզի համար յաղթական յաջողութիւն մըն է Ասպարէզի անընդհատ հրատարակութիւնը աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ շարունակ: Յայտնի է թէ ի՛նչ դժուարութիւններ յաղթահարելու է, որպէսզի կարելի ըլլայ գաղափարօրէն ու տնտեսապէս կանգուն պահել թերթ մը, որ չունի իր ետին նիւթական ապահով յենարաններ: Մեր իրականութիւնը նպաստաւոր պայմաններ չի՛ ընձեռներ՝ հրատարակչական, խմբագրական խաղաղ ու արդիւնաւէտ աշխատանքի մը համար: Յաճախ ծանր ու ճնշիչ կ'ըլլան նիւթական նեղութիւնները, որոնց կը մատնուին հայ հրատարակիչն ու խմբագիրը:

Բայց եւ այնպէս, ահաւասիկ մեր Ասպարէզը: Շարունակ հոգեր ու դժուարութիւններ: Տարուէ տարի կրկնուող նեղութիւններ: Մէկ ուրիշ թերթ պիտի չտոկար, այլ պիտի կքէր ատոնց բեռան

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Ողբացեալ Մինաս Ալթունեան, զոր ցուրտ հողին յանձնեցինք շաբաթ, 7 փետր., իր ծննդավայրէն՝ Գըրգ Աղաճէն Իզմիր, Պոլիս, Հայաստան, Ռուսիա եւ Ֆրանսա մէկ հիմնական գիծ ունեցաւ, — ըլլալ միշտ Դաշնակցութեան կողքին՝ անոր յաղթանակի թէ պարտութեան օրերուն: Ան խորապէս համոզուած էր թէ միայն Դաշնակցութեան միջոցաւ կարելի էր ծառայել հայրենիքին եւ Հայ ժողովուրդի անժխտելի դատին, որուն համար ուխտած էր անդամագրուած օրն իսկ:

Յաճախ կը պատմէր թէ՝ դեռ աշակերտ Գըրգ Աղաճի ազգ. վարժարանին մէջ, Մուշեղ վարժապետի շունչին եւ հմայքին տակ, հազիւ 13-14 տարեկան, քանի մը ընկերներով արձանագրուած էին Դաշնակցութեան շարքերը կազմելով գաղտնի գործունէութեան կորիզ մը:

Ըլլալով յառաջադէմ աշակերտներէն, 16 տարեկանին աւարտած է դպրոցը եւ անմիջապէս ուսուցչական պաշտօն վարած է Գըրգի եւ Գըրգ. Աղաճի մէջ: Ուսման եւ զարգացման տենչը զինքը մղած է հետեւիլ Թուրքերէնի եւ յաջող քննութենէ մը վերջ մտած է Իզմիրի Թրքական ուսուցչանոցը: Յետոյ իբրեւ վկայեալ ուսուցիչ պաշտօնավարած է Իզմիրի մօտակայ Թրքական դպրոցներու մէջ:

Միշտ ձգտելով ծառայել հայրենիքին, պահ մը կ'որոշէ արեւմտեան Հայաստան երթալ եւ մասնակցիլ ֆետայական շարժումներուն, բայց զանազան պատճառներ արգելք կ'ըլլան:

Առաջին Մեծ պատերազմի նախօրեակին, հազիւ 22-23 տարեկան, Պոլիս երթալով կը մտնէ Զին. վարժարանը (Հարպիէ) եւ շրջանը կ'աւարտէ իբրեւ թնդանօթաձիգ սպայ:

Այդ հանգամանքով կը մասնակցի Տարտանէլի կռիւներուն եւ Թուրք-գերման-պուլկար բանակներուն հետ կը մտնէ Ռումանիա: Խիզախ եւ գիտակից սպայ մը ըլլալով, կը գնահատուի գերման բարձր հրամանատարութենէն, որով զինքը այլուր փոխադրելու Թրքական բոլոր բարբարոս խաղերն ու փորձերը ի դերեւ կ'ելլեն:

Վերջապէս կը բացուի լոյսի եւ յոյսի իր հորիզոնը: 1918ի զինադադար, Թուրքերու պարտութիւն եւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծում: Կարճ ատենի մը համար կ'երթայ իր ծննդավայրը ծնողքը տեսնելու եւ անմիջապէս կը պատրաստուի Հայաստան մեկնիլ, ծառայելու համար հայրենիքին:

Կը մեկնի Պոլիս եւ անկէ ալ յատուկ կարաւանով Պաթում: Երբ Հայաստան կը հասնի, արդէն Թրքական արշաւանքը սկսած էր: Անմիջապէս կը ղրկեն Կարսի ճակատը իբրեւ հարիւրապետ (միշտ թնդանօթաձիգ):

Թրքական ուժերու ճնշումին տակ կը նահանջեն, մինչեւ որ տեղի կ'ունենայ Ալեքսանդրապոլի զինադադարը եւ բոլշեւիկեան ներխուժումը Հայաստան: Բոլշեւիկները իբրեւ թէ պաշտօն տալու համար դաւ մը սարքելով կը ձերբակալեն բոլոր սպաները, գլուխն ըլլալով ծերունազարդ զօր. Նազարբէկեանը եւ կ'աքսորեն դէպի Ռուսաստանի խորերը:

Այս դժբախտ կարաւանին մաս կը կազմէր նաեւ Մինասը, որ ինքզինքը Ռոստովի շրջանը կը ձգէ, եւ իբրեւ իրանեան հպատակ՝ Ներսէս Թադթադեան անունով, ատեն մը կը տոկայ բոլշեւիկեան բռնակալութեան եւ ի վերջոյ կը յաջողի Պոլիս վերադառնալ:

Ժամանակ մը կը պաշտօնավարէ Հ. Հ. Պոլսոյ հիւպատոսարանին մէջ: Քեմալականներու հաւանական մուտքէն քիչ առաջ 1922ին կուգայ Ֆրանսա, շարունակելու համար իր զինուորական ուսումը: Բայց ապրուստի հոգը մէկդի դնել կուտայ իր ծրագիրները: Եւ կը սկսի աշխատիլ իբրեւ դերձակ:

1927ին կ'ամուսնանայ յեղափոխական եւ հնաւուր ազգական Օր. Ռոմելա Փափազեանին (Շաքէ) հետ որուն ծանօթ էր փոքր տարիքէն եւ վերջնապէս կը հաստատուի Քաշան:

Եռանդուն կուսակցական, քանի մը ընկերներով հիմնադիրը կ'ըլլայ «Արծիւ» խումբին (հետագային ենթակոմիտէ), անոր գործօն անդամներէն մին դառնալով: Ծայր աստիճան բծախնդիր եւ խղճամիտ էր կուսակցական պարտականութեանց եւ գործառնութեանց մէջ, (գրեթէ միշտ գանձապահն էր «Արծիւ»ին): Միշտ հնազանդ եւ պատրաստ կուսակցութեան որոշումներուն եւ հրահանգներուն: Խոր յարգանք ունէր երէց եւ ղեկավար ընկերներու հանդէպ:

Եղած է անդամ խումբի վարչութեան, ենթակոմիտէի, Շրջ. Կոմիտէի եւ ատեն մըն ալ փոխ-անդամ Կեդր. Կոմիտէի:

Համեստ էր պաշտօններու մասին եւ սրտագին կը հրճուէր, երբ կը տեսնէր թէ երիտասարդ ուժեր հետզհետէ կը գրաւեն երէց ընկերներու դիրքերը: Անսահման էր գորովն ու ներողամտութիւնը Նոր սերունդի հանդէպ:

Բոլորը կը սիրէին զինքը: Իր անողոք հիւանդութեան ընթացքին՝ տունը թէ հիւանդանոցին մէջ, ընկերներն ու բարեկամները, ազգականներն ու դրացիները, Խաչուհիներն ու Նոր Սերունդի անդամները յաճախ կ'այցելէին, սփոփանք եւ յոյս ներշնչելով:

Մինաս Ալթունեանի մահով Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի կազմը եւ մասնաւորաբար Պանեէօ-Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն, Կապոյտ Խաչն ու Նոր Սերունդը, կը կորսնցնեն պարտաճանաչ եւ սրտցաւ ընկեր մը:

Իր վերջին փափաքն էր որ համեստ ըլլայ յուղարկաւորութիւնն ալ: Ոչ մէկ խօսք իր մասին, որովհետեւ, կ'ըսէր, երբ դեռ չէ ազատագրուած հայրենիքը, եւ չէ լուծուած Հայկ. Դատը, ամէն Դաշնակցականի նուիրական պարտքն է, ծառայել եւ զոհուիլ, առանց ակնկալութեան եւ փառասիրութեան:

Սիրելի Մինաս, ողջ մնացողներս պիտի շարունակենք այն փշոտ բայց քաղցր ճամբան, որ քու եւ բոլոր անդարձ մեկնող Դաշնակցական ընկերներունը եղաւ:

Թարմ հողակոյտիդ առջեւ կը խոստանանք ոչ մէկ ընկրկում եւ ոչ մէկ շեղում Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետապնդած ուղղութենէն եւ սկզբունքներէն, մինչեւ որ կատարուի ձեր եւ մեր բոլորին արդար տենչն ու երազը, ազա՛տ ժողովուրդ, ազատ, անկա՛խ եւ Միացեալ Հայաստանի մէջ:

Մինչ այդ, հանգիստ ոսկորներուդ, եւ օտար հողը թեթեւ ճնշէ վրադ...:

ԳՈՒՍԱՆ

✕ Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ օր, Քաշանի գերեզմանատան մէջ, ի ներկայութեան բազմաթիւ ընկերներու եւ բարեկամներու, որոնք Փարիզէն եւ արուարձաններէն փութացեր էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու բոլորին սիրելի ընկ. Մինասին: Ներկայ էին նաեւ Ֆրանսացիներ:

Կրօնական արարողութենէն վերջ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին կողմէ ընկեր Ս. Թորոսեան ներկայացուց Մինասը իբրեւ կազմակերպողը «Արծիւ» խումբին որ այսօր արդէն ընկերներու կարեւոր թիւով մը կը գործէ իբրեւ ենթակոմիտէ: Իր հանրային եւ մշակութային դետնի վրայ թափած ջանքերը բոլոր ընկերներու համակիրներու մէջ ստեղծած են իրեն հանդէպ սէր եւ յարգանք: Յիշեց նաեւ որ իբրեւ հանրային դէմք եւ իբրեւ զինուոր ընկ. Ալթունեան ունեցած է շատ գնահատելի գործունէութիւն մը:

Պ. Ռ. Թադէոսեան, Հայ Սպայից Միութեան կողմէ յարգանքի քանի մը խօսքերով յիշեց իրենց զէնքի ընկերը, եւ հանգիստ մաղթեց իր տառապած մարմնին որ կը հանգչի օտար հողի վրայ:

տակ: Սակայն, մե՛ծ ու անսպառ եղած է մեր թերթին շուրջը հաւաքուած ընկերներու ե՛ւ եռանդը ե՛ւ վճռականութիւնը ե՛ւ զոհաբերութեան պատրաստակամութիւնը: Ցատկութիւններ, աւելի ճիշդն ըսելու համար՝ առաքինութիւններ են ատոնք, որոնցմով այնքա՛ն հարուստ են Դաշնակցականները՝ ղեկավարներն ալ, շարքայիններն ալ անխտիր: Եւ մենք վստահօրէն կը սպասենք, որ այդ առաքինութիւնները առանձին թափով ի յայտ գան այսօր՝ մեր թերթին 45րդ տարուան սկիզբը:

... Ասպարէզ կը թեւակոխէ իր գոյութեան 45րդ տարին: Զոհողութիւններով տոգորուած՝ լման քառասուն եւ չորս տարիներ ունինք մեր ետին: Պէ՛տք է, սակայն, որ անցեալին մէջ՝ մեր ընկերներու ըրած զմայլելի զոհողութիւններուն յաջորդեն այսուհետեւ նորերը: Դաշնակցական ընկերոջ զոհողութեան ոգին թուլնալ ու թառամիլ չի գիտեր. ան՝ մշտապէս կենդանի կը մնայ, անթառամ է: Ո՛ւր ալ, ե՛րբ ալ ճիգ ու ջանք պահանջուի՝ Դաշնակցականը հոն է, պատրաստ՝ ե՛ւ աշխատանքի ե՛ւ զրկանքներու, մի՛այն թէ ատոնք ըլլան յօգուտ մեր կազմակերպութեան, այսինքն՝ Հայ ժողովուրդի:

Ասպարէզի 45 ամեակի սեմին, Դաշնակցական ընկերները նոր ճիգ պէտք է ընեն՝ դնելու համար Ասպարէզը բարձրութեա մը վրայ, որ վայել ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քալիֆորնիոյ Շրջանի համար: Մեր շրջանը ներկայիս կը հաշուէ ընդհանուր առմամբ մօտ 50.000 հայութիւն, ու դեռ հայրենակիցներու նորանոր խումբեր կուգան այլեւայլ կողմերէ: Եւ յատկապէս Ֆրեզնոյի մէջ, ուր մեր թերթը կը հրատարակուի, շուրջ 20.000 Հայ կ'ապրի:

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԵՄ — ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

[..]ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գ.— ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Օգնութիւն: օգնութիւն, ո՛վ Աստուածր մեր նախահայրերուն, քու անկարեկիր ու ոխակալ նայուածքդ մէկ մը մեզի դարձուր...: Բոցերը կը պատեն ամէն կողմէ, օճախները կը քանդուին, հրացանները կ'որոտան ու յաղթական թշնամիին ամբոխը մօտ է ու ամէն կեանք՝ պլպլացող լոյսի մը պէս անոր չարագուշակ շունչը կը զգայ իր վրայ:

Այդ բոպէին սպիտակահեր ու ծերունի քահանայ մը, տարիքէնդողդոջուն սրունքները ամրացնելով՝ կ'երեւայ ժողովուրդին, ձեռքերը կը բարձրացնէ՛... — «Մտի՛կ ըրէ՛ք, մեռնելու ժամը հասած է, Տէրն Մեր Յիսուս Քրիստոս իր անքննելի տրամադրութիւններուն մէջ վճռեր է որ անգամ մըն ալ իր հօտին անմեղ արիւնը թափի... սուրերը սուրցած են ձեր պարանոցներուն համար եւ դահիճները ոգեւորուած են նախճիրի արբեցութենէն, ու արիւնը պահ մը ետքը ձեր երակներուն մէջ չպիտի մնայ. . խոնարհեցէք ձեր գլուխները եւ արձակում խնդրեցէք ձեր մեղքերուն համար... վերջին ժամը հնչած է ու Աստուծոյ ողորմութիւնը անսահման է...»:

Հրացաններու խլացուցիչ եւ չտապ աղմուկին եւ տիւշմանին մոլեգին աղաղակներուն մէջ, պահ մը ծերունի քահանային ձայնը կը մարի, բայց անիկա կերկերաձայն կը շարունակէ թողութիւնը արտասանել խոնարհած ժողովուրդին վրայ:

Բոցավառուած երեւակայութեանս մէջ կը շփոթուի այն օրը եւ այսօրը երբ դարձեալ ժողովուրդը խոնարհած է եւ ինկած է գետին, հընձուած հասկերու նման,խորանին մէջ,պատարագուորին ձայնը սլացաւ. «Խոնարհեալ երկիւղիւ երկիրպագանեմ...»:

Ծակատնին գետնի քարերուն զարնելով, քամակը կորացուցած ժողովուրդը, կրօնական սարսուռէ մը թրթռուն՝ իր ցաւը մոռցաւ... ու մխիթարութիւնը ճերմակ աղաւնիի մը պէս բոպէ մը սաւառնեցաւ իրենց արցունքէ ողողած աչքերուն առջեւ... Բուրվառները կը ճօճէին ծեքծեքելով եւ խունկի ծուխերը կը թանձրանային աւելի առատ կը հոսէր արցունքը դէմքերու վրայ:

Բայց երբ քիչ ետքը պատարագիչը արտասանեց գերագոյն մաղթանքը.— «Հանգի՛ստ ոսկորներուն Կիլիկիոյ նահատակաց, արանց եւ կանանց, երիտասարդաց եւ կուսանաց», ազատ ժողովուրդին յուզմունքը այնպիսի աստիճանի մը հասաւ որ բարձրաձայն հեծկլտանքներու մէջ խեղդուեցան աղօթքին ձայները... Անսահման վիշտէն աւեկոծուած ամբոխը սկսաւ աղաղակել: Երբեք կարելի չէր երեւակայել այն կատարեալ ու ցաւագին ներդաշնակութիւնը, որ ինքնին յառաջ կուգար եւ որ հոգեհանգստեան աղօթքին միանալով՝ զայն կ'ամբողջացնէր. պահ մը, միայն լսուեցաւ ողբ ու հեծեծանք, մինչ ծերունի քահանաներուն խուլ ու թաւ ձայնը կը պատասխանէր այդ ցաւագին աղաղակներուն, հնամենի աղօթքներու նուիրագործուած բանաձեւերով ամոքելու համար այդ այրող ցաւը, որ ամէն մէկուն սիրտը կը բզքտէր:

Այդ մէկ օրուան, մէկ տարուան, մէկ դարու ցաւ չէր որ կ'արտայայտուէր, կարծես գերբնական եւ հզուադէպ ճիգի մը մէջ ցեղին տառապանքը կը բարախէր ուժգնութեամբ... ամէն մէկ հառաչանքով ծամածռած շրթունքէ կը յայտնուէր հաւաքական ու անանձնական սուգը, անմխիթարելի ու անդարմանելի սուգը Ազգին... Բոլոր մարտիրոսացածները հեռաւոր ժամանակներուն, բոլոր նահատակուած զինուորեալները, Լոյսի, Ազատութեան եւ Խաղաղութեան իտէալներուն՝ իրենց դարաւոր աճիւններէն կենդանացած, անգամ մըն ալ կը տառապէին ու բոլոր երախները կը բացուէին ու ցեղին վիշտը առատօրէն կ հոսէր այդ նոր արկածեալներու աչքերէն:

Պատարագէն ետքը ժողովուրդը գլխիկոր ու կրած յուզմունքէն խոնջած՝ ցրուեցաւ, բակին մէջ դանդաղելով ու խումբեր կազմելով. շատերը լուռկը մնային, կզակնին լաչակով կապած դրսեցիներ ու ճերմակ քօղի տակ ծածկուած իրենց վտիտ անդամներուն մերկութիւնը մտազբաղ կըհետեւէին իրենց արիւնոտ յիշատակներուն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

արարք է. բայց կարելի է պարպել տալ զինամըթերքը»:

╳ «Փրաւտա» կը գրէ թէ Այգըն՟ւուըը կը փորձէ տարածել պատերազմը:

ՆՈՐ ՁՏՈՒՄՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը Փետր. 7ին հաղորդեց թէ պաշտօնանկ եղած են Ուկրայնայի Գիտութեանց Ակադեմիայի գլխաւոր քարտուղարը եւ երկու կըրտսեր գիտնականներ:

Ընդհ. քարտուղարը, Ի. Տ. Շւեց, կ'ամբաստանուի թէ մսխած է ւԱկադեմիային դրամները, խափանած քննադատութիւնները, թէ ապիկար վարչութիւն մը հաստատած է եւ խնամիական թարքեր ներմուծած: Ինք երեք պաշտօն միասին կը վարէր և իր օրինական թոշակէն 130,000 րուբլի աւելի ստացած է: Երկու երիտասարդ գիտնականները, Եամպոլսկի եւ Ռապինուիչ դըրամ քաշեր են իրենց չկատարած գործերուն համար:

Մոսկուայի մէկ ատեանը 10էն 25 տարի բանտարկութեան դատապարտեց խումբ մը գողեր որոնք մէկ միլլոն րուբլի արժէքով ժամացոյցներ գողցած էին: «Փրաւտա» ուրիշ գողութիւններ ալ կը մատնանշէ որոնց հերոսներն են հայր եւ որդի Խոտխոմիչ: Ուրիշ թերթեր քրէական արարքներ կը յիշեն Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ: Էսթոնիոյ առեւտրական նախարարը պաշտօնանկ եղաւ այն ամբաստանութեամբ թէ թոյլ տուած է որ գողերը իւրացնեն հարիւր հազարաւոր րուբլի: Նոյն զանցառումները կաթի եւ մսի վարչութեանց մէջ: Լենինկրատի թերթը կը գրէ թէ շատ մը գաղտնի փաստաթուղթեր անհետացած են գիտական կաճառէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ պիտի դատուին 24 ճարտարագէտներ, այն ամբաստանութեամբ թէ գաղտնի տեղեկութիւններ ծախած են Անգլիացինե-րուն եւ Ամերիկացիներուն, ամսաթոշակ ստանալով:

ՊԱՅԹԻՒՆ մը քանդեց Թէլ-Ավիվի (Իսրայէլ) խորհրդային դեսպանատան ներքին մասը: Երեք պաշտօնեաներ վիրաւորուեցան:

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ եւ երկաթի հանածոներու միացեալ շուկան (Շումանի ծրագիր) բացուեցաւ Փետր. 10ին, նոր էջ մը բանալով Եւրոպայի պատմութեան մէջ: Վեց երկիրներ, Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ ջնջեցին բոլոր մաքսային պատուարները՝ հազարաւոր քիլոմեթր տարածութեան վրայ: Վեց երկիրներուն 155 միլլիոն յաճախորդները այսուհետեւ ազատօրէն պիտի օգտուին իրենց արտադրած 240 միլլիոն թոն հանքածուխէն եւ 18 միլլիոն թոն հանածոներէն: Ջնջուած են նաեւ գիներու տարբերութիւնները, ներածման եւ արտածման տուրքերը եւ այլն: Նոյն ձեւով հասարակաց շուկայ մը պիտի հաստատուի նաեւ պողպատի համար, Ապրիլ 10ին:

Այրի Տիկին Օննիկ Ֆէսճեան, Պ. Կարապետ Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ֆէսճեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Ֆէսճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վերժին Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գանթարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարգիսեան եւ զաւակները,, Օրիորդ Խաչիկեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան, Այրի Տիկին Վերժին Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սողոմոնեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աննա Երանեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Երանեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Սարգիսեան եւ զաւակ-երը, Օր. Սիրարփի Սարգիսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սարգիսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մ. Մայտողլըեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Մայտողլըեան եւ զաւակները, Պ. Հմայեակ Իշխանեան եւ զաւակը խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, կնքահօր եւ ազգականին

ՕՆՆԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ Փետր. 8ին, 45 Rue Piat— Paris (20), 85 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, ժամը ճիշդ 2ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon— ուրկէ մարմինը ժամը 4ին պիտի փոխադրուի Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անետիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրաեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բենօ (նուագ):

Շավիլի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք:

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ

ԼԻՈՆ.— Տ. Վռամշապուհ քահանայ հիւանդ ըլլալով ստիպուած է երեք ամիս եկեղեցիէն բացակայել: Կը խնդրուի շրջանի կրօն. ընկերակցութիւններէն Ս. պսակի կամ մկրտութեան համար Ազգ. Միութեան լուր տալ տասը օր, իսկ թաղումի համար երեք օր առաջ, որպէսզի բոլորին գոհացում տրուի: (Մէկ քահանար միայն ունինք):

╳ Այս հինգշաբթի 12 Փետր. Վարդանանցի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ: Անշուշտ հասարակութիւնը պիտի փութայ յարգել մեր հին քաջերու յիշատակը:

╳ Գաղթ. գրասենեակը վերաբացուած ըլլալով՝ Ազգ. Միութիւնը հրահանգ ստացած է հայ գաղթականներու ծննդեան, ամուսնութեան եւ այլ վկայագիրներու համար օգել կեդր. գրասենեակին: Լիոնի եւ շրջանի Հայերը կրնան դիմել 69 Rue Louis Blanc, Հայոց եկեղեցին ամէն օր ժամը 4էն 7 կէս օրէ վերջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ալֆորվիլէն Այրի Տիկին Աղաւնի Գրիգորեան եւ իր բոլոր պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք նամակով, անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ամուսնոյն եւ ազգականին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ (Զէնկիլէրցի)

մահուան առթիւ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, Փետր. 4ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 28ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Սահակ-Մեսրոպ դպրոցին սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ անակնկալներ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ե. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՈՒՐԲԱԹ ժամը 21ին, Ականունի ենթակոմիտէ:

ՇԱԲԱԹ ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէ:

Սոյն ժողովներուն պիտի մասնակցին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

(Շար.)

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին Café Régent. Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Ե. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս Հինգշաբթի ժամը 21.30ին: Կը խօսի ընկեր Վարդգէս Պորտնվարդեան: Նիւթը՝ Հայոց արդի պատմութեան քաղաքական երեւէջները: Հայերէնի դասընթացքը ժամը 20,15ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ե. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Ուսանողական միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8 ու կէսին, սովորական հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը: Պիտի շարունակուի վիճաբանութիւնը Պ. Վ. Զէյթունցեանի դասախօսութեան, որու նիւթն է «Եւրոպական քաղաքականութիւնը հայկ. խնդրին վերաբերմամբ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, 13 Փետրուար ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Դասախօս՝ Պատ. ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Դասակարգերու պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը»:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փորթ Իթալի-Ժանթիյիի շրջանին Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի երեկոյեան սովորական դասախօսութիւնը վերսկսած է: Տեղի կ'ունենայ ամէն Չորեքշաբթի ժամը 20,30էն 23,30:

Պիսէթրի մեր նոր սրահին մէջ:

Նորեկներու արձանագրութեան համար դիմել Նոր Սերունդի տեղական վարչութեան մինչեւ Փետր.ի վերջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր 12 Փետր. ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ:

Պաշտամունքին եւ հանդէսին պիտի նախագահէ եւ պիտի քարոզէ Կաթող. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ պատարագի պիտի կարդացուի Վարդանի ճառը, պիտի երգուին «Նորահրաշը եւ հայրենաշունչ երգեր, երէց եւ կրտսեր դպիրներու կողմէ եւ պիտի ըլլան աւուր պատշաճի թելադրութիւններ նոր սերունդին:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայ դպրոցներու աշակերտները եւ ուսուցչ. կազմը:

Դիւան հոգաբարձութեան

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետրուար 15ի եւ 22ի կիրակիներ ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Յակոբ Մոսկոֆեան (Թոքաթցի) կը փնտռէ մայրը՝ Թագուհի, քոյրը՝ Եպրաքսէ, եղբայրը՝ Կարապետ Հէօլլիւքճեան, զորս կորսնցուցած է 1915ի աքսորին: Տեղեկացնել 18 Rue Berthollet, Villejuif, Seine, France: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 12 Février 1953 Հինգշաբթի 12 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6890 Նոր շրջան թիւ 2401

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՕՍԷ ՄԱՅՐԻԿԸ

Երէկ հաղորդած էինք Սօսէ մայրիկի մահը Աղեքսանդրիոյ մէջ:

Ողբացեալ Հերոսուհին, որուն տարիքը 93 կը հաշուեն իրազեկներ, միշտ անբաժան մնաց իր պաշտելի Սերոբէն (Աղբիւր), Տարօնի եւ Բաղէշի լեռներուն մէջ: Կարելի աջակցութիւնը կ'ընծայէր ռազմիկներուն, ի հարկին հրացանը ուսին: Քանիցս բանտ ալ ինկած է. առաջին անգամ Սոխորդի խուզարկութեանց ատեն, երբ Սերոբի եղբայրը ձերբակալուեցաւ եւ Վարդանեան տունը քանդուեցաւ:

Ստորեւ հատուած մը Մ. Վարանդեանի «Դաշնակցութեան պատմութենէն», ուր Հերոսին հետ կ'երեւայ նաեւ Հերոսուհին, ճակատագրական պահու մը.—

Սերոբ անդուլ հետապնդումներէ ազատելու համար ստիպուեցաւ ի վերջոյ թողնել հայրենի գաւառը: Ապաւինեցաւ Սասնոյ լեռներուն ուր շատոնց արդէն տարածուեր էր իր զէնքի սխրագործութիւններու համբաւը: Իրեն ուղեկից էր իր քաջարի կինը, Սօսէն: Լեռնաստանի ֆետայիններու փաղանգը գուրգուրանքով ընդունեց զինքը որպէս պարագլուխ: Կառավարութիւնը հոն ալ շարունակեց իր հետապնդումները, թանկագին որսը ձեռք ձգելու համար եւ շարժման մէջ դրաւ լրտեսներու ամբողջ բանակ մը: Կառավարական բոլոր դաւերը ապարդիւն անցան, մինչեւ որ հայ մարդու սեւսիրտ դաւաճանութիւնը միջամտեց եւ ծուղակին մէջ առաւ Հայոց լեռներու աներեւոյթ տիտանը…

Մէկ երկու ցած Հայերու մատնութեամբ Թուրք իշխանութիւնը գտաւ վերջապէս Հայդուկին թաքստոցը — Կէլիէկուզան: Հոն էր ապաստանած Սերոբը ժամանակաւորապէս: Իրեն հետ էին կինը եւ 12 տարեկան զաւակը: Նոյն վարձկան Յուդաները թոյն հրամցուցին ֆետայիներու հրամանատարին… ծխախոտի միջոցով: Ապա եկաւ թշնամին ամէնէն արիւնարբու քիւրտ ցեղապետի մը — Խալիլ — առաջնորդութեամբ եւ պաշարեց Կէլիէկուզանը:

1899ի աշնանային օր մըն էր, հայկ. շարժումներու պատմութեան ամէնէն մռայլ օրերէն մէկը: Հերոսին շուրջը օղակ կազմեր էին մօտ 1500 զօրք ու Քիւրտեր, Պալաքցի, Խիանցի եւ այլ աշիրէթներէն: Պաշարումը կատարուեցաւ յանկարծակի, գիշերով: Հայ ժողովուրդը ոչինչ գիտէր: Գիտէին միայն ցածոգի մատնիչները: Փախուստի ոչ մի կարելիութիւն… Ռազմիկը չուզեց անձնատուր լինել առանց կռուի: Ի՞նչ փոյթ թէ ունէր միայն բուռ մը կտրիճներ, ընդամէնը 12 հոգի, իր Սօսէն ու Յակոբիկը: Եւ մահաբեր թոյնն ալ ըրեր էր իր ազդեցութիւնը, աչքերը կը մթագնէին ու հազիւ կրնար շարժիլ: Երբ թշնամին բաւական կը մօտենայ, մեր զինուորները դուրս կը սլանան իրենց ապաստանած տունէն, երեք խումբի կը բաժնուին եւ հրացանաձգութիւնը կարկուտի պէս կը սկսի երկու կողմէն: Տասնըչորս հոգի ընդդէմ 1500ի:

Դիմադրութիւնը երկար չէր կարող տեւել: Սերոբ կը սպաննուի: Սօսէն կ'առնէ հրացանը եւ կը շարունակէ օրհասական կռիւը: Կը նահատակուին Աղբիւր-Սերոբի հետ իր 12 տարեկան կորիւնը եւ երկու եղբայրները: Կը սպաննուի եւ գիւղի Տէր Քաջ քահանան: Սօսէն ալ, ի վերջոյ, գետին կը փռուի, ծանր վիրաւոր: Երեք-չորս հոգի կը յաջողին փախչիլ: Ինը հայ նահատակներ եւ երկու տասնեակ սպաննուածներ թշնամու կողմէն:

Սօսէն, վիրաւոր, գերի տարին: Ռազմիկին գլուխը կտրեց ինքը գազան Խալիլը եւ ղրկեց Բաղէշ, Սօսէին հետ միասին: Թշնամին կը ցնծար խալամ ամբոխին հետ: Խրախճանքներ սարքուեցան յեղափոխականի կտրուած գլխուն շուրջ, որ ցիցի հանուեցաւ Բաղէշի մէջ, հայ ժողովուրդը ահաբեկելու համար…

ԽՄԲ.— 1889ի աշնան, երբ նոյն Խալիլը Մուշի Խասգիւղէն դէպի Ս. Աղբերիկի կիրճը կ'երթար, ահագին աւարով, Անդրանիկի խումբը պաշարեց կարաւանը: Հայդուկները զարկին Խալիլի ձին գերի բռնեցին հրէշը եւ կարճ հարցաքննութենէ մը վերջ կտրեցին գլուխը: Իր վզին հմայեակը եւ Սուլթանին պատուանշանը կը գտնուին Հ. Յ. Դ. թանգարանին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Այրի կնոջ լուման

Նամակ մը Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարէն (24 Յունուար).

— «Սիրելի ընկեր, ներփակ կը գտնես 300 (երեք հարիւր) տոլարի չէք մը, որուն 100 տոլարը կը պատկանի «Յառաջ»ի խմբագրութեան, 100 տոլարը ընկեր Շ. Նարդունիի «Հայ Բոյժ»ին, իսկ 100 տոլարը Այնճարի վարժարանին:

«Երեք տարի առաջ Ս. Լուիզի մէջ մեռաւ նըկարիչ Սարգիս Երկայնեանը: Իր այրին, ընկերուհի Նուարդ, մեզի ուղարկեց 1000 (հազար) տոլար, զանազաններու նուիրելու համար: Այդ գումարին մէջ են նաեւ «Յառաջ»ի, «Հայ Բոյժ»ի եւ Այնճարի դպրոցին բաժինները:

«Գնահատութեան արժանի է ընկերուհի Ս. Երկայնեանի զոհաբերութեան ոգին: Կ'ապրի մինակը. չունի եկամուտ, բայց իր ամուսնին յիշատակի յաւերժացման համար պատրաստ է ամէն զոհաբերութեան»:

Անոնք որ կը ճանչնային ողբացեալ Սարգիս Երկայնեանը — Տրապիզոնցի — գիտեն թէ ինչպէս կ'ապրէր:

Պոլսոյ մէջ, «Ազատամարտ»ին եւ «Ծակատամարտ»ին կ'աշխատակցէր գրական, նկարչական եւ գիտական ուսումնասիրութիւններով. (Շատ կը սիրէր Թոլսթօյ):

Ամերիկա գաղթելէ ետքն ալ, իր սփոփանքն եղան վրձինը եւ գրիչը:

Կ'աշխատակցէր «Հայրենիք» օրաթերթին եւ ամսագրին: Վերջին տարիներուն ալ՝ հայերէնի թարգմանեց ժաք տը Մորկանի հոյակապ երկը, — «Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը» (Հրատ. «Հայրենիք», 1947):

Անշուշտ ուրիշ աշխատանքներ ալ ունի որոնց տեղեակ չեմ:

Ահա սիրելի Սարգիսը՝ իր վաստակով: Եւ իր այրին՝ այնքան զգայուն սրտով:

— «Կ'ապրի մինակը, չունի եկամուտ»:

Եւ սակայն մէկ ձեռքով հազար տոլար՝ համբօգուտ ձեռնարկներու եւ մտքի աշխատաւորներու համար:

Սրտագին շնորհակալութիւն ի դիմաց բոլորին:

ՎԱՀԷ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Պոլսոյ պատրիարքարանը հետեւեալ հերքումը ուղղած է «Մարմարա» թերթին, որ զայն հրատարակելով, կը խոստովանի թէ «զոհ գացած է չարամիտ լրատուութեան մը»: Հերքումին թուրքերէն պատճէնն ալ տպուած է (29 Յունուար)…

«Ի լուսաբանութիւն մեր համայնքին՝ կը յայտարարենք, թէ «Մարմարա» թերթին Յունուար 27ի թիւին մէջ անպատշաճ ձեւով հրատարակուած լուրը՝ Վարչական Ժողովոյ ընտրութեան մասին, յերիւրածոյ է եւ չի բխիր բուն աղբիւրէն: Ինչ որ ստոյգ է, այն կը հաղորդուի ի մօտոյ Պատրիարքարանիս կողմէ պաշտօնապէս:

Պախարակելի կը գտնենք այսպիսի անպատասխանատու եւ անպատշաճ ոճով եղած լրագրական յայտարարութիւնները՝ որոնք չեն կրեր վաւերականութեան կնիք եւ կը մոլորեցնեն մտքերը»:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՆՈՐ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ պայթեցաւ Անգլիոյ վրայ: Ձիւնը, կարկուտը եւ անձրեւները մեծ աւերներ կը գործեն: Կ վախցուի նոր ողողումներէ: Կարգ մը գիւղեր հաղորդակցութենէ զրկուած են: Հոլանտայի մէջ ալ նոր ողողումներ կը սպասուին փետր. 14ին, 15ին եւ 16ին: Կին մը խելագարուելով 12 մեթր բարձր պատուհանէ մը վար նետեց երկու զաւակները (7 ամսու եւ 2 տարեկան), յետոյ ինքզինքը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան չորս երեւելիներ, — վարիչները «Ազատ Գունդ» խմբակցութեան որ 1000-2000 անդամ ունի: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ այս նոր խմբակցութիւնը մասնաճիւղեր ունի բոլոր քաղաքներու մէջ եւ թէ դահլիճ մըն ալ կազմեր էին, իշխանութիւնը գրաւելու համար: Անդամները մեծ մասով նախկին SSներ եւ սպաներ են:

ՈՐՈՇՈՒՄ ՏՐՈՒԱԾ ՉԷ

Չինաստանի պաշարման մասին

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Պ. Ֆ. Տալըս առջի օր խօսք առնելով Ծերակոյտին արտ. յարաբերութեանց յանձնախումբին մէջ, ըսաւ թէ Այզընհաուըր դեռ որոշում տուած չէ Չինաստանի պաշարման մասին: Այս առթիւ «կանխահաս» նկատեց շրջած զրոյցները:

Այս լուրը հաղորդեց յանձնախումբին նախագահը, դոնփակ նիստէ մը վերջ որ տեւած էր 90 վայրկեան:

Նոյն ժողովին մէջ Պ. Տալըս տեղեկութիւններ տուաւ իր վերջին պտոյտի մասին, շեշտելով թէ Եւրոպան ի վիճակի է ինքզինքը հոգալու, եթէ միացեալ ճակատ կազմէ: Իր կարծիքով, ամէնքն ալ տրամադիր են վաւերացնելու եւրոպեան բանակի դաշնագիրը, «բայց կը դժկամակին առաջին քայլը առնելու»: Այս առթիւ նորէն յիշեցուց թէ Ամերիկա ծանրակշիռ հարցի մը առջեւ պիտի գտնուի, եթէ Եւրոպան լուրջ փորձ մը չկատարէ միացեալ ճակատ կազմելու: «Մեր պտոյտը բացորոշապէս հասկցուց թէ Ամերիկան եւ իր խորհրդարանը որքան կը շահագրգռուին Եւրոպայի պաշտպանութեամբ»:

Զեկուցումէն ետք շարք մը հարցումներ ուղղուեցան Ծայր. Արեւելքի կացութեան եւ Եւրոպացիներու մտահոգութեան մասին: Պ. Տալըս ըսաւ թէ նախագահը ուրիշ որոշում չէ տուած Ֆորմոզայի մասին, բացի ամերիկեան տորմիղին հեռացումէն:

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ զին. շրջանակներու մէջ ալ յարմար չեն գտներ Չինաստանի պաշարումը, քանի որ կարելի չէ շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերել առանց դաշնակիցներու լրիւ աջակցութեան:

Աւելորդ է ըսել թէ դաշնակիցները միշտ կ'ընդդիմանան պատերազմի ծաւալման: Անգլիոյ լորտերու ժողովին մէջ ալ դահլիճին ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ վտանգաւոր է պաշարման որեւէ ծրագիր եւ թէ «մտահոգութեամբ» կը հետեւին կացութեան: Երեսփ. ժողովին մէջ ալ ընդդիմադիր մը հարցուց թէ դահլիճը պիտի վերաքննէ՞ իր դիրքը Քորէայի պատերազմի մասնակցութեան մասին, եթէ. 1. Չինաստանի ծովեզերքը պաշարուի.— 2. Մառեշալ Չանկ Քայ Շէք կարմիր Չինաստանի վրայ յարձակի Մ. Նահանգներուն օգնութեամբ.—3. Եթէ Չինաստան ռմբակոծուի Ազգաժողովի օդանաւերուն կողմէ:

X Չանկ Քայ Շէքի մէկ պատուիրակը, որ Ժընեւ մեկնած է, ըսաւ թէ արշաւանք մը պիտի կատարուի կարմիր Չինաստանի վրայ, երեքէն մինչեւ վեց ամսէն: Այս շարժումը իսկ Թռուցիկներ պիտի նետեն օդանաւերով, չինական նոր տարուան առթիւ:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ կարմիր Չինաստանը կրնայ մինչեւ քսան միլիոն զինուոր հանել մինչեւ տարեվերջ: Այժմ ունի չորս միլիոն կանոնաւոր զինուոր եւ 12-15 միլիոն քաղաքապահ (միլիս): Մարտանաւերուն թիւն է 270:

Ֆրանսա եւ Անգլիա գլուխ գլխի

Վարչապետը, Պ. Ռընէ Մայէր եւ արտ. նախարարը՝ Պ. Ժորժ Պիտօ Լոնտոն կ'երթան այսօր, հինգշաբթի, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ:

Օրակարգին վրայ կը գտնուին շարք մը կարեւոր խնդիրներ, քաղաքական թէ տնտեսական:

Երկար ատենէ ի վեր Անգլիոյ ներածումներու սահմանափակումը մեծապէս կը վնասէ Ֆրանսայի առեւտուրին: Վարչապետը եւ իր գործակիցները պիտի փորձեն բարեփոխել այս վիճակը: Սկիզբէն ի վեր Ֆրանսա իր հում նիւթերուն մեծ մասը կը գնէ այն երկիրներէն ուր դրամական հիմքը սթերլինը կը կազմէ: Իր գնած ապրանքներն են բուրդ, բամպակ, մետաղ, քարիւղ եւն.: Արդ, նոյն երկիրները 5-8 անգամ աւելի ապրանք կը ծախեն Ֆրանսայի, որ միշտ բաց կ'ունենայ:

Այս կացութիւնը աւելի ծանրացաւ 1950ի վերջը, երբ Անգլիա կրճատեց իր ներածումները: Այսպէս, 1951ին Ֆրանսայի արտածումները պակսած էին 50 միլիառ Ֆրանք, այսինքն 40%: Այս կացութեան հետեւանքով Ֆրանսա ստիպուած է սպառել իր տոլարի եւ ոսկիի պահեստը: Եթէ այսպէս շարունակուի, Ֆրանսա պիտի հարկադրուի կրճատել հում նիւթերու ներածումը, նուազեցնելով արտադրութիւնը:

Միջազգային խնդիրներու մասին ալ շատ մը խօսելիքներ ունին երկու երկիրներու վարիչները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան թերթին մէկ մասին ճակատը Երեքշաբթի տպուած է, պիտի ըլլայ Չորեքշաբթի, (ֆրանսերէնը ճիշդ է): Նոյն վրիպակը սպրդած էր շաբաթ օրուան թիւին ճակատը, մաս մը թերթերու վրայ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Խմբ. — «Հայրենիք» ամսագրի Յունուարի թիւէն կ'արտատպենք մեր աշխատակցին այս շահեկան տեսութիւնը:

Յաջորդով ալ՝ «Հայերը Վրաստանի մէջ»:

Ատրպէջանի եւ Վրաստանի մէջ կը բնակին մօտաւորապէս 800 հազար Հայեր, իւրաքանչիւր հանրապետութեան մէջ գրեթէ հաւասար թիւով (400 հազար): Սով. Հայաստանի Հայերու թիւը հազիւ 200 հազարով աւելի է Վրաստանի եւ Ատրպէջանի Հայերու թիւէն:

Ի՞նչ գիտենք «եղբայրական հանրապետութիւններու» մէջ բնակող մեր ազգակիցներու մասին:

Ատրպէջանի եւ Վրաստանի թերթերուն մէջ վերջերս տեղի ունեցած կուսակցական ժողովներուն մասին տպագրուած հաշուետուութիւններու մէջ այդ հանրապետութիւններու սահմաններուն մէջ բնակող Հայերու մասին կը գտնենք որոշ տեղեկութիւններ զորս եւ կ'ուզենք ներկայացնել մեր ընթերցողներուն:

Ատրպէջանի մէջ Հայերը կը բնակին գլխաւորապէս Բագու եւ Կիրովաբադ (Գանձակ) քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզին մէջ: Կան, անշուշտ, հայկական դպրոցներ այն վայրերուն մէջ ուրտեղ Հայերը որոշ համրանք կը ներկայացնեն ու կը բնակին համահաւաք, կայ հայ լեզուով հրատարակուող մամուլ, բայց ասոնք՝ ենթակայ են Ատրպէջանի կառավարութեան ու կը ղեկավարուին պատշաճ մինիստրութիւններու եւ մարմիններու կողմէ, ինչպէս ազերի դպրոցներն ու մամուլը: Ասիկա այսպէս ըլլալով հանդերձ, սակայն մատնանշենքնաեւ այն, որ Ատրպէջանի մէջ հաշուի կ'առնուի 400 հազար Հայերու համրանքը եւ պետական ու կուսակցական մարմիններումէջ Հայերը կը գրաւեն պատշաճ դիրքեր: Օրինակ, Ատրպէջանի կառավարութեան անդամներու կարգին կայ հայ նախարար մը Կարկառեան, որ նախապէս Լեռնային Ղարաբաղի մարզկոմի քարտուղար էր: Կրթական նախարարի տեղակալներէն մին գրեթէ միշտ Հայ կ'ըլլայ, որուն եւ կ'ենթարկուին, ըստ երեւոյթին, Ատրպէջանի մէջ գործող հայկական դպրոցները եւ ուսումնական միւս հաստատութիւնները: Հայերու զգալի թիւ մը բարձր եւ պատասխանատու պաշտօններ կը վարէ Ատրպէջանի տնտեսական մարզին եւ մասնաւորապէս Բագուի նաւթարդիւնաբերութեան մէջ:

Անտեսուած չեն Հայերը նաեւ կուսակցական կազմակերպութեան եւ նոյնիսկ կուս. ղեկավարութեան մէջ: Ներկայացուած են պատշաճ կերպով Բագուի համաքաղաքային եւ քաղաքամասերու ղեկավար մարմիններու (քաղկոմ եւ ռայկոմներ) մէջ: Բագուէն դուրս Գանձակի հայկական մասին կուս. ղեկավարութիւնը կը գտնուի Հայերու ձեռքը: Օրինակ, Նիզամիի անունը կրող հայաբնակ քաղաքամասի առաջին քարտուղարը Հայ է: Հայեր են նաեւ շրջկոմներու (Խանլարի, Կարեագինի) քարտուղարները:

Կուսակց. ժողովներու այս տարի մասնակցեր են, ինչպէս կ'իմանանք Ատրպէջանի Կոմկուսի կեդրոն. օրգան «Բակինսկիյ Ռաբոչիյ»էն, բաւականաչափ Հայեր: Բագուի համաքաղաքային կոնֆերանսի նախագահութեան անդամներու կարգին կը յիշատակուի բժշկուհի Հռ. Բեկլարովան, Կ. Քարամեանը, խմբագրական Յանձնաժողովի անդամ եղած է Ա. Ամիրխանեան եւ Մանդատային Յանձնաժողովի անդամ Պետրոսով: Ատրպէջանի Կոմկուսի համագումարի նախագահութեան մէջ ընտրուեր են Ա. Ամիրխանեան, Ե. Գրիգորեան, քարտուղարութեան մէջ՝ Ա. Յարութիւնով, խմբագրական յանձնաժողովի մէջ՝ Գ. Անթէլէպեան:

Հայերը իրենց տեղն են ունեցեր նաեւ Համագումարի կողմէ ընտրուած Կեդր. Կոմիտէի, Վերստուգիչ Յանձնաժողովի, ինչպէս նաեւ կուս. վերին մարմնի՝ Կենտկոմի բիւրոյին մէջ: Կենտկոմի անդամներ ընտրուեր են հայերէն՝ Դ. Աւանեան, Է. Ալիխանով, Ա. Ամիրխանեան, ներուն անբաղձալի վիճակը: Կարգ մը տեղերու մէջ Կենտկոմի անդամութեան թեկնածու՝ Ս. Միրզոյեւ եւ Վերստուգիչ Յանձնաժողովի անդամ՝ Գ. Շահվէրդեան: Իսկ ինչ որ ամենաուշագրաւն է, Հայ մը՝ Ա. Ամիրխանեան վերընտրուեր է Կենտկոմի բիւրոյի անդամ:

Նախքան Լեռնային Ղարաբաղին անցնիլը, յիշատակենք նաեւ, որ Բագուի մէջ լոյս կը տեսնէ հայերէն լեզուով օրաթերթ մը, Կոմունիստ անունով, որ կը հանդիսանայ Ատրպէջանի Կենտկոմի հայատառ օրգանը:

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը շրջան մըն է, ուրտեղ Հայերը կը բնակին համախումբ եւ կը կազմեն բնակչութեան մեծամասնութիւնը:

Հայկական այդ հողամասը երկար ատեն վէճի առարկայ եղած է Հայաստանի եւ Ատրպէջանի միջեւ եւ ի վերջոյ մաս կազմեր է Ատրպէջանի Սովետական Հանրապետութեան: Ատրպէջանցիք, սակայն, պարզ գրաւման չեն ենթարկած զայն, ինչպէս ըրած են Վրացիները հայկական ճնշող մեծամասնութիւն ունեցող եւ Հայաստանին սահմանակից Ախալքալաքի նկատմամբ, այլ ստեղծեր են անկէ ինքնավար մարզ (շրջան) մը, որուն ներքին վարչութիւնը — պետական եւ կուսակցական — կը գտնուի Հայերու ձեռքը: Այսպէսով Ատրպէջանը ճանչցեր է Լեռնային Ղարաբաղի հայկական հանգամանքը եւ, ինքնավարութիւն տալով անոր, ապահովեր է անոր հայկական նկարագիրը ապագայի համար:

Լեռնային Ղարաբաղի մարզին մայրաքաղաքն է Ստեփանակերտը (Նախկին Խանքենդը): Մարզի պետական իշխանութեան վերին մարմինն է Մարզային Գործադիր Կոմիտէն, որուն նախագահն է Դ. Աւանէսեան: Կուսակցութեան բարձրագոյն մարմինը կը կոչուի Մարզային Կոմիտէ կամ Մարզկոմ: Անոր Ա. քարտուղարն է (նախագահը) Ե. Գրիգորեանը: Ինչպէս տեսանք վերը, ասոնք երկուքն ալ անդամ են ընտրուեր Ատրպէջանի Կենտկոմին: Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքին մէջ լոյս կը տեսնեն երկու թերթեր, որպէս Մարզկոմի օրգաններ, մէկը հայերէն լեզուով կը կոչուի «Սովետական Ղարաբաղ», իսկ միւսը՝ ռուսերէն եւ կը կրէ նոյն անունը՝ «Սովետսկիյ Կարաբախ»:

Մարզը բաժնուած է հինգ շրջաններու (ռայոններու), որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի համապատասխան կուս. եւ պետական ղեկավար մարմիններ՝ Հայերու գլխաւորութեամբ:

1952 Թ. Սեպտեմբերի սկիզբները Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցեր է Լեռնային Ղարաբաղի մարզային կուս. կոնֆերանսը: «Բակինսկիյ Ռաբոչիյ»ի մէջ (14 Սեպտ.) այդ մասին տպագրուած հաշուետուութենէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը հայկական Ղարաբաղի մասին: Մարզի մէջ արդիւնաբերութիւնը քիչ զարգացած է: Կը յիշատակուի միայն մետաքսագործութեան եւ մետաքսի գործարանի մը մասին: Ժողովուրդի գլխաւոր զբաղմունքը երկրագործութիւնն է եւ անասնապահութիւնը: Գոյութիւն ունեցող հինգ շրջաններէն միայն Մարտակերտի մէջ կը մշակուի բամպակը, մնացած շրջաններուն մէջ կը գերակշռեն հացահատիկային մշակոյթները: Կոնֆերանսի մէջ շատ խօսեր են բոլշեւիկներու սիրած թեմայի՝ պլաններու կատարման եւ թերակատարման, մարքսիզմ-լենինիզմի ուսուցման եւ այլնի մասին: Մենք աւելորդ կը համարենք մէջ բերել հոս այդ հարցերու շուրջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները:

Մարզային կոնֆերանսի աշխատանքներուն մասնակցեր են Ատրպէջանի Կենտկոմի Բիւրոյի անդամներ Ա. Ալիխանեանը եւ Գ. Ալիեւը: Կոնֆերանսը ընտրեր է մարզկոմ, որ իր կարգին ընտրեր է մարզկոմի քարտուղարութիւն, հետեւեալներէ բաղկացած.— Ե. Գրիգորեան, Խ. Իվանով եւ Ա. Սարգիսով: Թէ ռուս Իվանովը ինչ գործ ունի Հայկական Ղարաբաղի մէջ, բոլշեւիկեան հանելուկ մըն է, զոր դժուար է լուծել:

Իբրեւ եզրակացութիւն, պիտի յայտնենք մեր ընդհանուր տպաւորութիւնը Ատրպէջանի Հայերու արդի վիճակի եւ յետագայ բախտի մասին: Հայ տարրի դէմ, անգամ Լեռնային Ղարաբաղէն դուրս բնակող Հայերու դէմ Ատրպէջանի սովետական իշխանութիւնը մասնաւոր ճնշումի կամ հալածանքի քաղաքականութիւն չի վարեր: Ան չի ձգտիր ձուլել Հայերը կամ ձերբազատուիլ անոնցմէ: Վտանգը, մանաւանդ Բագու բնակող Հայերու համար, ուրիշ կողմէ կուգայ: Անոնք ուծացումի ենթակայ են ռուսական մշակոյթի ազդեցութեան տակ: Այդ բոլոր Բեկլարովները, Արութինովները, Ալիխանովները, Տիրինովները բռնած են արդէն ռուսացումի ճամբան, ինչպէս որ իրենցմէ առաջ, ցարի ժամանակ նոյն ճամբով կը քալէին հայութենէն հրաժարած, հայ լեզուն իրենց ընտանիքէն դուրս վռնտած բազմաթիւ հայազգի ճարտարապետներ եւ նաւթարդիւնաբերողներ Բագուի մէջ:

Գալով Լեռնային Ղարաբաղի Հայութեան, անոր ներկան ու ապագայ բախտը յար եւ նման են Սով. Հայաստանի Հայերու ներկային ու ապագայ բախտին:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Ահա ձեզի թիւեր որ կը խօսին...

Յաճախ յօդուածներ կը գրուին մեր դպրոցներուն մասին, ու երբեմն կը յատկացուին խմբագրական սիւնակներ, ընդհանրապէս դպրոցական տարեմուտի կամ տարեվերջի շաբաթներուն: Այս բոլորն ալ կը հաստատեն մեր դպրոցներուն անբաղձալի վիճակը: Կարգ մը տեղերումէջ զգալի է շէնքի պակասը, ուրիշ տեղեր աշակերտներուն անբաղձալի վիճակը: Կարգ մը տեղերու մէջ չեշտուի պաշտօնէութեան անբաւարար վճարումը:

Առաջին պարագան (շէնքի պակաս), որոշ յոյսեր կը ներշնչէ շնորհիւ Օր. Լ. Գարակէօզեանի նախաձեռնութեամբ կատարուած 300 հազար տոլարի հանգանակութեան: Երկրորդը (սնունդի պակաս) նոյնպէս հետզհետէ կը մեղմանայ շնորհիւ Հ. Օ. Խաչի «Պնակ մը կերակուր»ի ձեռնարկին:

Իսկ ուսուցիչներու թոշակը, գէթ կարգ մը դպրոցներու մէջ, կը մնայ նոյնը, հետզհետէ ծանրանալու սպառնալիքով:

Ճիշդ է որ այս ցաւը եւս կը մատնանշուի երբեմն թերթերուն մէջ, ճիշդ է որ այս մասին եւս խոստումներ կ'ըլլան պատկան մարմիններուն կողմէ, մանաւանդ անոնց աշխատանքի կոչուելու սկզբնաւորութեան: Բայց դժբախտաբար ճիշդ է նաեւ որ ուսուցիչը կը սկսի դժգոհիլ իսկայդպիսի խոստումներէ, յաճախ կրկնուող յուսախաբութիւններէ վերջ:

Բարեխիղճ կը նկատուի այն թաղական խորհուրդը որ կ'ընդունի ուսուցչին թոշակին խեղճութիւնը, «բայց կը գտնուի բան մը չկրնալ ընելու դժբախտ կացութեան մէջ»: Բարեխիղճ կը նկատուի այդպիսին, որովհետեւ կա'ն նաեւ շատեր որոնք ամենայն անտարբերութեամբ կը յայտարարեն ուսուցչին, թէ իրենց թոշակին վրայ 40% զեղչ մը պիտի ընեն, ու կ'աւելցնեն «Եթէ կրնաս՝ շարունակէ, եթէ ոչ՝ ազատ ես»: Այս ողբերգութիւնը կը զօրանայ ազգասիրութեան եւ զոհողութեան յորդորներով: Հէքեաթ չէ՛ աս. թարմ իրականութիւն: Թիւե՞ր կ'ուզէք գաղափար մը կազմելու համար այս առաջարկին մասին: Տամ. կ'առաջարկեն 1200 լ. ոսկի տարեթոշակը իջեցնել 700ի: (Մէկ լիբ. ոսկին կ'արժէ 115 Ֆր. Ֆր.

Մտէք հիմա հինգ հոգինոց ընտանիքի տէր ուսուցչի մը վիճակին մէջ ու տուէք պատասխանը այս առաջարկին: Մտէք նոյն ուսուցչին վիճակին մէջ, որ յաջողելով հինը պահել տալ, կը գտնուի այդքանն իսկ լման եւ կանոնաւոր կարենալ գանձելու անորոշութեան մէջ: Ընդունեցէք պահ մը թէ ան պիտի կրնայ կանոնաւորաբար ստանալ իր ամսական 100 լ. ոսկին, ու բացատրեցէք եթէ կըրնաք, այդ թոշակով ապրելու եղանակը: Խնայողութիւն, համբերութիւն եւ այլն բացատրութիւնները իրենց իմաստը կը կորսնցնեն հոս: Սաթիւները իրենց իմաստը կը կորսնցնեն հոս: Սակաւապետ ըլլալն ալ չի յաւակնիր թէ կրնայ ծայրը ծայրին բերել: Թերթերու մէջ պատշաճ բացատրութիւններ բաւական չեղան մինչեւ հիմա գործնական քայլ մը առնելու համար: Փորձենք տալ նաեւ թիւերու բացատրութիւնը, թիւերու տրտունջը, մնացեալը թողլով Աստուծոյ:

Բազմանդամ պէտք չէ նկատել հինգ հոգինոց ընտանիք մը, այս բացատրութիւններուն իբրեւ հիմ ծառայելու համար:

Արդ, հինգ հոգինոց ընտանիքի մը համար անհրաժեշտ է 300 լ. ոսկի հացի դրամ, օրական 80 լ. դահեկանի հաշուով: Ձեր կարծեր. 75 լ. դահեկանէն պակաս ծախքով կարելի չէ հինգ հոգի կերակրել, եթէ նոյնիսկ նախաճաշը ըլլայ գաւաթ մը թէյ, ճաշը քանի մը ձիթապտուղ, իսկ ընթրիքը՝ կտոր մը պանիր հացին հետ: Միսն ու պտուղը նկատեցէք պերճանք եւ շռայլութիւն:

Կրնա՞ք ընտանիք մը զրկել լոյսէ ու կրակէ: Ծայրայեղ խնայողութեամբ 100 լ. ոսկին կ'անցնի այդ ծախքը:

Ուսուցիչը իրաւունք չունի կերպասէ նոր զգեստ հագնելու: Ամերիկեան կապոցներու մէջէն կ'ելլեն «նոփ նոր» եւ «ճաշակաւոր» կտորներ. պէտք է անոնցմէ գնել: Ա՛յդ կտորներէն տուէք իրեն երկու տափատ եւ մէկ ճաքէթ: Պիտի մաշեցնէ երկու զոյգ կօշիկ ամառնոց տեսակէն: Պէ՛տք է իրեն երեք ամիսը մէկ զոյգ գուլպայ. գէթ երկու շապիկ ունենալու է, նոյնքան մը ներքնաշապիկ: Ասոնց համար 100 լ. ոսկին սեպենք թէ կը բաւէ: Շռայլութիւն են փողկապի եւ այլ ծախքերը. հինգ տարին մէկ հատ կը բաւէ: Իսկ ընտանիքին մնացեալ չորս անդամները թող գոհանան 100 լ. ոսկիով, զգեստի համար: Որով զգեստի ծախք կ'ունենանք 200 լ. ոսկի:

Որքան ալ պահանջուի, եւ որքան ալ ինք ուզէ, ծխող մը չի կրնար ձգել իր մոլութիւնը: Ցարդանքի արժանի են բացառութիւնները: Կըրնանք պահանջել սակայն որ ծխիկին (սիկառէթ) աժանը փնտռէ ուսուցիչը. 20 դահեկանէն վար ծխիկ չկայ. եւ այդ տեսակէն ծխելով կարելի չէ 30էն պակասով գոհանալ. այդպիսով կը հասնի 125ի:

Պէտք չէ ուսուցիչը մազ մօրուքի ծախք ունենայ, բայց կ'ունենայ: Պէտք չէ սրճարան հանդիպի, բայց չար բախտէն երբեմն կը հանդիպի: Պէտք չէ ըմպելի գործածէ — ոչ ոգելից ոչ զովացուցիչ — բայց երբեմն կը գործածէ: Ու այդ բոլորին համար կամայ թէ ակամայ 50 լ. ոսկի կը ծախսէ:

Պէտք չէ ուսուցչին զաւակը խաղալիկ ուզէ, կաղանդէք ուզէ, պտուղ ու շօքօլա ուզէ, պտոյտի

ծախք ուզէ: Բայց կ'ուզէ՛, երե՛քն ալ կ'ուզեն, կ'ուզեն ու կը բռնանան եւ նուազագոյն չափով 50 լ. ոսկի ծախք մը կը պարտադրեն:

Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ուսուցիչը բնաւ պիտի չճամբորդէ — ոչ գիւղէն քաղաք, ոչ քաղաքէն գիւղ, ոչ քաղաքին մէջ —, բնաւ հիւր պիտի չունենայ, բնաւ սինեմա պիտի չերթայ, բնաւ պըտոյտի պիտի չելլէ: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ այդ բոլորին համար չատ է 50 լ. ոսկին:

Ուսուցիչը հըլլա՞յ անգամ ունէ կուսակցութեան, կինը չանդամակցի՞ կանացի ունէ միութեան, տղան հըլլա՞յ արի (սկաուտ), աղջիկը՝ արծուիկ, պարզապէս չնչին այդ անդամատուրքերը խնայելու համար: Ու նոյն պզտիկ հաշիւով մերժէ՞ ունէ վիճակախաղ կամ հանդէսի տոմս, օրացոյց եւ այլն: Բաւարարուինք 50 լ. ոսկիով այդ ծախքերուն համար:

Ու տակաւին ուսուցչին խոհանոցէն պէտք չէ ոչ մէկ աման կոտրի, ոչ մէկ ապակի, ոչ մէկ լամբ: Պէտք չէ ոչ մէկ վարագոյր մաշի, ոչ մէկ ծածկոց, ոչ մէկ աթոռ ու սեղան: Ոչ մէկ բան պէտք է կորսուի: Բայց այդ բոլորը կը կոտրին ալ, կը մաշին ալ, կը կորսուին ալ: Ձեմ կարծեր որ չատ նկատուի 50 լ. ոսկին այդ բոլորին համար:

Ուսուցիչը թող գիրք չգնէ, թող թերթի դրամ չտայ, թող իր պզտիկներուն համար կըրթական տուրք չվճարէ: Բայց պէտք է վճարէ իր զաւակներուն գրքի, տետրակի դրամը: Բաւարարուինք 25 լ. ոսկի միայն յատկացնելով:

Ուսուցչին տափատը աղուէ չուզեր, կօշիկը ներկ չուզեր, բայց օծիքը օճառ կ'ուզէ, գուլպան ալ, միւս ճերմակեղէններն ալ, եւ այս մաքրութեանց համար կինը 50 լ. ոսկի կ'ուզէ:

Մինչեւ հիմա այս թիւմները մեզ դրին 1850 լ. ոսկի գումարի մը առջեւ:

Այնճար կը բնակիմ եւ ճիշդ գաղափար չունիմ քաղաքի տունի վարձքին վրայ:

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԻՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԻ միջոցաւ լոյս տեսած են.—

Սասնայ ծռեր ժողովրդական վէպ, Բ. հատոր, ընդհ. խմբագրութեամբ Մանուկ Աբեղեանի 1004 էջ:

Ղ. Աղայեան.— Հէքեաթներ, 150 էջ:

Յովհ. Թումանեան. «Ջուրի մէջը», պատկերազարդ գիրք դպրոցականներու համար, 15 էջ:

Մարիէթթա Շահինեան.— Ճանապարհորդութիւն Սով. Հայաստանում. ճամբորդական նոթեր: 428 էջ:

Ստեփան Զօրեան.— Մեր ծանօթները, պատմուածքներ, 176 էջ:

Վ. Պարտիզունի.— Խաչատուր Աբովեան (կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը), 262 էջ:

Նար Դոս.— «Մեր թաղը», պատմուածքներ 110 էջ:

Ս. Յարութիւնեան.— «Ապրիլ», բանաստեղծութիւններու ժողովածու: 76 էջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Յունուար 30ի գիշերը, Régentի վերնայարկը:

Նախագահ Մ. Պարսամեան բացումը կատարելով ըսաւ թէ լսարանը նուիրուած է Եղիա Տէմիրճիպաշեանի, — որ ճանչցուած է ինչպէս գրագէտ եւ քննադատ և տուած է ընդարձակ գործեր: Գ. Զօհրապ զինքը որակած է «աշխարհաբարի Նարեկացին»: Ապա ներկայացուց օրուան դասախօս Հ. Մ. վրդ. Ճանաչեան, տնօրէն Սեւրի Մուրատեան վարժարանին: Վերջին տասնեակ մը տարիներու ընթացքին եղած է «Բազմավէպ»ի խմբագրապետ եւ հեղինակն է հայ գրականութեան պատմութեան մը որ մօտերս լոյս պիտի տեսնէ:

Դասախօսը երկար ատեն ուսումնասիրած ըլլալով Եղիան, մեծ հմտութեամբ ներկայացուց անոր կեանքն ու գործը: Ահաւասիկ իր դասախօսութեան ամփոփումը.—

Եղիա Տէմիրճիպաշեան ծնած է 1851ին գարնան պայծառ օր մը, բայց ապրեցաւ կարծես խաւարի մէջ. ամենէն տարաբախտ բանաստեղծն է: Ի՞նչ է պատճառը որ իրմով երկար չեն զբաղած մեր մէջ: Կը խորհիմ թէ հետեւանքն է այն սխալ կարծիքին որ իբր թէ ան խենդ մը եղած ըլլար:

Կանուխէն, իր թարմ երիտասարդութեանը Եղիա յայտնուեցաւ արտակեդրոն հոգի մը: Մեծամիտ ու յաւակնոտ էր, կասկածոտ, անվստահ եւ դիւրազգած, մանաւանդ մեծամտութիւնը իր նկարագրին մայր երակը կը կազմէր: Եղիա իր իշուկին հանդէպ ունեցած խանդաղատանքը կը բաղդատէ Լորտ Պայրընի չան սիրոյն հետ, ու այսպէս անուղղակի համեմատութեան նոյն գծին վրայ կը դնէ իր անձը անգլիացի բանաստեղծին հետ: Յոյն մեծ իմաստասէրը, Պղատոն փառք կուտար աստուածներուն որ մարդ ծնած էր եւ ոչ անբան անասուն, որ Յոյն ծնած էր և ոչ բարբարոս, որ Սոկրատի ժամանակ կ'ապրէր: Եղիան ալ ունի իր երգը, փառք կուտայ երկնքին որ ծընած է այր եւ ոչ կին: Իր հոգիին մշտական սընունդը վիշտն է, մաղձը, տրտմութիւնը, խաւարի եւ գիշերուան զգացողութիւնը: Աւելի մեծամոլութեան հակած քան մենասիրութեան՝ Եղիա կը սիրէ ամէն բանի դէշ կողմը դիտել: Աւեր, հրդեհ, քանդում, ահա ինչ որ ինք կը ցանկայ մարդոց, իրերուն, ճարտարապետական հրաշակերտներուն: Աղջկանց դաստիարակութեան վրայ իր ճառը կը կրէ սա տարօրինակ ընծայականը. «Կը ձօնեմ այս գրքոյկս իմ ջլախտաւոր կատուիս որուն նման հիւանդ կատու մ'եմ ես»:

Եղիայի խառնուածքին գլխաւոր գիծերէն մէկն ալ հոգեկան ահաւոր տրտմութիւնը, քայքայիչ մելամաղձութիւնն էր: Յոռետեսութիւնը առաջնորդեց զինքը դէպի Նիրւանայի խորհուրդը, դէպի անէացումը: Նիրւանան երջանիկ անէացումի եւ մահուան գաղափարի արտայայտութիւնն է, բողոքը կեանքի եւ աշխարհի տափակութեան դէմ, որմէ ազատել կրնայ զինքը միայն մահը, որ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ վերադարձ դէպի ծոցը Նիրւանային: 1880էն աղդին, բայց աւելի յայտնագոյն կերպով 1883էն էր որ Եղան ամէն տեղ, գրուածքներու և խօսակցութեանց մէջ, անվերջ Նիրւանան ունի իր բերնին մէջ կամ գրչին տակ: Եւ սակայն ես այն համոզումը ունիմ, թէ Եղիա լաւ հասկցած չէ իմաստասիրական այս տեսութիւնը:

Գալով բանաստեղծութեան, գրական բազմաթիւ սեռերուն իր տուրքը տալով մէկտեղ, Եղիայի մեծագոյն արժանիքը իր քերթուածներն են, որոնք ճշմարիտ ներշնչումի արդիւնք են, եւ կը պատկերացնեն իր տառապած հոգին:»

Հ. Ճանաչեան կարդաց բազմաթիւ քերթուածներ Եղիայէն, մեկնելով զանոնք եւ փափաք յայտնեց որ անոր բաստեղծութիւնները հաւաքուին եւ ձեւով մը լոյս տեսնեն: Յայտնեց թէ Արամ Անտոնեանի ժողովածուն անկատար է, արձակէն եւ ոտանաւորներէն չատ բան կը պակսի, անհրաժեշտ է որ ամբողջական գործը հրատարակուի որպէսզի երիտասարդութիւնը կարենայ գաղափար մը կազմել եւ օգտուիլ:

Մ. Պարսամեան.. Ձեռագիրները որ պատրաստուեցան հրատարակութեան համար չատ աւելի ընդարձակ էին, սակայն Մելքոնեան հաստատութիւնը խիստ սահմանափակ գումար մը տրամադրեց, ատոր համար Ա. Անտոնեան ստիպուեցաւ տրամադրուած գումարին համեմատ գործ մը կազմել: Ամբողջութիւնը հրատարակելու համար մեծ գումարներու պէտք կայ: Եթէ Մխիթարեանները ստանձնեն, երախտապարտ կը թողունազգը:

Զ. Գազազեան.. Անտոնեանի ժողովածուի մասին կ'ուզեմ լրացում մը կատարել, իբրեւ լաւատեղեակ: Իրեն հետ հաւաքեցինք Եղիայի բոլոր գրութիւնները: Ինծի տրուած էր 2-300 կտոր, երեք մասի բաժնած էի: Միայն առաջին մասը կրցանք հրատարակել մեր տրամադրութեան տակ դրուած դրամին համաձայն, տակաւին երկրորդ եւ երրորդ մասերը կան հրատարակելի:

Պարսամեան.. Ինչպէս Ե. Տէմիրճիպաշեան չէ ճանչցուած նոր սերունդի կողմէ, իր ժամանակակիցները միայն ճաչցած են եւ անոնք ալ երկու մասի կը բաժնուին: Ոմանք աղէտ մը կը նկատէին Եղիայի գործերուն հրատարակութիւնը գրական բարքերու համար, ուրիշներ՝ կը կարծէին, ինչպէս Գ. Զօհրապ, թէ Եղիայի գործերը թէեւ տրտմաթախիծ են՝ բայց ժամանակի ընթացքին աւելի արժէք պիտի ստանան: Անհրաժեշտ է որ Տէմիրճիպաշեանի ծննդեան հարիւրամեակը արժանավայել կերպով տօնուէր, բայց ինչպէս իր կեանքը անբախտ մահէն վերջն ալ անբախտ եղաւ...

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

ԾԻԾԱՂ

Ա.— Ես ինչեր կ'երազէի իմ մանկութեանս չրջանին, բայց բոլորն ալ մնացին երազ:

Բ.— Իմ մանկութեանս գլխաւոր փափաքը իրականացած է դժբախտաբար:

Ա.— Դժբախտաբա՞ր:

Բ.— Այո, ամէն անգամ որ ուսուցիչը մազերէս կը քաշէր, կը փափաքէի ճաղատ ըլլալ...

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—

Գ.— ՊԱՏԱՐԱԳԸ

—

Մենք ալ կը դառնայինք Առաջնորդարան. դրանը սեմին վրայ խելացնոր դէմք մը մեզ կեցուց. աչքերը կոյր էին, գլուխը ծածկուած էր ցանցառ եւ գորշ մազերով. խոստացուած մխիթարութիւնը չէր դըրդած իր վիշտը. անիկա անխախտ իր մայրական ցաւինմէջ յամառօրէն կ'ըսէր — «Լեռներու մէջ ծներ էի զինքը ու իրեն պէս կտրիճ չկար. երբ պզտիկ էր տատխս տնկած ծառերէն օրրան կը կախէին ու ձայնս ձգած օրօր կ'երգէի... Եօթը գիւղի մէջ կ'ըսեն. «Թուրքէնին մօրը պէս օրօր ըսող չկայ»... այսօր ալէմ աշխարհ կ'ըսէ. «Թուրքէնին մօրը պէս զաւկին սուգը լացող չկայ»...:

Մինչեւ ուշ ատեն, վշտահար մօրը ողբը յամառօրէն հնչեց եկեղեցիին բակին մէջ ու մինչեւ իրիկուն անոր ողբագին եղանակը ընկերացաւ ու օրօրեց հոն ապաստանող ժողովուրդին հոգեհանգիստի պատարագէն կրած տպաւորութիւնները:

Դ.— ՈՐԲԵՐԸ

—

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Հա՛յ մայրեր, ձեզի կը նուիրեմ այս գրութիւնս, ինչպէս տխուր եւ անպատմելի աղէտը՝ ձեր խնամակալութեան, ձեր սիրոյն կը նուիրէ հազարաւոր որբացածներ: Իրենց անունը լսած ատեն մի խորհիք այնպէս ինչպէս սովոր էք խորհիլհեռաւոր եւտարտամ դժբախտութեան մը վրայ. այլ իւրաքանչիւր որբի մէջ ձեր զաւակը տեսէք ու ամէն մէկ հատի համար առանձինն տառապեցէք, ու ձեր սիրտերը լայնօրէն, անսահմանօրէն բացէք այս վշտագին մայրութեան:

Դեռ Մերսին չհասած ճամբորդութեան միջոցին իմացանք թէ Ատանացի որբեր կան պատըսպարուած Իզմիրի մէջ Գերմանական որբանոցը: Երբ Իզմիր հասանք, ցաւագին ջղագրգիռ անհամբերութիւն մը զիս մղեց տեսնելու այդ քսանվեց որբերը. սակայն մեր առաջին հանդիպումը եղաւ արկածեալներու հետ:

Մայրապետը, նիհար, ազնուական դէմքով կին մը, մոխրագոյն մազերով, երկարօրէն պատմեց մեզի այրիացած մայրերուն յուսահատութիւնը եւ վարանումը զաւակներ յանձնելու մէջ:

Առաջին անգամ երբ լսեցի Ատանայի դէպքերը, «պարտական զգացի ինքզինքս տեղին վրայ գտնուելու հայ օրիորդի մը հետ որ 95ի դէպքերուն որբացածներէն էր և որ հիմա իմ լաւագոյն օգնականներէս մէկն է... Մեր missionը տաժանելի եւ դժնդակ էր. երեւակայեցէք մէյ մը. Ատանա այդ միջոցին դժոխ մըն է. դեռ տաք մոխիրներուն վրայ ողբվար մայրեր, վիրաւորուած եւ խեղանդամ մայրեր, իրենց զաւակները կը յանձնէին մեզի, սիրտերնին հանդիստ մեռնելու համար: Յաճախ անմիջապէս կը զղջային... մեր ետեւէն կը գոչէին ու իբր թէ իրենց զաւակը յափշտակած ըլլայինք իրենց գիրկէն, սրտմտած ու ցաւագին աչքերնին մեզի յառած կը պաղատէին որ մանկիկը վերադարձնենք: Անհրաժեշտ էր անխոնջ համբերութեամբ համակերպիլ իրենց փոփոխուող տրամադրութիւններուն:

«Մեր քովը կը մնային այն տղաքը որոնք ծնողքնին կորսնցուցած, վիրաւոր եւ կիսամերկ կը թափառէին աւերակներուն մէջ. երբեմն նոյնիսկ այս փախստական փոքրիկները, այս ահաբեկած եւ ուղեկորոյս որբերը կը գտնէին իրենց մայրերը. երեսնին արիւնով ու փոշիով ծածկուած կիներ, աչքերնին կուրացած արցունքէն, յաճախ վիրաւորուած, տաժանելիօրէն կուգային եւ զաւակնին ետ կ'առնէին. երբեմն կը հայհոյէին երբեմն կը սպառնային մեզի. մատակ աոիւծի ուժգնութիւններ կար իրենց շարժումներուն եւ խօսքերուն մէջ... Նոյն այդ կիները երկու օր ետքը փառուժցան անօթութենէ եւ վատթարացած ֆիզիքական ցաւերէ կը բերէին իրենց զաւակները ու կրկին կը յանձնէին մեզի ու այլեւս, առանց խօսելու, ետ կը դառնային»:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Կարմիր վտանգը Միջին Արեւելքի մէջ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԸ

Գ. Կիլպըրթ Էլիոթըր, համաշխարհային կառավարութեան ախոյեանը, ճառ մը խօսելով Անգլիոյ Սրեսփ. ժողովին մէջ, ըսաւ.

— «Միջին Արեւելքը յարաբերութեանց լարման ամէնէն մեծ կեդրոնն է ներկայիս: Եթէ Անգլիա եւ Ամերիկա միացեալ ձեռնարկ մը չկատարեն արագօրէն, այդ ամբողջ շրջանը պիտի գտնէն կարմիր տիրապետութեան տակ: Միացեալ Ազգերը իրենց ներկայ կազմով չեն կրնար լուծել Միջին Արեւելքի խնդիրները: Վերակազմեալ Ազգաժողով մը կրնայ արդարութեամբ լուծել արաբական եւ հրէական խնդիրները եւ իրապէս պահպանել խաղաղութիւնը»:

X Զօր. Նեկիպ Փետր. 10ին հրատարակեց այն օրէնքը որուն համաձայն պիտի կառավարէ երկիրը երեք տարի, մինչեւ նոր Սահմանադրութեան հռչակումը:

Այդ օրէնքին համաձայն, երկրին գերագոյն իշխանութիւնը կը կազմէ Յեղափոխական Խորհուրդը որ միեւնոյն ատեն խորհրդարանի դեր պիտի կատարէ, ներկայ դահլիճին անդամներով: Նախարար մը կարդալով նոր օրէնքը, յայտնեց թէ Յեղ. Խորհուրդը կը բաղկանայ 13 անդամներէ, նախագահութեամբ զօր. Նեկիպի: Անդամներէն ինը միայն ծանօթ են, միւս չորսը գաղտնի կը պահուին: Բոլորն ալ սպաներ են:

Զօր. Նեկիպ ըսաւ թէ առժամեայ օրէնքը կ'ապահովէ քաղաքացիներու իրաւունքները եւ պարտականութիւնները, խօսքի եւ պաշտամունքի ազատութիւնը եւն.: Օրէնքը «մասնաւորապէս պիտի պաշտպանէ յեղափոխութիւնը եւ նոր կարգուսարքը»: Եգիպտոս պաշտօնապէս կը մնայ միապետութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

30 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Թէլ-Աւիվի մէջ, իբրեւ մեղսակից խորհրդային դեսպանատան դէմ կատարուած եղեռնափորձին: Ռումբի պայթումէն վիրաւորուած է նաեւ դեսպանին կինը: Իսրայէլի վարչապետը խստօրէն պարսաւեց եղեռնափորձը, միեւնոյն ատեն ցաւ յայտնելով խորհրդային դեսպանին: Ոստիկանութիւնը խուզարկեց հակաբոլշեւիկ խմբակցութեան ակումբները Թէլ-Աւիվի, Եաֆայի եւ Երուսաղէմի մէջ:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ մը խորտակուեցաւ Գահիրէի եւ Սուէզի միջեւ, աւազի փոթորիկի բռնուելով: 35 սպաներէն 30ը մեռան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Լուի ենթ.ին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, շաբաթ, 14 Փետր. ժամը 20.30ին, Սէն Լու, «Էօվր»ի սրահին մէջ:

Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի ՉԱՐ ՈԳԻՆ, ղեկավարութեամբ Ղ. Փիլիկեանի:

X Նոյն ներկայացումը կը կրկնուի Փետր. 21ին, շաբաթ ժամը 20.30ին, նախաձեռնութեամբ Վալպարէյի «Արամ» խումբին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զամուրճեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՌՎԱՌ ԶԱՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

X Պ. Սահակ, Խաչիկ, Երանուհի եւ Սիրանոյշ Քիրազեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ՕՐ. ՆԱԶԻԿ ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անտիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրաեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բենօ (նուագ):

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք:

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ

ԼԻՈՆ.— Տ. Վռամշապուհ քահանայ հիւանդ ըլլալով ստիպուած է երեք ամիս եկեղեցիէն բացակայիլ: Կը խնդրուի շրջանի կրօն. ընկերակցութիւններէն Ս. պսակի կամ մկրտութեան համար Ազգ. Միութեան լուր տալ տասը օր, իսկ թաղումի համար երեք օր առաջ, որպէսզի բոլորին գոհացում տրուի: (Մէկ քահանար միայն ունինք):

X Գաղթ. դրասենեակը վերաբացուած ըլլալով՝ Ազգ. Միութիւնը հրահանգ ստացած է հայ գաղթականներու ծննդեան, ամուսնութեան եւ այլ վկայագիրներու համար օգնել կեդր. դրասենեակին: Լիոնի եւ շրջանի Հայերը կրնան դիմել 69 Rue Louis Blanc, Հայոց եկեղեցին ամէն օր ժամը 4էն 7 կէս օրէ վերջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՈՒՐԲԱԹ ժամը 21ին, Ակնունի ենթակոմիտէ:

ՇԱԲԱԹ ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէ:

Կիրակի, ժամը 16ին, Արամ խումբը

Կիրակի ժամը 16ին ընկեր Կարօ ենթ.:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին Café Régent. Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Ուսանողական միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8 ու կէսին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, 13 Փետրուար ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Դասախօս՝ Պատ. ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Դասակարգերու պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը»:

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

փետրուար 15ի եւ 22ի կիրակիներ ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր: Cercle Militaireի սրահներուն մէջ:

Մեթրօ Saint Augustin:

Նուագ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ եւն.:

Դաշնակահարուհի ՕՐ. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆԻ նուագահանդէսը Մարտ 17ին Salle Gaveau

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro : TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 13 Février 1953 Ուրբաթ 13 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6891 Նոր շրջան թիւ 2402

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

(ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ)

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Եուկոսլաւիա բարեկամութեան դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, Մարտ 15ին: Երեք դրացի երկիրներու ներկայացուցիչները Փետ. 20ին ժողով պիտի գումարեն Աթէնքի մէջ, այս դաշնագրին նախագիծը մշակելու համար:

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, դաշնագիրը որեւէ զինուորական յօդուած պիտի չպարունակէ, բայց երկրորդ համաձայնութիւն մը պիտի կընքուի Մայիսին կամ Յունիսին, փոխադարձ պաշտպանութեան համար:

× «Լը Մոնտ»ի Աթէնքի թղթակիցը աս առթիւ կը բացատրէ թէ Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ գործակցութեան գլխաւոր նպատակն է Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ պաշտպանութիւնը: Արդ, այս ռազմական խնդիրը շատ մը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ: Երեք երկիրներէն իւրաքանչիւրը իր ապահովութեան մասին կը մտածէ:

Այսպէս, Եուկոսլաւիա ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ պաշտպանել իր երկար սահմանագլուխին խոցելի կէտերը՝ արեւմեան երկիրներու դէմ:

Թուրքիա եւս կ'ուզէ առաւելագոյն թիւերով զօրաբաժիններ պահել իր արեւել. սահմաններուն համար: Միւս կողմէ Սեւ Ծովու ափերուն պաշտպանութիւնը նոյնքան կարեւոր կը սեպէ որքան Թրակիոյ պաշտպանութիւնը:

Գալով Յոյներուն, կ'ուզեն պաշտպանել իրենց հիւսիսային սահմանագլուխը, մինչ իր դրացիներն ու բարեկամները ուրիշ հոգեր ունին:

Եւ վերջապէս Իտալիան կը մտածէ թէ երեք երկիրներուն գործակցութիւնը իմաստ պիտի չունենայ, եթէ իտալական զօրքը չպաշտպանէ Թրիէսթէ-Զաղրէպ-Պելկրատ գիծը, արդիւնաւորելով Եուկոսլաւիոյ միջամտութիւնը:

Տարակոյս չկայ թէ դիւրաւ լուծելի խնդիրներ չեն ասոնք: Միւս կողմէ Աթէնք եւ Անգարա կ'ուզեն վստահ ըլլալ թէ միայն իրենք պիտի չըլլան Եուկոսլաւիոյ աջակիցները, եթէ արեւմեան երկիրները յարձակում գործեն այդ երկրին վրայ: Ուրեմն անհրաժեշտ է այս կամ այն ձեւով Եուկոսլաւիան կապել ՀԱԿին հետ (Հիւս. Ատլանտ. Կազմ.): Մնաց որ, ՀԱԿի անդամներուն կողմէ կնքուած որեւէ զին. համաձայնութիւն պէտք է վաւերացուի անդամակից երկիրներուն կողմէ: Արդ, Թրիէսթէի վէճը ծանրակշիռ խնդիր մըն է: Այս է պատճառը որ երեք երկիրները կ'ուզեն գոհանալ քաղ. համաձայնութեամբ մը, մինչեւ այդ փափուկ հարցին լուծումը:

Բայց այս քաղաք. համաձայնութեան խնդիրն ալ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ:

Կարգ մը իրադեկներու կարծիքով, այդ համաձայնութեան կրնայ ընդդիմանալ արեւմտեան պետութիւն մը որ կ'ուզէ պահել իր դիրքերը այդ շրջանին մէջ կամ սակարկել, ուրիշ առաւելութիւններ ձեռք բերելու համար Միջ. Արեւելքի մէջ

Այսպէս կամ այնպէս, տակաւին դժուար է ճշդել թէ ի՛նչ ձեւ պիտի ունենայ քաղաք. համաձայնութիւնը, իբրեւ նախաբանը զին. դաշինքի: Բայց դիւանագիտական աշխոյժ գործունէութիւն մը կը նախատեսուի Պալքաններու մէջ, յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԱԼ...

Լիբանանի նախագահը, Քամիլ Շամուն Սէուտի Արաբիա այցելեց քանի մը օր առաջ: Իրադեկ շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ կապ ունի Միջին Արեւելքի կացութեան հետ:

Վերջերս Արաբիոյ արտ. նախարարը մտահոգութեան մատնուած էր, նկատելով որ Լիբանանի նախագահը սերտ կապեր ունի Յորդանանի եւ Իրաքի մէջ: Պէյրութ փութաց փարատել մտավախութիւնները, յայտնելով թէ Պ. Շամուն ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ պահպանել իր երկրին հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը: Այս հաւաստիքները լաւ տպաւորութիւն գործեցին եւ Արաբիոյ վեհապետը իր մօտ հրաւիրեց Լիբանանի նախագահը, աւելի ամրապնդելու համար երկու երկիրներուն համերաշխութիւնը:

Պ. Շամուն փառաւոր ընդունելութիւն մը գըտաւ Արաբիոյ մէջ: Երկու վեհապետները խորհրդակցեցան մաքսային խնդիրներու, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան եւն. մասին: Պ. Շամուն Պէյրութ վերադարձաւ, Եչ. օր, եւ այժմ զբաղած է ներքին տագնապով մը, որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան Խորհրդարանին պատկան Յանձնաժողովը, որուն պաշտօն տրուած էր ստուգել Քաթինի կոտորածին պատասխանատուները, կ'առաջարկէ Միացեալ Ազգերուն դատի քաշել խորհրդային կառավարութիւնը, որուն հրահանգով եւ մեղսակցութեամբ տեղի ունեցած էր ըսպանդը:

Յանձնաժողովը, այս առթիւ, կ'առաջարկէ նաեւ քննութիւններ կատարել զանգուածային ուրիշ ջարդերու եւ մարդկութեան դէմ կատարուած այլազան ոճիրներու մասին:

Վերջերս Պրոֆ. Լէմքին, ցեղասպանութեան պայմանագրին հեղինակը, կոչ կ'ընէր բոլոր քաղաքակիրթ կառավարութեանց որ անյապաղ ստորագրեն այդ փաստաթուղթը, եթէ նոյնիսկ անդամ չեն Նիւ Եորքի միջազգային հիմնարկութեան:

Մարդիկ տասը տարիէ ի վեր կը խօսին Քաթինի սպանդին մասին: Իսկ Օրատուրի ողբերգութիւնը շատ արցունք թափել տուած է թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Կար ատեն մը, երբ Հայաստան աշխարհի ջարդերն ալ «խո՛ր վիշտ» կը պատճառէին եւ աչք կը թրջէին Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի, Վիեննայի կամ Փեթերսպուրկի լուսացնցուղ դահլիճներէն ներս: Եւ ի՛նչ պուտ՛ր ճառեր կ'արտասանուէին՝ ի պատիւ մեր մինուճար ազգին...

Բայց, երեսուն տարին անցաւ ու, ահաւասիկ աշխարհի ճակատագիրը վարողներէն ո՛չ մէկը բերանը կը բանայ եւ կ'առաջարկէ դատի քաշել Արեւելքի «ճէնթըլմէն»ը: 1918ին Մալթա աքսորեցին ափ մը Թուրք ջարդարարներ, բայց կէս ճամբէն ետ բերել տուին: Մեղքցա՛ն... Բարեբախտաբար, մեր վնդակը չան-սատակ գետին փռեց քանի մը Թալաթներ: Եղունգ ունի՞ս — գլուխդ դուն քերէ:

Եթէ քաղաքակիրթ աշխարհը այս կամ այն մարդասպան կառավարութիւնը դատի քաշելու քաջութիւնը ունէր, թող քիչ մը աւելի կանուխ շարժէր:

Ո՞ւր էր իր խելքը — իր խիղճը — 1918ի յաղթանակէն ետք: Ինչո՞ւ քննութիւններ չկատարուեցան մեր ջարդերուն պատասխանատուն կախաղան բարձրացնելու համար:

Այսօր, բանը բանէն անցնելէն ետք, Մոսկուան այս ատեանին հասցնելէ ետք, եղեւ դատի մասին ճառել՝ ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ո՛չ խնդալ Սթալիններու եւ Թալաթներու զոհերուն քթին:

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ մը սարքուած էր երէկ Փարիզի մէջ, 1934 Փետր. 12ի տարեդարձին առթիւ: Տասը հազար ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան: Ցոյցը ծրագրուած էր կիրակի օրուան համար, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց: Միւս արհեստակց. միութիւնները մերժեցին Աշխատանքի Դաշնակցութեան կոչը: — Քանի մը օրէ ի վեր յանկարծ կ'ընդհատուին հանրակառքի եւ մեթրոյի երթեւեկները, իբրեւ բողոքի ցոյց:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նոր նախագահը մերժեց ներում շնորհել Տէր եւ Տիկին Ռոզէնպէրկի, որոնք մահուան դատապարտուած են, այն ամբաստանութեամբ թէ հիւլէական գաղտնիքներ հաղորդեր են Խ. Միութեան: Մահապատիժին գործադրութեան օրը պիտի որոշուի երկուշաբթի:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ջարդին դատը վերջացաւ մէկ ամիս տեւելէ ետք: Եօթը դատաւորները գոնփակ նիստ պիտի գումարէին մինչեւ Հինգշ. կամ Ուրբաթ, պատասխանելու համար 800 հարցումներու:

Անգլիա եւ Եգիպտոս կը համաձայնի՞ն

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Եգիպտոսի հետ, Սուտանի մասին: Դշ. օր բանակցութիւնները վերջացան Գահիրէի մէջ, կարեւոր ժողովէ մը վերջ որ տեւեց 90 վայրկեան: Երկու երկիրներուն պատուիրակները լաւատես կ'երեւային եւ նոր ժողով մը նշանակեցին յաջորդ օրուան համար: Այս լուրին վրայ Չըրչիլ եւս բացառիկ նիստի հրաւիրեց դահլիճը, որուն պատասխանին կը սպասեն Գահիրէի մէջ: Պ. Իտըն կարճ կապեց իր արձակուրդը:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այսօր վաղը պայմանագիր մը պիտի կնքուի Սուտանի մասին, ինչ որ պիտի դիւրացնէ նաեւ Սուէզի վէճին լուծումը: Իրադեկներ կը հաւաստեն թէ տակաւ կը մնան միայն քանի մը մանր-մունր խնդիրներ: Զօր. Նեկիպի գլխաւոր խորհրդականը, գնդ. Սալէմ, յայտնեց թէ կացութիւնը լուծին պիտի պարզուի 12 ժամէն: Կ'ըսուի թէ Եգիպտոս այլեւս չի պահանջեր Սուտանի կցումը. ուրեմն ցին, այրի տիկին Շամլեանի եւ պարագաներուն: Պայմանագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջ Սուտան պիտի դառնայ ինքնավար, իսկ անկախութիւն պիտի ստանայ երեք տարիէն: Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մարտին կամ Ապրիլին: Այս առթիւ պիտի խնդրուի Մ. Նահանգներէն եւ Հնդկաստանէն որ քուէարկութեանց վրայ հսկեն Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ հետ:

Լոնտոնի մէջ լաւատես են անոր համար որ, ցարդ Սուէզի խնդրին լուծումը կը դժուարանար Սուտանի վէճին պատճառով: Եգիպտոս իրարու կը կապէր երկու խնդիրները: Այժմ ճամբան հարթուած կը նկատեն վերջնական համաձայնութեան համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, զօր. Նեկիպ բացարիկ վարչաձեւ մը հաստատած է երեք տարուան համար, սկսելով Յունուար 16էն:

Նոր օրէնքը, որ Սահմանադրութեան տեղը կը բռնէ, հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ.—

1.— Ազգն է աղբիւրը ամէն իշխանութեան.— 2. Բոլոր Եգիպտացիները հաւասար են օրէնքին առջեւ.— 3. Անհատական ազատութիւնները եւ մտածումի ազատութիւնը երաշխաւորուած են օրէնքով: Նուիրական է սեփականութեան իրաւունքը.— 4. Օրէնքը կ'երաշխաւորէ կրօնի ամէն ազատութիւն.— 5. Ապստամբ իրաւունք կը վայելեն քաղաքական յանցաւորները — 6. Կարելի չէ որեւէ տուրք կամ ապահարկութիւն հաստատել առանց օրէնքի.— 7. Դատաւորները անկախ են:

Անգլիա եւ Ֆրանսա

Ֆրանսայի վարչապետը, արտաքին գործերու եւ ազգ. տնտեսութեան նախարարները Եչ. օր Լոնտոն հասնելով, սկսան քննել շարք մը վիճելի խնդիրներ: Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր առաջին անգամ է որ Ֆրանսայի վարիչները Անգլիա կ'այցելեն պաշտօնապէս: Պ. Վէնսան Օրիոլ տրամադրած էր իր անձնական օդանաւը:

Բանակցութեանց գլխաւոր նիւթերն են.—

1. Համոզել Անգլիան որ աւելի լայնօրէն աջակցի եւրոպեան բանակին.— 2. Աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ, Ծայր. Արեւելքի ամերիկեան նոր քաղաքականութեան հանդէպ, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ երկու երկիրներուն մէջ.— 3. Անգլեւֆրանսական գործակցութիւն Միջին Արեւելքի մէջ.— 4. Առաջարկել որ Անգլիա եւ Ֆրանսա «միասին քալեն» ելմտական եւ տնտեսական գետնի վրայ եւ Անգլիա օգնէ Ֆրանսայի արտածումներուն:

Միեւնոյն ատեն Ֆրանսա կ'ուզէ որ Անգլիա 25էն գոնէ 50 սթերլինի բարձրացնէ ճամբորդներու յատկացուած վարկը, որպէսզի անգլիացի շրջիկները կարենան Ֆրանսա գալ:

Պ. Ռընէ Մայէր վճռած է Լոնտոնէն չմեկնիլ առանց շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերելու. վասնզի կը վախնայ որ Ազգ. Ժողովը չվաւերացնէ եւրոպեան բանակի դաշնագիրը, եթէ Անգլիա յանձն չառնէ աւելի լայն աջակցութիւն ընծայել:

× Ֆրանսա հինգ զինակիցներուն յանձնեց իր առաջարկները՝ եւրոպեան բանակի դաշնագրին բարեփոխման մասին: Մեծ արդիւնքներ կը սպասուին բանակցութիւններէն:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ինչպէս կը գուժէ Դ. էջի մահազդը, բանաստեղծ Արսէն Երկաթ (Շամլեան) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր եղբայրը, որ Փարիզ հաստատուած էր երկար ատենէ ի վեր:

Մեր խորին վշտակցութիւնը մեր աշխատակցին, այրի տիկին Շամլեանի եւ պարագաներուն

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Քսանամեակը

ԽՄԲ.— Յունուարի ընթացքին Մ. Նահանգներու հայաշատ կեդրոններուն մէջ տօնուեցաւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան (Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ) քսանամեակը:

Տեսութիւն մը՝ այդ առթիւ.—

Զօրաւոր, կուռ, խանդավառ եւ հաւատաւոր կազմակերպութիւն մըն է Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը, որ հասակ նետեց ու ուռճացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչին տակ, եւ այսօրուան 60 ուխտերով եւ 2000է աւելի երկսեռ անդամներով: Շատեր թերահաւատ էին անոր տեւականութեան, թերահաւատներ կան նաեւ այսօր, անոնց կենսունակ շարժման հանդէպ:

Ամերիկայի Մ. Նահանգներու մէջ հայ երիտասարդական շարժման պատմութիւնը ետ կ'երթայ մինչեւ 90ական թուականները: Այդ թուականէն սկսեալ այս գաղութին մէջ կային զինուորական, գերասանական եւ այլ անուններու տակ գործող խումբեր: Համաշխարհային Առաջին պատերազմին, անոնց 75 տոկոսը կամաւոր գրուեցաւ եւ մեկնեցաւ Կովկասեան եւ Կիլիկեան ճակատները, կռուելու Հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Երկրորդ երիտասարդական շարժումը սկըսաւ 20ական թուականներուն, մեծ ասպանդէն հրաշքով ազատուած եւ անապատներէն հաւաքուած որբերէն, որոնք շնորհիւ իրենց ազգականներուն կամ բարեկամներուն եկան այս ազատ երկիրը: Ուր որ քանի մը որբեր գլխաւոր գտան, կազմեցին միութիւն մը, «Ապրիլեան Սաներ», «Հայորդիք» եւ այլ անուններու տակ:

Երրորդ շարժումը սկսաւ 1933 թուականին, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մէկտեղ բերելով բոլոր անջատ խումբերը, անոնցմէ կազմեց Հ. Յ. Դ. «Ցեղակրօն» Ուխտերը, անոնց մէջ առնելով նաեւ հոս ծնած երիտասարդները:

1953ին այս կազմակերպութեան 20րդ տարեդարձն է, ու պիտի տօնենք, թէեւ անոնք այժմ կը կոչուին Հ. Ե. Դաշնակցութիւն:

Վերոյիշեալ երեք շրջաններու երիտասարդական շարժումները կը տարբերին իրարմէ, իրենց թէ՛ զգացական, թէ՛ գաղափարական եւ թէ նախրումի տեսակէտով, ինչպէս որ կը տարբերին իրարմէ ժամանակով, պայմաններով, միջավայրով եւ իրենց ստացած դաստիարակութեամբ: Առաջինները, ծնած հայրենի հողի վրայ, սնած հայ մշակոյթով եւ հայրենի դարաւոր աւանդութիւններով, մեծցած հայ միջավայրի մէջ եւ լիովին ծանօթ տիրող պայմաններուն, երբ այս ազատ երկիրը հասան, անմիջապէս խանդավառուեցան քաղաքական եւ յեղափոխական կուսակցութիւններու ազատ գործունէութեամբ եւ երբ պատեհութիւնը ներկայացաւ, իրենց պարտքը կատարելու, 75 տոկոսով նետուեցան կրակի գծերուն վրայ:

Երկրորդ շրջանի երիտասարդութիւնը, թէեւ ծնած հայրենի հողի վրայ, բայց անցած ահաւոր սարսափի եւ կոտորածի մէջէն, տարագրուած մինչեւ անապատներն ու որբացած, չկրցան ունենալ լրիւ եւ կանոնաւոր հայեցի դաստիարակութիւն, բայց իրենց հոգիին խորը կը զգային կոտորածի անմոռանալի վիշտր եւ այն զուլումը, որ անգութ թշնամին հասցուց իրենց: Անոնք պատեհութիւն չունեցան իրենց վրէժը լուծելու եւ փոխարինելու թշնամիին գործած ոճիրը, բայց իրենց սրտին գոհացում տալու համար մեծ մասամբ միացան Հ. Յ. Դ. շարքերուն:

Երրորդ շրջանի երիտասարդութիւնը՝ ծնած օտար հողի վրայ, մեծցած ազատ պայմաններու տակ եւ օտար միջավայրի մէջ, ստացած է օտար դաստիարակութիւն: Անծանօթ՝ հայոց փառաւոր անցեալին եւ մշակոյթին, մեր բարքերն ու սովորութիւնները բոլորովին խորթ են իր ստացած դաստիարակութեան: Այս երիտասարդութիւնը ինքզինք գտաւ երկու հակամարտ ուժերու մէջտեղ: Ունեցաւ հոգեկան տառապալի պահեր, եւ ընտրեց օտարինը, որովհետեւ ան անհամեմատօրէն ուժեղ եւ գրաւիչ էր, քան հայկականը: Ենթարկուելով օտար ազդեցութեան, հետզհետէ սկսաւ ամօթ զգալ իր ծագումով: Քանի տարիները կը բարդուէին, այնքան իրենք զիրենք նուաստացած կը զգային մեր այս երիտասարդները: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ գիտակ վտանգի ահաւորութեան, կրկին հրապարակ եկաւ իր հրաշունչ խօսքերով եւ տքնաջան աշխատանքով, զանոնք համախմբեց որբերէ կազմուած խումբերու մէջ եւ միացնելով բոլորը մէկ կազմակերպութեան անունին տակ՝ փրկեց զանոնք կորուստէ:

Քանի մը ամփոփ տողերու մէջ տուինք առաջին եւ երկրորդ շրջաններուն կազմակերպուած երիտասարդութեան տուած օգուտը եւ անոր կատարած դերը ազգային ազատագրութեան գործին: Շատ բնական էր, առաջիններուն համար շատ աշխատանք տանելու ալ պէտք չեղաւ, որովհետեւ անոնք ծնած էին ՀԱՅ, մեծցած էին ՀԱՅ եւ մնացին ՀԱՅ: Պարագան բոլորովին կը փոխուի, երբ կը խօսինք ամերիկածին հայորդիներու մասին: Այս վերջինները հայութեան կապելու համար նախ պէտք էր՝ որ ՀԱՅԱՑՆԷԻՆՔ զիրենք եւ յետոյ մասնակից դարձնէինք մեր ազգային ցաւերուն:

Շատ դժուարին աշխատանք էր այդ եւ կախուած էր մեր կամեցողութենէն: Ճիշդ այդ ձեւով ալ տարուեցաւ աշխատանքը եւ արդիւնքը եղաւ գոհացուցիչ: Մեր թափած աշխատանքին եւ ճիգերուն շնորհիւ էր որ անոնք՝ 15-20,000 երիտասարդներ, անցան Հ.Յ.Դաշնակցութեան շարքերը, դարձան գիտակից Հայեր: Անոնց մէջ արմատացաւ ազգային ոգին. հպարտ զգացին իրենց ծագումով, իրենց ազգային երգերով, պարերով եւ ընդհանուր մշակոյթով: Անոնք 95 տոկոսով կնքեցին հայկական ամուսնութիւններ: Եղան պատուախնդիր՝ ազգային արժանապատուութեան. բարձր բռնեցին հայութեան պատիւը՝ օտարներուն առջեւ. պաշտպանեցին հայութեան պատիւը օտարներու կողմէ եղած յարձակումներուն դէմ, հետաքրքրուեցան ազգային, բարեսիրական, եկեղեցական եւ քաղաքական խնդիրներով. իրենց լրիւ մասնակցութիւնը բերին եւ կը բերեն մերփրոփականդայի գործին՝ ի նպաստ Հայ Դատի բարեյաջող լուծման: Հետաքրքրեցին պետական եւ քաղաքական դէմքեր մեր գործերով եւ մեր դատով: Ու ո՞վ գիտէ, եթէ պատեհ առիթը ներկայանայ, թերեւս անոնք պիտի բերեն նաեւ իրենց ֆիզիքական մասնակցութիւնը մեր ազատագրական դատին: Այս երկրին մէջ աւելց աւելի ակընկալել, մեր կողմէն չափազանցութիւն պիտի ըլլար: Այսքանն ալ շատ մեծ յաղթանակ է, ի նըպաստ մեզի ամերիկեան ամէն ինչ ձուլող հեղեղին դիմաց: Մենք պէտք է հպարտ զգանք որ մեր թափած պզտիկ ջանքերէն այսքան մեծ արդիւնք ստացած ենք:

Վերջ ի վերջոյ, պէտք է գիտակցինք, որ եթէ այս սերունդը Հայրենիքի կարօտով չի տանջուիր այնպէս ինչպէս մենք, յանցանքը իրենցը չէ, որովհետեւ իրենց Հայրենիքը այս երկիրն է: Բայց անոնք մէկ բան կը բաղձան, մեզի չափ եւ թերեւս աւելի. անկախ Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան հարցն է: Անոնք գիտեն որ եթէ իրենք Հայաստանցի չեն, բայց իրենց պարտքն է աշխատիլ իրենց ցեղակիցներուն հայրենիքին ազատութեան համար, եւ որեւէ ատեն որ առիթ ներկայացեր է ու ներկայանայ, անոնք պատրաստ են ամերիկեան գործնական մարդու ոգիով գործի լծուելու եւ իրենց կարելին ընելու, Հայկական Դատի յաջող լուծման համար:

Մենք պէտք է որ երջանիկ զգանք մենք մեզ, այսքան մեծ յաջողութիւն ձեռք բերելնուս համար: Շատ չխոշորցնենք անոնց մանր մունր թերութիւնները, որոնք հետեւանք են միջավայրի ազդեցութեան: Նկատի չառնենք նաեւ անոնց անտարբեր երեւոյթը՝ հանդէպ մեր ազգային նպատակներուն եւ գործերուն: Անոնք ՀԱՅ են եւ իրենց սրտին խորքէն են հպարտ Հայ: Քիչ մը աւելի ջանք մեր կողմէն, քիչ մը աւելի հետաքրքրութիւն հանդէպ իրենց եւ ուղղութիւն անոնց քայլերուն, այն ատեն վստահ կրնանք ըլլալ, որ արդիւնքը կ'ըլլայ շատ ու շատ աւելի եւ կ'իրականանան մեր ակնկալութիւնները:

Ողջոյն Հ. Ե. Դաշնակցութեան 20ամեակին:

Մ. ՓՈՂՈՍԵԱՆ

Անձնէզի թիւեր որ կը խօսին...

(Շար. նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Կը փակեմ այս վերջին մասը, ու կը կենամ անուած ծախքերու սիւնակը ձգելով բաց: Կրնաք երեւակայել թէ ինչ վիճակի կը մատնուի ուսուցիչը, հիւանդութեան կամ արկածի պարագային. ինչպէս կը գնէ դեղ ու դարման, ինչ կը վճարէ բժիշկին: Ցանձնարարագիրներն ու բարեսիրական միութիւնները այդ ծախքը չեն իջեցներ զերոյի: Բայց ըսէք որ հայ ուսուցիչը պէտք չէ հիւանդանայ, ոչ ալ իր ընտանիքին ոեւէ մէկ անդամը. ըսէք ու անցէք:

Ըսէք որ հայ ուսուցիչը պէտք չէ մտածէ նուէր տալու մասին, ոեւէ ծանօթի կամ ազգականի: Ոչ հարսնիքի առիթով, ոչ կնունքի, ոչ տարեդարձի, ոչ կաղանդի: Ըսէք ու անցէք:

Պէտք է մերժէ բոլոր նուիրահաւաքները, ինչի համար ալ եկած ըլլան անոնք, աղքատի կամ եկեղեցիի շինութեան. պէտք չէ տայ նաեւ ողորմութիւն, դուռը կեցած աղքատին: Ըսէք ու անցէք:

Կը փակեմ այս վերջին մասը ու կը կենամ անհրաժեշտ նկատուած 1850 լ. ոսկիին առջեւ: Կը կենամ խոստացուած 1200 լ. ոսկիին առջեւ: Աւելի ճիշդը՝ կը կենամ 650 լ. ոսկիի բացին առջեւ:

Ինչպէ՞ս փակել այս բացը: Բայց պիտի հարցնէք թէ ի՞նչպէս փակուած է ան մինչեւ հիմա, քանի որ երեւոյթը նոյնն է տարիներէ ի վեր:

Հաճելի չէ այդ մասին խօսիլ. բայց պէտք է ըսել թէ առոր մէկ մասը չէ փակուած. եղած է պարտք. բազմապատկուած է տարիներու թիւով ու կը մնայ վճարելի: Սակայն դադրած է աճելու կարողութենէն, բարեկամներու, ծանօթներու բարեացակամութիւնը հասցուցած ըլլալով ծայր սահմանին: Մնացեալ մասը գոցուած է բացառիկ միջոցներով — գեղչուած է ճաշացուցակէն, գեղչուած է զգեստէն, գեղչուած է՝ մաշածն ու կոտրածը տեղը ձգելով...:

Եւ այս բոլորը բան մը պակսեցուցած են ուսուցչէն, յաչս շրջապատին եւ աշակերտութեան: Բան մը պակսեցուցած են ուսուցչական ասպարէզի հմայքէն, յաչս նոյն շրջապատին եւ աշակերտութեան: Բան մը պակսեցուցած են, հետզհետէ ծնունդ տալու համար ուրիշ զգացումի մը հանդէպ ուսուցչին — արգահատանք: Բան մը պակսեցուցած են՝ պակսեցնելով նաեւ ուսուցչին մէջ սէրը իր ասպարէզին հանդէպ:

Թող թոյլ տրուի ինծի հոս քանի մը տող եւս աւելցնել Այնճարի մասին, առանձնապէս:

Մեզի միշտ կ'ըսեն թէ կը գտնուինք տարբեր պայմաններու տակ. թէ ունինք սեփական հող, եւ չենք վճարեր տունի վարձք: Արդար է այս առարկութիւնը, բայց, տարեկան շուրջ 100 լ. ոսկիի սահմանին մէջ միայն: Այս է տարեկան միջին վարձքը մեր ունեցած հողին. այս գումարը կրնայ բարձրանալ 150ի, եթէ ուսուցիչը կարենայ միջոցը գտնել իր հողը ի'ր հաշւոյն մշակել տալու. առոր համար սակայն պէտք է տրամադրէ 100 լ. ոսկի նախապէս: Ի վերջոյ, սերմը, հերկելը, հնձելը, կամնելը դրամով կ'ըլլան: Գեղեցիկ երազ է այդ հողին վրայ 300 խնձորի ծառ ունենալ, քանի մը տարիէն «հարուստ» ըլլալու համար. բայց պէտք է հաւաքած ըլլալ 3-400 լ. ոսկի: Կը զարգանայ ծառամշակութիւնը Այնճարի մէջ, բայց պէտք է հաւաքած ըլլալ 3-400 լ. ոսկի: Կըսած:

Տունի վարձք, ճիշդ է որ չունինք. բայց կարելի է ըսել նաեւ թէ տուն չունինք: Միակ սենեակը որ ունի ուսուցիչը Այնճարի մէջ, իր եւ ընտանիքին համար թէ ննջարան է, թէ խոհանոց, թէ լուացարան, թէ հիւրասրահ, թէ ճաշասենեակ, թէ աշխատասենեակ, թէ մառան: «Փրիմիւս»ին ձայնը օրօր է քնացող մանկան կամ հիւանդին: Իրաւունք չունի ան տանը կողքին խոհանոց մը շինել տալու մասին մտածելու. պերճանք է այդ: Բայց եւ այնպէս կը տանի: Վերի 1850ին մէջ չեմ յիշած արդէն ոչ տունի վարձք, ոչ տունի ծախք:

Կ'ըսուի նաեւ որ Այնճարի ուսուցիչը կրնայ կաթնատու կենդանի մը պահել իբրեւ օժանդակ: Նուաստացում պէտք չէ նկատէ կովու մը պախուրցէն բռնելը: Թող ըլլայ այդպէս: Բայց ինչպէ՞ս գնել, ո՞ւր կապել, կերակուրը ո՞ւր ամբարել:

Այս բոլորէն վերջ ո՞վ կրնայ ըսել թէ հինգ հոգինոց ընտանիքի տէր ուսուցիչ մը կրնայ ապրիլ 1850էն պակաս տարեթոշակով. ենթադրելով որ ազգասիրաբար պէտք է կրէ կարգ մը զրկանքներ, եւ ամօթ չսեպէ հագուստին կարկտան փակցնելը:

Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ինչ պէտք է ընէ այդ ուսուցիչը երբ չի կրնար 1200էն աւելի ստանալ — այս է առաւելագոյն թոշակը Այնճարի ուսուցիչներուն:

Զենք սպասեր պատասխանի: Այս թուումներն ըրինք պարզապէս չոր ու ցամաք թիւերով գաղափար մը տալու համար հայ կրթական մշակին մասին, որուն շուրջ երբեմն կը գրուի թերթերուն մէջ:

Գործնական առաջարկ չունինք:

Մեզի վիճակուած չէ ընել ատիկա: Մեզի կը մնայ սպասել որ այդ ուղղութեամբ առաջարկներ ուսումնասիրուին կամ եղածները գործադրուին, չսարսելու համար հմայքը ուսուցչական ասպարէզին, չնօսրացնելու համար շարքերը մեր կրթական մշակներուն, չաղօտելու համար լոյսը մեր Այրուբէնին:

Մինչ այդ, անողոք իրականութիւնը կը մղէ թելադրանք մը ընել ուսուցչութեան թեկնածու երիտասարդներուն, — մանկավարժութեան հետ պէտք է հետեւին առտնին տնտեսութեան:

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԻՏԱՆԵԱՆ

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Ա.— Լսեցի որ շատ աշխատեր ես, մինչեւ որ յաջողեր ես կնոջդ հետ ամուսնանալ:

Բ.— Այո, իսկ նշանուելէն ետք շատ աշխատեցայ խզուելու համար, բայց անօգուտ եղաւ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Փետր.— Coupe de Provence 8e finaleի հակառակորդ կ'ունենանք մէկ դասակարգ մը բարձր (Division d'Honeur) Martigueի խումբը: Մրցումը կը սկսի հակառակորդին առաւելութեամբ, սաստիկ հովը մեզի դէմ: Հակառակորդը անընդհատ կը ռմբակոծէ մեր բերդը: Տղաքը աչալուրջ կը հսկեն, մանաւանդ բերդապահ Պուրուտեան երկու անգամ կը փրկէ բերդը եւ կիսախաղը կը լրանայ հաւասար արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղին մերոնք կ'անցնին յարձակողականի: Հովը մեզի հետ է: Մասիսի զօրաւոր մէկ հարուածը կը վրիպի: Կը կրկնուին հարուածները եւ Մարգարի մէկ «փաս»ին վրայ Գոգօ առանց տատամսումի գնդակը կը տեղաւորէ: Հ. Մ. Ը. Մ. 1 Martigue 0:

Մերինները քաջալերուած կը նեղեն հակառակորդը, սակայն վերջապէս դժէն Ղարիպեանի սխալը պատճառ կ'ըլլայ penaltyի: Պուրուտեան ուժգնօրէն կը նետուի: Ապարդիւն: 80րդ վայրկեանն է: Խաղը կը վերջանայ հաւասար, 1-1:

Coupeի մրցում է, պէտք է երկարաձգել խաղը կէս ժամ եւս:

Կը վերսկսի խաղը: Հովը դադրած է գրեթէ: Հակառակորդը գնդակին կը կառչի յուսահատօրէն: Մերոնք աւելի վճռական են: Գօգոյի զօրաւոր մէկ հարուածը ետ կը մղուի ապօրինաբար: Penalty: Մասիս գնդակը կը զետեղէ բերդէն ներս, ափ ի բերան ձգելով տեղացի հանդիսականները: 100րդ վայրկեանն է: Հ. Մ. Ը. Մ.   , Martigue :

Կողմերը կը փոխուին: 15 վայրկեան եւս, Հակառակորդը նոր ճիգ մը կը փորձէ Բազմութեան մէկ մասը կը հեռանայ, հինգ վայրկեան է մնացեր: Մերոնք գինովցած են յաղթանակէն: Երկու վայրկեան մնացած հակառակորդը կը նշանակէ երկու կէտ, խորապէս յուզելով մեր տղաքը:

╳ Այս կիրակի, 15 Փետր. ժամը 15ին Հ.Մ.Ը.Մ.ի ախոյենական մրցումը տեղի կ'ունենայ ընդդէմ Salonի մեր դաշտին վրայ, Stade St.Julien.

ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ

ԼԻՈՆ 8 ՓԵՏՐ.— 1945էն ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ը փայլուն շրջաններ բոլորած է: Թէ օտար եւ թէ հայ շրջանակներու մէջ օտար մարզական թերթերը միշտ գովեստով խօսած են մեր վարիչներու եւ խաղացողներու մասին: Դժբախտաբար երկու տարիէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործերը լաւ չեն ընթանար: Երկու կարող վարիչներ պակսած են: Կարգ մը խաղացողներ միութենէս հեռանալով, գացին օտար շարքերը խաղցնելու: Այս տարի մեր promotion խումբի դասաւորման վերջիններէն ենք, կը գտնուինք նոյնիսկ իջնելու Ա. série:

Գալով Բ. խումբին, կազմուած է նորահաս երիտասարդներէ որոնք կը նախընտրեն պարահանդէսներու մէջ յուսցնել քան թէ մարզանքի հետեւիլ կամ Հ. Մ. Ը. Մ. ազգօգուտ գործերով զբաղիլ:

Մասնաճիւղը այժմ ունի միայն այս տարուան պատանիները, 18 հոգի, որոնք տասը պաշտօնական մրցումներ շահեցան (62 կէտ): Տասը մրցումի մէջ, բոլո՛րն ալ յաղթական, միայն մէկ կէտ կորսնցուցին: Գլխաւոր խաղացողները եղած են խմբապետ Յով. Սարգիսեան, Ալպէր Ղազէրեան, Վարուժան Գրիգորեան, Մատօեան Սուրէն:

Փետր. 8ին ներկայ եղանք բաժակի մրցման Լիոնի շրջանի ամէնէն զօրաւոր պատանիներու խումբին դէմ: Մերոնք պահ մը վհատած կ'երեւային: 10րդ վայրկեանին Քորանեան գլխու հարուածով նշանակեց Ա. կէտը: Մերինները քաջալերուելով, հակառակորդի բերդը նեղը դրին եւ յաջորդաբար կէտեր շահեցան Ղազէրեան 2, Ժան Ցակոբեան 2, Մատօեան 1: Մրցումը վերջացաւ մեր պատանիներու յաղթութեամբ 6-1: Կը մնայ մեր վարիչներուն քաջալերել մեր պատանի խումբը, կրթել իբրեւ հայ եւ կարգապահութեան ենթարկել:

╳ Մարտ 20ին պիտի գումարուի Միութեան ընդհ. ժողովը: Այս առթիւ պիտի քննուի մէկուկէս տարուան հաշիւը որ պատկառելի գումար մը կը ներկայացնէ, իր մուտքով ու ելքով:

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՕՐԸ Հալէպի մէջ տօնուած է մեծ շուքով, ներկայութեամբ խուռն բազմութեան մը: Խօսած է Տոքթ. Ատուր Գապաքեան պարզելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի դերը եւ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնած Սուրիական կառավարութեան: Ապա տեղի ունեցած է 50 նորընծայ սկաուտներու եւ գայլիկներու երդման արարողութիւնը: Խօսած է նաեւ Բերիոյ առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. որ թելադրած է անսասան մնալ հաւատքին վրայ եւ կանգնիլ ազգային կազմակերպութեանց կողքին, «Ամուր մնալով մեր հաւատքին վրայ եւ յարգելով մեր ազգ. արժանիքները՝ մեր ժողովուրդը պիտի հասնի իր իտէալներուն»: Ապա ցուցադրուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի 1952ի Միջմասնաճիւղային մրցումներուն գունաւոր ժապաւէնը:

ՈՒՍԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Մ. Նահանգներ) հայ գաղութը կը հաշուէ 6000 Հայեր: Պոսթընէն քանի մը մղոն հեռու է եւ ունի ամէնէն շատ գործարաններ: Տեղական դպրոցներու մէջ աչքի կը զարնէ հայ ուսանողութեան թիւը: Բարձրագոյն դպրոցի շրջանաւարտներուն մէջ ամեամեծ թիւը Հայերը ունին եւ ուշագրաւ են իրենց որակովն ալ: Նմանապէս հայ ուսանողերը առաջին են մարզական խաղերու մէջ: Ազգային տեսակէտով գաղութը երկու մասի բաժնուած է, — «յառաջդիմական» եւ ազգային: Առաջին ճակատը ունի ակումբ եւ ծերացած հետեւորդներ, ունին նաեւ կանանց օժանդակ մասնաճիւղ եւ երիտ. Միութիւն: Գաղութը ունի մէկ եկեղեցի, յարակից դպրոցով, ուր կ'ուսանին քանի մը տասնեակ փոքրիկներ: Եկեղեցին եւ դպրոցը կը գտնուին ռամկավարներու եւ իրենց կուսակիցներու ձեռքը: Կարմիրները ունին ակումբ մը որ իբրեւ սրճարան կը գործածուի: Ասոնց կարգին կան մաս մը Հնչակեաններ որոնք տարին մէկ անգամ դաշտահանդէս կը սարքեն: Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ են Հ. Օ. Միութիւնը, Հ. Երիտ. Դաշնակցութիւնը, մշակութային միութիւններ, երգչախումբ եւ թատերախումբ: Կառավարութիւնը հաստատած է հայամերիկեան ակումբ մը, որ կը ծառայէ իբրեւ մըշակոյթի կեդրոն: Հոն հաստատուած է դպրոցը եւ հոն տեղի կ'ունենան դասախօսութիւնները: Այս բոլոր աշխատանքները ստանձնած է Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէն: Հայ փոքրիկներու (Արծուիկներ) եւ հայ դպրոցներու հոգը ստանձնած է Հ. Օ. Մ.: Գաղութը ունի վեց հայ բժիշկ, հինգ փաստաբան եւ բաւական թիւով արուեստագէտներ: Նիւթապէս բարեկեցիկ է: Կան առեւտրական հաստատութիւններ, գեղեցիկ բնակարաններ եւ ներկայանալի ակումբներ:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԹԵՐԹ ՄԸ, «Հիւրիյէթ», վերջերս գռեհիկ ծաղրանկար մը տպած էր, հաստատելու համար թէ Ֆրանսան ալ բռնութիւններ կը կատարէ Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Երիտասարդ մը, Ստեփան Տիւրան (Հայկ. Ստեփան որդի), երէկ նամակ մը հրատարակելով «Փառի-Փռէս»ի մէջ, ուժգնօրէն կը բողոքէ Թուրք թերթին զրպարտութեան դէմ: Այս առթիւ կը յիշեցնէ Թուրք պէյերու եւ փաշաներու կատարած բռնութիւնները նոյն ափերուն վրայ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ յարաբերութիւնները չափազանց լարուած են այս միջոցին: Իսրայէլի դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց: Յորդանան վերջնագիր մը ուղղած է Ազգաժողովի եռանդամ յանձնախումբին:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ մօտերս պիտի դատուին նախկին վարչապետ մը, նախարար մը եւ Ազգ. Դրամատան տնօրէն մը, այն ամբաստանութեամբ թէ 2,225,000 սթերլին վնաս պատճառած են պետական գանձին, 1948ին, պայմանագիր մը կնքելով Անգլիոյ հետ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս միջոցիս Լոնտոնի մէջ տեղի կ'ունենայ «Ֆրանսական ժապաւէններու Շաբաթը»: Ընտրուած Ֆրանսական ժապաւէններու կարգին կը ներկայացուիLa Table Aux Crevésն Պ.Աշոտ Մալաքեանի: Այս առթիւ երիտասարդ բեմադրիչը գացած է Լոնտոն, ուրկէ վերադառնալէն յետոյ պիտի սկսի դարձնել նոր ժապաւէն մը Marcel Pagnolի հետ միասին:

╳ Ծանօթ դաշնակահարուհի Տիկ. Անահիտ Գուրպաքեանի աշակերտներու ունկնդրութիւնը տեղի ունեցաւ 8 Փետր. կիրակի առաւօտուն:

Յայտագրին առաջին մասը յատկացուած էր փոքրիկներուն (5 տարեկանէն սկսեալ), որոնք հակառակ իրենց մանկական տարիքին, յաջող կերպով նուագեցին իրենց կտորները, շնորհիւ Տիկինին մեթոտին եւ համբերատար աշխատութեան:

Երկրորդ մասը յատկացուած էր տարիքով աւելի մեծ աշակերտներուն, որոնք յաջողութեամբ նուագեցին կարեւոր կտորներ, մասնաւորապէս Օր. Վերժինի Միւթէվէլեան: Ն.

ԲԱԺԱՆՈ՞ՐԴ ԵՍ.— ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ '8)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դ.— ՈՐԲԵՐԸ

Այդ մայրերէն շատերը մեռած էին վերջէն: Երբ մայրապետը մեզ կ'առաջնորդէր դէպի այն սրահը ուր Ատանայի որբերը պիտի գըտնէինք, նրբանցքին մէջ հանդիպեցանք երիտասարդ սիրուն աղջկան մը որ երկու տարեկան տըղեկ մը ունէր գիրկը: Երկուքն ալ որբ էին, եւ առաջին դէպքերու հայ որբուհին մայրութիւն կ'ընէր երկրորդին:

Գլուխը մէկ կողմ ծռած, աչքերը մթին ու անսահմանելի խռովքով մը լեցուն այդ մանկիկը, դժգոհ ու կասկածոտ, ակնարկը սեւեռած էր դետին:

Երբե՛ք, այն օրէն ի վեր որ զինքը առեր էին դիակնացած հօր գիրկէն, երբե՛ք գլուխը չէր բարձրացուցած եւ ոչ մէկ օր իր մանկական աչքերը չէին ժպտած. ի՛նչ անօրինակ եւ իր երեխայի հասակցողութեան հետ անհաշտ պատկեր դրոշմուած էր իր մատղաշ ուղեղին մէջ, ի՜նչ տեսած եւ ի՜նչ յիշատակ պահած էր տեսածէն. ի՜նչ ցաւով էր որ կը տառապէր այդ հէք տղեկը. ան ի՛նչ սրտմտութիւն էր աշխարհի ու մարդոց դէմ ու ի՛նչ խորունկ, անյատակ յուսահատութիւն կար իր Թօթուելու անվաժ չրթունքներուն վրայ:

Գիրուկ էր ու գեղեցիկ. ճակտին վրայ խարտեաշ խոպոպներ կ'իյնային. կարծես դեռ խոնաւ մօրը համբոյրներէն: Ո՞ր գիրկէն խլած էին այդ տխուր ու դժբախտ մանկիկը. ո՞ր մայրական գուրգուրալի ուշադրութենէն, երազներէն, յոյսերէն ու հպարտութենէն գրկած էր զինքը Թըշնամին որ իր ատելութեան անողոք կնիքը դրած էր վշտացած չրթունքներուն վրայ. որովհետեւ դաշոյնի հարուածի երկար սպի մը կ'երկարէր այտին վրայէն մինչեւ չրթունքը:

Լեզու ելա՞ծ էր արդեօք. կը յիշէ՞ր այն խանդաղատանքը, այն մեծ ուրախութիւնը որով իր հայրն ու մայրը ողջունած էին իր առաջին վանկերը. իր ծնողքին սուգը պահելու համա՞ր էր որ կը մերժէր օտարներու քով արտասանել զանոնք:

Անոնք որ տեսան զինքը՝ անկարող պիտի ըլլան մոռնալ այլեւս այդ անմխիթարելի վիշտով համրացած տղեկին պատկերը. ամբողջ ցեղին մանկութիւնը տխրած էր անոր աչքերուն մէջ...

Մնացեալ որբերը, հինգէն տասը տարեկան, հաւաքուած էին դասարանի մը մէջ. ամէնքն ալ անընչելի կերպով կը կրէին արհաւիրքի ու վիշտի հետքերը՝ իրենց արեւէն այրած դէմքերուն եւ արցունքի յաճախումէն կարմրած կոպերուն վրայ: Ամբողջ ցաւի, կարօտի աշխարհներ կ'ընդնշմարուէին երբեմն իրենց սեւ եւ ցաւագին աչքերուն ու յիմարական ժայթքումներ՝ իրենց նայուածքներուն մէջ. Հրդեհուած քաղաքին բոցերն էին որ կարծես կը պարէին իրենց յիշողութեանը առաջ ու տղաք այդ րոպէներուն կը զգուշանային իրարու նայիլ:

«Սկսած են մոռնալ ու սովորական կեանքի մէջ մտնել», կը հաւաստէր մեզի մայրապետը: Բայց չէ՛, անոնք չէին մոռցած ու մանաւանդ իմանալով որ դէպի Ատանա պիտի երթանք, բըռնուած անզսպելի վիշտի տագնապէ մը՝ սկսան լալ հեկեկալով, ու իրենց փոքրիկ մարմինները, զրկուած մայրական գգուանքներէ, կը դալարուէին յուսահատօրէն նստարաններու վրայ:

Իրենց ցաւը չարծարծելու համար որոշեցինք հեռանալ. բայց իրենց խելայեղ նայուածքը արցունքի ամպի մը ետեւէն կը հետեւէր մեզի, կը կառչէր մեզի ու չէինք գիտեր այլեւս թէ պարտական էինք իրենց մօտ մնա՞լ թէ մեկնիլ:

Հեռանալէ առաջ՝ փափաքեցանք ունենալ երկու փոքրիկներ որոնք տենդէ բռնուած էին ու մայրապետը մեզ առաջնորդեց անոնց քով: Ճերմակ եւ մաքուր սաւաններու մէջ երկու թխորակ գլուխներ կը հանգչէին. մեռելային տժգունութիւն մը երեւան կը հանէր իրենց յօնքերուն եւ թարթիչներուն սեւութիւնը, շրթունքները կապուտցած, պրկուած էին ջղաձգօրէն: Սարսափով խորհեցայ այն մղձաւանջներուն վրայ՝ որով այդ տենդէ բռնուած պզտիկ ուղեղները տանջուած ըլլալու էին. երկուքին ալ մայրերը այրած էին ժէզուիթներու դպրոցին մէջ ու տղաքը հրաշքով ազատուած. մէկուն այտը խոռոչացած էր գնդակի հարուածէ մը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Մոսկուա եւ Իսրայէլ խզուեցան

Խ. Միութիւնը երէկ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ, ճամբու դնելով անոր դեսպանութիւնը:

Այս խզումը հետեւանք է Թէլ-Ավիվի խորհ. դեսպանատան դէմ կատարուած եղեռնափորձին: Ինչպէս կը յիշուի, ռումբ մը պայթելով դեսպանատան մէջ, խորտակեց շէնքին մեծ մասը: Վիրաւորուեցան երեք պաշտօնեաներ եւ դեսպանին կինը:

Իսրայէլ անմիջապէս ցաւ յայտնեց, միեւնոյն ատեն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարելով. բայց կը թուի թէ Մոսկուան գոհ չէ մնացած:

Դշ. օր ցոյց մը կատարուեցաւ Թէլ-Ավիվ-Եաֆայի մէջ: Մօտ 400 կարմիր ուղեկիցներ թափօր մը կազմեցին գլխաւոր պողոտային վրայ, բողոքելու համար կատարուած յարձակման դէմ: Այս առթիւ բուռն ճառեր խօսուեցան դաշնակիցներուն դէմ: Հետեւանքը եղաւ ընդհարում հակառակորդներուն հետ: Քարեր նետուեցան եւ առնուազն քսան հոգի վիրաւորուեցան: Ցուցարարները խորհրդային դեսպանատուն երթալով, համակրանքի բանաձեւ մը յանձնեցին դեսպանին:

Ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ իր քննութեանց արդիւնքը: Ցարդ հարցաքննուած են 50 հոգի:

Մոսկուայի անթելը ուղղակի մեղսակից հռչակեց Իսրայէլի ոստիկանութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բոլշեւիկները վերջնագիր մը ուղղեցին արեւմտեան Պերլինի բնակիչներուն, ըսելով թէ նորէն պիտի պաշարուին, եթէ վաւերացուի եւրոպական բանակի դաշնագիրը եւ եթէ չտապալեն իրենց քաղաքին ներկայ վարչութիւնը:

Այրի Տիկին Արմէն Շամլեան, Տէր եւ Տիկին Արամայիս Շամլեան, Տէր եւ Տկին Armand եւ Սօնիա Bostyn եւ զաւակը՝ Patrick, Տէր եւ Տիկին Արսէն Երկաթ, Պ. Բարգէն Շամլեան եւ իրենց զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թոփալեան եւ զաւակը (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Վարդեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աղապաշեան եւ զաւակները (Ամերկա), Այրի Տիկին Ոսկի, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հաճիճանեան եւ զաւակները (Փարիզ), խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ԱՐՄԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Գշ. 10 Փետր., 61 տարեկանին, իր բնակարանը 3 Bd.du Midi, Le Raincy.

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ 13 Փետր. ժամը 11ին, Ռենսիի գերեզմանատունը: Հաւաքոյթ իր բնակարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ինչպէս այդ նկատել ներկայս:

Հանդէս աւկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ծոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն:

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտք 150 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux):

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիին մէջ: Ս. Պատարագէ ետք, Հոգեհանգստ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ եւ համայն յայտնի ու անյայտ ննջեցեալ հերոսներու անմահ յիշատակին:

Բուն հանդէսը տեղի կ'ունենայ կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը, նախագահութեամբ Պ. Վ. ՓԱՆԴԻԿԵԱՆԻ: Կը բանախօսեն՝ Վեր. Գ. ԽԱՏԻԿԵԱՆ եւ Պ. Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Անտիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրախեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բեճօ (նուագ):

Դաշնակ Օր. Ա. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Տախքերու մասնակցութեան համար մուտք 100 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՈՒՐԲԱԹ ժամը 21ին, Ակնունի ենթակոմիտէ:

ՇԱԲԱԹ ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէ:

Կիրակի, ժամը 16ին, Արամ խումբը

Կիրակի ժամը 16ին ընկեր Կարօ ենթ.:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին Café Régent. Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Ուսանողական միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8 ու կէսին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Նախկին Սաներու Միութիւնը թէյասեղան մը սարքած է ի պատիւ Կեդրոնականի հայերէնի ուսուցիչ եւ երիտասարդ լրագրող Պ. Մկրտիչ Հաճեանի, այս շաբաթ օր ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի ճաշարանը, 12 Rue Cadet: Այս առթիւ պիտի կատարուի նաեւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Կը հրաւիրուին ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը ծանուցանէ Մարսէյլի եւ շրջանի հայ երիտասարդութեան թէ 1952-53ի արձանագրութիւնները սկսած են: Փափաքողները դիմեն Հինգշ. երեկոները, ժամը 8էն 9, իր սովորական հաւաքատեղին: Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 15ին:

Դաշնակահարուհի ՕՐ. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆԻ

նուագահանդէսը Մարտ 17ին Salle Gaveau

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, 13 Փետրուար ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Դասախօս՝ Պատ. ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Դասակարգերու պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը»:

Սուրբ Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետրուար 15ի եւ 22ի կիրակիներ ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 15 Փետր. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր: Cercle Militaireի սրահներուն մէջ:

Մեթրօ Saint Augustin:

Նուագ, ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ եւն.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Լուի ենթ.ին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, շաբաթ, 14 Փետր. ժամը 20.30ին, Սէն Լու, «Էօժէր»ի սրահին մէջ:

Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի ՉԱՐ ՈԳԻՆ, ղեկավարութեամբ Ղ. Փիլիկեանի:

× Նոյն ներկայացումը կը կրկնուի Փետր. 21ին, շաբաթ ժամը 20.30ին, նախաձեռնութեամբ Վալպարէլի «Արամ» խումբին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376 286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 14 Février 1953 Շաբաթ 14 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6892 Նոր շրջան թիւ 2403
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՇ-ԿԱՆՈՒԽ ՊԻՏԻ ՊԱՅԹԷՐ

Օտարութեան մէջ հազուադէպ է որ պատմական տարեդարձներ տօնուին ճիշդ օրին։

Ընդհանրապէս կը ձգձգուին շաբաթներով եւ ամիսներով։ Երբեմն ալ տեղի կ'ունենան բուն թուականէն առաջ։

Գլխաւոր պատճառը՝ սրահի խնդիրն է։

Ցաճախ լուրջ դժուարութեանց կը մատնուինք տրամադրելի սրահ գտնելու համար։ Եւ կամ կը գտնէք այնպիսի օրուան մը համար որ չի պատշաճիր տարեդարձի թուականին։

Ահաւասիկ վերջին օրինակը — 1921 Փետր. 18ի տարեդարձը Փարիզի մէջ կը տօնուի օրինական թուականէն առաջ, — Փետր. 14ին (այսօր, շաբաթ)…

Կը յիշէք թէ այս տարի հայկ. Ծնունդն ալ «փոթորիկի» բռնուեցաւ։

Փարիզի մէջ տօնեցին ճիշդ օրին, 6 Յունուար։ Մարսէյլ քաղաքին մէջ՝ Յունուար 4ին, իսկ արուարձանի մը մէջ՝ 11ին։

Անոնք սրահի խնդիր չունէին. քանի որ սեփական եկեղեցին պատրաստ է տարուան բոլոր եղանակներուն։

Այս անգամ պատրուակն էր… ձիւն-ձմեռը։

… Ամէն անգամ որ կ'ոգեկոչուի Փետր. 18ի տարեդարձը, ծուռ-բերան գրգռիչներու հետ, բարեմիտ մարդիկ ալ կը քրթմնջեն։ Եւ կը լսէք անճոռնի վերագրումներ։

Առաջինները գիտեն ամէն բան, բայց կը կեղծեն, աւելի պղտորելու համար։ Գիտեն աւելին քան ես ու դուն։

Միւսները կցկտուր բաներ լսած եւ կանխակալ կարծիքներ կազմած են։

Արդ, երեսուն այսքան տարի վերջն ալ, պատմութիւնը վճռապէս կը վկայէ թէ ուրիշ ելք չկար։

Նորեկները հազիւ տեղաւորուած, բացեր էին ահռաւորսափի շրջան մը, որ զարմանք պատճառեց նոյնիսկ Մոսկուայի մեծաւորներուն։ Ինք՝ Լենին հարկ դատեց Ա. Միասնիկեանը ղրկել Երեւան եւ զգուշութեան հրաւիրել նորափետուր «փրկիչները», մասնաւոր նամակով մը։

Իշխանութիւնը նորեկներուն յանձնուած էր 1920 Դեկտ. 2ին, մասնաւոր պայմանագրով մը։ Եւ ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր նոր կարգուսարքին բարիքներուն։

Զուշացան «բարիքները», երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Այսօր կը կարդաք չէզոք ականատեսի մը վկայութիւնը, գրի առնուած՝ այնքան չափաւորութեամբ։

Ուրիշ որքա՜ն փաստացի վկայութիւններ, գրաւոր թէ բանաւոր։

— «Կը թալանէին գիւղացիներու եւ քաղաքացիներու պաշարը եւ գոյքերը, պետական մթերանոցները, զինապահեստները, որբերու վերջին հացն ու կաթը, հագուստն ու ալիւրը, ամէն ինչ որ մնացած էր սեւ օրուան համար։

«… Գ. Աթարբէկեանի նման խելագարներու եւ Կասեանի նման ողորմելի ներքիններու ձեռքն էր Հայաստանի ժողովուրդին ճակատագիրը։ Դատական նախարար էր թուրք մը, Սիւլէյման Նուրի»։ (Օ. Մ.)։

— «Բռնագրաւում էին ամէն բան, սկսած տնից, կառքից, գրասեղանից, վառելիքից եւ վերջապէս երաժշտական գործիքով, լուացքի սապոնով, թել-ասեղով։ Ժողովուրդը չմնել էր, ահաբեկուել»։ (Յովհ. Քաջազնունի)

Նոյնքան ջախջախիչ վկայութիւն մը տալով իր ռուսերէն գրքին մէջ, յայտնի բոլշեւիկ Բ. Բորեան կ'եզրակացնէր.

— «Բնական է որ այս բռնի միջոցներն եղան երկրի ապստամբութեան հիմնական պատճառներ»։ («Հայաստան, միջազգային դիւանագիտութիւնը եւ Խ. Միութիւնը»)։

Ամբողջ ժողովուրդ մը ըմբոստացած էր այս անլուր բարբարոսութեանց դէմ։ Բոլոր հոսանքները միացեալ ճակատ կազմած էին ոչ միայն գրաւոր կոչերով, այլ եւ գործքով։

Եւ պայթեցաւ փոթորիկը։

Նորեկները դժուար թէ վերադառնային, առանց 11րդ կարմիր բանակին, ինչպէս կը խոստովանին այսօր… Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՛Չ, ԵՍ ՉԵՄ ՀԱՒԱՏԱՐ

Երէկ ըսի թէ հաւատալիք բան չէ որ Քաթինի անտառին մէջ, 1939ին ջարդուած 15,000 Լեհերուն դահիճները միջազգային դատարան մը առաջնորդուին ու պատժուին։

Արդարեւ այդ իմաստով առաջարկ մը ներկայացուցած էր հրէշապատումին մասին քննութիւններ կատարող ամերիկեան Ցանձնախումբին նախագահը, որ միեւնոյն ատեն կը թելադրէր դատի քաշել նաեւ ուրիշ զանգուածային ջարդերու հեղինակները։

Ըսեր էի թէ այդ տեսակ պահանջ մը, օրուան այս ժամուն, ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ խնդալ զանգուածային ջարդերու զոհերուն քիթին։

Բարեմիտ ընթերցող մը կը բողոքէ այդ յոռետեսութեանս դէմ։

Ան կը հաւատայ — եւ կ'ուզէ ինծի ալ հաւատացնել — թէ աշխարհի մէջ իրա՛ւ բան մը փոխուած է եւ փոքր ազգերու ճակատագիրը վարող Մեծերը, այսօր, շատ աւելի մարդասէր են ու գթառատ, գոնէ այս տեսակ հարցերու մէջ։

Ներողութիւն կը խնդրեմ մեր սիրելի ընթերցողէն ու անգամ մը եւս կը կրկնեմ յոռետեսութիւնս։

Շատ հեռուները չերթանք։

Կլէտըսթըն անուն մարդ մը, որ ճանչցուած էր իբրեւ մոլեռանդ Հայասէր իննսունական թուականներուն, կը խօսէր Պուլկարիոյ ջարդերու մասին եւ կը խոստանար Թուրքերը Եւրոպայէն դուրս հանել։ Հանեցի՞ն։

1918ին Դաշնակիցները Պոլսոյ մէջ ձերբակալեցին խումբ մը ջարդարար Իթթիհատականներ։ Հաւաստիք տրուած էր՝ մեզի թէ «բոլորն ալ պիտի կախենք»։ Կախեցի՞ն — ո՛չ, կէս ճամբէն ետ վերադարձուցին…

Կա՞յ խելքը-գլուխը մէկը այսօր, որ իսկապէս հաւատայ թէ կարելի է դատի քաշել Մոսկուան՝ Քաթինի կոտորածին համար։ Կա՞յ խելքը-գլուխը մէկը որ երազին մէջ անգամ տեսնէ թէ մէկ միլիոն Հայերու արիւնը կուլ տուող ազգը — Մեծերուն աչքին լոյսը — կրնայ դատարանին յանձնուիլ։

Ո՛չ, ես չեմ հաւատար որ ներկայ քաղաքակիրթ աշխարհին մարդասիրութիւնը կրնայ ոտքի տակ առնել հզօր հայրենիքներու տնտեսական շահերը՝ Լեհերուն ու Հայերուն, Յոյներուն ու Հապէշներուն, Քիւրտերուն ու Արաբներուն սիրտը զովացնելու համար։

Հաւատացողին՝ բարի վայելում…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ դատը վերջացաւ Եշ. օր։ Պորտոյի զին. ատեանը մահուան դատապարտեց բոլոր փախստականները, բացի մէկէն, եօթը գերմաններէն մէկը, 14 Ալզասցիներէն մէկը։ Միւս բոլոր ամբաստանեալները, գերման թէ ալզասցի, դատապարտուեցան թիապարտութեան, 12էն մինչեւ 5 տարի։ Եշ. օր 10,000 հոգի հաւաքուեցան Պորտոյի կեդրոնը, ոգեկոչելու համար Օրատուրի 642 զոհերուն յիշատակը։ Քաղաքին մեծ զանգակը կը ղօղանջէր եւ բոլոր խանութները, գործարանները փակուած էին։ Վիթխարի մահարեմ մը շինուած էր եւ բարձրախօսներ կը հնչեցնէին Շոփէնի մահերգը։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրուի թէ ուժգին երկրաշարժ մը զգացուեցաւ Փորուտ քաղաքին մէջ։ Կ'ըսուի թէ 1500 հոգի մեռած եան։

Պ. ՇԱՐԼ ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ Պատուոյ Լէգէոնի սպայութեան աստիճանը ստացաւ Մարսէյլի մէջ, պաշտօնական արարողութեամբ մը։ Ներկայ էին աւելի քան 250 հոգի, որոնց մէջ Ֆրանսացի յայտնի անձնաւորութիւններ, հայ Նախկին ռազմիկներ եւ կամաւորներ։ Պ. Թէքէեան յուզուած շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած պատիւին համար։ Այս առթիւ՝ շեշտեց Ֆրանսայի դերը Արեւելքի մէջ, ցաւ յայտնելով կատարուած նահանջին համար։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ
Համաձայնեցան Սուտանի Մասին

ԱՅԺՄ ՊԻՏԻ ՔՆՆԵՆ ՍՈՒԷԶԻ ԽՆԴԻՐԸ

Փետր. 12ին Գահիրէի անգլ. դեսպանը եւ զօր. Նէկիպ ստորագրեցին պայմանագիր մը, որով նախ ինքնավարութիւն, յետոյ անկախութիւն պիտի տրուի Սուտանի։ Այժմ պիտի քննեն Սուէզի Ջրանցքին խնդիրը (պարպում անգլ. զօրքի)։ Այս վէճն ալ կարգադրուելէ վերջ, ընդհ. համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար, որուն մէջ վճռական դեր մը կ'իյնայ Եգիպտոսի։

Փետր. 12ի համաձայնութիւնը այնքան լաւ տպաւորութիւն ձգած էր որ, զօր. Նէկիպի խորհրդականը, գնդ. Նասըր ըսաւ.

— «Անցուկը մոռցուկ։ Այժմ կռնակ դարձընելով անցեալին, կը նայինք դէպի ապագան»։

Իսկ զօր. Նէկիպ յայտարարեց թէ երբ ամէն ինչ կարգադրուի, կը յուսայ այցելել Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ ուրիշ բարեկամ երկիրներ։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Պ. Իտըն եւս աւետեց «բանաւոր կարգադրութիւնը»։

Ահաւասիկ համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը.—

1. Երկու ամսուան ընթացքին, Սուտանցիները երեսփ. ընտրութիւններ պիտի կատարեն։ Աթոռներուն մէկ չորրորդը պիտի տրուի հարաւ. Սուտանի, որ աւելի յետամնաց է։

2. Երեք խառն յանձնախումբեր պիտի կազմուին, գործակցելու համար կուսակալին հետ։ Առաջին յանձնախումբը պիտի բաղկանայ մէկ Եգիպտացիէ, մէկ Սուտանցիէ եւ մէկ Փաքիստանցիէ։ Ընտրական յանձնախումբը՝ մէկ Եգիպտացիէ, մէկ Անգլիացիէ, մէկ Ամերիկացիէ եւ երեք Սուտանցիներէ։ Երրորդ յանձնախումբը մէկ Եգիպտացիէ, մէկ Անգլիացիէ եւ երեք Սուտանցիներէ։ Այս յանձնախումբը պիտի զբաղի վարչական փոխանցումով։

3. Փոխանցման շրջանին կուսակալը (Անգլիացի) պիտի ներկայացնէ գերագոյն իշխանութիւնը։

4. Փոխանցման շրջանը պիտի փակուի Սուտանի խորհրդարանին որոշումով։

5. Անկախութեան, Անգլիոյ կամ Եգիպտոսի հետ միացման խնդիրը պիտի լուծուի երեք տարիէն, միջազգային հսկողութեամբ։

Սուտան ունի մէկ միլիոն քառ. մղոն տարածութիւն եւ 8,000,000 բնակիչ։ Երկիրը կը գտնուի Ափրիկէի հարաւ-արեւելեան սարալանջին վրայ։ Ատեն մը Եգիպտոսի հարաւ. նահանգն էր, բայց ըմբոստացաւ։ Անգլիա միջամտեց եւ 1899ին դաշինք մը կնքեց Եգիպտոսի հետ, միասին կառավարելու համար Սուտանը։

Երբ վիճելի խնդիրները կարգադրուին, 70 տարուան պատմութիւն մըն է որ պիտի փակուի Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Պ. Իտըն ըսաւ թէ համաձայնութիւնը դիւրացաւ, երբ զօր. Նէկիպ ետ առաւ Եգիպտոսի վեհապետը Սուտանի թագաւոր ճանչնալու պահանջը։ Իր զեկուցումը տեւեց քսան վայրկեան, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով։ Ընդդիմադիրներն ալ ծափահարեցին։

Համաձայնութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ամէն տեղ։ Երբ վերջնական դաշնագիրը կնքուի, Անգլիա զին. մասնագէտներ պիտի տրամադրէ Եգիպտոսի։ Իտալիան ալ կ'ուզէ աջակցիլ։ Իր զին. նախարարը Գահիրէ այցելեց վերջերս։

Մոսկուայի կծու ծանուցագիրը Իսրայէլի դէմ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՍԱԿԻՑ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9Ի ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խ. Միութիւնը խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ, իբրեւ հետեւանք խորհրդային դեսպանատան դէմ կատարուած եղեռնափորձին։

Այս առթիւ խիստ ծանուցագիր մը խմբագրուած էր, զոր Պ. Վիշինսքի անձամբ կարդաց Իսրայէլի դեսպանին։ Ծանուցագիրը կ'ամբաստանէ Իսրայէլի վարիչները թէ խրախուսած են թշնամական արարքները Խ. Միութեան դէմ։ Այս առթիւ յիշելով Իսրայէլի կառավարութեան ցաւակցութիւնը, կ'ըսէ թէ անոր տուած բացատրութիւնները «բացարձակապէս կը հակասեն Իսրայէլի կառավարութեան բազմաթիւ մեղսակցութեանց եւ թշնամական դրդութեանց։ Այդ հրէ մեղանքները կեղծիք են, պարտկելու համար Խ. Միութեան դէմ կատարուած ոճիրին հետքերը։ Իսրայէլի կառավարութիւնը կը փորձէ խուսափիլ իրեն ինկած պատասխանատուութենէն։ Խորհրդային դեսպանութեան դէմ գործուած եղեռնափորձին գրգռիչ հանդամանքը չի սահմանափակ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ԻՄԱՍՏԸ

ԽՄԲ.— Ցօղուածագիրը ականատես մըն է, անդամ էս-էր կուսակցութեան, որ կը պարզէ անողոք իրականութիւնը, առանց խտացնելու գոյները.

Յաճախ արտասահմանեան մեր մամուլում հանդիպում ենք մի տարօրինակ հարցումի, — ինչի՞ համար կազմակերպուեց փետրուարեան ապստամբութիւնը:

Աւելորդ հարցում: Ինչ որ տեղի ունեցաւ, նախապէս ծրագրուած մի բան չէր, այլ փրկութեան մի ձեւ՝ անհանդուրժելի կացութեան մատնուած ժողովրդի համար:

Այն օրերին Հայաստանում կեանքը ունէր կրկնակ արտայայտութիւն: Մի կողմից իշխանութիւնը կազմակերպում էր խաբուսիկ ելոյթներ,— անընդհատ ճառախօսութիւն, շռայլ խոստումներ, ձրի թատրոն, նուագահանդէս, ազատութեան ներշնչումները, գրաւոր թէ բանաւոր. միւս կողմից անընդհատ կեղեքում, բարքերի անկում, ինչպէս եւ ստացուածքի անխնայ կողոպուտ:

Մէկ օր Երեւանում իշխանութիւնը հրամայեց ժողովրդին՝ մնալ բնակարաններում, ուր մտան պաշտօնեաներ կամ կուսակցականներ՝ փնտռելու պահուած «աւելորդ պաշար», իբրեւ թէ չքաւորներին բաշխելու համար: Այս «օրինական» թալանը տեւեց երկու օր: Աւելորդ պաշար էր համարւում բազմանդամ ընտանիքի ձմրան համար մթերած մի յիսուն քիլօ ցորենը կամ տասը քիլօ իւղը: Շատ բաներ, ինչպէս եւ շաքարին փոխարինող ամերիկեան խտացած կաթերը, որոնցմով սնանում էին մեր երեխաները, հաւաքելով տներից, եւ պետական պահեստներից, իբրեւ «եղբայրական նուէր Հայաստանից», մեր գինու, կոնեաքի պահեստների հետ ուղարկեցին Մոսկուա: Մի քանի հաւ, երկու-երեք այծ, ոչխար կամ կով ունեցող գիւղացին որակուեցաւ աղքատին հարստահարող բռունցք, որով զրկուեցաւ ապրուստի միջոցներից, ենթարկուեցաւ շատ ծանր հարկերի կամ բնատուրքի վճարման:

Երեւան գալարւում էր բնակարանի սուր տագնապի մէջ. բայց հակառակ դրան տները լեցուեցան ռուս զինուորներով, որոնք յաճախ նոյն սենեակում էին պառկում՝ տնեցիների հետ: Կացարանների վրայ դրուած հարկերն անելի էին մատնում տէրերին: Չվճարելու դէպքում, հետեւանքը լինում էր կամ բանտարկութիւն կամ ստացուածքի բռնագրաւում:

Երեւանի այգեգործները սովորաբար քաղաք էին բերում այգու բարիքները եւ անոնց վաճառումով իրենց ապրուստն էին հոգում: Հրազդանի կամուրջի վրայ դրանց սպասում էին պետական պաշտօնեաները՝ ստացուածքի պատշաճ տուրքը գանձելու համար: Փաստօրէն այդ այգեգործներն ու գիւղացիները զրկւում էին իրենց ամբողջ բերքից, որով ձեռնունայն կրկին յետ էին դառնում: Ականատես եմ եղել դրանցից մի ոչ շատ բան ունեցողի «հարկատրման»: Երբ քննիչները այդ միջին տարիքի մարդու 10-15 քիլօն չանցնող մրգերի մեծագոյն մասը գրաւեցին, խեղճ գիւղացին ծունկի եկաւ եւ ձեռքերը երկինք բարձրացնելով աղաղակեց.

— «Աստուա՜ծ, ազատիր մեզ այս ազատութիւնից» — այն ազատութիւնից, որի մասին էին ճառում բոլշեւիկներն առաւօտից մինչեւ երեկոյ...

Սրբապղծուեց եկեղեցին: Էջմիածնի Մայր Տաճարը մտած չէկիստը բռնադատեց լուսարարապետը բանալ միւռոնի կաթսան, մատը թաթախեց միւռոնի մէջ, ապա հանելով՝ քսեց կօշիկներին: Զզիմանալով այս անլուր սրբապղծութեան, զառամեալ Անանիա արք.ը գոչեց, — «Զե՛ս ապրի մարդ»: Նզովքը ազդու եղաւ: Այդ երիտասարդ չէկիստը հիւանդացաւ եւ մէկ շաբաթ վերջ մեռաւ:

Մի գեղեցիկ եւ արեւոտ յունուարեան օր Երեւանի համարեա ամբողջ ժողովուրդը ելել էր փողոց՝ զբօսանքի: Արովեան պողոտան լեցուն էր նաեւ մեր սպաներով, որոնցմէ շատեր քայլում էին առանց ձմրան վերարկուների: Անմիջապէս հրահանգուեց դրանց բոլորին ներկայանալ ատեան՝ ցուցակագրուելու համար: Դէպքը վերջացաւ բոլոր սպաների անմիջական աքսորով, այնպէս, ինչպէս կանչել էին, առանց թոյլ տալու, որ վերարկուներն առնեն տներից: Դրանց հետ էր նաեւ ծերունազարդ սպարապետը՝ զօր. Նազարբէգեան, որ տառապելով ոտքերի ցաւից Երեւանում իսկ դժուարանում էր քայլելու միշտ կառքով էր շրջում: Այդ վիճակով նա էլ միւսների հետ ոտքով, ձմրան ցրտին եւ Հայաստանի մրրկոտ լեռնադաշտերով մինչ Ռուսիա գնաց:

Խանդավառուեցաւ ժողովրդական հանդիսար: Մարդիկ ականատես էին լինում ինչ որ այլանդակ, վտանգաւոր կացութեան: Չեկան արդէն գործի էր անցնում. Վաղարշապատում, ինչպէս եւ այլ վայրերում առաջին սպանութիւններն էին տեղի ունենում առանց դատի:

Եւ Հայոց աշխարհով ճողէն մի շշուկ անցաւ՝ ԱՊՍՏԱՄԲԻՆՔ... ապստամբինք փրկելու համար մեր ընտանեկան սրբութիւնը, մեր պատիւը, մեր ստացուածքը, մի խօսքով այն ամէնը ինչ որ կարելի է կորստից ազատել...

1921 Փետրուարից 16ից արդէն Երեւանում մեր ականջներին էին հասնում թնդանօթաձգութեան խուլ սրտներ: Այդ օրերին իշխանութիւնը մայրաքաղաքը դրել էր պաշարման վիճակում, որով երեկոները 8ից վերջ ոչ ոք կարող էր ելնել տնից առանց յատուկ արտօնութեան: Որոտները դանդաղօրէն եւ անդադար աւելի ու աւելի էին լսելի դառնումա: Մօտենում էին: Փետր. 17ի գիշերը բոլշեւիկները լքեցին Երեւանը՝ թողնելով բանտի նկուղներում գազանօրէն խողխողուած շուրջ 130 դիակ: 18ի առաւօտեան մենք մեր երկրի տէրը դարձանք նորից:

Պէտք էր սակայն հետապնդել թշնամին որ դեռ եւս գտնւում էր Երեւանի պատերի տակ: Ճակատ մեկնողների մէջ էին երբեմն բահերը ուսերին առած գիւղացիներ, որոնք գնում էին քշելու բռնաւորին: Դրանք զինուորներ չէին եւ ոչ ոք դրանց չէր ստիպում ճակատ մեկնել, բայց գնում էին ինքնաբերաբար, զի առել էին բոլշեւիզմի համը եւ գիտէին որ պէտք էր այդ ցաւից ամէն կերպ ազատուել: Զինուորը պարտադրանքի տակ, ինչպէս եւ կարգապահութեան շնորհիւ, ստիպուած երկար մնում էր ճակատում: Երբ այդ կեանքին անընտել գիւղացին է ռազմադաշտ մեկնում, յաճախ կնոջ, զաւակի հետ եւ չարաթներով ցրտի ու ցեխի մէջ քաղցի է ենթարկւում կամովին, այդ նշանակում է, որ կացութիւնը շատ է ծանր եւ անտեղի է այս գործում մութ հաշիւներ դիտել: Գիւղացու հետ էին քաղաքացին, քահանան, առեւտրականը, ուսուցիչը, դպրոցականը, նախարարը, վարժուհին: Մայրն էր որ որդին պատերազմի դաշտ էր մղում — «Գնա՛, բալաս, պէտք է գնաս, որ ապրենք»: Սրանք պատկերաւոր ոճի համար գրուած բառեր չեն, այլ հայ մօր իրապէս արտասանածները՝ իր սիրած զաւկին:

Փետրուարեան ընդվզումը մի կուսակցութեան կազմակերպած գործ չէր, այլ ժողովրդական մի պոռթկում էր, հետեւանք՝ կատարուած այլանդակութեանց: Շարժումը հետագային ուղղութեան ենթարկուեցաւ օրուան ղեկավարութեան կողմից՝ խուսափելու համար անցանկալի ելքերից: Պէտք էր եւ ուշադրութեամբ հետեւիլ եւ որոշ հունի մէջ դնել դէպքերի ընթացքը, որպէսզի չնախատեսուած վտանգներէ ազատ մնար ժողովուրդը:

Փետրուարեան ապստամբութիւնը տեւեց հինգ ամիս: Երեւանն ընկաւ Ապրիլ 2ին, բայց մեր գործը շարունակեցինք մինչեւ Յուլիսի կէսերին Լեռնահայաստանում, երբ մէկ միլիոն հայութիւնը չկարողանալով դիմադրել 150 միլիոն Ռուսի անընդհատ յարձակումներին, ստիպուեցաւ, յանձինս իր մարտիկների եւ բազմահազար փախչողների, Արաքսն անցնել եւ ապաստանիլ Պարսկաստան: Ուշագրաւ է, որ հայ ժողովրդի մի տասնեակ հազարնոց զանգուած էլ Էջմիածնի ուղղութեամբ նոյն Արաքսի կամուրջին հասնելով՝ փրկութիւնը որոնել էր փորձում... Թուրքերի մօտ, որոնք սակայն մերժեցին ընդունիլ: Սրանից աւելի մեծ բարոյական ապտակ բոլշեւիկներին չէր կարելի տալ:

Փետր. 18ը կերպարանաւորեց Մայիս 28ը, որ ամէն բանից առաջ ինքնապաշտպանութեան կռիւ էր, զի նախ պէտք էր սուրը մեր կոկորդներից հեռացնել: Այդ ըմբոստութեամբ անկերպարան ժայռը քանդակագործի բովանդակալից կերտուածքի վերածուեցաւ: Իշխողն զգաց նոյնպէս, որ տմարդի արարքը կրնայ ոտքի հանել նոյնիսկ տկարն ու փոքրը: Լենին ապստամբութիւնը զսպելէ վերջ Երեւան ուղարկեց Կովկասի կարմիր փոխարքան՝ Օրջոնիկիձէն, որ շուարած մնաց, տեսնելով Երեւանի ամայի փողոցները, զի մնացողները փակուած տներում, սարսափից դուրս չէին գալիս փողոց: Մեծ ճիգ էր պէտք համոզելու համար բոլորին որ գործի անցնին եւ վերահաստատուի բնական վիճակը:

Փետր. 18 եւ Մայիս 28ը մէկը միւսին լրացնող մասնիկներ են եւ անբաժանելի:

ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

ԱՓ ՄԸ ՄՈԽԻՐ

ՄԻՆԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պանիէօ-Քաշանը որբացաւ: Չկա՛յ այլեւս այդ շրջանի անպաշտօն ռէսը՝ Մինաս Ալթունեանը:

Սգաւոր է «Արծիւ»ը՝ հարաւ. Փարիզի Հ. Յ. Դ. պահակը:

Իրար ետեւից գնացին բերդապահները՝ Գեղեցիկը, Ջամալեանը, Արջ Պետրոսը, Տ. Տէրոյեանը, Աւետիսը, Արթաքին եւ ահա Մինասը անձնուրաց:

Դեռ պատանի, արդէն դաշնակցական է, կամքով, եռանդով, հաւատքով:

Օսմ. Սահմանադրութիւն — ժրաջան աշխատանք, ոգեւորութիւն:

1914.— Առաջին Մեծ պատերազմ: Մինասը սպայ օսմ. բանակի: Հայ զինուորութեան առաջին հունձքը Թուրք բանակին:

Մինասը թնդանօթաձիգ սպայ է Տարտանէլի եւ Պալքանեան ճակատներու վրայ:

Հայութեան խողխողում: Անսահման վրէժ Մինասի կրծքում Թուրք «բարեխնամ» կառավարութեան դէմ:

1918.— Զինադադար: Հայաստանի Անկախութիւն: Մինասի անհանգիստ հոգին գործ չունի բնաւեր Թուրքիայում: Իրականացած են Աբովեանի, Պատկանեանի, Րաֆֆիի երազները: Հայաստանը ազատ է սեփական կառավարութեամբ:

Մինասը նուիրեալ զինուոր հայկ. յեղափոխութեան, հաւատով լեցուն դէպի լուսաւոր ապագան, դաշնակցականին յատուկ կրակով նետւում է ասպարէզ: Կամքն է գնալ Հայաստան «Երկիր դրախտավայր»:

Հայ-Թրքական պատերազմ: Ցուսահատ պայքար երկու ճակատի վրայ, հիւսիսից՝ բոլշեւիկը, հարաւից՝ Թուրքը: Մինասը Հայաստան է: Անանց Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանը տեսնելու, մեկնում է ճակատ: Կարս... հայկական գողգոթան: Այնտեղ է Մինասը, իր սիրած թնդանօթի գլուխը: Խորտակուած է սակայն հայկական բանակի կորովը: Ընկած է Կարսը, թշնամին Ալեքսանդրապոլ է: Մինասը իր թնդանօթներով նահանջող բանակին հետ է:

1920 Դեկտ. 21, բոլշեւիկները մտած են Երեւան: Խորտակուած է Մինասի հոգին, սակայն ենթագիտակցօրէն հաւատում է հայկական վերածնունդին: Եկել է Հայաստան ծառայելու հայ ժողովուրդին: Ի՜նչ փոյթ թէ իր հարազատ կառավարութիւնը քշուած է հրապարակից, պէտք է ծառայել ժողովուրդին, Հայրենիքին: Նորից բանակի մէջ է, այս անգամ բոլշեւիկեան, թնդանօթների հետ:

Բոլշեւիկները հայոց աշխարհը խուժել են Ռուսներով, այլազգիներով: Մինասի փոյթ չէ:

Բոլշեւիկները իշխանութեան գլուխն են, «պէտք է խորացնել յեղափոխութիւնը Հայաստանի մէջ, պէտք է հալածել նախկին կուսակցականները, մտաւորականները, սպաները:

Դաժանօրէն հաւաքում են սպաներին եւ բոլորին ճամբում Ռուսիա: Աքսորուածների մէջ է նաեւ հայկական բանակի սպայ՝ Մինասը:

Ցունուարի ցուրտին, հետիոտն տանում են բոլորին, ծերունազարդ զօր. Նազարբէգեանի գլխաւորութեամբ դէպի Բագու, Ռոստով, Ռուսաստանի խորերը: Ռոստով չհասած, այնտեղի Հայերի օժանդակութեամբ, ի շարս ուրիշ սպաների, Մինասը յաջողում է փախչիլ սպաների ընդհանուր կարաւանից եւ ապաստանում է Ռոստով-Նախիջեւան: Այնտեղ սկսւում է մի նոր, արկածալի կեանք: Քաղաքից քաղաք, իբրեւ գաղթական, անծանօթ ռուսերէն լեզուին, Մինասը վերջապէս հաստատւում է Պեատիգորսկ, Ներսէս Թաքթաքեան անունով: Յաջողում է նոյն անունով պարսկական անցագիր ձեռք ձգել: Դառնում է ուսուցիչ տեղական հայկական դպրոցում: Մէկ ամբողջ տարի կէս կուշտ, կէս անօթի պաշտօնավարում է նոյն դպրոցում: Ռուսերէն չգիտնալը շատ է նեղում իրեն: Սկսում է սովորել ռուսերէն: Տարիներ են անցած, սակայն մինչեւ վերջերս չէր մոռացել սովորածները: Ճիշդ է, աղքատ էր իր բառարանը, սակայն կրնար խօսիլ մտքերը արտայայտելու չափ:

Երկիր վերադառնալու յոյսը կորցրած, խորտակուած երազներով, պարսկակ. անցագիրը ձեռին, երկար ձգձգումներից յետոյ յաջողում է վերադառնալ Թուրքիա: Յետոյ անցնում է Ֆրանսա՝ Փարիզ, ապա Քաշան, ստեղծելով իր բոյնը, համեստ տնակի մը մէջ: Եւ սկսում է նոր կեանք: Կազմակերպում է «Արծիւ»ը եւ տասնեակ տարիներ վարում է ենթակոմիտէն: Դժուար էր երեւակայել «Արծիւ»ը առանց Մինասի: Պաշտօնապէս թէ անպաշտօն միշտ մարմնի անդամ էր: Նաեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Միութեան Միութեան, միակ այր անդամը Կապոյտ Խաչին: Մօտէն կը հետաքրքրուէր Նոր Սերունդով: Իր տնակը Պանիէօ-Քաշանի հայկ. անպաշտօն հաւաքատեղին էր: Ամէն ոք ազատ ելեւմուտք ունէր: Եւ յաճախ կարելի էր հանդիպիլ Մինասի տնակին մէջ՝ համայնավարին, դաշնակցականին, չէզոքին քով քովի: Բոլորին խօսք ունէր ասելիք Մինասը: Ուրախ զուարթ ժամեր, յաճախ վէճեր եւ աղմուկ:

Լռած է այսօր տնակը: Փակ են դուռն ու պատուհանները: Ամայութիւն:

Գիտե՛ս, Մինաս, ճամբաս տնակիդ առջեւէն

Յաղթանակի Տօնը

1921 Փետր. 18ին, Երեւանի եւ մերձակայ շրջաններում տեղի ունեցած համաժողովրդական ապստամբութիւնը ընդդէմ բոլշեւիկ բռնակալների, պսակուեց մեծ յաջողութեամբ: Այդ շարժումին մէջ գործօն մասնակցութիւն ունեցան բոլոր հոսանքները, զօրքը եւ ժողովրդական խաւերը:

Այդ ապստամբութեամբ ձեռք բերուած յաղթանակը, ամէնէն փայլուն դրուագներից մէկն է, ժողովուրդների ազատագրութեան պատմութեան մէջ:

Եթէ այդ յաղթանակից յետոյ, բախտը ժպտէր մեր ժողովրդին եւ վերահաստատուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, այս անցած 32 տարիների ընթացքում, մեր ցիր ու ցան ժողովուրդը համախմբուած կը լինէր իր հայրենիքի մէջ եւ իրեն յատուկ ուշիմութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ արդիւնաւէտ աշխատանք կը կատարէր քաղաքական, վերաշինական, մշակութային եւ այլ մարզերում: Միեւնոյն ատեն հանգամանօրէն ուսումնասիրուած կը լինէին ապստամբութեան բոլոր ծալքերը, անաչառ վկայութիւնների եւ փաստերի վրայ եւ շատ արժէքաւոր աշխատութիւններ լոյս կը տեսնէին:

Այդ պարագային է որ՝ թէ՛ մեր ժողովուրդը եւ թէ օտարները կ'ըմբռնէին 1921 Փետր. 18ի ապստամբութեան իսկական արժէքն ու մեծութիւնը: Տարագրութեան մէջ, զրկուած՝ Հայրենիքի հետ կենդանի յարաբերութիւնից եւ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ձեռք բերելու հնարաւորութիւնից, միայն փոքրաթիւ անհատների յուշերով եւ մի քանի լուսանկարներով անհնար է տալ այդ շարժման լրիւ պատկերը:

Եւ այս է գլխաւոր պատճառը, որ տարագիր Հայութեան մեծ մասը ճշգրիտ գաղափար չունի Փետր. 18ի շնորհիւ ձեռք բերուած յաջողութեան մասին:

Անշուշտ Հայաստանում ազգային իշխանութիւն հաստատուելուց յետոյ, առարկայօրէն պիտի ուսումնասիրուին մեր ազատագրական շարժման բոլոր կարեւոր դէպքերը, ինչպէս նաեւ կուսակցութիւնների, կազմակերպութիւնների, միութիւնների եւ նշանաւոր անհատների կատարած դրական եւ բացասական դերերը եւ ըստ այնմ պիտի գրուի մեր նորագոյն պատմութիւնը:

Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի նահանգները, գաւառները, քաղաքները, աւանները, գիւղերը, պողոտաները, փողոցները եւ բոլոր կարեւոր հաստատութիւններն ու հիմնարկները պէտք է մկրտուին հայկական անուններով՝ յաւերժացնելու համար ազգային նշանաւոր դէպքերի, կազմակերպութիւնների եւ դէմքերի անջնջելի յիշատակները:

Պէտք չէ մոռացուին նաեւ մեր հայրենիքին ու ժողովուրդին օգտակար եղած եւ մեզ հետ անկեղծ բարեկամութեամբ կապուած օտար յայտնի դէմքերը:

Միաժամանակ պէտք է հայացուին մեր անուններն ու ազգանունները: Մեր ազգ. լեզուն ու բարքերը պէտք է բոլորովին մաքրուին օտարամուտ խորթ ունակութիւններից, որպէսզի Հայաստան երկիրը կարենայ արտադրել տիպար հայկական սերունդներ, օժտուած՝ տոհմական դիմագծով եւ ազգ. առաքինութիւններով:

Օտար բռնութիւններից ազատուած մեր ժողովուրդը, իր հայրենիքի մէջ, պէտք է ճիշդ օրին տօնէ մեր ազգային փառքը կազմող բոլոր նշանաւոր դէմքերի ու դէպքերի յիշատակները:

Իսկ առայժմ քանի դեռ մեր Հայրենի մէկ հողամասին կարմիր Ռուսն էր բռնօրէն իշխում, միւս մասին էլ դեմոկրա՛տ Թուրքը, մեր ժողովուրդի երկու երրորդը դարձրած իրենց հլու կամակատարը, իսկ մէկ երրորդն էլ աշխարհիս դանազան կողմերը ապաստանած ու ենթակայ սպիտակ ահաւոր ջարդին, պէտք է խոր հաւատքով ակնդէտ սպասենք մեր ազատութեան արշալոյսին, որպէսզի կարենանք հասնիլ մեր ազգային իտէալին:

Մինչեւ մեր արշալոյսի բացուիլը, տարագիր Հայութեան այն հատուածը, որ կառչած կը մնայ մեր ազգային իտէալին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ, բոլոր ժողովրդավար երկիրներում, ուր որ ունինք հայկական գաղութներ, պէտք է տօնել նշանաւոր ազգային տօների շարքին, նաեւ Փետր. 18ի, Մայիս 28ի եւ Յուլիս 25ի (Խանասորի արշաւանք) տարեդարձները:

ԲԵՆՕ

է: Ամէն անգամ երբ անցնում եմ տնակիդ առջեւէն, հոգիս մռայլւում է: Դուռն չկայ, դռները դոց են: Ե՞րբ պիտի բացուին: Եթէ բացուին, ափսո՛ս, դո՛ւն պիտի չլինես այնտեղ:

Ամէն օր սրտատրոփ սպասում եմ, թէ հիմա, կաղ ոտքով, սանդուղները չափելով պիտի բարձրանաս եւ պարթեւ հասակդ պիտի ցցուի դրանս առաջ...

Սիրելի Մինաս, այս երկու տողս թող լինի «ափ մը մոխիր» հայրենի երկրից գերեզմանիդ վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ ԻՐԱՐ ԿԸ ԳՏՆԵՆ

38 տարի ետք՝ անակնկալ դիպուածով մը երկու քոյրեր իրար կը գտնեն Վալանսի մէջ, հետեւեալ կերպով.— Բնիկ Պրուսացի Մարանկոզեան ընտանիքէն Լուսիա (12 տարեկան) Արուսեակ-Մարիա (4 տարեկան) եւ իրենց եղբայրը Օննիկ իրար կը կորսնցնեն տարագրութեան ատեն: Պատերազմէն ետք Արուսեակ-Մարիա ուրիշ որբուհիներու հետ իտալական որբանոցէ մը վերջ, ինկած է Փարիզի մէջ հայկ. որբանոց մը: Մայրապետ մը որ երբեւ հիւանդապահուհի տուները կ'այցելէր, պատահաբար կ'իմանայ թէ տիկին Լուսին Պէքմէզեանի (Մարանկոզեան) մէկ ազգականին տունը կը գտնուի: Հիւանդապահուհին կը խօսի Արուսեակի մասին: Տիկին Պէքմէզեան, ամուսնացած Եգիպտոսի մէջ, կը սկսի թղթակցիլ իր կարծեցեալ քրոջ՝ Արուսեակ-Մարիի հետ, որ ամուսնացած է եւ այժմ տիկին Քըրխեան կը կոչուի: Իրենց եղբօր Օննիկի յիշատակով եւ անունով կը հաստատեն որ երկուքը հարազատ քոյրեր են: Տիկին Պէքմէզեան վերջերս Եգիպտոսէն Վալանս եկաւ ողջագուրելու համար քոյրը, ինչպէս կը կը գրէ Le Dauphiné Libéré.

«ՎԱՀԷ» ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Այս կիրակի Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ պիտի բեմադրուի Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Վահէ» ողբերգութիւնը

«Վահէ» մին է այն գործերէն զոր Պէշիկթաշլեան գրեց ու բեմադրեց Պոլիս 1856էն վերջ՝ երբ թատերական տաք շարժում մը սկսած էր ծայր տալ հոն: Ժամանակագրական կարգով թերեւս վերջինն է «Վահէ», զոր կը կանխեն «Կոռնակ», «Արշակ Բ.», «Վահան» ողբերգութիւնները, գրուած՝ հայրենասիրական դիտումներով:

Նիւթը առնուած է Մեծն Աղեքսանդրի օրերէն եւ Հայկազանց շրջանէն երբ Վահէ ըմբոստացած էր մակեդոնացի մեծ աշխարհակալին տիրապետութեան դէմ: Ողբերգութիւնը չունի այն ծանրութիւնը որ կը զգացուի կեղծ դասական խաղերուն վրայ, որովհետեւ Պէշիկթաշլեան երեք արարի մէջ խտացուցած է դէպքեր, հոգեկան ապրումներ ռոմանթիք զգայնութեամբ, տաք ու ոգեւորեալ շունչով, որ կ'ազդէ ստուգիւ մտքին, ու կը խօսի սրտին:

Գնահատելի է Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը մատչելի կը դարձնէ մեր դասական հեղինակներու ծանօթութիւնը ոչ միայն դպրոցական շրջանակի, այլ եւ փարիզահայ գաղութին մէջ, աւելի եւս արծարծելու համար սէրը հայ գրականութեան դէմքերուն հանդէպ: Թերեւս այս ներկայացումը առաջինն է յաջորդ կտորներուն, ընտրուած մեր հեղինակներէն: Քիչեր կը ճանչնան թատերագիր Մ. Պէշիկթաշլեանը: Ահաւասիկ առիթ մը ծանօթանալու:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. «Վարդան» ենթակոմիտէն կազմակերպած էր դասախօսութիւն մը անցեալ կիրակի օր: Ներկայ էին ընկերներ եւ համակիրներ:

Դասախօսը՝ ընկեր Աշոտ Իսահակեան, ընդհ. ակնարկ նետելով միջազգային կացութեան վրայ, բացատրեց թէ ինչպէս կը պայքարին երկու ճակատները — արեւելեան բռնակալութիւն եւ արեւմտեան ժողովրդավարութիւն: Դասախօսութենէն վերջ ընկերը պատասխանեց կարգ մը հարցումներու:

Ներկաներէն ռազմագերի մը պատմեց թէ խորհրդային երկիրներու մէջ ինչպէս կը խաբեն օտար այցելուներ որոնք վերադարձին իրենց տպաւորութիւնները կը հրամցնեն ժողովուրդին, առանց մտածելու որ զոհ գացած են իրենց բարեմտութեան: Ուրիշ դասախօսութիւններ ալ պիտի սարքուին:

Օ. Կ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փետր. 7էն մինչեւ 19 Պրիւսէլի Galerie de L'A.E.A.E.A.ի մէջ (29 Rne des Alexiens) նկարիչ Արաքս Տէր Ոսկի կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը: Տաղանդաւոր նկարչուհին աղջիկն է մեր ողբացեալ հաւատարիմ աշխատակցին՝ Հրաչեայ Տէր Ոսկիի: Տարիներէ ի վեր ճանչցուած է Պրիւսելի հայ եւ օտար շրջանակներուն մէջ իբրեւ իրաւ արուեստագիտուհի մը: Յաջողութիւն կը մաղթենք իր նոր նկարահանդէսին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դ.— ՈՐԲԵՐԸ

Ու այդ երկու մարտիրոսացած պզտիկներուն մօտ աթոռի մը վրայ կը տեսնեմ պուպրիկ մը. ի՞նչ անյագուրդ մնացած ու մեղի անծանօթ խանդաղատանքի ու սիրոյ ծարաւ է որ այդ որբացած աղջիկները կը փոխադրէին անշունչ խաղալիկին վրայ:

Ուզեցի որ աչքերնին բանային ու տեսնէին մեզ, տեսնէին մեր կարեկցութեան մերձաւորութիւնը. ուզեցի որ իրենց մայրենի լեզուով բառեր լսէին, ու իրենց խօսէինք այնպէս ինչպէս իրենց ծնողքը պիտի խօսէին:

Բայց տենդի սաստկութենէն ծանրացած, անոնց աչքերը փակ մնացին մինչեւ մեր մեկնած պահուն:

Երբ Մերսին հասանք՝ արդէն պատրաստուած էի ամենամեծ դժուարութեան պատկեր մը տեսնելու, իմ երեւակայութիւնս տանջուած Իզմիրի մէջ տեսած որբերու յիշատակէն՝ սարսափելի համեմատութեամբ իրականութեան մը կը սպասէր: Բայց ինչ որ տեսայ՝ վեր էր ամէն երեւակայութենէ. ինծի դժուար է ամբողջական գաղափար մը տալ. բառերը իրենց առօրեայ եւ ընթացիկ իմաստով անկարող են արտայայտելու ահաւոր՝ անպատմելի երեւոյթը, որ իմ աչքերս տեսան:

Այն օրերուն՝ երբ հրդեհէ ազատուողները հրացաններու գնդակներուն զոհ կ'երթային, այն օրերուն՝ ուր սարսափահար եւ խուճապի բռնուած մարդիկը ոտնակոխելով տկարներն ու անկարողները, ինքզինքնին ազատել կը ճգնէին, տղոց մեծ մասը բաժնուած իրենց ծնողներէն՝ ցրուած էին ասդին անդին: Պատրիարքական առաջին պատուիրակութիւնը մաս առ մաս հաւաքելով զիրենք ղրկեր էր Մերսին՝ պատսպարելու ազգային վարժարանին եւ եկեղեցիին մէջ, որպէսզի, հեռու աղետավայրէն, այդ հէք մանկութիւնը աստիճան մը մոռնայ ահռելի օրերուն յիշատակը ու որբերուն ոտքերը չկոխեն այն հողին վրայ ուր իրենց ծնողին արիւնը թափուած էր:

Շատեր պատմեցին իրենց հասնիլը, գրեթէ մերկ կամ ցնցոտիներով ծածկուած, որոնց վրայ յաճախ իրենց մօրը արիւնին հետքը կար. գլուխնին բաց, աչքերնին մոլորած, խումբով կը մտնէին Մերսին ու իրենց բոպիկ ոտքերուն հանած փոշիին մէջ՝ իրենց մարմիններէն արտաշնչուած քրտինքի եւ աղտեղութեան հոտը կը ծածանէր երկար ատեն:

Երբ զիրենք հաւաքեր էին եկեղեցին, անոնք դեռ ահաբեկած՝ չէին խօսեր, չէին լար: Սարսափը այնքան մեծ էր այդ տղեկներուն մէջ որ, որեւէ մարդ տեսնելնուն, կը դողային ջերմէ բռնուածի պէս: Մարդիկ այդ մատղաշ եւ անմեղ տղոց երեւակայութեանը կը ներկայանային մէկ ձեւով մը. անոնք ամէն մէկ չափահաս այրի մէջ ոճրագործ մը կը տեսնէին, սարսափելի նմանութիւններէ կը մոլորուէին, ահաւոր պատկերներ կը տեսնէին եւ կ'ուզէին փախչիլ, խելակորոյս, սահմռկած, յիմարացած... Իրենց մանկական հասկցողութիւնը խանգարուած էր, որովհետեւ օրերով եւ օրերով տեսեր էին ոճրագործներ դանակը կամ հրացանը ձեռքերնին, աչքերնին վառած չարագործութեան մոլուցքէն ու բերաննին գալարուած հայհոյութիւններով ու սպառնալիքներով: Արիւնը անձրեւի պէս ժայթքած էր իրենց շուրջը եւ իրենց բիբերը ժամերով ընդլայնուած հրդեհին արհաւիրքովը:

Տղաքը կը հանդարտէին երբ առանձին կը մնային ու երբեմն կը խօսակցէին, բայց իրենց խօսակցութիւնը ընդհատուած էր երկար լռութիւններով, երբեմն, ամէնքը մէկ տարուած նոյն ցաւէն, կուլային հեկեկալով եւ կը մերժէին մխիթարուիլ կորսուած, գրեթէ վերացած իրենց վշտին սաստկութեան մէջ. ու իրենց մանկական ուժերէն վեր ըլլալով իրենց տառապանքը, ոմանք աչքերնին դեռ արցունքոտ եւ կուրծքերնին հեծկլտանքէն ուռած՝ գլուխնին կը դնէին գրասեղանին վրայ ու կը քնանային երկար ատեն.

Ուրիշներ՝ գուրգուրանքի, ընտանեկան սիրոյ յանկարծական պէտքէ մը մղուած կ'եղբայրանային իրենց թշուառութեան ընկերներուն հետ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Տար.)

ուիր այս դէպքին մէջ: Նոյն գրգռիչ հանգամանքն ունին ոչ միայն վարիչ կուսակցութեանց թերթերուն յօդուածները, այլ եւ անոնց ներկայացուցիչներուն եւ Իսրայէլի կառավարութեան անդամներուն խօսած ճառերը»:

Մանուցագիրը այս առթիւ կը յիշէ Իսրայէլի արտ. նախարար Շարէթի ճառը Ծունուար 9ին, ուղղակի թշնամական համարելով զայն: Եւ եռ կասեցնել իր դեսպանութիւնը, կը պահանջէ որ Իսրայէլի դեսպանատան պաշտօնեաներն ալ անյապաղ մեկնին Մոսկուայէն:

Աւելորդ է ըսել թէ յարաբերութեանց խզումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Իսրայէլի եւ միջազգային շրջանակներու մէջ: Կը վախցուի որ աւելի զօրանայ հակասիոնական պայքարը:

Փետր. 9ի դէպքին առթիւ վար դրուած են հակաբոլշեւիկներ: Բոլորն ալ կ'ուրանան որեւէ մեղսակցութիւն, կարմիրներուն վրայ ձգելով մեղքը: Ոստիկաններու տեղ գինուորներ կը պաշտպանեն սովետական դեսպանատունը: Երուսաղէմի մէջ ալ վիսնալ ոստիկաններ դիրք բռնած են ամերիկեան, անգլ., լեհական, չեխոսլ. եւն. դեսպանատուններու շուրջ:

Հրապարակային ասուլիսի մը առթիւ, Իսրայէլի վարչապետ Բեն Գուրիոն դրաւ յայտարարութիւնները, կ'ուզէ անհաւատալի պատմութիւնները: «Ծրուած որոշումը լրումն է թունաւոր գրպարտութեան եւ բացորոշ թշնամութեան պայքարի մը որ երկար ատենէ ի վեր կը մղուի Իսրայէլի, Սիոնական շարժումին, հրէական կազմակերպութեանց եւ Հրեաներուն դէմ եւ որ չարաշուք հանգամանք մը ստացաւ վերջին ամիսներու ընթացքին»:

Իսրայէլեան նաւ մը որ 30,000 սնտուկ նարինջ պիտի տանէր Եափայէն Օտեսա, յետաձգեց մեկնումը: Հրէական թերթերը խստօրէն կը քննադատեն Մոսկուայի ընթացքը: Կը կարծուի թէ արեւմտեան երկիրներն ալ պիտի խզեն յարաբերութիւնները: Կարծողներ կան թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ սիրաշահիլ Արաբները, տիրապետելու համար Միջին Արեւելքի մէջ:

Իսրայէլի թերթերը 2 ու կէս միլիոն կը հաշուեն կարմիր գիծէն անդին հաստատուած Հրեաներուն թիւը, վախ յայտնելով անոնց ճակատագրի մասին:

Սուրիոյ մէջ գոհ են յարաբերութեանց խզումէն, որուն հետեւանքով Իսրայէլ պիտի կորսնցնէ բանուկ շուկայ մը:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ զին. ատեանը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեց քարիւղի երեք մասնագէտներ, իբրեւ լրտես: Միւս 18 ամբաստանեալներուն պատիժն է 3էն 25 տարի բանտ: Ռումանիոյ քարիւղին 95%ը Ռուսիա կը փոխադրուի:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիին մէջ: Ս. Պատարագէ ետք, Հոգեհանգստ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ եւ համայն յայտնի ու անյայտ ննջեցեալ հերոսներու անմահ յիշատակին:

Բուն հանդէսը տեղի կ'ունենայ կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մաղընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը, նախագահութեամբ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆի: Կը բանախօսեն՝ Վեր. Գ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ եւ Պ. Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Ալեսիս Քիւփէլեան (երգ), Գ. Ամիրաեան (արտասանութիւն), Քէսէլլի եւ Բենօ (նուագ):

Դաշնակ Օր. Ս. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացնէ Լ. Շանթի «ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ» ողբերգութիւնը:

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 100 Փրանք:

---

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Լուի ենթ.ին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, շաբաթ, 14 Փետր. ժամը 20.30ին, Սէն Լու, «Էօվր»ի սրահին մէջ:

Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի ՉԱՐ ՈԳԻՆ, ղեկավարութեամբ Ղ. Փիլիկեանի:

✕ Նոյն ներկայացումը կը կրկնուի Փետր. 21ին, շաբաթ ժամը 20.30ին, նախաձեռնութեամբ Վալպարէլի «Արամ» խումբին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Կիրակի, ժամը 16ին, Արամ խումբը

Կիրակի ժամը 16ին ընկեր Կարօ ենթ.:

ԳՇ. ժամը 21ին «Թաթուլ» խումբը:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին Café Régent. Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԴԱՏԵՄՅԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔ - ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Դատեմի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 14էն կէս գիշեր, Ցոյսերու սրահին մէջ, 5 Rue Bonnefoi.

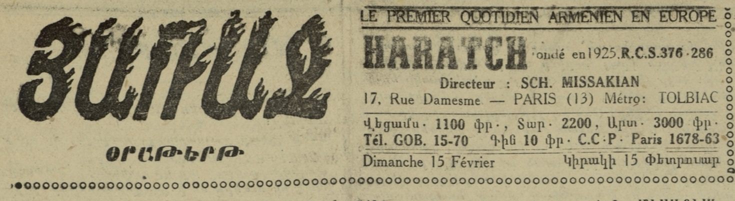
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, բարեկենդանի հայրենի պարեր, նուագ, ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր հայերը անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պանիէօ-Քաշանի մասնաճիւղը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար Փր. Տէր եւ Տիկին Հ. Զրուանդեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանցէ՝ իրենց թոռնիկին եւ զաւկին ծննդեան առթիւ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro : TOLBIAC
Վճարում · 1100 ֆր․, Տար․ 2200, Արտ․ 3000 ֆր․
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր․ C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 15 Février Կիրակի 15 Փետրուար
29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6893 Նոր շրջան թիւ 2404 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՐԾԻՒ» ԵՒ «ԱՐԾՈՒԻԿ»

Ուշացած տօնակատարութիւն մըն ալ՝ Խրիմեանի մահուան 45ամեակը եւ կաթող. ընտրութեան 60ամեակը, որոնք լրացան անցեալ տարի: (Հայրիկը վախճանեցաւ 1907ին, կաթողիկոս ընտրուեցաւ 1892ին):

Ամէն պարագայի մէջ, շնորհակալ ըլլանք որ գոնէ իր հայրենակիցները չեն մոռցեր:

Ինչպէս ծանուցուած է, Մարսէյլի Վանեցիները երկու տարեդարձները միասին կը տօնեն այսօր, կիրակի: Վասպուրականի Հայր. Միութեան Փարիզի կեդրոնն ալ պիտի տօնէ յառաջիկային:

Հատորներ գրուած են Խրիմեանի մասին, եւ մենք իր կեանքն ու գործը չէ որ պիտի ամփոփենք այստեղ:

Մարսէյլի տօնակատարութեան առթիւ պարտք սեպեցինք փունջ մը կազմել Հայրիկի «Հայգոյժ»էն, — աղաղակ մը ի խորոց սրտից որ մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր ուժն ու խորութիւնը եւ հմայքը:

Եթէ յանկարծ արթննար, հազիւ թէ քանի մը բառեր եւ բացատրութիւններ պիտի նորոգէր: Հիմնականը՝ այնքան հարազատ եւ մարգարէաշունչ, պիտի մնար անփոփոխ:

Ոչ միայն սիրտ մըն է որ կը բաբախէ իւրաքանչիւր տողի եւ բառի մէջ, այլ եւ միտք մը՝ որ կը խոյանայ դէպի ապագան, անսասան հաւատքով:

Կը պատմեն թէ Մուշի մէջ մանուկ մը, «Ժուռնալ» տուած էր իր թերթին դէմ, օր մը գղջալով կը ներկայանայ իրեն:

Խրիմեան իր երեսին կը պոռայ արդար դառնութեամբ.

— Դուն կը սղաս, ես կը թռչիմ...

Այս մէկ հատիկ սաստը կը խտացնէ Հայրիկին ամբողջ խառնուածքն ու ձգտումը:

Արդարեւ ամբողջովին թռիչք էր եփոթորիկ, այս ի ծնէ յեղափոխական վարդապետը:

Կը բաւէ յիշել միայն իր մէկ ձեռնարկը, — տպարան հիմնել խաւարակուռ Վանի եւ ապա Մուշի մէջ, Պոլսէն փոխադրելու համար «Արծուի Վասպուրական»ը (1858), որ յետոյ պիտի դառնար «Արծուիկ Տարօնոյ» (1863):

Ամսագրին ճակատն անգամ բանաստեղծութիւն էր: Գլուխը արծիւ մը սաւառնաթեւ. տակը՝ հետեւեալ տողերը.

— «Լրատար. Արծուիկ Տարօնոյ.. Թռուցեալ թեւօք վասպուրականի արծուոյն ի Մամիկոնեան աշխարհէն, Յիննակնեան լերանց ի Մշոյ Ս. Կարապետի հրաշալի ուխտէն»:

Անհրաժեշտ է սերտել իր կեանքն ու գործը, իմանալու համար թէ ի՛նչ տաժանելի պայմաններու մէջ կը խմբագրէին ու կը տպէին թերթը:

Երբ առաջին «Արծիւը» լոյս կը տեսնէր Վարագայ վանքին մէջ, խմբագրութիւնը կը պարզէր կարգ մը դժուարութիւններ, գրաբարախառն լեզուով մը.

—« Զի տպարանս նոր մուտ գտեալ է յանծանօթ վայրս. ինքն եւ բոլոր պարագայք իւր նոր եւ անփորձ. տպագրիչ նոր, ձուլածու նոր, գրաշար նոր, մելանահար նոր... Թիւ աշխատողաց սակաւ»:

Ցետոյ կը բացատրէր թէ մղոններով հեռուէն Պոնտոսի ափերէն «յորմէ միայն կարեմք ընդունել չարունակ զբովանդակ նիւթս տպագրութեան, զկապապար, զթուղթ, զմելան եւ զայլս»:

Եւ սակայն կը տոկային եւ գործէին: Եւ ի՛նչ ջարեխղճութեամբ ու անձնուիրութեամբ:

Սիրով կը կրէին այս ամբողջ տաժանքը, լոյս եւ հայրենասիրութիւն տարածելու համար Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Թերթը կը տպուէր 500 օրինակ, եւ 70 բաժանորդներ ունէր.. Ռուսիոյ մէջ:

Բովանդակութեան մէջ մասնաւոր բաժին մը կը կազմեն ազգ. դէմքերն ու փառքերը: Ապա տեսարաններ հայրենի աշխարհէն: Բարոյական դասեր: «Թանգարան Հայկազնեան դպրութեանց»: Եւ տառապանքը գաւառին:

Կ'արժէ անգամ մը եւս անդրադառնալ: Շ.

Ազգային թաղում
ՍՕՍԷ ՄԱՅՐԻԿԻ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, 10 ՓԵՏՐ.— Այսօր, ժամը 15ին, Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիին մէջ, տեղի ունեցաւ Հայ Ազատագրական Շարժման անմահ դէմքերէն Աղբիւր Սերոբի արժանաւոր կողակիցին Սօսէ Մայրիկին թաղման արարողութիւնը:

Թաղ. ժողովի ատենապետ Գ. Մարուքի Զարգանեանի յատուկ մահազդ հանած էր՝ հայ համայնքին գուժելով մեծ Հայուհիին մահը եւ յայտնելով թաղման մասին եղած կարգադրութիւնը:

Սօսէ Մայրիկին ազգ. թաղում կատարուեցաւ արժանավայել եւ փառաւոր:

Եկեղեցին լեցուն էր բազմութեամբ. ներկայ էին ազգ. իշխանութեանց անդամները, վարժարանի ուսուցչական կազմն ու աշակերտութիւնը, հայ արհիները: Բանակային դասը ամբողջութեամբ կը մասնակցէր արարողութեանց: Դագաղը ծածկուած էր Եռագոյն դրօշով: Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուած էին դագաղին վրայ: Եկեղեցիին բակը դամբանականներ խօսեցան ընկեր Գ. Լալեան եւ Պօղոսեան վարժարանի տնօրէն Բ. Զէքիճեան: Նոր յուղումի մէջ երգուեցաւ Աղբիւր Սերոբին եւ Սօսէ Մայրիկին ձօնուած երգը:

Յուղարկաւորութենէն ետք բազմութեամբ դագաղը գերեզմանատուն տարուեցաւ, ուր խօսեցաւ ընկեր Նշան Հէքիմեան: Հոն եւս երգուեցաւ անմահ Զօրքին ձօնուած երգը:

1450 հոգի մեռած Իրանի երկրաշարժէն

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ուժգին երկրաշարժ մը քանդեց Իրանի Թորուտ քաղաքը:

Թեհրանի անթելը հեռաձայն տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այս աղէտի մասին (12 Փետր.):

Թորուտ քաղաքին 1500 բնակիչներէն 1450ը մեռան ուժգին շարժէ մը որ երէկ սարսեց ելլուղ յանկարծ: Շարժը ամէնէ երկու վայրկեան, բոլոր շէնքերը քարուքանդ ընելով քաղաքը որ կը գտնուի Շահրուտի հովիտին մէջ, Թեհրանէն իբր 120 մղոն դէպի հիւսիս-արեւելք: Ուրիշ գիւղեր ալ վնասուեցան յանկարծակի շրջանին մէջ որ Թեհրանի լեռնաշղթայ կը բաժնէ Կասպից ծովէն: Ցեղումները կը զգացուէին մինչեւ Թեհրան, առանց մարդկային կորուստ եւ նիւթական վնաս պատճառելու:

Բանակը եւ զանազան կազմակերպութիւններ անմիջապէս օգնութեան հասան: Դիակները բերուռ վրայ դիզուած էին եւ վիրաւորները գանտեղ գտնուր կը հանէին փլատակներէն վանելի թաղիլու տեղ չկար: Շահը անձնապէս պաշտօնեան ատենին օգնութիւն ընծայել եւ լաւագոյն միջոցներ ձեռք առնել:

Մասնագիտական արկածներ հերձակ կարողացող ձիւնապատ կատարներով զրկեց անմատչելի արդիւնական ժողովրդեան համար: Ամենամեծ երկրաշարժերէն եւ իմնալին 50 մղոն հեռու են եւ քաղաքներու նամբաները կարելի է անցնիլ միայն ջորիներով եւ ձիերով: Գիւղերը նախնական վիճակ ունին եւ կը գտնուին այն վայրերուն մէջ ուր ջուր կայ: Մեծ մասը չինուած է արեւէն չորցած ցեխով եւ քարերով, բոլորովին զուրկ երկաթապատ յարէ, ջուրը եւ ուրիշ յարմարութիւններ: Դէպի հարաւ Շահրուտի հովիտը գրեթէ ամայի է, բայց կարգ մը վայրերէ կը բարձրանան Դեմավենդ (Դեւ) ունի 18,600 ոտք բարձրութիւն, միշտ ձիւնապատ:

Աղէտին լուրը հաղորդուելով Մեշհէտի կառավարիչը կ'ըսէ թէ 3500 հոգի անպատսպար կը մնան:

ՊՈԼԻՍՈՅ Ազգ. Հիւանդանոցը տարեկան 20 հազար ոսկի (մօտ 2 միլիոն ֆրանք) պետական նպաստ կստանայ: Այս տարի որոշած են 10 հազար ոսկի աւելի վճարել, ընդունելով Թուրքիոյ երեսփոխան Տօքթ. Անդրէ Վաչքաժեի առաջարկը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԴԺԳՈՀ Է
Ֆրանսական ծրագրէն

ԲՈՒՌՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշինքը միւս հինգ զինակիցներուն հաղորդեց իր առաջարկած բարեփոխումները եւրոպական բանակի դաշնագրի մասին:

Այս փոփոխութիւնները տհաճութիւն պատճառեցին արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, այն մտավախութեամբ թէ Ֆրանսա կ'ուզէ ստորադաս վիճակի մը մէջ դնել Գերմանիան:

Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի պայմանները խմբագրուած են նրբութեամբ, այնպէս որ տեղի կուտան տարբեր մեկնութեանց: Այսպէս, Փարիզ կը պահանջէ որ միւս հինգ զինակիցները յանձնեն իր ստորադաս, ճանչնալով Ֆրանսայի մասնաւոր պէտքերը: Ցետոյ, մասնաւոր կանոնադիր մը կը պահանջէ Գերմանիոյ եւրոպական ուղեգծուած զօրքին համար, ինչ որ արտաքնութիւն կը պատճառէ Գերմանացիներուն: Ցետոյ կ'առաջարկէ նոր բանակցութիւններ կատարուին Մ. Նահանգներու օգնութեան մասին:

Տեղի անձկութեան պատճառով զանց կ'առնենք ուրիշ մանրամասնութիւններ:

Մինչ այս մինչ այն, Փարիզի մէջ հարիւր երեսփոխաններ միացեալ ճակատ կազմեցին, խափանելու համար եւրոպական բանակի դաշնագրի վաւերացումը: Շարժման անդամ են զանազան հոսանքներէ, զօր. դը Կօլէն մինչեւ Արմատականներ: Զօրավարին բանբեր յայտնեց թէ գոհ չէ դաշինքին առաջարկած բարեփոխումներէն: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ դաշնագրին վաւերացումը Ազգ. Ժողովին առջեւ չի կրնար գալ Մայիսէն կամ Յունիսէն առաջ, — երբ տեղի կ'ունենան քաղաքապետ. ընտրութիւնները:

Սուէզի խնդիրը եւ Միջ. Արեւելք

Հիմա որ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Սուտանի մասին, Եգիպտոս կը պահանջէ անյապաղ լուծել Սուէզի խնդիրը: Անգլիա կ'ուզէ ժամանակ շահիլ, այս խնդիրը կապելով Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան հետ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիա կը ջանայ միջազգային դաշինք մը կնքել իր զօրքը քաշելէ առաջ:

Մ. Նահանգները եւ շահակից քանի պետութիւններ ոյժ կուտան անգլ. պահանջին, ապահովելու համար իրենց նաւերուն ազատ անցքը Ջրանցքէն:

Անգլ. զօրքին պարպումը պիտի կատարուի հետզհետէ, մէկ կատարուած ընթացքին, սկսելով այն թուականէն երբ Եգիպտոս կ'ընդունի մասնակցիլ Միջին Արեւելքի դաշինքին: Անգլիացի մասնագէտներ միշտ պիտի մնան Ջրանցքի շրջանին մէջ, պահպանելու համար անգլ. ամբարութիւնները: Անգլիա օդային խարիսխներ պիտի ունենայ հոն, ինչպէս Ամերիկա ունի Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, եւ պիտի շարունակէ զինուորապէս օգնել Եգիպտոսի:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ԶԱՐԴԻՆ առթիւ տրուած վճիռները բուռն զայրոյթ պատճառեցին Ալզասի մէջ: Նախանձայոյզներ եւ երեսփոխաններ հեռագրեցին Փարիզ որպէսզի չվաւերացուին Ալզասցիներուն դէմ տրուած վճիռները կամ վերաքննուին: Երեք գաւառապետութիւններ բանակի փառաւորը նետեցին իրենց տրուած ֆրանս. շքանշանները: Կը վախցուի որ բուռն ցոյցեր սարքուին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ յարաբերութեանց խզման խնդիրը լուրջ համեմատութիւն կը պատճառէ: Իսրայէլ որոշեց Ազգամիջոցին դիմել, բողոքելով խորհրդային երկիրներու հակասեմական քաղաքականութեան դէմ: Ֆրանս. Վարշաւա եւ Պրահա ալ պիտի հետեւին Մոսկուայի օրինակին, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը: Խորհրդային դեսպանը եւ պաշտօնէութիւնը մեկնեցան Իսրայէլէն:

ՁԻՒՆ-ՃՄԵՌ.— Ֆրանսայի շատ մը մասերուն ձիւն կը տեղայ անընդհատ: Բազմաթիւ գիւղեր եւ հիւղեր թաղուած են ձիւնի տակ եւ կտրուած են, չեն կրնար դրսէն: Կարկուտ տեղաց Մարսէյլի մէջ: Ձիւն կու գայ նաեւ Փարիզի մէջ, ուր օդը սաստկապէս ցրտեցաւ: Զուիցերիոյ մէջ հաղորդակցութիւնը անկարելի դարձած է ձիւնին պատճառով, որ կարգ մը տեղեր երեք մեթր բարձրութեան հասած է: Հոլանտայի թումբերը նորոգուած են, բայց նոր վտանգ մը երեւան եկած է: Տեսակ մը մուկեր (մկնամուկ) կը կրծեն թումբերը, մեծ խուճապ պատճառելով: Անգլիա ապագի պարկեր կը բերէ օգնութեան: Ֆրանսայէ ու դրացի երկիրներէ մօտ 2 միլիոն պարկեր ղրկուած են:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ՕՐԷՆՔ ՄԸ հրատարակեց, որ բոլոր համաձայն կրօնական պաշտօնեաները ...

(Շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ԱՇՈՒՂԸ

Անգամ մը աշուղ մը եկաւ մեր գիւղը:

Տէր Թումիկենց ամբոցի մանուկները երբեք աշուղ տեսած չէին, բայց շատ բաներ լսեր էին աշուղներու մասին, թէ՝ առհասարակ կոյր կ'ըլլային, ծաղկատար երեսներով, ոմանք ալ կաղ, վիզը ծուռ, վերջապէս՝ վշտահար, անտէր ու թափառական, որոնց հոգիին ցաւը՝ ոչ ոք կրնար հասկնալ:

Աշուղները կեանքի ծանօթ ու անծանօթ, ըսուած ու չըսուած ցաւերը կ'երգէին, մարդկային հոգիի տառապանքը կը բացատրէին, կ'ուլային եւ կը լացնէին մտիկ ընողներն ալ:

X

Աշուղներու մասին ամենէն աւելի շատ բան գիտէր Սարիկ Մաման, անոր մասին մեր գիւղացիները կ'ըսէին թէ՝ «Սարիկ մաման կախարդ կին մըն է, կարծես թէ աշխարհիս ծանօթ ու անծանօթ բոլոր գիտութիւնները հաւաքեր, իր գլխուն մէջ լեցուցեր է, գիտէ հազար ու մէկ հէքեաթ, օձերու եւ թռչուններու լեզուն կը հասկնայ, անոնց հետ կը խօսի, երկինքէն աստղեր վար կ'իջեցնէ, անոնց գաղտնիքը կ'իմանայ, կրնայ հաւերը՝ իր աղօթքին ուժովը սեւերէն վեր կը հանէ, գայլերու եւ շուներու բերանը կը կապէ իր կախարդական թուղթերովը, որ առաջինը վնաս չտայ ոչխարներուն եւ երկրորդը՝ չխածնէ մարդերը:

Ամրան աստղազարդ գիշերները, Սարիկ մաման այծեմորթ մը կը փռէր թթենիին տակ, հեղ մը աստղերուն ու երկինքին կը նայէր, անշշուկ ղօթք մը կը մրմնջէր, կը լեցուէր տիեզերական գաղտնիքներով եւ իմաստութեամբ, ապա՝ աչքերու մշուշոտ լոյսը կը փռէր դաշտերու վրայ, ուր՝ արտեր ու պարտէզներ կային, եւ մայր երկիրը կը նստէր թուխսի, կը ծնէր ծաղիկ ու ծիլ, ծառ ու թուփ, դալի ու ցորեան:

Ամրան գիշեր մըն էր դարձեալ, նոյն թթենիին տակ՝ իր խորհրդաւոր նայուածքովը:

Երեւոյթը պատկառազդու էր Սարիկ Մամային: Ճերմակ մազեր ունէր, եւ երէկի կանաչ կեանքէն՝ ճերմակ օրեր:

Մարմինէն՝ հողի հոտ կուգար: Ան հեղ մը նայեցաւ գերեզմանատան կողմը, ինքնիրեն բաներ մը մռլտաց, ապա՝ յարեց.

— Տղա՛ք, սիրեցէ՛ք աշուղները, անոնք ցաւեր ունին անհամար, եւ երգեր ունին վշտալի: Անոնք կ'երգեն՝ երբ ուրախ են, մանաւանդ կ'երգեն՝ երբ տրտում են, կ'երգեն՝ երբ կռիւ ու ջարդ կայ, երբ յաղթութիւն ու յաղթանակ կայ, երբ տուներու մէջ մեռել եւ սուգ կայ, երբ հարսնիք ու կնունք կայ:

«Դուք տեսա՞ծ էք աշուղ մը, որ անցեր է մեր գիւղէն ու երգեր է մեր հայրենիքը, մեր ժողովուրդն ու անոր քրտինքը, մեր անցեալն ու ներկան. ով լսեր է անոր երգը՝ կ'ուզէ հեղ մըն ալ լսել, ո՛վ որ չէ լսած՝ հոգի կուտայ անոր երգին»:

«Ա՜խ, մեր աշուղներու երգե՛րը, սիրտերը փլցնող հեղեղներ են անոնք, հոգիները այրող կրակ են անոնք: Տղա՛ք, սիրեցէ՛ք հայ աշուղները եւ անոնց երգերը»:

X

Օր մը աշուղ մը իր քեմանչէն գրկած մեր գիւղը մտաւ, Տէր Թումիկենց ամբոցին մէջ խաղացող տղաքս հաւաքուեցանք Ռէս Սերգոյի բակը: Հո՛ն էր աշուղը, մենք գացինք՝ տեսնելու համար աշուղը, եւ լսելու անոր երգը:

Շուտով հաւաքուեցան նաեւ գիւղացիները: Բակը մեծ էր եւ տունը պատշգամաւոր: Բազմութիւնը տեղ բռնեց բակին մէջ եւ պատշգամին վրայ, ծո՛վ մը բազմութիւն եւ մէկ աշուղ՝ իր «քէմանչէ»ով, իր ուրախ եւ տխուր երգերու յուշովը:

Ռէս Սերգօն ոտքի ելաւ, յայտարարեց ժողովուրդին.

— Ձեզի կը ներկայացնեմ աշուղ Մուրօն, մէկը մեր լաւագոյն երգիչներէն: Ան յեղափոխութեան մարդ է, եկեր է երգի միջոցով՝ մեզ սիրցընելու մեր տունն ու տեղը, մեր կրօնն ու լեզուն, մեր պատմութիւնն ու անցեալը, մեր ժամերն ու վանքերը, մեր հերկն ու դուլթանը, վերջապէս՝ «Հայրենիքը»:

«Աշուղ Մուրօն հոգի մարդ է, քաջ է ու անվախ, որովհետեւ հայրենասէր է: Ան պատրաստ է իր կեանքը զոհելու մեր ժողովուրդը եւ մեր Հայրենիքը փրկելու համար: Ապրի՛ն աշուղ Մուրօները: Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը, կեցցեն ազգն ու Հայրենիքը»:

— Ապրի՛ն, ապրի՛ն ազգն ու Հայրենիքը, կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը:

Աշուղը մտածկոտ էր: Գլխուն ու դէմքին վրայ նստեր էր ցաւին մշուշը: Անոր մազերը երկար էին, եւ ցրցրքնուած՝ ուսերուն վրայ: Հնամաշ կօշիկներուն վրայ հարիւր ճամբաներու փոշին կար: Կոյր չէր աշուղ Մուրօն, ընդհակառակն երկու աչքեր ունէր, երազո՛ւն աչքեր, հմայիչ ու բոցավառ աչքեր: Ծեր ալ չէր, երիտասարդ էր ու գեղեցիկ: Ռէսին խօսած ժամանակ՝ կարծես թէ կուլար: Անհանդարտ էր ու խռովալից, քանի մը անգամ շարժեցաւ իր նստած տեղին վրայ, քէմանչէին նայեցաւ, ու գլուխը խոնարհեցուց գետինը: Ցաւի ու տխրութեան ամպը խտացաւ գլխուն վրայ:

Ժողովուրդը լուռ է, պիշ-պիշ կը նայի աշուղին: Երբ Ռէսը խօսքը վերջացուց՝ աշուղը ոտքի վրայ ելաւ, առաւ քէմանչէն, լարերը թրթռացուց, ու ապա՝ երգեց, —

Ով որ քաջ է, ի՛նչ կըսպասէ,
Արդէն ժամանակ է, թո՛ղ գայ,
Մահ-պատերազմի օրհաս է,
Ո՛վ որ անվախ, քաջ է թո՛ղ գայ:

Աշուղի ձայնը հրհռաց, խաղաց ու ճկլտաց՝ փոքրիկ աղբիւրի մը հանած մրմունջին պէս: Իր ձայնին եւեւէջը կարծես թէ թիթեռնիկ ըլլար, որ՝ սահեցաւ ունկնդրող գիւղացիներու գլուխներուն վրայ: Ապա՝ մօտեցաւ ականջներուն.

Կամ կռուելով մեռնինք, անցնինք,
Կամ զէնքով փրկութիւն ստանանք,
Կռուելով փրկենք հայրենիք,
Ազնիւ մտածողը թող գայ:

Աշուղին երգը քչքչաց, կանաչ մարգագետնի կանաչ ծոցին մէջէն անցնող առուակին մեղմ ու անուշ օրօրերգովը, ինկաւ սիրտերու մէջ, փըռուեցաւ հոգիներու յատակը, խռովեց մտիկ ընողներու զգացական բոլոր ակերը, յուզեց ու ոտքի հանեց մարդկային զգացումները: Ժողովուրդը լսեց ու զգաց, ինկաւ խոհերու մէջ ու քարացաւ.

Այս հինգ դար է մեզ կըսպաննեն,
Բռնի կրօնքէ մեզ կը հանեն,
Մեր կին աղջիկներ կը տանեն,
Պատիւ ունեցողը թո՛ղ գայ:

Երգին գրգիռը զարնուեցաւ հոգիներու ակին եւ ազգային արժանապատուութեան լարերուն: Երգը հրաբուխի պէս գոռաց, սիրտերու մէջ քնացող վրէժը արթնցուց, ստեղծեց կամք ու յամառութիւն, ազգային ուխտ եւ կռուի պատրաստակամութիւն:

Քարէ հոգի, երկաթէ մարդ
Հալածէ թո՛ղ վատը, նամարդ,
Անվախ քարի տակ չոքողը,
Անսխալ խփողը թո՛ղ գայ:

Ունկնդիրներու ներաշխարհը կը նմանէր գայրալից փոթորիկէ մը զարնուած պուրակին, ուր ծառերը կը տապալէին շառաչումով, ճիւղերը կը ճխլուէին, ու բոյսերը՝ հարուածին ցաւէն կուլային:

Վերջապէս մենք ունինք կռիւ,
Զէնքով պիտի մաքրենք հաշիւ,
Մեր հայրենեաց փառք ու պատիւ,
Սերոբ փաշան սիրող թո՛ղ գայ:

Ե՛րգը, ե՛րգը: Երգը՝ արքայ է հզօր: Երգը վրէժ է ու դիւցազնութիւն: Երգը ըմբոստացաւ: Ձայնը գայլացաւ, կատղեցաւ, դարձաւ փոթորիկ: Աշուղին երգը ստեղծեց ռազմիկ, զէնք ու ռազմադաշտ: Երեւակայութիւնը՝ իր մարտական շարժանկարը դարձուց աչքերու մէջ... Բիբերէն ներս երեւցան հայ արքան՝ իր հրեղէն նժոյգովն եւ «կեծակէ թուրով»ը, հայ սպարապետը՝ իր բանակովը: Ժողովուրդը՝ ծափով ու հպարտութեամբ, կը տեսնէր հայկական աշխարհահռչակ այրուձին որ ռազմադաշտէն կը վերադառնար յաղթական, ետեւէն տանելով գերիներ, անթիւ աւար եւ դրօշներ:

Գիւղացիները գինովցան ազգասիրութեամբ: Հին պատմութիւնը կը յառնէր անցեալի մշուշէն: Եւ ազգային հպարտութիւնը, ժայռի մը վրայ թառած՝ արծիւի մը պէս կը մռնչէր:

Խռովքի եւ յուզումի այս պահուն, աւելի արծարծելու համար յեղափոխութեան խարոյկը, աւելի ըմբոստացնելու համար կիրքերը, վերջապէս՝ ստեղծելու համար յեղափոխական տրամադրութիւն եւ պայքարի մթնոլորտ, նոր երգ մը սկսաւ աշուղը.

Ի զէ՜ն Հայեր, ի սուր եւ ի հրացան,
Տաճկահայաստանից կոչում է մի ձայն,
Լեռնից լեռ թնդում ահեղ հրաման,
Թռէ՛ք Հայեր, թռէ՛ք դէպի Հայաստան:
Արեւելք եւ արեւմուտք, հարաւ եւ հիւսիս,
Դողդողաց, թնդաց քաղցր անտիս,
Հայկայ զաւակաց առիւծ կրծքերից,
Ազատութիւն հնչեց ամէն կողմերից:
Տաճկահայաստանը ոտքի է կանգնում,
Առիւծաբոց վրէժ, վրէժ է գոռում,
Արիւնով ներկուած են բոլոր դաշտերը,
Արիւնով ներկուած են բոլոր գետերը:
Թշնամին զարհուրած փախուստ է դիմում,
Անթիւ աւար ու գանձ՝ իր յետին թողնում,
Յաղթութիւն, յաղթութիւն գոչենք միաձայն,
Թշնամին պարտուած է, կեցցէ՛ Հայաստան:

Ռէս Սերգոյի բակն ու պատշգամը լեցուեցաւ վրէժի կանչով: Գիւղացին յաղեցաւ ազգային հըպարտութեամբ եւ Հայրենիքի ազատութեան երազով: Մեծն Տիգրանը՝ իր փառքին Արարատովը մտաւ հոգիներու մէջ: Հա՛յ էին, բայց՝ աւելի հայացան մեր գիւղացիները, հայրենիքի հողը անոնց համար սրբութիւն դարձաւ, լեռները՝ սկիհ, ջուրը՝ հաղորդութիւն, եւ դաշտերը՝ արքայութիւն:

Ի՛նչ անուշ երգեց ու նուագեց աշուղ Մուրօն, երգեց հպարտօրէն եւ գիտակցութեամբ:

Անոր ձայնը՝ դրախտի ջուրերու ձայնին պէս կախարդիչ էր եւ մեզ հմայեց, արթնցուց մեր ազգային հպարտութիւնը: Անոր բերա՛նը սիրեմ, հինաւուրց վանքի մը միւռոնի կաթսային չափ սուրբ էր: Անոր հինցած քէմանչէին ամենէն մաշած թե՛լը սիրեմ, խաչ որ՝ անոր լարին մէկ կտորը չեմ փոխեր մեր թշնամիներուն հետ:

X

Աշուղը մեկնեցաւ քանի մը օր վերջ: Տէր Թումիկենց ամբոցին տղաքս պոռացինք անոր ետեւէն.

— Ապրի՛ աշուղ Մուրօն, յաւիտեա՛ն ապրի անոր երգը: Երգը՝ ազատութիւն է, երգը՝ Հայրենիքը, մենք ի՛նչ ընենք ազատութիւնն ու Հայրենիքը առանց երգի:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՆՔ ԸՆԵԼ

Ձենք կրնար ժխտել սպառնացող վտանգին մեծութիւնը:

Ձենք կրնար չհաստատել, սակայն, որ պայքարող ազգ մը չի մեռնիր:

Ժողովուրդ մը, որ կը տեսնէ վտանգը, կը չափէ իր ուժերը եւ ինքնավստահութեամբ ընդառաջ կ'երթայ վտանգին, չի կրնար պարտուիլ: Կրնայ ծանր կորուստներ ունենալ, կրնայ ողբերգական պահեր ապրիլ, բայց չի կործանիր, եթէ ուխտեալներու բանակի մը նման, պայքարի եւ նոր միջոցներ ստեղծէ:

Ցաղթանակը անորն է, որ աւելի երկար կը դիմադրէ: Պատմութիւնը կը ժպտի անոնց, որոնք կը դիմանան, կը պայքարին ու կ'ապրին:

Ձկա՞ն հիւանդներ, որոնք կ'առողջանան, եթէ ապրելու կամք ունենան: Քանինե՛ր կը մահանան, պարզապէս անոր համար, որ չունին ապրելու կամքը. մեռած են իրենց տրամադրութեամբը, մահը գալէն առաջ:

Պարզ է, ուրեմն, մեր ընելիքը, եթէ կ'ուզենք պահել մեր գոյութիւնը.— պիտի աւելցնենք մեր դիմադրական կարողութիւնը: Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ, որեւէ ժամանակէ աւելի, այսօր ունինք միջոցը մեր դիմադրութիւնը կազմակերպելու: Պայքարի միջոցներ ստեղծելու եւ յաղթելու, այսինքն՝ ապրելու:

Ձենք անգիտանար, անշուշտ, որ կորսուած են անցեալին մէջ շատ մը հայ գաղութներ, ինչպէս Լեհաստանի, Պուքովինայի, Հունգարիոյ հայ գաղութները: Բոլորովին տարբեր էին անոնց պայմանները: Գաղութներ էին անոնք, որոնք խզուած էին ոչ միայն Մայր Եկեղեցիէն, այլ եւ հայ լեզուէն ու գրականութենէն, հայ մշակոյթէն եւ բովանդակ պատմութենէն:

Այսօր, ունինք այս բոլորը, առողջ ու բարգաւաճ վիճակի մէջ: Հայ ժողովուրդը իր մէկ երրորդով փոխադրուած է արտասահման: Սփիւռքը կազմելով, որ առանձնացած ու մոռցուած գաղութ մը չէ, այլ գաղութներու միացեալ շղթայ մը: Ամբողջութիւն մը՝ միացեալ ու ընդհանրական նպատակներով, մէկ լեզուով ու մշակոյթով, մէկ պատմութեամբ ու հասարակաց վտանգին դէմ ընդհանուր ճակատով: Մեր պայքարին մէջ, պիտի կրնա՞նք ըմբռնել լեզուի վճռական դերը՝ մեր ազգային պաշտպանութեան համար:

Անոնք որ կ'ըմբռնեն այդ կարեւորութիւնը, անոնց պարտքն է լեզուին պահպանումն ու զարգացումը, այն խոր համոզումով՝ որ հայոց բարբառին մէջ խտացած է հայութեան ոգին. անոր [illegible] ստեղծագործութիւնը: Բառ մը կըրնայ հայ պահել հայ մարդ մը, իր ծագումը յիշեցնելով: Բարբառ մը՝ ամբողջ ժողովուրդ մը: Հայ լեզուին վրայ է մեր ժողովուրդին դարաւոր դրոշմը. անոր մէջն է մեր հայրենիքին արձագանգը: Հայերէնը արտայայտութեան միջոց մը չէ միայն հայ մարդուն համար, այլ հայոց պատմութիւնը շարունակելու ապահով լաստ մը: Նոր պատմութիւն ստեղծելու հաստատուն խարիսխ մը: Որովհետեւ լեզուն բառ ու բարբառ չէ միայն, այլ նաեւ ոսկեղէն կապ մը, կամուրջ մը՝ սերունդէ սերունդ: Մեր նախահայրերու ոգիին արծարծումն է ան. անոնց զգացումներուն ազնուական ձգտումներուն բիւրեղացումը:

Լեզուի հետ՝ հայրենիքի զգացումը հզօրագոյն զէնքն է մեր գոյութեան պահպանման պայքարին մէջ:

Անցեալին՝ չունէինք հայրենիք. զգացումը

չէր պակսէր անշուշտ մեր անհետացած գաղութներուն, բայց կը պակսէր կենդանի, ապրող հայրենիքը:

Այսօր ունինք հայրենիք, մեր արիւնէն ու պայքարէն ծնած: Հող չէ միայն ան, այլ եւ միաձոյլ ժողովուրդ, միտք ու մշակոյթ, պայքար ու պատմութիւն: Այսօր, ո՛չ հարազատ իր արտաքին կեղեւովը, բայց հարազատ, վստահ ենք, իր լուռ ձգտումին, իր ստեղծագործ ճիգին ու ապագայ հեռանկարներուն մէջ:

Հայրենիքի այս զգացումը, որ հին սերունդին սփոփանք ու խանդավառութիւն կուտայ, նորերուն կրնայ տալ հպարտութիւն եւ չօչափելի հեռապատկերներ:

Կրնայ ջնջել անոնց մէջէն ստորադասութեան զգացումը, ստեղծելով արժանապատուութեան ու ինքնավստահութեան նոր ու իրաւ զգացումներ:

Մեր նորահաս սերունդները պիտի համակուին այն համոզումով, թէ իրենց ու մեր խոնարհ հայրերը արժէքներ ստեղծած են: Պիտի գիտնան, որ իրենք խլեակներ չեն անհետացած կամ անհետանալու դատապարտուած ժողովուրդի մը: Պիտի համոզուին, որ իրենք զաւակներն են ժողովուրդի մը, որ մեծ գրագէտներ, արուեստագէտներ, գիտնականներ ու պետական դէմքեր տուած է: Գիր ու գրականութիւն, պետութիւն ու պատմութիւն ստեղծած է:

Շատ մօտէն պիտի տեսնեն, որ իրենք ժառանգորդներն են ժողովուրդի մը, որ քաղաքակրթութեան գանձարանին մէջ ոսկի թափած է, ոչ թէ պղինձ կամ երկաթ:

Բայց չի բաւեր անցեալին փառքը: Այսօր իսկ պիտի գիտնանք հայ կեանքը հետաքրքրական դարձնել: Ժամանակակից հայը պէտք է գիտնայ քալել ժամանակի ոգիին հետ: Մեր մշակոյթը, մեր գրականութիւնը, մեր եկեղեցին բաւականաչափ լոյս ու հմայք պիտի ունենան, նոր սերունդները իրենց կապելու համար:

Ազգերու համերգին մէջ՝ Հայը իր տեղն ու բաժինը պիտի ունենայ. ազատութեան պայքարին մէջ՝ իր սրտագին ու շօշափելի մասնակցութիւնը: Ոչ միայն ազգային արժէք, այլեւ միջազգային արժէք պիտի դառնայ, դեր մը կատարելու համար:

Հայկական Սփիւռքը ունի՞ միջոցը այս բոլորին հասնելու: Ունի՛, կրնա՛յ ունենալ, եթէ ամփոփէ իր ուժերը, ընդհանուր վտանգին դէմ:

Արինոտ թուականներուն, մեր ժողովուրդը բանակներ ոտքի կեցուցած է ու զգեստաւորած, իր գոյութեան համար:

Ինչո՞ւ, այսօր, ապրելու համար, քաղաքային բանակներ չկրնանք կազմակերպել, բոլոր դետիններուն վրայ պաշտպանուելու համար:

(Խմբագրական «Հայրենիք»ի)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Եուկոսլաւիոյ թենիսի մրցումներուն կը մասնակցի Պ. Մաքս Պարոնեան: Այս մրցումներուն մարեշալ Թիթօ բաժակ մը տրամադրած է: Հայ մարզիկը 1948ին Թիթոյի հետ տեսնուելու առիթ ունեցած էր, գեղեցիկ բաժակ մըն ալ շահելով:

ՀԱՅՑՈՅԺ

(ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ԳՈՐԾԷՆ)

ԽՄԲ.— Խրիմեան Հայրիկի մահուան 45ամեակը լրացաւ 1952ին. բայց նոր կը տօնուի մեր գաղութին մէջ: (Այսօր, կիրակի, Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ վասպ. Հայր. Միութեան): Այս առթիւ քանի մը հատուածներ իր հոյակապ «Հայցոյժ էն, որ կը յարմարի բոլոր ժամանակներուն.—

Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ, զի քո կեանք ողբերգութիւն է, ամէն դար եւ ժամանակ երբ աղէտներ զքեզ պատեցին, դու միշտ աղէտներուդ հետ մի ողբերգու ծնար, քո առաջին ողբերգուն Արշակունի թագ, մինչ ջախջախուեցաւ իշխանուաջ ուժգին ողբաց զքեզ, մինչեւ վերացաւ գլխէդ ազատութիւնդ, եւ դու տիրական բարձրութենէդ թեանդ զաւազան, նսեմացաւ քո փառք, կորեաւ ազատութիւնդ, եւ դու տիրական բարձրութենէդ խոնարհելով իջեր ծառայական ի ստրկութիւն, դու որ քան զհիւսիսականս վեհագոյն կը դնէիր քո գահը:

×

Մինչ հիւսիս հարաւին դէմ 'ի մարտ կ'որոտար, Հայոց լեռներու հին աւազակներն 'ի զէն կը կոչուէին, այդ բանը՝ նոցա համար մի բախտ եւ պատեհ ժամ էր: Նոքա որ սովորած էին առանց քրտանց վաստակի՝ գիւղական ժողովուրդին ճակատի քրտանց հացն ուտել, միշտ աւարով ու յափշտակութեամբ ապրիլ, իրաւունք համարեցին իրենց համար ամէն բռնութիւն, ամէն եղեռն եւ ոճիր 'ի գործ դնել քրիստոնեայ ժողովուրդի վերայ, եւ այնչափ անվախ ու անկասկած կը գործէին չարիքներ, որպէս թէ երկիրն անիշխան էր, ոչ իրաւունք կար, ոչ դատաւոր, ոչ դատաստան:

×

Մարախի ու թրթուրի նման թափեցան Հայոց գիւղեր եւ դաշտեր ծածկեցին, մի խուն ժամանակի մէջամէն կանաչութիւն կերան ուչորցուցին, այն չէն գեղեր եւ աւաններ անապատ դարձուցին: Միթէ չգիտե՛նք, ի սկզբանէ անտի որ այդ ազգին ձեռք միշտ քանդող է, երբեք չինել չգիտէ, ես էլ թէ չգիտեմ ինչո՞ւ համար է երկրին իշխանութիւն այդ աշխարհաւեքանդ ձեռք կարճել չուզեր:

×

Ո՛վ, լուսի՛ն, լուսին, Մասիսի գագաթէն անցա՞ր, գաչերդ չուրջ ածիր, Արագածի ոտքը՝ էջմիածնայ պարսպին տակ թափած Հայոց գաղթական ժողովուրդն տեսա՞ր որպէս յաշնանայ վերջին ծառերէն թափուած դեղնած տերեւներ, դիտեցի՞ր նոցա ապայոյժ վիճակ. տեսա՞ր այն գետնի վերայ նուաղած ու թալկացած մայրեր, որոնց ցամքած կուրծքերէն կախուեր էին գեղեցիկ մանուկներ. նոքա կական բառնալով կաթ խընդրէին եւ մայրեր զհաց:

×

Լենկթիմուրի գերեզմանին որդերէն ծնած ո՛վ չարաճճի սողուն, կրծելով կրծեցիր Հայու միսն ու ոսկոր. օձանման սողալով մտար Հայոց դրախտը, ամէն ծաղիկներ եւ կանաչ բոյսեր պղծելով ապականեցիր, չարչարեցիր Աստուծոյ խոնարհ ժողովուրդն, եւ ասացիր դու ինքնին թէ՝ ոչ կը տեսնայ եւ ո՛չ 'ի միտ կ'առնու Յակովբայ եւ Գրիգորի պաշտեալ Աստուած:

Իմացի՛ր, իմացի՛ր, ով անմիտ եւ անզգամ, թէ արդար դատաւորն Աստուած իւր ծառաներուն վրէժխնդիր է, եւ նոցա անպարտ արիւն պիտի խնդրէ քու ձեռքէն. կը մեռնիս եւ 'ի դժոխս կ'իջնուս, նոյն գերեզմանի որդունք՝ յորմէ ծնար դու, եւ զքեզ պիտի ուտեն եւ կրծեն. պիտի փըշրին սրաժանի ատամունքներդ, զորս կը կրճտէր հաւատացեալ ծառաներուն վերայ:

×

Այլ մխիթարեա՛ց, մխիթարեա՛ց, Մայր Հայաստան, զի դու սովորած ես ցաւեր ու վիշտեր կրել. հազար անգամ մահաբեր երկունքներ զքեզ ըմբռնեցին եւ դու հանդուրժելով անցուցիր երկունքներդ եւ ողջ մնացիր: Հազար բիւր աղէտներ տեսար, միշտ որդիքներդ գրկէդ վարատեցան, բայց դու երբեք չվհատեցար, զի ոգիդ պողպատի նման պինդ եւ աննկուն է: Հազար անգամ գերեզմանին դուռը հասար, թշնամիներդ տեսան՝ ծափ զարկին, թէ վա՛չ, մեռաւ Մայր Հայաստան, եւ դու անդրէն Ղազարոսի նման վերածնար գերեզմանէն:

Միթէ մարդոյն կամ օտարին ձեռք կարո՞ղ է զքեզ մեռուցանել, երբ դու ինքնասպան չլինիս, եւ երբ յոյսդ անմահութեամբ լի է: Թէ խորամանկութիւն կը ճգնի որդիքներդ ընկճել, որչափ հընար է՝ հարստահարել ու վարատել, որպէսզի դու անբարդաւաճ մնաս, անճետ սպառիս, կամ այդ վերահաս թշուառութեանդ մէջ բոլորովին չքաւորիս, նկուն դառնաս, ոգիդ ստրկանայ եւ երբեք ազատութիւն չմտաբերես:

Թէ աշխարհիս խորամանկութիւն քեզ համար այսպիսի դաւ կը նիւթէ, դու եւս փորձառութեամբ ուսի՛ր, խորագէ՛տ եղիր, այնպէ՛ս անցիր դաւերէն՝ որն զքեզ չտեսնայ դարանամուտն. յուշիկ անցիր գնա՛, յառաջդիմութեանդ մէջ, մի՛ գոչեր, մի՛ աղաղակեր. թէ կը խօսիս, թէ կը գործես, լուռ եւ անձայն եղիր:

Թո՛ղ, թո՛ղ որ դարձեալ ողբամ զքեզ, Հայոց աշխարհ եւ ժողովուրդ. մինչ աշխարհիս ջրայուզման եւ արեան ալիքներուն մէջ այլ եւ այլ ազգեր կը լողան ազատութեան նաւահանգիստ դտնել, դու ալեաց ելեւէջներու մէջ կը տատանիս, գիշերալոյս փարոսներ չունիս, նաւահանգի՛ստ նաւահանգի՛ստ կ'որոնես եւ չես գտներ: Այդ յայտնի է, թէ դու անարուեստ ես, լողալ չգիտես:

Նեղեալ, տառապեալ, զրկեալ, հարստահարեալ, կոտորեալ, վարատեալ, չքաւորեալ եւ յուսահատեալ ժողովո՛ւրդ, ճնշող երկաթին տակ կը հեծէ, կ'աղաղակէ եւ կ'օրհնէ քու անուն, ո՛վ Տէր, տո՛ւր մեզ քո մշտնջենաւոր խաղաղութիւն:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ԲԱԺԱՆՈ՞ՐԴ ԵՍ — ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՈՒԽԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դ.— ՈՐԲԵՐԸ

Երկու տղաք առանձնացած կը խօսակցէին:

— Հայր ունի՞ս:
— Ո՛չ:
— Մա՞յր:
— Ոչ:
— Ես ալ հայր մայր չունիմ:
— Սպաննեցի՞ն:
— Այո՛:
— Իմս ալ սպաննեցին:

Երկար ցաւագին լռութիւն կը տիրէ ու քիչ յետոյ.

— Կ'ուզե՞ս որ եղբայր ըլլանք իրարու:

Ու զիրար կ'որդեգրեն:

Այդ է խօսակցութեան ընդհանուր եղանակը 5էն 10 տարեկան հարիւրաւոր տղոց: Երբեմն ալ կորսուած քոյրեր ու եղբայրներ զիրար կըգտնէին եւ իրարու աչքերու մէջ կը ճանչնային իրենց անցուցած սարսափելի ժամերը ու չէին համարձակեր իրարու մօտենալ, կարծես բաժնուած, խողխողուած մօր մը կամ հօր մը դիակին սարսափելի յիշատակովը: Որովհետեւ ամէնքն ալ, գրեթէ առանց բացառութեան, կեանքի բնազդական հրայքէն մղուած կ'ուզեն մոռնալ, ու թշնամիի պէս խելայեղօրէն կ'ուզեն մոռնալ, ու թշնամիի պէս կը նային անոնց վրայ, որ իրեց արիւնոտ սրտին կիրքերը կը բանան, կամ նոյնիսկ իրենց ներկայութեամբ այդ ժամուն յիշատակը կ'արթնցնեն:

Երբ առաջին անգամ տեսայ այդ հարիւրաւոր տժգոյն, մռայլադէմ որբերը, հակառակ բրած գերմարդկային ջանքերուս չկրցայ ըմբռնել իրենց դժբախտութեան ամբողջութիւնը, ու մինչեւ այսօր այդ բանը անկարելի եղած է ինծի համար. մանրամասնութիւններ կամ մասնակի պատկերներ կ'երեւան մտքիս, բայց երբեք չեմ կրնար հաշուել այն անսահմանելի, այն արիւնոտ պատմութեան գումարը որ իւրաքանչիւր տղու գլուխ կը ներկայացնէ: Երկար ատեն ես չէի կրնար զբաղիլ իրենցմէ իւրաքանչիւրով: Տփոթ, տարտամ, անսահմանելի եղերերգութիւն մըն էր որ այդ դեռ զարմացած, դեռ ապշած, դեռ չհասկցած մանկական նայուածքներու ամբողջութիւնը կ'արտայայտէր: Այն նախճիրը, այն թափուած արիւնի հոսանքը, կրակին ու դաշոյնին մէջ բռնուած խելայեղ մարդկութեան մը յուսահատութիւնը՝ իմ հասկացողութեանս սահմանէն դուրս կը մնար եւ այսպէս եղած է, կը կարծեմ, ամէն մարդու համար:

Ու այս տղաքը գիտեն թէ սարսափ կ'ազդէին ինծի. իրենց հողեբանութիւնը զիս կը վրդովէր ու չէի կրնար իրենց աչքերուն մէջ նայիլ... սուր եւ անդիմադրելի ցաւով կը նշմարէի որ անջնջելի մղձաւանջներ կան հոն եւ թէ մանկական ժպիտը, մանկական պայծառ ու մաքուր լոյսը մարած էր անոնց աչքերուն մէջ. իրենց թուխ, մթին, մռայլ դէմքերուն վրայ ամբողջ արհաւիրքի անպատմելի ժամերուն երբեմն կարելի էր կարդալ ինչպէս բաց գիրքի մը վրայ, բայց երբեմն ամէն բանը սեւնար եւ անթափանցելի կը դառնային, ասիկա ալ աւելի խռովիչ էր:

Շատ անգամ լուռ կը մնային ու համր՝ մեր հարցումներուն դիմաց. բայց երբ խօսէին, իրենց իւրաքանչիւր բառը հոգեվարքի վայրկեան մը, անմարելի տուայտանքներու, վիշտի եւ մանաւանդ կարօտի աշխարհ մը ընդնշմարել կուտար: Որբերէն ոմանք մայր ունէին ու ամէն օր սրտաճմլիկ տագնապներու ականատես կ'ըլլայինք:

Երբեմն, հակառակ բոլոր նիւթական դժուարութիւններուն, մայրերը իրենց կարդին կարօտէ բռնուած կուգային Մերսին, աճապարանքով եւ անձկութիւնով կը փնտռէին իրենց զաւակը որբերուն խումբին մէջ, ու ցաւագին ջղագրգռութեամբ մը մերձենալով անոր՝ քարի պէս անշարժ կը մընային ու չէին համարձակեր զայն համբուրելու... այդ իրարմէ բաժնուած մօր եւ զաւկին մէջ պէտք չէր որ գորովանքի նոր կապեր հաստատուէին. այս դառն ճակատագիրը կը հասկնային բնազդով ու կը վերադառնային ալ աւելի հրահրուած վիշտով ու կարօտով:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ետք լեհ քաղաքացի պիտի ըլլան եւ իրենց գոր - ծունէութիւնը պիտի ենթարկուի պետական հա - կակշիռի :

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 10% աւելցած է Մէնի Նահանգին մէջ, 15 օրուան ընթացքին : Փետր. 16ին 67,000էր, Յունուար 15ին 61,190— Դեկտ. 31ին 54,340 : Գործ կը փնտռեն 211,000 հոգի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ 30 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի ստանայ Միջազգային Դրամատունէն, տասը տեսակ եւրոպական դրամներով :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ միջեւ կատար - ուած բանակցութիւնները վերջացան : Վարչապետը եւ միւս Նախարարները Փարիզ վերադարձան առանց մեծ արդիւնք մը ձեռք բերելու : Չըրչիլ խոստացած է կարելի աջակցութիւնը ընծայել, ռազմական թէ տնտեսական տեսակէտով :

Հանդէս Երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաչանի մասնաճիւղի :

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր : Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux) :

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն :

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ :

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

Մուտք 150 ֆրանք :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux) :

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Որբախնամ - Աղքատախնամ Միութեան վիճակախաղը՝ 22 Փետր. կիր. օր ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեանց սրահին մէջ, 19a, Rue Venture : Կան արժէքաւոր առարկաներ, մեծ պատկեր մը, թիկնաթոռ մը, Radio Radiola : Ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ առարկաներ : Տոմսակները գնելով աղքատի մը եւ որբի մը արցունքը պիտի սրբէք :

Դիմել Ծերիկեան գրատուն, 13 Rue des Dominicains, Մարսէյլ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Որբերու Օգնութեան Մարմինը (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) կը տեղեկացնէ թէ այսու - հետեւ իր կեդրոնի գրասենեակը բաց պիտի ըլլայ ամէն հինգշաբթի ժամը 10—12, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, ուր միութեան ներկայացուցիչը պիտի ընդունի բոլոր դիմումները եւ վճարումները :

Վարչութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Սահակ Յովհաննէսեան եւ զաւակը, այրի տիկին Սրբուհի Օկայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ալթունեան (Գահիրէ), Վարեմէզեան, Մանկասարեան եւ Ճիհանեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին, «Արծիւ» ենթակոմիտէին եւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Բժ. Աբգարեանի եւ Բժ. Գ. Մեծատուրեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր ընկերներու, հայ եւ ֆրանսացի բարեկամներու, որոնք օգտակիր հանդիսացան, եւ գրաւոր ու անձամբ, ինչպէս եւ դրամական նուէրներով՝ ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ ընկեր Մինաս Ալթունեանի մահուան առթիւ իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն, ընտանեկան պարագաներուն եւ «Արծիւ» ենթակոմիտէին.—

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն : Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր Վարչութիւնը :

Հ Յ. Դ. Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Նոր Սերունդի նորակազմ վարչութիւնը (նաեւ իրենց ուսուցիչ Ս. Յովհաննէսեանի) :

Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն :

Ֆր. Կ. Խաչի Պանիէօ-Բաչանի մասնաճիւղը, փոխան ծաղկեպսակի 9000 (ինը հազար) ֆրանք նուիրելով Հ. Յ. Դ. հիմնադրամին :

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Թադէոս Այվազեան, փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք նուիրելով Ֆր. Կ. Խաչի Պանիէօ-Բաչանի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Փոխան ծաղկեպսակի Վահէ Ճիհանեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. վեթ. ֆոնտին, Արտաշէս Մկրտիչեան՝ 500 Ֆր. Ֆր. Կ. Խաչի Պանիէօ-Բաչանի մասնաճիւղին :

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻ ԵՒ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիին մէջ : Ս. Պատարագէ ետք, Հոգեհանգիստ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿի եւ համայն յայտնի ու անյայտ ննջեցեալ հերոսներու անմահ յիշատակին :

Բուն հանդէսը տեղի կ'ունենայ կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը, նախագահութեամբ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆի : Կը բանախօսեն՝ Վեր. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ Պ. Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ընտիր բաժին :

Մուտքը ազատ է :

Ծախու է

Ազատ տուն մը (pavillon) Ալֆորվիլի մէջ, 6 սենեակ, կառուած 20 ք. մ. որ կրնայ խանութի վերածուիլ, պարտէզ 200 ք. մ. հաւնոցով, երկու նկուղ : Ջուր, կազ, լոյս : Ամէնը շատ լաւ վիճակի մէջ, 33ter Rue Emile Gourg— շատ շահեկան գին (սակարկելի) :

Դիմել ուղղակի տիրոջ՝ 2 Bd. Carnot, Alfortville.

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը, այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 Rue de Trévise, Métro Cadet, ժամը ճիշդ 21,30ին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

1. Զեկոյց Պատգ. ժողովի, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան, 3. Ընթացիկ հարցեր :

Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

Կիրակի, ժամը 16ին, Արամ խումբը

Կիրակի ժամը 16ին ընկեր Կարօ ենթ. :

ԳՇ. ժամը 21ին «Թաթուլ» խումբը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տիկին Նաքըշքարեանէ 800 Ֆր. «ՅԱՌԱՋ»ի տարածման համար :

22-րդ Տարեկան Ցերեկոյթ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 8 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Salle de la Chimie, 28bis Rue St. Dominique

Métro Solférino կամ Invalides

Կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական միութիւնները եւ Փարիզի օտար սկաուտ խումբերը : Արիները պիտի ներկայացնեն սկաուտական միջազգային կեանքէ կենդանի պատկերներ, երգեր եւ պարեր :

Մոգական լապտերով պիտի ներկայացուին տեսարաններ միութեան 1952ի գործունէութեան մասին :

Արենոյշները կը ներկայացնեն հայկական պարերու եւ գեղջկական տեսարաններու նոր շարքմը :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի նաեւ Մոլիէռի «Երեւակայական հիւանդը» Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ : :

Մուտք 200 եւ 300 Ֆր. : ՊԻՒՖԷ :

Ուսուցչուհի կ'ուզուի

Օգնական խոհարարուհի մը գիշերօթիկ վարժարանի մը համար : Լաւ վճարում : Դիմել թերթիս վարչութեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 17 Février — Երեքշաբթի 17 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6994 Նոր շրջան թիւ 2405

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԲԱՄԲԱՍԱՆԱՑ ԲԼՈՒՐ»

Տպարան եւ Թերթ Վանի եւ Մուշի մէջ, մօտ հարիւր տարի առաջ (1858-1863):

Ի՞նչ էր Խրիմեանի նպատակը:

— Լոյսի եւ հայրենասիրութեան կայծեր ցանել: Պարզել ժողովուրդին հոգերն ու տենչերը: Պայքարիլ բռնութեան դէմ:

Միեւնոյն ատեն, զարկ տալ աշխարհաբարին, թռիչք մը կատարելով մէկ բարբառէն միւսը: Թօթափելով գրաբարին լուծը:

Ուղղութի՞ւնը, — Խրիմեանի ձայնն է որ կը հնչէ Գարեգին վրդ.ի բերնով (Սրուանձտեանց).

— «Քո ճանապարհ ճշմարտութիւն լինի, քո եղանակ՝ բարեխառն խոհեմութիւն, քո ընթացք՝ զգուշութիւն, քո շունչ՝ ազատութիւն, քո բարբառ՝ հայրենասիրութիւն»: (Արծուիկ Տարօնոյ», 1863 Ապրիլ 1, Թիւ 1):

Ի՛նչ խօսք որ այս ձայնը խորթ կը հնչէր հայ, Թուրք թէ քիւրդ ջոջերու ականջին:

Եւ իրաւ ու կը յաջորդէին դաւեր, մատնութիւններ, նոյնիսկ մահափորձեր, լռեցնելու համար ձայնը:

Այս «քաջագործութեան» գլուխը կ'անցնին խումբ մը կղերականներ, Վասպուրականի թէ Տարօնի մէջ:

Ամէնէն զզուելի խաչակրութիւնը կը մղեն հինգ միաբաններ՝ Մուշի Ս. Կարապետէն: Խրիմեանի դէմ բողոքներ կը տեղացնեն ոչ միայն Պոլիս, այլ եւ Մուշ եւ Կարին, կուսակալին եւ կառավարիչին:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ի վերջոյ դաւադիրները այնքան յառաջ կ'երթան որ, Պատրիարքարանը կը ստիպուի Երուսաղէմ աքսորել տալ հինգ միաբանները:

Բայց եւ այնպէս, խառնակիչները կը յաջողին փակել տալ «Արծուիկ»ը, որ կը տեւէ մօտ մէկուկէս տարի, 1863 Ապրիլ 1էն 1864 Օգոստ. 15:

«Բարեխնամ» կառավարութիւնը կը հրամայէ, — այլեւս ոչ տպարան, ոչ ալ հայերէն թերթ՝ Վանի եւ Մուշի մէջ:

— «Արծուիկ»ի օրօրանը դարձուցին իրեն գերեզման, կապեցին զմամուլ, դոցեցին տպարան»..

Այս դուժկան լուրէն վերջ, Խրիմեան ալ կ'ողբայ, երկտող մը հիւսելով.

— «Ասացի զհին ճրագ վառեմ, օ՛հ, ոխերիմք շիջուցին զայն»:

Ինչո՞ւ կը քրքրենք այս պատմութիւնը:

Յիշեցնելու համար վէրք մը որ կը բանի մինչեւ այսօր, ազատ ափերու վրայ:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Ս. Կարապետի դաւադիր միաբանները շարունակ նոր դաւեր կ'որոճային վանքին մէկ անկիւնը որ կը կոչուէր «Բամբասանաց Բլուր»:

Շատ բան փոխուա՞ծ է այդ օրէն ի վեր: Մանաւանդ հիմա որ ցիրուցան կը յածինք ի սփիւռս աշխարհի:

Աչք մը նետեցէք ձեր բոլորտիքը: Գաղութէ գաղութ եւ գտէք պատասխանը:

Խմբակներ, «ճակատ»ներ եւ թերթեր կան որոնք «բամբասանաց բլուրները» վերածեր են լեռներու:

Գրիչներ եւ բերաններ կան որոնք թոյն կը հոսեցնեն օրն ի բուն սանձակոտոր մոլեգնութեամբ:

Քսութի՞ւն, մատնութի՞ւն, — ո՞ր մէկ տեսակը պակսեցաւ, վերջին պատերազմէն ի վեր:

Ս. Կարապետի միաբանները միայն հայերէն եւ Թուրքերէն կը գրէին իրենց «ժուռնալ»ները:

Այսօր տեղեկագիրներ կը խմբագրուին աշխարհի բոլոր լեզուներով: Միջազգային կրկէսներէն մինչեւ Արեւելքի ամէնէն յետամնաց անկիւնը: (Քանի մը օրէն կը կարդաք վերջին պատճէնը):

Ինչ որ ձախաւեր մարզանք էր երէկ, դարձեր է բանուկ ճարտարարուեստ:

Խժալուր ժխոր մը ամէն գետնի վրայ: Անէծք եւ զրպարտութիւն՝ լռեցնելու համար պատմութեան դասերը եւ օրուան պահանջները:

Ինչո՞ւ յոգնիլ, պրպտել եւ սերտել, յանուն ճշմարտութեան:

Ո՛ղջ մնայ բամբասանաց բլուրը: Շ.

ԱԼԶԱՍՑԻՆԵՐՈՒ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Գրած էինք թէ Օրատուրի ջարդին առթիւ տրուած վճիռները մեծ յուզում պատճառեցին (13 Ալզասցիներէն մէկը մահուան, միւսները բռնատարկութեան դատապարտուեցան Պորտոյի զին. ատեանին կողմէ):

Տեղական թերթերը սեւանկներով տեղեկութիւններ կը հրատարակեն այս մասին:

Դատավճիռներէն անմիջապէս վերջ, Ալզասի երեսփոխանները ժողով մը գումարելով Սթրազպուրկի մէջ, որոշեցին չորս օր պայմանաժամ տալ կառավարութեան, որպէսզի ազատ արձակէ Ալզասցիները: Ժողովէն դուրս ձգուած էր միակ համայնավար երեսփոխանը: Շարժումին գլուխը անցած է նախկին նախարար մը, Ֆլեմէն:

Ժողովին կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները, զօր. տը Կօլի կուսակիցներէն մինչեւ ձախերը: Բացականերէն զօր. Քէօնիկ եւ ուրիշներ իրենց սրտագին աջակցութիւնը խոստացան:

Ազգ. պաշտ. նախարարը, Պ. Փլեվէն, հետեւեալ պատասխանը տուաւ Պ. Ֆլեմլէնի որ հեռագիր մը ուղղած էր իրեն.

— «Կը յիշեցնեմ ձեզի թէ դատավճիռներու արձագրութեան յետաձգումը, որ նախատեսուած է զին. օրէնքի թիւ 112 յօդուածով, կրնայ որոշուիլ այն վճիռներուն համար որոնք վերջնական հանգամանք ստացած են: Արդ, կ'իմանամ թէ Պորտոյի մէջ դատուած բոլոր Ֆրանսացիները, բացի մէկէն, դիմած են Վճռաբեկ ատեանին: Այդ պարագային միայն պաշտպան փաստաբաններուն կ'իյնայ օգտուիլ զին. դատ. օրէնքին 67րդ յօդուածէն»:

Պ. Փլեվէն յետոյ կը թելադրէ Ալզասի բոլոր երեսփոխաններուն որպէսզի յորդոր կարդան ժողովուրդին, խուսափելու համար ամէն ցոյցէ որ կրնայ վնասել բարեկարգութեան: Այս առթիւ ըսած ըլլալով թէ օրինագիծ մը պիտի առաջարկուի, ընդհ. ներում շնորհելու համար բռնի զինուորագրուած Ֆրանսացիներու, կ'ըսէ թէ վարչապետին հետ համախորհուրդ՝ կ'ընդունին ստիպողաբար քննել այդ օրինագիծը:

× Ալզասի ներկայացուցիչները իրենց ժողովէն վերջ զեկոյց մը հրատարակեցին ուր բողոքելով տրուած վճիռներուն դէմ, կ'ըսեն թէ Եչ. օր նորէն պիտի հաւաքուին, եթէ իրենց կոչը լսուած չըլլայ:

Վերին Հռենոսի քաղաքապետներու ընկերակցութիւնը ազդ մը փակցուց պատերուն վրայ, հետեւեալ վերնագրով.— «Պիտի չընդունինք»: Ազդը կ'ըսէ թէ «ամբողջ Ալզասը համերաշխ է անիրաւօրէն պատժուած 13 զաւակներուն եւ բռնի զինուորագրուած 130,000 հայրենակիցներուն հետ: Վատօրէն նացիներուն ձեռքը ձգուած եւ զոհուած՝ այն ատենի կառավարութեանց կողմէ, մեր ժողովուրդը անդթօրէն կը տառապի իր զաւակներուն եւ անոնց ընտանիքներուն հետ«:

Բազմաթիւ ընկերակցութիւններ ժողով գումարեցին իրենց զայրոյթը յայտնելու համար: Ընկերակցութիւն մը պատուիրեց սուգի դրօշ պարզել մինչեւ կիրակի: Ուրիշ մը դեղին աստղեր փակցնել տուաւ նման անոնց որոնցմով Գերմանները կը ծանուցանէին մահապարտները՝ գրաւման շրջանին: Երրորդ մը պահանջեց որ երեսփոխանները, քաղաքապետները եւն. հրաժարին եւ ամբողջ նահանգին մէջ աշխատանքը դադրի Գչ. ժամը 10էն 10,15, իբր բողոքի ցոյց: Մէկ խօսքով բոլորն ալ կ'երդնուն պայքարիլ մինչեւ վերջը, փրկելու համար զոհերը եւ Ալզասի պատիւը: Շաբաթ օր եկեղեցիներու կոչնակները ղօղանջեցին ի նշան սուգի: Պահեստի սպաներ ետ կը ղրկեն իրենց շքանշանները, զինուորներ՝ իրենց տետրակները: Ցոյց մը կատարուեցաւ Ալզասի բոլշեւիկ թերթին խմբագրատան դէմ:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 40 զինուորներ, գնդապետ մը եւ տեղակալ մը սպաննուեցան շաբաթ օր, Պախթիարիներու կողմէ լարուած թակարդի մը մէջ իյնալով: Պետական զօրախումբը կազմուած էր 70 զինուորներէ: Ողջ մնացողները գերի բռնուեցան: Ամերիկեան օդանաւ մը մէկ թոն հաց նետեց վերջին շարժէն քանդուած գիւղերու մէջ: Ամերիկեան Կ. Խաչն ալ 10,000 տոլար ղրկեց:

Խ. Միութիւնը Իսրայէլի դէմ

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» փետր. 14ին շատ բուռն գրութիւն մը տպեց Իսրայէլի եւ Սիոնականութեան դէմ:

Յօդուածագիրը Եուրի Եուքով, կ'ըսէ թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը երկար ատենէ ի վեր պարզելի պայքար մը կը ներշնչէ Խ. Միութեան դէմ. պայքար մը որ մասնաւորապէս ահռելի հանգամանք մը ստացաւ, երբ Խ. Միութեան եւ ուրիշ ժողովրդական հանրապետութիւններ վերջ դրին Հրեայ-քաղքենի «ինտերնացիոնալիստ»ներու դաւերուն: Սիոնական աւազակներու կողմէ Թէլ-Ավիվի խորհրդային դեսպանատան դէմ գործուած ոճիրն եւ նողկալի արարքը կը ցուցնէ թէ հրեայ ազգայնական քաղքենիները կ'ուզեն շարունակել իրենց ոճրապարտ ձեռնարկները, հակառակ իրենց բազմաթիւ ձախողանքներուն: Խորհրդային ժողովուրդը անհրաժեշտ դասերը պիտի քաղէ դեսպանատան դէմ կատարուած եղեռնափորձէն: Ան աւելի արթուն պիտի դառնայ եւ ա'լ աւելի ուշադրութեամբ պիտի հետեւի պատերազմի հրձիգներու արարքներուն, անընդհատ պիտի զօրացնէ իր ոյժերը եւ ապահովութեան վարչութիւնները, իր շարքերէն դուրս նետելով ամէն տկարութիւն:

× Իսրայէլի մամուլը դիտել կուտայ թէ Մոսկուա շատոնց վճռած էր խզել իր յարաբերութիւնները եւ թէ դեսպանատան դէպքը պարզ պատրուակ մըն է: «Տրուած որոշման նպատակն է երկաթեայ վարագոյրով մը պաշարել Ռուսիոյ Հրեաները եւ անոնց սիրտէն ջնջել որեւէ զգացում Իսրայէլի հանդէպ, որեւէ յոյս՝ հեռանալու Խ. Միութենէն:

× Ուաշինկթընի Իսրայէլեան դեսպանը կոչ մը ուղղեց Մ. Նահանգներու եւ ազատ աշխարհին, որպէսզի համերաշխութեան ցոյց մը կատարեն ի նպաստ իր երկրին: Այս առթիւ շեշտեց թէ շարժումը հակասեմական է, իսկ Մոսկուայի մեղադրանքը՝ «նախատինք մը մարդկային արժանապատուութեան դէմ»: Դեսպանը ապա պարզելով «կարմիր վարագոյրին ետեւ փակուած 2 ու կէս միլիոն Հրեաներուն ողբերգութիւնը, կրկնեց թէ Իսրայէլի դուռները բաց են անոնց առջեւ: «Ամերիկա եւ միւս ազատ ազգերը պարտք մը ունին այս փոքր պետութեան հանդէպ որուն ապահովութիւնը վտանգուած է»:

× Ցիոն ամերիկացի երեւելիներ նամակ մը ուղղեցին Այզընհաուըրի, խնդրելով որ Մ. Նահանգները եւ ՄԱԿը միջամտեն, վերջ տալու համար Խ. Միութեան հակահրէական պայքարին: Կոչը կ'առաջարկէ որեւէ օգնութիւն չընծայել այն երկրին որ կը մասնակցի հակասեմական պայքարին:

× Թէլ-Ավիվի եղեռնափորձին առթիւ բանտարկուած են 18 հոգի: Զորսը կ'ամբաստանուին թէ ռումբը տեղաւորած են խորհրդային դեսպանատան մէջ: Ուրիշ 12 հոգի արձակուեցան: Շաբաթ օր ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մարդ մը որ կը փորձէր դեսպանատուն մտնել: Վրան գտան ծածկագիր փաստաթուղթեր:

× «Փրաւտա» խմբագրականով մը կ'ըսէ թէ «խումբ մը կատղած շուներ արեան ծարաւի են Թէլ-Ավիվի մէջ»: Յետոյ կը ձաղկէ Սիոնականներուն ապերախտութիւնը, յայտնելով թէ «Խ. Միութիւնն էր որ հիթլերական բնաջնջումէն փրկեց Հրեայ ժողովուրդը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՍՕՍԷ ՄԱՅՐԻԿԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 14 ՓԵՏՐ.— Մեր մեծ հերոսուհի Սօսէ Մայրիկի մահը մեծ ցաւ պատճառեց Սալնոյ Ձորի մեր հայրենակիցներուն ինչպէս եւ հայ ժողովուրդին:

Սօսէ մայրիկը իր 95 տարիներու ընթացքին գրեթէ հանգիստ օր մը չունեցաւ: Ան որպէս արծիւ Նեմրութէն Սիփան եւ Սիփանէն Սասնոյ անառիկ լեռներու կատարները սաւառնեցաւ, իր շատ սիրելի ամուսնոյն ՍԵՐՈԲ ԱՂԲԻՒՐԻ հետ: Անոր հետ էր նաեւ վերջին կռիւին եւ միշտ անբաժան մինչեւ որ օր մըն ալ Տարօնի դաշտն ու դուրանը լսեց անոր մահուան գոյժը, լսեց Աղբիւրին զուլալ ջրի ցամքիլը, հետեւեալ երգով.

Կէլիէկիւզան մանր ռուռ, Անկեար եկաւ ժամռն դուռ, Աստուած քանդիր Աւէի տուն, ինչ դեղ էր տուեր տուն»:

Թէեւ Աւէն գտաւ իր արժանի պատիժը, սակայն ինչ օգուտ, իր տուած դեղը (թոյն) ցամքեցուց այդ անուշ, անբիծ ու անարատ Աղբիւրին զուլալ ջուրը: Այս երկտող գրութիւնը որպէս անթառամ ծաղիկ, Սիփանայ սէգ սարէն, թող զարդարեն քո գերեզմանը, Սօսէ Մայրիկ, հանգիստ քո չարչարուած ոսկորներուդ: ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՕՆ-ՍԱՍՆՈՑ ՁՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ:

ՀԱՅԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրաստանի մէջ բնակող Հայերու վիճակը մեծապէս կը տարբերի Ատրպէջանի Հայերու վիճակէն: Սովետական իշխանութեան հաստատման առաջին իսկ օրէն, վրացի բոլշեւիկները սկսան Հայերու հանդէպ վարել քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակն էր ձուլման կամ դուրս մղումի միջոցով ազատել Վրաստանը, եւ մանաւանդ Թիֆլիսը հայ տարրի ներկայութենէն կամ գոնէ զայն վերածել որեւէ կշիռէ զուրկ արհամարհելի փոքրամասնութեան մը: Այդ քաղաքականութիւնը, որուն սկիզբը դրին վրացի մենշեւիկները (ազգայնական թեքում ունեցողները), շարունակուեցաւ անոնց հաշուեյարդարէն ետքը Բերիայի օրով եւ կը շարունակուի նաեւ այսօր, երբ Վրաստանի Կոմկուսի ղեկավար է կարգուած Աբխազիան վրացացնելու փորձառութեամբ զինուած Ա. Մգելաձէ Աբխազիայի մարզկոմի երէկուան Ա. քարտուղարը: Վրաստանի մէջ Հայերը համախումբ կը բնակին Թիֆլիս, ուր մինչեւ սովետացումը կը կազմէին մեծութիւն միւս ազգութիւններու — մէջն ըլլալով նաեւ Վրացիները — համեմատութեամբ: Մեծ քանակութեամբ Հայեր կան նաեւ Թիֆլիսի գաւառի գիւղերուն (կային քանի մը զուտ հայաբնակ գիւղեր), ինչպէս նաեւ Սղնախի եւ Թելաւ քաղաքներու մէջ: Հայկական քաղաք մըն է Ախալցխան եւ հայկական մեծամասնութիւն կայ հոն, ինչպէս նաեւ Ախալքալակի գաւառին մէջ (համաշխարհային Ա. պատերազմի նախօրեակին ազգաբնակչութեան 75%ը կը կազմէին Հայերը եւ 3%ը Վրացիները): Բաւականաչափ Հայեր կը բնակին Աբխազիա (Սուխումի շրջանին մէջ), Բաթում (Աջարիա), Գորիի շրջանը եւ այլն: Վրաստանի Հայերուն մէկ մեծ մասը կորսնցուցած է իր մայրենի լեզուն եւ ցարական տիրապետութեան շրջանին միայն կրօնի եւ եկեղեցիի միջոցով կը տարբերէր Վրացիներէն եւ կը կապուէր Հայութեան հետ: Կրօնի եւ եկեղեցիի դէմ բոլշեւիկներու կողմէ հանուած հալածանքները ոչնչացուցին վերոյիշեալ Հայերու միակ կապը Հայութեան հետ, եւ անոնք ենթարկուեցան աստիճանական ձուլման՝ Վրացիներուն մէջ: Ատոր մեծապէս նպաստեց նաեւ վրացի բոլշեւիկներուն այն սկզբունքը, որով ուսուցում, համաձայն «դեմոկրատական» մանկավարժութեան պահանջներուն, պէտք է կատարուի դպրոցներուն մէջ այն լեզուով, որով կը խօսին աշակերտները եւ անոնց ծնողները: Այս «դեմոկրատական» սկզբունքի կիրառումով վերջ դրուեցաւ այն ջանքերուն, զորս կը թափէր ցարական տիրապետութեան վերջին շրջանին կովկասահայ մտաւորականութիւնը վրացախօս մատաղ սերունդի մէջ հայ լեզուն տարածելու եւ արմատացնելու ուղղութեամբ՝ հայկական դպրոցներու միջոցով: Վրացախօս Հայութիւնը, ուրեմն, կորուեցաւ վերջնապէս Հայութենէն ու ձուլուեցաւ վրացական ծովուն մէջ:

Ինչ կը վերաբերի այն շրջաններուն եւ քաղաքներուն, ուր իրենց ազգային զգացումները եւ գիտակցութիւնը պահած Հայերը մեծամասնութիւն կը կազմեն (Թիֆլիս, Ախալցխա, Ախալքալակի շրջան), սկիզբները վրացի բոլշեւիկները ստիպուեցան հաշուի առնել անոնց գոյութիւնը, բայց պիտի կրկնենք, Ատրպէջանցիներէն շատ նուազ չափով: Թիֆլիսի մէջ, ուր զանազան «միջացառումներով» անմիջ կրցան շուտով ստեղծել Վրացիներու մեծամասնութիւն, պահուեցան եւ մինչեւ այսօր ալ կը գործեն հայկական կարգ մը կրթական եւ մշակութային հիմնարկութիւններ: Նոյնը նաեւ Ախալքալակի շրջանին մէջ: Բայց, անոնք բոլորը, բաղդատելով ցարական շրջանի նոյն կարգի հիմնարկութիւններու հետ, շատ խեղճուկ վիճակ մը կը ներկայացնեն: Օրինակ, Կովկասահայ հռչակաւոր թատրոնը, որուն կեդրոնն էր Թիֆլիս եւ որուն ներկայացումները տեղի կ'ունենային քաղաքին պորտին վրայ գտնուող Արտիստական Թատրոնին մէջ, քշուած է այսօր քաղաքի յետամնաց թաղերէն մէկը (Հավլաբար), ուր քարշ կու տայ իր ողորմելի գոյութիւնը: Նոյնը պիտի ըսենք նաեւ մշակութային միւս հիմնարկութիւններուն մասին: Կան, անշուշտ, հայկական տարրական եւ երկրորդական դպրոցներ Թիֆլիսի մէջ, կայ հայ վրացական ամբիոն մը Թիֆլիսի համալսարանի 85 ամբիոններու կարգին, կան քանի մը ստորադաս պաշտօնատարներ Թիֆլիսի պետական եւ կուսակցական մեքենային մէջ, բայց ատիկա շատ քիչ է քաղաքի մը մէջ, որուն Հայ բնակիչներու թիւը միայն վերջին տարիները զիջած է Վրացիներու թիւին: Սկզբնական շրջանին, Վրացիները, որոշ չափով հաշուի կ'առնէին Թիֆլիսի հոծ հայութեան պահանջը: Քաղաքին կուսակցական կամ վարչական կեդրոնական մարմնի նախագահութիւնը կը յանձնէին թէեւ Հայութենէն խորթացած, բայց հայկական ծագում ունեցող Հայերու: Այսպէս, օրինակ, Թիֆլիսի քաղաքային կուս. կոմիտէի քարտուղարութիւնը 1934ին կը վարէր Գ. Արութինովը, Թելաւէ (Վրաստան) վրացախօս Հայ մը, որ ներկայիս Հայ կոմկուսի կենտկոմի Ա. քարտուղարն է: Նոյնպիսի ապազգայնացած Հայ մը, ոմն Իշխանով եղած է Թիֆլիսի Քաղսովետի Գործկոմի Նախագահ (քաղաքապետ) եւ մինչեւ այս տարուան ամառը Վրաստանի նախարարներու Խորհուրդի տեղակալներէն մէկն էր: Այդ նոյն պարոնը, նաեւ Վրաստանի Կոմկուսի Բիւրոյի անդամ էր: Ներկայիս, ինչպէս ցոյց կուտան Սեպտեմբերին տեղի ունեցած ժողովներու մասին Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» թերթին մէջ տպագրուած զեկուցումները, այդ ամէնուն վերջ տրուած է: Ոչ մէկ Հայ ընտրուած է երկրի գեր. մարմիններուն՝ Կեդր. կոմ. ի Քարտուղարութեան, Բիւրոյի եւ Կեդր. Կոմիտէի մէջ: Ոչ մէկ Հայ ընտրուած է Վերստուգիչ Յանձնաժողովի մէջ: Իբրեւ 400 հազար Հայերու ներկայացուցիչներ միայն երկու հոգի՝ Սարգիսով եւ Պողոսեան ընտրուեր են Կեդր. Կոմիտէի անդամութեան թեկնածու: Ինչպէս տեսանք վեց Հայեր մաս կը կազմեն Ատրպէջանի Կեդր. Կոմիտէի եւ մէկ հոգի՝ Ամիրխանեան ընտրուեր է նոյնիսկ Կենտկոմի բիւրոյի մէջ:

Հայերը ներկայիս բշուեր են վերջնապէս պետական եւ կուսակց. ասպարէզներէն նաեւ Վրաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող հայաշատ միւս բնակավայրերու, որոնց կարգին Ախալցխա հայկ. քաղաքի, Պաթումի, Սուխումի եւ ինչ որ աներեւակայելի է, Ախալքալակի մէջ:

Ախալքալակը, ինչպէս ըսինք, հայկ. 75% մեծամասնութիւն ունեցող գաւառ մըն էր նախքան յեղափոխութիւն եւ պատերազմը: Լեռնային Ղարաբաղի նման նաեւ Ախալքալակը, հակառակ բնակիչներու մեծամասնութեան ցանկութեան, չդարձաւ Հայաստանի անբաժան մասը, այլ կցուեցաւ Վրաստանի: Բայց Վրացիները, ի տարբերութիւն Ատրպէջանցիներու, ինքնավարութիւն չշնորհեցին այդ հայկ. շրջանին, այլ պարզապէս միացուցին զայն Վրաստանին, ու դարձուցին անոր շրջաններէն մէկը: Բայց մինչեւ վերջին ժամանակները, վրացի համայնավարները պզտիկ զիջում մը կ'ընէին Ախալքալակի Հայութեան: Անոնք այդ շրջանի (ռայոնի) իրական ղեկավար՝ կուս. շրջկոմի քարտուղար կը կարգէին Հայ մը: Այժմ, կը տեղեկանանք «Զ. Վ.»էն, Վրացի ազգայնամոլ համայնավարները թօթուեր են իրենցմէ նաեւ այդ «նախապաշարումը» եւ Ախալքալակի շրջանի ղեկավար ու կառավարիչ նշանակեր են ինչ որ Լուարսաբով մը:

Յաճախ զանազան տեղեկութիւններ կը հասնէին մեզի թէ վրացի համայնավարները Ախալքալակի շրջանին մէջ կը վերաբնակեցնեն Վրացիներ, այնտեղ եւս վրացական մեծամասնութիւն ստեղծելու եւ այդ շրջանը ապագային, իբրեւ Վրաստանի անվիճելի հողամաս, իրենց ձեռքը պահելու նպատակով: Արդեօք յաջողե՞ր են անոնք իրագործել իրենց ծրագրի գոնէ մէկ մասը, — Հայերը դարձնել փոքրամասնութիւն Ախալքալա-թեամբ: Արդեօք Լուարսաբովը իր մականունին «ով» վերջաւորութեամբ ատոր մէկ վկայութի՞ւնն է:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Հայուն Ֆիզիքական Ուժը

Վերջին տարիներս հայ մարզիկները մեծ համբաւ հանեցան ըմբշամարտի մէջ, փայլուն յաղթանակներով (երեք ազգ. ախոյեաններ՝ Ֆրանսա, Թուրքիա եւ Լիբանան): Ուրեմն կ'արժէ քննել թէ հայը ինչ կը ներկայացնէ իբրեւ Ֆիզիքական ուժ:

Մեր պատմութիւնը կը վկայէ թէ հայ ժողովուրդը իր ծագումէն ի վեր միշտ ուժին պաշտամունք ունեցած է: Սկսելով Վահագնէն եւ Տորք Անգեղէն հայ պատմիչները պանծացուցեր են մեր այն թագաւորները եւ իշխանները որոնք փայլած են իրենց արտակարգ ուժով:

Անշուշտ այս տեսակ պատմութիւններ, մանաւանդ երբ դարերուն խորէն կուգան, կը պարունակեն չափազանցութիւններ:

Բայց վերջապէս կան իրողութիւններ որոնք թէեւ տուած են ժողովուրդի երեւակայութեան եւ մեր պատմիչները զանոնք արձանագրած են նոյնութեամբ:

Այս թագաւորներէն մէկն է Տրդատ Ա. որուն արձանը կը գտնուի Լուվրի թանգարանը: Չեմ գիտեր ինչու գրեթէ մէկ տարի առաջ սինեմային մէջ զայն կը ներկայացնէին իբրեւ Պարթեւներու թագաւոր: Տրդատ Ա. իբրեւ հիւր Ներոն կայսեր Հռոմի կրկէսին մէջ ի պատիւ իրեն տրըուած հանդէսի մը ատեն նետի մէկ հարուածով երկու առիւծ կը սպաննէ:

Նոյնքան ուժեղ էր Տրդատ Բ. որուն մասին զանազան պատմութիւններ կը պատմեն Խորենացի, Ագաթանգեղոս եւ Ստեփաննոս Տարօնացի: Մատթէոս Եդեսիացի կը պատմէ թէ Աշոտ թագաւոր իր թշնամիին գլխուն սուրի հարուած մը իջեցնելով մինչեւ ոտքը զայն երկու մասի կը բաժնէ հակառակ իր զրահին: Ըստ նոյն պատմիչին, Արշակունի Վասակ իշխանը միեւնոյն քաջագործութիւնը ըրած է: Սեբէոս կը պատմէ թէ երբ Սմբատ թագաւոր խիտ անտառէ մը կ'անցնէր, ծառի մը ճիւղը իր սրունքին եւ ձիուն փորին վրայ սեղմելով ծառը արմատախիլ կ'ընէ:

Թովմա Արծրունի կը գրէ. «... Կը զարմանամ թէ Արծրունի Գուրգէն իշխանը ի՞նչպէս կրնար դիմանալ այն յոգնութեան, առանց ընկըրկումի, զոր իրեն կը պատճառէին անընդհատ կռիւները: Ըստ Մատթէոս Եդեսիացիի, երբ Ապլեղարիպ Հասանունի իշխանը կը հետապնդէր իր թշնամին, այս վերջինը կը մտնէ քաղաքին դուռնէն ներս եւ կը գոցէ: Հայ իշխանը իր երկաթէ գաւազանին մէկ հարուածովը դուռը կը ծակէ:

Lebeau իր պատմութեան գիրքին մէջ կը գրէ թէ Աշոտ Երկաթ Յոյներուն ցոյց տալու համար իր ուժը, երկաթէ հաստ ձողի մը երկու ծայրերէն բռնելով զայն կը կորցնէ:

Խաչակիրներու պատկանող մատեանի մը մէջ գրուած է թէ Կիլիկիոյ Լեւոն Թագաւորին տղան՝ Ռուբէն իշխանը երբ Բիւզանդիոնի Յովհաննէս Կոմնենոս կայսեր պալատին մէջ իբրեւ սպայ կը ծառայէր, օր մը մարմարէ աւազան մը տաք ջուրով լեցուն, մէկ տեղէն միւսը կը փոխադրէ, մինչդեռ չորս հոգի հազիւ կրնային տեղէն շարժել: Երբ ըստ Յովհաննէս կաթողիկոսի «Հայոց ազնուականները պարթեւահասակ, լայն ուսերով, ուժեղ եւ տոկուն կազմի յատկանիշ էին, հասարակ ժողովուրդն ալ վար չէր մնար: ԺԷ. դարուն Զաքարիա Տիրացուի սա խօսքը այդ կ'ապացուցանէ. «... Գիւղապետը կը հրամայէ Մովսէսին որ երթայ դաշտ եւ խոտին խուրձերը սայլին վրայ բեռցնելով բերէ: Վերադարձին երկու եզներէն մէկուն ոտքը կը կոտրի եւ կենդանին կը փռուի գետինը, Մովսէս եզան տեղը անցնելով սայլը կը տանի երթալիք տեղը ու վերադառնալով եզը ուսերուն վրայ կ'առնէ ու կը տանի միեւնոյն տեղը»:

Անցան դարեր, ոչ թագաւոր մնաց, ոչ իշխան եւ ոչ ալ պատմող ու հասանք մեր օրերը: Դարձեալ Հայը սկսաւ ուշադրութիւն գրաւել ֆիզիքական տեսակէտով: Այս անգամ գիտնականներն են որ հակեցան իր վրայ եւ գիտունի ակնոցով քննեցին: Մարդաբանական տեսակէտով շահեկան տիպար մը կը սեպուի Հայը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Այս առթիւ աչքի զարկաւ նաեւ իր ֆիզիքական ուժը: Չունեցանք մարզիկներ ցուցադրելու համար իրենց ուժը, բայց հռչակաւոր ըմբիշ Սիմոնէն (Սիմոն Փեհլիվան) որուն անունը իմացեր էինք մեր պատանեկութեան օրերուն իբրեւ անպարտելի հսկայ մը:

Այո՛, չունեցանք մարզիկներ, բայց ունէինք Պոլսոյ հայ բեռնակիրները (Մշեցի համալները), որոնց հերակլեան ուժը հիացում կը պատճառէր օտարներուն

Boré կը գրէ. «... Պէտք է զանազանել Հայերուն մէջ լեռնային բնակչութիւնը որուն մէջ կը գտնուին ըմբշական ուժեղ կազմով տիպարներ»:

Chantre, առաջին մարդաբանը որ ուսումնասիրած է Հայը, կը գրէ 1895ին. «... Այն վայրերուն մէջ ուր բնութիւնը ժլատ է, ինչպէս Ղարաբաղի, Զանգեզուրի, Զէյթունի, Խարբերդի, Մուշի եւ Վանի լեռնային շրջաններուն, Հայերը առժամապէս կ'երթային մեծ կեդրոններ ուր կ'աշխատէին իբրեւ որմնադիր, հիւսն եւ բեռնակիր. զանազան վայրերու մէջ հայ մարդոց ուժը առածի կարգ անցած է»:

Neimann կը գրէ 1889ին հայ բեռնակիրներուն մասին.— «... Ուշադրութեան արժանի էին, հակառակ իրենց ծանր աշխատանքին եւ աննշան վարձատրութեան ոչ մէկ յոգնութեան նշան կ'երեւէր անոնց վրայ: Իրենց ուղիղ կեցուածքը, իրենց ըմբշական կազմը եւ հպարտ քալուածքը հիացում կը պատճառէին զբօսաշրջիկներուն: Երբ 1896ի Պոլսոյ ջարդէն ետքը, հայ բեռնակիրներուն տեղը անցան քիւրտ բեռնակիրները, մաքսատան պաշտօնէութիւնը եւ վաճառականները դժգոհ մնացին տեսնելով որ Քիւրտերը չունին Հայերուն ուժը տեղափոխելու համար երկաթէ հսկայ ձողերը եւ սիպերիական փուշի տակառները»:

Իմ կարծիքով «Fort comme un Turc» խօսքը ստեղծուած է հայ բեռնակիրներէն դատելով: Հայը մարդաբանական տեսակէտով օտարներէն զատ ուսումնասիրած են նաեւ Հայաստանի մէջ Մանասեան, իսկ Փարիզի մէջ Խերումեան:

Խերումեան 1943ին գիրք մը հրատարակեց, Les Arméniens (Հրատ. Librairie Orientaliste, 12 Rue Vavin Paris) 300 էջնոց հատոր մը, ուրկէ քաղած եմ տեղեկութիւններուս մեծ մասը:
Մանասեանի 1929ին Հայաստանի մէջ կատարած փորձերուն արդիւնքը եղած է 83% շատ ուժեղ, ու-

ժողովուրդ, [illegible] 10,4% [illegible], 4,6% [illegible] 1,1% հիւանդագին:

Ֆերումեան կ՚ըսէ․— Այս արդիւնքը շատ լաւ է մանաւանդ երբ նկատի ունենանք որ այդ թուականին Հայաստանի մէջ պարենաւորումը դէշ էր»: Մանասեանի քննութեանց արդիւնքը մեզի այն հաւատքը կը ներշնչէ թէ Հայերուն մկանային ուժը միջինէն աւելի բարձր է, քան մը որ կը հաստատէ մեր կատարած փորձերը»:

Ֆերումեան ինքն ալ կատարած է փորձեր հոս Փարիզի մէջ 220 Հայերու վրայ, մանաւոր գործիքի մը վրայ: Միջին գտած է 52 քիլոկրամ աջ ձեռքով, 47,5 ձախ ձեռքով: Հայ գիտնականը կ՚ըսէ թէ այս միջինը չափէն աւելի բարձր է, քանզի տեղացիներուն մէջ ոչ մէկ ընտրութիւն ըրած է եւ անոնց մէջ կային ամէն տարիքէ եւ արհեստէ մարդիկ: Իրենց առողջական վիճակն ալ այնպէս է եղեր ինչպէս ամէն տեղ հասարակ ժողովուրդին մէջ:Եւ որպէսզի Հայուն մկանային ուժին գերազանցութիւնը լաւ հասկցուի, տուած է նաեւ բաղդատական թիւեր ուրիշ 2 ազգերու մասին: Այսպէս, Ամերիկայի ճերմակներուն մէջ կատարուած փորձերուն արդիւնքը եղած է 45 քիլոկրամ աջ ձեռքով, 37 ձախ ձեռքով. սեւամորթները 41,50 եւ 38,60, Հնդիկները 40 եւ 34: Ուրեմն Հայուն մկանային ուժը Ամերիկացի սպիտակամորթի մը մկանային ուժէն 7 քիլոկրամ աւելի է:

Ֆրանսայի մէջ 19 առաջնակարգ մարզիկներու (դպրոցներու մէջ կանոնաւոր մարմնակրթութեան հետեւող) վրայ կատարուած փորձերու արդիւնքը եղած է 54,7 աջ ձեռքով, 51, ձախ: Հետեւապէս Ֆրանսացի առաջնակարգ մարզիկի մը մկանային ուժը Հայ պարզ անհատի մը մկանային ուժէն միայն 2 քիլօ 700 կրամ աւելի է:

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ ներկայ դարուն Հայերը նսեմացուցած չեն իրենց նախնիքներուն համբաւը:

Ձեզի կը մնայ, Հայ մարզիկներ, չքնանալ ձեր շահած դափնիներուն վրայ եւ միշտ յառաջ խաղալ:

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան Պոլսէն վերադառնալով, Մարտ 13ին Նէոի Artistique սրահին մէջ պիտի նուագէ ամբողջական յայտագիր մը bien tempéré— իսկ Մարտ 19ին Salle Chopinի մէջ պիտի տայ իր վերջերս Programme bien temperé en Ré mineureը:

Մարտ 28ին Musique et Radio թերթը (որուն Հոկտ. 15 1952ի թիւին մէջ լոյս տեսած էր Օր. Ղազարոսեանի շահեկան մէկ յօդուածը (« Programmes à tonalités ») առաջին ունկնդրութիւն մը սարքած է ուր ջութակահար Անտոլֆի եւ սրնգահար Քառաժէ պիտի նուագեն Album bien tempérés եւ Օր. Ղազարոսեանի դաշնաւորած շարականները:

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԵՄ — ՕՐՈՒՑ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ :

Գաղութէ գաղութ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հայկ. համայնքը ամբողջովին համախմբուած է Վիեննայի մէջ եւ կը բաղկանայ մօտ 100 անձերէ, ինչպէս կը հաղորդէ ճամբորդ մը: Հայերը ունին իրենց եկեղեցին: Մխիթարեան վանքը ունի մէկ աբբահայր եւ 35 վանականներ եւ նոյնքան մը ուսանողներ: Հիմնուած է 1810ին: Կից յարկանի նոր շէնքերը շինուած են պայտաձեւ ներքնաբակի մը շուրջ 1839ին, 1863ին եւ 1870ին: Վանքը ունի 153 հազարնոց մատենադարան մը, 3000ը օտար լեզուներով, որոնք հայագիտակ. երկեր են: Մատենադարանը ունի 2000 ձեռագիր, որոնց ամէնէն հինն է Բ. դարու Կրգհագիրը (Ագաթանգեղոս), ինչպէս եւ օրինակ մը հայերէն առաջին տպագրուած գիրքէն՝ Ուրբաթագիրքը, որ լոյս տեսած է Վենետիկի մէջ 1513ին: Ճոխ է վանքին հայերէն թերթերու հաւաքածոն: Կազմուած են աւելի քան 2500 հատորներ: Ճոխ է նաեւ հայկ. դրամներու հաւաքածոն որ կը բաղկանայ 2500 կտորներէ: Տիգրան Մեծէն մինչեւ Լուսինեաններ: Թանգարանն Արուեստից բաժինը հարուստ չէ, քանի մը ինքնատիպ գործեր միայն Այվազովսքիէն եւ Մաչոխեանէն:Տպարանը ունի չորս տողաշար եւ ութ տպագրութեան մեծ մեքենաներ: Այս արդիական տպարանը կը տպէ եւրոպական բոլոր լեզուներով: Ութ գերմաներէն թերթեր եւ պարբերաթերթեր լոյս կը տեսնեն: Սանաւոր սրահ մը յատկացուած է խմբագիրներուն: Տպարանը վանքին եկամուտի գլխաւոր աղբիւրն է: Հրաշքով ազատած են այս հարստութիւնը ռմբակոծումներէն եւ թալանէն:

Վ. ՏՈՒՄՈՒՐԻ․— Պէյրութի մէջ մեռած է ընկ. Յարութիւն Տատուրեան (1912-1953), բնիկ Պոզղլեանցի: Զափահաս որբ՝ անդամ էր Հ. Յ. Դ.ի 1929էն ի վեր:

Նիւ Եորքի մէջ մեռած է դերասան Սիմոնով, 77 տարեկան: Պոլսէն գացած էր Ամերիկա:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ Պորկոնճինի Տուքա որ ուրիշ 24 եպիսկոպոսներու հետ ստացաւ նոր տիտղոսը, մեծ հայասէր մը եղած է, ինչպէս կը գրէ Պէյրութի «Մասիս»ը: Ուրբանեան համալսարանին մէջ ծանօթացած է կարտինալ Աղաճանեանին եւ ուրիշ կաթոլիկ հայ կղերականներու: Վատիկանի արտաքին գործերու վարչութեան մէջ աշխատած է ի նպաստ հայկ. դատին: Դիմումներ կատարած է լաւագոյն եւ կարեւոր լուծում մը գտնելու համար, մինչեւ իսկ Լոզանի դաշնագրի նախօրեակին: 1922ին դարձեալ Իզմիրի աղէտին, Պորկոնճինի կը միջամտէ Գապլին մօտ որպէսզի Գաստէլ Կոնտոլֆոյի մէջ ընդունի 400 Հայ որբուհիներ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թերթերէն կ՚իմանանք թէ Վիգէն Սասունի շարունակելով իր թատերական բեմադրիչի գործունէութիւնը նաեւ Պէյրութի մէջ, կազմած է տեղացիներէ եւ Ֆրանսացիներէ բաղկացած թատերախումբ մը «Théatre de Poche» անունով:Առաջին ներկայացումը տուած է Յունուար 21ին հովանաւորութեամբ եւ ի ներկայութեան Ֆրանսական դեսպան Պ. Պուլէի: Խուռն բազմութիւն մը ծափահարած է խումբը: Ներկայացուած թատերգութիւններն են Սպանիացի գրող Լորքայի «Ճտափոքրիկն կինը», Ժան Քոքթոյի «Թօժախային Մեքենայ»էն արար մը եւ Քլոտէլի «Քրիստափոր Գոլոմպոս»էն կենդանի պատկերներ, խմբական արտասանութիւններով: Բեմադրութիւնը զոր կատարած էր Սուրէն Սասունի, նորութիւն մը բերած է Պէյրութի թատերական արուեստին մէջ: Այս առթիւ Ֆրանսական թերթերը գովեստով խօսած են:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

2

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 ՓԵՏՐ․— «Յառաջ»ի Փետր. 3ի թիւին մէջ «Նամակներ Ալժերիայէն» վերնագրին տակ Անչէն Կարօտունի տժգոյն կերպով կը նկարագրէ Ալժերիոյ ազգ. կեանքը, հակադրելով զայն անցեալ շրջանի մը հետ:

Խոստովանելէ ետք թէ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը ժամանակին ոգեւորութիւն է սաեղծած իր շրջաբերականներով եւ երկու անգամ այցելու հովիւ է ղրկած, կը մեղադրէ թէ այժմ մոռցած է զիրենք:

Պ. Անչէն Կարօտունի, որուն անձնապէս ծանօթ ենք, երեւի մոռցած է Ազգ. Վարչութեան կողմէ 13 Յուն. 1949 թուականին իրբեւ սրտցաւ ազգային իրեն ուղղուած նամակը (առ ի չգոյէ ուեւէ Ազգ. Միութեան մը) որով Վարչութիւնս կը տեղեկացնէր թէ՝ Արժ. Տ. Մեսրոպ Քհ. Մարոքի մեր ազգայիններուն փափաքին վրայ հովուական այցելութեան եկած ըլլալով, այդ պատեհութենէն կրնային օգտուիլ նաեւ Ալժերիոյ մեր ազգակիցները: Այդ առթի թելադրած էինք նաեւ թէ կրնան ուղղակի գրել Casablanca Տէր Հօր հասցէին, որպէսզի Ալժերիոյ ճամբով վերադառնայ Մարսէյլ:

Սակայն իր եւ Տէր Հօր միջեւ դժբախտ թիւրիմացութեան մը պատճառաւ Մեսրոպ Քհ. վերադարձած էր Մարսէյլ, իսկ անկէ ի վեր Ալժերիոյ մեր ազգակիցները երբեք չեն պահանջած հոգեւորականի մը այցելութիւնը:

Դժբախտաբար Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս ի վիճակի չէ հոգալու շրջուն հոգեւոր հովիւի մը ճամբորդութեան ծախքերը, բայց ամենայն սիրով պատրաստ է տրամադրել մեր քահանայ հայրերէն ուեւէ մէկը՝ եթէ երբեք Ալժերիոյ մեր ազգակիցները ուզեն ստանձնել իրենց պարտականութիւնները:

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԻՏ. ԱԿԱԴԵՄ.ի արուեստի պատմութեան եւ տեսութեան բաժինը ձեռնարկած է Կոմիտաս վարդապետի ընտիր երկերու հինգ հատորնոց ակադեմական հրատարակութեան: Տպագրութեան համար պատրաստ են Ա. եւ Բ. հատորները: Առաջինին մէջ զետեղուած են մեներգները, իսկ երկրորդին՝ խմբերգները: Այս բաժնին մէջ խնամքով կը պահուին Կոմիտասի ստեղծագործական ժառանգութիւնը:

Ինչպէս գրած ենք արդէն, անցեալ տարի Երեւան փոխադրուեցան Կոմիտաս Վրդ.ի երգերու այն ձեռագիրները որոնք Լիբանանէն ղրկուած էին, Փարիզի Յանձնախումբին կողմէ: Ասոնք պիտի զետեղուին երկերու միւս հատորներուն մէջ: Երգերու բնագիրները կը տպուին հայերէն եւ ռուսերէն:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄԱՆՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գ.— ՈՐԲԵՐԸ

Գիշեր մը ուզելով իրենց այցելել պառկելնուն ետքը՝ առաջնորդուեցայ որբերուն ննջարանը. անմոռանալի ու զարհուրելի պատկեր մը ներկայացաւ աչքիս... Ընդարձակ սրահին մէջ, կարգաւ գետինը փռուած անկողիններու վրայ, կիսամերկ մանկական անդամներու շփոթութիւն մըն էր... տեղը նեղ ըլլալուն՝ տղաքը իրարու կից պառկած էին կարծես. շնչառութենէն եւ ուրիշ այլ եւ այլ արտաշնչումներէ օդը անշնչելի եւ խեղդիչ դարձած էր: Կէս մութին մէջ չեմ գիտեր ինչ մը կը ծածանէր խռովիչ ու մղձաւանջային: Տղոց մարմինները կորսուած անսաւան անկողիններու ոեւութեան հետ, միմիայն անդամներու դիծերը կ՚երեւային աղին անդին: Բազուկներ ու թեւեր... եւ այդ սրահները սրբապղծուած ու խանձտկուած գերեզմաններու պէս տխուր թուեցան ինծի:

Երբեմն մէկը դէշ երազէ մը գրգռուած՝ գլուխը կը բարձրացնէր եւ շուրջը կը նայէր սոսկալով, ու իր մէկ աղաղակէն բոլոր այդ անձեւ, գրեթէ գանգուածային կոյտերը կը խլրտէին ու երբեմն՝ աղին անդին անհանգիստ գլուխներ ալ կը ցցուէին: Առաջին օրերուն պատահեր է որ մէկ տղու մը զառանցանքներէն վրդովուած ու կէս քունի մէջ չհասկնալով թէ ո՞ւր են, ամբողջ սրահի մը տղաքը կանգներ են աղաղակելով, կարծելով թէ ջարդի ժամերու մէջ կը գտնուին:

Հակառակ մտադրած ըլլալուս բոլոր պաղարիւնութիւնս պահելու, այդ գորովանքէ, մայրական խնամքէ ու սէրէ զրկուած մանկական դէզը գիս դղրդեց խորապէս... ուզեցի մեկնիլ ու մեր ներկայութիւնով չխանգարել տղոց քունը... ոմանք կը հառաչէին, ու ամէնքն արթնցած անհանգիստ նայուածքներ կ՚ուղղէին մեզի:

Մեկնելու կը պատրաստուէինք երբ գրեթէ ոտքերուս առաջքը աղջնակ մը տեսայ. երկու պայծառ եւ անթարթ բիբեր ինծի կը նայէին... խարտեաշ մազեր ցրուած էին բարձին վրայ, վըտիտ վիզը, փոխր անդամները այնպիսի հոգեկան եւ ֆիզիքական թշուառութիւն մը կը ներկայացնէին որ չկրցայ ինքզինքս բռնել ու սկսայ լալ. որքան ալ հեծեծանքներս խեղդուած էին, տղաքը լսեցին ու արթնցան: Վայրկեան մը զարմանալի լռութիւն տիրեց, բոլոր շունչերը բռնուած էին... գլուխներ բարձրացան, ու մէկը սկսաւ լալ. այս նշանին վրայ բոլորը մէկէն, հարիւրաւոր տղաքներ, սարսափելի ջղաձգութենէ մը բռնուած, իրենց փոխր ու անզօր անդամները դալարելով, իրենց թշուառ խշտեակներուն վրայ սկսան հեծեծագին աղաղակել ու արտասուել, իրենց կորսնցուցած ծնողքները կանչելով...

Երկար ատեն հարկ եղաւ մեզի որպէսզի կարենայինք զիրենք հանդարտեցնել: Երբ վերջապէս իրենց յոգնած գլուխները հանգչեցուցին բարձին վրայ, զոյգ մը պայծառ աչքերը աղջնակին միշտ ինծի կը նայէին ու մեկնելէ առաջ ուզելով գիտնալ թէ ինչո՞ւ չէր քնացեր՝ երբ իրեն մօտեցայ, երկու թեւերը երկնցուց վիզիս ու երկար ատեն զիս պահեց իր մօտ... Մեկնելէ առաջ կրկին նայեցայ ամենուն վրա. սրահը լուռ եւ խաղաղած էր. ինծի հաւաստեցին նաեւ որ այլեւս հանդարտ կը քնանան մինչեւ առաւօտ: Ինծի թուեցաւ սակայն որ այդ մանուկները առանց դադարի եւ անողոք յամառութեամբ կ՚երազեն իրենց անցուցած սարսափի օրերը եւ թէ մղձաւանջըշարունակաբար կը ծածանի իրենց թխորակ գլուխներուն վերեւ:

Առաջին օրէն խօսած էին ինծի առեւանգուած ութամեայ աղջկան մը վրայ. ու թէեւ զինքը չէին նշանակած ինծի, կը զգայի թէ ան էր... անխուսափելիօրէն ան ըլլալու էր. այդ վշտագին ու ցաւատանջ աչքերուն մէջ այնպիսի անդարմանելի բան մը կար, որ միշտ գիս վատ ու երկչոտ կը դարձնէր եւ կը խուսափէի դիմագրաւելու այդ նորատեսակ տառապանքին յայտնութիւնը:

Ամէն օր երբ որբուկներուն եւ որբուհիներուն շարքը կ՚այցելէի, արդէն իսկ ընտանեցած իրենց իւրաքանչիւրին արհաւրալի պատմութիւններուն, կ՚անցնէի արագ այդ մէկ մանկական դէմքին առջեւէն բնազդաբար զգալով թէ արտակարգ պարագայ մը կայ կապուած այդ փոքրիկ աղջկան պատմութեան մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Եւրոպայի հոգերը

Կարգ մը թերթեր կը գրեն.— Ֆրանսայի վարչապետը յուշագիր մը ղրկած է Լոնտոն, շատ կարեւոր բովանդակութեամբ: Յուշագիրը շարք մը ձեւեր կ'առաջարկէ, որպէսզի Անգլիան աւելի մօտէն կապուի եւրոպեան բանակին:

Յուշագիրը դիտել կու տայ թէ Պ. Տալըսի այցելութենէն երեք ամիս վերջ Եւրոպա ստիպուած է նոր փաստեր տալ Մ. Նահանգներուն՝ եւրոպ-եան բանակի աշխուժացման մասին: Փարիզ կ'ուզէ որ ոչ միայն անգլեւամերիկեան երաշխաւորու-թեան պայմանաժամը 20 տարիէն 50ի բարձրա-նայ, այլ եւ Անգլիա յանձն առնէ բանակ մը պա-հել ցամաքային Եւրոպայի մէջ: Ուրեմն տեսակ մը գինակցութիւն:

× Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին յատուկ յանձնախումբը տեղեկագիր մը հրատարակեց ո-րով կ'առաջարկէ կէս առ կէս կրճատել Եւրոպայի ամերիկեան զօրքը, որպէսզի դաշնակիցները ստանձնեն ռազմական խարիսխներու պահպանու-մը, մինչեւ որ ամերիկեան ուժ հասնի՝ պատե-րազմի մը պարագային: Այս յանձնախումբին ան-դամները անցեալ աշնան ... մը կա-տարած էին Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ, կտրելով 45,000 քիլոմեթր եւ քննելով 60 խա-րիսխներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ գործերը եւ Չինաստանի պաշար-ման խնդիրը քննելու համար, երէկ բացառիկ ժո-ղով մը գումարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, նախա-գահութեամբ Այզընհաուըրի:

ԱԹԷՆՔԻ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ խորհրդակ-ցութիւններ պիտի կատարուին այսօր, երեքշաբ-թի, դաշինք մը կնքելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Անգարայի ժողովը պիտի քննէ զին. խնդիրներ, Աթէնքի ժողովը՝ քաղաքական:

ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲ մը գիծէն դուրս ելաւ Պաւի-Նափոլի ճամբուն վրայ: 23 հոգի մե-ռան, 80 հոգի վիրաւորուեցան:

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւելեան շրջանին ղաղտնի ոստի-կանութեան պետը, Հայնց Հարթնաք, արեւմըտ-եան Գերմանիա փախաւ, իր խորհրդականին հետ:

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ, այր եւ կին Ռո-զէնպէրկ անձկութեամբ կը սպասեն վերջնական վճիռին որ պիտի տրուէր երէկ: Պապն ալ միջամտած է եղեր, ինչպէս կը պնդէ իր նուիրա-կը: Բայց կը կարծուի թէ ուշ մնացած է, քանի որ Այզընհաուըր մերժեց ներում շնորհել:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իթալի-ժանթիյյի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի դասախօսութիւնը՝ այս Չորեքշաբթի ժա-մը 20,30էն 3,30, ծանօթ նոր սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 10
Յոյներու սրահը՝ 5 Rue Bonnefoi.

Կը խօսի՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր:

Ծոխ պիֆէ մատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է:

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE
Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիսիա Կարին

(Ջութակահար)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Մոնթէվէրտէ, Շումէոթ, Ռա-վել, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆալյա, Սայաթ Նո-վա, Սաթեան, Ղազարոսեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 4 Place de la Madeleine, S.V.P. եւ Իշխանյանին 73 Fg. Poissonnière, Paris (9): Գին 200 ֆրանքէն 700 ֆրանք: Հեռաձայն Pro. 64-23:

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի եւն.:

Համազգայինի Ծղաօնը

Փարիզի եկեղեցին ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Այս տարի ալ, Ապրիլեան Համազգային սգա-տօնը պիտի կազմակերպուի նախաձեռնութեամբ երեք յարանուանութեանց:

Տեղը եւ ժամանակը պիտի ծանուցուի յառա-ջիկային:

Վստահ ենք որ Փարիզի եւ շրջակայքի հայ հասարակութիւնը հոծ բազմութեամբ ներկայ պիտի ըլլայ համազգային յարգանքի այս արտա-յայտութեան:

Խնջոյք - պարահանդէս

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայ-րենակ. Միութեան կողմէ, Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15-24, Salle Franco-Belgeի մէջ, Rue Vergniaud 59 Paris, Métro Corvisart.

Կը նախագահէ հայրենակից Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը բանախօսէ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Գեղար-ուեստական բաժին (երգ եւ արտասանութիւն):

Հայկական, ֆրանս. եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբին:

Հանդէս եռեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Քա-ղաքի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Preau des Filles գե-ղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ծոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵ-ԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն:

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւն-ներ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտք 150 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պան-եէօ (Ligne de Sceaux):

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն:

Ծախու է

Ազատ տուն մը (pavillon) Ալֆորվիլի մէջ, 6 սենեակ, կառած 20 ք. մ. որ կրնայ խանութի վե-րածուիլ, պարտէզ 200 ք. մ. հանոցով, երկու նկուղ: Ջուր, կազ, լոյս: Ամէնը շատ լաւ վիճակի մէջ, 33ter Rue Emile Gourg— շատ շահեկան գին (սակարկելի):

Դիմել ուղղակի տիրոջ՝ 6 Bd. Carnot, Alfortville.

ՑՈՒՑԱՏԵՍՔ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահա-րոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը, այս Հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 Rue de Trévise, Métro Cadet, ժամը ճիշդ 21,30ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

1. Զեկոյց Պատգամ. ժողովի, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան, 3. Ընթացիկ հարցեր:

Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

ԳՇ. ժամը 21ին «Թաթուլ» խումբը:

ՖԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւա-քոյթը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Քառտէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ: Նիւթ՝ Քննական տեսու-թիւն հայ գաղթաշխարհին:

Մեքենագործ կ'ուզուի

Օգնական խոհարարուհի մը գիշերօթիկ վար-ժարանի մը համար: Լաւ վճարում: Դիմել Թեր-թիս վարչութեան:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 18 Février Չորեքշաբթի 18 Փետրուար

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6995 Նոր շրջանի թիւ 2406

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 20 ամեակին առթիւ

«Կորսուած սերունդի» մը խոյանքին քսանամեակն է որ կը տօնակատարուի այսօր:

Քսան տարիներու տքնաջան ու հաւատաւոր գործի մը արդիւնքը:

Աշխատանք մը՝ որ տարուած է ամենադժուարին պայմաններու տակ, հեռու այն բոլոր ազդակներէն, որոնք անհրաժեշտ կընկատուին գաղափարականի մը զարգացման:

Հեռու հայրենի հողէն ու ջուրէն, դպրոցէն ու մշակոյթէն:

Սերունդներու միջեւ միշտ ալ տարբերութիւններ եղած են, սակայն Պատմութիւնը երբեք չէ արձանագրած պարագայ մը, ուր հայրն ու որդին, իրենց ճակատագրին ոհ, այնքան ալ տարբերած ըլլան իրարմէ, որքան էր ամերիկահայու սպարագան աւելի քան տարի առաջ:

Հայրը՝ տառապանքի ծնունդ ու բնազդէն մղուած պայքարի մէջ, իսկ որդին՝ ազատ աշխարհի զաւակ, բոլորովին հեռու արցունքէ եւ ցաւէ:

Արդարեւ, «կորսուած սերունդ» մը, մանաւանդ հօր համար, որուն հոգին «վրէժ» կ'աղաղակէր, ու կը բաղձար զաւակի միջոցաւ հասնիլ իր կիսաւարտ գործի ամբողջացման եւ երազներու իրականացման:

Հասաւ 1933 Թուականը:

Ցուսալքման յաջորդեց խանդավառութիւնը: Ամերիկահայութիւնը յուզումով ու զրկաբաց դիմաւորեց անսպասելի երիտասարդական շարժումը որ, յաջորդող քսան տարիներու ընթացքին, մեր ժողովուրդին մօտալուտ զարթօնքին հիմը պիտի դնէր:

«Կորսուած սերունդ» չկա՛յ այլեւս: Կայ այսօր միա՛յն հաւատաւոր երիտասարդութիւն մը, որ վստահ է թէ, —

Իրաւունքներ տրուած են ամենուս: Մարդս իր ծնունդովն իսկ, եւ առանց իր գիտութեան, որոշ իրաւունքներու տէր կը դառնայ: Սակայն, այդ իրաւունքներուն արժանի մնալն ու զանոնք պահելն է էականը:

Թէ մեր ժողովուրդը՝ իր դարաւոր ու հերոսական պատմութեամբ արդէն փաստած է իր արժանիքը:

Թէ՝ կը մնայ այժմ Պատմութեան սյալը սրբագրել: Իսկ այդ կարելի կ'ըլլայ, եթէ ան իսկապէս հաւատայ թէ՝ ի՛նքն է տէրը այդ իրաւունքներուն եւ այդ հաւատքէն բխած ուժով՝ պայքարի մինչեւ արդարութեան իրագործումը:

Եթէ մեր ժողովուրդը կրցաւ անգամ մը հասնիլ իր Մայիս 28ին, չկայ տարակոյս եւ պատճառ մը, որ ան չհասնի հոն անգամ մը եւս:

Ամերիկահայ երիտասարդը կը հաւատայ ու պիտի շարունակէ հաւատալ այս իրողութիւններուն, եւ ան համոզուած է թէ Հայուն համար կեանք չկայ, որքան ատեն որ մութն ու սարսափը կ'իշխեն իր հայրենի հողին վրայ:

Հորիզոնը կապարագոյն է այսօր: Սակայն պատռուածքներ կ'երեւին հոն: Բնութեան օրէնքը կը պահանջէ՝ որ մութին յաջորդէ վարդագոյն արշալոյսը: Եւ կարծես արդէն լսելի է մեր պապենական զանգերու ղօղանջը:

Քսանամեակ մը բոլորած, եւ իր երրորդ տասնամեակի սեմին, խօսքը ուղղելով մասնաւորաբար ամերիկահայ երիտասարդութեան, Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւնը կոչ կ'ընէ, յանուն մեր ազգային աւանդութեանց, յանուն մեր ժողովուրդի արեան զոհաբերութիւններուն, յանուն մեր վերջին դիւցազնական վերածնունդը կերտող Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան, որուն արժանաւոր յաջորդները կոչուած ենք ըլլալու.—

Հաւատարի՛մ մնալ մեր գաղափարականին,

Կենդանի՛ պահել մեր պայքարի ոգին,

Ասպարէ՛զ կարդալ բոլոր նենգ ուժերուն, որոնք կը սպառնան մե՛ր եւ ամբողջ մարդկութեան ապագային:

Տէ՛ր կանգնիլ մեր ազգային իրաւունքներուն,

Պատրաստուի՛լ՝ պարտադրելու համար մեր արդար իրաւունքներու վերահաստատումը,

Եւ հաւատա՛լ որ ապագան մերն է:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դաշտեր Դաշինքներ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՋԵՂԵԱԼ ՀԱՄԱՐԵԼ ԶԱՆՈՆՔ

Մ. Նահանգներու Նախագահը եւ իր խորհրդականները բանաձեւ մը կը մշակեն, չեղեալ նկատելու համար Ռուզվելթի եւ Թրումընի կողմէ կնքուած գաղտնի դաշնագիրները: Այս բանաձեւը խորհրդարանին պիտի յանձնուի մօտերս եւ կարծողներ կան թէ պիտի ընդունուի:

Ինչպէս կը յիշուի, Այզընհաուըր իր առաջին պատգամագրով կ'ըսէր թէ պիտի խնդրէ խորհրդարանէն ջնջել որեւէ գաղտնի համաձայնութիւն որ գերութեան կը մատնէ ազատ ժողովուրդներ: Այս ակնարկը յատկապէս ուղղուած էր Եալթայի դաշինքին դէմ: Իրազեկներու կարծիքով, պիտի խնդրուի ջնջել ոչ թէ ամբողջ համաձայնութիւններ, այլ միայն այն հատուածները որոնցմով Մ. Նահանգները համամիտ կ'երեւան ազատ ժողովուրդներու ստրկացման:

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Իտըն ըսաւ թէ պիտի մերժեն չեղեալ նկատել Եալթայի դաշինքը: Այս տեսակէտը յայտնած են նաեւ Պ. Ֆ. Տալըսի, երբ Լոնտոն կը գտնուէր: «Անգլիա չի կրնար ընդունիլ միակողմանի դրժում պատերազմի ատեն կնքուած դաշինքներու»: Ասկէ զատ կը վախնան որ եթէ Մ. Նահանգները չեղեալ նկատեն կարգ մը համաձայնութիւններ, Խ. Խ. Միութիւնն ալ կրնայ դրժել ուրիշ համաձայնութիւններ արեւմտեան պետութեանց հետ, օրինակ՝ չճանչնալ անոնց Պերլին մնալու իրաւունքը:

Անգլիա դեռ տեղեկութիւն չունի թէ Մ. Նահանգները ո՛ր գաղտնի դաշինքները կ'ուզեն դրժել: Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութիւնները գաղտնի չէին ատեն մը:

Լոնտոնի կարծիքով Մ. Նահանգները չեն կրնար չեղեալ նկատել Եալթայի դաշինքին կարգ մը կէտերը, օրինակ՝ Հարաւ. Սախալինը եւ Քուրիլեան կղզիները Ռուսիոյ յանձնելու պայմանը, քանի որ Ճափոն հրաժարած է իր պահանջէն, հաշտութեան դաշնագրով:

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ընդդիմադիրները նորէն պնդեցին որ դահլիճը ճնշում բանեցնէ Մ. Նահանգներուն վրայ, որպէսզի ետ կենան Չինաստանը պաշարելու ծրագրէն: Պ. Իտըն կրկնեց թէ աշալ կը նկատեն պաշարումի ծրագիրը եւ թէ չեն փոխած իրենց միտքը: Ինք վստահ է որ Մ. Նահանգները Անգլիոյ կարծիքը պիտի առնեն, որեւէ հիմնական ձեռնարկի ատեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ վարչապետը յանկարծ Նիս գնաց եւ 80 վայրկեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պոտուէն Թագաւորին հետ: Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին այս անակնկալ այցելութեան: Ատենէ մը ի վեր պայքար կը մղուի Թագաւորին դէմ որուն վրայ մեծ ազդեցութիւն կը գործէ խորթ մայրը, իշխանուհի Ռեթա:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ մեռաւ Լէոն Մեզլիս, անդամ Կեդր. Կոմիտէի, հին պոլշեւիկ որ շատ կարեւոր պաշտօններ վարած է: 1938ին Ծայր. Արեւելք ղրկուեցաւ իբրեւ լիազօր եւ ահագին զըտումներ կատարեց: Իր թելադրութեամբ էր որ ձերբակալուեցաւ մարեշալ Պլուխեր: 1941ին նշանակուեցաւ քաղաք. լիազօր կարմիր բանակի, յետոյ փոխ-նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւն.: Հրեայ էր եւ վերջերս քաշուած կ'ապրէր?

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նոր օրէնքը ամբողջովին պետութեան հակակշռին կ'ենթարկէ հռոմական եկեղեցին, սկսելով Փետր. 16էն: Ամէնէն արմատական օրէնքն է այս, իբրեւ թագ պսակը վերջին հալածանքներուն: Բոլոր անուանումները, արձակումները եւ պաշտօնի փոփոխութիւններու պէտք կառարուին պետութեան հաւանութեամբ: Թեմակալ եպիսկոպոսներուն անուանումը պիտի վաւերացնէ կեդրոնը: Բոլոր կղերական պաշտօնեաները հաւատարմութեան երդում պիտի կատարեն, եւն.:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ երկարաձգում խնդրեց երեսփոխան մը, մինչեւ Մարտ 15 բոլոր հարկատուներուն, մինչեւ Ապրիլ 15 առեւտրականներու համար:

Ալզասցիներու խնդիրը Ազգային Ժողովին մէջ

Երէկ լայնօրէն պարզած էինք Ալզասի ժողովուրդին ցասումը, իբրեւ հետեւանք Օրատուրի ջարդին առթիւ տրուած վճիռներու:

Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, 40 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսքան ծանրակշիռ վէճ մը կը ծագի Ալզասի եւ մայր հայրենիքին միջեւ: Կարգ մը վարչութիւններ գործադուլ սարքեցին, ուրիշներ սուգի դրօշ պարզեցին: Ինքնավարութեան խորհրդանշաններ ալ երեւցան շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Մինչ այս ցոյցերը կը սարքուէին, պատուիրակութիւն մը եկաւ Փարիզ, Նախագահին, վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան Նախարարին յայտնելու համար ժողովուրդին բողոքը: Ալզաս ընդհ. ներում կը պահանջէ պատժուած զինուորներուն համար, գիտել տալով թէ Գերմանները բռնի զինուորագրած էին զանոնք:

Երէկ Ազգ. Ժողովը պիտի քննէր այս խնդիրը նկատելով որ գործադիր իշխանութիւնը չի կրնար միջամտել դատական գործերու, լաւագոյն ձեւը կը սեպեն ընդհ. ներում առաջարկել: Ազգ. Ժողովը մեծ մասով համաձայն է այս ձեւին, նկատի առնելով որ Ալզաս լուծի տակ տակ էր 1940ին:

× Զօր. տը Կօլ ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա չպահանջեց իրեն յանձնել Օրատուրի ջարդին բուն պատասխանատուները, գերման զօրապետները: Իր կարծիքով «ազգ. միութեան համար դառն վէրք մը» կը կազմեն տրուած պատիժները:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ալ կարգ մը զին. ընկերակցութիւններ պահանջեցին բողոքի ժողովներ գումարել Օրատուրի մօէջ տրուած պատիժներուն դէմ...

× Հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ Ալզասի մէջ: Սեւ շղարշ մը ձգուած է Սթրազպուրկի մէջ, մեռելներու յիշատակարանին վրայ եւ պիտի մնայ, մինչեւ որ բանտէն արձակուին պատժուած Ալզասցիները: Երիտասարդ մը պատռեց շղարշը, գիտել տալով թէ Ալզասը սգաւոր չէ:

«ՊՈՄՈԼ» փոշիէն թունաւորուած են 421, մեռած՝ 82 երեխաներ: Շարք մը դատեր բացուած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ կրակ բացին երկու ռուսական սաւառնակներու վրայ, հիւս. Ճափոնի վերեւ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մեծ պանդոկներէն մէկուն տնօրէնը ձերբակալուեցաւ իբրեւ մեղսակից լրտեսներու միջազգային խմբակի մը: — Սուէզի մասին նախակցութիւնները պիտի սկսին այս շաբթու: Կը կարծուի թէ քանի մը անգլ. զօրամասեր պիտի քաշուին:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը կոչ մը ուղղել Խ. Միութեան, որպէսզի թոյլ տայ Հրեաներուն որ Իսրայէլ գաղթեն: Յետոյ հերքեց այն մեղադրանքը թէ Իսրայէլի ոստիկանութիւնը մեղսակից է վերջին եղեռնափորձին, եւ ցաւ յայտնեց յարաբերութեանց խզումին համար: — Արաբական Դաշնակցութիւնը կը թելադրէ իր անդամներուն օգտուիլ յարաբերութեանց խզումէն եւ արթնութեամբ հետեւիլ դէպքերուն:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻՆ վտանգները պարզելով, Մ. Նահանգներու քաղաք. պաշտ. վարչութիւնը կ'ըսէ.— Խ. Միութիւնը կրնայ զարնել ամերիկեան 89 գլխաւոր քաղաքներ 400 օդանաւերով եւ 11,000,000 մարդու կորուստ պատճառել մէկ օրուան մէջ: Հիւլէական ռումբ մը կրնայ զարնել 110,000 հոգի, որոնց 55,000ը սպանել կամ ծանր վիրաւոր:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Լիոնի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 10

Ցոյներու սրահը՝ 5 Rue Bonnefoi.

Կը խօսի՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է:

Վալանսի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Խօսք՝ օրուան տօնին առթիւ: Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ժամանց, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ
Իր «բարի գործերով»

ՊԷՅՐՈՒԹ, 10 ՓԵՏՐ. («ՅԱՌԱՋ») — Դպրոցական շէնքերու կառուցման հարցին մէջ, Բարեգործականը կարգ մը տգեղ երեւոյթներու առջեւ դրաւ մեզ:

Նախ, սա 100ին 15 միջնորդչէքի պարագան:

Տեսնուած բան չէ, որ կարօտ մէկու մը համար, դանէ դուռ պտտիս, հանգանակութիւն մը ընես եւ գումարը հաւաքելէ վերջ վար դնես 100ին սա չափը եւ ըսես — «Այս ալ իմ իրաւունքս»:

Իսկ ինչո՞ւ այս վերաբերումը, այս պարագային: — Օգնելու համար ամերիկահայ գաղութի որոշ մէկ հաստատուածի կրթական պահանջներուն:

Ոչ մէկ խիղճ կը հանդուրժէ, որ ունեւոր մը ուրիշին դրամով բարեսիրութիւն ընէ, առանց այդ ուրիշին հաճութիւնը ստանալու. — Բարեգործական կ'ընէ:

Միլիոններ ունի ու դարձեալ աչքը աղքատաց գանձանակին վրայ է:

Մինչդեռ, եթէ ամերիկահայ այդ հաստատութիւնն ալ ունի իր կրթական պահանջները, Բարեգործականը, առանց այս մասնաւոր հանգանակութեան գումարին ձեռք զարնելու, կրնայ, իր սեփական միջոցներով գոհացնել զանոնք լիովին: Առանց բան մը կորսնցնելու: Առանց նոյնիսկ զգալու, թէ բան մը կը պակսի իր անհուն հարստութենէն:

Եւ ուրիշ տգեղ երեւոյթ մը:

Բարեգործականի լիազօր ներկայացուցիչը, Օր. Էլլա Գարակէօզեան, անցեալ Մարտին, Պէյրութ եկած ատեն, Բաղ. Ժողովի յատուկ մէկ նիստին մէջ ի պաշտօնէ յայտարարեց, թէ Հայ Բողոքական Համայնքին յանձնած է արդէն 30,000 տոլար, իր դպրոցական շէնքերու նորոգութեան համար: Յանձնուած է նաեւ Հայ Կաթողիկէ համայնքին 5000 տոլար, միեւնոյն նպատակով:

Արդ, այս պաշտօնական յայտարարութենէն վեց ամիս ետքը, Բարեգործականի կեդրոնը, կաթող. տեղապահին եւ Լիբանանի Թեմակալ առաջնորդին ուղղած Հոկտ. 7 թուակիր նամակով սուտ կը հանէ օրիորդին յայտարարութիւնը, թէ այդպիսի բան չէ եղած: Այդ նամակին մէջ ըսուած է բառացի — «Սխալ է թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան մաս կազմող ուրիշ համայնքներ — Հայ Բողոքական եւ Կաթոլիկ — միանուագ պիտի ստանան իրենց յատկացուած գումարները եւ պիտի գործածեն ազատօրէն: Ո՛չ, կ'ըսենք, թէ նպաստի այդ բաժինները պիտի գանձուին Բարեգործականի վերահսկողութեան ներքեւ»:

Օր. Է. Գարակէօզեանի աշխատասիրութեան վրայ կասկածելու ոչ մէկ պատճառ ունինք: Ամէն պատճառ ունինք սակայն հաւատալու, թէ շինծու է Բարեգործականի կեդրոնին հերքումը, որ կը հակասէ օրիորդի յայտարարութեան եւ որ կարկռանքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ մեր վրայ: Այն ալ՝ վեց ամիս ետքը, ազգային իշխանութեանց մասնանշած անվստահութեան հարցը ջրելու նպատակով:

Երրորդ տգեղ երեւոյթ մըն ալ: — Ազգ. վարժարաններու անունով հանգանակուած գումարէն իւրացնել 30,000 տոլար, սեփական նախակրթարան մը բանալու համար Պէյրութի մէջ:

Այստեղ ալ դիտել կուտամ այն, ինչ որ ըսի 100ին 15 միջնորդչէքի առնչութեամբ: — Եթէ սեփական նախակրթարանի շէնք շինելու պահանջք կայ, Բարեգործականը իրաւունք չունի աղքատաց գանձէն վերցնելու տոոր դրամը: Վարժարան բանալէ առաջ թող բանայ իր դրամարկղը եւ ծախսէ ուզածին չափ, ուզածին պէս:

Մնաց որ հոս ալ, նպատակը շահական մրցակցութիւն է, ազգային վարժարաններէն աշակերտ որսալու համար: Պէյրութը, այսօր, ոչ մէկ նոր վարժարանի պէտք ունի, պարզ այն պատճառով, որ փողոցները թափառող հայ մանուկներ չկան: Բոլորն ալ գէշ աղէկ դպրոց մը կը յաճախեն, դաստիարակուելու համար:

Ուրիշ տգեղ երեւոյթ մըն ալ Բարեգործականի ինքնագլուխ ընթացքութիւնը շինելու համար դպրոցական նոր շէնք մը Տորու-Ամանոս կոչուած թաղի մը մէջ, ուր, հայ բնակիչներու համրանքը 25-30 տունէ անդին չանցնիր: Ազգ. իշխանութիւնը քանիցս թելադրեց նկատի ունենալ այդ շէնքը բուն Ամանոս թաղին համար, ուր Հայոց թիւը հազար տունէն աւելի է եւ զգալի է նաեւ դպրոցական նոր շէնքի մը պահանջը: Բարեգործականը, սակայն, ո՛չ բառ, կեցաւ եւ բանի մը շաբաթ առաջ ալ հաղորդեց Առաջնորդարանին, թէ ձեռնարկած է հող գնելու Տորու-Ամանոսի մէջ: Կը խնդրուի հետեւաբար ներկայացուցիչներ ղրկել ճշդելու համար գնուելիք հողին վայրն ու տարածութիւնը: Առաջնորդարանը ընթացք չտուաւ կամակոր Բարեգործականի այս հրաւէրին:

Այս դպրոցը պիտի կառուցուի ամերիկահայ Աճրամեան եղբարց 10,000 տոլարի միանուագ նուէրով եւ պիտի դառնայ Բարեգործականի սեփականութիւնը: Դպրոցավարութեան իրաւունքը, սակայն, վեհանձնօրէ՜ն կը շնորհուի ազգ. իշխանութեան:

Շէնքի կառուցումէն եւ դպրոցի բացումէն վերջ միայն Աճրամեան եղբայրները պիտի իմանան թէ ապարդիւն եղած է իրենց առատաձեռնութիւնը:

Այս բոլոր տգեղութիւնները դառնութեամբ մատնանշուած են Բարեգործականին Լիբանանի ազգ. իշխանութեանց կողմէ: Իսկ Բարեգործականը համարձակութի՜ւնը ունի դեռ իր Հոկտ. 7 թուակիր պաշտօնագրով գրելու թէ «դպրոցներու շինութեան հարցին շուրջ յարուցուած առարկութիւնները չափազա՛նց ճնշիչ տպաւորութիւն մը թողին մեր ժողովին վրայ, մինչդեռ շա՛տ բնականօրէն կ'ակնկալուէր, որ գաղութին կրթ. գործին մեր բերած խոշոր աջակցութիւնը ընդունուէր գնահատանքով, խնդութեամբ եւ գոհունակութեան զգացումներով»...

Բաւական չէ՞ այս «ճնշիչ» արտայայտութիւնը: Լա՛ւ, իմացէք շարունակութիւնն ալ — «Տեղւոյն ազգ. իշխանութիւնը, մեզի համար անիմանալի տրամաբանութեամբ մը, սկզբունքի եւ իրաւունքի հարցեր կը դնէ մէջտեղ, որոնք մեր ձեռնարկին հետ ոչ մէկ կապ ունին»...

Մարդիկ գիտակցութեան անգամ չեն հանդուրժեր: Եւ քիթ բերան կը թթուեցնեն, մինչեւ անգամ կը հեգնեն ազգ. իշխանութեանց տրամաբանութիւնը, պարզ այն պատճառով, որ եղած են հիմնական սկզբունքի մը հետ կապուած այդ օրինական դիտողութիւնները:

Ահա Բարեգործականը իր բարի՜ գործերով:

Ահա կազմակերպութիւն մը, որուն համար աւելի չունին սկզբունք եւ իրաւունք, ազգ. գերիշխանութիւնն ու գաղութի մը արժանապատուութիւնը:

Ու տակաւին պէտք պիտի ըլլայ ըսել, թէ Բարեգործականը այս խաղերը կը բեմադրէ՝ Դաշնակցութեան հանդէպ իր ունեցած հնաւանդ թշնամութեան պատճառով: Կը բեմադրէ որովհետեւ Լիբանանի ազգ. իշխանութիւնները մեծամասնութեամբ կը բաղկանան դաշնակցականներէ եւ Դաշնակցութեան համակիրներէն:

Հիմնական աշխատութիւններէն մէկը — թերեւս ամէնէն հիմնականը — այս ըլլալով, շատ ալ պէտք չէ զարմանալ Բարեգործականի խաղերուն համար:

Բարեգործականն ալ սակայն թող իր կարգին չզարմանայ, երբ Դաշնակցութեան անվերապահ համակիրները շահած 80 հազարնոց գաղութի մը ներկայացուցչական մարմիններն ու անձերը կը առթիւ.
ցուէ իր դիմացը, այս գրգռիչ գայթակղութեան

Ու թող գիտնայ, որ այս գաղութը իր իրաւունքները վաճառքի չի հաներ, եթէ նոյնիսկ ոսկիով ծեփուին շինուելիք դպրոցական շէնքերուն պատերը:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Հոլանտայի ջրհեղեղին հետեւանքները

Վերջին ողողումներէն ետք, որոնց հետեւանքով ահագին տարածութիւններ թաղուեցան Հիւս. Ծովու ջուրերուն տակ, երեսուն հազար հոլանտացի հողագործներ մտահոգութեամբ կը հարցնեն թէ որքա՞ն ատենէն պիտի կրնան աշխատել հողը՝ աղէն:

Հեռանկարը երբեք յուսատու չէ: Որքան երկար մնայ աղի ջուրը Զելանտայի հարուստ հողին վրայ, այնքան երկար պիտի տեւէ Հոլանտայի հողին արդիւնաբերութեան վերահաստատումը: Աղի ջուրի ողողում մըն էր որ տեղի ունեցաւ, ինչ որ թերեւս երեք չորս տարուան համար փճացուց հողին արդիւնաբերութիւնը:

Այս աղէտեալ շրջանը որ Հոլանտայի ամբողջ երկրագործական բերքին 25 %ը կ'արտադրէր կորսուած է 1953ին համար: Եթէ աղի ջուրը մնայ Ապրիլէն վերջն ալ, այն ատեն մինչեւ իսկ 1954ը պիտի ունենայ 60 առ հարիւր բերք: Երբ 1949ին Հոլանտա վերջացուց թումբերու վերաշինութիւնը եւ զանց Վալքիրեան կղզիներու աղի ջուրը, պէտք եղաւ սպասել չորս տարի հողին արդիւնաբերութիւնը վերահաստատելու համար:

Անհամար են Զելանտայի կղզիներուն մէջ փլած թումբերը: Այս հողերը կտոր կտոր ծովէն կ'առնուէին 400 տարիէ ի վեր, եւ միայն ներկայ թուականներուն է որ դուրսի մեծ թումբերը եւ ծովային պատերը վերջացան: Կղզիները ծովէն ցած են եւ կը տեւեն շուրջի թումբերուն շնորհիւ:

Ներքին թումբերը լքուած էին այլեւս, որովհետեւ որեւէ բանի չէին ծառայեր: Անցեալ շաբթուան աղէտը արտաքին թումբի խորտակում մը չէր, այլ հին ներքին թումբերն էին որ սրբուեցան եւ մէկը միւսին ետեւէ: Ծովու աղի ջուրը մաքրելու համար, ներքին պաշտպանողական պատերը պէտք է վերաշինուին եւ ջուրը դուրս քշուի:

Սակայն թումբերը վերաշինելու համար Հոլանտա պէտք է որ քար ունենայ եւ ստիպուած է ժայռեր ներածել Գերմանիայէն եւ Պելճիքայէն: Այս ժայռերը պէտք է նախ խորտակուին եւ ապա շուրջը հող լեցուի: Իւրաքանչիւր թումբի գագաթ մօտ տասը մեթր լայնութիւն ունի: 400 հազար փճացած հեկտարի մէջ թումբերուն ճեղքերը 10էն մինչեւ 300 եարտայի կը հասնին:

Շատ աշխատանք կայ: Արդէն Հոլանտայի մէջ անգործ կը փնտռուի, եւ հողագործները որոնց հողերը ողողուած են, թումբերուն վրայ կ'երթան աշխատելու: Թէեւ վերանորոգումը սկսած է, սակայն օդը այնքան գէշ է որ աշխատանքները կը դժուարանան: Յետոյ, կը փախցուի զարնան հերկերէն:

Ամէնավերջին տեղեկագրի մը համաձայն, 55 հազար հեկտար մակերես աղի ջուրի տակ են, 140 հազար հեկտար աղի հող: Մինչեւ աշուն ջուրի տակ հողը կրնայ արօտատեղի դառնալ, սակայն հունձքի համար 360 հազարը կորսուած է 1953ի համար եւ հաւանական է որ պակաս արտադրէ նաեւ 1954ին:

Ցարդ կարելի չէ եղած հաշուել արջաւի կորուստը, ինչպէս եւ գետնախնձորի եւ ճակնդեղի [illegible]սար: Անցեալին մէջ այս հողը կ'արտադրէր 28 %ը Հոլանտայի գարիին, 19 %ը ցորենին, 30 % վուշին, 32 % սոխին, 28 %ը ճակնդեղին, 5 %ը գետնախնձորին: Ճակնդեղի կորուստին հետեւանքով Հոլանտա ստիպուած է շաքար ներածել այս տարի:

Զելանտայի հողագործները ամբողջ Հոլանտայի ամէնէն յաջողակներն էին, միեւնոյն ատեն խնայող եւ պահպանողական: Անցեալ տարի այս հողէն ստացան 250 կիլտըր, հեկտար գլուխ (60 տոլար), ամէն ծախքը հանելէ ետք: Միջին հաշուով ագարակ մը ինը հեկտար է, որով հողագործ մը կը ստանար 540 տոլար: Հոլանտայի մէջ ոչ-մասնագէտի մը միջին թոշակը 120 կիլտըր է: Վեց հազար «մեծ ագարակատէրներ» կան Զելանտայի մէջ, միջին հաշուով 40 հեկտար հողով որոնք կը պատկանին 2400 տոլար եկամուտ ունեցողներու դասակարգին:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ — Քիչ է գրուած այս գաղութի մասին որ եռուն կեանք մը ունէր երբեմն:

Գաղութը սկսած է կազմակերպուիլ 1922էն, Իզմիրի աղէտէն վերջ: Առաջին եկողները եղած են հողագործներ եւ որմնադիրներ:

Տարիներու ընթացքին Հայերու թիւը շատնալով կազմուած են զանազան միութիւններ, քաղաքական, բարեսիրական, մարզական եւն.: Բարերար Տ. Ջամքերթէն շինած է Մադլէնի եկեղեցին: Գետնայարկ սրահը վերածուած է մանկապարտէզի: Ատեն մը աւելի քան 50 մանուկներ կը սորվէին մայրենի լեզուն: Եկեղեցին ունի հոգաբարձութիւն մը որ կը փոխուի ամէն չորս տարին եւ կը մատակարարէ դպրոցը, եկեղեցին եւ աղքատախնամը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, եւ ուրիշ հոսանքներ եւ միութիւններ իրենց հանդէսներով, բանախօսութիւններով, ներկայացումներով, երգահանդէսներով եւ խնջոյք-պարահանդէսներով նպաստած են հայապահպանման գործին:

Այս բոլորը սակայն կը պատկանին անցեալին: Իսկ այսօրուան պատկերը...

Գաղութին մօտաւոր թիւն է հազար յիսուն հոգի. մեծ մասով պառաւած եւ դերձակ: Քիչ շատ շարժում կը ստեղծեն Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը եւ Հայ Մարզ. Միութիւնը: Մեզի ծանօթ հայաշատ կեդրոններէն ամէնէն անկազմակերպ եւ անտարբեր գաղութը Նիսի շրջանն է: Դպրոցը ձգուած է իր բախտին: Աշակերտներու թիւը 15ը չանցնիր: Տեղը հեռու է եւ բացի Մադլէն բնակիչներէն, ուրիշներ չեն կրնար իրենց զաւակները դպրոց ղրկել:

Նիսի հոգաբարձութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը բանակցէր եկեղեցւոյ յարակից հողէն մաս մը գնել, քահանայի բնակարան մը շինելու համար: Հանգանակութիւնը չէ վերջացած տակաւին: Արդէն գոյացած է կէս միլիոն: Պ. Ս. Գայսերլեան տուած է երկու հարիւր հազար, Պ. Մ. Ճիլէրճեան յիսուն հազար, եւն.: Նաեւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, խոստացած է մէկուկէս միլիոն Ֆր. նուիրել տան շինութեան: Թէ հոգաբարձութիւնը եւ թէ ժողովուրդը գոհ են հանգանակութեան արդիւնքէն: Այս առթիւ բանք որ

ճարտարապետ Պ. Հաճեան եւ շատ մը արհեստաւորներ եւ բանուորներ ձրի կ'աշխատին, ինչպէս նաեւ Պ. Սուրէն Գարախանեանը, քանի որ շէնքը ազգ. սեփականութիւն պիտի ըլլայ:

Անցեալ շաբթուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Գէորգ Չաւուշ» խումբը հրաւիրած էր Մարսէյլի, այս անգամ ալ Պոմոնի «Քրիստափոր» թատերախումբը: Ներկայացուեցաւ «Ամերիկահայ փեսացուն», որ յաջող անցաւ: Այս առթիւ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Սերժը, պարզելով մեր կուսակցութեան դերը հայապահպանման համար: Կը մտածէ կրկին հրաւիրել Ս. Լուի «Սիամանթօ» թատերախումբը եւ «Չար Ոգին» ներկայացնել, ինչպէս եւ կազմակերպել Վարդանանցի դատավարութիւնը: Երկու կողմերը պիտի պաշտպանեն Բ. Գալֆէզեան եւ Կ. Փալատեան: Նախորդ ներկայացման յաջողութեան նպաստեցին ընկ. Խոսրովեան եւ Ալեքսանեան:

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼՊԱՐԷԼ (Մարսէյլ) 6 Փետր.— Շատ ուշ մնացի, բայց կ'արժէ արձանագրել:

Անցեալ տարուան Յուլիս 14ի դաշտահանդէսէն վերջ, դպրոցին հոգաբարձութիւնը սարքեց ամանորի հանդէս մը, Յունուար 25ին: Անշուշտ աւելի մեծ բազմութիւն մը կը սպասուէր, քանի որ այս թաղը ունի 96 ընտանիք Փոմով եւ Սէն Մարսէլով: Կը նախագահէր Բարգէն քահանայ Ասլանեան, որ իր բացման խօսքին մէջ, ակնարկ մը նետելով հայկ. մշակոյթին վրայ, թելադրեց հայերէն խօսիլ մանուկներուն հետ:

Դպրոցի 22 աշակերտները արտասանեցին եւ երգեցին: Յետոյ ներկայացուցին փոքր խաղ մը «Ընտանեկան դաստիարակութիւն»: Տեսանք նաեւ շատ գեղեցիկ պատկեր մը «Նանիկին իլիկը», երգախառն պար, խումբ մը Արենուշներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Մարի Աչճեանի: Ամէն մէկը իլիկ մը ունէր: Օրիորդը իր ձեռքերով հագուած էր Թաղին աղջիկները: Ո՞ւր են մեր տղաքը, ինչո՞ւ օրինակ չեն առներ իրենց քոյրերէն:

Հոգաբարձութեան ատենապետ Ա. Աչճեան պարզեց 1952ի գործունէութեան պատկերը: Գանգատեցաւ թէ շատեր չեն գար ընդհ. ժողովի եւ չեն հետաքրքրուիր կատարուած աշխատանքներով: Ըսաւ թէ տարեկան ելեւմուտքը ապահովուած է, մինչեւ հիմա բաց չեն ունեցած:

Գեղեցիկ ժամացոյց մը աճուրդի դրուելով, գոյացաւ 26.000 ֆրք.: Այս առթիւ Պ. Ե. Գասպօհանեան նուիրած էր երեք հազար ֆրք. իր կողակիցին մահուան առթիւ, ընկ. Աչճեան եւս 1000 ֆր.ով բացման մասնակցեցաւ, ինչպէս նաեւ Փրանսացի բարեկամ մը: Պէտք է ըսել թէ, բոլոր ներկաները լայնօրէն իրենց մասնակցութիւնը բերին: Մահմուրեան առատաձեռնօրէն մասնակցեցաւ աճուրդին: Ոմանք բացառաբար կը բացակայէին հիւանդութեան պատճառով:

Ապա բոլոր պզտիկներուն բաժնուեցան պտուղ, միրգ եւ տետրակ եւ գծագրութեան ջրաներկ (այս վերջինները Պ. Գ. Միրիճանի կողմէ նուիրուած): Սրահին անկիւնը կը գտնուէր Կաղանդի ծառ մը: Ս. Լուի Արենուշները և Թեւիկները նոյնպէս իրենց պարերով ճոխացուցին հանդէսը, ղեկավարութեամբ Օր. Նազաշեանի եւ Կօշկարեանի:

Ահա թաղ մը, երեք ճիւղերով ուր համերաշխօրէն կը գործեն բոլորը, մէկ մտահոգութեամբ.— Հայ պահել նոր սերունդը:

Վալպարէյի Հ. Յ. Դ. «Արամ» խումբը փետր. 21ին պիտի ներկայացնէ Շիրվանզադէի «Չար Ոգի»ն, մասնակցութեամբ Սէն Լուի Ն. Ս. «Սիամանթօ» թատերախումբին: Անցեալ տարուան «Աշխարհի Դատաստան»ով խումբը մեծ ընդունելութիւն գտաւ, շնորհիւ իրենց ղեկավար Փիլիկեան եղբայրներու ջանքերուն: Անշուշտ այս անգամ ալ փոքր պիտի գան սրահները:

ԿԱՊՕ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

ԻՆԸ ՆՈՐ ԱՒԱՆՆԵՐ հիմնուած են այս տարի բարձր լեռնային գիւղերէն եկող վերաբնակիչներու համար, որոնց չորսը Արարատեան դաշտավայրին մէջ:

ԳԱՌՆԻԻ ԱՄՐՈՑԻՆ պեղումները կատարուեցան արշաւախումբի մը կողմէ Բ. Առաքելեանի ղեկավարութեամբ: 313 մեթր երկարութիւն եւ 14 պաշտպանական աշտարակներ ունեցող ամրոցի պարիսպը կառուցուած է իւրաքանչիւրը 3-7 թոն կշիռք ունեցող բազալտաքարերէն, կրաշաղախի ամուր եւ հաստատուն հիմքի վրայ: Հատուածի մը մէջ շարուածքը կը բարձրանայ պղնձեայ դարու կիկլոպեան տեսակի ամրոցի հիմքի վրայ: Հոն մէջտեղ ելան պղնձեայ դարուն պատկանող անօթներու, խեցիներու բազմաթիւ նմոյշներ:

Պղնձեայ դարի շերտին մէջ գտնուեցան փչելու եղանակով պատրաստուած ապակեայ եւ կաւէ ամաններու բազմաթիւ բեկորներ: Ասորիներու թագաւոր Անտիոքոս Եփիփանեսի (175-163 Ք. Ա.) արծաթեայ դրամը, ինչպէս եւ ջնարակած աման մը: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն ամրոցի ներսը գտնուած գեղեցիկ, հարուստ զարդաքանդակներ ունեցող մարմարեայ պատուանդաններու եւ քիւերու բեկորներ: Պարիսպէն դուրս գտնուող և հին դարուն պատկանող գերեզմանատան մէջ պեղուած է 60 դամբարան: Գտնուած են զանազան զէնքեր, դաշոյն, դանակ, նիզակներու ծայրեր, «արտասուքի սրուակներ», ականջի ոսկիէ եւ արծաթէ օղեր, արծաթէ եւ պղնձէ մատանիներ, որոնցմէ մէկ քանին ունին փորագրութիւններ, ինչպէս եւ եգիպտական խիւէ, սարդիոնէ, քաղկեդոնիկէ սպիտակ գաւարէ եւ այլ նիւթերէ պատրաստուած բազմաթիւ գունաւոր ուլունքներ: Գտնուած ստորերկրեայ դրամները եւ զանազան այլ իրերը կը վկայեն թէ ժամանակին Գառնին մշակութային եւ առեւտրական լայն կապեր ունեցած է իր հարեւան երկիրներու, Վրաստանի, Պարսկաստանի, Բիւզանդիոնի եւ հին աշխարհի ու միջնադարեան այլ երկիրներու հետ: Պեղումներէն մէջտեղ ելած նիւթերը ցոյց կու տան որ Հայ ժողովուրդը 2600 տարի առաջ ունեցած է զարգացած շինարարական արուեստ, արհեստագիտութիւն: Պեղուած հարուստ նիւթերը գիտականօրէն կ'ուսումնասիրուին:

(Քաղուած «Սով. Հայաստան»էն)

ՇԱՒԱՐՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ընկեր եւ ընկերուհի Դաւիթխանեան դժբախտութիւնը ունեցած են կորսնցնելու իրենց փեսան՝ Շաւարշ Յարութիւնեան որ յանկարծամահ եղած է Դեկտ. 13ին, Մէշէդի (Իրան) մէջ:

Ողբացեալ ընկերը 34 տարեկան էր: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Պերլին, իբրեւ ճարտարապետ - քիմիագէտ: Պատերազմին կորուած ծնողներէն, իր կնոջ եւ զաւկին հետ, տարագրի կեանք կը վարէր Գերմանիոյ մէջ եւ միայն Միջազգային Կ. Խաչի շնորհիւ կ'իմանան թէ ողջ է: 1947ին կը վերադառնայ Իրան: Առաջին օրէն գործօն մասնակցութիւն կը բերէ ազգ.-հան. աշխատանքներուն ոչ միայն Գերմանիոյ այլեւ Իրանի մէջ: Իր հօր աջակցութեամբ Մէշէդի գերեզմանատան մէջ կը շինէ մեծ եւ գեղեցիկ մատուռ մը: Ծրագիր ունէին նաեւ դպրոց մը շինելու, սակայն մահը կիսատ թողուց իր ծրագիրը:

Մեր խորին ցաւակցութիւններ իր վշտաբեկ ծնողքին, ընկեր եւ ընկերուհի Դաւիթխանեանի եւ պարագաներուն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

«Յառաջ»ի փետր. 12ի թիւին մէջ, Հ. Մ. Ճանաշեանի դասախօսութեան առթիւ, ձեր թղթակիցը սխալ տեղեկութիւն մը գրի առած էր իմ կատարած լրացումի մասին:

Հ. Մ. Ճանաշեան, քննելով Ա. Անտոնեանի կողմէ պատրաստուած ժողովածուն, զարմացմամբ, զայն կը գտնէր անկատար: Այս կէտին վրայ լրացումս կատարեցի հետեւեալ կերպով.

«Ա. Անտոնեան ինծի յանձնեց Ե. Տէմիրճիպաշեանի բոլոր գործերը, դասաւորելու համար: Երկու հարիւր կտորէ աւելի, իր բանաստեղծութիւնները բաժնեցի երեք մասերու, իրենց գրական արժէքին համաձայն, որպէսզի մեր տրամադրութեան տակ դրուելիք դրամին համեմատ, այդ բաժանումներուն քերթուածները նկատի առնենք, հրատարակութեան պարագային:

Հ. Մ. Ճանաշեան հարցուց թէ ինչո՞ւ այդ գործը չհրատարակուեցաւ: Պատասխանեցի, պատճառներու մասին, որ «Հոս բան մը չեմ կրնար ըսել»:

Մինչդեռ ձեր թղթակիցը կը գրէ, իբրեւ թէ ըսած ըլլամ. «Միայն առաջին մասը կրցանք հրատարակել մեր տրամադրութեան տակ դրուած դրամին համաձայն», եւայլն:

Ամէնքս ալ գիտենք թէ Մելքոնեան կազմակերպութիւնը այդ տեսակ գործ մը չէ հրատարակած:

Այս առիթով, յարմար կը սեպեմ աւելցնել թէ Արամ Անտոնեան, իր տաղանդին մասնայատուկ բծախնդրութեամբ, ժողված ու ինծի յանձնած էր Ե. Տէմիրճիպաշեանի՝ ուշադրութեան արժանի գործերը, որպէսզի դասաւորեմ ու միեւնոյն ատեն պատրաստեմ ուսումնասիրութիւն մը, հրատարակելիք գործին կցելու նպատակաւ:

Երկար ու լուրջ աշխատանքէ մը վերջ, դասաւորութեան պատճէնը յանձնեցի իրեն: Դժբախ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ինծի պատմած էին սակայն անոր պատմութիւնը՝ իր բոլոր դժնդակ մանրամասնութիւններով: Արդե՞ք կարելի էր... Ես չէի կրնար ըմբռնել այդ հրէշութիւնը:

Բայց օր մը վերջապէս իմ մօտս բերին այդ աղջիկը ու ես շփոթուած ու ամօթահար մնացի իր առջեւ: Երբ բոլորովին առանձին մնացինք, այն ատեն միայն բարձրացուցի աչքերս դէպ ինքը, ու ձեռքը բռնած՝ երկար ատեն նայեցայ իր փոքր ու դողահար էութեան՝ առանց խօսելու եւ առանց ոեւէ հարցում ուղղելու: Ինծի թուեցաւ որոշ կերպով թէ այդ բանին վրայ ո՛եւէ ակնարկութիւն, ո՛եւէ հետաքրքրութիւն մեղսակցութեան մը պէս հրէշային բան էր... Եւ արդէն ի՞նչ հարկ կար մանրամասնութիւններ գիտնալու, յուզելու այդ անբախտ մանկիկին յիշողութիւնը. իր պատկերը բաւական էր ու իր աչքերը, իր վիրաւորուած, մատղաշ անասունի աչքերը՝ կը պատմէին ամէն բան:

Շատ փոքր էր ու ախեղծ երեւոյթով. իր բարակ բազուկները երկու դիւրաբեկ ձողերու պէս կ'իյնային մարմնոյն երկայնքին. տկար սրունքները կը վերջանային բարակ եւ խոշոր ոսկրոտ ոտքերով՝ որոնց վրայ յօդուածները պինդ հանգոյցներ կը կազմէին. մարմինը կորսուած էր լայն պլուզին ծալքերուն մէջ՝ որուն օձիքէն վեր կը ցայտէր երկայն եւ նուրբ վիզը շնորհալի ճկունութիւնով մը հակած մէկ կողմին՝ կարծես ընկճուած գլխուն ծանրութենէն. յարդի գոյն ողորկ մազեր անհաւասար կերպով կտրտուած կ'իյնային ճակտին վրայ, կը ծածկէին քունքերը եւ կ'ընկերանային ծոծրակի գծին... Այդ արեւի տակ ծնած ու արեւի տակ մեծցած գունատ մազերու պսակին տակ՝ իր աչքերը, իր մռայլ ու վշտագին աչքերը իրենց անակնկալ արտայայտութեամբ կը սպառէին այդ ճղճիմ, այդ փառած ու խղճալի էութիւնը...

Իր անարգուած եւ նախատինքի ենթարկուած մանկութիւնը արթնցած էր վաղահասօրէն մարդկային գերագոյն դժբախտութեան: Ի՞նչ մտածում եւ ի՞նչ խորհուրդ կը վէտվէտէր իր ճակտին ներքեւ... Այն օրէն ի վեր որ մտած էր անիկա որբանոցին մէջ, այն օրէն ի վեր չէր ժպտած ու չէր խօսած ոչ մէկ անգամ. միւս տղաքը կը խմբուէին, իրենց դժբախտութիւնն ու թշուառութիւնը կը միացնէին, իրարու կը հաղորդէին իրենց ցաւերն ու կարօտները եւ շատ անգամ կը մխիթարուէին՝ աւելի մեծ վշտի մը արտայայտութեան մէջ: Բայց անիկա չէր մօտենար ոչ մէկուն եւ իր ցաւին մէջ, առանձին ու դաժան մնացած էր միշտ:

Հիմա կը նայէր իրեն խանդաղատանքով եւ վրդովուած ուշադրութեամբ մը. իր դէմքին ամէն մէկ մանրամասնութիւնները կը տպաւորուէին իմ հոգիիս մէջ: Իր ձեռքը սառի պէս պաղ էր ու երբեմն կը դողդողէր ձեռքիս մէջ, երբեմն կը դիմադրէր իմ փայփայանքիս ու երբեմն կը լքուէր մանկական վստահութեամբ: Հետզհետէ կ'անդրադառնայի թէ այդ անսովոր բանը որ ինծի թէ՛ երկիւղ եւ թէ՛ յուզում պատճառած էր, այն աններդաշնակութիւնն էր որ կար իր ութը տարուան մանկան ֆիզիքական կազմուածքին ու դէմքի արտայայտութեան մէջ: Այդ կանխահաս հոգեկան տագնապը, այդ չհասկցուած, չըմբռնուած դժբախտութեան մը անսահմանելի տուայտանքը, այդ տխրութիւնը ու մշտատեւ ոխը՝ իր մատղաշ, փոքր ու գալկահար դէմքին վրայ այնպիսի պատկեր էր՝ որուն արտայայտութենէն ամէն բան կը խախտէր հոգիիս մէջ, ու անկայուն եւ դողդոջուն յուզմունքով մը ուժաթեկ կը զգայի ինքզինքս:

Ինքը ապահովուած իմ լռութենէս, աչքերը սեւեռեց վրաս, ու իր որբագին հոգիէն բան մը հաղորդակցութեան մէջ մտաւ ինծի հետ: Մէկէն, իր մթին ու տանջուած նայուածքը քօղարկուեցաւ հանդարտ տխրութիւնով ու բիբերը շատոնց ի վեր փառած ու մոխիրով ծածկուած ածուխի կապտորակ ամայութիւնը ստացան: Իր սուր ուսերը բարձրացուց դէպի վեր եւ հակառակ տօթագին միջօրէին՝ սկսաւ դողալ ամբողջ մարմնով. իր փոքրիկ կզակը կը կափկափէր չարագուշակ աղմուկով մը, ու իր նայուածքը իմ յուզուած մտածումիս կը հետեւէր եւ կարծես ցոլք մը իր բիբերուն մէջ, տխրութեան քօղին ներքեւէն կը պլպլար ու կ'ելեւէջէր համաձայն իմ վրդովմունքիս վէտվէտումներուն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

տարբար, անսպասելի մեքենայութիւն մը ծայր տուաւ այդ գործը ձախողանքի մատնելու համար։ Հետեւաբար, ինծի կը մնար անմիջապէս հրաժարիլ Մելքոնեան Մատենաշարի եւ Նուպարեան Մատենադարանի յանձնախումբի անդամակցութենէն, ասկէ հինգ տարի առաջ։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Իթալի-Ժանթիյյի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 20,30էն 9,30, ծանօթ նոր սրահին մէջ։ Կը խօսի ճշդապահ ըլլալ։

Պանսէօ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Կաշառ մասնաճիւղի։

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux)։

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր։

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Ց. Պալոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն։

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ։

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր։

Պիւֆէ մատչելի գիներով։

Մուտք 150 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 186 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux)։

Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն։

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, կիրակի օրը ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ։

Նախագահութեամբ Ծերակուտական Պ. VERDEILLEի եւ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ։

Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ Օրքէստրի Իբէօս Փուէօլ, Պանտ, աբրաքսիօնաեր

Նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսելով Pro. 82-36 եւ կամ Tro. 03-18։

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9)։

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE

Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիզիա Կարին (Իշխանեան)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Մոնթէվէրտէ, Շուպէրթ, Ռաւէլ, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆայա, Սայաթ Նովա, Սաթեան, Ղազարոսեան։

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 4 Place de la Madeleine, S.V.P. եւ Իշքալացեանի 73 Fg. Poissonnière, Paris (9)։ Գին 200 ֆրանքէն 700 ֆրանք։ Հեռաձայն Pro. 64-23։

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի են.։

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ

ԼԻՈՆ.— Տ. Վռամշապուհ քահանայ հիւանդ ըլլալով ստիպուած է երեք ամիս եկեղեցիէն բացակայիլ։ Կը խնդրուի շրջանի կրօն. ընկերակցութիւններէն Ս. պսակի կամ մկրտութեան համար Ազգ. Միութեան լուր տալ տասը օր, իսկ թաղումի համար երեք օր առաջ, որպէսզի բոլորին գոհացում տրուի։ (Մէկ քահանար միայն ունինք)։

Գաղթ. գրասենեակը վերաբացուած ըլլալով՝ Ազգ. Միութիւնը հրահանգ ստացած է հայ գաղթականներու ծննդեան, ամուսնութեան եւ այլ վկայագիրերու համար օգնել կեդր. գրասենեակին։ Լիոնի եւ շրջանի Հայերը կրնան դիմել 69 Rue Louis Blanc, Հայոց եկեղեցին ամէն օր ժամը 4էն 7 կէս օրէ վերջ։

Համազգային Սգասօն

Փարիզի եկեղեցին ստացած հետեւեալ ազդը.—

Այս տարի ալ, Ապրիլեան Համազգային սգատօնը պիտի կազմակերպուի նախաձեռնութեամբ երեք յարանուանութեանց։

Տեղը եւ ժամանակը պիտի ծանուցուի յառաջիկային։

Վստահ ենք որ Փարիզի եւ շրջակայքի հայ հասարակութիւնը հոծ բազմութեամբ ներկայ պիտի ըլլայ համազգային յարգանքի այս արտայայտութեան։

Խնջոյք - պարահանդէս

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակ. Միութեան կողմէ, Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15-24, Salle Franco-Belgeի մէջ, Rue Vergniaud 59 Paris, Métro Corvisart.

Կը նախագահէ հայրենակից Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը բանախօսէ Պ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին (երգ եւ արտասանութիւն)։

Հայկական, Ֆրանս. եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբին։

Ծախու է

Ազատ տուն մը (pavillon) Ալֆորվիլի մէջ, 6 սենեակ, կառած 20 ք. մ. որ կրնայ խանութի վերածուիլ, պարտէզ 200 ք. մ. հաւնոցով, երկու նկուղ։ Ջուր, կազ, լոյս։ Ամէնը շատ լաւ վիճակի մէջ, 33ter Rue Emile Gourg— շատ շահեկան գին (սակարկելի)։

Դիմել ուղղակի տիրոջ՝ 6 Bd. Carnot, Alfortville.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ տարեկան ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն Café Regent, 70 Rue Lafayette։ Օրակարգ՝ վարչութեան համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԵ.Ր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 3ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը՝ 13 Rue Caumartin.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Շաբաթ ժամը 21ին, Վռամեան ենթ։

Շաբաթ ժամը 21ին, «Հայաստան ենթ.։

Կիրակի ժամը 16ին »Իշխան» խումբ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը, այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 Rue de Trévise, Métro Cadet, ժամը ճիշդ 21,30ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

1. Ձեկոյց Պատգ. ժողովի, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան, 3. Ընթացիկ հարցեր։

Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին։

ՖԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Բատէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ Քննական տեսութիւն հայ գաղթաշխարհին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հանգուցեալ ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿԻ (Քարտուղար Առաջնորդարանի) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներ եւ բարեկամներ։

Սուրբ Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փետր. 2 ի Կիրակին, ժամը 15ին։

Պիւֆէ մատչելի գիներով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պօտուրեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր ու ազգականին՝ ողբացեալ ՆՇԱՆ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ դառն մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Փետր. 16ին Տեսինի մէջ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵԽԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պորտոյի Կապոյտ Խաչի կողմէ, Նախագահութեամբ Տիկ. Ս. Հալաճեանի, այս կիրակի ժամը 15ին, Պորտոյի Առեւտր. Սենեակի սրահներուն մէջ։ Կ ներկայացուի զաւեշտ մը։ Երգ, Նուագ, արտասանութիւն։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Նիսի մէջ, Rue d'Abray— Angle Gutemberg, ունիմ երեք սենեակով նորոգուած վաճառատուն մը։ Ամբողջ օրը արեւ ունի, որեւէ առեւտուր կրնաք ընել։ Վաճառատունը ունի երկու «վիթրին»։

Դիմել տիրոջը՝ ՍԱՖՐԻԶ Վահան Թէրզեանի, Ծախու է 2,900,000 ֆրանքի։
44 Bd. Auguste Raynaud, NICE.

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376 286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տարի. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 19 Février — Հինգշաբթի 19 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6996 Նոր շրջան թիւ 2407

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ընդհ. ներում Ալզասցիներուն

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԷՆ ՎԻՃԷ ՎԵՐ»

Ազգային ժողովը չորեքշաբթի օր քննեց այն օրինագիծը որով ընդհանուր ներում կը շնորհուի Օրատուրի ջարդին առթիւ դատապարտուած Ալզասցիներուն: Մեծամասնութիւնը ապահովուած էր արդէն եւ բացի համայնավարներէն բոլոր հոսանքներու եւ նահանգներու ներկայացուցիչները ստորագրած էին օրինագիծը:

Նախընթաց օր Վարչապետը կոչ մը ուղղեց բոլորին, յուզումը հանդարտեցնելու համար: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.

«Անհրաժեշտ էր դատավարութիւնը, վասնզի Օրատուրի մարտիրոսները իրաւունք ունէին պահանջելու որ արդարութիւնը գործադրուի: Մեռելները, ինչպէս ողջերը կը պահանջեն որ ոճիրը դատուի եւ վճիռը արձակուի: Հանրապետութիւնը եւ բոլոր Ֆրանսացիները պէտք է յարգեն արդարադատութեան որոշումները: Միայն համապետական կարգուսարքին մէջ է որ դատաւորները վճիռներ կ'արձակեն հրամանով: Պորտոյի զինուորական ատեանին առջեւ ոչ մէկ շփոթութիւն տեղի ունեցաւ արդարութեան եւ վրէժխնդրութեան միջեւ: Տրուած վճիռները հաստատեցին թէ պատերազմը չքմեղանք մը չէ բոլոր ոճիրներուն համար: Այնտեղ տրուեցան վճիռներ որոնք դառնօրէն կը խոցեն Ալզասցիները եւ չեն հասկցուիր ժողովուրդի մը կողմէ որ չի մոռնար 1940ի լքումը եւ իր զաւակներուն կրած հետեւանքները: Մենք չենք մոռնար հայրենասիրական հաւատարմութեան եւ դիմադրութեան սքանչելի օրինակները որոնք տրուեցան հակառակ մասնաւորապէս խիստ բռնութեան մը. օրինակներ որոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն բոլոր Ֆրանսացիներու եղբայրական մեծարանքը: Բայց գթութեան արտայայտութիւնները եւ մեռելներուն, հայրենիքին դժբախտութեանց բոլոր զոհերուն յիշատակը չեն կրնար իրարու դէմ հանել Ֆրանսացիները, առանց վնասելու բուն իսկ հայրենիքին: Կառավարութիւնը միութեան հանդիսաւոր կոչ մը կ'ուղղէ ազգին: Մեր տարբեր նահանգներուն սուգերը եւ վտանգները պէտք է մղեն մեզ իրար հասկնալու եւ ոչ թէ պառակտելու: Աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ, ուր բոլոր ազգերը ջանքեր կը թափեն կանխելու համար արհաւիրքները, բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է այդ միութիւնը, վեր՝ բոլոր վէճերէն, աւելի ստիպողական քան նացիական գրաւման հետեւանքներուն ցանկալի եւ յաճախ անկարելի դարմանումները: Մենք պիտի կորսուինք կամ գերիներ պիտի դառնանք, եթէ չտեսնենք եւ չհասկնանք այս պարագան»:

Ազգ. Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց այս կոչը: Յետոյ խօսք առին քանի մը երեսփոխաններ, պաշտպանելով ընդհանուր ներման օրինագիծը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ըսած էր թէ չեղեալ պիտի նկատէ Սուտանի մասին գոյացած համաձայնութիւնը, եթէ Անգլիա փորձէ բրիտանական հասարակապետութեան մէջ առնել Սուտանը: Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Իտըն, ի պատասխան կարգ մը հարցումներու, վճռապէս յայտարարեց թէ համաձայնութիւնը բացորոշ է եւ թէ Անգլիա կը մնայ կուսակից Սուտանի կատարեալ անկախութեան: Այդ երկիրը կրնայ այս կամ այն ճակատին միանալ ,համաձայն իր ինքնորոշման իրաւունքին:

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց մամուլին, զանազան զրոյցներու առթիւ: Ըսաւ թէ Թագաւորը հիւանդ է եւ լուրջ դարմանի կը կարօտի, թէ ինք Նիս գնաց խորհրդակցելու համար օրուան հոգերու մասին:

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՅԻ զինուորներուն ըմբոստութիւնը զսպուեցաւ: Խիստ քննութիւն մը բացուած է այս ցոյցին առթիւ: Կը կարծուի թէ համայնավարները ներշնչած են, բողոքելու համար զինուորութեան շրջանի երկարաձգման դէմ: Ցոյցը տեւեց 36 ժամ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ Յանձնախումբը ուրբաթ օր պիտի քննէ արեւմտեան Գերմանիոյ առարկութիւնները՝ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութեանց մասին: Գերմանիոյ կարծիքով , այդ փոփոխութիւնները կը հակասեն եւրոպական բանակի դաշնագրին հիմնական կէտերուն:

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը վերջնապէս կազմեց իր ծրագիրը, փութացնելու համար բնակարաններուն կառուցումը: Ծրագիրը կը նախատեսէ 240,000 բնակարան շինել ամէն տարի: Մինչդեռ 32,115 տուն շինուած է 1949ին, 44,345 հատ՝ 1951ին, իսկ 1952ին՝ միայն 39,250:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 14,400 օդանաւ պիտի շինեն այս տարի, ինչպէս յայտարարեց Օդանաւային ընկ. նախագահը: Այժմ ունին 17–19,000: Որոշած են կազմել 143 օդատորմիղ, 25–27,000 օդանաւերով, մինչեւ 1955 կամ 1956: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մ. Նահանգներու արտադրութիւնը վար կը մնայ ռուսականէն, բայց նոր տեսակները մեծապէս կը գերազանցեն խորհրդային Միկերը:

ԱՐԱԲԵՐԱՍԻԱԿԱՆ երկիրներու ներկայացուցիչները որոշեցին մերժել Մ. Նահանգներուն առաջարկը՝ զօրք ղրկելու համար Քորէա: Եւ պիտի մերժեն, եթէ նոյն իսկ Ազգաժողովը պահանջէ որ զօրք ղրկեն:

ՄԱՀԱՊԱՐՏ Ռոզէնպէրկներու (այր եւ կին) պատիժին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ մարտ 30, Մ. Նահանգներու Գերագոյն Ատեանին որոշումով:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ճակատի երեք անդամներ կը դատուին Վերսայլի եղեռնադատ ատեանին առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ 1944 հոկտ. 20ին սպաննած են յիսնապետ մը: Համազգեստին վրայ փակցուցեր էին թուղթ մը ,հետեւեալ արձանագրութեամբ.— «Անձնասպան եղայ, որովհետեւ դաւաճանած էի հայրենիքիս»: Քննութիւնները կը հաստատեն թէ զոհը երբեք չէ պատկանած գերման գաղտնի սպասարկութեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Տողաշար մեքենայի խանգարման հետեւանքով, քանի մը օրէ ի վեր թերթին տպագրութիւնը կ'ուշանայ եւ սխալներ կը սպրդին: Նոյնիսկ վերջին պահուն կարելի չէր եղած սրբագրել երէկուան թիւը:

Ներողութիւն կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն եւ բաժանորդներէն այս ակամայ թերութեանց համար, ինչպէս նաեւ յայտարարութիւններու յապաղման: Միջոցներ ձեռք առնուած են եւ կանոնաւորութիւնը պիտի վերահաստատուի շուտով:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Նախագահ Այզընհաուըր իր առաջին մամուլի ասուլիսը սարքած էր Դշ. օր, եւ լուսաբանութիւններ հաղորդեց հինգ ծանրակշիռ խնդիրներու մասին: Ներկայ էին 294 թղթակիցներ որոնք շարք մը հարցումներ ուղղեցին:

Նախագահը հերքեց այն զրոյցները թէ կը մտածէ պաշարել կարմիր Չինաստանը եւ արգիլել որ եւ է առեւտուր այդ երկրին հետ: Հաստատեց թէ կարգ մը դիւաններ կը քննեն պաշարման խնդիրը, բայց ինք առ այժմ որ եւ է պատասխանատուութիւն չէ ստանձնած:

Յետոյ ըսաւ թէ ինք համոզուած է որ Խորհ. Միութիւնը մեծաքանակ հիւլէական ռումբ ունի, թէ միտք չունին ամբողջովին դրժելու Եալթայի դաշինքը եւ ուրիշ գաղտնի համաձայնութիւններ, հաւանական չէ որ Ազգաժողովին զօրքը քաշուի Քորէայէն, բայց հարաւ. Քորէայի զինուորները ճակատ պիտի երթան, անմիջապէս որ մարզուին:

Նախագահին զեկուցումէն կը հետեւի թէ շատ բարդ խնդիրներ կան սեղանի վրայ:

Ըր տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ ներքին քաղաքականութեան մասին: Տնտեսական հակակշիռը պիտի ջնջուի, ինչ երբեք խոստացած չէ ջնջել տուրքերը:

× Նախագահը կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ռամկավար թեկնածուին՝ Սթիվընսընի եւ ուրիշներու հետ, ապահովելու համար անոնց աջակցութիւնը արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Խ. Միութիւնը եւ Իսրայէլ

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Մոսկուայի «Գրական Թերթ»ը յօդուած մը հրատարակեց Իսրայէլի դէմ: Կ'ամբաստանէ թէ ցեղային խտրութիւններ կը դնէ: «140,000 Արաբներ անտանելի վիճակի մը մատնուած են Իսրայէլի մէջ: Իբրեւ օրինակ յիշենք թէ Իսրայէլի Հիթլերական խմբակը մասնաւոր «կեթթօ»-ներ հաստատած է Արաբներուն համար, որպէսզի զանոնք զրկէ տեղափոխութեան ազատութենէն»:

Թերթը ուրիշ մեղադրանքներ ալ ուղղելէ վերջ, կ'ըսէ թէ Իսրայէլ խարիսխ մըն է Ամերիկեան յարձակման մը համար ընդդէմ Խ. Միութեան»:

• Պուլկարիոյ մէջ ալ բուռն պայքար մը բացուած է Հրեաներուն դէմ: Նոր օրէնք մը հրատարակուեցաւ որուն համաձայն մահուան պիտի դատապարտուին անոնք որ երկրէն կը փախչին: Օրէնքը պատիժներ կը տրամադրէ նաեւ անոնց ընտանիքներուն համար (բանտարկութիւն եւ տուգանք):

• Թել-Ավիվի Խորհրդային դեսպանատունը մեծ քանակութեամբ խաւեար, գինի եւ ուրիշ պաշարներ յանձնեց արբանեակ երկիրներու դեսպանութեանց, քանի որ իրենք պիտի հեռանան:

• Իսրայէլի վարչապետը անգամ մը եւս շեշտեց Երեսփ. ժողովին մէջ թէ հակահրէական պայքարը «սոսկալի վտանգ մը կը կազմէ աշխարհի խաղաղութեան համար»: Երուսաղէմի ռուս կրօնական առաքելութիւնը, որ կը բաղկանայ վեց կղերականներէ եւ մէկ աշխարհականէ, կ'ուզէ հոն մնալ: Իսրայէլի կառավարութիւնը համաձայն չէ, նկատելով որ այդ մարմինը մաս կը կազմէ խորհրդային դեսպանատան, ներկայացուցիչն է Մոսկուայի օրթոտոքս պատրիարքարանին, դրամ կը ստանայ կանոնաւորապէս: Աւելի քան 50 ռուս կրօնական միաբաններ կ'ապրին Երուսաղէմի մէջ, բոլորն ալ ծերունիներ որոնք հոն հաստատուած են բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն առաջ:

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԷՄ

Արաբական եօթը երկիրներու ներկայացուցիչները փետր. 17ին ազդարարեցին Մ. Նահանգներուն թէ «որեւէ նոր օգնութիւն Իսրայէլի՝ կրնայ վտանգել Միջին Արեւելքի ապահովութիւնը»:

Եօթը դեսպանները կէս ժամ տեսակցեցան արտաքին գործերու նախարարի օգնականին հետ, առաջնորդութեամբ Ռուշէնկթընի եգիպտական դեսպանին որ ըսաւ.— «Օգնել Իսրայէլի՝ կը նշանակէ իւղ լեցնել կրակին վրայ»:

Այս առթիւ ամբաստանեց Իսրայէլը թէ կը շահագործէ Խ. Միութեան հետ յարաբերութեանց խզումը, աւելի մեծ օգնութիւն եւ բարոյական աջակցութիւն ապահովելու համար: Եւ շեշտեց.— «Եթէ որեւէ նոր օգնութիւն ընծայէք նոր փաստեր եւ զէնքեր տուած պիտի ըլլաք»:

Դեսպանը հաւաստեց թէ եօթը Արաբ երկիրները – Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Իրաք, Սէուտի Արաբիա եւ Եմէն- պատրաստ են սրտանց գործակցելու Մ. Նահանգներու հետ»:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. ժողովը, որուն կը մասնակցէին 800 պատուիրակներ, որոշեց զարկ տալ աժան տուներու շինութեան: Յետոյ որոշեց 12% յաւելում պահանջել տրուած նպաստներուն վրայ, 1951 հոկտեմբերէն սկսեալ, բարւոքելու համար բազմանդամ ընտանիքներու վիճակը:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհ. մարզպանը, զօր. Սվիրոտով,, պահանջեց դաշնակից յանձնաժողովին հրահանգել Վիեննայի դահլիճին որ ջնջէ ընկերակութեանց 90ամեայ օրէնքը եւ նոր մը հաստատէ, արգիլելով միապետական, ֆաշական եւ նացիական կազմակերպութիւնները: Երկար ատենէ ի վեր Աւստրիոյ կարմիր մամուլը բուռն պայքար կը մղէ այս ուղղութեամբ: Արեւմտեան պետութիւնները մերժեցին այս առաջարկը, դիտել տալով թէ ընկերակցութեանց օրէնքը երբեք չի կաշկանդեր քաղաքացիներու իրաւունքը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ժուժկալութեան ընկերութեան քարտուղարը որոշեց պըտոյտ մը կատարել ի սփիւռս աշխարհի, ստուգելու համար թէ որքան ոգելից ըմպելի կը սպառեն ամերիկացի դիւանագէտները: Իր հաշիւներուն համաձայն, դեսպանութեանց պաշտօնեաները 120 միլիոն «քոքթէյլ» սպառած են ինը տարուան մէջ, ահագին ծախք պատճառելով: Միայն «ճին»ի համար ծախսուած է վեց միլիոն:

ՅԱՌԱՋՈՒՆ ԱՊՏԱԿ ՄԸ

Հայոց ազգին փորձանքը — Ռամկավար — Ազատական կոչուած կուսակցութիւնը, տակաւին կը շարունակէ իր անպարկեշտ, իր փողոցային դաւերը, որպէսզի վարկաբեկէ Դաշնակցութիւնը՝ յաչս օտարներուն:

1945ին, այս կուսակցութիւնն էր որ, Հայ Յառաջդիմական Համաժողովին հետ թեւ թեւի, Սան Ֆրանչիսքօ գնաց, միջազգային խորհրդաժողովի մը՝ Դաշնակցութեան դէմ խմբագրուած «ժուռնալ» մը ներկայացնելու համար:

— Դաշնակցութիւնը Փաշիստական կազմակերպութիւն է...

1951ի գարնան, այս կուսակցութիւնն էր որ անգլերէն շրջաբերական մը հրատարակեց իր Կեդր. Վարչութեան ստորագրութեամբ, որպէսզի «բացատրէ» օտարներուն թէ ինք վաթսունը անցած ժողովրդավա՛ր կազմակերպութիւն մըն է, իսկ Դաշնակցութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ աննշան խմբակ մը, որ քառասուն տարիէ ի վեր կը կռուի հայ ժողովուրդին շահերուն դէմ...

Օտարները կարդացին թէ՛ Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ ներկայացուած գարշահոտ «ժուռնալ»ը եւ թէ 1951ի շրջաբերականը եւ կուշտովին խնդացին: Որովհետեւ, այդ օտարները շատ լաւ կը ճանչնան ե՛ւ Դաշնակցութիւնը՝ իր անցեալով ու ներկայով, ե՛ւ զիրենք:

Բայց, Ռամկավար - Ազատական կոչեցեալ կուսակցութիւնը ամչնալ չի գիտեր եւ յամառօրէն զուրկ է արժանապատուութեան զգացումէ:

Ատենէ մը ի վեր, Ռամկավար ջոջերը, սեւ վարագոյրի մը ետեւը կծկուած, կկկէս նստած են իրենց երիտասարդները: Ո՛ղջ ըլլան այդ միամիտ տղաքը, որոնք, ի լրումն դժբախտութեան, հասակ նետած են այս երկրին մէջ եւ հաւատարմութեամբ, կը կատարեն ի վերուստ արձակուած հրամանները՝ առանց բարակը մտածելու, առանց հարցուփորձի:

Խե՛ղճ երիտասարդներ, որոնք խաղալիք եղած են վարպետօրէն եւ անբարեխիղճ ղեկավարներու ձեռքին մէջ:

Ահաւասիկ այս մե՛ծ, այս ազգասէ՛ր, այս պատուախնդի՛ր, այս Հայաստանասէ՛ր, այս վարդապե՛տն — կամ անձերն — կուսակցութեան վերջին ելոյթին սրամտութիւնը, որ պիտի ամչցնէր՝ նոյնիսկ Պապը Ալիի ամենէն վարնոց «խաֆիյէ»ները:

Ականջ տուէք:

Ռամկավար երիտասարդներու անգլերէն շաբաթաթերթին — Միրրր Սփէքթէյթըրի — նոյեմբեր 22ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէր, իրենց Ամմանի (Յորդանան) թղթակցին մէկ յօդուածը, որ կը փորձէր հաստատել Ռամկավար ընթերցողներուն թէ Դաշնակցականները սկսած են ահաբեկել Յորդանանի ժողովուրդը:

Քաջեակ? ակնոցներու ետին պահուըտած սմսեղուկ, այլ քերուանի? պարոնը, յանկարծ անուանէ կ'ամբաստանէ երեք Դաշնակցականներ — Յովիկ Էթեէմեզեան, Ասատուր Սարգիսեան եւ Հայկ Փիլիկեան, որոնց գլխաւորութեամբ (՛) մահուան սպառնալիք եղած է կոյրին վարդապետի մը դէմ... Թղթակիցը, չենք գիտեր, ի՛նչ վառ երեւակայութեամբ, կապ մը կը հաստատէր Յորդանանի Աբդուլլահ Թագաւորին սպանութեան (յուլիս 20, 1951) եւ 1933ի Նիւ Եորքի ծանօթ սպանութեան միջեւ:

Շաղաթան? թղթակիցը կը խօսէր տեսակցութեան մը մասին, զոր Ամմանի կառավարիչը Սըտքը պէյ Քասըմ, տուեր է Ամմանի հայ ներկայացուցիչներուն եւ որուն ընթացքին, իբրեւ թէ, ըսեր է Էթեէմեզեանին թէ ինք գիտէ որ սպառնալիքը, անստորագիր նամակով մը, եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողմէ, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Դաշնակցական մարմին մը: Յետոյ, ազդարարութիւն — խիստ քայլեր պիտի առնուին ձեզի դէմ, եթէ չյարգէք մեր երկրին օրէնքները...

Թղթակցութեան մէջ, տեղ գտած են շարք մը չեղ—պակաս ու տարիներէ ի վեր ծամծմուած զզուելի ամբաստանութիւններ՝ Դաշնակցութեան հասցէին:

Ամէնէ հետաքրքրականն է սրամտութեան շարունակութիւնը:

Շաբաթաթերթը, ինչպէս ըսինք, այս գլուխ-գործոցը կը հրատարակէ իր նոյեմբեր Քսաներկուքի թիւին մէջ: Բայց, այդ թուականէն հինգ օր առաջ, իր խմբագիրը, Վահան անունով մէկը, նոյեմբերի Տասնեօթը թուակիր նամակով մը թղթակցութիւնը — տակաւին չտպուած — կը հասցնէ Ամմանի կառավարիչին, անշուշտ օդանաւով: Երկտողին մէջ, խմբագիրը կ'ըսէ.

«Հաճեցէք ներփակ գտնել մեր այս շաբթուան թիւէն յօդուած մը, որուն մէջ խօսք կայ ձեր կատարած վեհանձն ու սքանչելի աշխատանքին մասին: Ընդունեցէք մեր շնորհակալութիւնները այն վճռական քայլին համար, զոր առած էք հայ հոգեւորականներուն ի նպաստ: Այն անբաղձալի խմբակցութիւնը, որուն անունը կը տրուի, փորձանք մըն է ո՛չ միայն հայութեան, այլեւ այն կառավարութեանց համար, որոնց երկիրներուն մէջ հաստատուած են մեր հայրենակիցները: Ձեզի պէս ուժեղ եւ քաջ դիւանագէտներու ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ է որ մեր բեռը կը թեթեւնայ: Հաճեցէք ընդունիլ իմ եւ այս թերթին շնորհակալութիւնները»:

Ամմանի կառավարիչը, Սըտքը պէյ Քասըմ, այս երկտողը ստանալէ եւ յօդուածը կարդալէ ետք դեկտեմբեր 10 թուակիր նամակ մը կը ղրկէ Միրրր Սփէքթէյթըրին՝ ըսելու համար հետեւեալը.—

«Ստացայ ձեր 17 նոյեմբերի նամակը, ինչպէս նաեւ ձեր թերթին նոյեմբեր 22ի թիւը:

«Շատ կը ցաւիմ որ հրատարակած էք յօդուած մը՝ նուիրուած այն դէպքերուն, որոնք, իբրեւ թէ, պատահած են մեր մայրաքաղաքին մէջ, առանց վստահ ըլլալու աղբիւրին մասին: Դատելով թըղթակցութեան խորագրէն — «Սարսափ կը տիրէ Ամմանի մէջ» մարդ կրնայ երեւակայել թէ շատ ծանրակշիռ կացութիւն մը կը տիրէ քաղաքին մէջ: Իբրեւ պատասխանատու մէկը, կը փութամ ապահովցնել ձեզի թէ այստեղ, կացութիւնը անդորր է եւ բնականոն:

«Հայերը, այստեղ, կը ճանչցուին իբրեւ շատ պատուաւոր եւ աշխատասէր ժողովուրդ մը եւ յարգանք կը վայելեն մեր երկրին մէջ: Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբը, ինչպէս նաեւ այդ կազմակերպութեան վարիչները մեզի շատ լաւ ծանօթ են. անոնք օրինապահ եւ պարկեշտ քաղաքացիներ են: Անձնապէս կը ճանչնամ Պ. Յովիկ Էթեմեզեանը՝ ուսեալ ու յարգուած երիտասարդ մը, որ իր ժամանակին մեծ մասը նուիրած է իր համայնքին բարօրութեան:

«Պ. Հայկ Փելթեկեան իմ դրացիս է եւ հանրածանօթ դէմք մը՝ Միջին Արեւելքի մէջ: Իր տունը բաց է բոլորին — աշխարհականներու եւ կղերականներու — առջեւ եւ իբրեւ այդպիսին, շատ յարգուած մէկն է: Այս երկրին մէջ հաստատուած է մեր պետութեան հիմնադրութենէն ի վեր եւ տարիներով ծառայած է մեր կառավարութեան եւ բանակին, իբրեւ հայթայթիչ: Եթէ իր համբաւին ծանօթանալ կ'ուզէք, հարցուցէք Տիրան Արք. Ներսոյեանին, որ ուրիշ յիսուն հոգիի հետ, իր հիւրն էր վերջերս, երբ Ամմանի կը գտնուէր:

«Այդ գրգռիչ յօդուածը զոր հրատարակած էք, կարծեմ, գրուած է չարամիտ ու նախանձոտ մարդու մը կողմէ եւ այն իրողութիւնը որ ան գործածած չէ իր սեփական անունը՝ ցոյց կուտայ իր վատ նկարագիրը: Ամբողջ խնդիրը ծայր տուաւ, երբ անստորագիր նամակ մը կը ղրկուէր հայ կղերականի մը, նամակ մը, հաւանաբար, գրուած անպատասխանատու մարդու մը կողմէ, որ, երեւի ոխ ունի վարդապետին դէմ:

«Կը խնդրեմ որ, իբրեւ Միրրր Սփէքթէյթըրի խմբագիր եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ունեցող մէկը, ասկէ վերջ, ձեր թերթին մէջ չհրատարակէք, որեւէ յօդուած, որ կը նսեմացնէ ձեր համայնքին համբաւը, ինչպէս նաեւ համբաւը յարգուած անձնաւորութեանց:

«Դուք ալ գիտէք որ մեզի համար շատ դիւրին է ստուգել այդ յօդուածը գրել տուողին ինքնութիւնը եւ սահմանել այն պատիժը, որուն արժանի է: Բայց եւ այնպէս, իբրեւ հայ ժողովուրդին անկեղծ բարեկամներէն մէկը, կը խնդրեմ որ ձեր յաջորդ թիւին մէջ հրատարակէք իմ այս նամակս, որպէսզի խնդիրը փակուի: Բարի եղէք ինծի ղրկել օրինակ մը այն թիւէն, որուն մէջ հրատարակուած պիտի ըլլայ այս նամակս»:— Ստորագրութիւն — Սըտքը Քասըմ, կառավարիչ Ամմանի:

Պրաւօ՛ Սըտքը Պէյ:

Նամա՞կ է այս թէ շառաչուն ապտակ մը Ռամկավար պաշտօնաթերթին սմսեղուկ խմբագրին քթին-բերնին: Պատասխա՞ն է թէ հիւլէական ռումբ մը՝ Ռամկավար — Ազատական կոչուած կուսակցութեան գլխուն:

Երբ այս տողերը կը գրեմ, տակաւին չեմ գիտեր թէ Ռամկավար շաբաթաթերթը տարրական պարկեշտութիւնը ունեցա՞ծ է եւ ընթացք տուա՞ծ է կառավարիչին խնդրանքին՝ նամակը հրատարակելով: Բայց, կ'ուզէ հրատարակէ, կ'ուզէ չհրատարակէ: Մեր տղաքը արդէն հրատարակեցին՝ իրենց Ուիքլիին մէջ ե՛ւ խմբագրի Վահանի, ե՛ւ կառավարիչ Սըտքը Պէյի նամակներուն լուսատիպ պատճէնները:

Այս, քանիերո՛րդ անգամն է որ կը խայտառակուի Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը, որ երեսուն, քառասուն տարիէ ի վեր Դաշնակցութիւն կը թաղէ...

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ

Ընդհանուր Ակնարկ

ՍԱՆ ՓԱՈԼՕ.— Պրազիլիան աշխարհ մըն է իր հսկայական տարածութեամբ, — 8,500,000 քառ. քիլոմեթր: Գրեթէ կէսը Հարաւ. Ամերիկայի ցամաքամասին: Աւելի մեծ քան Եւրոպայի երեք քառորդը: Երկրագունդի չորրորդ մեծ երկիրը Զինաստանէն, Հիւս. Ամերիկայէն եւ Քանատայէն վերջ, աւելի քան յիսուն միլիոն բնակչութեամբ:

Կտրուելով ամէն հողամասէ ի վիճակի է ինքզինք ապրեցնելու մինակը, շնորհիւ անսպառ բնական հարստութեանց: Ունի ընդարձակ եւ հարուստ անտառներ, հանքեր թանկագին մետաղներու: Արգաւանդ հողեր: Արօտներ՝ սնուցանելու անթիւ հօտեր: Գետերու ցանց մը նաւարկելի: Մէկ խօսքով փայլուն ապագայ մը վերապահուած է այս երկրին:

Երկու արեւադարձային գօտիներու տակ, 4 աստիճան հիւսիսէն եւ 32 աստիճան հարաւ, Պրազիլիա ունի ամէն տեսակ կլիմայ, բացառութիւն ըլլալով լեռնային շրջանները: Դէպի հիւսիս Ամազոնի շրջանը տաք է: Դէպի ծովեզերք օդը կը զովանայ շնորհիւ յարատեւ հովանքին եւ կը դառնայ հաճելի: Տարուան եղանակները չափազանց փոփոխական են: Ամէնէն տաք ամիսներն են Դեկտ., Յունվ. եւ Փետր., իսկ զով՝ Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստ.: Յաճախ կ'անձրեւէ սաստիկ տաքէն վերջը: Հարաւ. մասը ունի բարեխառն կլիմայ մը հաճելի: Հիւսիս արեւմուտք մեծ մասով անապատ: Բնակչութիւնը երեք ցեղերու խառնուրդ: Բնիկ Հնդիկներ, եւրոպացիներ եւ ափրիկեան սեւամորթներ բերուած Փորթուկալցիներու կողմէ, գործ տալու համար շաքարեղէգի մշակոյթին:

Պրազիլիոյ մէջ ցեղային խնդիր չկայ: Իտալացիներէն վերջ կուգան Սպանիացիներ, Գերմաններ եւ Ճափոնցիք, Լեհեր եւ Ֆրանսացիներ: Պետութիւնը օրինական կաշկանդումներէ ազատ ձգած է: Քաղաքները ընդհանրապէս բազմամարդ, իսկ գիւղերը անապատ: Հաճելի եւ գերազանցապէս բանուկ շրջաններ մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ կը հաշուեն 10 բնակիչ:

Պրազիլիա հանր. դաշնակցութիւն մըն է որ կը համախմբէ 25ի մօտ անկախ շրջաններ իրենց վարչակարգով: Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ գլխաւոր մէկ երկու շրջաններ որոնք աւելի շահեկան են հայկական տեսակէտով: Պետութեան մայրաքաղաքն է Ռիօ տը Եանէյրօ աւելի քան երկու միլիոն բնակչութեամբ: Հիմնուած 1555ին երկու բարձրաբերձ լեռներու միջեւ, իր ծովախորշի շքեղութեամբ աշխարհի մէկ սքանչելիքն է: Արդիական ոստան մը յարածուն նոր շէնքերով եւ յիշատակարաններով: Հակառակ երբեմնի տաքին եւ խոնաւութեան տեւական վարդն է:

Այս քաղաքին մէջ ունինք մօտ քանի ընտանիք Հայեր, որոնց գլխաւոր զբաղումն է ադամանդ յղկել վարպետօրէն: Լեւի Գասպարեան որ ունի հիւսուածեղէնի գործարան մը: Ըստ Սան Փաուլոյի հոգեւոր հովիւ Վանեցի Եղնիկ Քհ. Վարդանեանի մէկ գրքին, կ'ենթադրուի թէ Ռիօն եղած է Պրազիլիոյ այն հողամասը ուր առաջին Հայը ոտք կոխած է, Տօքթ. Միհրան Լաթիֆ, 1879ին: Միհրան Լաթիֆ ծնած է Կ. Պոլիս 1856 Մայիս 20ին, մօտիկ ազգական Տատեան փաշային: Կրթութիւնը ստացած Պելժիոյ մէջ: Պրազիլիա կուգայ Տօն Փետրօ Բ.ի հովանաւորութեամբ: Գլխաւոր ճար-

տարալետը եղած է կարգ մը երկաթուղիներու շինութեան, եւ ամենագեղեցիկ պողոտային՝ Պէյրա Մարի: Բոլոր այս ծառայութեանց համար կայսեր կողմէ «Օրտէմ տա Ռօզա» պատուանշանին արժանացած է: Մեռած է 1929 Մայիս 20ին:

Քաղաքի գլխաւոր թերթերէն «Ֆօռոլօ տա Մանեա» մեծ օրաթերթը սիւնակներ նուիրած է պարզելով այս Հային արժանիքները, եւ այդ առթիւ նաեւ Հայ ժողովուրդի բարեմասնութիւնները:

Այս առթիւ ըսեմ թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման օրերուն բնիկ պրազիլցի Տոքթ. Էթիէն Պրազիլ, Հայ ազգը Պրազիլցիներուն ծանօթացնելու գովելի մտադրութեամբ փորթուկէզ լեզուով կը հրատարակէ «O Povo Armenio» անուն գրքոյկ մը, որ կ'ըսէ այսպէս.—

— «Մօտաւորապէս վեց միլիոննոց հնագոյն ժողովուրդ մը կայ, որ ունի ինքնուրոյն լեզու մը, սեփական գիր, յատուկ եկեղեցի, անկախ ճարտարապետութիւն, հարուստ և մեծաքանչ աւանդութիւններ: Այս ազգը Լեհաստան մըն է՝ երեք պետութեանց միջեւ բաժնուած ըլլալուն համար, Զուիցերիա մըն է՝ իր բարձրաբերձ լեռներու ձիւնածածկ տեսարաններով, Պելժիա մը՝ կամ աւելի ճիշդ հազար պելժիկաներ՝ իր կրած վասմնելի տանջանքներով, Ֆրանսա մը՝ իր պատմական նախանձելի եւ պատուաբեր յաղթանակներով ու արեւելեան ազգերու մէջ ունեցած իր քաղաքակրթութեան դերովը: Այս ազգը կը կոչուի Հայ ժողովուրդ, որմէ ծնունդ առած է Հայկ. Դատը:

Այս համառօտ կերպով կը պարզէ Հայկ. Դատին ծագումը, Հայ ժողովուրդի քաշած տառապանքները, կը յիշէ Մեծ պատերազմը (1914), Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բրած խոստումները: Կը խօսի Հայ ժողովուրդի հնութեան, եկեղեցիի, հայ գիրերու գիւտին, ճարտարապետութեան եւ մշակոյթի մասին, կուտայ ականաւոր գրագէտներու եւ բանաստեղծներու, գիտնականներու և գործիչներու անուններ: Տպած է Էջմիածինի մայր տաճարի, Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի, Ահարոնեանի Սեպուհի, Քեռիի, զօր. Տէր Ղուկասովի, Սաթենիկ Թագուհիի եւ Կամսարականի պատկերները: 1918ին յանուն Պրազիլիոյ հայ գաղութին Ֆրանսերէն սրտառուչ կոչ մը կ'ուղղէ Ալպէռ Թագաւորին, խնդրելով որ պաշտպանէ Հայկ. Դատը:

1918ին Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումէն ոգեւորուած, Ռիօ տը Ժանէյրօ բնակող Հայեր Տոքթ. Էթիէն Պրազիլի նախաձեռնութեամբ եւ Լեւոն Արեւեանի նախագահութեամբ Հայկ. կոմիտէ մը կը կազմեն եւ կը կապուին Փարիզի պատուիրակութեան հետ: Այս կոմիտէին գլխաւոր նպատակը կ'ըլլայ ճանչցնել Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը գոհ մնալով զինքը ը նշանակէ Ներկայացուցիչ: Պ. Պրազիլ կը ձեռնարկէ Սան Փաւլոյի Հայութիւնը եւս արթնցնելու: 1920 Մայիսին Հանրապետութեան հաստատման երկրորդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ հանդէս մը որուն ներկայ կ'ըլլան բազմաթիւ օտարներ: Այս առթիւ «O Մալեօ» հանդէսը կը հրատարակէ ազգ. հերոս Անդրանիկի, զօր. Նազարբէկեանի, հայ զինուորներու եւ սպաներու խմբանկարներ «Արմէնիա Ինտեբէնտենդէ» վերնագրով: Այդ ոգեւորութիւնը ծնունդ կուտայ նաեւ «Երիտասարդաց Միութեան»:

Դէպքերը ընթացան գահավէժ եւ մեր մեծ բարեկամը մնաց յուսախաբ, ինչպէս մենք:

Այս փոքրիկ գաղութէն վերջ անցնինք հայաշատ Սան Փաւլոյի եւ դրացի քաղաքներուն:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՐԱՆԻ Փերիա գաւառը որ կը գտնուի Սպահանի շրջանին մէջ, ամէնէն հայաշատ գաւառն է: Հայերը այնտեղ հաստատուած են Շահ Աբբասի բռնագաղթին առեն, 1606ին: Գաւառի հայ համայնքը կապուած է Նոր Ջուղայի հետ, իբրեւ Իրանա–Հնդկաստանի թեմի անբաժան մէկ մասը: Միայն 1867ին տասնեակ մը տարիներ եղած է առանձին թեմ: Ներգաղթէն առաջ Փերիա ունէր 17 հազար բնակիչ, այժմ մօտ 14 հազար: Ժողովուրդը երկրագործութեամբ կը զբաղի, եւ կ'ապրի շատ նեղ պայմաններու մէջ: Իրենց սնունդը կը կազմեն հացը, թէյ եւ պանիրը: Թէյի գործածութիւնը չափազանցութեան հասցուցած են: Փերիա գաւառի 14 հազար բնակիչները տեղաւորուած են 17 հայաբնակ գիւղերու մէջ: Ամէն մէկ գիւղ ունի իր դպրոցը, եկեղեցին եւ վարչական մարմինները:

Հազարներէն մէկը

... Ու կարաւանը կը քալէր դանդաղ ու յոգնած, ուժասպառ էին բոլորն ալ: Ամէն օր մահեր, սպաննութիւններ, առեւանգումներ: Այսօր կամ վաղը մահանալու կարգը իրենցն էր:

Բայց կը քալէին միշտ անկարելին յուսալով: Չէին գիտեր քանի օրուան ճամբայ է Մալաթիայէն Հալէպ: Կը թափառէին ամայի վայրերու մէջ, մէկ սարէն միւսը: Կը քալէին եւ դառնալով կուգային միեւնոյն տեղը:

Այս ձեւն էին ընտրած քանի մը հազարնոց կարաւանը ոչնչացնելու համար: Մայրը տղան շալկած ամէն ճիգ կը փորձէր կէս ճամբան չմնալու համար: Ո՞ւր, ինքն ալ չէր գիտեր:

Այդ օրը ոստիկանները որոշած էին, կարաւանը երկու օր պահել միեւնոյն վայրին մէջ: Գեղեցիկ վայր մը, կանաչութիւն ամէն կողմ եւ մշակուած հող: Ուրեմն կարաւանը երկու օր հանգիստ պիտի ընէր: Օ՜հ, հանգստութիւն, որքան ցանկալի էր այդ պահուն: Կ'ուզէին օրերով մնալ, պառկիլ արեւին տակ, եւ չարթննալ: Բայց, երկու օր վերջ ոստիկանները հրաման բրին, — պէտք էր շարունակէին ճամբան:

Այո, քալել պէտք էր, անհատնում ճամբայ, պէտք էր երթային իրենց տեղը ձգելու համար նորեկներու...

Ոտքի՛, կարաւան, եւ քալէ: Քալէ անտրտունջ. քալէ՛ որքան ուժ ունիս ոտքերուդ վրայ, քալէ՛ քու ազգակիցներուդ արիւնոտ հետքերուն վրայ, անոնց դիակներուն մէջէն:

Քանի մը կիներ հաւաքուեցան կնոջը մօտ որուն երեխան հիւանդ էր: Ըրին ինչ որ կրնային, ձեռքերը եւ երեսները լուացին, օգնեցին որ մայրը երեխան շալակը կապէ, քիչ մը աղօթեցին, մնացեալը — մնացեալը յանձնեցին Աստուծոյ գթութեան:

Արեւը կը ճնշէր բոլորին վրայ, ծարաւ ու անծայրածիր ճամբայ: Բլուր մը կը ցցուէր դիմացը. սա բլուրէն վերջ յոյս մը կարծես: Բլուրները կը յաջորդէին իրարու, բայց իրենց յոյսը չէր վերջանար:

Մանկիկը կը տքար գլուխը դրած մօրը ուսերուն. որպէս թէ քնացած ըլլար այդ վիճակով: Մայրը 15–20 վայրկեանը անգամ մը կը նստէր, ինքն ալ յոգնած էր, կը նստէր ու կը սպասէր: Պիտի կրնա՞ր շարունակել ճամբան: Չէր գիտեր: Վերջին մնացողները իրար քաջալերելով, յուսալով կը քալէին:

«Աղջնակդ հիւանդ էր, ինչպէս եղաւ», հարցուց մէկը:

Աղջնակը հիւանդ էր ու կը քնանար մօրը շալակը: Վերջի մնացողները ուժասպառ վիճակ մը ունէին: «Այսպէս քալելով ո՞ւր պիտի երթանք, գոնէ քիչ մը հանգիստ»...

Խօսքը բերանը մնաց, ոստիկանի մը քանի մը մտրակի հարուածը սթափեցուց բոլորն ալ, եւ այդ բաց դաշտին մէջ սկըսան իրար հրմշտկել, առաջ անցնիլ, մտրակի հարուածներէն խուսափելու համար: Մէկը բոլորովին ուժասպառ ինկաւ եւ փռուեցաւ ճամբու եզերքը: Ոստիկանը մօտեցաւ ու ոտքով զարկաւ քանի մը անգամ. պատասխան չէր տար եւ ոչ ոքի պիտի պատասխանէր այլեւս...

Արեւը կը մօտենար իր վախճանին: Բնութեան շնորհին կը սպասէին հանգըստանալու համար: Մանկիկը չէր շարժեր: Մայրը մինչեւ իրիկնամուտ ամէն ջանք ըրաւ զայն հանգիստ պահելու: Երբ կարաւանը կանգ առաւ քանի մը ծանօթներ մօտեցան իրենց օգնելու: Զգուշութեամբ երեխան վար առին: Աչքերը գոց էին, գոյնը աւելի ճերմկած:

Հրեշտակի մը կերպարանքը ունէր կարծես: Քնացա՞ծ էր:

«Քնացե՞ր է, աղջնա՛կս», պոռաց մայրը ահարեկ:

Այո, աչքերը փակած էր ալ չբանալու համար:

«Ա՜խ, զաւակս»...

Անծանօթ այդ վայրին մէջ փոքր գերեզման մը ունեցաւ հէգ մանկիկը:

... Այսօր մայրը բոլորովին առանձին, իր ծերութեան մէջ կը յիշէ այս բոլորը եւ ամէն անգամ աչքերը կը լեցուին...

«Ա՜խ, եթէ զաւակս ողջ մնար ես այսպէս առանձին չէի մնար:

Այո, եթէ զաւակը ողջ ձգէին...

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ Հայութեան կողմէ առաջն. տեղապահ Կարապետ Ա. Քհ. Մանուկեան շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Տոքթ. Մոսատեղի, միմեայ լիազօրութեանց օրինագծի վաւերացման առթիւ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պուէնոս Այրէսի մէջ մեռած է ընկ. Յակոբ Դաւիթեան: Բնիկ Եոզկատցի էր, ծնած Պիլէճիկի մէջ 1895ին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մէնտէրէս, անցեալ շաբթու երկար ճառով մը պարզեց ներքին եւ արտաքին կացութիւնը: Ահաւասիկ ամփոփումը.—

— Մեր կուսակցութեան մէջ տեղ չունին անոնք որ կէս գաղտնի ընկերակցութիւններ հիմնելով մեզմէ տարբեր գաղափարներու կը ծառայեն այս ընկերակցութեանց մէջ: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը վարձու ապարանք մը, պանդոկ մը, խան մը չէ: Այլեւս պիտի չթոյլատրենք որ տարբեր մտածողներ իբրեւ անդամ արձանագրուելով շարունակեն շահագործել մեզ:

Անշուշտ հասկցաք որ կ'ուզեմ անդրադառնալ Ազգայնականներու ընկերակցութեան խնդրոյն: Այդ ընկերակցութեան կանոնագիրն ու ազգայնականութեան վերաբերեալ ըմբռնումը խոտոր կը համեմատի կուսակցութեանս ազատատենչ մթնոլորտին:

Կարգ մը մարդիկ կը ջանան կրօնքը իրենց թաքուն նպատակներուն համար շահագործել: Կուսակցութիւնս կրօնքի ազատութիւնը միւս ազատութիւններուն նման մարդկութեան նուիրական իրաւունքներէն կը դաւանի եւ որոշած է թոյլ չտալ որ կրօնքը օգտագործուի իբրեւ քաղաքականութեան միջոց, պառակտում սերմանելու համար հայրենակիցներու միջեւ: Այս պայմաններուն տակ երբեք չենք կրնար հանդուրժել որ ամենադոյզն ճնշում մը փորձուի մեր կրօնական ազատութեան դէմ: Կուսակից ըլլալով հանդերձ որ մեր երկրին մէջ իսլամութեան ամէն տեսակ յարգանք ընծայուի, «շէրիաթճի» չենք: Որովհետեւ «շէրիաթճի»-ութեան նպատակը եղած է կրօնքը քաղաքականութեան խառնել: Այսօրինակ կրօնքը շահագործողներուն թիւը շատ է եւ կ'աւելնայ: Ի հարկին օրինական որոշ տրամադրութեամբ պէտք է արգիլուի անոնց գործունէութիւնը: Ասկէ ազդուողները միայն եւ միայն կրօնքը շահագործողները, մեր երկրին ու ազգին թշնամիները եւ համայնավարները միայն կրնան ըլլալ:

Անշուշտ ի զուր չէ որ վնասակար եւ քանդիչ հոսանքները կը ջանան դրդութիւններով տեղ տեղ հրդեհներ հանել այն պահուն երբ ամենադոյզն վտան-

դի ենթակայ չեն մեր իսլամութիւնն ու թրքութիւնը: Աւանդութեան մը համաձայն բոլոր օձերը իրենց թոյները կ'առնեն օձի դայեակ կոչուած արարածէ մը: Անոր պէս, երկրին քանդիչ հոսանքները իրենց թունաւոր զէնքերը ուղղակի կամ անուղղակի բոլորն ծանօթ աղբիւրէն կը ստանան:

Մեր ազգային համերաշխութիւնը կը կազմէ մեր արտաքին քաղաքականութեան ուժին եւ յաջողութեան աղբիւրը: Մեր ամբողջ գոյութիւնովը իւրացուցած ենք հաշտութիւնը, քաղաքակրթութիւնը եւ մարդկութիւնը պաշտպանելու նպատակաւ ազատ ազգերուն երեւան բերած հաւաքակ. ապահովութեան կազմակերպութիւնն ու անոր նպատակները: Այն ատեն ճան որ եթէ այդպիսի կազմակերպութիւն մը գոյութիւն չունենար, մեր երկիրը ամէն զոհողութիւն ընելու էր զայն երեւան բերելու համար:

Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը պայծառ է եւ անկեղծ, մեծապէս գործօն ու կենսունակ: Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը որ կը յենու միշտ նախաձեռնութիւնը ի ձեռին պահելու եւ դէպքերուն ուղղութիւն տալու վճռականութեան վրայ, որքան մեր երկրին, մարդկութեան ալ օգտակար է: Աշխարհի ներկայ մեծ վտանգներուն առջեւ իբրեւ թէ վերապահ բայց իրականին մէջ կրաւորական արտաքին քաղաքականութիւն մը օգտակար չի կրնար ըլլալ մեր երկրին ու ազատ աշխարհին:

Ազգովին մեծ ջանք կը թափենք մեր բանակին ուժը բարձրագոյն աստիճանին հասցնելու համար: Կը շարունակուին այն մեծ օժանդակութիւնները զորս կը ստանանք Ամերիկայէ: Հաւաքական պաշտպանութեան ճամբուն մէջ շատ սերտ եւ արդիւնաւոր գործակցութիւն մը կը կատարենք Ատլանտեանի ազգերուն հետ: Միայն չենք բաւականանար զէնքով ու ռազմանիւթով օժտելով մեր բանակը, այլեւ հետզհետէ թափ կուտանք զին. նոր մեթոտներու ուսուցման:

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

Սալ Շոփէն - Փլէյէլ, Մարտ 19ին հինգշաբթի իրիկուն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, կիրակի օրը ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George V-ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Նախագահութեամբ Մերակուտական

Պ. VERDEILLEի եւ ՋԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐի:

Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ Օրքէսթր Ռիֆօu Գոէօլ, Պանտ, աթրաքսիօններ

Նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռաձայնելով Pro. 82-38 եւ կամ Tro. 03-18:

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9):

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE

Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիտիա Կարին
(Իշխաղացեան)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. — Մօնթէվէրտէ, Շուպէրթ, Ռաւէլ, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆայա, Սայաթ Նովա, Սաթեան, Ղազարոսեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 4 Place de la Madeleine, S.V.P. եւ Իշխաղացեանի 73 Fg. Poissonnière, Paris (9): Գին 200 ֆրանքէն 700 ֆրանք: Հեռաձայն Pro. 64-23:

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի եւն.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Լիոնի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 10 Յոյներու սրահը՝ 5 Rue Bonnefoi.

Կը խօսի՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է:

Վալանսի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Խօսք՝ օրուան տօնին առթիւ: Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ժամանց, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ. — Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան հաշուեքննիչ եւ ընտրող մարմինը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը անխտիր ընդհ. ժողովի, այս ուրբաթ ժամը 21ին, Հայ Առաք. եկեղեցւոյ մէջ:

Օրակարգ. — 1. Զեկուցում հաշուեքննիչ մարմինէ, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն եւ տրուած որոշումները օրինաւոր պիտի նկատուին:

(Կնիք)

Խնջոյք - պարահանդէս

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակ. Միութեան կողմէ, Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15-24, Salle Franco-Belgeի մէջ, Rue Vergniaud 59 Paris, Métro Corvisart.

Կը նախագահէ հայրենակից Լ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին (երգ եւ արտասանութիւն):

Հայկական, ֆրանս. եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբին:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.

Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C. P. Paris 7065-15

Մանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 ֆրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ 6րդ թիւը:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնֆուա: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՕՊԼ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս չարաթ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ տարեկան ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն Café Regent, 70 Rue Lafayette: Օրակարգ՝ վարչութեան համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Կե,ր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մասնաճիւղերը այս չարաթ ժամը 3ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը՝ 13 Rue Caumartin.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. —

Շաբաթ ժամը 21ին, Վռամեան ենթ:

Շաբաթ ժամը 21ին, «Հայաստան ենթ.:

Կիրակի ժամը 16ին »Իշխան» խումբ:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը, այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 Rue de Trévise, Métro Cadet, ժամը ճիշդ 21,30ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

1. Զեկոյց Պատգմ. ժողովի, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան, 3. Ընթացիկ հարցեր:

Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին:

ԼԻՈՆ. — Ֆր Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ իր անդամուհիները, առաջիկայ, 23 փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնֆուա, Լիոն, Ռիւ Փօլ Պէրի մօտիկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: 28 մարտ 1953ի պարահանդէսի կազմակերպութիւնը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հանգուցեալ ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿԻ (Քարտուղար Առաջնորդարանի) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներ եւ բարեկամներ:

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Սուրբ Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կը ներկայացուի՝

«ՎԱՀԷ» Մ. Պէշիկթաշլեանի եւ երկու ֆրանսական կատակերգութիւններ:

Փետր. 22ի Կիրակին, ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պորտոյի Կապոյտ Խաչի կողմէ, նախագահութեամբ Տիկ. Ս. Հալաճեանի, այս կիրակի ժամը 15ին, Պորտոյի Առեւտր. Սենեակի սրահներուն մէջ: Կ ներկայացուի զաւեշտ մը: Երգ, նուագ, արտասանութիւն:

Ծախու է

Ազատ տուն մը (pavillon) Ալֆորվիլի մէջ, 6 սենեակ, կառած 20 ք. մ. որ կրնայ խանութի վերածուիլ, պարտէզ 200 ք. մ. հանոցով, երկու նկուղ: Ջուր, կազ, լոյս: Ամէնը շատ լաւ վիճակի մէջ, 33ter Rue Emile Gourg— շատ շահեկան գին (սակարկելի):

Դիմել ուղղակի տիրոջ՝ 6 Bd. Carnot, Alfortville.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 20 Février Ուրբաթ 20 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6997 Նոր շրջան թիւ 2408

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ընդհ. Ներումը քուէարկուեցաւ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ազգ. Ժողովը հինգշաբթի գիշեր 217ի դէմ 348 ձայնով քուէարկեց այն օրինագիծը որով ընդհ. ներում կը շնորհուի բռնի զինուորագրուած Ալզասցիներու համար: Օրինագիծը այս առթիւ կը յիշէ Օրատուրի զոհերը իբրեւ արժանի ազգային մեծարանքի: Յետոյ յաւելուած մը կցուեցաւ, որուն համաձայն Օրատուրի զոհերուն ընտանիքները հատուցում պիտի ստանան պետութենէն: Դիմումներու համար պայմանաժամ տրուած է մինչեւ 1956 Յունուար:

Գիշերային նիստը բացուած ատեն, Պ. Էռիօ սրտայոյզ ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով Ալզասի տառապանքներ եւ Օրատուրի ողբերգութիւնը, — «փոթորիկ մը արեան եւ կրակի: Աւելի քան 600 զոհերուն մէջ ո՛րքան մանուկներ եւ մայրեր կային... Անմեղներու նոր ջարդ մըն էր որ տեղի ունեցաւ: Ֆրանսական սիրտ ունենալու չէ, մեծարանքի խօսք մը չուղղելու համար զոհերուն եւ անոնց ընտանիքներուն: (Բոլոր երեսփոխանները ոտքի կ'ելլեն):

Յետոյ յիշելով դատավճիռներուն առթիւ յառաջ եկած յուզումը, Նախագահը պարզեց Ալզասի տառապանքները գերման գրաւման տակ, եւ, խորապէս յուզուած, բացագանչեց.

— «Հայրենիքը մայր մըն է. ան չի կրնար հանդուրժել որ իր զաւակները պառակտուին իր կուրծքին վրայ: Մեզի կ'իյնայ արժանավայել ձեւ մը տալ վճարանութեան: Այդ մտահոգութեամբ չափաւորութեան եւ իմաստութեան կոչ մը կ'ուղղեմ ամէն մէկուն, առանց քաղաքական նկատումի: Սրտիս խորերէն կը բխին այս բառերը եւ կը խնդրեմ որ ընդունիք իբրեւ այդ»:

Երեսփոխանները նորէն ոտքի ելան, ջերմապէս ծափահարելով ճառը: Միայն համայնավարները իրենց տեղէն չշարժեցան:

Յետոյ սկսան վիճաբանութիւնները: Ընկերվարական երեսփոխան մը առաջարկեց պահանջել դաշնակիցներէն որ Ֆրանսայի յանձնեն գերման զօր. Լամերտէնկը եւ ուրիշ երեք պատերազմի ոճրագործներ, իբրեւ գլխաւոր դահիճները Օրատուրի: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն բացատրեց թէ ինչպէս դաշնակիցներէն պահանջած էին Օրատուրի եւ Թիւլի ջարդերուն պատասխանատուները: Զօր. Լամերտինկի թղթածրարը այժմ կը քննուի Գերմանիոյ անգլ. շրջանի զին. իշխանութեանց կողմէ: «Անգլ. կառավարութիւնը իր խոր ցասումը յայտնեց Օրատուրի եւ Թիւլի սարսափներուն առթիւ, բայց դիտել տուաւ թէ 1948էն ի վեր ոճրագործի յանձնում կրնան կատարել միայն այն ատեն երբ ոճիրը ապացուցուած է: Մեզի համար հաստատուած է զօր. Լամերտինկի յանցապարտութիւնը»:

Անկախ երեսփոխան մը առաջարկեց յետաձգել վիճաբանութիւնը, դիտել տալով թէ Ալզասի երեսփոխանները արդէն գոհացում ստացած են 1948ի օրէնքին ջնջումով: «Իրենք ըսած էին թէ չէն ուզեր

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ ՆԻՒ. ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ վերակազմուած է Հայկ. Դատի Յանձնախումբը, Նիւ Եորքի մէջ:

Կեդր. մարմինը ունի մասնաճիւղեր Մ. Նահանգներու բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ: Յանձնախումբը մշակած է գործնական ծրագիր մը, Հայկ. Դատը ծանօթացնելու համար ոչ միայն պետական շրջանակներու, այլ եւ ժողովուրդի լայն խաւերուն:

Հայաստանի Անկախութեան Կոմիտէին կը մասնակցին ականաւոր Ամերիկացիներ եւ ՄԱԿի անդամներ:

Հայկ. Դատի Յանձնախումբը միեւնոյն ատեն պիտի գործէ իբրեւ տեղեկատու գրասենեակ:

կասեցնել դատավարութեան ընթացքը: Արդ, այսօր կը պահանջեն պատռել դատավճիռը, որուն մելանը չէ չորցած տակաւին»:

Արմատական երեսփոխան մը անհրաժեշտ կը գտնէր ընդհ. ներումը: «Երբ երկիրը վտանգուած է, մեր պարտքն է բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել, անվթար պահելու համար ազգ. միութիւնը: Ծանրակշիռ բան պիտի ըլլար սահմանագլուխին վրայ ունենալ երկրամաս մը որ կորսնցուցած է իր եռանդը: Զգո՛յշ, չափազանց արդարութիւն պահանջելով պատճառ չըլլանք որ վաղը սեւ շղարշներով ծածկուին Ալզասի բոլոր արձանները:

Հօթ–Վիէնի ընկերվարական երեսփոխանը անարդար գտաւ օրինագիծը: «Դուք ըսեր էիք թէ պիտի չփորձէք յանցաւորները փրկել պատիժէ: Միայն կ'աւելցնէիք թէ չէք կրնար հանդուրժել որ Ֆրանսացիներ դատուին Գերմաններու հետ: Այսօր փոխուեր էք եւ կը պահանջէք ընդհ. ներում մը որ սովորական չէ վասն զի վճիռ մը կը բեկանէ հանրային կարծիքին առջեւ: Արդ, ի՞նչ երաշխիք ունինք թէ աւելի յառաջ պիտի չերթաք: Կարելի չէ ազգ. միութիւն հաստատել նահանգ մը զոհելով ուրիշ նահանգի մը»:

Երեսփոխանը խօսքը ուղղելով Պ. Փլեւէնի, հարցուց.— ««Ձեր մասին ի՞նչ կարծիք պիտի յայտնեն այն սպաները որոնցմէ խնդրած էիք դատել համաձայն իրենց խղճին: Վճիռը ջնջել տալով կը կարծէ՞ք թէ պիտի ամրապնդուի բանակին բարոյական կորովը: Կը ցաւիմ որ վարչապետը ներկայ չէ: Իրեն պիտի յիշեցնէի սկզբունք մը — Հանրապետութիւնը մի է եւ անբաժանելի. բայց անոր գոյութեան առաջին պայմանը այն է որ արդարութիւնը նոյնը ըլլայ ամէնուն համար»:

Ուրիշ թեր ու դէմ կարծիքներէ վերջ, Պ. Փլեւէն խօսք առնելով ըսաւ թէ ոչ ազատագրութիւնը ոչ ալ ազատագրումէն ի վեր անցած ութ տարիներու հաւաքական աշխատանքը բաւական չեղան գոցելու բռնի զինուորագրուած Ալզասցիներու եւ անոնց հայրերուն ու մայրերուն վէրքը: «Այդ 100,000էն իւրաքանչիւրը ինքզինքը ճակատագրով կապուած կը զգայ Օրատուրի 13 դատապարտեալներուն հետ: Միայն մէկ դարման կայ այդ վէրքերուն,

Եւրոպայի հոգերը

Ատլանտեանի Խորհուրդին գումարման առթիւ, (Փարիզ), հարցումներ ուղղուեցան Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ: Պ. Ձըրչիլ մերժեց յայտնել թէ Անգլիա ի՛նչ նոր յանձնառութիւններ ստանձնած է, փութացնելու համար եւրոպեան բանակին կազմութիւնը: Կրկնեց ինչ որ ըսած էր Իտըն Բշ. օր, — «Անգլիա խոստացած է շատ լայն արհեստագիտական գործակցութիւն»:

╳ Փարիզի մէջ Պ. Պինօ, իր առաջին զեկուցումը տուաւ արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ: Ըսաւ թէ կարելի է փոխել Ֆրանսայի առաջարկած յաւելումները, եթէ աւելի շինարար թելադրութիւններ ըլլան: Ֆրանսա, բարեփոխումներ առաջարկելով կ'ուզէ պահել իր բանակին միութիւնը, ճշդել ամերիկեան օգնութեան պայմանները, արգիլել Գերմանիոյ ռազմական ուժին գերակշռութիւնը, եւն.:

Արտաքին նախարարը խօսեցաւ նաեւ Լոնտոնի մէջ կատարուած բանակցութեանց մասին, առանց որոշ իրողութիւններ յայտնելու: Անգլիոյ կցկցման առթիւ ըսաւ.— «Մանշը վարկ մըն է, աշխարհագրութեան կողմէ բացուած՝ պատմութեան առջեւ եւ Անգլիա կը կարծէ թէ այդ վարկը չէ սպառած տակաւին»: Յետոյ ճշդեց թէ Ֆրանսա երբեք չէ պահանջած 20էն 50 տարուան բարձրացնել անգլիական երաշխաւորութեան տեւողութիւնը: Հիւս. Ափրիկէի եւ Ծայր. Արեւելքի մասին ալ խօսելով, Պ. Պինօ ըսաւ թէ Մ. Նահանգներու արտ. նախարարը հաւաստիքներ տուած է այդ մասին: Յետոյ ծանրացաւ արեւելեան Գերմանիոյ յարաճուն վերազինման վրայ: Ըսաւ թէ զինուորներու թիւը 50,000էն բարձրացած է 100,000ի: Եւ վերջապէս եզրակացուց թէ Ֆրանսա միշտ պատրաստ է Զօրս Մեծերու ժողովի մը: «Եթէ որեւէ յոյս շողայ բլուրին վրայ, մենք վերջինը պիտի չըլլայինք ժպտելու համար»:

╳ Գշ. օր (24 Փետր.) կարեւոր ժողով մը պիտի գումարուի Հռոմի մէջ, վեց զինակից պետութեանց արտ. նախարարներուն կողմէ, քննելու համար եւրոպեան բանակին վիճակը: Օրակարգին վրայ կը գտնուին նաեւ Ֆրանսայի առաջարկած յաւելուածները, որոնք ամէնէն աւելի պիտի զբաղեցնեն վեց զինակիցները: Այս առթիւ ըսենք թէ արեւմտեան Գերմանիան այժմէն անընդունելի կը գտնէ Ֆրանսայի առաջարկները:

Համպուրկի կարեւոր թերթերէն մէկը դիտել կուտայ թէ Գերմանիոյ մէջ դժգոհ են Ֆրանսայի բռնած դիրքէն, թէ Սարի եւ թէ եւրոպեան բանակի խնդիրներուն մէջ: Թերթը խստօրէն կը քննադատէ Ֆրանսայի անհաշտութիւնը եւ կը մեղադրէ թէ Պ. Պինօ «մէկդի դրած է դիւանագիտութեան սովորական կանոնները եւ կ'ուզէ խաղեր սարքել Գերմանիոյ դէմ»:

— գուրգուրանքի արտայայտութիւն մը Ազգ. Ժողովին կողմէ բոլոր անոնց հանդէպ որ այնքան նուաստացումներ կրեցին ինչպէս մենք բոլորս. քիչ մնաց պիտի ըսէի մեզ բոլորիս պատճառով, որովհետեւ չկրցանք յաղթել 1940ին: Ընդհ. ներում մը երբեք չի կրնար դատապարտել դատաւորները: Ես չեմ մոռնար Օրատուրի մարտիրոսները, բայց արիւնը հոսեցաւ բունիկ Ալզասի դահիճներուն կողմէ»:

╳ Օրատուրի ընկերակցութեան նախագահը կոչ մը ուղղեց բոլոր նահանգային խորհուրդներուն, որպէս զի բողոքեն ընդհ. ներման դէմ: Զոհերուն ընտանիքներն ալ դժգոհ են ընդհ. ներումէն:

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ

Կասկած չկայ, որ Սփիւռքի հայութիւնը խոշոր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի: Ոչ թէ մէկ, այլ, կրնանք ըսել, բազմաթիւ վտանգներու առջեւ:

Հեռու իր հայրենիքէն, ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն, անիկա կրնայ մոռնալ իր հին ու հայրենի յուշերը: Կը սժգունին տոհմիկ բարքերն ու սովորութիւնները. կը կորսնցնեն իրենց հմայքը ազգային աւանդութիւնները, որոնք ժողովուրդ մը կը պաշտպանեն օտար ազդեցութիւններու դէմ եւ կը պահեն զայն ազգային մթնոլորտի մէջ:

Կրնան պատահիլ այս բոլորը եւ, ժամանակի ընթացքին, կրնայ վտանգուիլ մեր ազգային դիմագիծը: Այսօր իսկ, ամէն օր բան մը չե՞նք կորսնցներ մեր յուշերէն ու ձգտումներէն. մեր բարքերէն ու ազգային շունչէն:

Վաղը, եթէ պատմութիւնը դաժան ըլլայ, եւ մենք մնանք դուրս մեր հողերէն, կրնայ պատահիլ, որ մեր սքանչելի լեզուն կորսնցնէ իր նշանակութիւնը՝ օտար լեզուներու տիրապետութեան տակ, մեր մշակոյթը աղօտանայ, օտար դառնայ մեզի՝ օտար մշակոյթներու շքեղանքին առջեւ:

Մեր երիտասարդութիւնը, առանձին մնացած կեանքի դժնդակ պայքարին մէջ, օտար կեանքին ու կրթութեան շունչին ու հմայքին տակ, տեղի տայ, ընկճուի եւ դադրի իր հայրերուն նման ըլլալէ: Մոռնայ իր լեզուին հետ, իր մշակոյթը, իր ծագումն ու պատմութիւնը:

Ո՞վ կրնայ բաղդատել, օտար հողերու տակ, հայ խոնարհ եկեղեցիները՝ ամերիկեան կամ եւրոպական եկեղեցիներու, փառաւոր կաթողիկէներուն հետ: Հայկ. դպրոցները՝ անոնց կրթական մեծաշուք հաստատութիւններուն հետ: Հայկ. Ակումբներն ու շէնքերը՝ անոնց ունեցածին հետ:

Ու, հետեւաբար, հայ լեզուն ու գրականութիւնը անոնց լեզուին ու գրականութեան փարթամ պատկերին հետ: Եւ այս բոլորին հետ, հայ մտաւորականը օտար մտաւորականին, հայ ուսուցիչը՝ օտարին եւ, մանաւանդ հայ կղերականը՝ օտար կղերականին հետ, իրենց կեանքովն ու վարդացումովը, իրենց դիրքով ու գործունէութեան լայն շրջանակովը:

Բացայայտ է, այսօրուընէ իսկ, վաղուան երիտասարդութեան հոգեբանական վիճակը: Հասկնալի է այժմէն իսկ, վաղուան մեր ժողովուրդին սահմանուած ճակատագիրը:

Առանց երկար խորհրդածութեան, կրնանք պատկերացնել գալիքը, եթէ չփոխուի պատմութիւնը: Եւ եթէ մենք, առողջ ու կայտառ Հայեր դեռ նստինք ձեռնածալ, սպասելով հրաշքներու եւ անակնկալ դէպքերու:

Ցրուած ենք անցեալին մէջ, բազմաթիւ դոհեր. գաղութներ՝ որոնք կուլ գացած են օտար միջավայրին, կրթութեան, եկեղեցիին ու մշակոյթին:

Զոհեր տուած ենք, եւ պիտի տանք ասկէ ետքն ալ, անխուսափելիօրէն:

Հեղեղ մըն է օտար կեանքը, եւ մշակոյթով, եւ կը քշէ, կը տանի ամէն բան եւ, նաեւ, այն ժողովուրդները, որոնք պայքարելու կամք չունին, որոնք փոխանակ պատնէշներ կեցնելու, ջուրը կը նետուին: Որոնք լողալ չեն գիտեր եւ չունին յանդգնութիւնը հոսանքն ի վեր թիավարելու:

Այս վտանգին, վտանգներուն ենթակայ են, մասնաւորաբար, այն գաղութները, որոնք պաշտպանուած չեն ցեղային ու կրօնական հակադրութիւններով: Միւսներն չեն հասարակական վտանգներուն դէմ. պառակտուած են եւ բաժան, ոչ միայն իրենք իրենց մէջ, այլ սերունդէ սերունդ: Ստոյգ, շօշափելի վտանգներ են ասոնք, զորս չենք կրնար ուրանալ, եթէ նոյնիսկ փորձենք անկարելին:

Բայց, մեծագոյն վտանգը մեր գոյութեան դէմ, ասոնցմէ չէ, որ կը բխի. դուրսէն չէ որ կը սպառնայ այն, այլ ներսէն. մեր կեանքէն ու մտածումներէն. մեր հոգեկան վիճակէն:

Այդ վտանգը կուգայ այն հոգեբանութենէն, թէ դատապարտուած ենք անհետանալու: Այն հեռաւոր հասկացողութենէն թէ, ինչ որ ալ ընենք, չենք կրնար հեղեղին դիմադրել: Մեր բոլոր ջանքերը, մեր բոլոր պատնէշները ենթակայ են կործանումի: Մէկ խօսքով, մահուան դատապարտուած ենք: Մարդիկ, խմատուն դարձած, ա՛լ աւելի առաջ երթալով, կը յայտարարեն նոյնիսկ, որ քանի մը տարիէն, չա՛տ, չա՛տ քառորդ դար, եւ արդէն քարը դրուած կ'ըլլայ գաղութի մը վրայ: Այն ատեն, հայերէն թերթերը ա՛լ կը դադրին, իրենց վէճերով. եկեղեցիները կը փակուին, Ակումբները կը գոցուին: Գաղութը կը նետուի թանգարան:

Այսպէս կը յայտարարեն յոռետեսները, որոնք «իրատես» տիտղոսը առած իրենց վրայ, քարոզիչ եղած են:

Կա՞յ ճշմարտութիւն այս բոլորին մէջ: Զենք ուրանար: Բայց չմոռնանք որ այս «իրատես» կոչուածները այն մարդիկն են, որոնք այժմէն իսկ պարտուած են. պատրաստ են անձնատուր ըլլալու, առանց պայքարի: Մարդիկ՝ որոնք պատերազմի ճակատներու վրայ, կոչուած են առաջին դասալիքները դառնալու:

Ռազմադաշտերու վրայ, պարտութիւնները, անշուշտ, արդիւնք են թշնամիին զէնքի ու զինուորի գերակայութեան: Զենք կրնար ժխտել: Բայց, պատերազմներու պատմութիւնը կուգայ վկայելու, որ ճակատի մը համար, մեծագոյն վտանգը՝ ո՛չ զէնքն է, ո՛չ ալ զօրքը, այլ պարտուողական ոգին: Այն մտածումը՝ թէ իրենք չեն կրնար դիմադրել:

Բանակները նախ իրենք իրենց մէջ կը պարտուին, յետոյ թշնամիին դէմ:

Վերջին պատերազմը մէկէ աւելի փաստեր տուաւ այս մասին:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ

Հայերը Սան Փաւլոյի մէջ

Սան Փաւլօ ունի 247,329 քառ. քիլոմ. տարածութիւն, 8 միլիոնի հասնող բընակչութեամբ: Գլխաւոր քաղաքն է Սան Փաւլօ՝ 2 միլիոն բնակչութեամբ: Երկրորդ խոշորագոյն ճարտարարուեստական քաղաքը Պրազիլիոյ եւ երրորդը՝ ամբողջ Հարաւային Ամերիկայի: Հիացում պատճառող իր առեւտրական գործունէութեամբ, իր բնակարաններու շքեղութեամբ եւ իր բնակչութեան աճումով: Հայերու թիւը կը հաշուուի 6էն 7000 ի մէջ: 1890էն վերջ Պրազիլիոյ մէջ գտնուող հայերէն կարեւոր մաս մը, գլխաւորաբար Խարբերդցիներ, կամաց կամաց Սան Փաւլօ քաղաքը կը հաւաքուին: Այս Հայերը միշտ հայրենիք վերադառնալու միտումով չեն մտածած անշարժ կալուածներ գնելու մասին: Իսկ 1895–96ի հայկ. ջարդերէն յետոյ, այս ցանցառ թուով երիտասարդներուն հայրենիք վերադառնալու հաւանականութիւնը անկարելի նկատուելով, կը սկսին մտածել մնայուն կեանքի մը հիմը դնել: Առաջին հայկական վաճառատուները կը բացուին Խարբերդի Հայերու կողմէ 1897ին Քազա Արմենիա անունով, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր Գասպարեան երկու եղբայրներու՝ Մարգարի եւ Մարտիրոսի սեփականութիւնը, որոնցմէ Մարգար Գասպարեանի չորս զաւակները՝ Գասպար, Մանուկ, Սարգիս եւ Լեւի ներկայիս կերպասեղէնի գործարան ունին եւ միլիոնատէր են: Իսկ իրենց փեսան՝ Սեբաստացի Վահրամ Քէօթէնէճեան արդէն մեծահարուստ է, տէրը՝ Լաճիփարիօ Վահիրամ հիւսուածեղէնի մանարանին: Շնորհիւ իր ձեռներեցութեան եւ յանդգնութեան առաջին տեղը կը գրաւէ այս ճարտարարուեստին մէջ եւ որուն տղան այսօր Համաշխարհային կառավարութեան երեսփոխաններէն մէկն է: Իսկ արաբախօս Հայերէն բնիկ Հալէպցի ծագումով Սասունցի Ռըզգալլահ Ժոռժ Թահանեան, Սան Փաւլոյի Հայոց եկեղեցին շինող բարերարը, որ մեռած է այժմ: Ունի մետաղագործութեան հսկայ գործարան մը եւ արժէքաւոր կալուածներ: 1924էն վերջ եկող գաղթականներն են որ անշարժ կալուածներ ունենալու հետամուտ կ'ըլլան եւ ներկայիս անձնական բնակարաններ ունեցող Հայեր բազմաթիւ են: Անոնցմէ մեծ մասը անսպասելի յաջողութիւններ ձեռք բերած են, ստեղծելով իրենց կարգին մեծ ու փոքր գործարաններ եւ այլ առեւտրական հաստատութիւններ, որոնց բոլորին առանձին յիշատակութիւնը շատ հեռուները կրնայ տանիլ մեզ:

Հոս եւս սկզբնական շրջանին որեւէ ազգ. շարժում չկար մինչեւ 1915ի մեծ Աղէտը որ յուսահատութեան կը մատնէ փոքրաթիւ հայ գաղութը, մանաւանդ անոնք որ երկիրը հայր, մայր, կին եւ զաւակներ ձգած են:

Պատկերը կը փոխուի երբ Լրագիրներէն հայկ. կամաւոր գունդերու կազմութեան եւ անոնց գործունէութեան մասին ոգեւորիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն: Իրենք ալ կ'ուզեն մասնակցիլ ազգ. ընդհանուր շարժման: Առաջին անգամ ըլլալով Սան Փաւլոյի մէջ 1915ին Խարբերդցի Վահէ Պօղոսեանի նախագահութեամբ հայկ. Կարմիր Խաչ անունով մարմին մը կը կազմեն եւ կը լծուին տենդագին աշխատանքի: Կը յաջողին 10,924 ֆրանս. ֆր. հաւաքել: Ութ անգամով մինչեւ 1917 Մարտ 20 գանձապահ Վրթանէս Կիւլպէնկեանի միջոցաւ կը փոխադրուի Փարիզ, Պ. Պօղոս Նուպարի հասցէին, յատկացուելու ազգ. պաշտպանութեան հիմնադրամին: Յետոյ աւելի լուրջ շարժում մը ստեղծելու մտադրութեամբ աւելի բազմամարդ ժողով մը կը կազմեն, Հայ Բարեգործական Միութիւն անունով, շարունակելու համար լուծուած Կարմիր Խաչի աշխատանքները (չշփոթել Հ. Բ. Ը. Մ.ի հետ):

Միութիւնը 1917 Նոյմ. 8ին պետութեան կողմէ վաւերացուելէ վերջ կը մշակէ ծրագիր կանոնագիր մը եւ կը սկսի աշխատանքի, նախագահութեամբ Սուրիացի հարուստ Հայու մը, Եղիա Նագգաշի, բուն անունով Լեւոն Նագաշեան, ծնած Հալէպ, որդին Զմշկածագցի Մարտիրոս Նագաշեանի, աներձագը Ժոռժ Ռըզգալլահի: Այս միութիւնը եւս կ'ունենայ որոշ գործունէութիւն: Գլխաւորաբար Հայերը եւ արաբախօս Հայերը իրար հետ շփման մէջ կը դնէ եւ կը ստեղծէ միացեալ ճակատ մը: Իր ազգ. եւ քաղաքական գործունէութեան զուգընթաց 25,275 ֆրանս. ֆր. կը ղրկէ Պօղոս Նուպարի, յատկացուելու համար պատերազմէն աղէտեալ հայրենակիցներու: Նոյնպէս 1918 Ապրիլ 9ին հեռագրով 200 անգլ. ոսկի կը ղրկէ Էրզրումի ճակատին հայ զինուորներուն համար: 1919 Յունուար 1ին 400 անգլ. եւ Մարտ 24ին 2000 ֆրանք՝ պաշտպանելու Հայկ. Դատը: Միեւնոյն ատեն կը դիմէ պրազիլեական եւ անգլ. կառավարութեանց եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին, խնդրելով անոնց աջակցութիւնը Հայ ժողովուրդին եւ անոր դատին: Կը կազմեն կոմիտէ մը հայ տարագիրներու համար հանգանակութեան ձեռնարկելու եւ գումարը՝ 10,000 ֆրանք նոյնպէս կը ղրկեն Պ. Պօղոս Նուպարի:

Քանիցս տկարացած եւ վերակազմուած այս միութիւնը վերջնապէս կը լուծուի 1921 Նոյմ. 5ին, իր գանձը մնացած 5000 ֆր.ն ալ փոխադրելով Փարիզ:

1923 Յունիս 10ին Սան Փաւլօ կը հասնի Գաբրիէլ Քհ. Սամուէլեան: Յուլիս 25ին Խարբերդցի Մելքոն Գալայճեանի բնակարանին մէջ կը գումարուի ժողով մը 23 ներկաներով եւ կ'ընտրեն 7 հոգինոց

յանձնախումբ մը, որպէսզի ընդհ. ժողով մը հրաւիրէ ազգ. կեանքի կազմակերպութեան եւ եկեղեցիի մը հիմնարկութեան ձեռնարկելու համար: Ժողովը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 12ին եւ կ'ընտրուի 11 հոգինոց մարմին մը որուն առաջին գործը կ'ըլլայ իրականացնել եկեղեցւոյ հիմնարկութիւնը: 1923 Հոկտեմբերին մասնակի հանգանակութիւնով մը կը հաւաքուի 2200 քրուզէյրօ եւ կը վարձուի շէնք մը իբրեւ եկեղեցի: Իսկ 1924 Յունուար 20ին տեղի կ'ունենայ առաջին պատարագը մեծ բազմութեամբ:

Այս թուականներուն է որ գաղութին թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ նոր ժամանող Հայերով: Իբրեւ եկեղեցի վարձուած շէնքը այլեւս չէր գոհացներ: 1924 Սեպտ. 28ին կը գումարուի ընդհ. ժողով մը եւ կ'ընտրէ նոր մարմին մը որուն մասին յօդուած մը ունի Խարբերդի Նախկին առաջնորդ Գիւտ Եպիսկ. Մխիթարեան «Հայրենիք» թերթի 1925 Յունուար 10ի թիւին մէջ: Այս առթիւ յիշեմ յատկանշական պարագայ մը: Ժողովի մէջ 1924 Դեկտ. 18ին մեծահարուստներէն Պ. Վահրամ Քէօթէնէճեան կը յայտնէ թէ ինք Ռիօ տը Եանէյրօ գտնուած միջոցին հանդիպած է կովկասահայ արուեստագիտուհի Էմմա Աբրահամովա անունով պարուհիի մը եւ կ'առաջարկէ որ Սան Փաւլօ հրաւիրուի, ծանօթացնելու համար հայ արուեստը: Կ'ընդունուի առաջարկը: Պարուհին յանձն կ'առնէ ինք պատրաստել յայտագիրը, պայմանաւ որ հասոյթին կէսը իրեն, կէսը հայ որբերուն յատկացուի: Կը վարձուի Պետական Օփերան Յունուար 17ին: Հսկայ թատրոնը լեցուած է հայ եւ տեղացի բազմութեամբ: Վարագոյրը բացուելուն հայ արուեստագիտուհին կ'երեւի Եռագոյնին մէջ փաթթուած եւ կ'երգէ «Հայաստան»ը: Ապա մէջ ընդ մէջ կ'երգէ հայերէն երգեր, կը պարէ հայկական պարեր հայ գեղջ. տարազներով, մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերելով ներկայ Հայերուն մէջ: Յաջորդ օրը տեղական թերթերը կը ներբողեն հայկ. արուեստը, երգերը եւ մանաւանդ պարերը:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ կը շարունակուին Փարիզի մեթրոյին եւ հանրակառքերուն մէջ, դժուարացնելով երթեւեկը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ամէն տարուան պէս՝ այս տարի եւս Մուրատեան վարժարանի աշակերտները կազմակերպած էին ներկայացում մը, որ տեղի ունեցաւ ամսո՛յս 15ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, դպրոցին թատերասրահին մէջ:

Խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած էր սրահը, լսելու եւ քաջալերելու համար մեր նոր սերունդին ճիգերը: Անոնց ձրգտումը ազգային խոէալներուն:

Յայտագիրը երեք մասերու բաժնուած էր: Ա.) ՎԱՀԷ ողբերգ. Մ. Պէշիկթաշլեանի, Բ.) «Լը ժանտարմ է սան բիթիէ» կատակերգութիւն մը Ժ. Գուրթըլինի, Գ.) «Լա փէթ օ մանուար, Բ. Տէնըշոյի (օբէրէթ):

Երգերուն դաշնակով կ'ընկերանար դպրոցին ուսուցիչը Պ. Օհան Տուրեան:

«Վահէ» ողբերգութեան մէջ լեզուական հսկումները կատարած էր՝ վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան:

Նիւթը՝ քանի մը տողով:

Հայաստանի նախաքրիստոնէական շրջանի թագաւորներէն Վահէ, կը դաշնակցի Պարսից արքային եւ զինուորապէս կ'օգնէ անոր, Մակեդոնացի Աղեքսանդրի արշաւանքին դէմ: Վահէի զօրավարներէն մէկը՝ Արտաւազդ, դրդուած անձնական պատճառներէ, կը դաւաճանէ հայկական բանակին եւ կ'անցնի մակեդոնական բանակին կողմը: Զարդ ու կռիւ երկու կողմերու միջեւ: Հայկական գունդերը կը հնձեն թշնամի բանակները: Աղեքսանդր կատղած՝ անձամբ կը քալէ Հայաստանի վրայ ահագին բանակով մը: Կռիւը կը շարունակուի Վահէի մայրաքաղաքին՝ Արմաւիրի պարիսպներուն տակ: Կը ջախջախուի հայկ. փոքրաթիւ բանակը եւ Վահէ զէն ի ձեռին կ'իյնայ մայրաքաղաքի պատերուն տակ:

Առանց անունները յիշելու, փութանք ըսել որ աշակերտները յաջող խաղարկութիւն ունեցան: Պատանիներ են տակաւին եւ անշուշտ ներողամիտ աչքով պէտք է նայինք իրենց փոքրիկ թերութիւններուն:

Սակայն գնահատելի են իրենց հայերէն յստակ առոգանութիւնը եւ դերերու իւրացումը:

Օփերէթը, որուն դերակատարները դըպրոցին փոքր դասարաններու աշակերտներն էին, ստեղծեց մեծ խանդավառութիւն: Իրենց իշխանական շողշողուն զգեստները, երգերն ու պարերը գնահատուեցան ծափահարութիւններով:

Միջնարարներուն տեղի ունեցան արտասանութիւններ՝ հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Ջութակահար Վարուժան եւ Ա. Տէտէճեան յաջող կտորներ նուագեցին: Առաջինը ջութակով, երկրորդը ձեռնադաշնակով (աքօրտէօն):

Այս ներկայացումը պիտի կրկնուի այս կիրակի:

Ա. Բ.

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«Տինյա»ի խմբագրապետ Ֆալիհ Րըֆքը Աթայ Փետր. 10ին գրի առած է ուշագրաւ խմբագրական մը ուր մասնաւորաբար կ'ըսէ.

1908ի Սահմանադրութեան պատմութեան մէջ Ռէվալի տեսակցութիւնը հիմնական անկիւնադարձ մըն է: Թուրք հայրենասէրները ի տես թերթերու այն լուրերուն թէ այս տեսակցութեան ընթացքին Ցարը եւ Քայզէրը Օսմ. կայսրութեան բաժանումին մասին տեսակցած են, խակոյն որոշում տուին: Եթէ Սուլթան Համիտի վարչաձեւը տապալէր եւ իսլամ ու քրիստոնեայ տարրերը ազատութեան տիրանալով միատեղ կառավարութիւն հիմնէին, Եւրոպացիները այլեւս ըսելիք ոչինչ պէտք է ունենային: Վերջին յոյսն ալ հոս էր: Քրիստոնեայ տարրերն ալ, Արաբներն ալ, բոլորը մասնակցեցան 1908ի ազատութեան խրախճանութիւններուն: Բայց Խորհրդարանը բացուելէ անմիջապէս յետոյ Օսման. կայսրութիւնը բաժան բաժան դարձնել ու Եւրոպայի ցամաքամասի հողերը քրիստոնեայ պետութեանց, իսկ Ասիոյ հողերուն վրայ նոր պետութիւններ հիմնել ուզողները իսկոյն շարժման անցան:

Ըստ ցարական Ռուսիոյ ծրագրին, խնդիրըլայնքանով ալ պիտի չի վերջանար, Անատոլուի մէջ Հայաստանի կառավարութիւն մը, Քիւրտիստանի կառավարութիւն մը, Պոնտոսի կառավարութիւն մը պիտի հիմնուէր: Պոլշեւիկ յեղափոխութիւնը փլցուց ցարականութիւնը եւ Անատոլուի յեղափոխութիւնը, անկէ առաջ ու յետոյ տեղի ունեցած բնակչութեան հաշուեյարդարները Անատոլուի մէջ քրիս –

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Օ՛հ ճղճիմ, ցաւատանջ... լքուած ճակը, ո՞ւր այդ փոքրիկ մարմնոյն մէջ բունած էր ահարկու վիշտը. ինչպէ՛ս իր մկանունքները նեարդ առ նեարդ դեռ կը թրթռային կրած նախատինքին ըմբոստութենէն...

Ցիմարական ջերմութիւն մը խուժեց ուղեղիս մէջ:

— Մայրի՛կ.., մայրի՛կ...

Ի՞նքն էր որ արտասանեց այդ գերագոյն կոչը, նման միւս որբերուն, որ յաճախ ցաւի կամ կարօտի մէջ իրենց մայրը կը փնտռէին, թէ ես էի որ գոչեցի այդ բառերը, չեմ գիտեր: Իմ բազուկներուս մէջ առի զինքը, ծունկիս վրայ օրօրեցի իր թեթեւ մարմինը ու ջանացի որ գոնէ պահ մը անիկա իմ խելայեղ վշտիս մէջ իրենը մոռնայ, ինքզինքը մոռնա՛յ...

Դուրսը որբերու ժխորը կը լռուէր. աչքերուս կը հանդիպէին թթենիի մը գագաթին ճիւղերը ճերմըկոտած տերեւներով՝ շողշողո՛ւն արեւին մէջ. բզէզներ ոսկի կայծկլտումներով կ'անցնէին միջոցին մէջէն ու կենսաւէտ հեւք մը կը ծածանէր Կիլիկեան ջինջ եւ կապոյտ երկնքին տակ եւ իմ տենդէ վարակուած երակներուս մէջ այնպիսի գլխու պտոյտ պատճառող արագութիւն մը կը զգայի, որ գուրգուրանքով դողդոջուն՝ յիմարաբար կը սեղմէի խեղճ փոքրիկին մարմինը կուրծքիս վրայ:

Անկանոն եւ շտապ սրտի զարկեր կը պատասխանէին իմ փայփայանքիս... ուրիշ ոչինչ... Անիկա աչքերը փակեր էր ու այդ սառած ու աժգոյն մարմինը ծունկերուս վրայ դիակի մը անշարժութիւնը ունէր. յարդի գոյն ողորկ մազերը, քրտինքէ խոնաւ, փակած էին ճակտին վրայ. ու երբ չրթունքս մօտիկցուցի՝ զգացի որ անոնք յուզուած էին դեռ այն զգացումին շունչովը՝ որ մօտիկցեր էր այդ տղեկին:

Ատանայի մէջ՝ այդ միջոցին որբերը տեղ մը հաւաքուած չըլլալով եւ չունենալով որո՛շ արձանագրութիւն մը անմիջապէս ձեռնարկեցինք գիտնալ իրենց գրտնուած տեղերը եւ անունները նշանակել: Առաջնորդարանի մէջ նստած կը խօսակցէինք այդ մասին:

— Որբեր ամէն տեղ կան, ըսաւ ծերունի քահանայ մը՝ ձեռքի լայն շարժում մը ընելով եւ ցուցնելով հրդեհուած քաղաքին չորս կողմը... Իր ճերմակ մօրուքը պահ մը դողդողջեց ու իր յուզուած եւ արտասուալից աչքերը, իր ծեր մարդու մարած ու տխուր աչքերը բարձրացնելով դէպի մեզ, մրմնջեց.

— Գացէ՛ք հիւանդանոցները, գացէք դէպի վրանները, նայեցէ՛ք նոյնիսկ եկեղեցիի բակին մէջ... ամէն կողմ որբեր կը գտնէք...

Դուրսը խռնուած ժողովուրդը իմանալով մեր պաշտօնը եւ մեր նպատակը, արդէն դիզուած էր դրանը առաջք. ճերմակ քօղերու ներքեւէն կնոջ եւ մօր աչքեր. աղերսող եւ ողբագին տխրութիւնով մը կը յառէին ինծի. շատեր տղոց ձեռքէն բռնած էին բայց մեծ մասը կը կրէին զանոնք բազուկներու վրայ՝ սքօղած իրենց լաչակին ներքեւ, եւ այնպէս անշարժ ու վտիտ՝ որ կարծես պատանքներու մէջ ծածկուած դիակներ ըլլային: Մէկիկ մէկիկ կիները մօտիկցան մեզի:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

տոնեայ կառավարութիւններ հիմնելու հնարաւորութիւն չընծայեց:

Բայց Սթալինի Ռուսիան ալ ցարական Ռուսիոյ կայսերապաշտ քաղաքանութեան վերադառնալով, խնդիրը ձեռք առաւ ճիշդ անոր ձգած տեղէն: Արեւելեան Անատոլուն մայր հայրենիքէն խլելու համար Հայաստանի խնդրոյն տեղ Քիւրտիստանի, Պոնտոսի տեղ ալ Վրաստանի խնդիրը մէջտեղ նետեց:

Քիւրտիստան Թաալի ընկերակցութիւնը որ Ա. աշխարհամարտին գործակցած էր ցարակ. Ռուսիոյ հետ, սովետական քաղաքականութիւնը նախկին ուղղութիւնը որդեգրելէ անմիջապէս յետոյ Սթալինի Ռուսիոյ հետ ալ գործակցեցաւ: Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը անոնց գործն է: Տէրսիմի ապստամբութիւնը անոնց գործն է:

Մենք ժողովրդավարութիւնը ինչո՞ւ փնտռեցինք եւ գտանք: Որպէսզի մեր հայրենիքին գործերը ալ աւելի լաւ ընթանան եւ ազգային ազատագրութիւնը ալ աւելի ամրօրէն զարգանայ: Ամէն պարագայի մէջ ժողովրդավարութիւնը չփնտռեցինք եւ չգտանք որպէսզի մեր հայրենիքը Սամ. Սահմանադրութեան պէս նոր բաժանումի մը ենթարկուի եւ քայքայուի ազգ. միութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ, առջի օր կը ծանուցանէր թէ Սուէզի մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին քանի մը օրէն: Այս առթիւ ըսաւ թէ «կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է պարպումի մասին եւ թէ կը մնայ ճշդել մանրամասնութիւնները եւ պայմանաժամը: — Լոնտոնի մէջ կ'ըսեն թէ բանակցութեանց թուականը ճշդուած չ էտակաւին:

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ աւելի յաճախադէպ դարձած են Թունուզի մէջ: Բչ. օր իր տան մէջ սպաննուեցաւ գիւղացի մը:

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԸ հաստատեց «Դաւաճաններու Միջազգայինը» գրքին առթիւ տրուած պատիժները, — 12,000 ֆր. տուգանք՝ հեղինակին, Ժուվնէլի, յառաջաբանը գրողին (Անտուէ Վուրմսեր) եւ հրատարակիչին դէմ. 100,000 ֆրանքի հատուցում՝ ռումանացի քաղաքագէտ Տիանուի եւն.:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ խորհ. դեսպանը եւ հետեւորդները, 39 հոգի, Եաֆայէն մեկնեցան թրքական նաւով մը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բոլոր լրագրողներուն հրամայուեցաւ ռուսերէն սորվիլ անմիջապէս:

Հանդէս Երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի:

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles դահլիճին սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Սուրբ Մուրատեան Վարժարանի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կը ներկայացուին՝

«ՎԱՀԷ» Մ. Պէշիկթաշլեանի եւ երկու ֆրանսական կատակերգութիւններ:

Փետր. 22ի Կիրակին, ժամը 15ին:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան հաշուեքննիչ եւ ընտրող մարմինը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը անխտիր ընդհ. ժողովի, այս ուրբաթ ժամը 21ին, Հայ Առաք. եկեղեցւոյ մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Լիոնի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 10 Յոյներու սրահը՝ 5 Rue Bonnefoi.

Կը խօսի՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է:

Վալանսի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Խօսք՝ օրուան տօնին առթիւ: Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ժամանց, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Գեղարուեստական Երեկոյթ

Ի ՊԱՏԻՒ «ՀԱՅ-ԲՈՅԺ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԻՆ

16 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, Թէաթըր տ'Իէնա, Պ. Աշոտ Մալաքեան կը ներկայացնէ իր շարժանկարներէն մին ի ներկայութեան ֆրանսացի արուեստագէտներու: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

---

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, կիրակի օրը ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ:

Նախագահութեամբ Ծերակուտական Պ. VERDEILLEի եւ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐի:

Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ Օրքէսթր Ռիքօ Գոլէօլ, Պանտ, աքրաֆիօններ

Ցարգելի հայրենակիցներէն կը խնդրուի սերտողաբար ապահովել իրենց սեղանները հեռախօսելով Փռովանս 82-38 եւ Թրօքատէրօ 03,18:

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9):

SALLE GAVEAU 45 RUE LA BOETIE

Ուրբաթ 20 Փետրուար ժամը 21ին

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Լիսիա Կարին (Ոչխարացեան)

Մասնակցութեամբ՝ Marcel Delannoyի եւ Lucienne Delforgeի (դաշնակ)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ André Collardի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Մօնթէվէրտէ, Շուպէրթ, Ռաւէլ, Տըլանուա, Մանուէլ Տը Ֆալյա, Սայաթ Նովա, Սաթեան, Ղազարոսեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ սրահը, Durandին, 4 Place de la Madeleine, S.V.P. եւ Իշքալացեանի 73 Fg. Poissonnière, Paris (9): Գին 200 ֆրանքէն 700 ֆրանք: Հեռաձայն Pro. 64-23:

Մասնաւոր տեղ ուսանողներու, Activités musicalesի եւն.:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնֆուա: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՕՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ տարեկան ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն Café Regent, 70 Rue Lafayette: Օրակարգ՝ վարչութեան համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մասնաճիւղերը այս չաբաթ ժամը 3ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը՝ 13 Rue Caumartin.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Շաբաթ ժամը 21ին, Վռամեան ենթ:

Շաբաթ ժամը 21ին, «Հայաստան ենթ.:

Կիրակի ժամը 16ին »Իշխան» խումբ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի 22 փետր. ժամը 5ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Գատէ: Ժողովէն վերջ ընկերական հաւաքոյթ:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ողբացեալ ընկ. ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբը եւ Նոր Սերունդը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն «Արծիւ» ենթակոմ.ին, Պանյօ-Բաշանի Նոր Սերունդին եւ ընկ. Ս. Յովհաննէսեանի:

×

Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ» եւ «Մկր. Եօթնեղբայրեան» խումբը ցաւակցութիւն յայտնելով ՍՕՍԷ ՄԱՅՐԻԿԻ մահուան առթիւ, երկիւղածութեամբ կը խոնարհի անմահ Սերոբի եւ իր արժանաւոր կողակցին անմոռանալի յիշատակին առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հանգուցեալ ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿԻ (Քարտուղար Առաջնորդարանի) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներ եւ բարեկամներ:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

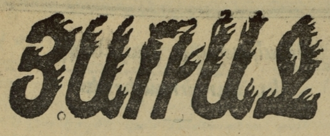
Կազմակերպուած Պորտոյի Կապոյտ Խաչի կողմէ, նախագահութեամբ Տիկ. Ս. Հալաճեանի, այս կիրակի ժամը 15ին, Պորտոյի Առեւտր. Սենեակի սրահներուն մէջ: Կ ներկայացուի զաւեշտ մը: Երգ, նուագ, արտասանութիւն:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Համախորհրդակցական Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ 21 փետր. չաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Տիկ. Փեփրիկ Մանուկեանի սրճարանին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ.— Կը խնդրուի մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 21 Février — Շաբաթ 21 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6998 Նոր շրջան թիւ 2409 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՅՄՌԱՑԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

—

« ԱՆԵԼԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆՔ »

Մ. Նահանգներու խորհրդարանին հանրապետական եւ ռամկավար ջոջերը Փետր. 19ին կարեւոր ժողով մը գումարեցին Սպիտակ Տան մէջ, նախագահին հետ։ Ժողովը տեւեց մէկ ժամ։ Այս առթիւ մամնաւոր տեղեկագիրներ պատրաստած էին զօր. Պրէտլի՝ զինուորական, ուրիշ մըն ալ՝ դիւանագիտական կացութեան մասին։

Գաղտնի կը պահուին ժողովին մանրամասնութիւնները։ Նիստէն ետք հանրապետական երեսփոխան մը ըսաւ. «Ամէնն ալ գիտեն թէ պատկերը մռայլ է»։

Ուրիշ մը խոստովանեցաւ թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ թէ «տարօրինակ կացութեան մը առջեւ կը գտնուին»։ Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ բազմաթիւ փաստեր ունէին աչքի առջեւ, զինուորական թէ դիւանագիտական կացութեան մասին։ Զբաղած են նաեւ Քորէայի եւ Հնդկաչինի խնդիրներով։ Ի պատասխան հարցումի մը, ժողովականներէն մէկը չեշտեց թէ կացութիւնը մռայլ է թէ ռազմական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով եւ «ծանր բեռ մը կը ներկայացնէ տնտեսութեան համար»։

Երեսփոխան մը խոստովանեցաւ թէ կը գտնուին անելի մը առջեւ։ Ծերակուտական մը դիտել տուաւ թէ մասնաւորապէս զբաղեցան ապահովութեան խնդիրներով. հետեւաբար շատ բան չի կրնար ըսել։ Իր կարծիքով, կարելի է գեղչեր կատարել զինուորական ծախքերու մէջ։ Տեղեկագիր մը կ՚առաջարկէ 10 առ հարիւր կրճատել ամերիկեան զինեալ ուժերը։

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ զօր. Պրէտլի ընդդիմացած է Քորէայի պատերազմին ծաւալման որ կրնայ յառաջ գալ Չինաստանի պաշարումով։ Յետոյ, առաջարկած է կրճատել Հնդկաչինի ֆրանսական եւ Քորէայի ամերիկեան զինուորներուն թիւը, որպէսզի Ազգաժողովը աւելի մեծ թիւով չարժուն պահեստներ ունենայ Եւրոպայի մէջ։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տալըս եւս նոյն կարծիքն ունի։ Կ՚ուզէ որ բնիկ զինուորներ բռնեն եւրոպական եւ ամերիկեան զօրքին տեղը, Հնդկաչինի եւ Քորէայի մէջ։ Պ. Տալըս այս առթիւ ալ հաստատեց թէ Չինաստանի պաշարման խնդիրը կը քննուի։

× Մառեշալ Ժիւէն, որ Հնդկաչին գացած էր, այժմ կը գտնուի Ճափոն, խորհրդակցելու համար ամերիկեան սպայակոյտին հետ։

ՃԱԳԱՐԻ (լափէն) հիւանդութիւն մը ծագած է Ֆրանսայի կարգ մը նահանգներուն մէջ, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Նապաստակները (լիէվռ) չեն ազդուիր այս ախտէն։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ մեծապէս կը զբաղեցնէ Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը։ Ծերակոյտին առաջարկուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներուն դէմ։

Անգլիոյ վերազինումը պիտի տեւէ հինգ տարի

—

Անգլ. կառավարութիւնը ճերմակ գիրք մը հրատարակեց, որ ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը պարունակէ երկրին վերազինման մասին։

Կառավարութիւնը որոշած է անփոփոխ պահել զինուորութեան շրջանը մինչեւ 1958։ Մօտերս օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, նոր լիազօրութիւններ խնդրելով, զօրակոչի ենթարկելու համար 18 տարեկանները, յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին։ Եթէ աշխարհի վիճակը բարւոքի, կարելի է դանդաղեցնել զինուորագրութիւնը, բայց երկամեայ զինուորութիւնը պիտի շարունակուի։

Այս տարի պիտի ծախսեն 1,636,760,000 սթերլին ազգ. պաշտպանութեան համար (նախորդ շրջանի ծախքն էր 1,513,500,000 սթերլին։ Կը նշանակէ թէ այս տարեշրջանի ելմտացոյցին աւելի քան մէկ երրորդը պիտի ծախսուի ազգ. պաշտպանութեան վրայ։ Սովորական վարկերը հաշուելէ վերջ, Անգլիոյ հարկատուները ստիպուած են 1,500,000,000 սթերլին ճարել, յանուն ազգ. պաշտպանութեան, որուն ընդհ. նախահաշիւը պիտի հասնի «խաղաղութեան ատեն չտեսնուած գումարի մը»։

Նախահաշիւը 650 միլիոն սթերլին կը նախատեսէ օդատորմիղին համար, մինչ աւելի յառաջ երթալու համար։ Յառաջիկայ ելմտական տարեշրջանին զինուորներու թիւը հասած պիտի ըլլայ 866,400ի, որոնց մէջ կան 26,000 կիներ։ Նաւազներուն թիւը պիտի ըլլայ 123,500, իսկ օդաչուներուն թիւը՝ 198,000։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՏԱՆԻ համաձայնութեան մասին ծագած վէճը բարեկամաբար կարգադրուեցաւ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Այժմ անհամբեր կը սպասուի Սուէզի հարցին լուծման։

«ԲԱԺԱԿ»Ի ՄԵԾՈՒԹԵԱՄԲ հիւլէական ռումբեր փորձուած են Մ. Նահանգներու մէջ, երեք ամիս առաջ։ Լուրը նոր կը հաղորդուի։

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ջարդին առթիւ դատապարտուած Ալզասցիներու ընդհ. ներման օրինագիծը Ծերակոյտին կողմէ եւս վաւերացուեցաւ, 79ի դէմ 174 ձայնով։ Այս առթիւ որոշուեցաւ խնդրել կառավարութենէն որ Գերմաններու կողմէ գնդակահարուած Ֆրանսացիներու ցանկը պատրաստէ, 1940էն 1945։ — Օրատուրի քաղաքապետը եւ ուրիշ ինը քաղաքապետներ գործադուլ հռչակեցին 15 օրուան համար, բողոքելով ընդհ. ներման դէմ։

800 ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ պաշտօնանկ եղան Հունգարիոյ մէջ։ Կրօնական գործերու վերատեսուչը պահանջեց 10 առ հարիւր պեղչել քահանաներու թիւը, «խնայողութեան համար»։ Եպիսկոպոսները մերժեցին։ Վերատեսուչը այժմ անձնապէս կը հետապնդէ խնդիրը։

Եւրոպական բանակի խնդիրը

—

ՀԱԿի (Հիւս. Ատլանտեանի Կազմ.) ընդհ. քարտուղարը, Լորտ Իսմէյ յայտարարեց թէ որոշած են 224 միլիոն տոլարի (78 միլիառ 400 միլիոն ֆր. ֆրանք) նոր վարկ մը յատկացնել ռազմական շինութեանց համար։ Այս վարկը, որ պիտի վաւերացուի յառաջիկայ Ապրիլին, մասնաւորապէս պիտի ծախսուի օդակայաններու, նաւթուղիներու եւն. շինութեանց։

Ընդհ. քարտուղարը կը յուսայ թէ այս անգամ պիտի չտեսնեն «դձուձ եւ նուաստացուցիչ սակարկութիւններ որոնք տեղի ունեցան Լիզպոնայի եւ Փարիզի մէջ»։

Անցեալ Դեկտ.ին զօր Րիճուէյ պահանջած էր 448 միլիոն տոլար ռազմական շինութեանց համար։ Այն ատեն զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները միայն կէսը վաւերացուցին։

Լորտ Իսմէյ Մ. Նահանգները եւ Քանատա պիտի երթայ Փետր. 27ին եւ պիտի մնայ երեք շաբաթ, խորհրդակցելու համար շարք մը կարեւոր խնդիրներու մասին։

× Պալքանեան դաշինքը պիտի նշանագրուի յառաջիկայ շաբթու։ Աթէնքի Թուրք եւ եուկոսլաւ դեսպանները վերջնապէս քննեցին ծրագիրը, Յունաստանի ներկայացուցիչին հետ։ Դաշնագիրը պիտի բաղկանայ ութ յօդուածներէ։ Կ՚ըսուի թէ Թուրքիա համաձայն է գործակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան, բայց ոչ՝ զինուորական յանձնառութեանց։

× Միացեալ Եւրոպայի խորհրդակցական ժողովը վերջնապէս մշակեց ընդհ. ծրագիրը, որ կը նախատեսէ ժողովուրդներու խորհրդարան մը, նախարարական խորհուրդ մը եւն.։

ՀՐԱՆԴ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Խորին ցաւով կ՚իմանանք թէ Եչ. օր (19 Փետր.) Պիշա հիւանդանոցին մէջ մեռած է ընկեր Հրանդ Քէօսէեան։

Բնիկ Էտիրնէցի (Պանտրմա) եւ 59 տարեկան, ողբացեալ ընկերը քանի մը տարիէ ի վեր մեկուսացեալ կ՚ապրէր։ Միեւնոյն ատեն կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ։ Անցեալ տարի քանի մը անգամ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Հրանդ Քէօսէեան իր ասպարէզը սկըսած է ուսուցչութեամբ, նախ Պոլսոյ Արդի վարժարանին (Հայրիկեան), յետոյ Տէտէ Աղաճի մէջ (Յունաստան)։ Ա. Մեծ Պատերազմին սպայ էր օսմ. բանակին մէջ եւ մասնակցած է Տարտանէլի կռիւներուն։ Յետոյ փոխադրուելով Միջին Արեւելք (Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս), գերի բռնուած է։

Զինադադարին եռանդուն գործունէութիւն ունեցաւ Պոլսոյ մէջ, հետախուզական աշխատանքներ կատարելով։ Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ, փոխադրուեցաւ նախ Յունաստան, յետոյ Փարիզ, ուր առեւտրական գործերով կը զբաղէր։

Պատերազմէն առաջ կ՚աշխատակցէր «Յառաջ»ի, Հ. Վիչապեան ստորագրութեամբ։ Երկար ատեն վարած է պատասխանատու պաշտօններ։ Վերջին տարիներս քաղաքական տեսութիւններ կը հրատարակէր «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ, Վ. Հուրեան ստորագրութեամբ։ Կը մտածէր գրի առնել իր պատերազմական յուշերը, երբ առողջական վիճակը ծանրացաւ, անկարելի դարձնելով որեւէ աշխատանք։

Հանգիստ իր ոսկորներուն։

40,000 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ ձիւներէն պաշարուած են Ապենինեան լեռներու հինգ մեծ քաղաքներուն մէջ։

ՎԱՀԱՆ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

Հայ յեղափոխական շարժման եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մէջ իր յատուկ տեղն ունի Պուլկարիան:

Երբ Թիֆլիսն ու Ժընեւը հանդիսացան յեղափոխական ղեկավարութեան կեդրոնները ցարական ու համիտեան բռնութեանց շրջաններուն մանաւանդ, Պուլկարիան եղաւ այն կարեւոր կէտը, որ ծառայեց իբրեւ տեսակ մը ոստնատախտակ՝ Թուրքիոյ դէմ ուղղուած յեղափոխական աշխատանքներու համար: Եւ ասիկա՝ քանի մը պատճառներով, որոնցմէ գլխաւորն էր Թրքական սահմաններուն մերձաւորութիւնը ծովէն ու ցամաքէն: Կար նաեւ միջավայրը, ուր այնքան լայն հնարաւորութիւններ ստեղծուեցան զանազան գործերու կազմակերպութեան տեսակէտով: Հայ եւ մակեդոնական գործակցութիւնը միայն բաւական եղած էր Պուլկարիան դարձնելու Դաշնակցական ժիր գործունէութեան կեդրոններէն մէկը: Լծուած միեւնոյն յեղափոխական պայքարին Թրքական բռնապետութեան դէմ, Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութիւնը իր աջակիցը գտաւ Դաշնակցութեան մօտ ու փոխադարձաբար, այս վերջինն ալ, ի նպաստ իր աշխատանքներուն օգտագործեց մակեդոնացի յեղափոխականներուն օժանդակութիւնը: Երկու կազմակերպութիւններն ալ քալեցին ձեռք ձեռքի ու կռուեցան միասնաբար մինչեւ Համիտի տապալումը:

Նպատակս, հայ-պուլկար եւ հայ-մակեդոնական գործակցութեան պատմութիւնը ընել չէ: Այսքան մը գրեցի ակնարկելու համար այն կարեւորութիւնը, զոր Պուլկարիան ունեցաւ Դաշնակցութեան յեղափոխական պայքարին մէջ, անոր գոյութեան առաջին քսանամեակին մանաւանդ:

Պուլկարիոյ մէջ գործեցին մեր կուսակցութեան հիմնադիրներէն երկուքը — Քրիստափորն ու Ռոստոմը եւ դաշնակցական ուրիշ դէմքեր, ինչպէս Ռ. Զարդարեանը, Գ. Խաժակը, Անդրանիկը, Վահան Մանուէլեանը, Պետօ Սէմէրճեանը եւայլն, — յիշելու համար մինչեւ 1908 այնտեղ ապրածները միայն: Իսկ այս անմոռանալի դէմքերու ղեկավարութեան ու շունչին տակ հաստատուեցաւ ու գործեց փաղանգը այն նուիրեալներուն, որոնք իրենց կարգին հետք մը եւ անուն մը ձգեցին իրենց ետին, Դաշնակցութեան եւ Հայ ժողովուրդին մատուցած իրենց ծառայութիւններով, Պուլկարիոյ մէջ:

Այդ փաղանգէն գրեթէ մարդ չէ մնացած այսօր: Ապրողները արդէն ութսունամեաններ էին: Մեծ մասը մեռաւ բնական մահով, մէկ քանիներ ալ կորսուեցան աքսորի ճամբաներուն վրայ:

Բնական մահով իրենց աչքերը փակողներէն մէկն ալ եղաւ Վահան Մազմանեանը: Գրեթէ բոլոր Պուլկարահայերուն, այլ մանաւանդ Վառնացիներուն ծանօթ ընկեր Մազմանը:

«Բնական մահով» ըսելու ձեւ մըն է անշուշտ, այս պարագային: Որովհետեւ անբնական շատ բան կայ նաեւ Վահանի մահուան մէջ: Ո՞վ կրնայ ըսել, թէ մինչեւ իննսունը եւ աւելին չէր կրնար մագլցիլ մեր վաստակաւոր ընկերը, եթէ իր կեանքին վերջին տարիները — լման ութ տարի — անցուցած չըլլար բոլշեւիկեան անողորմ լուծին տակ, հոգեպէս տառապելով եւ մարմնապէս մաշելով: Ներսիդին թափելով, կաթիլ կաթիլ, այդ լուծին պարտադրած բոլոր դառնութիւնները, — ամենօրեայ ահն ու մղձաւանջը, կարմիր կարգուսարքի սանձարձակ լրբութիւնները, համատարած զրկանքն ու թշուառութիւնը, բացարձակ կղզիացումը, այնքան սիրելի ընկերներու ձերբակալութիւնն ու աքսորը, գաղութին կազմալուծումը եւ այս բոլորէն վերջ իր սեփական խուզը, տառապանքը, աղքատութիւնը, հիւանդագին վիճակը, ծերութիւնը…

Շատեր չդիմացան այս կացութեան եւ մեռան կանխահասօրէն, կանխահաս նկատելով մինչեւ անգամ Մազմանեանի նման ութսունամեաններու վիճակած մահը: Մեռան սեւ ճակատագրով: Մեռան բոլշեւիզմն անիծելով:

Այդ շատերէն մէկը եղաւ նաեւ սիրելի Մազմանը, որ պուլկարահայ գաղութին մէջ հանդիսացաւ յարգ ու պատիւ վայելող եւ անուն ունեցող անձ մը, հաւատաւոր ու վաստակաւոր դաշնակցական մը, ամենէն առաջ:

Ծագումով Գարահիսարէն էր եւ Պուլկարիա ապաստանած էր 95-96 Թուականներու դէպքերէն վերջ, համիտեան շրջանի բռնութիւններէն փախչելով: Ապաստանած եւ առաջին մէկ օրէն հաստատուած էր Վառնա, — այսօրուան անճահ ու անհաճոյ անունով Սթալին:

Վառնայի մէջ, որ Ֆիլիպէէն վերջ, պուլկարահայ գաղութի ամենէն հայաշատ համայնքն էր եւ այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր, աշխատանքի հողը լայն էր ու պարարտ՝ Վահանի նման գաղափարապաշտ երիտասարդներու համար: Շատ չանցած յայտնուեցաւ ան արդէն իր նուիրումով, կուսակցական ու հասարակական գործունէութեան մարզերուն մէջ: Լծուեցաւ գործի, եռանդով ու հաւատքով: Եւ միշտ զոհեց իր անձնականը, կամ ստորադասեց զայն կուսակցական ու հանրային գործին: Դարձաւ Վառնայի համայնքին գործօն անդամներէն մէկը: Վարիչ մը, շատ մը պաշտօններու տակ, պատասխանատու պաշտօններով ու պարտականութիւններով: Կարելի չէր Վառնայի անունը լսել եւ Մազմանը չմտաբերել: Կարելի չէր Վառնայի մէջ գործ մը կազմակերպել եւ Վահանը այդ գործին մէջ չտեսնել: Վառնան ու Վահանը նոյնացած էին իրարու հետ:

Ուշադրաւ էր առաւելաբար իր գործունէութիւնը Պալքանի դաշնակցական կեանքին մէջ: Վառնա կը մնար, բայց կապուած էր կուսակցական ընդհանուր կեանքի հետ: Մէկն էր մեր կուսակցական վարիչ ընկերներու անմիջական գործակիցներէն: Իբրեւ ձեռներէց մարդ, կարեւոր աշխատանքներ տարած է յաջողութեամբ, զինամթերքի եւ զինակիրներու փոխադրութեան գործին մէջ: Իր շրջանին մէջ կապ պահած է միշտ պուլկար եւ մակեդոնացի յեղափոխականներու հետ:

Ներկայացուցած է յաճախ կուսակցութիւնը ազգային կամ հանրային մարմիններու մէջ: Եղած է Հ. Յ. Դ. Պալքանեան Կեդր. Կոմիտէի անդամ, շրջանին անունով մասնակցած է կուսակցական եւ, գրեթէ ամէն տարի, այլ ընկերներու հետ, իր Շրջանային Ժողովներուն:

Ժողովներու համեմն էր Մազմանը: Զուարթախոհ, պարզամիտ, ընկերական եւ սիրուած ու յարգուած բոլորէն, յաճախ կը գրաւէր նախագահական աթոռը: Ու կը վարէր վիճաբանութիւնները ձեռնհասութեամբ: Գիտէր ժողովրդավարութեան գաղտնիքը, մանաւանդ երկարող վիճաբանութիւնները կարճ կապելու ձեւը:

Որեւէ հարցի շուրջ պարզուած տեսակէտները իմանալէ վերջ կը դադրեցնէր նիստը եւ դադարի պահուն, կը նստէր ու կը խմբագրէր բանաձեւերը: Եւ դադարէն անմիջապէս վերջ, առանց ուրիշի մը խօսք տալու, գրպանէն կը հանէր բանաձեւ մը եւ կը կարդար: Եթէ մեծամասնութիւն չշահէր, մերժուածը կը ծալլէր ու կը դնէր մէկ գրպանը եւ անմիջապէս, միւս գրպանէն կը հանէր մերժուածին հակադրուող ուրիշ բանաձեւ մը եւ այս անգամ այդ մէկը կը դնէր քուէարկութեան…

Ծիծաղ մըն էր կը փրթէր ժողովասրահին մէջ: Եւ ընդհանուր զուարթութեան մէջ, կը քուէարկուէր երկրորդ գրպանին բանաձեւը:

Ի՜նչ լաւ օրեր էին՝ տեսած-անցուցած մեր ընկերներուն համար, որոնք, տարիներ վերջը, պիտի դատապարտուէին ապրելու օրերուն ամենէն սեւը եւ կրելու լուծերուն ամենէն դաժանը, ամենէն անմարդկայինն ու անտանելին, փնտռելով ամենէն վատը այդ հին ու լաւ օրերուն…

Կրնամ երեւակայել, թէ ինչպիսի տաժանք մը եղաւ իր կեանքը, այս ութ տարիներու ընթացքին: Այն ալ՝ կեանքի սանդուխին վերջի աստիճաններուն վրայ, անապաւէն ծերութեան մը պարտադրած մտայլկումներով թունաւոր:

Փակեց աչքերը ութսուն եւ մէկ տարեկանին:

Մշտառոյգ երիտասարդի թեւերով ճախրեց ան եօթանասուն եւ աւելի տարիներ, ութ տարի ամբողջ թեւաթափ ապրելու եւ ի վերջոյ այդպէս ալ մեռնելու համար:

Քաղցր յիշատակ մը կը մնայ այսօր Մազմանէն, անոր հետ ապրած ընկերներու եւ բարեկամներու սրտին մէջ: Յիշատակը մէկու մը, որուն կեանքը ամբողջական նուիրում մը եղաւ իր պատկանած կուսակցութեան եւ կուսակցութեան միջոցով ալ իր ժողովուրդին հանդէպ:

Սեւ ծովու ալիքները թող օրօրեն քեզ յաւիտենական քունիդ մէջ, սիրելի Վահան եւ բարբարոսներու կրունկներուն տակ տքացող պուլկարական հողը գէթ ողորմի քեզի եւ ծանր չճնշէ չարչարուած ոսկորներուդ վրայ…

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Բնակարանի տագնապը եւ նոր ծրագիրներ

Ֆրանսայի վերաշինութեան նոր նախարարը Պ. Քուռան մեծ եռանդով գործի ձեռնարկած է, փութացնելու համար նոր տուներու շինութիւնը:

1939–45ի պատերազմին հետեւանքով քանդուեցան 1,100,000 տուներ, որոնց 560 հազարը ամբողջովին փլան, իսկ 540 հազարը վերաշինելի վիճակի մէջ են: Հարցը միայն պատերազմին պատճառած վնասին մէջ չի կայանար:

Ֆրանսայի մէջ միջին հաշուով տուն մը 100 տարի կը դիմանայ:

1952ին 42 միլիոն Ֆրանսացի ժողովուրդը 12,806,000 տուն կամ յարկաբաժին ունէր որոնց միայն 8,956,000ը բնակելի էին: Երեք ու կէս միլիոնը քանդուելու վիճակի մէջ էին, իսկ 300 հազարը նորոգութեան կը կարօտէին:

Յիսուն հազար պարապ տուներ կային, սակայն գիւղերուն մէջ էին եւ որեւէ օգուտ չունէին ամիսը քանի հազար նորապսակներու համար որոնք տուն կը փնտռէին միայն Փարիզի մէջ, կամ անոնց համար որ կը բնակին պանդոկներու կամ պատերազմէն վնասուած խարխուլ տուներու մէջ:

Վիճակագրութեանց համաձայն 3 միլիոն 500,000 խշտեակներ (Թոտի) կան, այսինքն ամբողջին 30 առ հարիւրը: Փարիզի յարկաբաժիններուն միայն 15 առ հարիւրը բաղնիք ունին, 20 առ հարիւրը հոսուն ջուր չունին եւ տանտիկինները բակին աղբիւրէն կը քաշեն իրենց առօրեայ ջուրը, յաճախ հինգ–վեց յարկէ վեր բարձրացնելով: Իսկ 50 առ հարիւրը հասարակաց պէտքարան ունին ուրիշ վարձակալներու հետ:

Պ. Քլոտիուս Փըթի որ եօթը դահլիճներու մէջ վերաշինութեան նախարար էր 1948էն 1953, օր մը ճառ խօսելով Հավռի մէջ շեշտեց թէ տարեկան 300 հազար բնակարանի պէտք կայ օրուան պահանջները գոհացնելու, հին տուները փլցնելու եւ տեղաւորելու յարաճուն բնակչութիւնը: 1947ին ութ հազար բնակարան աւարտեցան, 1948ին 22 հազար բնակարան, 1949ին մօտ յիսուն հազար, 1950ին 70 հազար աւարտեցին եւ սկսան 100 հազար իսկ 1951ին ձեռնարկեցին 150 հազար բնակարաններու շինութեան:

Պ. Քուռան, որ Յունուարին յաջորդեց Պ. Քլոտիուս Փըթիին, կը յուսայ թէ աւելի լաւ եւ աւելի արագ պիտի կատարէ վերաշինութիւնը:

Իր ծրագիրն է ամսական տասը հազար նոր եւ ամբողջացած տուներ շինել տալ, Յունիսէն սկսեալ: Յաջորդ տարին ամսական 14 հազար, իսկ 1955ին 18 հազար ամսական, հասնելու համար 240 հազարի տարեկան, 1956ին:

Ֆրանսայի մէջ տնաշինութիւնը պատերազմէն ի վեր տեղի կ'ունենայ շարք շարք յարկաբաժիններով: Այս շէնքերը նախապէս կը ծախուին, անոնց որ դրամագլուխին կը մասնակցին կանխավճա –

բով մը, երբեմն տրամադրելով իրենց պատերազմական հատուցումը եւ կ՚ուզեն լրացնել իրենց գնումը մասնավճարներով եւ դառնալ բաժնեկից սեփականութեան:

Միւս կողմէ կան մասնագէտ բանուորներ որոնք տուններ կը շինեն իրենց համար երբ ազատ ժամանակ գտնեն, մրցակցութեան մտնելով թէ ո՛վ պիտի շինէ առաջին տունը:

Պ. Քուռան չուզեր վհատեցնել ոեւէ մէկը ցարդ գործածուած մեթոտներէն: Սակայն, կը խորհի թէ նոր մեթոտներ պէտք են, «արագ աւարտող մեթոտներ», ինչպէս կը կոչէ ինք: Անոնցմէ մէկն է իր «երեք երեքներու» ծրագիրը:

Յունուար 15ին Պ. Քուռան որ նախապէս քաղաքապետն էր Հավռի, պաշտօնապէս լերկ դաշտ մը տրամադրեց քաղաքին շրջակաները, ուր բանուորները հողաբաժիններ նշանակեցին միօրինակ չափով: Մարտ 15ին կը յուսայ քաղաքին տնազուրկ ընտանիքներուն յանձնել փոքրիկ ճերմակ տան մը բանալին, հարթ տանիքով մը:

Ասիկա Հավռի նոր շրջանին առաջին տունը պիտի ըլլայ, ինչպէս եւ առաջինը «երեք երեքներ»ով տուներու շարքին, որ կը նախատեսէ.— 1. Երեք սենեակներ, 2. երեք փոխատուներ, շէնքին ծախքերուն համար եւ 3. երեք ամիսէն կառուցանելի:

«Երեք երեքներ»ը յիսուն քառ. մեթր տարածութիւն պիտի ունենան: Մէկ սենեակ, մէկ ննջարան եւ խոհանոց մը, նաեւ լուացարան եւ ջրցան (տուշ) զոր կը նախընտրեն բանուորները: Այս ծրագրով չորրորդ սենեակ մըն ալ կարելի է շինել, երբ ընտանիքը բազմանայ:

Տունը այնպէս մը պիտի շինուի որ հարիւր տարի տեւէ եւ չդառնայ «ճագարանոց», ինչպէս կը կոչէ Պ. Քուռան: Պիտի արժէ 1,650,000 որուն 80 առ հարիւրը պիտի վճարէ Քրէտի Ֆոնսիէն:

Շատ մը վայրերու մէջ տեղական կառավարութիւնը մասնաւոր վարկերով պիտի լրացնէ մնացեալ 330 հազար ֆրանքը, եւ Պ. Քուռան յոյս ունի որ ընտանեկան նպաստներու սնտուկէն դրամ փոխ առնելով կարելի պիտի ըլլայ հոգալ ծախքերը: Գնելու նպատակ ունեցողները պիտի կրնան աշխատիլ տունին շինութեան վրայ, խղթելով եւ ներկելով եւ իրենց աշխատանքը մասնավճար պիտի հաշուեն: Երեք ամիս կը նախատեսուի տունի մը շինութեան ժամանակը: Հավռի մէջ տուն մը շինողները կը պարծենան թէ թէ իրենք կրնան 18 յարկաբաժինով տնաշարք մը կառուցանել երկու ամիսէն:

Նախարարը կը կարծէ թէ պատճառ մը չկայ որ որեւէ տեղ միեւնոյնը կարելի չըլլայ ընել, միեւնոյն մեթոտներով:

Համաձայն «Քուռան ծրագրին», «երեք երք» տուներու գօտիներ, զոյգ զոյգ եւ իրարմ էրաժնուած պարտէզներով ու ծառերով, պիտի շրջապատեն Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի պէս քաղաքներ: Կեդրոնական վայրերու մէջ յարկաբաժիններու շինութիւնը պիտի շարունակուի ինչպէս առաջ: Սակայն ամէն ջանք պիտի թափեն, առաջին վճարումը կրճատելու համար:

Փարիզի քաղաքին ծայրամասերուն վրայ, մինչեւ «կանաչ գօտին», որ քանդուած ամրութեանց տեղը բռնեց, կրնայ շինուիլ չորսյարկանի յարկաբաժիններու շարք մը:

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ տեղի պիտի ունենայ Մարտին, եւրոպական քաղաքի մը մէջ, քննելու համար Խ. Միութեան հակասեմական պայքարը: Հրաւէր ղրկուած է 38 երկիրներու հրէական միութեանց:

«Պատիւս արժանաւորաց»

ԽՄԲ.— Շատ ուշ ստացանք այս թղթակցութիւնը: Տեղի անձկութեան պատճառով կը հրատարակենք միայն ամփոփումը.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Պատուոյ Լեգէոնի սպայութեան աստիճանը ստանալուն առթիւ, որուն լուրը հաղորդած էր «Յառաջ», Պ. Շարլ Տիրան Թէքէեան իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ ցաւով յայտնեց թէ «Ասպետական Ֆրանսայի վարկը նսեմացաւ՝ Միջին Արեւելքի ազատատենչ ժողովուրդներուն մօտ՝ կարգ մը անգոյն դիւանագէտներու պղտոր գործունէութեան հետեւանքով: Զախողանքի մատնուեցաւ Կիլիկեան հարցը եւ զուր անցան մեր ու Ֆրանսայի բազում զոհաբերութիւնները»:

... Այս կորովի մարդը ունի մշակուած միտք մը, ջերմ պաշտպան մըն է ազատ կարգերու եւ հայրենասէր մը միանգամայն: Ուսած է Մարսիլիա եւ Լիոն ու արժանացած՝ պսակաւոր գրականութեան տիտղոսին: Հեղինակն է երեք Ֆրանսերէն երկերու: Հետագային, յաճախելով Էքսի իրաւագիտական համալսարանը, յաջողութեամբ աւարտած եւ ստացած է իրաւաբանի վկայական զոր մէկ կողմ թողած է: 1914ի պատերազմին արձանագրուած է Ֆրանս. բանակին մէջ, նախ իբրեւ թնդանօթաձիգ եւ յետոյ իբրեւ ծովային ենթասպայ: Մասնակցած է Տարտանէլի ճակատամարտին: Յետոյ, իբրեւ ծովային սպայ, նշանակուած է կցորդ՝ Փորթ Սայիտի արեւելեան նաւաբաժնի սպայակոյտին: Այս առիթով է որ իրեն ինկաւ շատ կարեւոր բաժին մը Մուսա լերան Հայութեան ազատագրման դժուարին գործին մէջ: Հայկ. Լեգէոնի կազմութեան մէջ հանդիսացած է աւագ գործակիցը, նախ՝ հրամ. Պընուա տ՚Ազիի եւ յետոյ՝ գնդ. Ռոմիէօյի:

Այն օրերուն երբ Կիլիկեան հայրենիքի գեղեցիկ երազը կը ժպտէր Հայուն, Տ. Թէքէեան դառն քրտինք կը թափէր՝ Կիլիկիա ամփոփելու համար տարագիր խլեակները: Բայց մեր երազը չքացաւ եւ «ազատութեան նաւը խրեցաւ նաւահանգիստին մէջ», ինչպէս կ՚ըսէ ինք: Տ. Թէքէեան որոշած է գրի առնել Կիլիկիոյ վերջին անցուդարձին ճշգրիտ պատմութիւնը որուն մէջ, արդարեւ, ունի կարեւոր բաժին մը:

1931ին անուանուեցաւ «Ասպետ Պատուոյ Լեգէոնի: Մեր մէջ, Թէքէեան երրորդն է կարծեմ որ կ՚արժանանայ Պատուոյ Լեգէոնի սպայութեան տիտղոսին՝ Ա. Զօպանեանէ եւ Անդրանիկէն վերջ: Ասիկա պատիւ մըն է որ արդար հպարտանքով կը լեցնէ մեր սիրտը: Ահա թէ ինչու, Կամ. եւ Ռազմիկներու Միութիւնը Մարսիլիոյ գաղութը կը հրաւիրէ մեծարանքի արտայայտութեան մը, Մարտ 8ին, Քոլպէռի սրահին մէջ:

Յաջողութեամբ գլուխ հանած է իրեն վստահուած պատասխանատու գործեր եւ առաքելութիւններ՝ 1939ի պատերազմի ընթացքին եւ բարձրացած՝ հարիւրապետի աստիճանին: Ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ:

Կարեւոր դեր ունի Ֆրանս. բազմաթիւ ընկերութեանց մէջ: Անդամ է «Բրովանսեան Պատմագիտական Հիմնարկութեան», փոխ-նախագահն է Մարսիլիոյ ներածող առեւտրականներու Սենտիքային:

Իր բոլոր գործերուն մէջ ակներեւ է Հայուն անունը բարձրացնելու ձգտումը:

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ախոյեանական մրցումներու 13րդն էր Սալօնի դէմ, խաղը կը սկսի թեթեւ յարձակողականներով: Հազիւ տասը վայրկեան վերջ, իրենց մէկ սխալէն օգտուելով հակառակորդը կը յաջողի նշանակել առաջին կէտը:

Առանց յուսահատելու մեր տղաքը կ՚անցնին յարձակողականի: Գօգօ կը յաջողի նշանակել առաջին կէտը: Կիսախաղը կը վերջանայ հաւասար:

Երկրորդ կիսախաղին տղաքը միշտ յարձակողականի վրայ են: Հակառակորդը կը փորձէ պատուով դուրս գալ: Մարգար 50րդ վայրկեանին կը յաջողի նշանակել երկրորդ կէտ մը. Հ. Մ. Ը. Մ. 2, Սալօն՝ 1:

Հայորդիք գոհ են արդիւնքէն, Մարթիկ, Քուբի մրցումը դաս եղած էր իրենց:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մօտ երկու ամիս է որոշ հետաքրքրութիւն ստեղծած է թէ մեր գաղութին եւ թէ տեղացիներուն մէջ: Վկայութիւն մը «Լը Սուառ» թերթէն (Շաբաթ 14 Փետր.).—

«Բրօմոսիօն տ՚օնէօռ Կուպ Պ.ի ամենակարեւոր մրցումը կը կատարեն Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Սալօն: Հայերը վերջերս յաղթանակէ յաղթանակ կը թռին: Խումբը զօրաւոր ու կատարեալ է եւ բրօմոսիօնի լաւագոյններէն»:

ինտօմոս«Բրօը Աա ն ոէ դ իէպ

× Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջորդ մրցումը տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի, 22 Փետր. ժամը 15ին Քուիլմանի Բրօվանսալ դաշտին վրայ: Խաղավայր երթալու համար առնել 70 թիւ հանրակառքը, Քուռ Պէլզէօնսէն:

ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

×

Փետր. 14ին Էլիզէ Մոնմարթրը սրահին մէջ, փոխ վրէժի (քաչ) մրցում մը տեղի ունեցաւ ըմբիշ Յակոբ Այվազեան՝ 74 քիլօ եւ Հանրի Ֆէշշի 77 քիլօ (Քորսիքացի) դէմ: (6×5):

Ինչպէս 1952 Նոյմ. 7ի առաջին մրցման, հայ ադուէսը՝ օժտուած 1 «տարուան մասնագիտութեամբ, յաջողեցաւ փայլուն յաղթանակ մը տանիլ:

Հինգերորդ շրջանին Քորսիքացին Այվազեանի մազերը քաշեց ու ծունկերովը հարուածեց: Իրաւարարը Այվազեանը յաղթական հռչակեց խանդավառ ծափերու մէջ:

Զինուորական (առաջին շրջանի) կռփամարտի ֆինալ մրցումներու մէջ (Վէնսէն 13 Փետր.) թեթեւ ծանրութեան կռփամարտիկ Սարեան յաղթեց Ագիտրոնի կէտերու առաւելութեամբ: Հայ զինուորը ապագայ կը խոստանայ:

Միջազգային գօտեմարտի մրցումներու մէջ ծանր ծանրութեան հայ ախոյեան Հայկ Սալմասլեան յաղթական հռչակուեցաւ (1 վայրկեան 18 երկվայրկեանէն) ջախջախելով Սպանիացի «Պիչ»ը:

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ 250,000 ամերիկեան զինուորներէն 4000ը կը տառապին ջղային տագնապներէ, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Երեսփ. Ժողովին վարկերու յանձնախումբը մերժեց 1,200,000,000 տոլարի նոր վարկ մը տրամադրել ազգ. պաշտպանութեան, ներկայ տարեշրջանին համար:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ որոշեր են Ալպանիոյ վրայ չքալել պատերազմի մը պարագային, եթէ այդ երկիրը յարձակում չգործէ:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ահռելի աւերներ գործած են Ատանայի շրջանին մէջ: Սէյհուն եւ Ճէյհան գետերուն ջուրերը մինչեւ հինգ մեթր բարձրացան: 14 գիւղեր ողողուեցան, 28 գիւղ վտանգուած են: Սէյհուն 60 մեթր լայնքի մը վրայ ամբարտակ մը քանդեց: Եփրատ եւ Տիգրիս գետերն ալ յորդեցան, ողողումներ պատճառելով Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վերջին ողողումներուն հետեւանքով մեռած են 307 հոգի, այլուր տեղափոխուած՝ 32,000: Ողողուած են 25,000 տուներ, քանդուած՝ 400: Թումբերու վրայ բացուած են 1200 ճեղքեր, որոնք առժամապէս փակուած են շնորհիւ 18,500 զինուորներու եւ 7000 բանուորներու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հայր Քիպարեան, Տէր եւ Տիկին Թադւոր Քիպարեան, Տէր եւ Տիկին Ալէքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պալեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ (Ծնեալ Մակարեան, Պանտրմացի) մահուան առթիւ:

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Արմէն Շամլեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ::

Այս առթիւ ծաղկեպսակէ աւելցած 2600 ֆր.ը Տիկին Շամլեանը յատկացուցած է կարօտ ուսուցչուհիի մը:

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Օննիկ Պայրամեան, Պայրամեան, Պործակեան, Աբրահամեան ընտանիքները եւ իրենց պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ (ծնեալ Ընքապապեան) մահուան առթիւ:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Եղիս Քըրքքէսէլեան եւ զաւակները կը յայտարարեն որ այս Կիրակի Փարիզի հայ եկեղեցիին մէջ, ժամը 10,30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ ՂԱԶԱՐՈՍ ՔԸՐՔՔԷՍԷԼԵԱՆԻ համար: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Լիոնի մէջ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 10
Յոյներու սրահը՝ 5 Rue Bonnefoi.
Կը խօսի՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Վալանսի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Խնճոյք - պարահանդէս

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակ. Միութեան կողմէ, Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15-24, Salle Franco-Belgeի մէջ, Rue Vergniaud 59 Paris, Métro Corvisart.

Կը նախագահէ հայրենակից Լ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին (երգ եւ արտասանութիւն):

Բանախօսութիւն: Կ'երգեն Տիկ. Արաքսի Մուրատեան, Օր. Քնեազեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Ստեփան Պօղոսեան: Կ'արտասանեն Զոհրապ Մուրատեան, Օր. Մառըլէն Մկրտիչեան, Տարօն Տօնիկեան:

Հայկական, ֆրանս. եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ Կ. ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբին:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Մեծ պարահանդէս

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
22 Փետրուար, կիրակի օրը ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Hôtel George Vի շքեղ սրահներուն մէջ :

Նախագահութեամբ Ծերակուտական
Պ. VERDEILLEի եւ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ :
Օժանդակութեամբ՝ ՍԻՄԻԹԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ Օրքէսթր Ռիքօս Գռէօլ, Պանտ, աքրաքսիոններ

Ցարգելի հայրենակիցներէն կը խընդրուի սեփականաբար ապահովել իրենց սեղանները հեռախօսելով Փռովանս 82–38 եւ Թրօքատէրօ 03,18:

Տոմսերը կը գտնէք Պ. Արամ Հանչէրի քով, 9 rue Saulnier, Paris (9):

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՕՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 3ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը՝ 13 Rue Caumartin.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

Կիրակի ժամը 16ին »Իշխան» խումբ:

Կիրակի ժամը 16ին «Նիկոլ Դուման» խումբը:

Կիրակի ժամը 16ին «Խաժակ» խումբը:

ԼԻՈՆ.— Ֆր Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ իր անդամուհիները, առաջիկայ, 23 փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը8.30ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնֆուա, Լիոն, Ռիւ Ֆօլ Պէռի մօտիկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: 28 մարտ 1953ի պարահանդէսի կարգադրութիւնը: Կը խընդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի 22 փետր. ժամը 5ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Գատէ: Ժողովէն վերջ ընկերական հաւաքոյթ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պոստոյի Կապոյտ Խաչի կողմէ, Նախագահութեամբ Տիկ. Ս. Հալաճեանի, այս կիրակի ժամը 15ին, Պոստոյի Առեւտր. Սենեակի սրահներուն մէջ: Կ ներկայացուի զաւեշտ մը: Երգ, Նուագ, արտասանութիւն:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Հանդէս երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղի :

Շաբաթ, 21 Փետրուար, ժամը 20,30էն մինչեւ կէս գիշեր: Պանեէօյի դպրոցի Préau des Filles գեղեցիկ սրահին մէջ (69, rue d'Arcueil, Bagneux):

Ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Ա. ՄԱՍ.— Պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»էն :

Բ. ՄԱՍ.— Հայկ. երգ, հայկ. եւ եւրոպ. նուագ (դաշնակ եւ կիթառ), արտասանութիւններ:

Գ. ՄԱՍ.— Հայկ. եւ կովկասեան պարեր :
Պիւֆէ մատչելի գիներով :
Մուտք 150 ֆրանք :
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել հանրակառք թիւ 188 եւ իջնել Պանեէօ (Marcel Bonnet), կամ առնել մեթրօ եւ իջնել Պանեէօ (Ligne de Sceaux) :
Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ժամուն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլ քաղաքի Ռոստոմ խումբին կողմէ, երկուշաբթի ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: 26 ռիւ տէ Քօնվալէսան:

Կը դասախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ. դասախօսութենէն վերջ վիճաբանութիւն: Մուտքը ազատ է բոլորին համար :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 22 Février Կիրակի 22 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 6999 Նոր շրջան թիւ 2410

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ծրագիրը վտանգուա՞ծ

Իրազեկ աղբիւրէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, վճռական պայքար մը կը մղուի այս միջոցին, փրկելու համար եւրոպեան բանակի դաշնագիրը որուն դէմ որոշ ընդդիմութիւն կը ցուցնեն Ֆրանսա եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներ:

Շատ մը դժուարութիւններ երեւան ելան առջի օր, վեց զինակից պետութեանց մասնագէտներու ժողովին մէջ: Արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակութեան նախագահն է Պ. Պլանք, որ կը վարէ ազգ. պաշտպանութեան գործերը: Այս պաշտօնատարը ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութիւնները զօրաւոր ընդդիմութեան կը հանդիպին իր երկրին մէջ: Գերմաններու կարծիքով, այդ փոփոխութեանց նպատակն է վերիվայր շրջել դաշնագրին հաւասարութեան ոգին, ինչ որ ընդունելի չէ իրենց համար: Պ. Ալֆան, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը որ կը նախագահէր ժողովին, մերժեց յայտնել առաջարկուած փոփոխութիւնները, բայց Գերմանները զանազան ձեւերով իմացած են թէ Ֆրանսա կ'ուզէ մասնաւոր իրաւունքներ ապահովել իր զօրքին համար:

Ինչպէս յայտնի է, այս միջոցին բուռն պայքար մը կը մղուի Փարիզի մէջ, խափանելու համար դաշնագրին վաւերացումը: Շատ մը երեսփոխաններ եւ զօրականներ այն տեսակէտն ունին թէ եւրոպեան բանակի դաշնագիրը կ'ոչնչացնէ ֆրանսական բանակին միութիւնը եւ կը սպառնայ մայր երկրին եւ գաղթավայրերու միութեան: Այս քննադատութեանց հետեւանքով է որ կառավարութիւնը շարք մը փոփոխութիւններ կ'առաջարկէ: Արդ, ընդդիմադիրները գոհ չեն ծրագրուած փոփոխութիւններէն, իսկ դաշնագրին կուսակիցներն ալ կը կարծեն թէ դաշինքը շատ յառաջ գացած է:

Գերմանները խտրական ոգի մը կը տեսնեն Փարիզի առաջարկած փոփոխութեանց մէջ, որոնց համաձայն Ֆրանսա պիտի կրնայ ի հարկին իր զօրաբաժինները քաշել եւրոպեան բանակէն, ինչպէս եւ զինամթերք արտադրել անդրծովեան երկիրներու մէջ, առանց եւրոպեան բանակի հսկողութեան: Յետոյ, Ֆրանսա կ'առաջարկէ որ Գերմանիոյ մէջ բանակած բոլոր ոչ-գերման զինուորները միեւնոյն առանձնաշնորհումներն ունենան ինչ որ ամերիկեան եւ անգլիական զինուորները:

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ մասնագէտներու առաջին ժողովը բացուեցաւ մռայլ մթնոլորտի մը մէջ որ կը հակասէր անցեալ Մայիսի մթնոլորտին, երբ ստորագրուեցաւ դաշնագիրը: Ֆրանսական աղբիւրի մը համաձայն, մեծ վերապահութիւն մը, եթէ ոչ սառնութիւն մը կը տիրէր ժողովին մէջ:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, տեսակցութիւններ ունեցաւ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի պաշտօնակիցներուն հետ: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ երկու երկիրները դժգոհ են որ Ֆրանսա առանձին կը բանակցի Անգլիոյ հետ: Միւս կողմէ զօր. տը Կօլ կը պատրաստուի իւղ լեցնել կրակին վրայ, լրագրական ասուլիս մը սարքելով (չորեքշաբթի):

Ուրբաթ օրուան ժողովը պարզապէս խորհրդակցական էր: Միայն վեց զինակից պետութեանց արտ. նախարարները կրնան վերջնական որոշումներ տալ Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութեանց մասին, երբ ժողով գումարեն Հռոմի մէջ, Փետր. 24ին եւ 25ին: Ամէն պարագայի մէջ, իրազեկներ հաւանական չեն գտներ որ դաշնագիրը վաւերացուի մինչեւ ամառ:

Զօր. Քէօնիկ, որ տեղեկաբեր նշանակուած է, առջի օր կ'ըսէր թէ չի յուսար իր զեկուցումը Ազգ. Ժողովին ներկայացնել Յունիսէն առաջ: Միւս տեղեկաբերը, Ժիւլ Մոք եւս պատրաստ պիտի ըլլայ նոյն թուականին:

Ընկերվ. կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Մոլէ կ'ըսէ թէ համաձայն են դաշնագրին վաւերացման, եթէ Անգլիա պաշտօնապէս յանձն առնէ անգլ. զօրքը պահել եւրոպական ցամաքին վրայ: «Հակառակ պարագային միաձայնութեամբ պիտի մերժեն վաւերացումը»:

× Ուրիշ վէճ մըն ալ կը զբաղեցնէ դաշնակիցները: Արեւմտեան Գերմանիոյ երեք դաշնակից մարզպանները նամակ մը ուղղեցին վարչապետին, բողոքելով ելմտական նախարարին դէմ, որ ըսած էր խորհրդարանին մէջ թէ Գերմանները այլեւս պարտաւոր չեն մասնակցիլ դրաման գործերու ծախքերուն, Յունիս 30էն վերջ: Երեք մարզպանները դիտել կուտան թէ նախարարը «կը խեղաթիւրէ միջազգային դաշնագիրներու ոգին եւ թէ իր յայտարարութիւնները կրնան վնասել ապագայ բանակցութեանց»: Յետոյ յոյս կը յայտնեն թէ վարչապետը եւ իր կառավարութիւնը ամէն բան պիտի ընեն, ապահովելու համար ծախքերու մասնակցութիւնը: «Այս ձեւով միայն կրնայ իրագործուիլ դաշնակցային հանրապետութեան (Գերմանիոյ) բաղձանքը՝ հաւասարութեան հիման վրայ մասնակցելու արեւմտեան երկիրներու պաշտպանութեան ճիգին» :

Գաղտնի դաշնագիրները [illegible]

Նախագահ Այզընհաուըր Փետր. 20ին պաշտօնապէս խնդրեց խորհրդարանէն՝ դրժել որեւէ միջազգային համաձայնութիւն որ կը ձգտի «գերութեան ենթարկել ազատ ժողովուրդներ»: Այս առթիւ բանաձեւ մըն ալ մշակած է եւ կ'առաջարկէ որ քուէարկեն:

Ահաւասիկ բանաձեւին ամփոփումը.

— «Նկատելով որ Բ. աշխարհամարտի ընթացքին Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները գաղտնի ժողովներու մէջ զանազան համաձայնութիւններ կնքած են ուրիշ ժողովուրդներու մասին,

«Նկատելով որ խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը, որ Ռուսիոյ ներկայ իշխանութիւնն է, իր վարիչներուն միջոցաւ խախտելով այդ համաձայնութիւնները համատիրական աշխարհակալութեան ենթարկած է վերոյիշեալ ժողովուրդները, ամբողջ ազգեր,

«Նկատելով որ ազատ ժողովուրդներու այ դրոնի կլանումը յարձակողական բռնապետութեան մը մէջ կ'աւելցնէ ըսպառնալիքը՝ մնացեալ ազատ ժողովուրդներու ապահովութեան դէմ, մէջն ըլլալով մեր ժողովուրդը,

«Եւ նկատելով որ Մ. Նահանգներու ժողովուրդը, հաւատարիմ՝ իր աւանդութեան եւ խաղաղասիրութեան, երբեք չի կրնար հանդուրժել ժողովուրդներու այդպիսի ստրկացման, կը խնդրուի որ Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը միանան նախագահին» ,եւն:

Օրատուրի զոհերուն ընտանիքները կը բողոքեն

Երէկ վերջնապէս վաւերացուեցաւ այն օրէնքը որ ընդհ. ներում կը շնորհէ Օրատուրի ջարդին առթիւ դատապարտուած Ալզասցիներուն:

Իբրեւ արդիւնք, Ալզասը հանդարտեցաւ, բայց այժմ Օրատուրի եւ շրջանի ժողովուրդն է որ կը խլրտի, իր խորին դառնութիւնը յայտնելով:

Զոհերուն ընտանիքներու ընկերակցութիւնը առջի օր կառավարութեան վերադարձուց Պատուոյ Լեգէոնի խաչը, որ հաւաքաբար տրուած էր 1949ին: Օրատուրի գիւղապետն ալ հանեց պատերազմական խաչը որ գիւղին տրուած էր 1948ին եւ որ կը պահուէր ապակիէ տուփով մը, գիւղական խորհուրդին ժողովասրահին մէջ: Միեւնոյն ատեն կէս պարզուեցան դրօշները, իբրեւ սուգի նշան: Թիւլի ընկերակցութեան նախագահն ալ հրաժարեցաւ, բողոքելով ընդհ. ներման դէմ:

Ծերակոյտին մէջ որոշ ընդդիմութիւն կը տիրէր ընդհ. ներման օրինագծին դէմ. բայց վարչապետը պնդեց թէ իրենց գլխաւոր նպատակն է փրկել ազգ. միութիւնը: Վախ կայ որ ինքնավարութեան շարժումը վերսկսի Ալզասի մէջ:

Օրատուրի բնակիչները վար առած են նաեւ այն պրոնզեայ տախտակը որ կախուած էր զօր. տը Կօլի կողմէ, 1945 Մարտին, իբրեւ վարչապետ: Զոհերու ընտանիքներուն ընկերակցութիւնը նամակ մը ուղղելով Հանր. նախագահին, կ'ըսէ.— «Օրատուր, որ ցարդ նացիական բարբարոսութիւնը կը յիշեցնէր, այսուհետեւ պիտի համարուի խորհրդանիշը անպատիժ մնացած ոճիրին: Մենք ոչ ատելութիւն ունինք ,ոչ ալ ամենաթեթեւ վրէժխնդրութիւն Ալզասի հանդէպ: Մենք միայն արդարութիւն կը պահանջենք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ անգլ. դեսպանը Սուէզի շրջանը գնաց, խորհրդակցելու համար Միջին Արեւելքի ընդհ. հրամանատարին՝ զօր. Րապըրթսընի հետ: Բանակցութիւնները այսօր-վաղը կը վերսկսին զօր. Նեկիպի հետ: Եգիպտոսի թերթերը վճռուած կը նկատեն անգլ. զօրքին պարպումը:

ՔՈՐԷԱ պիտի երթան, երկու օրուան համար, մառեշալ Ժիւէն եւ Ազգաժողովի զօրքին հրամանատարը: Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ մառեշալը համաձայն չէ որ ազգայնական Չինացիները գործածուին, որովհետեւ այն ատեն կարմիր Չինացիները կրնան Հնդկաչինի վրայ քալել:

ՓԱՐԻԶԻ աւելածուներէն եւ աղբահաւաքներէն 2200 հոգի աշխատանքը դադրեցուցին ուրբաթ օր: Ընդհ. գործադուլը ձախողեցաւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

Գ

— Ի՞նչ կրնամ ըսել Հիւս. Իտալիոյ լիճերուն մասին, եթէ ոչ ցաւիլ այն մարդոց վրայ՝ որոնք, նոյնիսկ մէկ անգամ միայն տեսնելէ ետք, ենթակայ չեն այդ լիճերուն խելացնոր կախարդանքին, կը շշնջայ «Լա Շարթրէօզ տը Փարմ»ի հեղինակը ականջիս մէջ:

— Ո՛ ջուրերու պատառ նկարչագեղ, օ՛ հրեշտակային մարմին հեթանոս ու ծիծղուն, օ՛ զմրուխտի, ակատի եւ մեղեսիկի բեկոր բազմագոյն արտասուքով՝ հողէ ճանակի մը մէջ դրուած հազար ափսո՛ս, ես չտեսա՛յ այդ լիճերը: Սթանտա՛լ, Սթանտա՛լ, ես չտեսայ յաւերժահարսներու այդ անկողինները՝ որ խենթենայի: Ձմեռնամուտի մշուշն էր ինկած Լոմպարտիոյ դաշտերուն վրայ, այնքան որ ճեպընթացը կը սուրար, կարծես, ճերմակ խաւարի մը մէջէն, եւ ես ոչի՛նչ տեսայ, ոչի՛նչ, գէթ հեռուէն:

Եւ արդէն, ահա, մեր ճեպընթացը կը մտնէ Միլանի կայարանը: Կըթուի թէ, սակայն, կը մտնենք հսկայ գործարանէ մը ներս,— ծուխը, երկաթին կռինչը, վայրաշարժներուն հնոցի դոլը: Հազիւ կանգ կ'առնէ ճեպընթացը, կ'իջնեմ վար ու կառամատոյցին վրայ, պահ մը, կը սպասեմ որ վար իջնէ նաեւ Լիւք-Անտրէ Մարսէլ:

Հեռուէն կը նշմարեմ իմ քաղցր ընկերս, Տոքթ. Երուանդ Արզումանեան, որ կառաշարքին մինչեւ ծայրն էր գացեր եւ այժմ, աճապարանքով, կը դառնայ դէպի ետ,— մեզ կը փնտռէ: Իրեն կը հետեւի խումբ մը: Կը ցատկեմ առջեւը, կ'ողջագուրուինք կարօտով: Կը ծանօթացնէ իրեն ընկերացողները,— Տիկ. Նուարդ Տիլխիպեան՝ ներկայացուցիչ Միլանի Հայ Տիկնանց Միութեան, բանաստեղծ Արամայիս Սրապեան, Գէորգ Խանկէլեան, Զաւէն Մնտիկեան՝ ներկայացուցիչ Միլանի Հայ Մշակութային Միութեան, եւ Անտրէ Յովակիմեան: Կը փնտռենք Լիւք-Անտրէ Մարսէլը, որ ի վերջոյ կ'երեւայ ճեպընթացին սանդուխներուն վրայ: Կը ծանօթացնենք, յետոյ կը յառաջանանք դէպի կայարանին դարպասը: Վիթխարի շէնք մը՝ այս կայարանը, որ Մուսոլինիի նուէրն է Միլանի: Պ. Յովակիմեան մեզ կը տանի, Տիւրպէքիրլեաններու կառքով, Վէրտիի փառաւոր պանդոկը, ուր քիչ ետքը կը հասնին մեր բարեկամները:

Ոգեւորութեան մէջ է Միլանի հայ գաղութը, օտարներուն իսկ հետաքրքրութիւն պատճառելու աստիճան: Արդարեւ Ֆրանսական հիւպատոսարանէն կը հարցնեն թէ եկա՞ծ են հիւրերը: Ֆրանսայի Կրթական Նախարարութեան Իտալիոյ ներկայացուցիչը, որ մշակութային կապ մը կը պահէ այս երկու լատին երկիրներուն միջեւ, կ'ուզէ տեղեկանալ թէ ե՞րբ կը հասնի Ժան Պալար: Յաջորդ օրը, այս նոյն խումբը, որոնց մաս կը կազմէինք այս անգամ ես, Լիւք-Անտրէ Մարսէլ եւ Տոքք Տէր Յակոբեան (Փարիզէն), ինչպէս եւ Բազմավէպի խմբագրապետը, Հ. Եղիա Փէչիկեան, որ յատկապէս ղրկուած էր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ, կ'երթանք կայարան դիմաւորելու Ժան Պալարն ու Կ. Փօլատեանը: Կէս-օրին, արդէն, իտալական ձայնասփիւռը կը հաղորդէր «հիւրերուն» ժամանումը, ինչպէս Քորրիէրա տէլլա Սէրա իտալական երեկոյեան մեծ օրաթերթը կը ծանուցանէր թէ «Անճէլիքում» սրահին մէջ կազմակերպուած է երեկոյ մը հայ արուեստին նուիրուած, ուր պիտի բանախօսեն ֆրանսացի մտաւորականներ:

Ի՞նչպէս կարելի է չյուզուիլ ու չխանդավառուիլ ի տես այն եղբայրական համերաշխութեան, կատարեալ նուիրումին, անխառն եւ մեծ ոգեւորութեան, զորս ցոյց կուտար այս փոքրիկ գաղութը, մեր այցելութեան առթիւ:

Կը խոստովանիմ որ տհաճութեամբ ճամբայ ելայ: Մէկ օր առաջ, հիւանդ՝ անկողինն էի սակայն: Տոքթ. Արզումանեան, հեռախօսով՝ Միլանէն Փարիզ, կը ստիպէր զիս ճամբայ ելլել անպայման: Ես որ աւելի քան չորս տարի առաջ՝ կը խենթենայի Վենետիկ երթալու համար ու չըկրցայ վիզա ստանալ, այս անգամ պատրուակ մը կը փնտռէի՝ ճամբայ չելլելու համար: Ի վերջոյ տեղի տուի,— պատահելիքը թող պատահի, հոգ չէ թէ ճամբան պատահի՝ ըսի եւ ճամբայ ելայ:

Եւ հիմա ուրախ եմ, գոհ որ եկեր եմ: Հիւանդութիւնս մոռցած, տրամադրութիւնս բացուած, կը վազեմ Թանգարան, Թատրոն, Միլանի համբաւաւոր Մայր-տաճարը, բարեկամներուն տուները: Կարճ է ժամանակը, ուստի կարճ կը կապենք հիւրասիրութեանց հրաւէրներուն շարքը, գէթ մէկ օր տեսնելու համար նաեւ Վենետիկը, վանքը, զոր երազեր եմ մանկութեանս օրերէն սկսեալ:

***

Այժմ, Միլանի հայ գաղութը մօտէն ներկայացնելէ առաջ, արագ ակնարկ մը Միլանի պատմութեան եւ գեղարուեստական դիմագծին վրայ:

Միլան, զոր Իտալացիք կ'անուանեն Միլանօ, իսկ Գերմանացիք՝ Մայլանտ, ալուան է Մէտիոլանում (ըստ ոմանց լատիներէն, ըստ այլոց կելտական) անուան,— այս անունով ուրիշ քաղաքներ ալ կային հին Ֆրանսայի մէջ (Սէնթ, Էվրէօ եւ այլուր), ուստի կը թուի թէ բառը կելտական է: Քրիստոսէ չորս դար առաջ, արդէն կը յիշատակուի քաղաքին անունը: Փոյի հովիտին մէջ, հողը արգասաբեր, Հռոմէն դէպի Ֆրանսա եւ Գերմանիա առաջնորդող ճամբաներուն բերանը՝ հարուստ պատմութիւն մը ունի Միլան: Ժամանակ մը դարձաւ մայրաքաղաք, եւ կեսարներու գահը փոխադրուեցաւ Հռոմէն Միլան՝ պաշտպանելու համար հիւսիսային սահմանները, որոնք սպառնալիքի տակ էին: Վերջապէս այստեղ էր, որ հրատարակուեցաւ պատմական համբաւաւոր հրովարտակը թէ Քրիստոնէութիւնն ալ, իբրեւ ազատ կրօնք, կրնայ ապրիլ եւ զարգանալ կայսրութեան սահմաններուն մէջ:

Հեղինակ մը կը վկայէ թէ պատմական այդ օրերէն ի վեր Միլան կը տառապի անբուժելի ցաւով մը, որ մայրաքաղաք դառնալու տենչը կուտայ իրեն: Բայց, եթէ քաղաքական տեսակէտով, մայրաքաղաք չէ Միլան, ամբողջ Իտալիան կ'ընդունի թէ երկրին տնտեսական մայրաքաղաքն է անպայման՝ շնորհիւ աշխատանքի այն հզօր զարկերակին, որ սիրտի մը պէս կ'ապրեցնէ, կը սնուցանէ, բարգաւաճ կը դարձնէ Իտալիան:

Շատ է տառապած Միլան, բայց միշտ վերանորոգուած, աւելի եւս չքեղութիւն զգեցած, ինչպէս ցոյց կուտայ վերջին պատերազմին ռմբակոծութիւններուն եւ աւերներուն յիշատակն անգամ անհետացնելու իր կամքով: Այժմ վէրքերը դարմանած, մեծցած ու շատ տարածուած է Միլան: Եւ բարեբախտաբար՝ անեղծ կը մնան իր պատմական եւ հռչակաւոր պարծանքները:

1.— Կաթողիկէն (Տոմ), 2.— Սքալա, 3.—Պրէրա:

Կաթողիկէն.— Ամբողջովին մարմարակերտ 135 զանգակատուներ երկինք կը բարձրանան ինչպէս սպիտակ ու սլացիկ սօսիներ, շրջապատելով Տիրամայրը, որ կը թռչի դէպի երկինք՝ արդէն գետնէն 112 մէթր բարձր: Եւ մարմարեայ արձանիկներու անհամար բնակչութիւն մը,— մէկը համբեր է մինչեւ 2245 հատ,— կը վկայէ թէ ամբողջ հինգ դար տեւած է այս եկեղեցիին շինութիւնը,— աշխարհի մեծագոյն եկեղեցին՝ Հռոմի Ս. Պետրոս եկեղեցիէն ետքը: Եղեւիններու անտառի մը կը նմանի այս կաթողիկէն, երբ կը տեսնես որ ընդարձակ հրապարակի մը վրայ յանկարծ գետնէն վեր կը ցայտեն, վեր կը բարձրանան, վեր կը սլանան մարմարեղէն ու նիզակաձեւ զանգակատուները, կարծես սպիտակ ժանեակով կամ ասեղնագործութեամբ ծածկուած:

Առաւօտուն կանուխ, Փօլատեան, մինակը պտըտեր էր եկեղեցիին մէջն ու շուրջը.— Նարդունի՛, հրաշալիք մըն է, կը պոռար ինծի:

Տոքթին հետ վազեցինք գացինք: Բարձրացանք մինչեւ Աստուածամօր ամպերը.— թաց էր տանիքը, բայց սահելու վտանգը չվախցուց զիս: Կէսօր կ'ըլլար, երբ զանգակատան մը մէջ մնացինք... բանտարկուած.— գործաւորները ճաշի գացեր էին: Բարեբախտաբար պահապանը լսեց մեր ձայնը եւ բացաւ դուռը:

Բազմաթիւ անգամ Տոքք լուսանկարեց զիս՝ Տիրամօր հովանիին տակ արձանացած, աղաւնիներու սրբասացութեան մէջ կարծես աղօթքի կանգնած: Ես միայն գիտեմ թէ Արմաշի Տիրամայրը ի՞նչ տուաւ ինծի, տեսնենք Միլանի այս Տիրամայրը ի՞նչ պիտի տայ ինծի: Արմաշինը Հայ էր եւ կը յիշեցնէր մայրս, որ, բարի եւ աղքատ, կ'ըսէր՝ կուտաս տուր, չես տար՝ կամքդ թող ըլլայ, բայց ինչո՞ւ կ'ըսես՝ խնդրեցէք եւ տացցի ձեզ: Մայրս բնաւ չէ տրամաբաներ թէ Հայ Տիրամայրը, իրեն պէս աղքատ, որ չունի՝ ի՞նչ տայ, ի՞նչ գիտնամ՝ շատ է տուեր ժամանակին մեր մեծ ազգին, հիմակ ալ ժուժկալութեան շրջանն է, անշուշտ կուգայ ուրիշներուն ալ ժուժկալ ապրելու շրջանը: Բայց Միլանի Տիրամայրը լատինական արիւն կը կրէ, հզօր է եւ մանաւանդ հարուստ,— տո՛ւր, ըսի, չի հասնիր եա՛, տո՛ւր կ'ըսեմ քեզի, այս անգամ ալ թող իմ կամքս ըլլայ, մե՞ղք կ'ըլլայ: Մանանեխի հատիկն իսկ բաւական է ինծ, տեսնե՛ս, ի՛նչպէս կ'աճի՝

Հանեարն Հայկեան:

Ճ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մարզանքներ Հայաստանի մէջ

ԽՄԲ.— Խ. Միութեան 19րդ համագումարէն ի վեր, քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան մարզանքները բազմապատկուած են երկրին ամբողջ տարածութեան վրայ: Դեռ անցեալ օր Մոսկուայի «Փրաւտա»ն նորէն մտրակը կը շաչեցնէր գրագէտներու, արուեստագէտներու եւ գիտուններու գլխուն, մատնանըշելով «գաղափարական» լուրջ շեղումներ:

Պայքարը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի մեր հայրենիքին մէջ, ներսէն թէ դուրսէն:

Մոսկուայի կուսակց. պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», Յուն. 14ին հրատարակած էր Երեւանի թղթակցին՝ Գ. Հայրեանի մէկ նամակը, որ երբեք երկար սիւնակ բռնած է «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ: Խորագիրը — «Վճռականապէս արմատախիլ անել գիտական աշխատանքում եղած թերութիւնները»:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, մեր աշխարհաբարով (կարգ մը բառեր եւ բացատրութիւններ անփոփոխ կը պահենք, չակերտի մէջ).—

Վերջերս պատմաբաններու եւ գրագէտներու աշխատութեանց մէջ սկսած են երեւան գալ գաղափարական լուրջ ձախողումներ: Անոնց ստեղծագործութիւններուն մէջ թափանցած են «բուրժուա նացիոնալիստական», ուրիշ ժողովուրդներու հանդէպ անվստահութեան, Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի առջեւ ստորաքարշութեան ոգիով:

Պարտիայի (կուսակցութիւն) ԺԶ. համագումարին մէջ քննադատուեցան հայ գրականութեան դասագիրքի սխալները: «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին մէջ քննադատական յօդուած գրեց Կեդր. Կոմիտէի գեղարուեստական գրականութեան եւ արուեստի բաժնի վարիչ Հ. Մամիկոնեան: Ասոր կարծիքով հայ գրականութեան այդ դասագիրքը «անպայման մի արժէքաւոր գործ է» եւ աւելին, հոն իբր «հեղինակները եւ խմբագիրները մարքսիստական մեթոտի գիւղացի դիրքերից աշխատել են վերացնել «լիբերալ բուրժուական եւ նացիոնալիստական» պատմագրութեան աւանդական հայեացքները եւ ստեղծել հայ գրականութեան պատմութեան մարքսիստական դասագիրք»: Լա՛ւ «մարքսիստական դասագիրք է», ուր թափանցած է «միանական հոսանքի» տեսութիւնը:

«Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագիրը հրաժարեցաւ ունենալ իր տեսակէտը այդ հարցի մասին:

Պատմութեան Ինստիտուտի աշխատող պատմական գիտութեանց թեկնածու Վ. Քալաշեանը այսպէս կոչուած «միասնական հոսանքի» ոգիով կը դիտէ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալի դէպքերը: ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին «բուրժուա իտէոլոգ» Գրիգոր Արծրունիի կեանքի եւ գործունէութեան վերաբերեալ աշխատութեան մէջ կը փորձէ «լուսաւորիչներ» մկրտել անցեալի գրեթէ բոլոր հայ հանրային գործիչները, առանց քաղաքական տեսակէտներու, առանց աշխարհահայեացքի դասակարգային էութեան տարբերութեան:

Գիտութեանց Ակադեմիայի ընկերային գիտութեանց բաժանմունքի ղեկավար Պրոֆ. Աբգար Յովհաննիսեան «Ռուսաստանը եւ հայ ազատագրական շարժումը ԺԸ. դարու ութսունական թուականներին» գրքին մէջ, որ լոյս տեսած է 1947ին, կան կարգ մը սխալներ: Հեղինակը հետեւելով քաղքենի պատմագրութեան տեսակէտին, որ անդրկովկասեան ժողովուրդները ըստ կրօնական յատկանիշի կը բաժնէ քրիստոնէական եւ իսլամական հաւատացեալներու եւ քաղքենի ազգայնական տեսակէտի է յանգած վրացի, ադրբէյջանցի եւ հայ ժողովուրդներու ազատագրական շարժումը գնահատած ատեն: Խեղաթիւրելով պատմական ճշմարտութիւնը, ամէն կերպով լու-

ԱՌՈՒՆ

Մի փոքրիկ առու, քրտնած հեւ ի հեւ,
Թփից-թուփ անցած այգի է ջրում.
Խշշում է գետը շառաչով ահեղ,
Ջոր ժայռերի մէջ անօգուտ գնում:
Ի՜նչ փոյթ թէ գետի ձայնն է լոկ լսւում,
Եւ յորդ է գետը եւ ունի անուն…
… Փա՜ռք նրանց, որոնք անտես անշշուկ,
Մի կաթիլ ջրով մեծ գործ են անում:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

թեան է մատնած ադրբէյջանական ժողովուրդի ձգտումը դէպի ռուս ժողովուրդը, անոր կամքը՝ ռուս ժողովուրդի օգնութեամբ ազատագրուելու օտար լուծէն: Աւելին, մասնաւոր խաները համաթրքական ուղղութիւնը հեղինակը վերագրած է առհասարակ ամբողջ ադրբէյջանական ժողովուրդին:

Այդ արատաւոր գրքի այս եւ ուրիշ «նացիոնալիստական» սխալները երկար ատեն կը մնային աննկատելի եւ միայն այդ գրքի լոյս ընծայումէն երեք տարի ետք Հայաստանի Կենտկոմի բիւրոն ընդունեցաւ որոշում, որ գրքի հեղինակը կը պարտաւորեցնէր հանդէս գալ իր սխալներու քննադատութեամբ: Եւ երեւաց այդ ելոյթը ոչ թէ «ռեսպուբլիկայի թերթերուն մէջ, այլ Հայկ. ՍՍՌ Գիտութեանց Ակադեմիայի տեղեկագրին մէջ, որ լոյս կը տեսնէ աննշան օրինակներով: Այդ գրքին խմբագիրն էր Զ. Տ. Գրիգորեան, որ մինչեւ այսօր մամուլի մէջ ոչ մէկ տեղ քննադատութեան չէ ենթարկած իր ամենակոպիտ սխալները նացիոնալիստական գրքի լոյս ընծայման մէջ:

Թոյլ տուած սխալները ընդունելէ ետք Պրոֆ. Աբգար Յովհաննիսեան գրեց.— «Ըստ իս ուղղակի պարտականութիւնս է իմ յետագայ գիտական գործունէութեան մէջ ուղղել այդ լուրջ սխալները եւ անդրկովկասեան «ռեսպուբլիկաներու« միւս պատմաբաններու հետ համեմատել պատմական յստակ փաստերով ցոյց տալ Անդրկովկասեան բոլոր ժողովուրդների բարեկամութիւնն անցեալին մէջ եւ անոնց համատեղ պայքարը ընդդէմ օտարերկրեայ «զաւթիչների»:

Պէտք էր սպասել որ Պրոֆ. Աբգար Յովհաննիսեան իր այդ խոստումը կը կատարէր, ինչպէս իր սեփական ստեղծագործական աշխատանքով, այնպէս ալ իրեն վստահուած «ինստիտուտ»ներու (կաճառ) ղեկավարութեամբ: Իրականին մէջ իր խոստումները չկատարեց:

Այդ միջոցին ինք որեւէ ինքնուրոյն գործ չէր գրած այդ հարցերու մասին:

«ՅԱՌԱՋ».— Ուրիշ մաս մըն ալ՝ յաջորդով:

ՏՈՄՍԵՐ

Ո՞վ մեծափառ…

Սրճարանի մը անկիւնը նստած են երեք հայրենակիցներ եւ հոգեշահ քարոզ կը կարդան իրարու, օրուան հրատապ խնդիրներուն մասին:

Երեքն ալ ծնած են հայկական բարձրաւանդակին վրայ, երեք տարբեր գիւղերու մէջ, բայց քառասուն տարիէ ի վեր եղած են «դրսեցի», այսինքն կը թափառին երկրէ երկիր, ինչպէս իրենց մնացեալ հայրենակիցները:

Մտաւորականներ չեն, բայց յայտնի է որ օրուան լուրերուն հետեւելու չափ «զարգացած» են:

«Ժողովը» տեղի կ'ունենայ նոր ժամանակներու հայերէնով:

— Օղլո՛ւմ, ես քեզի քառասուն անգամ ըսած եմ քի Ինկիլիզ կոչուած միլլէթը, օր մը չէ օր մը այդ Մոսկօֆին գըլխուն քիւլահ մը պիտի անցընէ: Ամա, ի՞նչ ընեմ քի անըլէ ընող ժողովուրդ չէ: Եաւա՜շ, եաւա՜շ: Եթէ ասանկ չըլլային նէ, Սթալին ըսածդ չատոնցհապը կլլած էր…

— Տօնթ պի սիլի… Այսօրուան Ռուսը երէկուան Ռուսը չէ: Լիսըն, Սովետ Եիւնիընին մէջ անչափ փրոկրէս եղած է ու վերջին քուարթըր սէնչըրին որ իթ իզնն'թ սի իզի… Ես ամէն օր լրագիր կը կարդամ, այ նօ հուաթ այ էմ թոքին' ըպուաթ…

— Մօն շէռ, չատ կը սխալիս: Ես ալ կը հաւատամ որ Անգլիան եւ Ամերիկան սէ տէօ կռանտ փիւիսանս, բոլշեւիկներուն գլուխը էքռազէ պիտի ընեն օր մը…

— Ծօ', այդ մասին կասկա՞ծ ունիս: Հիչ միտքերնիդ չէ՞ քի ի՞նչ եղաւ սա երկու մեծ մուհարէպէներուն: Քայզեր մը ելաւ քի աշխարհը պիտի զրաւէր, ամա կէս ճամբան մնաց: Ան Ինկիլիզին զըրհիըները չկա՞ն մի… Քասըրհինդ տարին չանցած, ուրիշ ախմախ մը ելաւ… Ղուրպան ըլլամ աս Ամերիկացիին… դաս մը տուաւ քի, ամա՜ն: Օղլում մէյ մը Ինկիլիզին ու Ամերիկացիին տամարը չըռնէ…

ԱՐՄԷՆ ԵՂԲՕՐՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրերը քաղցր անցան, օրերն այն ամրան
Ռեհնսիի մէջ անոր շունչովը լեցուն,
Ամէն ինչ վառ, բիւրեղային էր, թրթռուն,
Երազներու ճանանչներով անսահման…
Անցեալանոյշ խորհուրդներով կը բացուէր
Առաւօտին լոյսը, կարծես ըլլայինք
Ո՛չ թէ խոնջ, վաստակաբեկ երկու ծեր,
Այլ յուշերով կենսանորոգ ես եւ ինք:
Թէեւ, ափսո՜ս, կեանքին բիւրեղն էր մըթին,
Մենք զայն ամէն օր յղկեցինք միասին,
Որպէսզի հոն շողային բիւր տեսիլքներ.
Բայց խափանեց մահն ստուերով իր յանկարծ,
Ամէն պատկեր երբ սաստկօրէն սիրար-ծարծ
Եղբօրս ջինջ սիրտէն մոխիր կը թափէր…

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Հազար հատ ալ Սթալին ըլլայ, փարա փարչա կ'ընեն…

— Հաուըթ ըպուաթ Քորէա… Տոն'թ փըրկէթ, երկու տարին անցաւ պատերազմ կայ եւ աս տիմաքրըսիները բան մը ըրած չունին: Եու նօ հուա՞յ… Պիքօզ Ռուսիան կարմիրներուն կռնակ կուտայ կոր…

— Թ'ան փէ փա, մօն վիէօ… քանի մը ամիս ալ թող անցնի եւ թիւ վէռռա: Փռեզիտան Այզընհաուըրը տեսնես ինչե՛ր պիտի ընէ: Իլ է փօրմիտապլը սէթ օմ…

— Արեւը սիրեմ ան զօրավարիս: Ա՜խ, մէյ մը սա բոլշեւիզմ ըսուած փիւսնիւլլիւ պէլան աշխարհքին երեսէն վերնար, մեր Հայաստանն ալ անկախ ըլլար, անկէ վերջը թող ինծի ողջ-ողջ թաղեն…

— Եու փօ՜ւլ, Հայաստանը հիմակ ալ ինտիփենտենդ է…

— Քէաֆը թիւ շանթ, թուա… ի՞նչ էնտէփանտան…

— Եա', եա', կարմիրներուն համար անկախ է, մեզի համար ալ կախեալ… եւ ոտքերէն… հայտէ', քալեցէ՛ք երթանք, ուշ մնացինք…

Այս «հայերէն»ն է որ ի պատուի է հիմա արտասահմանեան Հայաստանի չորս ծագերուն վրայ…

Կեցցե՜ն ազգը առաջնորդող դրոցբրոցները, որոնք կը մրափեն ի տես այս ողբերգութեան եւ մատ մատի չեն զարներ «մահապարտ» Մեծասքանչը փրկելու համար…

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ…

— Ցաւերս ասեմ… առիւծի պէս առողջ ու կայտառ էր տղաս… հիմակ աս հալին հասաւ… երեսներէն վարդ կը կաթէր, հիմակ մոխիրի գոյն առաւ… աչքերս կուրնան… աչքերուս մէջ լոյս ու արեւ չմնաց… ամէն օր թեւերուս վրայ իր մարմինը աւելի թեթեւցաւ, մեծնալու տեղ պզտիկցաւ, մորթ ու ոսկոր մնաց…

Հեծկլտանքներ ձայնը խեղդեցին:

Մօտեցանք իրեն եւ ուզեցինք լաչակը մէկ կողմ առնել տեսնելու համար տղեկը: Կինը պահ մը վարանեցաւ. իր մայրական հպարտութիւնը խպնեցաւ այդ վիժածը ներկայացնելու. իր սեւ աչքերուն մէջ ոխի եւ դժբախտութեան կայծեր կը փայլատակէին: Բայց հակառակ իր ընկրկումին՝ կը տեսնէինք հէք եւ տխեղծ տղեկը, ինքն իր վրայ կծկտած, ափ մը անգոյն, գրեթէ անկենդան նիւթի վերածուած, որ սատրիկ լոյսէն եւ մեր ներկայութենէն խրտչած սկսաւ ճչալ մօրը կուրծքը ճանկըռտելով… չորցած հրթունքները տաժանքով կը պրկուէին, կը դալարուէին, եւ ճերմկած ու վտիտ լեզուն կը թրթռար մեղմօրէն… իր պառաւի խորշոմած դէմքին վրայ այնպիսի թշուառութիւն կար որ անկարելի էր հաւատալ իր մանկութեանը:

— Քանի՞ տարեկան է, հարցուցինք մօրը:

— Երեք տարեկան, մրմնջեց, ու պահ մը մտածկոտ մնալէ ետքը, կարկառեց պայն մեզի:

— Առէք ու պահեցէք… օտարականներ ուզեցին չտուի… մարդս զարկին, տղքերս սպաննեցին, տունս ու այգիս այրեցին, խարապաթ դարձուցին… չոր գլուխս ու զաւակս մնաց աշխարհիս վրայ, անոր համար չտուի. հուրէն ու սուրէն ազատեցանք… ամա ցաւը մեր ետեւէն եկաւ չուքի պէս: Անտէր անտիրական՝ գիշերները գլուխս հողին, ցերեկները՝ անօթի արիւնս ցամքեցուցի… իմ անիծուած արեւս չմարեցաւ որ աս օրն ալ տեսնեմ… առէք դուք ու պահեցէք, աս ալ կէ ետքը… իմ ճարս չէ մնացեր:

Տղեկը կը շարունակէր ճչալ ու երկու սեւ ու վտիտ ձեռքեր, երկայն եւ ջղաձգուած մատներով սարդի պէս կը գալարուէին կնոջ կուրծքին վրայ ու ոխերիմ յամառութեամբ մը կը ճանկրտէին զայն. կը զգայիր որ երեխային վտանգուած կենսունակութիւնը թշնամացած էր մօրը անկարողութեան դէմ…

— Այսպէս շատեր կան՝ կ'ըսէր ծերունի քահանան երբ փղձկուած ու անհանգիստ մեր մտածումները կը հաղորդէինք իրարու…

Երկար տողանցումը որբացած տղոց իրենց անհաւատալի, սահմռկեցնող պատմութիւնները թմրեցուցած էին գրեթէ մեր ջղայնութիւնը. ամէն կարգի թշուառ մանկիկներ կային հոն, ոմանք կայտառ եւ առողջ մնացած էին՝ կարծես անգիտակ իրենց պատահած դժբախտութեանը, դիմանալով տաքին, անօթութեան, մերկութեան… անպարտելի կենսականութիւն մը կը ժայթքէր ցնցոտիներու մէջէն երեւան եկած իրենց թուխ եւ պինդ անդամներէն, սեւ աչքեր կը փայլատակէին յամառ լոյսով եւ կարծես մեզի կը խոստանային շարունակել ցեղին կեանքը, հակառակ ամէն բանի: Ու այդ սրտապնդող երեւոյթը՝ հաւատք ու քաջութիւն կը ներշնչէր մեզի…

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական շաբաթաթերթը, « Ֆրանս–Նուվէլ » կը գրէ թէ Հավրի եւ Ռուանի մէջ ալ նուազած են շարքերը: Բջիջներու թիւը, որ 123 էր 1946ին, 59ի իջած էր 1952ին: Քուէներու թիւն ալ 120,000էն իջած էր 90,000ի:

ԵՐԿՈՒ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐ ընդհարեցան Անիէռի գծին վրայ (Փարիզ): 32 հոգի վիրաւորուեցան, չորսը ծանրապէս:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ խնդիրը լուծելու համար նոր ծրագիր մը յօրինած է Անգլիա, — տեւական դարձնել այդ երկրամասին ներկայ բաժանումը, — (մէկ մասը Իտալիոյ, մէկ մասը Եուկոսլաւիոյ):

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին վարչապետներէն Նիթթի, որ 85 տարեկան էր, մեռաւ առջի օր: Հակառակ էր Փաշականութեան: Խիստ բացասական դեր կատարեց Հայկ. դատին դէմ, մանաւանդ Սան Ռեմոյի մէջ:

ՆՈՐ ԵՒ «ԳԵՐԱՐԴԻԱԿԱՆ» զէնքեր պատրաստած են Մ. Նահանգները եւ Անգլիա, օգտագործելով հիւլէական ուժերը:

ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ պիտի կատարուին Միջերկրականի մէջ, յառաջիկայ Մարտին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս երեւան հանուեցաւ ինը բժիշկներուն «դաւաճանութիւնը»: Գործին հերոսուհին է Տիկին Լիդիա Տիմաչուկ, «որ չէ վարանած երեւան հանել թշնամի գործակալները բժըշկական գիտութեան ականաւոր դէմքերուն մէջ»: Ինքն ալ բժիշկ ըլլալով, Տիկինը դիտեր է որ մեծ գիտուն մը սխալ ախտաճանաչում կը կատարէ հիւանդի մը վրայ. « ուրեմն սխալ դարմանում եւ մահ»: Գիտունը մեծ փորձառութիւն ունի եւ սակայն... Տիկին Լիդիա յամառօրէն հետապնդելով խնդիրը, « իր դիմացը կը գտնէ թշնամի մը», կը մաքառի եւ ի վերջոյ մէջտեղ կը հանէ բոլոր դաւադիրները, չահելով Լենինի շքանշանը...

Ե. ԴԱՐՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ մը ծախու հանուած է Մ. Նահանգներուն մէջ: Գրուած է արամերէն: Գինը մէկ միլիոն տոլար:

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ՔԻՕՍԷԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ողբացեալ ընկ. Հրանդ Քէօսէեանի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի առտու ժամը 9,15ին:

Հաւաքուիլ Օբիթալ Պիշա, 24 Ավընիւ տը լա Բօռթ Սէն Ուէն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթենի գերեզմանատունը:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

Սալ Շոփէն - Փլէյէլ, Մարտ 19ին հինգշաբթի իրիկուն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

«ՅԱՌԱՋ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Գասպար Թիւլէկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Օհանեանի, Պ. Այրէս:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Salle Gaveau, 45 - 47 rue la Boëtie,
Կիրակի 1 Մարտ, ժամը 17ին
Գին՝ 100էն 600 ֆրանք:

Խնջոյք - պարահանդէս

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակ. Միութեան կողմէ, Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15-24, Salle Franco-Belgeի մէջ, Rue Vergniaud 59 Paris, Métro Corvisart.

Կը նախագահէ հայրենակից Լ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին (երգ եւ արտասանութիւն):

ԿԱՐԵՒՈՐ՝ ՄԵՌԵԼԱԹԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Որեւէ դիմում ընելէ առաջ մեռելաթաղի ընկերութիւններու, լաւ կ'ըլլայ որ մեր հայրենակիցները հեռախօսեն Ելիզէ 67–03 կամ ներկայանան Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը, որ հարկ եղած բոլոր նպաստաւոր թելադրութիւնները եւ կարգադրութիւնները կ'ընէ դիւրացնելու համար մեր հայրենակիցներուն գործը:

Այս կերպով զանազան թիւրիմացութիւններ կը դարմանուին եւ պաշտօններու կանոնաւորութիւնը կ'ապահովուի:

Դիւան Վարչութեան

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ իր անդամուհիները, առաջիկայ, 23 փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8·30ին, Յոյներու սրահը, 5 Ռիւ Պօնփուա, Լիօն, Ռիւ Փօլ Պէռի մօտիկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: 28 մարտ 1953ի պարահանդէսի կարգադրութիւնը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Օ. Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ֆէսճեան, Պ. Կարապետ եւ Գրիգոր Ֆէսճեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ Պ. ՕՆՆԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէն կ'ողբայ ընկեր ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ կորուստը եւ այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն եւ «Արծիւ» ենթակոմիտէին:

× Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր երգչախումբին ղեկավար ընկ. Ս. Յովհաննէսեանի, ընկեր ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

×

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Հայ Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Զարուհի Տողրամաճեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց վաղամեռիկ զաւակին՝ ՄԻՀՐԱՆԻԿԻ կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1000 ֆր. Շաւիլի դպրոցին, 1000 ֆր. Նոր Սերունդին:

×

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէն - Ժերմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Ատանալեանի, իր մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԵԹԻ անակնկալ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Սէն–Ժերմի մասնաճիւղին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մարսէյլ քաղաքի Ռոստոմ խումբին կողմէ, երկուշաբթի ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: 26 ռիւ տէ Քօնվալէսան:

Կը դասախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ. դասախօսութենէն վերջ վիճաբանութիւն: Մուտքը ազատ է բոլորին համար:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 24 Février Երեքշաբթի 24 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 7000 Նոր շրջան թիւ 2411 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ ՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ համար

Այս շաբաթը վճռական կը համարուի Եւրոպայի ապագային համար: Այսօր, երեքշաբթի, Հռոմի մէջ կը բացուի վեց զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներուն ժողովը, որ պիտի քննէ մասնաւորապէս եւրոպական բանակի դաշնագիրը: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ հետզհետէ կ'աճի ընդդիմութիւնը Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութեանց դէմ: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր ճամբայ ելած ատեն ըսաւ թէ բացորոշապէս «ոչ» պիտի պատասխանէ Ֆրանսական ծրագրին: Ինք «շատ ծանր» կը գտնէ արեւմտեան Եւրոպայի կացութիւնը եւ կը կարծէ թէ Մ. Նահանգները կրնան իր բախտին ձգել Եւրոպան, եթէ շօշափելի արդիւնքներ չտեսնեն անյապաղ: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Եւրոպայի պաշտպանութեան ձգձգումը կ'աւելցնէ Արեւմուտքի ապահովութեան սպառնացող վտանգները: «Կենսական է Եւրոպայի պաշտպանութեան կազմակերպումը, նկատի առնելով Արեւելքի վտանգը: Եթէ Եւրոպան կ'ուզէ որ աշխարհի լարուած վիճակը մեղմանայ, պէտք է կարգի դնէ իր գործերը: Ամերիկան կրնայ ուրիշ ելքեր փնտռել աշխարհի տագնապը լուծելու համար, եթէ արեւմտեան Եւրոպան չվաւերացնէ պաշտպանութեան դաշնագիրը, միացեալ բանակ մը կազմելով»:

Ուրիշ ծանրակշիռ խնդիրներ ալ կան օրակարգին վրայ:

× Այսօր, երեքշաբթի, կը վերաբացուի ՄԱԿի ընդհ. ժողովը, երկու ամսուան դադարէ մը վերջ: Օրակարգին վրայ կան բազմաթիւ խնդիրներ, Քորէայի եւ Չինաստանի կնճիռներէն զատ: Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգները պիտի առաջարկեն աւելի խիստ արգելք մը հաստատել Չինաստան ղրկուած ապրանքներու մասին: Պիտի քննուի նաեւ հակահրէական շարժումը, որ հետզհետէ կը սաստկանայ Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ:

× Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին արտ. գործերու նախագահը, Ուայլի, յուսախաբութիւն յայտնեց Այզընհաուըրի վերջին յայտարարութեան մասին որով կը մեղադրէր Խ. Միութիւնը թէ խախտած է պատերազմի ընթացքին կնքուած համաձայնութիւնները: Շարք մը երեսփոխաններ կը պահանջեն աւելի վճռապէս հետապնդել այս խնդիրը, չեղեալ համարելով Եալթայի, Փոցտամի եւն. դաշնագիրներուն գաղտնի յօդուածները:

ՊԱՂՏԱՏԻ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մոհամմէտ Սայիտ եւ իր հետեւորդներէն ութ հոգի 7ական տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան զին. ատեանին կողմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ընդհ. սպայակոյտի պետ նշանակուեցաւ մարեշալ Սոքոլովսկի, յաջորդելով զօր. Շտեմենկոյի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻՆ առթիւ դատապարտուած 13 Ալզասցիները ազատ արձակուեցան շաբաթ առտու, խիստ գաղտնապահութեամբ: Ժամը 3,30ին չորս կառքեր Պոռտոյի բանտէն առին տարին դատապարտեալները, իւրաքանչիւրը իր տունը յանձնելու համար: Այս միջոցը ձեռք առնուած էր, որպէսզի ցոյցեր չկատարուին: — Հօթ-Վիէնի նահանգին մէջ քանի չափ քաղաքապետութիւններ որոշեցին ամէն աշխատանք դադրեցնել, իբրեւ բողոք ընդհ. ներման դէմ: Կիրակի օր ժողով մը տեղի ունեցաւ Օրատուրի մէջ, յարգելու համար ջարդի զոհերուն յիշատակը:

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԻ վէճը լուծելու համար, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը առաջարկեց Տոքթ. Մոսատեղի՝ 30 միլիոն սթերլինի քարիւղ գնել կանխիկ վճարումով: Անշուշտ այն պայմանաւ որ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը հատուցում ստանայ: Թեհրանի մէջ գոհ չեն երեւար այս նոր առաջարկէն ալ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ սպայակոյտը կը ծանուցանէ թէ ծանր հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ Սուրիացիներու կողմէ, սահմանագլուխին վրայ եւ Գալիլիոյ ծովուն [illegible] դէմ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ երես[illegible] ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր: Առաջին տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ ընկերվարականները մեծ շահեր ունեցած են, բաղդատելով 1949ի հետ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 16 հանրապետութիւններէն 7ը տեղական սովետներու (քաղաքապետութիւն) ընտրութիւն կատարեցին կիրակի օր: Միւս հանրապետութեանց ընտրութիւններն ալ պիտի կատարուին կիրակիէ կիրակի (այս շարքին մէջ է Խ. Հայաստանը): Առաջին շարքի ընտրութեանց առթիւ թեկնածու նշանակուած էին 1,500,000 հոգի, 83,000 Սովետներու համար (Խորհուրդ): Ինչպէս միշտ, ցանկերուն գլուխը կը գտնուէին Սթալին եւ միւս երեւելիները:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ բուռն ճառ մը խօսեցաւ մարեշալ Թիթօ, շեշտելով թէ «խորհրդային աշխարհակալները եւ Արեւմուտքի ամէնէն կատաղի յետադիմականները՝ առաջնորդութեամբ Վատիկանի, կը յամառին երկու ճակատի բաժնել աշխարհը»:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ հոսանքը հետզհետէ կը սաստկանայ Հունգարիոյ մէջ: Վիեննա հասած լուրերու համաձայն, 30 հրեայ համայնավարներ, բոլորն ալ յայտնի դէմքեր, կամ անձնասպան եղած եւ կամ զոհ գացած են վերջին մաքրագործումներուն: Կը կարծուի թէ անոնք որ անձնասպան չեն եղած, ձերբակալուած, անհետացած կամ գնդակահարուած են: Վերջերս Փեշթա հասած են խումբ մը Ռուսեր այս գործողութեանց համար, նկատելով որ Հունգարիոյ կարմիր երեւելիներուն 90%ը Հրեաներ են, նոյնիսկ վարչապետը՝ Ռաքոզի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մէկ միլիոն զինուոր Պալքանեան ճակատին համար

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ այս շաբթու պիտի ստորագրուի երրեակ համաձայնութիւնը՝ Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Բառին բուն իմաստով զինակցութիւն մը չէ այս, բայց կրնայ հոն յանգիլ, ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ:

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ Անգարայի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս գործակցութեան: Մասնագէտներու կարծիքով, այս համաձայնութեան շնորհիւ Ատլանտեանի ճակատը պիտի երկարի մինչեւ Պալքանները եւ արեւելեան Միջերկրականի աւազանը, որ այնքան կենսական է ազատ աշխարհին համար, պիտի պաշտպանուի ամուր պատնէշով մը: Այսպէս պիտի դժուարանայ, թերեւս անկարելի դառնայ յանթահարիչ գործողութիւն մը Խ. Միութեան կողմէ՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի դէմ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Միջերկրականի նաւահանգիստները պիտի փակուին կարմիր սուզանաւերուն առջեւ, իսկ Սեւ Ծովու նաւահանգիստները բաց պիտի մնան դաշնակից տորմիղներուն համար:

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ այս պարագան վստահութիւն պիտի ներշնչէ Միջին Արեւելքի պետութեանց եւ մասնաւորապէս Արաբներուն:

Իրազեկներ մէկ միլիոն կը հաշուեն երեք երկիրներուն զօրքը — 500,000 Եուկոսլաւ, 400,000 Թուրք, 125,000 յոյն, բոլորն ալ պատերազմի մէջ եփած եւ զինուած արդիական զէնքերով:

× Մոսկուայի «Կարմիր Տորմիղ» պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ «Յունաստան ռազմակայանի մը կը վերածուի, Խ. Միութեան եւ անոր զինակիցներուն վրայ յարձակելու համար»: Իր տեղեկութեանց համաձայն, [illegible] 10 նաւակայաններ եւ խճուղիներ կը շինուին այդ երկրին մէջ, Ամերիկացիներու հսկողութեան տակ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ շաբթու Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին յանձնուեցաւ գաղտնի տեղեկագիր մը որ քննադատելով կարգ մը դաշնակիցներու թուլութիւնը, գովեստով կը խօսի Թուրքիոյ մասին:

«Մեր համոզումը այն է թէ բովանդակ Հիւս. Ատլանտեանի դաշնագրին կազմակերպութեան ամենափայլուն կողմը Թուրքիան է: Թուրքիա վճռած է պաշտպանել ինքզինքը ընդդէմ ոեւէ նախայարձակի, ով որ ալ ըլլայ եւ ինչքան ալ մեծ ըլլայ ան: Այս երկիրը օժտուած է քաջամարտիկ զինուորներէ եւ հայրենասէր ուժերէ բաղկացեալ հզօր բանակով մը, յարաճուն օդային ուժերով եւ նաւատորմով: Այս ուժերը վճռած են ցմահ մարտնչիլ ոեւէ նախայարձակի դէմ: Թուրքիոյ մէջ կառուցուող պաշտպանողական զետեղումներուն բանաւոր արժեգինը քաջալերեց մեզ: Այս խարիսխները պաշտպանելու համար հարկ չկայ Թուրքիոյ մէջ հազարաւոր ամերիկացի զինուոր պահել: Ամէն տեսակէտով փորձառու Թուրք նաւուղիղները պատրաստ են առաջին առթիւ դիմագրաւելու յարձակում մը որ պիտի գործուի իրենց հայրենիքին դէմ: Եւ սակայն Թուրքիա գոհունակութեամբ պիտի դիմաւորէ՝ եթէ յարձակման պարագային իրեն օժանդակելու համար ամերիկեան ցամաքային զօրամասեր եւ օդաչուներ ղրկուին»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ վերջին մեծ պատերազմին մէջ

Վերջապէս լոյս տեսաւ Ճէյմս Թաշճեանի «Ամերիկահայերը Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին մէջ» անգլերէն գիրքը որուն շատոնց կը սպասուէր (*)։

Շատ կարեւոր եւ արժէքաւոր աշխատութիւն մըն է ասիկա։ Մեր ժրաջան երիտասարդ հեղինակը մեծապէս գովելի նախանձախնդրութեամբ մը այս հոյակապ հատորին մէջ հաւաքած, քննութենէ անցուցած, ընտրած, դասաւորած եւ ամփոփած է այն բոլոր փաստերն ու տեղեկութիւնները, որոնք ընդհանուր եւ միանգամայն մանրակրկիտ ու ճշմարիտ գաղափար մը կուտան ամերիկահայութեան ռազմական տուրքի մասին ամերիկեան այս մեծ հանրապետութեան, վերջին մեծ պատերազմի ատեն։

Հարկաւ, Ամերիկահայերն ալ, ինչպէս եւ բոլոր միւս ամերիկեան քաղաքացիները, կատարած են եւ չէին կարող չկատարել, իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները ։ Հետաքրքրականը այդ չէ, սակայն, այլ այն, թէ ինչ չափով եւ ի՞նչպէս են անոնք կատարած իրենց այդ պարտականութիւնները։ Եւ ճիշդ է այդ, որ Ճէյմս Թաշճեան իր այս գեղեցիկ գրքով աշխատած է ցոյց տալ եւ անկասկած, յաջողած է մեծապէս։

Ուրիշներ ,ինչպէս, օրինակ, Բարեգործականը, փորձեցին այդ ընել՝ հրատարակելով ալպոմ մը, որուն մէջ կային նկարներ ու անուններ միայն շատ կարճ կենսագրական նօթերով, ոչ լրիւ եւ շատ թերի կերպով կազմուած։ Սակայն, այն, ինչ որ ըրած է Ճէյմս Թաշճեան, ալպոմէն շատ աւելի մեծ գործ մըն է, անոր տուածը գիրք մըն է, [illegible] պատմութիւն մը ամերիկահայ զինուորներուն, զարդարուած բազմաթիւ (աւելի քան 400) նկարներով։

Գաղափար մը տալու համար ընթերցողներուն, թէ ի՞նչպէս է կազմուած աւելի քան 500 մեծադիր էջերէ բաղկացած այս խիստ արժէքաւոր գիրքը, աւելորդ չենք նկատեր հոս տալ քանի մը թիւեր եւ տեղեկութիւններ։

Ինչպէս յայտնի է, 220,000—250,000 ամերիկահայութիւնը վերջին մեծ պատերազմի ատեն ամերիկեան բանակին, նաւատորմին եւ օդային տորմիղին տըւած է 18,500 զինուորներ։ Ասոնց մեծագոյն մասը ոչինչ ըրած է, որ ըլլար աւելի կամ տարբեր, քան այն, ինչ որ ամէն ոչ-հայ ամերիկեան զինուոր ըրած է՝ կատարելով պարզապէս իր քաղաքացիական պարտականութիւնները։ Ուստի Ճէյմս Թաշճեան միանգամայն իրաւացիօրէն աւելորդ է նկատած իր կազմած գիրքը խըճողել ու ծանրաբեռնել բոլոր ամերիկահայ զինուորներու անուններով եւ ոչ-միշտ հետաքրքրական պատմութիւններով։

Իր երկու եւ կէս տարուան պրպտումներու ընթացքին ան աւելի քան 10,000 նամակներ է գրած ու պատասխաններ ստացած եւ իր ստացած 8000 հայ զինուորներու պատմութիւններէն ընտրած է միայն 2000ին պատմութիւնները, իբրեւ ամենէն ուշագրաւներն ու յատկանշականները, բոլորն ալ հիմնուած պաշտօնական աղբիւրներու եւ ծնողներէ, ազգականներէ ու բարեկամներէ տրուած տեղեկութիւններու վրայ։

Վերջին մեծ պատերազմի մէջ սպաննուած բոլոր 426 ամերիկահայ զինուորներու անուններն ու կենսագրութիւնները ընթերցողը կը գտնէ այդ գրքին մէջ։ Նոյնը պէտք է ըսել նաեւ վիրաւորուածներու մասին, այն տարբերութեամբ միայն, որ միայն նաւատորմի եւ ծովային զօրքի վիրաւորներու մասին տեղեկութիւնները լրիւ են։ Բայց կատարելապէս լրիւ չէ բանակի մէջ վիրաւորուածներու ցանկն ու պատմութիւնը, որովհետեւ բանակի հրամանատարութիւնը մինչեւ այսօր չէ հրատարակած բոլոր վիրաւորուած զինուորներու ցանկը։

Աւելի արժէքաւոր են, հարկաւ, պատմութիւնները այն բոլոր ամերիկահայ զինուորներուն, որոնք հերոսութիւններ են գործած եւ պաշտօնապէս ալ արժանացած են մասնաւոր գնահատման եւ պատուանշաններու։ Յատուկ ուշադրութեան արժանի են տեղակալ Մաղաքեանի (էջ 34), օդաչու Մարուպեանի (էջ 96), Տէրեան երկուորեակներու (էջ 103) «մարին» Գպիրեանի (էջ 114) եւ սարճէնթ Բորեազեանի հերոսական գործերուն պատմութիւնները։

Առանձնապէս ճոխ է եւ հետաքրքրական գրքին առաջին գլուխը, ուր ընթերցողը կը գտնէ ժամանակագրական կերպով տրուած խիստ շահեկան տեղեկութիւններ Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ արիւն թափած ամերիկահայ զինուորներու կատարած յիշատակելի գործերու մասին։ Սկսած Փըրլ Հարպըրէն մինչեւ Խաղաղականի կղզիներու կռիւները, հիւսիսային Ափրիկէի կռիւներէն մինչեւ Սիկիլիոյ, Իտալիոյ եւ Պալքաններու կռիւները, մինչեւ Դաշնակից բանակներու ներխուժումը Ֆրանսա եւ վերջնական յաղթանակը Գերմանիոյ ապա Ճափոնի վրայ։

Գրքին երկրորդ գլուխը նուիրուած է յատկանշական պատմութիւններու պատերազմի զանազան ռազմաճակատներէ, — պատմութիւններ, որոնք մեծապէս բնորոշ են հայ ցեղի զմայլելի յատկութիւններուն տեսակէտով։

Երրորդ գլուխին մէջ հեղինակը զետեղած է պատմութիւնները ամերիկահայ այն ընտանիքներուն եւ անոնց ռազմիկներուն որոնք մէկէ աւելի զինուորներ տըւած են այս երկրին — երկու, երեք, չորս, հինգ, մինչեւ անգամ եօթ զինուորներ, մեծ մասամբ եղբայրներ։

Չորրորդ գլուխը կուտայ պատմութիւնը ամերիկահայ զինուորներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին այս մեծ հանրապետութեան յաղթանակին համար։

Վեցերորդ գլուխին մէջ ներկայացուած են իրենց քաջութեան համար պարգեւատրուած ամերիկահայ զինուորները։

Եօթերորդ գլուխը կուտայ գերի ինկած եւ անյայտ կորսուած ամերիկահայ զինուորներու պատմութիւնները։

Ութերորդ գլուխը նուիրուած է վերջին մեծ պատերազմին մասնակցած ամերիկահայ կիներուն։

Իններորդ գլուխը կը նկարագրէ այն ճիգերն ու զոհողութիւնները, զոր ամերիկահայ գաղութն ըրած է ի նպաստ ամերիկեան յաղթանակին։

Ի վերջոյ, կան երկու յաւելուածներ, որոնց առաջինը կուտայ պատմութիւնը Քորէայի պատերազմին մասնակցող ամերիկահայ զինուորներուն, հարկաւ մինչեւ գրքի լոյս տեսնելու թուականը։ Իսկ միւս յաւելուածն ալ ամբողջովին նուիրուած է Վարդան Ազարաբեանին որ եղած է Ամերիկայի մեծագոյն ռազմական պատուանշանը ստացած առաջին հայ զինուորը։ Ուշագրաւ է, որ այդ հերոսը 14 վէրք է ստացած, բայց ոչ թէ Երկրորդ, այլ Առաջին Համաշխարհային պատերազմին։

Հատորին վերջը զետեղուած է ամբողջական անուանացանկը բոլոր այն զինուորներուն, որոնք յիշուած են այս հոյակապ գործին մէջ։

Ռ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

(*) «The Armenian American in World War II», by James H. Tashjian. Hairenik Press, 1952. 532 pp., illustrated. Price 6.00.

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Տարրական գիտելիքներ

Թէեւ Ֆրանսահայ նոր գաղութը վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին յաջողած է տիրանալ առեւտրական, արհեստական եւ այլ ճիւղերու մէջ փայլուն եւ համեստ դիրքերու, բայց նոյնքան ետ մնացած է երկրագործական ասպարէզին մէջ։ Գլխաւոր պատճառը գիտականօրէն անփորձ եւ միջավայրին անծանօթ ըլլալն է։

Ոմանք ինքնավստահ ասպարէզ նետուած են հետեւելով իրենց սահմանափակ գաղափարներուն, բախտախնդրութեամբ գնած կամ վարձած են կարեւոր ագարակներ եւ տարուէ տարի անդարմանելի ձախողութեանց մատնուելէ վերջ յուսահատած, ըսելով թէ Ֆրանսայի հողերը մերիններուն նման չեն արտադրեր։ Մինչդեռ այդ մեծ երկիրը լայնօրէն ապահովելով տեղացիներուն սպառումը, անմրցելի քանակութեամբ պտուղ եւ կանխահաս բանջարեղէն կ՚արտածէ իր արեւելեան եւ հիւսիսային սահմանակից դրացիներուն ։

Բացի ագարակներէ մեծ քաղաքներու արուարձանները հաստատուած Հայերէն շատերը ունին ընտանեկան փոքր պարտէզներ սխալ կերպով մշակուած, անխնամ վիճակի մէջ կամ լքուած։ Եթէ կանոնաւորապէս շահագործուին ընտանիքին թարմ բանջարեղէնը առատօրէն արտադրելէ վերջ կոկիկ խնայողութիւն մըն ալ կը ձգեն ամէն տարի։

Այդ պարտէզներուն մէջ սխալմամբ տարբեր տեսակէ տնկուած ծառեր չյարմարելով կլիմային եւ հողին չեն աճիր, տնկելէ քանի մը տարի վերջ կը չորնան կամ ծաղիկները թափելով պտուղ չեն տար։ Ուրեմն անհրաժեշտ է գիտնալ նաեւ հողին, հունտին եւ տունկին ընտրութիւնը, որմէ կախում ունի բերքին յաջողութիւնը, անշուշտ մնացեալ կարեւորները ընելէ վերջ։

Ի տես տեղացիներու եւ օտարներու յաջողութեանց եւ հայ գաղութին տկարութեան, գոնէ ջանանք հետզհետէ ուղղել այդ խորացած սխալները եւ հետեւիլ ուղիղ ճամբուն, որուն առաջնորդողը պէտք է ըլլայ հայ մամուլը։

Հետեւաբար, ինչպէս տեղական թերթերը, նոյնպէս փափաքելի է որ մեր սիրելի «Յառաջ»ն ալ ունենայ երկրագործական ու կենդանաբուծական շահեկան գիտելիքներու ճոխ բաժին մը։ Այդ պարտականութիւնը սիրայօժար ստանձնելով, աշնան սկիզբը, այսօր առաջին առթիւ պիտի պարզեմ միայն պամիդայի մշակման մեթոտները, որոնք վստահ եմ թէ մեծապէս պիտի հետաքրքրեն բազմաթիւ հայրենակիցներ։ Արդէն շատեր, ծանօթ թէ անծանօթ, գաւառներէն եւ մանաւանդ Փարիզէն գրաւոր բացատրութիւններ խնդրած են մասնաւորապէս այդ բոյսին եւ ուրիշ մշակութեանց մասին։ Ուրեմն այս անգամ պիտի ծանրանամ հիւսիսային եւ կեդրոնական շրջանին վրայ, ուր այնքան կարօտցած են այդ բանջարեղէնը։

Պամիդան, որ Ասիոյ խորքերէն ներածուած է Միջին Արեւելք եւ հայրենազուրկ Հայերուն համար աւանդական բանջարեղէն մըն է, կը պահանջէ տաք կլիմայ։ Հե-

ԴԺԳՈՅՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

1925էն ի վեր Փարիզի մէջ կազմուած է Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը: Լուռ մընջիկ կ'աշխատի վառ պահել հայրենակցական եւ հայրենիքի սէրը զոր ժառանգած է իր փառաւոր անցեալէն, օծուն երանելի օրերու ռազմունակ եւ տառապալի յուշերով:

Բոլորը ահաւոր նախճիրէն ճողոպրած խլեակներ, ցեղին գողգոթան սրբազան ուխտի մը վերածած, հաւատքի խոր նուիրումով կը պահեն իրենց հոգիներուն մէջ հայ նահատակներու անփոխարինելի կոտակը այս լափող, կլանող օտարութեան մէջ:

Կիրակի, 15 Փետր.ին հաւաքուած Իվրիի Պէն Տուշ սրահին մէջ, անոնք ոգեկոչեցին մեր հերոսներուն անթառամ յիշատակը: Մեծ էր մեր հայրենակիցներուն ոգեւորութիւնը: Բոլորը կը գուրգուրային իրարու վրայ, գի ամէն մէկը ընտանիքէ մը վերապրած ծաղիկ մըն է որ կը ձգտի ծաղկեցնել արի Ուրֆացիին սերունդը:

Ազգային երգերու եւ խրախճանքի անբաժան ուտելիքը՝ Եղեսացիին հում «քէօֆթէ»ն երբ մէջտեղ եկաւ, Պ. Կ. Կարապետեան առնելով պնակ մը աճուրդի դրաւ: Բոլոր հայրենակիցներն ու հիւրերը հաճոյքով մասնակցեցան, գի գիտէին թէ ամէն մէկ ֆրանքը պիտի ծառայէր աղքատի մը, ուսանողի մը, հիւանդի մը ուրախութեան: Պ. Կարապետեան եւ Պ. Լ. Ճերահեան մասնակցեցան 5000ական ֆրանքով: Աճուրդէն գոյացաւ 25 հազար ֆրանք: Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 23 սեղանապետ Պ. Ա. Մեսումենցի հաճելի զրոյցներով: Տեղի ունեցան պարեր, երգեր, արտասանութիւններ: Միութեան քարտուղարը տուաւ ամփոփ տեղեկագիր մը: «Մեր Միութիւնը իր կազմութեան օրէն մինչեւ այսօր օգնած է հիւանդներու, աղքատներու, իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է կազմակերպել ցիրուցան հայրենակիցները, միշտ յիշեցնել Ուրֆայի փառահեղ անցեալը, պարբերական ժողովներով եւ հանդէսներով ոգեւորել նոր սերունդը: Ցարաբերութեան մէջ ենք մեր արտասահմանի հայրենակիցներուն հետ: Քալիֆորնիոյ եւ Պրազիլիոյ Միութիւնները երկուական ուսանողներ կը պահեն Հալէպի Քառէն Եփփէ ճեմարանին մէջ, իսկ մենք՝ մէկ: Հալէպը իր Ուրֆայի Երիտասարդաց եւ Տիկնանց միութիւններով մեծ ճիգ կը թափէ հայ մանուկներուն հայեցի կրթութիւն տալու համար: Մեծ գոհողութեամբ կը պահուի մարզական միութիւն մը»:

Փարիզի Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը այս տարի եւս ոգեկոչեց իր նահատակներուն յիշատակը: «Լաւ է ուշ քան երբեք»:

Պ. ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԻՐԱՔԻ մէկ անկիւնը, Ֆաօ, կը գտնուի հայ գաղութ մը որ կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտայ: Երեք տարի առաջ հայ մանուկի պարզ հայերէնն անգամ խաթարուած էր, ներկայիս շնորհիւ Կարօտելոյի խնամակալութեան (Կ. Խաչ) անոնք հայերէն կը կարդան եւ հանդէսներու դերակատարներն են: Այս տարի ամանորը տօնուած է Պ. Հայկ Վարդանեանի բնակարնին մէջ, առ ի չգոյէ յարմար սրահի մը: Հանդէսը փակուած է «Մեր Հայրենիք»ով:

«ԻՐԱՆԱՀԱՅԵՐԸ ՌՈՒՍԻԱ՞ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻՆ» խորագրին տակ Թեհրանի «Ալիք»ը վերապահութեամբ կ'արտատպէ հետեւեալ տեղեկութիւնը, «Մուսավաթ» շաբաթաթերթին վերջին թիւէն.— Ջուղայի Հայերէն մէկը որ Ռուսաստան անցած էր, ուրիշ Իրանահպատակներու հետ մէկ ամիս պահուելէ ետք խորհրդային իշխանութեան կողմէ վերադարձուած է Իրան: Իր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆիշերաբադ թաղին մէջ կայ «Բուժարան» անունով հաստատութիւն մը որ մասնաճիւղն է Հայ Համալսարանականներու Միութեան եւ որուն միակ գործն է Հայերը Ռուսաստան ղրկել: «Բուժարան»ի վարչութեան անդամներէն քանի մը հոգի պաշտօն ունին փոխադրական միջոցներ ճարել դէպի հիւսիս մեկնողներուն համար, ինչպէս եւ պատրաստել անցագիրները:

Դարձեալ Թեհրանի «Ասիա» թերթն ալ «Հայ գաղթականները Ռուսիա ուղարկող կեդրոնը» խորագրին տակ կը գրէ թէ Ատրպատականի եւ Կովկասի սահմաններէն ստացած տեղեկութեանց համաձայն, ամէն օր որոշ թիւով այրեր եւ կիներ Կովկաս կ'անցնին Իրանի զանազան քաղաքներէն: Ոտքով կամ փոխադրական ուրիշ միջոցներով Արաքէն, Սպահանէն, Գալփայքանէն եւ այլ շրջաններէն կ'երթան Ատրպատական, Կովկաս անցնելու համար: Սովետներուն նպատակն է այսպէսով որոշ թիւով հայ եւ պարսիկ երիտասարդներ ուղարկել Խ. Միութիւն, լրտեսական եւ համայնավարական աշխատանքներու մէջ վարժուելու համար: Երբ գաղթականները կը մտնեն խորհրդային սահմանը, Կեփէօն կը պահէ բոլոր անոնք որ յանձնարարուած են խորհրդային դեսպանատան կողմէ, մնացեալները կը վերադարձնեն Իրան եւ թշուառ վիճակի մէջ: Համաձայն պետական պաշտօնեայի մը յայտարարութեան հայ համալսարանականներու «Բուժարան»ի եւ խորհ. դեսպանատան միջեւ կապ կը պահէ գաղթական մը, Ալեքսի Արշամ, որ ամէն օր շփման մէջ է «Բուժարան»ի հետ:

տեւաբար բացի Հարաւային եւ միջին Ֆրանսայի շրջանէն ուր կլիման բաւական նպաստաւոր է, չէ յաջողած սովորական պայմաններու մէջ ուրիշ տեղեր եւ կամ ունեցած է բացառիկ պարագաներու մէջ փոքր յաջողութիւններ:

Ձախողութեան այդ գլխաւոր պատճառները յառաջ կուգան մասնաւորապէս ջերմութեան պակասէն, հողին եւ հունտին սխալ ընտրութենէն կամ տկարութենէն, ոռոգման անբաւականութենէն, ցանելու կերպերէն, անխնամ մշակութիւններէ եւ կարգ մը հիւանդութիւններէ, որոնք տըկար հողերու մէջ արմատէն կամ օդէն վարակելով, անզգալաբար ու դանդաղօրէն կը փճացնեն տունկը: Բարեբախտաբար ներկայիս կարելի է այդ սխալները ուղղելով պայքարիլ բնութեան արգելքներուն դէմ եւ արուեստական ու գիտական համեստ միջոցներով գոհացուցիչ բերք մը ապահովել որ նոյնքան հաճելի է արտադրողին համար:

Դեռ ըսելիքներ ունիմ:

ԼԵՌՆԱԿԱՆ (Հողագէտ)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Հայ ժողովրդին, հայրենիքին եւ հայկ. մշակոյթին ծառայելու նպատակով, փարիզաբնակ մի խումբ նոր տարագիրներս կազմած ենք՝ «Ազատ Հայաստան» միութիւնը:

Մեր նպատակն է.—

ա) Գործակցելով բոլոր ազատատենչ ուժերի եւ կազմակերպութիւնների հետ, մեզ հիւրընկալող երկրի օրէնքների սահմաններում, պայքարի մեր բաժինը բերել Հայրենիքի ազատութեան վեհ գործին:

բ) Գաղթահայութեան ներկայացնել մեր Հայրենիքի իրական կեանքը իր բոլոր կողմերով, միաժամանակ մերկացնել բոլոր կեղծ ու պատիր քարոզութիւնները եւ քօղազերծել նրանց հեղինակների հետապնդած խարդախ նպատակները:

գ) Տարածել հայկ. մշակոյթը եւ օժանդակել նրա զարգացման գործին: Ծանօթանալ ազատ աշխարհի մշակոյթին եւ ընկերային, հանրային եւ քաղաքական կարգուսարքին:

դ) Մասնաճիւղեր հիմնել այն վայրերում, ուր կը բնակին վերջին տարագիրներից առնուազն երեք հոգի:

ԾԱՆՕԹ.— «Ազատ Հայաստան» Միութեան անդամ կարող են լինել բոլոր նրանք, ովքեր համաձայն են մեր նպատակին, առանց կուսակցական եւ դասակարգային խտրութեան:

Փարիզ 15 Փետր. 1953 Վարչութիւն

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ու յանկարծ պատկերը կը փոխուէր: Շարքով կը բերէին երկարատեւ հոգեվարքի մը մէջ տուայտող տղաք, համաճարակէ հազիւ ազատած, երկար եւ տաժանելի ապաքինման մը մէջ սպառած էութիւններ, կենդանի վիժածներ, տղաք՝ որ յանկարծ դադրեր էին ապրելէ, մեծնալէ, զարգանալէ, բայց մահը մոռցեր էր զիրենք իրենց մօրը գիրկին մէջ: Ու այդ պատկերը սարսափելի էր:

Այսպէս ծանօթացանք եօթնամեայ տղեկան մը որ կմախքի պէս վտիտ պառկած էր մօրը ծունկերուն վրայ. միայն գլուխը իր ծաւալը պահած էր եւ համեմատութեամբ նսեմացած մարմինին արտակարգ կերպով խոշոր կը թուէր. երկու խելացի ու սեւ աչքեր, երկու ցաւով ու վիշտով լեցուն աչքեր կը բացուէին խոռոչացած կապիճներուն մէջ...

Մայրը կը հեծեծէր:

— Ինչ որ ալ ընենք՝ պարապ է... պիտի մեռնի, պիտի մեռնի՛...

Վտիտ մարմինը անշարժ կը մնար, եւ այտերուն ցցուած ոսկորներուն վրայ մըկանունքները չէին շարժեր յուզմունքէ: Միայն աչքերը կը հասկնային այդ չարագուշակ բառերուն իմաստը ու թախծութենէ խոնաւ, անսահմանելիօրէն դըժբախտ, այդ աչքերը մեզի կը նայէին պաղատելով:

Ուզեցինք լռեցնել մայրը, յոյս ներշնչել իրեն որպէսզի մանկիկն ալ յոյսով լեցուէր: Բայց մեր բոլոր խրախուսող բառերուն մայրը կը պատասխանէր յամառութեամբ.

— Պիտի մեռնի՛... պիտի մեռնի՛...

Ու աչքերը պահ մը մեր բռնազբօսիկ ժպիտներով դիմակաւորուած դէմքերուն վրայ վարանելէ ետքը՝ յուսահատօրէն կը հաւատային մօրը խօսքերուն:

Այն հիւանդանոցը որ կը գտնուէր Անգլիոյ հիւպատոսի կնոջը հսկողութեան ներքեւ, կը պատսպարէր նաեւ քանի մը որբեր որոնք վիրաւորուած էին դէպքի օրերուն, եւ մինչեւ հիմա խնամքի ենթարկուած:

ԶԱՌԷԼ ԽԱՉԵԱՆ

(Շար.)

«ՍԸ ՍՈՒԱՌ», Փարիզի համայնա֊վարներու իրիկուան օրաթերթը, պիտի դադրի Մարտ 1ին: Խմբագրութիւնը այս առթիւ յայտնապէս կը մեղադրէ Ամերի֊կացիները ըսելով թէ «1947էն եւ Մարշըլի ծրագրին հաստատումէն իվեր, անկա֊րելի եղաւ ազգ․անկախութեան կուսակից մամուլին հրատարակումը» եւ թէ ծա֊նուցում ալ չեն ստանար, իբրեւ հետե֊ւանք «Ամերիկացիներու ճնշումին»: «Սը Սուառ» հիմնուած էր 1936ին, սպառումը 602,000ի բարձրացաւ 1946ին, բայց 135 հազարի իջած էր 1951ի վերջը: Կեդր․ օր֊կանը, «Իւմանիթէ», իջած է օրական 174,800ի, մինչ 601,000 էր 1946ին․ «Լիպեռա֊սիոն»ը իջած է 115,000ի: «Սը Սուառ»ի փակումով Ֆրանսայի համայնավար օրա֊թերթերուն թիւը 30էն կ՚իջնէ 16ի:

ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ կարմիրներ ցոյց մը կա֊տարեցին Միւնիխ իմէջ: Իրենց դէմ ելան 600 ոստիկաններ եւ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան: Երկու ոստիկաններ սան֊դուղներէն վար նետուեցան, ուրիշներ ալ խոշտանգուեցան: Կռիւը տեւեց քանի մը ժամ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ 13 միլիոն Ֆրանք թռցուցած էր Փետր․ 7ին սեղանաւոր մը, Ճէյմս Նոթ: Մարդը ձերբակալուեցաւ Ցիւրիխի մէջ եւ ըսաւ թէ տասը միլիոնը նետած է շոգեկառքի ճամբուն վրայ: Պրպտումներ կատարուելով տասը միլիո֊նը գտան անտառի մը մէջ Մազարկի մօտ: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ Ցիւրիխի մէջ ձերբակալուած է գողին մէկ բարեկամը, Ալեքսանդր Մաւեան կամ Մառաւեան ?

ԹՐՈՒՄԸՆ իր յուշերը պիտի գրէ, փոխան 600,000 տոլարի զոր յանձն առած է վճարել «Լայֆ» շաբաթաթերթը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ փորձեր պիտի կատար֊ուին Նեւատայի մէջ (Մ․ Նահանգներ), մասնակցութեամբ 20,300 զինուորներու, որոնք պիտի սորվին ոչ միայն նոր զէնքե֊րու գործածութիւնը ,այլ եւ ինքնապաշտ֊պանութեան միջոցները:

Հ. Յ. Դ. Թանգարան

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք․—

Համազգայինի Կեդր․ Վարչութենէն (Պէյրութ) Նիկոլ Աղբալեանի ոսկեպատ ինքնահոս գրիչը (նուիրուած Հ .Յ. Դ. Աղեքսանդրիոյ Երիտ․ կողմէ 1928ին), ժամացոյցը ,ակնոցները, երկու ծխատու֊փերը, երկու ծխամորճերը, զմելին, դը֊րամապանակը եւ այլ մանր իրեր:

Տիկին Հ. Իփեկեանէ, Գասպար Ի֊փեկեանի ինքնահոս գրիչը, (նուիրուած Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կ.ի կողմէ 1935ին), իր անձնական կնիքը, ծխամոր֊ճը եւ հրահանը:

Տիկին Ա. Ատոմեանէ, Արտօ Ատոմ֊եանի զինուորական փափախը, ժամա֊ցոյցը, ակնոցները եւ ողբացեալին երկու լուսանկարները:

Տիկին Հ. Շահինեանէ, Տրապիզոնի 95 թուականներու յայտնի դաշնակցական Կ. Շահինեանի արծաթեայ ծխատուփը, իր ձեռքով պատրաստուած եւ իր ծխա֊մորճը:

Տիկին Վ. Վարդանեանէ (Անիէր) Խը֊րիմեան Հայրիկի մեծադիր նկարը:

Սուրէն Շանթէ (Պէյրութ) իր հօրը՝ Լեւոն Շանթի ինքնահոս գրիչը, ժամա֊ցոյցը եւ ակնոցները:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կ.էն Գաս֊պար Իփեկեանի մեծադիր նկարը:

Մկրտիչ Պարսամեանէ, 57 հատ լու֊սանկարներ, ազգային, հանրային, գրա֊կան, յեղափոխական եւ կուսակցական գործիչներու:

Յակոբ Պապիկեանէ (Մարսէյլ) Միք. Վարանդեանի յուղարկաւորութիւնը ներ֊կայացնող 5 լուսանկարներ, Ատանայէն Հաճընի ինքնապաշտպանութեան փութա֊ցող եւ ճամբան դաւադրաբար սպաննուած մարաշցի սպայ Միսաք Փիլաւճեանի թաղման լուսանկարը եւ Այնթապի ինք֊նապաշտպանութեան զին. կնիքներու լու֊սանկարը:

Պ .Մ. Կ.էն (Վիեննա–Աւստրիա) Հա֊յաստանի Հանրապետութեան (1918–1921) դիւանագիտական եւ զին. ներկայացու֊ցիչներու 15 կնիքները:

Հայրենակից Ք.էն, Անդրանիկի ան֊ցագիրը իր նկարով եւ իր ստորագրու֊թեամբ: Այս անցագրով Անդրանիկը այ֊ցելած է Իզմիր, Փարիզ եւ Լոնտոն: Թիֆ֊լիսի «Մշակ »թերթի խմբագիր Ա. Քա֊լանթարի մէկ նամակը ՝ուղղուած Է. Ակ֊նունիի 1900ին:

Պ. Գշիկեանէ՝ որ Սեբաստիա եւ Բրգնիք այցելած էր վերջերս, երկու տուփ հող՝ Դ. Վարուժանի եւ Մուրատի տուներու աւերակներէն: Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Ահարոնեան » խումբի դասախօսութիւ֊նը այս Հինգշ. ժամը 21,30ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ: Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ: Նիւթ՝ « Գերմանիոյ պարտութեան պատճառնե֊րը արեւելեան ճակատում»: Հայերէնի դասերը ժամը 20,15ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթա֊կան հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երե֊կոյ, ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վեր֊նայարկը: Կը շարունակուի Պ. Գ. Ճիզ֊մէճեանի զեկուցումը եւ վիճաբանութիւն֊ները: Նիւթ «Քննական տեսութիւն հայ գաղթաշխարհին»: Մուտքը ազատ է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Սարսելէն Տէր եւ Տիկին Կ. Երանեան 1000 ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, իրենց քեռայրին՝ ՕՆՆԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին, իսկ 1000 ֆր. նոյն նպատակին ողբ. ընկ. ՄԻՆԱՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ Պ. Կ. ՄԱՅՏՈԶԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ 1000 ֆր. ալ «Յառա֊ջ»ի ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Վ .Մուրատեան իրենց ցաւակ֊ցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կա֊րապետ Տօնապետեանի, Տէր եւ Տիկին Խ. Տօնապետեանի (Հալէպ), Այրի Տիկին Մարիամ Ասատուրեանի (Կարտան), ի֊րենց սիրեցեալ մօր եւ հօրաքրոջ՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹՈՒՐՎԱՆՏԱ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ մահ֊ուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․—

Պ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ (Լըվալուա-Փէրէ) 20.000 ֆրանք:

Պ. ՀՐԱՆԴ ՊԱԼԵԱՆ (Վերսայլ) 2000 ֆ. Տիկին ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի: Պ. Ն. ԿԷՎՐԷԿ 5.000 ֆր. Պ. ՅԱ֊ԿՈԲԵԱՆ Արմէն ճարտարապետ ողբ. Ա. ԿԵՎՐԷԿԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղ֊կեպսակի:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 25 Février Չորեքշաբթի 25 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 7001 Նոր շրջան թիւ 2412 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՀՌՈՄԻ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ԼՈՒԾԵԼ ՏԱԳՆԱՊԸ

Երէկ, 24 Փետր., բացուեցաւ արեւմըտեան Եւրոպայի վեց զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովը, Հռոմի մէջ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է եւրոպական բանակի դաշնագիրը ,որու մասին տարբեր տեսակէտներ ունին անդամակիցները: Մասնաւորապէս Ֆրանսա շարք մը փոփոխութիւններ կը պահանջէ, դիւրացնելու համար դաշնագրին վաւերացումը: Կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց, վստահութիւն ներշնչելու համար Ֆրանսայի դիտաւորութեանց մասին: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը, Մանէ, առջի օր բացատրեց թէ կը չափազանցեն Ֆրանսայի առաջարկած փոփոխութեանց արժէքը: Եւ հաւաստեց թէ այդ յաւելուածները մեծ ազդեցութիւն մը պիտի չգործեն միացեալ բանակին վրայ եւ կրնային յետաձգուիլ, եթէ անհրաժեշտ չըլլար որոշ հաւաստիքներ տալ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին, վաւերացումէն առաջ:

Կառավարութեան կոչը ուղղուած էր մասնաւորապէս Ֆրանսայի ժողովուրդին: Այս երկրորդ անգամն է որ Մայերի դահլիճը փորձ մը կը կատարէ, փարատելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ: Առաջին փորձը տեղի ունեցաւ մէկ ամիս առաջ, երբ ընդդիմադիրները նոր զիջումներ կը պ ահանջէին զինակիցներէն:

Կոչը կը բացատրէ.—

1. *Աւելի լաւ ծրագիր մը առաջարկուած չէ, եւրոպական բանակին տեղը բռնելու համար: Եթէ ազգ. բանակներու միութիւն մը կազմուի, վերակենդանացընելով գերման բանակը (Վերմախտ), այս վերջինը պիտի գերազանցէ Ֆրանսականը: Գերմանիոյ ռազմական հզօր ճարտարարուեստը եւ ուրիշ ազդակներ այնքան արտաքին օգնութիւն պիտի վայելեն որ նախատեսուած 12 գերման զօրաբաժինները պիտի բարձրանան 20ի ,յետոյ 30ի, մինչդեռ Ֆրանսա հազիւ 18 զօրաբաժին կրնայ հանել ամէնէն նպաստաւոր պարագաներուն մէջ:*

2. *Անհիմն է այն առարկութիւնը թէ եւրոպական բանակը պիտի խախտէ Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը: Այդ գերիշխանութիւնը խախտած է արդէն, քանի որ Ֆրանսա չի կրնար առանձին պահպանել «արդիական պատերազմին ջիղը», հրանիւթին (էսանս) աղբիւրները եւ հայթայթումը եւ բաւականաչափ ածուխ չունի արհեստական հրանիւթ արտադրելու համար: Միւս կողմէ, Ֆրանսա գրեթէ ամբողջովին կախում ունի ուրիշ երկրի մը՝ Մ. Նահանգներու բարեացակամութենէն, զինամթերքի համար:*

3. *Պատերազմը այնքան բազմածախս է որ 150 միլիոնէն վար ազգ մը — Ֆրանսայի եռապատիկը — չի կրնար առանձին սպառազինուիլ: Նոյնիսկ Մեծն Բրիտանիան ծանր դժուարութեանց պիտի հանդիպի շատ չանցած: Անգլիա յաջողեցաւ մէկ հատ հիւլէական ռումբ արտադրել, բայց չի կրնար մեծ քանակութեամբ արտադրել, առանց գաղթապետութեանց աջակցութեան: Եւրոպեան բանակը իր զանգուածային արտադրութեամբ լաւագոյն միջոցն է կրճատելու արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման ծախքերը:*

4. *Գերմանիոյ նախայարձակումէն վախնալով այդ երկիրը չէգոք պահել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, պատճառ պիտի ըլլայ որ Գերմանիա կռուի ետ առնելու համար Ռուսիոյ գրաւած նահանգները: Հետեւանքը՝ երրորդ աշխարհամարտ. եւ կամ Գերմանիան նետել համայնավարութեան գիրկը, ճիշդ Չեխոսլովաքիոյ պէս: Այն ատեն ամբողջ Եւրոպան Ռուսերուն ձեռքը պիտի անցնի «իբրեւ հասուն պտուղ մը»:*

✕ Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Ֆրանսական ծրագրին գլխաւոր ընդդիմադիրը պիտի ըլլայ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատենաուըր, որ Հռոմ հասաւ Պ.. Պինոյի հետ միաժամանակ: Գերմանիա կը վախնայ որ այդ յաւելուածներով աւելի մեծ դեր մը պիտի տրուի Ֆրանսայի: Իտալիոյ վարչապետը կը ջանայ հաշտարար դեր մը կատարել երկու պետութեանց միջեւ:

✕ Մ. Նահանգներու ծանօթ ծերակուտականը, Թէֆթ, որ գործօն դեր կը կատարէ այժմ, ճառ մը խօսելով ըսաւ Բշ. օր.— Գրեթէ անկարելի է շահիլ Քորէայի պատերազմը: Առայժմ պէտք է գոհանալ ամուր դիրք մը բռնելով,: — « Ես չեմ կարծեր թէ Ռուսերը նոր աշխարհամարտ մը պիտի սկսին: Անոնք այժմ այնպիսի դիրքի մը մէջ են որ կըրնան կարգ մը բաներ շահիլ առանց կռուելու: Եթէ երրորդ աշխարհամարտ մը փորձեն համայնավարութիւնը կրնայ կործանիլ»:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կամքէ անկախ պատճառներ կը ստիպեն մեզ այս խոշոր տառերով շարել տալ նիւթերը:

Նոր տառերը հասած ըլլալով, քանի մը օրէն թերթը ամբողջովին պիտի շարուի սովորական ձեւով եւ բոլոր բաժիններով:

Ուրիշ բարւոքումներ՝ յառաջիկային:

✕ Յատկապէս կը խնդրուի կարելի եղածին չափ ամփոփ գրել հանդէսի նկարագրութիւնները եւ զանազան ծանուցումներ, իսկ ցանկերը (նուէրներ եւն.) յետաձգել առայժմ:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ խորհրդային գլխաւոր պատուիրակը, Վիշինսկի, Նիւ Եորք հասաւ Բշ. օր, 13 հետեւորդներով: Քարափին վրայ դիրք բռնած էին հակաբոլշեւիկ Ռուսեր, Լեհեր եւն. որոնք թշնամական ցոյցեր կատարեցին: Իրենց դրօշներուն վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ բառերը, — «Ոճրագործներ, մարդասպաններ»: Ուրիշ նշանատախտակի մը վրայ կ'երեւար Սթալինը, պարաններով կապուած զոր կը քաշէին բանուորներ: Գլխուն վրայ մուրճ մը բռնած էր ուրիշ բանուոր մը: Ամերիկեան ոստիկանութիւնը ամուր շղթայ մը կազմելով պաշտպանեց հիւրերը:

«ԲԱՑԷ՛Ք ՍԵՒ ԾՈՎԸ»

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ

Թուրք զօր. Ալի Իհսան Ճէպէսոյ, որ 1914–18ի պատերազմին «հերոսներէն» կը համարուի եւ որուն յուշերէն կարգ մը հատուածներ հրատարակեցինք վերջերս, առջի օր ճառ մը խօսելով Ազգ. Ժողովին մէջ, ըսաւ թէ Մոնթրէօյի պայմանագիրը «քուրջի կտոր մըն է եւ պէտք է պատռուի այն ամերիկեան մարտանաւերուն կողմէ որոնք Տարտանէլի նեղուցէն պիտի գան, պաշտպանելու համար Սեւ Ծովու թրքական ափերը»:

Ինչպէս յայտնի է, Մոնթրէօյի պայմանագիրը, որ ստորագրուած է Խ. Միութեան եւ միւս մեծ պետութեանց կողմէ, թոյլ չի տար որ անոնց մարտանաւերը Սեւ Ծով մտնեն:

Զօրավարը բացատրեց թէ Սեւ Ծովու թրքական ափերը լայնօրէն բաց են հիւսիսէն ծրագրուած յարձակումներու առջեւ: «Կիպրոսի եւ Միջին Արեւելքի ուրիշ մասերուն մէջ տեղաւորուած դաշնակից օդանաւերը շատ հեռու են եւ չեն կրնար ժամանակին օգնութեան հասնիլ որեւէ յարձակման դէմ: Հետեւաբար, Մ. Նահանգներու նաւային ուժերը պէտք է խարխափ նետեն Սեւ Ծովու նաւահանգիստներուն մէջ: Միայն Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները պիտի բողոքեն. բայց անոնք մեր բարեկամները չեն»:

Ուրիշ երեսփոխաններ ալ խօսք առնելով, դիտել տուին թէ Թուրքիա, հետեւաբար Ատլանտեանի ճակատին աջ թեւը բաց է անակնկալ յարձակման մը առջեւ: Քանի մը հոգի վախ յայտնեցին թէ խորհրդային օդանաւերը կրնան քարուքանդ ընել Թուրքիոյ մեծ քաղաքները եւ խնդրեցին որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէ:

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը խոստովանեցաւ թէ Ատլանտեան ճակատին աջ թեւը պէտք եղածին չափ պաշտպանուած չէ:

«ԱՐԹՈՒՆ ԿԱՑԷՔ»

Խ .Միութեան սպայակոյտին նոր պետը, մառեշալ Սոքոլովսկի, կոչ մը ուղղեց բանակին ,որպէսզի արթուն կենան եւ պատրաստ ըլլան «Խ. Միութեան դէմ սարքուած նոր խաչակրութեան դէմ»: Նոյնիմաստ կոչեր ուղղեց ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ մառեշալ Վասիլեւսկի: «Փրաւտա», «Կարմիր Տորմիղ» եւ «Կարմիր Բանակ» թերթերը այս կոչերը հրատարակեցին իրենց առաջին էջերուն վրայ:

Սոքոլովսկի կրկնելով հանդերձ Խ. Միութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ թէ ամերիկեան աշխարհակալները «համաշխարհային տիրապետութեան մարմաջէն վարակուած ըլլալով, գրգռիչ պայքար մը կը կազմակերպեն Խ .Միութեան դէմ: Պէտք է արթուն կենալ խռովարար տարրերու դէմ եւ երեւան հանել զանոնք: Կարմիր բանակը ունի աշխարհի լաւագոյն զինուորները, ամէնէն կատարելագործուած սպառազինութիւնները եւ յաղթանակի ամէնէն յառաջդիմական, սթալինեան գիտութիւնը եւ պատրաստ է որեւէ ատեն ջախջախիչ հարուած մը տալու բոլոր նախայարձակներուն: Աշխարհակալ պետութիւնները նոր պատերազմ մը կը սարքեն գլխաւորութեամբ Մ. Նահանգներուն: Անհրաժեշտ է կրկնապատկել արթնութիւնը»: «Փրաւտա» իր խմբագրականին մէջ կ'ըսէ թէ կարմիր բանակը եւ կարմիր նաւատորմը միշտ կ'աշխատին կազմ եւ պատրաստ մնալ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐՃ ՊՌՈՇԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Ամփոփուած «Սովետ. Հայաստան» ամսագրի 1952 Դեկտ.ի թիւէն).—

Պերճ Պռոշեան ԺԹ. դարու հայ գրականութեան ականաւոր դէմքերէն մէկն է: Գիւղի ընկերային վիճակը պատկերացընողներուն մէջ ան իր մրցակիցը չունի մեր գրականութեան մէջ:

Պռոշեանի երկերուն մէջ ընթերցողը կը լսէ Ֆրիկեան անլռելի բողոքը, ընկերային անարդարութեանց դէմ, միեւնոյն ատեն Աբովեանի հրաբորբ սէրը հայրենի երկրի, հողի, բնութեան եւ աշխատաւոր ժողովուրդի հանդէպ:

Պռոշեան ծնած է 1837ին Աշտարակի մէջ: Ծնողքը արհեստաւոր էր: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Շապուհ Շահնազարեանի դպրոցին մէջ, ուր կը տիրէին միջնադարեան մեթոտները, ծեծը եւ հայհոյանքը: Պռոշեան ճաշակած է կեանքի բոլոր դառնութիւնները: Էջմիածինի վանքը, փափաքելով Պռոշեանը պատրաստել հոգեւոր կոչման համար, կ'ուղարկէ Ներսիսեան դպրոցը ուսանելու: Նիւթական անձկութեան պատճառով, Պռոշեան չի կրնար շարունակել ուսումը եւ աշխատանք կը գտնէ մանկավարժական ասպարէզի մէջ, ինչպէս եւ լուսանկարչութեան եւ ածխավաճառութեան մէջ: Սակայն նիւթական ծանր պայմանները եւ իր ընտանիքի գոյութիւնը ցահպանելու ծանր հոգը չեն կոտրեր Պռոշեանի ստեղծագործական կամքը, օգտակար աշխատանք կատարելու պարտականութիւնը:

Պերճ Պռոշեան գրական ասպարէզ իջաւ ԺԹ. դարու 60ական թուականներուն: Իր առաջին երկը, «Սօս եւ Վարդիթեր» վէպը տպուած է 1860ին, ուրկէ ետք յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն իր միւս երկերը՝ «Կուռածաղիկը» (1877), «Հացի խնդիր» (1879), «Ցեցեր» (1889), «Բղդէ» (1890), «Ակիզրն երկանց» (1892), «Ցունոն» (1900) վէպերը: Պերճ Պռոշեան իր այս մեծ վէպերէն զատ ունի նաեւ յուշեր, պատմուածքներ եւ յօդուածներ:

Պռոշեան եղած է նաեւ հանրային գործիչ: Թէ իր ծննդավայրին մէջ եւ թէ այլուր, պայքարած է խալիֆայական դպրոցներու դէմ, եւ դժուարին ու յամառ պայքարէ ետք բացած է օրիորդաց դըպրոցներ Թիֆլիսի, Շուշիի, Ագուլիսի եւ այլ վայրերու մէջ: Մեծ եղած է Պռոշեանի դերը նաեւ 60ական թուականներուն արեւելահայ թատրոնի հիմնադրման մէջ: Թէ՛ մանկավարժական, թէ՛ թատերական գործունէութեան ընթացքին, հանդիպած է յետաշրջական մամուլի հալածանքներուն, բայց միշտ ալ վճռական եղած է իր համոզմունքներուն մէջ եւ ամէն անգամ ալ դերադասելով ժողովուրդին շահերը իր անձնական երջանկութենէն ու անդորրութենէն:

Պերճ Պռոշեան իր ատենուան շատ կարդացած եւ զարգացած գրողներէն էր: Ծանօթ էր ռուս դասական գրականութեան եւ կ'աշխատէր հանրութեան սեփականութիւն դարձնել իր սիրելի հեղինակները: Ռուսերէնէ հայերէնի է թարգմանած թատերագիր Օստրովսկիի «Արդիւնաւէտ պաշտօն» թատերգութիւնը, Թոլսթոյի «Մանկութիւն եւ Պատանեկութիւն» եւ «Կովկասի գերին» ստեղծագործութիւնները: Պռոշեան լաւ գիտէր նաեւ եւրոպական գրականութիւնը, ուրկէ թարգմանած է Տիքընսի «Դաւիթ Կոպըրֆիլտ»ը:

Սակայն Պերճ Պռոշեանի մեծութիւնը իր ինքնատիպ ստեղծագործութեան մէջ է: Իր երկերուն մէջ ան պատկերացուցած է առեւտրա–վաշխառուական դրամագլուխի տիրապետութեան ենթարկուած հայ գիւղին եւ աշխատաւոր գիւղացիին համար ստեղծուած ծանր վիճակը: «Սօս եւ Վարդիթեր» վէպին մէջ կը լսուի գիւղին մէջ տիրող ընկերային նոր յարաբերութեանց դէմ բողոքող չքաւորներու ձայնը: Գիւղական իրականութեան կենցաղային եւ ազգագրական խորքի վրայ կը լսուի Արշամի եւ Վայկունիի դժգոհութիւնը«քասիբ քուսուրի տունը քանդող եւ իրենցը շինող» գիւղական ցեցերու դէմ: Միքայէլ Նալբանդեանի բարձր գնահատութեան արժանացած է «Սօս Վարդիթեր» վէքը: Ան ընդգծած է Պռոշեանի իրապաշտութիւնը, որու շնորհիւ «նկարագրուած բնաւորութիւնքը ապշելի հարազատութիւն ունին»: Նալբանդեան կը պահանջէ հեղինակէն իր յետագայ գործերուն մէջ առաւել ցայտուն կերպով ներկայացնել գիւղի ընկերային շերտաւորումը եւ աւելի ուժգին հնչեցնել Արշամներու եւ Վայկունիներու բողոքի ձայնը տիրող անիրաւութեանց դէմ: Պռոշեան մեծցած ըլլալով գիւղը, սեփական փորձով ճանչցած է գիւղի ցեցերը, եւ իր կերտած գրեթէ բոլոր գլխաւոր կերպարները (տիպար) իրականութեան մէջ ունեցած են իրենց նախատիպերը:

Հայ գիւղի իրական վիճակի արտացոլումը կը տեսնուի հեղինակին գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ: Սակայն ստեղծագործական վարպետութիւնը իր գագաթնակէտին հասած է «Հացի խնդիր» եւ «Ցեցեր» վէպերուն մէջ, ուր պատկերացուցած է գիւղական ցեցերու անսանձ կամայականութիւնները, աշխատաւոր գիւղացիներու շահագործումը:

Առեւտրավաշխառուական դրամագլուխի ներկայացուցիչները իրենց ցանցերը գիւղին մէջ այնպէս հաստատուն հիւսած էին որ խեղճ գիւղացին չէ կրցած չունչ քաշել: Փողին ուժը Բալասան աղան գիւղին մէջ դարձուցած է «անթագ թագաւոր»: Աշխատաւոր գիւղացին եւ անասունը Բալասան աղայի համար հաւասարազօր են:

Պռոշեանի կերտած տիպարները ընդհանրապէս մարդիկ չէին, այլ դասակարգի ներկայացուցիչներ, իրենց պահանջներով: Միկիրտան Սաքօն, տանուտէր Խուդօն, Տէր Սուքիասը, Տաճատ Գնդունին շահագործողներուն յատուկ ընդհանուր գիծերով՝ աչքծակութեամբ, եսապաշտութեամբ, դաժանութեամբ, երկերեսութեամբ, նման են իրարու, սակայն տարբեր են իրենց անհատական ցայտուն առանձնայատկութիւններով:

Պռոշեան իրեն յատուկ խորաթափանցութեամբ, կրցած է ցոյց տալ գիւղական ցեցերու սերտ կապը ցարական դիւանակալութեան (բիւրոկրասի) ներկայացուցիչներու հետ: Օրէնքի մարդիկ այնպիսի սարսափ կ'ազդեն գիւղացիներուն, որ անոնք կը սարսռան ամենափոքրիկ ներկայացուցիչներէն անգամ:

Մեծ վարպետութեամբ պատկերելով գիւղի իրական վիճակը, Պռոշեան իր աշխարհահայեացքի սահմանափակութեան պատճառով չկրցաւ ցոյց տալ թշուառութենէն դուրս գալու ճշմարիտ ուղին: Բայց իրատեսութեան ուժով ցոյց տուաւ աշխատաւոր գիւղացիին դժգոհութիւնը տիրող դասակարգերու եւ ցեցերու դէմ, որ յաճախ վերածած է բացարձակ բողոքի: Գիւղացիները հետզհետէ կուգան այն գիտակցութեան թէ պէտք է միմիանց օգնեն» «Որ դեղը կանգնի, գերան կը կոտրի»:

Ականաւոր բանաստեղծ Աւ. Իսահակեան կը գրէ Պռոշեանի մասին, – «Ամբողջական մարդ էր,, տէր հաստատուն համոզումներու: Խօսքը պատկերաւոր էր, ժողովրդական ոճերով, դարձուածքներով, առածներով հարուստ: Ինձ թւում էր թէ հողի ուժով լցուած ժողովուրդն է խօսում իր դարաւոր աշխարհազգացողութեամբ, կենսահայեցողութեամբ»:

ԱՐՇԱԼՅՍ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԼՍԱՐԱՆԸ

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Փետր. 13ին, Բէժանի վերնայարկը:

Նախագահը՝ Մ. Պարսամեան ներկայացուց օրուան դասախօսը, պատուելի Սիսլեան որուն նիւթն էր«Դասակարգային պայքարը եւ քրիստոնէութիւնը»:

Պատ. Սիսլեան.— *Դասակարգերու պայքարը իսկապէս այժմէական հարց մըն է, թէեւ ան մեր օրերուն յատուկ երեւոյթ մը չէ, քանի որ ծնաւ ԺԶ. դարուն եւ ուռճացաւ: Մանաւանդ վերջին 30 տարիներու դէպքերը հաստատեցին թէ պայքարը միայն նիւթական չէ, այլ եւ բարոյական, եւ ունի միջազգային հանգամանք:*

Դրամատիրական եւ բանուոր դասակարգին այս պայքարը օրէ օր կը ծաւալի անխնայ՝ նոյնիսկ եղբայրասպան կը դառնայ: Աշխատանքի արդի ձեւին տակ, բանուորը շատ ձայն չունի իր աշխատած հաստատութեան մէջ: Ան իր աշխատանքը կը ծախէ, իսկ գործատէրն ալ կ'ուզէ շատ աշխատցնել ու քիչ վճարել: Գործարանատէրերը կը կարծեն թէ կարելի է երկու կողմին շահերը ներդաշնակել փոխադարձ համաձայնութեամբ, որ յառաջ պիտի բերէ գործի բարգաւաճում: Իրականին մէջ, գործին բարգաւաճումը չի նշանակեր թէ բանուորին օրականն ալ նոյն համեմատութեամբ կ'աւելնայ: Հետեւանքը՝ գործադուլ:

Ֆրանսայի մէջ առաջին գործադուլը տեղի ունեցած է 1550ին, Լիոնի Թուղթի գործարանին մէջ: Ընկերվարական գաղափարները որոշ ազդեցութիւն ունեցան: Անոնք էին որ գործաւորին հասկցուցին թէ իրենք ուժ մըն են եւ թէ իրենց պայքարը տեղական չէ այլ տիեզերական: Հարց կը ծագի թէ ի՞նչ պէտք է ըլլայ եկեղեցիին դիրքը այս պարագային մէջ:

Քրիստոնէութիւնը որոշ գիծ մը չունի այս հարցին շուրջ, որովհետեւ առաքեալներու ժամանակ չկային այդպիսի խնդիրներ, որով ան կը մնայ միայն թելադրողի դիրքին մէջ, եթէ իր ձայնը լսեն: Տեսակէտ մը կայ որ կ'ընդունի թէ Եկեղեցին պէտք է չէզոք մնայ: Սակայն ինչ կշիռ կրնայ ունենալ իր չէզոքութիւնը երբ իր զաւակները մաս կը կազմեն մէկ կամ միւս կողմին: Անշուշտ չենք կրնար ծալլապատիկ նստիլ: Ի՞նչպէս կարելի է չէզոք մնալ ,երբ մարդիկ իրար կը բզկտեն: Այդ պիտի նմանէր սենեակին մէջ փակուիլ ,երբ դրացիին տունը բռնկած է, առանց մտածելու որ կրակը կրնայ մեր տունն ալ հրոյ ճարակ դարձնել:Մասնակցութեան գաղափարը պաշտպանող թերթ մը կը հրատարակուի արդէն Քրիսթիանիզմ Սոսիալ *անունով: Այդ հոսանքին տեսակէտով, դասակարգերու պայքարը հակաքրիստոնէական չէ, սակայն գործածուած միջոցները պէտք է մաքուր եւ անկեղծ ըլլան: Զուտ ընկերային եւ նիւթական չէ պայքարը այլ եւ հոգեւոր:*

Չար մարդոց հոգիները մեծ պատասխանատուութիւն ունին:

Երկու դասակարգերն ալ կ'ուզեն որ դադրի այս պայքարը եւ ամէն մարդ գտնէ իր հանգիստը: Իմ կարծիքով պէտք է որ նախ մարդոց սրտերը փոխուին: Այն ատեն միայն փոխադարձ յարաբերութեան կլիման կը փոխուի, եւ մէկը միւսին մէջ կը տեսնէ ոչ թէ իր թշնամին, այլ իր եղբայրը որ իրաւունք ունի իրեն պէս արժանավայել ապրելու:

Պարսամեան.— Պատուելին նիւթը ներկայացուց շատ կոկիկ եւ մեզ բաւական լուսաբանեց: Արդէն վերջին 100 տարիներու ընթացքին շատ բան փոխուած է: Ընչազուրկ դասակարգը շատ մը առաւելութիւններ ձեռք ձգած է, իսկ գործատէրերն ալ բաւականին զիջող եղած են, ինչ որ ուրախալի պարագայ մըն է:

Ա. Խաչակեան.— Յարգելի դասախօսը ընկերվարութիւնը պատասխանատու բռնեց դասակարգային պայքարին: Իմ կարծիքով ցորչափ չկան հանգիստ պայմաններ, պայքարը պիտի շարունակուի: Քաղքենի դասակարգը, յաճախ ոչ-պատուաւոր կերպով հարստացած՝ կը չարաշահէ խեղճ բանուորը որ զուրկ է ապրելու տարրական միջոցներէ, հետեւաբար կը ծագին վէճեր եւ գործադուլներ: Այս անարդարութեան դէմ է որ կը պայքարի ընկերվարութիւնը, պաշտպանելով ճնշուած դասակարգի իրաւունքները եւ կանոնաւորելով անոր տարերային պայքարը: Վերջին երկու դարու յառաջդիմութիւնը ատոր արդիւնքն է:

Զանազան լրացումներ ըրին Տօքթ. Համբարձ, Մավեան եւ ուրիշներ: Հարց տրուեցաւ թէ ինչո՞ւ յարգելի դասախօսը բնաւ խօսք չըրաւ ռուսական համայնավարութեան փորձի մասին, — օգտակար եղա՞ծ է թէ ոչ:

Պատուելին.— Ռուսիոյ մասին չուզեցի խօսիլ, նիւթական փիլիսոփայութիւնը ըսի միայն եւ կը կարծեմ թէ կըրցաք ըմբռնել: Իմ կրօնաւորի հանգամանքս թոյլ չի տար ուրիշ բան ըսել:

Գ. Ադամեան.— Հոս քաղքենի դասակարգը միշտ քննադատուեցաւ, բայց անոր բարիքներու մասին բնաւ չխօսուեցաւ: Չափազանցութիւն կայ: Ծառնակիչ տարրերն են որ բանուորին վիճակը իրականէն աւելի գէշ կը ցուցնեն:

Լսարանը փակուեցաւ կէս գիշերին:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին

ՄԱՐՍԷՅԼ 19 ՓԵՏՐ. (Յապաղած).— Վասպ. Հայր. Միութիւնը Փետր. 15ին պատշաճօրէն տօնեց Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսացման 60ամեակը եւ վախճանման 40ամեակը: Ուրիշ առիթով մըն ալ, 1933ին յարգած էր անոր յիշատակը:

Հրաւիրուած էր նաեւ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, բայց կը ցաւինք ըսել որ մեզի անյայտ պատճառներով չէր կրցած պատասխանել հրաւէրին: Հոգեհանգիստ-պատարագը տեղի ունեցաւ Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ ի ներկայութեան բազմաթիւ հայրենասէրներու:

Տօնակատարութեան աշխարհիկ հանդէսը սկսաւ կէս օրէ վերջ, նոյնպէս մեծ բազմութեամբ: Միութեան նախագահ Պ. Վ. Պանտիկեան հանդէսը բանալով, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը: Ապա շարունակեց.

– « Ինչպէս գիտէք Խրիմեան Հայրիկի ամենամեծ հոգը եղած է հողին կապել հայ գիւղացին եւ քաղաքացին: Ան իր հոգեշունչ կոնդակներով կը հրաւիրէր բոլոր պանդուխտները երկիր վերադառնալ: Բայց երբեք միտքէն չէր անցներ թէ օր մը Վասպուրականցիները եւ Տարօնի արծուիկները արմատախիլ պիտի ըլլան պապենական բնաշխարհէն, իր յիշատակը տօնելով օտարութեան մէջ: Մենք անվերահատ կը շարունակենք հաւատարմօրէն տօնել այսպիսի պատմական տարեդարձերը, այսօր այստեղ, վաղն ալ Վասպուրականի արծուերոյն Վարագայ լանջին վրայ, եւ ինչո՞ւ չէ՝ այն ատեն աւելի փայլուն, համազգային պատիւներով եւ զինուորական քայլերգներով, ազատ հայրենիքի մէջ, ազատ շունչով»:

Առաջին բանախօսն էր Պ. Յ. Պօղոսեան, որ պարզեց Խրիմեանի կեանքն ու գործը պատանութենէն մինչ կաթողիկոսութիւնը: Այս առթիւ յիշեց Հայրիկի պատմական շերեփի պատմութիւնը: «Խրիմեան Հայրիկը մէկն էր այն հազուագիւտ կղերականներէն որ մէկ ձեռքը խաչ, իսկ միւս ձեռքը գրիչ՝ խաւարակուռ հայրենիքի մէջ տարածեց գիրն ու գրականութիւնը իր «Արծիւ »թերթով, բողոքեց Թուրքերու եւ Քիւրդերու անիրաւութեանց դէմ եւ վերջին շունչը արձակեց յոյս ու լոյս կանչելով»:

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկեր Հրանդ Քէօսէեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի առտու Փանթենի գերեզմանատան մէջ, ի ներկայութեան ընտանեկան պարագաներու եւ ընկերներու: Կրօնական կարգէն վերջ, ընկեր Հ. Սամուէլեան համառօտակի ներկայացուց ողբացեալ ընկերոջ կեանքը իբրեւ ուսուցիչ Պանտրմայի Ազգ. վարժարանէն ուր այնքան եռանդով նուիրուած էր երիտասարդական եւ մարդական շարժումներուն, մինչեւ Յունաստան, Պոլիս եւ Փարիզ:

Իբրեւ հաւատարիմ կուսակցական հաւատքով ու եռանդով կատարած է իրեն յանձնուած բոլոր գործերը, ամէնէն ծանր պարտականութիւններէն մինչեւ ամէնէն համեստը: «Երբ հարցնէիր իրեն թէ ինչու Փարիզ եկաւ, կը պատասխանէր.— «Յառաջ»ի չորրորդ էջն էր որ զիս Փարիզ քաշեց: Կ'ուզէի աւելի լայն միջավայրի մը մէջ կատարել իմ ազգ. եւ հանրային պարտականութիւնս»: Ատենէ մը ի վեր գրկուած իր սիրած գործէն, եւ ահա կը մեռնի իբրեւ միջին սերունդի գործօն մէկ անդամը, որ կը հաւատար իր ժողովուրդին ճակատագրին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերին, ի խնդիր ազատութեան:

Հանգիստ իր ոսկորներուն:

ՊԱՂՏԱՏԻ հայ կաթոլիկ համայնքին հովիւը, Հ. Ներսէս Ծ. Վր. Սայըղեան, վախճանած է նոյն քաղաքին մէջ: Ծնած էր 1877ին: Աւարտած էր Զմմառի վանքին դպրոցը: Ճարտար քարոզիչ էր եւ իր քարոզները կուտար հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով: Հմուտ հայկաբան էր եւ Պաղտատի Հայոց պատմութիւնը եւ ընտանիքներու ծագումը հետազօտելով գրած է ընդարձակ յիշատակարան մը:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Բանախօսը այս առթիւ հաղորդեց Սերովբէ Վրդ.ի ողջոյնը, բացատրելով թէ չէր կրցած գալ կամքէ անկախ պատճառներով: Բացակայ էր նաեւ երկրորդ բանախօսը, Պատ. Խայիկեան, ակնաբուժական գործողութեան մը պատճառաւ: Իբրեւ փոխանորդ ղրկած էր Պատ. Ղազարոսեանը, որ հատուածներ յիշելով Խրիմեանի «Խաչի ճառ»էն, շեշտեց թէ Հայրիկը որչափ ազգասէր, նոյնքան ալ աստուածասէր էր եւ բացառիկ յատկութիւններով սիրուած բոլոր համայնքներէն:

Իբրեւ երրորդ բանախօս բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Քիպրիթճեան որ պանծացուց Խրիմեանը գեղեցիկ ճառով մը: Խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Ազգին Մարտիրոսեանի, որ շեշտեց թէ Խրիմեան Հայրիկի մասին որչափ գրուի՝ քիչ է: «Ան իր հայրենաշունչ խօսքերով պատրաստեց նոր եւ խոստմնալից սերունդ մը որ լիուլի կատարեց իր պարտականութիւնը: Այդ սերունդին ներկայացուցիչները ինքնապաշտպանութեան ժամանակ ձուլեցին առաջին թնդանօթը եւ կարելի եղաւ պարզել յաղթական դրօշը Վանայ պատմական բերդին վրայ»:

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր: Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Օր. Թադոյեան (արտասանութիւն), Օր.ներ Դաւիթեան եւ Սիմոնեան եւ Պ. Գ. Շէհրարեան (երգ, «Արմենիա» երգչախումբէն), ջութակահար Պ. Զէօրէքճեան ընկերակցութեամբ Օր. Ակինեանի (դաշնակ):

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 8ին եւ ներկաները մեկնեցան անգամ մը եւս ներշնչուելով Խրիմեան Հայրիկի վառ յիշատակներէն:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ՄԸ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վրանները երթալէ առաջ այցելեցինք այդ հաստատութիւնը: Հիւպատոսուհին մեզ ընդունեց սիրալիր քաղցրութեամբ: Նիհար, պզտիկ կազմուածքով, ծայրայեղօրէն պարզ, իր ճերմակ գթանէ գոգնոցին ներքեւ գրեթէ կորսուած մարմինով այդ անգուգական անձնուիրութեամբ մը տոգորուած կինը մեզի երկարօրէն պատմեց իր ձեռքէն անցած տղոց պատմութիւնները:

— Վիրաւորուածներուն մեծ մասը հրացանի գնդակներով զարնուած էին... մէկ քանի հատեր միայն տանիքներէն նետուած կամ ինկած էին փախուստի պահուն... արիւնթաթախ եւ գրեթէ պատառպատառ եղած մարմնով, տղաքը կը բերէին ու կը յանձնէին մեզի... կային որ եօթը ,ութը տեղէ զարնուած էին, ուրիշներ կիսովին այրած... սարսափելի՛...

Իր կապոյտ, պայծառ եւ սովորաբար անթափանցելի աչքերը կայծակէ արագութեամբ կը վառէին յուզմունքով:

— Առաջին օրերուն անկարելի էր անունները արձանագրել... բան մը չէինք գիտեր. մեզի եկած տղաքը ծնողք ունէի՞ն, սպաննուա՞ծ էին, փախա՞ծ էին, կարել իչէր ստուգել... շատեր մեռան այդպէս... երբեմն կին մը կամ իր կարգին վիրաւորուած մարդ մը խելագարի պէս կուգար հիւանդանոց, աճապարանքով կը քննէր հիւանդները, եւ անտարբեր սարսափելի վէրքերու դիմաց, իր զաւակը կը փնտռէր:

Պահ մը լռեց եւ չրթունքը դալարուեցաւ մասնաւոր ծամածռութիւնով մը... անպատմելի յիշատակներ կ'անցնէին մտքէն...

Ընդհանրապէս բախտ չունէին, անգամ մը միայն մայր մը հանդիպեցաւ իր զաւկին... բայց շատ ուշ, արդէն մեռած էր...

Դարձեալ րոպէ մը լռութիւն...

— Հոս, սա սեղանին վրայ տեղափոխած էինք դիակը... անճանաչելի դարձած էր ստացած վէրքերէն, բայց մայրը ճանչցաւ զայն... ապշած եւ սեւեռած նայեցաւ իր զաւկին վրայ... երկար ատեն...

ԶԱՊԷԼ ԽԱԹԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ: Չըրչիլ խնդրեց Աւստրալիոյ նոր կուսակալէն՝ մարեշալ Սլիմէ, որպէսզի յետաձգէ իր մեկնումը, խորհրդակցելու համար: Մարեշալը քաջածանօթ է Միջին Արեւելքի գործերուն: Հոն ծառայած է 1914–18ի պատերազմին եւ հրամանատար եղած է 1939–45ին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետին աջ թեւը, գնդ. Նասըր, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պահանջեց որ անգլ. զօրքը Սուէզէն հեռանայ անմիջապէս եւ առանց պայմանի: «Եգիպտոս սակարկութիւն պիտի չկատարէ իր նուիրական իրաւունքներուն համար: Այն ազգերը որ կը սակարկեն իրենց ազատութիւնը պիտի մնան գերութեան տակ»: — Համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Գահիրէի մէջ, ամերիկեան օգնութիւն ընծայելու համար Եգիպտոսի: Ամերիկացի մասնագէտներ կը քննեն երկրին պահանջները:

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ դիկտատորը, զօր Չանկ–Քայ–Շէք Փետր. 23ին չեղեալ հռչակեց 1945ի ռուսեւչինական դաշնագիրը, որուն համաձայն երկու կողմերը յանձն կ'առնէին որեւէ զինակցութիւն չկնքել միւսին դէմ:

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային դեսպանը, Կրոմիքօ, 90,000 սթերլինի չէք մը յանձնեց Չըրչիլի, վերջին ողողումներուն զոհերուն համար:

ՊԵԼՃԻՔԱՅ Թագաւորը Պրիւսէլ վերադարձաւ հօրը եւ խորթ մօրը հետ: Կայարանը կը գտնուէին հարիւր հոգի: Այս առթիւ ըսաւ թէ մամուլի պայքարը կը վնասէ ազգ. համերաշխութեան:

ՆԱԽԿԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Ժան Զէյի սպանութեան դատը տեղի ունեցաւ Լիոնի զին. ատեանին առջեւ: Գլխաւոր ամբաստանեալը, Շարլ Տըվէլ, նախկին սափրիչ, խոստովանեցաւ թէ հինգ անգամ գնդակ պարպեց եւ Նախարարին դիակը նետեց հովիտի մը մէջ: Ոճրագործներէն մէկը սպաննուած է, երկուքը փախած են: Վկաներուն մէջ կը գտնուէր Պ. Էռիօ: Վճիռը պիտի տրուէր երէկ:

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐՈՒ տէրերը 20%էն աւելի օտար շարժավարներ պիտի չկրնան գործածել Սէնի նահանգին մէջ:

10,400 ԴԱՄԱԼԻՔՆԵՐ ընդհ. ներում պիտի ստանան Անգլիոյ մէջ, Էլիզապէթի Թագադրութեան առթիւ:

ՄԱՅՐ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ եղաւ երեք զաւակներու հետ (9 եւ 4 տարեկան եւ 9 ամսուան), կազին ծորակը բանալով: Մէկ սենեակ ունէին Փարիզի 20րդ թաղամասին մէջ, 4X4 քառ. մեթր տարածութեամբ: Բնակարանի տագնապին ամէնէն եղերական դէպքերէն մէկը...

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Նոր Սերունդի եւ դպրոցի հոգաբարձութեան, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30էն մինչեւ կէս գիշեր, Խըրիմեան դպրոցին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Իսիի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի: Կ'արտասանեն ընկերներ Արիս Գարայեան եւ Եղիա Սերոբեան: Կ'երգեն Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան եւ Սրբուհի Շահինեան: Հանդէսէն վերջ խնջոյք: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբը: Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐՋԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տօնակատարութիւն խնջոյք նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս շաբաթ, ժամը 20,30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Այս առթիւ Փարիզէն հրաւիրուած են Ընկ. Բենօ (սրինգ) եւ երգեհոնահար Քեսելլին, որոնք պիտի նուագեն հայկական, կովկասեան պար եւ ռուսական եղանակներ: Պիտի ըլլան նաեւ նաեւ կովկասեան պարեր: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ Արեւագալի հոգեզմայլ արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ամէն հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն սկսեալ, իսկ կիրակի օրեր՝ յետ պատարագի՝ ժամը 10,30ին: Կը մասնակցի Դպրաց Դասը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս Հինգշ. ժամը 21,30ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ: Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ: Նիւթ՝ «Գերմանիոյ պարտութեան պատճառները արեւելեան ճակատում»: Հայերէնի դասերը ժամը 20,15ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւաքոյթը այս Ջորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը շարունակուին Պ. Գ. Ծիզմէճեանի զեկուցումը եւ վիճաբանութիւնները: Նիւթ «Քննական տեսութիւն հայ գաղթաշխարհին»: Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հաճընի Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Մարտ 29ին, Սերքլը Միլիթերի սրահներուն մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Միութեան հանդէսը ի պատիւ Պ. Շ. Տիրան Թէքէեանի Մարտ 8 ժամը 15–20, Սալ Քոլպէռ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մ. ճիւղին թէյասեղանը՝ ի պատիւ 11 Յունուարի պարահանդէսին մասնակցող օրիորդներուն եւ պարոններուն՝ այս Շբ օր ժամը 15,30ին Սալ Վոլթէրի մէջ, Փլաս տը լ'Օտէոն:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու եւ Արիներու միութեանց, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ, կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ: Բացում՝ Ն. Շնորհալիի »Նորահրաշ»ով: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, շուետական մարզանքներ, բուրգեր: Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան, խմբապետուհիներ՝ Մ. Մարկոսեան եւ Էօժ. Թելեան, եւ խմբապետ՝ Հ. Պաբայեան: Պիտի ներկայացուի «Աւարայրի Արծիւ»էն տեսարան մը: Բարեկենդանի ուրախութիւն, տոհմիկ պարեր եւ անակընկալներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 378-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 26 Février Հինգշաբթի 26 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 7002 Նոր շրջան թիւ 2413 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՃԱԿԱՏԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՅ...

Ինչպէս գրած էինք, Զըրչիլ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Միջին Արեւելքի անցուդարձին։ Այս մտահոգութեամբ էր որ վար դրաւ Աւստրալիոյ նոր կուսակալը, մառէշալ Սլիմ, որպէսզի մասնակցի Եգիպտոսի հետ կատարուած բանակցութեանց։

Ամենամեծ դժուարութիւնը Սուէզի խնդիրն է։ Իրագէկներ կը կարծեն թէ այդ երկիրը պիտի մասնակցի Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան, եթէ անգլ. զօրքը անյապաղ հեռանայ ջրանցքէն։ Մ. Նահանգներն ալ կ՚ուզեն որ արագօրէն կարգադրուին այս խնդիրը եւ ուրիշ առկախ վէճեր (Իրանի քարիւղ եւն.), որպէսզի նոր վարչութիւնը կարենայ ճշդել իր քաղաքական եւ տնտեսական դիրքը, որ մեծ կարեւորութիւն ունի Անգլիոյ համար։

Վերջին լուրերու համաձայն, Լոնտոնի մէջ կը մտածեն Սուէզի անգլ. զօրքը փոխադրել Միջին Արեւելքի ուրիշ մէկ կէտին վրայ, օրինակ՝ Կիպրոս, ուրկէ կարելի է պաշտպանել Սուէզի շրջանը։ Այդ պարագային զինուորները եւ սպաներն ալ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ պիտի ապրին ․մինչդեռ այժմ շրջապատուած են թշնամի ժողովուրդով մը։

Մառէշալ Սլիմը բանագնաց նշանակելով, Անգլիա կ՚ուզէ ապացուցանել թէ իր նպատակն է վերջնապէս լուծել Սուէզի վէճը։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ մառէշալին անուանումը լաւ տպաւորութիւն գործեց Գահիրէի մէջ։ Մառէշալ Սլիմ, որ 1950ին արդէն մասնակցած էր բանակցութեանց, Նահաս փաշայի դահլիճին օրով, կորովի եւ կտրուկ, բայց եւ ուղղամիտ եւ հաշտարար մարդու մը յիշատակը ձգած է։ Դեռ աւելին, – Գահիրէի մէջ այն համզումը ունին թէ Սլիմ համաձայն է պարպելու անգլ. զօրքը։ Ուրեմն, կը հետեւի թէ Պ. Իտըն փորձ ռազմագէտի մը ետին ապաստանելով, կ՚ուզէ պաշտպանել իր քաղաքականութիւնը։

Այս առթիւ նշանակալից կը համարուի նաեւ Փաքիստանի արտ. նախարարին այցելութիւնը։ Լաւատեսներու կարծիքով, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ՚առնէ իսլամական երկիրներու համախմբումը Միջին Արեւելքի մէջ, երկիրներ որոնք Արեւմուտքի կապուած են Թուրքիոյ միջոցաւ։

× Ուաշինկթընի մէջ համաձայն չեն երեւար Թուրք զօր. Ալի Իհսան Ճէպէսոյի այն տեսակէտին թէ Մոնթրէօյի պայմանագիրը քուրջի կտոր մըն է եւ պէտք է չեղեալ նկատել։ Ռազմագէտներ այդ պայմանագիրը կը նկատեն լաւագոյն միջոցը՝ Թուրքիան պաշտպանելու համար Խ. Միութեան ճնշումին դէմ։ Ուրեմն յարմար չեն դատեր չեղեալ հռչակել կամ փոփոխել Նեղուցներու պայմանագիրը (Տարտանէլ եւ Վոսփոր)։

ՋԻՆԱՐԱՆ մը պայթեցաւ Սեւռի մէջ (Փարիզ)։ Մէկ հոգի մեռաւ, 13 հոգի վիրաւորուեցան։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Երէկ Փարիզի եկեղեցիէն ստացանք զեկոյց մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Արեւմտ. Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան Փետր. 22ին կիրակի ժամը 20ին Փարիզէն մեկնեցաւ, օդային ճամբով Երուսաղէմ, իր տեղեկագիրը ներկայացնելու համար Հարաւային Ամերիկա կատարած իր ուղեւորութեան եւ Ս. Աթոռին ի նպաստ ըրած հանգանակութեան մասին։ Փարիզ պիտի վերադառնայ Ծաղկազարդէն առաջ։ Իր նախագահութեան տակ գումարուած ժողովի մը մէջ, նկատի առնուեցան այն դիտողութիւնները եւ առաջարկները, որոնք եղած էին ուղղակի կամ մամուլի միջոցով, բարեփոխեալ ծրագիր–կանոնագրի շուրջ։

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, կան ուրիշ թելադրանքներ ալ որոնք պիտի հրատարակուին մամուլի միջոցաւ։

Առաջնորդին վերադառնալէն ետք, նոր ժողովի մէջ պիտի քննուին այսուհետեւ ըլլալիք առաջարկներն ալ եւ բարեփոխեալ ծրագիր կանոնագիրը վերջնական ձեւ ստանալով պիտի ներկայացուի արտակարգ ընդհ. ժողովին որ պիտի հրաւիրուի 1953 Մայիս 10ին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտ. նախարարը, Ֆ. Տալըս զեկուցում տալով Ծերակոյտին առջեւ, ըսաւ թէ միջազգային կացութեան մէջ «չի տեսներ որեւէ նշան որ յոյս ներշնչէ խստօրէն կրճատելու զին. վարկերը եւ արտաքին օգնութիւնը։ Խ. Միութեան ճնշումը նոյնքան մեծ է որքան եղած է ցարդ եւ կրնայ շարունակուիլ»։ Նիստը գաղտնի ըլլալով, թերթերը չեն կրցած ուրիշ մանրամասնութիւններ ստանալ։ Կարգ մը ծերակուտականներ կ՚ուզեն կէս առ կէս կրճատել 7000 միլիոն տոլարի վարկը կամ 5000 միլիոնի իջեցնել։

ՄԱՌԵՇԱԼ ՌՈՒՆՏՇԹԷՏ, որ Հիթլէրի ամենամեծ զօրավարը կը համարուէր, մեռաւ Հանովրի մէջ։ 77 տարեկան էր եւ վարեց 1939ի արշաւանքը, լեհական բանակը խորտակելով 17 օրէն։ Իրագեկներ կը հաւաստեն թէ համակիր չէր նացիականութեան, բայց կ՚ենթարկուէր հրամաններու։ 1940ին ընդհ. հրամանատարն էր Գերմանիոյ արեւմտեան բանակին եւ ճեղքեց անգլեւֆրանսական ճակատը մինչեւ Մանշի ափերը։ 1941ին Խ. Միութեան վրայ քալելով գրաւեց Քիեւը եւ Խարքովը, բայց հակառակ ըլլալով աշնան Մոսկուան զարնելու ծրագրին, հրաժարեցաւ։ 1942ին իրեն յանձնուեցաւ արեւմտեան ճակատին հրամանատարութիւնը, իսկ 1944 Յունիսին ճակատեցաւ դաշնակիցներուն դէմ, երբ զինուոր կը հանէին Նորմանտիոյ մէջ։ Ինք նահանջել կ՚ուզէր, բայց Հիթլէր մերժեց եւ պաշտօնանկ ըրաւ զինքը մէկ ամիս վերջը։ Շատ չանցած նորէն պաշտօնի կոչեց, որպէսզի վարէ Առտէնի

«Վեցներու ժողովը Հռոմի մէջ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲԱՐԵՓՈԽԷ՞ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Եւրոպեան բանակի վեց զինակիցները, – Ֆրանսա, Իտալիա, արեւմտ. Գերմանիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ իրենց արտաքին նախարարներուն միջոցաւ կը քննեն օրակարգի խնդիրները, Հռոմի մէջ։

Ժողովը բացուեցաւ Բչ. օր, քիչ–շատ նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ։ «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսա հաւանած է վերամշակել իր ծրագիրը, դիւրացնելու համար եւրոպեան բանակի դաշնագրին վաւերացումը։ Այս որոշումը տրուած է մասնագէտներու յանձնախումբի մը մէջ, ուր կարգ մը հարցումներ ուղղուած էին Ֆրանսայի պատուիրակին։

Արտաքին նախարարներու ժողովը սկզբունքով հաւանութիւն յայտնեց Հոլանտայի ծրագրին, որ կը տրամադրէ մաքսային միութիւն մը հաստատել վեց զինակից պետութեանց միջեւ։ Յետոյ քննեցին եւրոպեան բանակի ներկայ նախագիծը, բաղդատաբար սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ։ Տոքթ. Ատընաուըր, որ չի ծածկեր իր ընդդիմութիւնը Ֆրանսական ծրագրին, հաւանեցաւ մնալ մինչեւ ուրբաթ։ Այս առթիւ նոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Իտալիոյ վարչապետին հետ, որ կ՚ուզէ իբրեւ միջնորդ ծառայել Ֆրանսայի եւ արեւմտ. Գերմանիոյ միջեւ։

250,000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՎԱՐԺՈՒԻՆ

Հիւս. արեւմտ. Գերմանիոյ դաշնակից զինուորներուն անգլիացի հրամանատարը, զօր. Կէյլ, Բչ. օր յայտնեց թէ 250,000 զինուորներ հիւլէական պատերազմի մարզանքներ կը ստանան լայնօրէն։

Զօրավարը որուն բանակախումբը (հիւսիսային) կը բաղկանայ երեք անգլ. զօրաբաժիններէ, ինչպէս եւ պելժիական, հոլանտական, դանիական եւ նորվեկիան զինուորներէ, մեկնոյն ատեն պարզեց մարզանքի ծրագիրը, որուն շնորհիւ Ամերիկացիները իրենց հիւլէական գաղտնիքները կը յայտնեն իրենց եւրոպացի զինակիցներուն։

Այս տեղեկութիւնները հաղորդեց մամուլի ասուլիսի մը առթիւ որ տեղի ունեցաւ Տիւսէլտորֆի մէջ։ Ամերիկացի մասնագէտներու խումբեր կ՚օգնեն Հռենոսի անգլ. բանակին, ինչպէս եւ ուրիշ ազգերու պատկանող զօրագունդերու, Գերմանիոյ մէջ։ Այս բոլոր զինուորները լայն վարժութիւններ կը ստանան հիւլէական զէնքերու գործածութեան, ինչպէս եւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին։ Զօրավարը այս առթիւ հաւաստեց թէ որոշ քանակութեամբ հիւլէական զէնքեր ունին իրենց տրամադրութեան տակ։ Այդ զէնքերուն մէկ մասը անգլիատեց թէ որոշ քանակութեամբ հիւլէական ռումբ ունի, յարմար նշանակէտի մը ընտրութիւնը մարդու մը խելքէն վեր չէ եւ կրնայ մեծ տարբերութիւն յառաջ բերել մեծ ճակատամարտի մը մէջ»։

Զօրավարը շատ լաւ կը գտնէ Գերմանիոյ մէջ բանակած 100,000 անգլ. զինուորներուն վիճակը։

× Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները խիստ գաղտնի ժողով մը գումարեցին երէկ Պոնի մէջ (Գերմանիա), քննելու համար Պերլինի խորհրդային շրջանի թշուառ վիճակը։

վերջին հակայարձակումը (1944 Դեկտ.), ինչ որ աղետալի ելքի մը յանգեցաւ։ Պարտութենէն վերջ երեք տարի բանտարկուած մնաց Անգլիոյ մէջ, առանց դատուելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

ՍԱՆ ՓԱՒԼՕ (Շար. «Յառաջ»ի Փետր. 20ի թիւէն).—

Ինչպէս տեսանք Պրազիլիոյ հողին վրայ կազմուած անդրանիկ միութիւնը կը կոչուէր Հայ Կարմիր Խաչ, որուն կը յաջորդէր Հայ Բարեգործական Միութիւնը, յետոյ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը: 1924 Դեկտ.ին մաս մը Պրազիլիա ծնած երիտասարդներ քով քովի գալով հիմը կը դնեն Հայ Մարմնամարզական Միութեան մը, որ կ'ունենայ բեղուն գործունէութիւն մը: Ճիշդ նոյն օրերուն ուրիշ խումբ մը երիտասարդներ, գրեթէ ամբողջութեամբ նորեկներէ, կը կազմեն Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, իբրեւ նպատակ՝ «սատարել գաղութիս երիտասարդութեան մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման»: Կը կազմակերպեն հանդէս երեկոյթներ, Վարդանանց տօնակատարութիւնը եւ հանգանակութիւն մը: Շիրակի աղէտեալներուն համար, գլխաւորութեամբ Հայկ Վարդանեանի, Տիգրան Աւագեանի (երկուքն ալ Վանեցի) եւ Աբել Գալուստեանի (Ագշեհիրցի):

Այս երկու միութիւններն ալ կարճատեւ կեանք մը կ'ունենան 2էն 3 տարի: Լուծուած Երիտասարդաց Միութեան անդամները աւելի ընդլայնելու համար իրենց շրջանակը՝ ջնջելով «երիտասարդ» բառը, կը հրաւիրեն ընդհանուր խորհրդակցական ժողով մը եւ կը ստեղծեն «Հայ Գաղթային Միութիւն»ը, ատենապետութեամբ Տոքթ. Գրիգոր Եաղօղեանի եւ ատենադպրութեամբ Տիգրան Աւագեանի, իբրեւ նախագահ հրաւիրելով հին Հայերէն Պ. Վահրամ Քէօթէնէճեանը: Իրենց առաջին ձեռնարկը կ'ըլլայ կազմակերպել ոգահանդէս մը 1927 Հոկտ. 10ին, ի յիշատակ ազգ. հերոս Անդրանիկի: Օրուան բանախօսն էր Գիւտ եպիսկ.:

Հայ Գաղթային Միութեան կազմութեան օրերուն, Սան Փաւլոյի մէջ կազմուած է նաեւ Հայ Երիտասարդաց երկսեռ միութիւն մը, զանազան հոսանքներէ: Կանոնագիր–ծրագրին մէջ կը կարդամ հետեւեալ տողերը. «Ա. Կանոնագիր–ծրագիրը վաւերացնել տալ կառավարութեան, Բ. Հայկական եռագոյնը բոլոր հայկական հաւաքոյթներուն ազատօրէն պարզելու արտօնութիւն ձեռք բերել, Գ. Ամսաթերթ մը հրատարակել «Եռանդ» անունով, Դ. Գրադարան մը կազմել, (Միութեան անդամներու նուիրատուութեամբ 94 գրքերով գրադարանի մը հիմը դրուած էր), Ե. Միութեան երգչախումբը կազմել ղեկավարութեան գործը յանձնելով Տոքթ. Վահագն Մինասեանի (բնիկ Երզրումցի որ ներկայիս կը վարէ «Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան» երգչախումբը, (ամէն կիրակի ժամը 18ին երգչախումբը կը լսենք Պրազիլիոյ անթելի կայանէն, Հայերու յատկացուած կէս ժամուան միջոցին):

«Եռանդ» Պրազիլիոյ հողին վրայ լոյս տեսած անդրանիկ հայ թերթն է եղած 30 սանթիմ. երկայն., 20 սանթիմ. լայնութեամբ, 24 էջերէ բաղկացեալ, ձեռքով գրուած եւ խմորատիպ, խմբագրութեամբ նոյն Տոքթ. Վ. Մինասեանի (ատամնաբոյժ): Իրենց առաջին հանդէսին հոգեւոր հովիւ Գաբրիէլ Քհ. Սամուէլեան կ'օրհնէ հայկ. Եռագոյնը որուն գործածութիւնը հայկ. հաւաքոյթներու մէջ պաշտօնապէս արտօնուած էր տեղական կառավարութեան կողմէ: Հանդէսը կերպով մը հայկ. դրօշին նուիրուած տօնակատարութեան մը հանգամանքը կը ստանայ 1927 Դեկտ. 11ին:

«Եռանդ» ամսագիրը շարունակաբար կը հրատարակուի մինչեւ 1931, լման չորս տարի: Միութեան անդամներուն թիւը կը հասնի մինչեւ 60ի: Կամաց կամաց կուսակցական ճեղքեր կը բացուին Միութեան մէջ: Հնչակեանները որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն եղեր, կը հեռանան Միութենէն, թերթին ամբողջ ծանրութիւնը ձգելով Վահագն Մինասեանի, Հրաչեայ Տէպէլեանի եւ Գարեգին Թիւֆէնկճեանի վրայ: Ի վերջոյ թերթը կը դադրի եւ Միութիւնն ալ կը լուծուի: Իսկ Գաղթային Միութիւնը իր հովանաւորութեան տակ կազմուած Յառաջդիմասէր Հայուհեաց Միութեան օժանդակութեամբ հիմը կը դնէ Պրազիլիոյ հողին վրայ հաստատուած առաջին հայկ. դպրոցին: Միութիւնը գործի կը սկսի 1928 Փետր. 21ին 43 անդամուհիներով: Իսկ նոյն տարին Մարտ 21ին, այսինքն մէկ ամիս վերջ կը բացուէր հայկ. դպրոցը, ուսուցչուհի ունենալով Տիկին Լուսիա Մխիթարեանը եւ Օր. Ֆերիտա Գէորգեանը: Դպրոցը կը բացուի միայն 3 աշակերտով եւ հետզհետէ թիւը կը բարձրանայ 100ի: Կանանց այս Միութիւնը դպրոցի հոգատարութեան զուգընթաց կը տանի ուրիշ ազգօգուտ աշխատանքներ, բայց ինչպէս իրմէ առաջ ծնած միութիւնները, այս միութիւնն ալ կը սկսի տկարանալ, Նախ քան իր լուծումը, որպէսզի այսքան զոհաբերութեամբ հաստատուած իրենց դպրոցը չփակուի, բանակցութեան կը մտնէ Մարաշի Հայր. Միութեան հետ որ այս շրջանին «Եղիշէ Դուրեան» անունով ուրիշ դպրոց մը ունէր: Կ'առաջարկէ միացնել զոյգ դպրոցները: Մխեւնոյն ատեն նամակով կը խնդրէ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէն ստանձնել նոր տարեշրջանի դպրոցի հոգատարութիւնը եւ կը քաշուի, երեք տարուան բեղմնաւոր աշխատանքէ մը վերջ, 1931ին:

Այդ շրջաններուն Հայութեան թիւը գգալապէս շատցած ըլլալով կը կազմուին հայր. միութիւններ: Առաջինը՝ Մարաշի Հայր. Միութիւնը որ 200 անդամ ունէր 1928ին, քանի մը անգամ լուծուել եւ վերակազմուելէ վերջ, այսօր կը պահէ անուանական գոյութիւն մը: Յետոյ Զէյթունցիներու Հ. Միութիւնը: Մինչեւ 1937 արդիւնաւէտ աշխատանքէ մը վերջ կը դատապարտուին անգործութեան առանց պաշտօնապէս լուծուելու: 1929 Օգոստ.ին Յովհ. Գույումճեանի եւ Պետրոս Էրզինեանի նախաձեռնութեամբ 33 Սսեցիներէ եւ գիւղացիներէ կը կազմուի Սիսհայր. Միութիւնը եւ կը լծուի եռանդուն գործունէութեան: 1937ին Միութիւնը կը կազմալուծուի, անդամներու մէկ մասը Սան Փաւլօ նահանգի ներքին զանազան քաղաքները փոխադրուած ըլլալով: Վարչութիւնը իր պատրաստ գումարով քաղաքէն քսան վայրկեան հեռու Փրեզիտենթ Ալթինօ կոչուած արուարձանին մէջ 10×50 քառ. մեթր հող մը կը գնէ Միութեան անունով: 1938ին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ շինութեան առթիւ իբրեւ նուէր կը գնեն եպիսկոպոսական աթոռ մը: Այս վիճակը կը քաշքշուի մինչեւ 1944 եւ Միութիւնը կը լուծուի: (Աւելի վերջը կը վերակազմուի): Ընդհանրապէս համախումբ կ'ապրին: Իրենց թիւն է 63 ընտանիք (330 անդամ): Շատեր ունին սեփական տուներ:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Տարրական գիտելիքներ

Փարիզի շրջանը ընտանեկան պարտէզներ ունեցող Հայեր միշտ յուսախաբ կը պնդեն թէ պամիդոր չի յաջողիր հոն, թէ Ֆրանսայի հողերը մեր հայրենի հողերուն ուժը չունին եւն.: (Հողերու տարբերութեանց եւ արգասաւորման մասին պիտի խօսինք յառաջիկային): Սխալ է այդ կարծիքը, քանզի հոն ուր լոլիկը կը հասուննայ աննպաստ կլիմայի մը տակ կանխահաս մշակութեան կերպերով, պէտք է որ նոյն պայմաններուն մէջ պամիդոր ալ արտադրէ: Քանի մը բարեկամներ խորհուրդներուս հետեւելով կը յաջողին ամէն տարի լաւագոյն բերք մը հասցնել ծովէն 800 մեթր բարձրութեան վրայ, ուր բնական պայմանները շատ աւելի աննպաստ են քան թէ Փարիզ: Ուրեմն, ոչ թէ հողին տարբերութիւնն է այլ ջերմութեան պակասն է, որ արգելք կ'ըլլայ այդ տունկին աճման:

Կէս բարեխառն կլիմայի մը տակ, չափազանց բարեբեր հողի մը մէջ իսկ եթէ առնուազն 25–30 աստիճան ջերմութիւն պահանջող բանջարեղէններ տնկենք, ամառը կարճատեւ ըլլալով բերքը տկար կը մնայ: Սակայն այդ պարագային մասնագիտականօրէն միջամտելով կարելի է տկարը զօրացնել:

Պամիդոր մեծապէս կը վնասեն ցուրտը, հողին բնական խոնաւութիւնն ու գարնան եւ աշնան ցրտաշունչ գիշերները: Բացի ճախճախուտ, կրային ու կաւային հողերէ, ընդհանրապէս կը յաջողի միւսներուն մէջ: Բայց նախընտրելին սեւ հողն է:

Փարիզի կլիմային աննպաստ կողմերը նկատի առնելով, պիտի յանձնարարեմ հետեւիլ կանխահաս մշակութեան, այսինքն եղանակէն առաջ պատրաստել տունկերը որոնք Յունիսին զօրացած ու ծաղկած ըլլալով, մինչեւ Սեպտ. 20 օդերը զօրանալուն՝ պտուղներուն մեծագոյն մասը արտադրած կ'ըլլան:

Բնական նպաստաւոր պայմաններու մէջ պամիդոր կը ցանեն Ապրիլ 15էն Մայիս 10: Մինչդեռ եթէ Փարիզի շրջանը այդ եղանակին ցանուի հազիւ Յուլիսի վերջը ծաղկելով ակնկալուած արդիւնքը չի տար: Անշուշտ կը հասկնաք թէ ամառնային տաքերէն առաջ Յունիս 15ին պէտք է ծաղկած ըլլայ, պատրաստ արտադրելու:

Այս տունկը իր ծլումի շրջանին օրուան մէջ պէտք ունի նուազագոյն 20 եւ գիշերները 5, իսկ ծաղկումի ատեն 30 եւ գիշերը 8 աստիճան ջերմութեան: Այս պատճառաւ է որ շատ անգամ նոյնիսկ տաք կլիմայի մը տակ ցուրտ արտադրելու փափաքով ցանուած հունտեր փոխանակ ծլելու կը փտին հողին մէջ եւ շատեր այս անխոհեմութիւնը անգիտակցաբար կը վերագրեն հունտին տկարութեան կամ անհասկնալի պատճառներու:

Պամիդոր մանաւանդ իր կլիմայէն դուրս շատ փափուկ ու պահանջկոտ ըլլալով, քմահաճօրէն կ'աճի եւ կը կարօտի մեծ խնամքի: Հունտին ծլումէն մինչեւ ծաղկիլը կը տեւէ երկու ու կէս ամիս, որմէ քանի մը օր վերջ պտուղները կը կազմուին: Կանխահաս տեսակներ կրնան 8–10 օր առաջ ալ ծաղկիլ: Ուրեմն մինչեւ Յունիս 1 տունկը ծաղկումի մղելու համար հիւսիսային եւ կեդրոնական շրջանին մէջ պէտք է ցանել Մարտ 10էն 15: Ահա հոս է որ խնդիրը կը բարդանայ քանի որ այդ եղանակին վերոյիշեալ ջերմութիւնը կը պակսի մթնոլորտին մէջ: Հետեւաբար սովորական պայմաններէն շեղելով ստիպուած ենք դիմել արուեստական միջոցներու — կանխահաս տունկեր պատրաստել ելեկտրականութեամբ կամ ապակիի տակ արեւին ջերմութեամբ: Ա–

Զայն մը Թուժառանէն

Սանա Ռիւկֆոէչ կը գտնուի Տիւռանս գետի հովիտի երկայնքը, 60 քիլոմեթր. հեռու Մարսէյլէն, 45 քմ. Էքսէն եւ 60 ք. Ավինեոնէն, Լիւպեան լերան կրծքին թառած: Ունի երկու մեծ շէնքեր Յական յարկաբաժիններով եւ մօտ 240 մահճակալներով. իսկ կեդրոնի շէնքին մէջ, նոյն բարձրութեամբ կը գտնուին պաշտօնական գրասենեակները, մանաւանդ վիրաբուժական սրահը վերջին կատարելագործութեամբ: Բժշկուհի մը երկու հմուտ գործակիցներով լաւագոյն խնամքը կը տանին հիւանդներուն: Մաքրութիւն եւ կարգապահութիւն կատարեալ են:

Հաստատութիւնը ունի ընդարձակ ճաշասրահ, Թատերասրահ եւ գրադարան, սրահ մըն ալ յատկացուած է Թղթախաղի, գնդամուղի, ճատրակի եւն.: Ունի նաեւ հիւանդներու յատուկ մարմին մը, սրճարան եւ ամսաթերթ մը, «Ռըվիվըը», որ կը հրատարակուի Փարիզ:

Հիւանդները մեծ մասով բանուորներ են, սահմանակից նահանգներէն, տեղացի, սպանիացի, իտալացի, արաբ եւ հայ: Ոչ մէկ խտրութիւն: Հիւանդներուն տրամադրուած են երկու բացօթեայ հանդըստարաններ մասնաւոր մահճակալներով: Առտուն 1,30 ժամ, կէս օրէ վերջ 2, իրիկունը 1,30 ժամ ճաշէն առաջ հանգիստը պարտաւորիչ է: Բարձրախօսներ տեղաւորուած են բացօթեայ սրահներու ամէն 4 մահճակալի վերեւ: Մօտ 1200 երգապնակներ երգեր կը հնչեցնեն առտուն եւ իրիկունը, հանգիստի ժամերուն: Եւ ամէն լեզուով, բացի հայերէնէ: Ի՞նչ ունեցեր ենք որ այդ ունենանք եւ մեզ ճանչցնել տանք օտարին: Գրադարանը լեցուն է ամէն լեզուէ գիրքերով, բացի հայերէնէ:

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ռաջինը շատ բարդ ըլլալով առայժմ պէտք է գոհանալ երկրորդով:

Բազմանդամ ընտանիքի մը սպառումին համար 100 տունկը բաւական է առատօրէն ուտելու եւ երբեմն ալ բարեկամներու տալով մեծ հաճոյք պատճառելու անոնց: Այս քանակը պամիայի սիրահարներուն համար է, որոնք եթէ ամէն օր ալ ուտեն չեն ձանձրանար: Բայց դուք կրնաք ձեր ախորժակին ու փափաքին համաձայն պակսեցնել կամ աւելի ցանել:

(Շար.) ԼԵՌՆԱԿԱՆ

Մնունդէն առաջ հիւանդներու կոմիտէն ամէն կողմ նամակներ տեղացուց եւ յաջողեցաւ ծրարներ բերել տալ բոլոր հիւանդներուն համար: Անուշեղէն, ըմպելիք առատօրէն բաժնուեցան:

Երբ օտարը չէ յուսահատած իր Թոքախտաւորներէն եւ կը պայքարի անոնց բուժման համար, ո՞ւր են մերոնք, Բարեգործականէն մինչեւ պէսպիսուն կազմակերպութիւններ: Երկու կտոր գիրք, 4–5 հատ երգապնակ, կամ տարին մէկ անգամ պզտիկ գումա՞ր մըն ալ չեն կրնար ղըրկել, կամ շնորհակալութեան նամակ մը վարչութեան...

Ամէն շաբաթ մէկ անգամ շարժանըկար եւ ամիսը անգամ մը Թատրոն կը ներկայացնեն: Իսկ ամիսը երկու անգամ ալ Մարսէյլէն մասնաւոր օթոքար մը տրամադրուած է հիւանդտեսի համար: Անցեալ ամառ հրդեհ մ՚ըվառեց այս հաստատութեան անտառները 30 քիլոմեթր երկայնութեամբ եւ մենք հրաշքով ազատեցանք: Այժմ կացինի ձայնն է որ կը լսուի եւ գեղեցիկ ծառերու Թաւալգլոր տապալումը:

Հայ հիւանդներու Թիւը 8–10 է. երբեմն կը բարձրանայ, երբեմն կը պակսի: Ես ալ ինը ամիս խնամուեցայ եւ Փետր. 21ին տուն վերադարձայ: Զարժե՞ր ուշադրութիւն դարձնել մնացողներուն:

Ա. ՇԻՐՈՅԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պրիւսէլի « Լը Սուառ » Թերթը կը գրէ Արաքսի Տէր Ոսկիի նկարահանդէսին մասին զոր ծանուցած էինք անցեալ օր.

— « Նկարիչ Տէր Ոսկի, որ Լէոն Տըվոյի աշակերտը եղած է Աքատէմի Ռուայալ տէ Պօ զ՚Առի մէջ, կը ներկայացնէ քանի մը նոր գործեր: Դիմանկարները ժուժկալ են եւ ինքնավստահ. բնանկարներ եւ «նաթիւռ մոռթ»եր որոնք կը պատկերացնեն իգական զգայնութեան մը Թըռիչքը, մտերիմ քաղցրութեամբ»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ Թիւը մեծապէս պակսած է Անգլիոյ մէջ: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Փոլիթ, տեղեկագրի մը մէջ կ՚ըսէ Թէ այժմ ունին 35,671 անդամ, մինչ 1950ին կը հաշուէին 45,000, իսկ 1943ին՝ աւելի քան 60,000:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Համազգային Միութեան տարեկան անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Փետր. 20ին, ուրբաթ գիշեր, Րէժանի վերնայարկը: Վարչութիւնը տըւաւ իր մէկ տարուան գործունէութեան զեկուցումը եւ հաշուեկշիռը: Եղան կարգ մը դիտողութիւններ եւ Թելադրութիւններ եւ մեծամասնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով վարչութիւնը կը գնահատուէր իր գոհացուցիչ գործունէութեան համար:

Տեղի ունեցաւ ասուլիս մը, Համազգայինը աւելի փայլուն դիրքի մը վրայ տեսնելու մտահոգութեամբ: Եղան զանազան օգտակար առաջարկներ ընկերակցութեան ապագայ գործունէութեան շուրջ:

Յետոյ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.—

Տիկին Խոնդկարեան Հռիփսիկ, Տոքթ. Կիլիկեցի, Օր. Շաքէ Մկրտիչեան, Տիկ. Արմենուհի Յակոբեան, Եր. Յարութիւնեան, Մ. Պարամեան, Պ. Զպուքճեան:

Նիստը փակուեցաւ ժամը 12ին:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ուրբաթ կէս օրէն վերջ հողին յանձնեցինք համակրելի հայորդի մը, Յակոբ Զալըքեան, հազիւ երեսուն գարուններ բոլորած (ընկեր Յակոբ Աճէմեանի աներձագը): Տարաբախտ երիտասարդը ամիսներէ ի վեր կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ մը: Մասնագէտ բըժիշկներ ամէն միջոց փորձեցին, բայց ի զուր: Հանգուցեալը իր հեզ բնաւորութեամբ սիրուած էր բոլորէն եւ մահուան օրն իսկ իր հասակակիցները խմբովին եկած էին ծաղիկներով բեռնաւորուած: Հայածէս պատարագ ալ մատուցանել տուին երկու վարդապետները: Թաղումը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով եւ խուռն բազմութեամբ: Լիոնէն Պ. Յ. Վարժապետեան զգայուն դամբանական մը խօսեցաւ, յուզելով բոլորը: Ողբացեալ Յակոբիկը, ինչպէս կը սիրէինք կոչել, միակ ձագուկըն էր իր ծնողքին:

Երիտասարդ մը Թաղեցինք յուզումով եւ արցունքոտ աչքերով: Այս քանի մը տողը՝ իբրեւ փունջ մը ծաղիկ իր յիշատակին:

ՍԱՔՕ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փետր. 20ին, Ելիզէ Մոնմարթրի «քէչ»ի աղուէսը՝ ըմբիշ Ակոբ Այվազեան 487րդ մրցումը կատարեց միջին ծանրութեան ֆինալիսթ Լագուրի դէմ (6×5) եւ յաղթական հռչակուեցաւ 5րդ շրջանին Նոք աութով:

× Փետր. 21ին Պիսեթրի քաղաքապետութեան սրահին մէջ կռփամարտի մեծ մրցումներ կատարուեցան, որոնց մասնակցեցաւ հայ կռփամարտիկ Փիէռ Սարգիսեան (61 քիլօ 300): Հակառակորդն էր Ա. շարքին պատկանող փռոֆեսիոնէլ կռփամարտիկ Ալպէռ Ժօֆրուա, 62 քիլօ: (6×3): Այս չորրորդ մրցման մէջ ալ հայ կռփամարտիկը յաղթական հռչակուեցաւ լայն կէտերու առաւելութեամբ:

× Փետր. 22ին Սանթրալ Սփորթինկի մէջ, ամաթէօռներու մրցումներ տեղի ունեցան որոնց կը մասնակցէր հայ զինուոր մը, Սարեան (կէս միջին ծանրութիւն): Հակառակորդն էր Հաճի Եորկիու: Սարեան առաջին շրջանին յաղթեց Նոք աութ թեքնիքով:

ՀԱՄՊՈՒՐԿ.— Ժագ Հայրապետեանի Թեկնածու ոսոխը, գերմանացի Հեխթ, երրորդ շրջանին զգետնեց Մենոզօն (Ֆըրանսացի):

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ոչ մէկ կաթիլ արտասուք ելաւ աչքերէն, յետոյ սկսաւ խնդալ անօրինակ եւ սարսափեցնող քրքիջով մը... դժուարաւ զինքը հեռացուցինք եւ ուրիշ սրահ մը տարինք: Երեք օր շարունակ ուղեղի տագնապէ տանջուած, վիրաւորուած գայլի պէս կ՚ոռնար, եւ իր ձայնը այնքան բարձր ու տխրական կը հնչէր որ բոլոր հիւանդներուն հեծմունքները, անդամահատուողներուն յուսահատական կոչերը կը խուլնային այդ մայրական աղաղակին մէջ... երեք օր ետքը մեռաւ. մոռցած էր իր ցաւը, անդամալուծուած ուղեղով քանի մը ժամ ապրելով երջանիկ պատրանքի մը մէջ... սաւանը ծալլած ու կուրծքին սեղմած էր. կարծեց Թէ իր զաւակն է ողջ եւ առողջ: Քանի մը ժամ խօսեցաւ սաւանին հետ եւ օրօրեց զայն երգելով եւ իր երգին մէջ քնացաւ վերջին քունովը... Ջղաձըգուած դիակին բազուկներէն՝ դժուարաւ կրցանք առնել սաւանը ու անոր մէջ պատանքեցինք դժբախտ մայրը...

Ամէնքս ալ լուռ կ՚արտասուէինք: Ինքը չէր լար ու կապոյտ աչքերը խոնարհեցուցած էր գետին: Յանկարծ յարեց.

— Յուզումնալի եւ արկածներով լեցուն կեանք մը ունեցած եմ, ծարաւի արտակարգ զգայնութիւններու՝ մինչեւ իսկ վազած եմ առիւծի որսորդութեան... ամուսինիս պաշտօնին բերումով գացած եմ հեռաւոր եւ վայրենի երկիրներ. տեսեր եմ Հնդկաստանի սովերը եւ համաճարակները... տեսեր եմ ամբողջ մարդկութիւններ հնձուած մէկ հարուածով... կը կարծէի Թէ այլեւս ոեւէ նոր յուզում անկարելի է աւելցնել ունեցած զգայնութիւններուս, այլ սակայն այդ մօրը աղաղակը անմոռանալի ձայն մըն է որ պիտի մնայ յիշատակիս մէջ...

Ու անմիջապէս գրեթէ սթափած իր յուզմունքէն, մեզի դարձաւ ժպտուն ու հանդարտ եւ հրաւիրեց սրահները այցելել: Սանդուխներուն վրայ, մղուած մեր հետաքրքրութենէն՝ կը շարունակէր խօսիլ: Իրեն կը հարցնէի շատ մը մանրամասնութիւններ... պատուհանէ մը աւերակ քաղաքը կ՚երեւար...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆԳԼԻՈՅ զին. ելմտացոյցին քննութեան առթիւ, իրաւասու նախարարը ըսաւ թէ հետեւակազօրքը պիտի օժտուի շարք մը նոր զէնքերով: Ամէնէն նշանակելին ռումբ մըն է որ թէեւ հազիւ 600 կրամ կը կշռէ ,բայց կրնայ նոյնքան աւեր ցանել որքան հզօր հրասայլի մը ռումբը: Ուրիշ զէնքերու մասին ալ տեղեկութիւններ հաղորդեց:

ԻՐԱՆԻ վարչապետը պայմանաժամ խնդրեց, պատասխանելու համար անգլեւամերիկեան նոր առաջարկին՝ քարիւղի մասին: Կ՚ըսուի թէ նորէն պիտի մերժէ: Վարչապետը առաջարկեց Շահին պետութեան վերադարձնել 680 միլիոն րիալի կալուածներ (7,400,000 սթերլին), զոր ժառանգած է իր հօրմէն:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ առաջարկեց Մարտ 15ին յետաձգել տուրքերու յայտարարութեան պայմանաժամը՝ անհատներու, իսկ Ապրիլ 15ին՝ առեւտրականներու համար: Նախարարը որեւէ խոստում չէ տուած, բայց կը կարծուի թէ հրջաբերականներ պիտի ղրկուին, որպէսզի քննիչները բարեացակամութեամբ վարուին հարկատուներուն հետ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Ժան Զէյի սպանիչներէն Ժան Տըվէլ դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան, մէկը՝ տասը տարուան, իսկ երկու փախստականներ՝ մահուան:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ Պուլկարիա վերադարձուած բոլոր գնչուները անմիջապէս գնդակահարուած են ,եթէ հաւատանք Թուրք թերթերու տեղեկութեանց:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. Տէր եւ Տիկին Զամաշուրճեան, Տէր եւ Տիկին Թրավէսեան եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժոն) ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՎԱՌՎԱՌ ԶԱՄԱՇՈՒՐՃԵԱՆԻ համար:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. Այրի Տիկին Յովհաննէսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի ,յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.– Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գըլըճեանի՝ իրենց մօր՝ ՏԻԿ. ԽԱՍՎԱՐԴ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ բանաստեղծ Պ. Արսէն Երկաթի (Շամլեան) եւ իր հարազատներուն Տէր եւ Տիկին Պասմաճեանի, իրենց եղբօր եւ ազգականին մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.– Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պօյաճեանէ 1000 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին ԵՂՍԱ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.– Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի կիրակի առաւօտները, յետ պատարագի՝ ժամը 10,30ին: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը, իսկ «Ենկեսցէ»ի արարողութիւնը պիտի կատարուի ամէն Դշ. եւ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 5ին: Տեսին եւս «Ենկեսցէ»ի արարողութիւն պիտի կատարուի երկուշաբթի օրերը իրիկուան ժամը 7էն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Նոր Սերունդի եւ դպրոցի հոգաբարձութեան ,այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30էն մինչեւ կէս գիշեր, Խըրիմեան դպրոցին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Իսիի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս .Յովհաննէսեանի: Կ՚արտասանեն ընկերներ Արիս Գարայեան եւ Եղիա Սերոբեան: Կ՚երգեն Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան եւ Սրբուհի Շահինեան: Հանդէսէն վերջ խնջոյք: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբը: Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐԶԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տօնակատարութիւն խնջոյք նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս շաբաթ ,ժամը 20,30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Այս առթիւ Փարիզէն հրաւիրուած են Ընկ. Բենօ (սրինգ) եւ երգեհոնահար Քեսելլին ,որոնք պիտի նուագեն հայկական, կովկասեան պար եւ ռուսական եղանակներ: Պիտի ըլլան նաեւ նաեւ կովկասեան պարեր: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Եւրոպական պար:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Salle Gaveau, 45 - 47 rue la Boëtie,

Կիրակի 1 Մարտ, ժամը 17ին

Գին՝ 100էն 600 ֆրանք:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս շաբաթ, ժամը 21ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկերուհի ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Պիտի նուագէ սիրուած ջութակահար Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, դաշնակով պիտի նուագէ ՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ: Հայկ .եւ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբ ժամը 10էն մինչեւ լոյս:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍ

Ծանօթ դաշնակահար հայ տիկին մը տրամադիր է դաշնակի մասնաւոր դասեր տալու փոքրերու եւ մեծերու, ամէնէն արդիական դրութեամբ:

Դիմել խմբագրութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Ահարոնեան » խումբի դասախօսութիւնը այս Հինգշ. ժամը 21,30ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ: Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ: Նիւթ՝ « Գերմանիոյ պարտութեան պատճառները արեւելեան ճակատում»: Հայերէնի դասերը ժամը 20,15ին:

ՊԱՆԻԷՕ–ՔԱՇԱՆ. Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, ֆրանս. դպրոցին սրահը:

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉի Պանիէօ–Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Ս. Մալխասեանի տունը՝ 21 Սանթիէ տը լա Ռու, Պանիէօ:

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին դիմացը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Միութեան հանդէսը ի պատիւ Պ. Շ. Տիրան Թէքէեանի Մարտ 8 ժամը 15–20, Սալ Քոլպէռ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հաճընի Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Մարտ 29ին, Սերքըլ Միլիթերի սրահներուն մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մ.ճիւղին թէյասեղանը՝ ի պատիւ 11 Յունուարի պարահանդէսին մասնակցող օրիորդներուն եւ պարոններուն՝ այս Շբ օր ժամը 15,30ին Սալ Վոլթէռի մէջ, Փլաս տը լ՚Օտէոն:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու եւ Արիներու միութեանց, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ, կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ: Բացում՝ Ն. Շնորհալիի »Նորա՛հրաշ»ով: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, շուետական մարզանքներ, բուրգեր: Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան, խմբապետուհիներ՝ Մ. Մարկոսեան եւ Լօժ. Թելեան, եւ խմբապետ՝ Հ. Պարայեան: Պիտի ներկայացուի «Աւարայրի Արծիւ»էն տեսարան մը: Բարեկենդանի ուրախութիւն ,տոհմիկ պարեր եւ անակընկալներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.– Քէօսէեան Գալուստ, Իւնիայի Քէօքլիւք գիւղէն (Սամսոն), հօրը անունը Կարապետ, մօրը՝ Նազար, կը փնտռէ իր մօտաւոր թէ հեռաւոր ազգականները: Իմացնել 26 ռիւ Թրուայոն Սեվոր (Սէն է Ուազ):

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 27 Février Ուրբաթ 27 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 7003 Նոր շրջան թիւ 2414 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ԱՅՔ» ԵՒ ՍԹԱԼԻՆ

«ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՄ ՏԵՍԱԿՑԵԼՈՒ ՈՐԵՒԷ ԱՏԵՆ, ՈՐԵՒԷ ՏԵՂ»

Մ. Նահանգներու նախագահը, Այզընհաուըր, մամուլի բ. ասուլիսին առթիւ ըսաւ թէ պատրաստ է տեսակցելու Սթալինի հետ «որեւէ ատեն, որեւէ վայրի մէջ, մինչեւ կէս ճամբան երթալով», եթէ համոզուի որ այդ հանդիպումը կրնայ օգտակար ըլլալ աշխարհի խաղաղութեան:

«Այք» այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան հարցումի մը: Ասուլիսին ներկայ էին 203 թղթակիցներ որոնք 24 հարցումներ ուղղեցին:

Երբ նախագահը կը պարզէր ներքին եւ արտաքին կացութիւնը, թղթակից մը յիշեցուց թէ անցեալ Ծնունդին Սթալին տրամադրութիւն կը յայտնէր տեսակցելու նախագահին հետ: Եւ հարցուց թէ ի՛նչ կը խորհէր այս մասին:

Այզընհաուըր պատասխանեց թէ պատրաստ է տեսակցելու որեւէ մէկուն հետ, եթէ բարիք մը կրնայ ծնիլ, օգնելով ազատութեան եւ խաղաղութեան դատին, համաձայն ամերիկեան ժողովուրդի կամքին: Եւ աւելցուց թէ յանձն չառներ երթալ որոշ տեղ մը, սակայն ճամբուն կէսը պիտի կտրէ, եթէ կրնայ բարւոքել աշխարհի կացութիւնը, պայմանաւ որ ժամադրավայրը ընդունելի ըլլայ Մ. Նահանգներու վեհապետին համար: Յետոյ շեշտեց թէ երբեք յանձն պիտի չառնէ այդպիսի տեսակցութիւն մը, առանց նախապէս խորհրդակցելու Դաշնակիցներուն հետ:

Երբ հարցուցին թէ կը վստահի՞ Սթալինի կողմէ տրուած որեւէ խոստումի, նախագահը փոխանակ ուղղակի պատասխանելու, ըսաւ թէ խաղաղութեան որեւէ ծրագիր ինքնին պիտի պարունակէ երաշխիքներ՝ խախտումներու դէմ: «Դաշնագիրները պէտք է այնպէս մը խմբագրուին որ անբռնաբարելի դառնան»:

Ուրիշ հարցումներու եւս պատասխանելով, նախագահը բացատրեց թէ խոհեմութիւն չէ չեղեալ նկատել պատերազմի ընթացքին Խ. Միութեան հետ կնքուած բոլոր համաձայնութիւնները, վասնզի հետեւանքը զգալի պիտի դառնայ Պերլինի եւ Վիեննայի մէջ: Բայց, իր կարծիքով, անհրաժեշտ է յայտնել թէ Մ. Նահանգները պիտի չընդունին դաշնագիրներու որեւէ սխալ մեկնութիւն կամ խեղաթիւրում, որոնց հետեւանքով գերութեան մատնուած են ուրիշ ազգեր:

Տեղական խնդիրներու լուսաբանութեան առթիւ, «Այք» ըսաւ թէ իր կարծիքով համայնավարները պէտք չէ դասատան ազգ. դպրոցներու մէջ:

X Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակը, Վիշինսկի, «անէկդոտ» կոչեց նախագահին այն խօսքը թէ «պատրաստ է մինչեւ կէս ճամբան երթալու, եթէ օգտակար է խաղաղութեան համար»: Թարգմանը բառ առ բառ թարգմանած էր Վիշինսկիի խօսքը, բայց բանգէտներ կը կարծեն թէ «անէկդոտ» բառով Խ. Միութեան արտ. նախարարը «կատակ» ըսել կ'ուզէր: Ռուսագէտներ կը պնդեն թէ «անէկդոտ» կը նշանակէ նաեւ «տարօրինակ պատմութիւն»:

«Չենք կրնար մինակ մնալ»

ՓԼԵՒԷՆ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Փլեւէն, զեկուցում տալով Ազգ. Ժողովի զին. յանձնախումբին առջեւ, բացատրեց թէ անհրաժեշտ է վաւերացնել եւրոպեան բանակի դաշնագիրը: «Արեւմտեան Եւրոպայի ազգերը պէտք է միացնեն իրենց ռազմական ուժերը, հաւաքական գերիշխանութիւն մը ապահովելու համար»:

Նիստը դռնփակ էր եւ մաս մը տեղեկութիւններ միայն հաղորդուեցան մամուլին: Փլեւէն, որ եւրոպեան բանակի ծրագրին հեղինակն է, մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Մենք եւ արեւմտեան Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրները պէտք է ընդունինք սա իրողութիւնը թէ մեր երկիրներէն ոչ մէկը, ինչ զոհողութիւններ ալ կատարէ, կրնայ առանձին պաշտպանել իր անկախութիւնը, ազատութիւնը եւ հողը հաւանական նախայարձակի մը դէմ, որ ունի մարդկային շատ մեծ զանգուածներ եւ զինարուեստի բոլոր արդիական միջոցները»:

Յետոյ շարունակեց.— «Եւրոպեան բանակի ծրագրին ինքնատպութիւնը այն չէ որ կը լուծէ Գերմանիոյ մասնակցութեան խնդիրը, այլ այն որ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, քանի մը անկախ երկիրներ կը համաձայնին, միացնելու համար իրենց ռազմական միջոցները, ի պաշտպանութիւն իրենց հողերուն»:

Նախարարը պարզելով դաշնագրին տրամադրութիւնները, շեշտեց թէ անոր շնորհիւ Գերմանիան չի կրնար Ֆրանսայէն աւելի զինուոր տալ եւրոպեան բանակին: «Մենք միակ երկիրն ենք որ, 10րդ յօդուածին համաձայն, կրնանք ազգ. կարեւոր ուժեր պահել, — ցամաքային, ծովային եւ օդային»: Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ֆրանսայի առաջարկած յաւելումներու մասին: Զօր. Քէօնիկ հարցուց թէ դաշնագիրը գաղտնի յօդուածներ կը պարունակէ՞: Պ. Փլեւէն «ոչ» պատասխանեց:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՅ

Զօր. տը Կօլ, որ վերջերս Ափրիկէ գացած էր, մամուլի ասուլիս մը սարքելով, խստօրէն քննադատեց եւրոպեան բանակի դաշնագիրը: «Մեզի առաջարկուածը եւրոպական բանակ չէ, բացարձակապէս: Այդ ծրագրով կ'անհետանայ Ֆրանսայի անկախութիւնը: Այդ ծրագիրը ցնորք մըն է, քնացնելու համար հասարակութիւնը: Անոր շնորհիւ ֆրանսական բանակը պարզապէս գրաւական մը պիտի ըլլայ Եւրոպայի ամերիկեան սպարապետին ձեռքը»:

Իր կարծիքով, անհրաժեշտ է ստեղծել եւրոպական զինակցութիւն մը Անգլիոյ մասնակցութեամբ եւ «ամբողջովին վերաքննել Ատլանտեանի դաշինքը»: Հարցումներուն պատասխանած ատեն ալ ըսաւ թէ եւրոպեան բանակի դաշնագիրը «դիմակ մըն է ազգ. ձեռնթափութեան»:

— «Երեւակայեցէք. ամերիկացի հրամանատար մը պիտի վճռէ թէ Ֆրանսան ո՛ր կողմէն պիտի պաշտպանուի, եթէ երբեք պաշտպանուի: Ան պէտք որոշէ գերման զինուորներ դնել Սթրազպուրկի, Քոլմարի, նոյնիսկ Փարիզի մէջ, միայն վարչապետ Ատընաուըրի հաւանութիւնը ստանալով: Այս կը նշանակէ օտար ձեռքերու յանձնել Ֆրանսայի ճակատագիրը: 1939–45ի պատերազմին Ժիւէն եւ Լըքլէռ կրցան մեծագործութիւններ կատարել, վասնզի Ազատ Ֆրանսայի կառավարութիւնը իր ձեռքին մէջ կը պահէր ֆրանս. ուժերը: Եւրոպեան բանակի ծրագիրը երբեք երաշխիք մը չէ գերման զինապաշտութեան վերակենդանացման դէմ: Ընդհակառակը, անոր շնորհիւ պիտի վերակազմուի գերման բանակը, առանց ֆրանսական բանակ մը ձգելու: Գերման տարրը գերիշխող պիտի ըլլայ, իսկ Ֆրանսան պէտք դառնայ խաղալիկ մը»:

Հռոմի ժողովը վերջացաւ

Փետր. 25ին վերջացաւ վեց զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներուն ժողովը:

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Պիտօ վերջին պահուն վերամշակած է ֆրանսական ծրագիրը, Գերմանիոյ կասկածները փարատելու եւ դաշնագրին վաւերացումը դիւրացնելու համար: Պաշտօնական զեկոյցը չըսեր թէ ինչ զիջումներ կատարուած են Ֆրանսայի կամ Գերմանիոյ կողմէ. այլ պարզապէս կը յիշէ թէ «սկզբունքով համաձայնութիւն» գոյացաւ ֆրանսական յաւելուածներու մասին: Իտալիոյ վարչապետը, որ միջնորդի դեր կը կատարէր Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, գոհ կ'երեւայ արդիւնքէն: Այս առթիւ ուշագրաւ է որ Իտալիոյ համայնավարները բողոքագիր մը ուղղեցին ժողովին, ըսելով թէ վարչապետը եւ իր գործակիցները իտալացի ժողովուրդին ներկայացուցիչները չեն:

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ վեց նախարարները համամտութիւն յայտնելով տնտեսական լայն գործակցութեան մը եւ միակ շուկայի հաստատման մասին, քննեցին եւրոպեան բանակի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը: Ամէնքն ալ անհրաժեշտ կը գտնեն անյապաղ իրագործել այս ծրագիրը եւ կը սպասեն որ վեց պետութեանց խորհրդարանները ստիպողաբար վաւերացնեն դաշնագիրը: Մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի քննէ Ֆրանսայի առաջարկները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ նշանագրուեցաւ (փառաֆէ) Փետր. 25ին, Աթէնքի մէջ: Բնագիրը պիտի հրատարակուի երբ վերջնական ստորագրութիւնը տեղի ունենայ Անգարայի մէջ: Այդ դաշինքով, Յունաստան, Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա սերտ գործակցութիւն մը կը հաստատեն, առանց զինուորական յանձնառութեանց: Կը հաւաստեն թէ դաշնագիրը որեւէ գաղտնի յօդուած չի պարունակեր եւ բաց է ուրիշ երկիրներու առջեւ (կ'ակնարկէ Իտալիոյ):

ԲՈՒՌՆ ՑՈՒՑՈՒՄ կը տիրէ Պելժիոյ մէջ, Պոտուէն թագաւորին վերադարձէն ի վեր: Վէճը սաստկացաւ երբ Փարիզի թերթերէն «Ֆրանս–Սուար» տեսակցութիւն մը հրատարակեց թագաւորին հետ: Վարչապետը ըսաւ թէ այդպիսի տեսակցութիւն չէ եղած, բայց «Ֆրանս-Սուար» խօսակցութեան մէկ մասին լուսանկարը տպեց, թագաւորին թիկնապահին կողմէ կատարուած սրբագրութիւններով:

ԻՐԱՆԻ նախկին նախարարներէն զօր. Զահիտի ձերբակալուեցաւ, իբրեւ դաւադիր (ի հաշիւ անգլ. դեսպանատան):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ANTHOLOGIE DES POETES TURCS CONTEMPORAINS, par Nimet, Edit. Gallimard, Paris.

Ահաւասիկ Թուրքերն ալ, արեւմըտեան քաղաքակրթութեան դարպասներուն մէջ, իրենց արուեստի ցուցահանդէսներով եւ բանաստեղծութեան ծաղկաքաղներով: Մինչեւ Քէմալի յեղափոխութիւնը, անոնք կը սիրէին երեւնալ կամ ճանչցուիլ ուրիշ բաներով՝ աշխարհի այս կողմը: Կը թուի թէ, իրենց խոստովանութենէ՛ն իսկ դատելով, ոչմիայն նախանձեցան հայ մշակոյթին աշխարհակալութեան վրայ, այլ եւ հասկցան թէ խելացութիւն է, հիմա, գրիչ շարժել հոն՝ ուր առնեօք չյաջողեցան փայլեցնել իրենց եաթաղանը: Ծանօթ է առակը, Le petit chaperon rougeին պատմութիւնը գիտեն փրանսացի երախաներն ալ, թէ գայլն ալ գիտէ ածիլուիլ, պառշան ձեւ տալ ակռաներուն, բայց վե՞րջը:

Վերջապէս, երբ Cahiers du Sudի պէս պարբերական մը հիացական աղաղակներով տեղ կուտայ հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան եւ Նարեկացիներու հանճարին, երբ վերջապէս ցանուցրիւ Հայութիւնը տակաւին կը պարծենա՛յ օտար ոստաններու մէջ իր իմացական նուաճումներով, թուրք ժողովո՞ւրդն էր որ ետ պիտի մնար, մանաւանդ որ հիմա բարձր տեղ կը նստի, բարձր մարդոց հետ կը բազմի եւ հէքեա՛թ կը պատմէ անոնց, կամ՝ «հիւանդ մարդուն» յիշատակները:

Խոստովանինք, որ, մեզմէ աւելի խեյացի են: Օրինակ, երբ փրանսական հրատարակչական տուն մը, որ ակադեմական եւ համալսարանական յարաբերութիւններ ունի, կը մօտենայ մեզի եւ կը խոստանայ ծանօթացնել մեր արժէքները, մենք չե՛նք զիջանիր առանց ցուցադրութեանց ենթարկել հայկական արուեստ կոչուած բաները, որովհետեւ մենք հիմա ցուցադրելու համար ունինք շատ աւելի արժէքաւոր բաներ, – *Խալի՛*, *սուճո՛ւխ*, *լէպլէպի՛*, *փախլավա՛*: Հայկական թատրո՞ն կ'ուզէք, – *խարակէօ՛զ*: Հայկական ե՞րգ կ'ուզէք, – *Ջէզ ռէվէճի՛*: Եւրոպայի մէջ՝ Հայոց առաքելութիւնն է, հիմա, ցուցադրել թրքական ապրանքները, թողլով որ Թուրքերն ալ ցուցադրեն հայկական արժէքները՝ իբրեւ իրենցը: Շրջուած են դերերը, – կարծեմ շատ ճիշդ է այս կարգադրութիւնը: Թուրքի՛ն միայն վայել է, իբրեւ պետական ժողովուրդ, պարծենալ բարձր արուեստով, հոգ չէ թէ Հայէն առած ըլլայ, իսկ Հայուն վայել է, իբրեւ թափառաշրջիկ ժողովուրդ, զբօսնուլ *հէ՛յ մէտէտ* երգելով, Թուրքէն առնելով:

Դիտեր եմ որ Թուրքը կը սիրէ մեծ պատառը: Այսպէս, Թուրք Արդի Բանաստեղծներու *Ծաղկաքաղը*, ահա, լոյս կը տեսնէ Ֆրանսայի ամէնէն հպարտ եւ ամէնէն ազդեցիկ հրատարակչական Տան մէջ, – Կալիմարէն ներս մտնել կը նշանակէ բերդ մը գրաւել, NRFի այս տունը համարժէք է Կոնքուրի մը: Այս ճշմարիտ գընահատութիւնը պատճառ մը չէ պնդելու թէ Կալիմարի բոլոր հրատարակութիւններն ալ արժէք կը ներկայացնեն անպայման: Ժամանակին Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ Vient de Paraitre խորագրով թատերախաղ մը, որ արջասպ կը թափէր գրական մըրցանակներու հեղինակներուն եւ հրատարակչական տուներու տնօրէններուն խոհագիտական վարպետութեանց վրայ: Խոհանոցներու աշխատանքին ծանօթ մէկը կրնայ գուշակել, հարկաւ, թէ կարելի է ներս մտնել Կալիմարէն ալ, ինչպէս այս Նիմէթը, որ իր Ծաղկաքաղը կը բանայ ներածութեամբ մը:

Չէ ստորագրուած ներածութիւնը, բայց կը թուի թէ Թուրք է: Ու կը թուի նոյնպէս, թէ Տիկ. Նիմէթ, որ կը յիշատակուի այդ ներածութեան մէջ՝ բանաստեղծութեանց տրուած « présentation »ին դերով, Ֆրանսացի է: Այնպէս որ կ'ենթադրեմ թէ երկու գրիչով պատրաստուած է այս Ծաղկաքաղը, — այդ երկուութիւնը նշմարելի է բնագրին, մասնաւորաբար բանաստեղծութեանց կենսագրութեան խմբագրութեան մէջ:

Ծաղկաքաղը պատրաստողը համբակ է իր աշխատանքին մէջ, վասն զի շատ գէշ կատարուած են ընտրութիւն եւ ներկայացում: (Ինծի ծանօթ են թուրքերէն լեզուով ծաղկաքաղներ, որոնք աւելի լաւ են պատրաստուած): Ծաղկաքաղներու պատրաստութեան եղանակներու մասին գոյութիւն ունին բազմաթիւ քննադատութիւններ, — Նիմէթ ծանօթ չէ անոնց: Տժգոյն ներածականէ մը ետքը, իրարու կը յաջորդեն 16 բանաստեղծներ, իրենց կուրծքին վրայ՝ դամբանաքարի յատուկ կենսագրականով մը եւ իրենց ձեռքին մէջ քերթողական ծաղիկի մորճ մը, ոստ մը կամ պսակ մը:

Բոլոր անոնց համար, որոնք Թուրքիոյ պատմութիւնը եւ գրականութիւնը ճանչցած են նախաքէմալական հրատարակութեանց մէջ, նորութիւն է անշուշտ ինչ որ կը տրուի իբրեւ բանաստեղծութիւն, որ կը ծաղկի 1920էն ետքը: 16 բանաստեղծներէն երկուքը կու գան Տիարպէքիրէն, 6ը՝ Սկիւպէն, Պաղտատէն, Էտիրնէէն, Սինոպէն, Երուսաղէմէն, Զիլէէն, եւ մէկն ալ ծագումով գիւղացի, բայց Պոլիս ծնած: Մնացեալը Պոլսոյ ծաղիկներ: Արդ, այս ծաղկեփունջը կը ներկայացնէ երեք սերունդ, թէեւ կը յորջորջուին «արդի բանաստեղծներ»: Ամէնէն տարեցը, Մէհմէտ Էմին Եուրտաքուլ, ծընած է 1869ին: Պատերազմի սերունդը, այն որ ծնած է առաջին Համաշխարհային Պատերազմին մէջ կամ Սահմանադրութեան հետ, ութ բանաստեղծ, մեծ մասամբ Պոլիսն է որ կուտայ — միայն երեքը կու գան Սկիւպէն, Երուսաղէմէն եւ Տիարպէքիրէն: Այս ութին մէջ, փնտռեցի ինքնատպութիւն, նոր սարսուռներ, ժամանակի գոյն եւ համ, – չգտայ: Բանաստեղծութեան հին շապիկները պատռելու, թարմանալու եւ իր եսը բերելու փորձ մը կը մատնէ Ճահիտ Քիւլէպի, որ ծնած է Զիլէ 1917ին, այժմ փոխ–տնօրէն Անգարայի Երաժշտանոցին, — կենսագրութեան մէջ յատկապէս մատնանշուած է թէ թուրքերէնէ զատ չի գիտեր ուրիշ լեզու, եւ երբեք դուրս չէ ելած Թուրքիայէն: Որոշ ինքնատպութիւն մը երեւան կը բերէ Ֆազըլ Հիւսնիւ Տաղլարջա, որ լեզուի վարպետ խաղերով կը մատնէ ձեւապաշտութեան սէր մը: Օրհան Վէլի Քանըք կը ճանչցուի յառաջապահ մը արդիական բանաստեղծութեան, — հատորին մէջ դրուածը վկայութիւն չի բերեր: Կը թուի թէ ինչ որ արդի կը կոչեն Պոլսոյ մէջ, ամերիկեան աղը կը յիշեցնէ, բայց ամերիկեան աղը ոչինչ կ'արժէ, երբ կը պակսի humourը, որ կենդանութիւն կը պատճառէ ինչպէս հմայք եւ հիացում, այլապէս կը դառնայ աշխարհիս ամէնէն անժուր եւ անլի բանը: **Իսկ թրքական միտքը, ինծի** կը թուի, զուրկ է հեգնանքէ: Միւս կողմէ սակայն, Ծաղկաքաղը պատրաստողները, անհամ կամ ուժաքամ պատկերներու, ճիգէ զուրկ կամ անսուաղ նախադասութիւններու, ըսես ալ կ'ըլլայ եւ չըսես ալ կ'ըլլայ խօսքերուն ետեւ ամերիկեան գէշ իւրացուած ազդեցութիւնը փոխանակ մատնանշելու, յաճախ եւ դիտմամբ Պօտլէռի, Վէռլէնի եւ Վիլոնի դրոշմ կ'ուզեն տեսնել թուրք արդի բանաստեղծներուն ետեւ, երբ զանոնք կը ներկայացնեն Պօտլէռ, Վէռլէն ու Վիլոն ծնող ժողովուրդին:

Այժմ իբրեւ վերջաբան.– Առաջին Համաշխարհային պատերազմը վերջանալէն ի վեր (1918), Թուրքիա տուած է ոչ աւելի քան տասը բանաստեղծ. իսկ հայ ժողովուրդը, նոյն շրջանին, արտասահմանի մէջ տուած է երեք անգամ աւելի, Հայաստանի մէջ դարձեալ երեք անգամ աւելի բանաստեղծներ, հուժկու եւ տաղանդաւոր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Քեսապի «Տային»

Իր մկրտութեան անունը Ովսիա էր, մականունը՝ Սաղտըճեան, բայց ժողովուրդն ալ, ինքն ալ, հաւասարապէս, մոռցած էին այդ անունները. շատեր չէին գիտեր իսկ թէ այս խոնարհ մարդը երբեմըն Ովսիա կոչուած է: Քեսապցին փաղաքշական անուն մը տուած էր իրեն. Տայի (քեռի), որ այնքան յարմարած էր իրեն, դարձած էր հարազատ արտայայտութիւնը իր անսահման բարութեան, անձնուիրութեան, քաջութեան եւ ազնուական ու լայն սրտին:

Մտերիմները, իր տարեկիցներն ու գործակիցները, «Գարա Տայի» կը կոչէին զինքը, ի նկատի ունենալով, անշուշտ, իր թուխ դէմքը, իր սեւ ու խորունկ աչքերը: Քեսապէն Անտիոք, Պայըր Պուճախէն Ճէպէլ Մուսա, Արաբ, Թուրք, Ալեւի եւ Հայ, բարեկամ թէ թշնամի, բոլորը անխտիր կը յարգէին զինքը ու կը կոչէին «Գարա Օղլան»:

Տային Քեսապցի էր, ծնած է Գարատուրան գիւղը (1887ին): Հազիւ երիտասարդ, գացած էր Մ. Նահանգներ երեւի նոր երկիր տեսնելու եւ բախտ փնտռելու համար: Չեմ գիտեր քանի տարի մնացած էր նոր աշխարհին մէջ, բայց համայնակուլ այդ միջավայրը ոչինչ կրցած էր առնել իրմէ, բացի իր բողոքականութենէն, որ միակ ժառանգութիւնն էր իրեն՝ հօրմէն մնացած:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին, հսկայ Ամերիկան նեղ եկած էր իրեն, չէր կրցած պարփակել իր մեծ սիրտը, հայրենասէր հայու իր յորդ զգացումները, ձգած էր գործ ու ապագայ, ձգած էր հօրենական միակ ժառանգութիւնը՝ բողոքականութիւնը նոր աշխարհին մէջ եւ կամաւոր արձանագրուած էր Հայկական Լեգէոնին եւ եկած էր Արեւելք:

1919–1920ի փոթորկոտ օրերն են: Փոքր Ասիան, Կիլիկիան եւ Սուրիան ալեկոծ վիճակի մէջ էին. ամէն կողմ խնդիր, անիշխանութիւն եւ կռիւ. ճիշդ է, վերապրող Հայութիւնը վերադարձած էր կրկին նորոգելու իր քանդուած օճախը, բայց անստուգութեան մէջ էր, չարիքը դամոկլեան սուրի պէս կախուած էր իր գլխուն: Վերադարձած էր նաեւ Քեսապի եւ Ճէպէլ Մուսայի վերապրող Հայութիւնը, բայց օրերը կը դժուարանային, անիշխանութիւնը հետզհետէ կը շեշտուէր մասնաւորաբար Սանճագի մէջ: Ամըքի շրջանն ու Որոնդէսի հովիտը թատր կը դառնային հրոսակային կռիւներու:

Քեսապ վերադարձած բեկորները ծըւարած էին Կասիոսի ստորոտը: Սովի ու մահուան սպառնալիքը կրկին կը սաւառնէր իրենց գլխուն վերեւ:

Ժողովուրդի զաւակ Ովսիա Սաղտըճեանը կը լսէ այս բոլորը, սիրտը կ'ուռի, Ֆրանսական բանակը նեղ կուգայ իրեն, Կասիոսը կը կանչէ զինք: Եւ ահա, օր մըն ալ անձնատուր իր ներքին փոթորկումներուն, քանի մը մտերիմ ընկերներով կը

լեց բանակը ու ճեղքելով Ամանոսեան լեռները, կը հասնի Քեսապ:

Կը սկսի իր հերոսական կեանքի շրջանը: Այդ օրէն անհետ կը կորսուի Գարատուրանցի Ովսէփ Սաղտրճեանը, ու երեւան կուգայ Տային, Քեսապի սիրելի Տային:

Անիշխանութիւնն ու կռիւները երկար կը տեւեն այդ շրջանին մէջ, բայց շնորհիւ Տայիի եւ իր ընկերներուն, վերապրող Հայութիւնը կը փրկուի սրախողխող ու սովահար ըլլալու սպառնալիքէն:Քեսապցին չունչ կ'առնէ եւ կը վերաշինէ իր քանդուած օճախը, կը հերկէ իր պապենական հողը:

Այդ շրջանին, Տայիի բեղուն կեանքին ամէնէն գեղեցիկ գործերէն մէկն ալ որբանոցի մը հաստատումն է անկասկած: Փոքր Քեսապի մէջ տասնեակներով որբեր հաւաքուած են զանազան շրջաններէ: Տային պատսպարան մը կը հիմնէ այդ որբերուն համար, առանց արտաքին օժանդակութեան. ասկէ անկէ հագուստ եւ սննդեղէն կ'ապահովէ, կըմուրայ պարզապէս եւ կը պահէ ու կը կերակրէ այդ ծնողազուրկ փոքրիկները, միեւնոյն ատեն աշխատելով տեղաւորել զանոնք հայ ընտանիքներու քով, Անտիոքէն սկսած մինչեւ Ճէպէլ Մուսա, այն տեղերը ուր կրնար հասնիլ իր ձեռքն ու ձայնը:

1928ի աշնան ես առաջին անգամ հանդիպեցայ Տայիին՝ Քեսապի մէջ. որբերու վերջին մնացորդները հոն տեղաւորուած էին. ինք փախստական կը մնար դեռ. իշխանութեանց կողմէ քանի մը անգամ ցկեանս բանտարկութեան եւ մահուան դատապարտուած էր քանի մը ընկերներու հետ, իր «մեղքեր»ուն համար: Բայց հակառակ իր փախստական վիճակին, Տային ամէն տեղ էր, ոչ միայն Քեսապի շրջակայքը, այլ եւ Անտիոք եւ Ճէպէլ Մուսա: Իր «գործեր»ու ընթացքին չէր մոռնար նաեւ իր որբերը, իր զաւակները եւ յաճախ այցելութիւններ կուտար անոնց:

Խաղաղութիւնը հաստատուած էր այս շրջաններուն մէջ, իշխանութիւնները ամբացած էին, սկսած էր բնականոն կեանքը: Նոյն տարին, ընկերներու աշխատանքով, Ֆրանս. Բարձր Քոմիսէրը ներում շնորհեց Տայիին եւ իր ընկերներուն:

Ազատ կեանքը նոր կացութիւն ըստեղծեց Տայիին համար: Անիկա անոք մարդ մըն էր, մինակ ու անտուն. կը գիշերէր ուր որ ըլլար, ուր որ գտնէր եւ մանաւանդ Թոնրատուները, բայց ոչ ոքի տունը:

Ճիշդ է, որ նոր կացութիւն մը ստեղծուած էր Տայիի կեանքին մէջ, բայց անշուշտ դեռ շատ գործեր ունէր կատարելիք, ապահովելու համար ժողովուրդի կեանքն ու աշխատանքը, թէեւ համեմատաբար խաղաղ էր շրջանը: Ընկերները այս նոր կացութեան մէջ որոշեցին ամուսնացնել Տային, տուն տեղ ընել. արդէն քառասունը անց էր:Բայց ժողովուրդի մարդը ոչինչ ունէր. կարելի է անվարան ըսել որ Ֆրանք մը անգամ չունէր գրպանը, որովհետեւ ինչ որ ձեռքը անցնէր իրենը չէր, աղքատին էր, չքաւորին, հիւանդին. ինք կ'ապրէր երկնքի թռչուններուն պէս: Ընկերները հաւաքուեցան տուն մը շինեցին իրեն համար, փոքրիկ տնտեսութիւն մը ստեղծեցին, պարտէզի կտոր մը, երկու այծ, քանի մը հաւ, քիչ մը պարէն եւ Տային ամուսնացուցին:

Անկէ վերջ յաճախ հանդիպած եմ Տային, հետեւած եմ իր անձնուրաց ժողովրդական գործիչի կեանքին, ծանօթացած եմ իր ծրագիրներուն եւ մտահոգութեանց:

Չորս տարի առաջ կաթուած մը ունեցաւ. ակիզբները դեռ կը քալէր, թէեւ դժուարութեամբ, կը խօսէր ծանր: Անկէ վերջ տագնապը կրկնուեցաւ քանի մը անգամ, եւ ի վերջոյ գամեց զինքը իր մահճաթռւին: Վերջին անգամ տեսայ զինքը անցեալ Սեպտ.ին: Քանի մը երիտասարդ ընկերներով այցի գացինք իրեն: Երկարած էր իր մահճաթռւին մէջ, աչքերը նոյնն էին, ժպիտը միշտ կար իր դէմքին, միայն չէր խօսեր: Խօսեցանք մենք, պատմեցինք հինէն ու նորէն. Տային ուրախացաւ ,յուզուեցաւ ու լացաւ: Մեր վերջին տեսակցութիւնն էր ասիկա: Տայիին տառապահար մարմինը ի Տէր հանգեաւ 14 Յունուար 1953ին:

(Ամփոփուած) ԱՐՄԷՆ ԱՆՈՅՇ

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

✕ Ողբացեալ ընկեր Տոքթ. Յարութիւն Ստեփանեանի մահուան առթիւ Թեհրանի մէջ «Էթթէլաաթ» մեծ օրաթերթը, որ պետական կիսապաշտօնական օրկան է, ցաւակցութիւն յայտնած է ընտանիքին եւ «Ալիք»ին, իր թերթին մէջ:

Գաղութէ գաղութ

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ Գահիրէի մէջ կը դառնայ հետզհետէ մշակութային կեդրոն մը: Սրահը կ'օգտագործեն բացի «Համազգային»էն, Կ. Խաչը, Դաշնակցութիւնը, Երիտ. Միութիւնը, Մխիթարեան վարժարանը եւ Անարատ Յղութեան քոյրերը իրենց ձեռնարկներուն համար, նաեւ յունական գաղութը: Աթէնքի արքայական թատրոնի դերասանախումբը Յունուարին տուած է 36 ներկայացումներ, իսկ յունական Աֆեթիոս Ակումբը տուած է իր տարեկան մեծ պարահանդէսը: Փետր. 2էն սկսեալ Աթէնքի Նէա Մուզիքէ խումբը երեք շաբաթ, ամէն երեկոյ ներկայացումներ տուաւ հոն:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Թեհրանի մէջ մեռած է Ներսէս Բժշկեան: Ծնած էր 1878ին Թաւրիզ: Կանուխէն նուիրուած է ազգ. գործունէութեան, իբրեւ դպրոցի հոգաբարձու, անդամ Համայնական Խորհուրդի եւ եկեղեցական վարչութեան զանձապահ եւ այլն: Հանգուցեալը վերջին անհետացող սերունդի գործօն անդամներէն էր եւ գործակիցը Յովսէփ Խան Ղարախանեանի, Մատթէոս Խան Մելիքեանի, Տոքթ. Վարդան Յովհաննիսեանի, Արսէն Խան Մարգարեանի, Տոքթ. Յարութիւն Ստեփանեանի: Հիմնադիրներէն մէկն էր Թեհրանի «Հայ Ակումբ»ին, ինչպէս եւ «Փարոս» բաժնետիրական ընկերութեան, որ տպարան կը պահէ եւ կատարած է բազմաթիւ տպագրութիւններ: Իր անունը պիտի յիշուի իրանահայ մամուլի պատմութեան մէջ:

✕ Կարապետ Պարոնեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան խոնարհ զինուորներէն, մեռած է Պուքրէշի մէջ: Երգիծաբան Յ. Պարոնեանի գերդաստանէն էր, ծնած Ադրիանոպոլիս: 1912ին եղած է Անդրանիկի թիկնապահը եւ կռուած անոր կողքին մինչեւ պատերազմի վախճանը: Եղբայրը Պարոյր՝ Սոֆիայի մէջ Կեդր. Կոմիտէի անդամ էր, մասնակցած է Անդրանիկի խումբին իբրեւ կամաւոր եւ սպաննուած Կովկասի ճակատին վրայ եւ զինուորական պատուով թաղուած Թիֆլիսի մէջ: Անոնց քոյրը Մաննիկ Գնալեան հիմնադիրն էր Սոֆիայի ՀՕՄ ին եւ եղած է Սոֆիայի մանկամսուրի հիմերէն: Այս նուիրեալ հայուհին ալ մեռած է հեռու հայրենիքէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

[illegible]ԻՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

— Ամբողջ հորիզոնը շառագունած էր եւ բոցերը կը բարձրանային քաղաքին ամէն կողմէն, դէպի մեզ կուգային: Ամէն պահուն կը կարծէինք թէ պիտի ստիպուինք հեռանալ հիւպատոսարանէն եւ մեր պատսպարեալներով փողոցը թափուիլ... Հրացաններու խլացուցիչ եւ անդադրում աղմուկին մէջէն մարդկային խառն, շփոթ, տարտամ եւ անհարկու աղմուկ մը՝ կարծես մէկ բերանէ ելած կը հասնէր մինչեւ մեզ... Մարդիկ ճշմարիտ սատանաներու փոխուած էին եւ անգթութենէ գինովցած, կը զարնէին, կը զարնէին անխնայ... երբեք չպիտի մոռնամ այդ չոր եւ անագորոյն դէմքերը. սեւցած վառօդէն, ծամածռած արիւնի ծարաւէն, այդ պրկուած եւ սեւ բազուկներբը, այդ չէլ եւ հատու նայուածքները ոճրագործներուն... մարդիկ մարդ ըլլալէ դադրած էին... ճշմարիտ սատանաներ... ա՜հ... կը յիշեմ այնպիսի բաներ որոնք անկարելի է մէկ օրուան մէջ պատմել: Այդ օրն էր... մայր մը իր զաւակը գիրկը կը փախչէր տանիքէ տանիք ու մեր տանը մօտեցած էր... Իրեն նշան կ'ընէինք, կը խրախուսէինք... Երկու հրէշներ, հրացանը ուսերնուն, տեսան զինքը: Մանկիկը զարմացած ու զուարճացած պարող բոցերէն, մօրը ուսին վրայէն երեսը դարձուցած երկինքին՝ կը նայէր կարմրած հորիզոնին: Հրացանները կ'ուղղուին, նըշան կ'առնեն... Շունչերնիս բռնած կը ջանանք հասկցնել վտանգը փախստական կնոջը. բայց անիկա չի հասկնար ու կը շարունակէ տանիքէ տանիք անցնիլ: Գընդակը կը մեկնի եւ տղուն գլուխը անկենդան կը հակի մօրը ուսին վրայ: Կինը չէր հասկցած, չէր ըմբռնած... գնդակները կը տեղային ամէն կողմէն եւ խլացուցիչ աղմուկին մէջ այդ մէկ գնդակին ձայնը կորսուած էր: Երբ մեզի հասաւ, այն ատեն միայն տեսաւ որ տղուն ճակատը ծակած էր եւ փոքրիկ կեանքը մարած էր առյաւէտ:

Ու հիւպատոսուհին, կարծես հետեւելով իր մտածումին, կը կրկնէ քանի մը անգամ. «Ճշմարիտ սատանանե՛ր, ճշմարիտ սատանանե՛ր...»

Մարմարեայ սրահներու զով եւ մաքուր սպիտակութեան վրայ առժամանակեայ հիւանդանոցին սենեակները կը բացուէին. գետինը փռուած անկողիններէ ինչպէս նաեւ մահճակալներէ, անձկալի եւ հետաքրքիր գլուխներ կը բարձրանային եւ կը նայէին մեզի:Ոմանք պահ մըմեր կողմը սեւեռելէ ետքը իրենց յոգնած աչքերը, գլուխնին պատին կը դարձնէին սրտմտութեամբ՝ նախապէս վհատած մեր գթութենէն եւ վստահ մեր հետաքրքրութեան ունայնութեանը վրայ:

Դուրսի սրահին մէջ նախ կը տեսնենք այրեր՝ սրունքներնին կտրուած, բազուկնին կապուած կամ գլուխնին վիրակապերու փաթթոցի մը մէջ: Հականեխական ներու հոտը՝ խառնուած ախտերէ ի վեր յամառող վէրքերու նեխութեանց՝ նողկալի մթնոլորտ մը յառաջ կը բերէր իրենց չուրջը. ոմանք երիտասարդ էին՝ լայն եւ թիկնեղ մարմնով, եւ անօրինակ յուսաբեկութիւն մը կը ներշնչէին ինչպէս իրենց առողջ ուռճացումներուն մէջ տապարի հարուածով մը ինկած կաղնիներ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ պատահած են Իզմիրի, Անգարայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, քանդելով բազմաթիւ տուներ: Իզմիրի նշանաւոր «Քորտոն»ը ջուրերուն տակ մնացած էր անցեալ չաբթու:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ Նիսի հաւաքատեղին քանդուեցաւ ուժգին պայթումի մը հետեւանքով: Թերթերը կը գրեն թէ միայն փլատակներ մնացած են: Մարդկային կորուստ չկայ:

ՍՈՒԷԶԻ ՄԱՍԻՆ բանակցութիւնները պիտի սկսին մօտերս: Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ, դիւրացնելով Միջին Արեւելքի ճակատին կազմութիւնը:

ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուեցան երկու Յոյներ, իբրեւ լրտես (ի հաշիւ Պուլկարիոյ):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մ. ճիւղին թէյասեղանը՝ ի պատիւ 11 Յունուարի պարահանդէսին մասնակցող օրիորդներուն եւ պարոններուն՝ այս Շբ օր ժամը 15,30ին Սալ Վոլթէրի մէջ, Փլաս տը լ՛Օտէոն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. Տէր եւ Տիկին Զալիքեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աճէմեան (Լասիոթա), Տէր եւ Տիկին Ն. Բորթուգալեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Բ. Կարապետեան (Լիոն), Պ. Պոտուքեան, Սարըկարապետեան, Տանձիկեան, Հաճի Գրիգորեան եւ Կարապետեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սէն Շամոնի երիտասարդութեան եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին՝ ՅԱԿՈԲ ԶԱԼԻՔԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

× Այս առթիւ Լասիոթայէն ընկ. Յ. Աճէմեան փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար:

ՊՈՄՈՆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Պասմաճեանէ 2000 Ֆր., իրենց մօրեղբօրորդւոյն՝ Պ. ԱՐՄԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. Այրի Տիկին Յովհաննէսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի ,յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.– Շաւիլէն՝ Քիւլչէեան, Փափազեան, Գալայճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ եղբօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՔԻՒԼՋԷԵԱՆԻ եւ ՆԱԶԱՐ ՔԻՒԼՋԷԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Կը խնդրուի իրենց յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ժողովրդական սիրուած երգչուհի

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ

Կիրակի 15 մարտ ժամը 17·30ին Սալ Կավօ, 45 Ռիւ լա Պօէսի:

Յայտագիրը նուիրուած է Հայաստանի ժողովրդական նոր երգերու (առաջին ունկնդրութիւն Փարիզի մէջ):

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆԺԻԼ ՏԷՐ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ:

Տոմսերը 100էն 600 Ֆրանք:

Դիմել՝

Տիկին Ն. Պօյաճեանի, 83 Ռիւ տ՛Ապուքիր ՍԱՆդրալ 48—69

Հ. Բալըսեանի 43 Ռիւ Ռիշէ ՓՐՕ. 25—46

Ազնաւուրեանի 22 Ռիւ տը Նավարէն Փարի (9)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Նոր Սերունդի եւ դպրոցի հոգաբարձութեան ,այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30էն մինչեւ կէս գիշեր, Խըրիմեան դպրոցին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղար. բաժնին կը մասնակցին Բենօ եւ Սէյրան, Իսիի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս .Յովհաննէսեանի: Կ՚արտասանեն ընկերներ Արիս Գարայեան եւ Եղիա Սերոբեան: Կ՚երգեն Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան եւ Սրբուհի Շահինեան: Հանդէսէն վերջ խնջոյք: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, չաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբը: Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐԶԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տօնակատարութիւն խնջոյք նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս չաբաթ ,ժամը 20,30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Այս առթիւ Փարիզէն հրաւիրուած են Ընկ. Բենօ (սրինգ) եւ երգեհոնահար Քեսելլին ,որոնք պիտի նուագեն հայկական, կովկասեան պար եւ ռուսական եղանակներ: Պիտի ըլլան նաեւ կովկասեան պարեր: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Եւրոպական պար:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս չաբաթ, ժամը 21ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկերուհի ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Պիտի նուագէ սիրուած ջութակահար Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, դաշնակով պիտի նուագէ ՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ: Հայկ .եւ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբ ժամը 10էն մինչեւ լոյս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԻԷՕ-ՔԱՇԱՆ. Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, ֆրանս. դպրոցին սրահը:

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉի Պանիէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Ս. Մալխասեանի տունը՝ 21 Սանթիէ տը լա Ռու, Պանիէօ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 9ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին դիմացը:

ՄԱՐՍԷՅԼ. Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլօպի մէջ, 7 Պուլվառ տ՚Աթէն: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ օժանդակ անդամները:

ՀԱՄԱԶԳ. ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 Փետր.– Այս տարի Ապրիլեան Համազգ. Սգատօնը կը կատարուի նախաձեռնութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Արդէն իսկ՝ այս ձեռնարկի մասին ժողով գումարուած է Փետր. 7ին, չաբաթ երեկոյեան, կարգ մը հանրանուէր միութեանց ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

Մանրամասնութիւնները (օր եւ վայր) յառաջիկային, մամուլի միջոցաւ:

Դիւան Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Սալ Ժան Ժոռէս Վոտէյի մէջ

Պանիէօի մէջ, Նոր Սերունդը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս երկուշաբթի ժամը 20,30ին: Պիտի դասախօսէ Պ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Նիւթը՝ «Առաջին Համաշխարհային պատերազմը եւ հայկական հարցը»: Կը հրաւիրուին բարեկամները, համակիրները եւ երիտասարդները:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու եւ Արիներու միութեանց, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ, կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ: Բացում՝ Ն. Շնորհալիի »Նորահրաշ»ով: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, շուետական մարզանքներ, բուրգեր: Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան, խմբապետուհիներ՝ Մ. Մարկոսեան եւ էօժ. Թելեան, եւ խմբապետ՝ Հ. Պաքայեան: Պիտի ներկայացուի «Աւարայրի Արծիւ»էն տեսարան մը: Բարեկենդանի ուրախութիւն ,տոհմիկ պարեր եւ անակընկալներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 28 Février Շաբաթ 28 Փետր.

29րդ ՏԱՐԻ – 29e Année No. 7004 Նոր շրջանի թիւ 2415 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՈՒԶԱԾԸ

«ԻՐԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐՈՒ, ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԷ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ»

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տալըս, Փետր. 26ին պարզեց երկրին ուղեգիծը, Երեսփ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ:

Կ'ամփոփենք իր զեկուցման հիմնական մասերը.—

«Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ խորհրդարանին առաջարկուած բանաձեւը կը համապատասխանէ հետեւեալ երեք նպատակներուն.—

1. Մ. Նահանգները չեն կրնար քաջալերել այն բռնաբարումները որոնցմով խորհրդային ղեկավարութիւնը խեղաթիւրած է անցեալ համաձայնութիւնները, գերութեան շղթայի մը վերածելով զանոնք: Այդ իրողութիւնը կացութիւն մըն է զոր ամերիկացի ժողովուրդը երբեք չէ ուզած եւ երբեք պիտի չընդունի:

2. Մ. Նահանգները երբեք պիտի չմասնակցին որեւէ միջազգային համաձայնութեան կամ ձեռնարկի որ կը հաստատէ խորհրդային բռնակալութիւնը օտար ժողովուրդներուն վրայ, Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ:

3. Մ. Նահանգները իրենց խաղաղասիրական նպատակներէն մին կը նկատեն Եւրոպայի եւ Ասիոյ այդ գերի ժողովուրդներուն իրական ազատութեան վերահաստատումը:

Պ. Տալըս բացատրեց թէ այս բանաձեւը «կոչ մը չէ արիւնալի եւ աննպատակ յեղափոխութեան մը: Միւս կողմէ, անոր մէջ բաղձանք մը չէ, այլ պատմական մեծ արարք մը՝ բազմաթիւ հետեւանքներով»:

Կարգ մը երեսփոխաններ առարկեցին թէ այս նախագիծը «բաւական հեռու չեր երթար»: Պ. Ֆոսթըր պատասխանեց թէ Մ. Նահանգներուն շահը կը պահանջէ «գտնուիլ այնպիսի դիրքի մը մէջ ուր կառավարութիւնը կարենայ ընտրել միջոցները՝ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց մէջ»:

Նախարարը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է խուսափիլ վիճաբանութիւններէ՝ անցեալ համաձայնութեանց մասին: Ժամանակը չէ քննելու թէ պէ՞տք էր Մ. Նահանգները այդպիսի համաձայնութիւններ կնքէին Խ. Միութեան հետ: Աւելի կարեւոր է միջոցներ ձեռք առնել ի խնդիր գերի երկիրներու ազատագրման եւ հաւատք ներշնչել անոնց՝ ազատութեան մասին: Ըսել ուզեց թէ աւելորդ է քննադատել Րոզվելթը եւ Թրումընը, Եալթայի, Թեհրանի եւ Փոցտամի համաձայնութեանց առթիւ: Կառավարութեան բանաձեւը կը ձգտի դատապարտել Խ. Միութիւնը՝ այդ համաձայնութեանց խեղաթիւրման համար:

Տալըս բացատրեց թէ Խ. Միութեան արբանեակները «շատ կը վախնան որ մօտաւոր ապագայի մը մէջ Մ. Նահանգները կրնան հաւանիլ աշխարհի բաժանման, ընդունելով եւ քաջալերելով խորհրդային դիկտատուրան օտար ժողովուրդներու վրայ, աւելի ամրապնդելու համար իրենց ապահովութիւնը: Այս վախը յուսահատութիւն կը պատճառէ այդ ժողովուրդներուն, միեւնոյն ատեն ջլատելով այն ճիգերը որոնց շնորհիւ կարելի է խաղաղօրէն լուծել խորհրդային բռնակալութեան անբնական միութիւնը, զայն վերադարձնելով իր բնական եւ պատմական երկրամասերուն: Նախագահին բանաձեւը պիտի ծառայէ փարատելու այդ վախը եւ հաւատք ներշնչելու իրենց սեփական ազատագրման մասին: Որքան լայնօրէն հասկցուին իր նպատակները, նախագիծը գալիք տարիներու ընթացքին պիտի արծարծէ ազատութեան ընդոծին տենչը գերի ժողովուրդներուն. այնպէս որ այդ իղձը հոգեկան յարաճուն ուժ մը պիտի դառնայ, ի վերջոյ յաղթելով խորհրդային բռնատիրութեան նիւթական ուժին»:

Ի պատասխան այն թելադրութեան թէ Մ. Նահանգները պէտք է չեղեալ համարեն երբեմնի գաղտնի համաձայնութիւնները, նախարարը նորէն յիշեցուց թէ «բանաձեւը աւելի ապագային կը նայի քան անցեալին: Բանաձեւը չի վաւերացըներ որեւէ բան որ անվաւեր է: Ան մեզ ազատ կը ձգէ փորձելու տարբեր ճամբաներ եւ ձեռք առնելու տարբեր միջոցներ, համաձայն պարագաներուն»:

Սթալին–Այզընհաուըր տեսակցութեան մը մասին ալ խօսելով, Պ. Տալըս ըսաւ թէ «պարզապէս ենթադրութիւն է. որեւէ բան չէ որոշուած»: Իր բացատրութեան համաձայն, Այզընհաուըրի յայտարարութիւնը չի նշանակեր թէ նախագահը տրամադիր է միջին ճամբայ մը գտնելու Խ. Միութեան հետ՝ գերի ժողովուրդներու հարցի մասին:

× Լոնտոնի մէջ կ'ուզեն որ Չըրչիլ եւս մասնակցի, եթէ տեսակցութիւն մը որոշուի Սթալին հետ:

«Փոքր Եւրոպան» կը կազմուի

Միացեալ Եւրոպայի Սահմանադիր Ժողովին յանձնախումբը մէկի դէմ 21 ձայնով վաւերացուց միացման քաղաքական կանոնագիրը: Գերման ներկայացուցիչը, որ կը նախագահէր նիստերուն, գոհունակութիւն յայտնեց արդիւնքի մասին: Այսպէս հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ «Փոքր Եւրոպան» (Ֆրանսա, Իտալիա, արեւմտ. Գերմանիա, Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ):

Մշակուած կանոնագիրը կը նախատեսէ անջատ Երեսփ. Ժողով մը, ազգ. նախարարներու խորհուրդ մը, միջազգային ատեան մը եւ գործադիր մարմին մը նախագահութեամբ եւրոպական վարչապետի մը:

Մինչ միացեալ Եւրոպայի քաղաքական կազմակերպութիւնը առաջ կ'երթայ, զին. մասը կը կաղայ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, ուր առնուազն հարիւր երեսփոխաններ միացեալ ճակատ կազմած են, եւրոպեան բանակի դաշնագրին վաւերացումը խափանելու համար:

Փարիզի ամերիկեան նախկին դեսպանը, Պրուս, Ֆրանսա եկած է: Կ'ըսուի թէ «Այք»էն պաշտօն ստացած է ի գործ դնել իր ամբողջ դիւանագիտական ճարտարութիւնը, հարթելու համար վէճերը: Բուն կռուախնձորը Գերմանիոյ վերազինման խնդիրն է: Պ. Պիտօ թէեւ խոստացած է փութացնել դաշնագրին վաւերացումը, բայց ֆրանս. մամուլը թերահաւատ է: Կիսապաշտօնական «Լը Մոնտ»ը առջի օր գրել կուտար թէ Ազգ. Ժողովը այնքան պառակտուած է որ, մեծամասնութիւն չկայ, Եւրոպայի պաշտպանութեան խնդիրը որեւէ ձեւով լուծելու համար:

Հոլանտայի արտաքին նախարարն ալ կ'ըսէ թէ անիմաստ է Եւրոպայի քաղաքական միացումը առանց տնտեսական միութեան:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութենէն վտարուած կուրքին, Անտրէ Մարթիի կուսակիցները թռուցիկներ կը ցրուեն բանուորներուն, ամբաստանելով Կեդր. Կոմիտէն:

Հռոմի ժողովէն վերջ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Հռոմի ժողովէն անմիջապէս ետք, որ տեւեց երկու օր, շարք մը տեսակցութիւններ տեղի ունեցան վեց զինակից պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Ամէնէն կարեւորները Պ. Պիտոյի, Տոքթ. Ատընաուըրի եւ տէ Կասփերիի տեսակցութիւններն էին, առաջինը՝ Սարի, երկրորդը՝ միջազգային կացութեան մասին:

Մինչեւ վերջին պահուն գաղտնի պահուած էր երկու նախարարներուն տեսակցութեան վայրը, որպէսզի թղթակիցները խուսափին: Երկու նախարարները մինակ մնացին, այնպէս որ կարելի չեղաւ «լուրեր փախցնել»: Պաշտօնական տեղեկութիւնները ամէն բան չեն պարզեր: Անոնց համաձայն, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը ուզեր են վերսկսիլ անցեալ աշնան ընդհատուած խօսակցութիւնը: Այն ատեն Գերմանիա կը պահանջէր ջնջել Ֆրանսայի եւ Սարի միջեւ կնքուած տնտեսական պայմանագիրը. իսկ Ֆրանսա կ'ըսէր թէ այդ պայմանագիրները պէտք է մնան, քանի որ կրնան հետզհետէ վերածուիլ Սարի շրջանին եւրոպականացման:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Հռոմի տեսակցութեան մէջ պարզապէս կարծիքներ փոխանակուեցան:

Իտալիոյ վարչապետին եւ Պ. Պիտոյի տեսակցութիւնը կապ ունէր ընդհանուր կացութեան հետ: Պ. Պիտօ տեղեկութիւններ հաղորդեց Պ. Տալըսի եւ Անգլիոյ նախարարներուն հետ ունեցած խօսակցութեանց մասին: Եւ երկու նախարարները քննեցին եւրոպեան բանակի խնդիրը, Գերմանիոյ կացութիւնը, Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը, Ծայր. Արեւելքի խնդիրը, Պալքաններու վիճակը եւ Թրիէսթի հարցը: Աւելորդ է ըսել թէ Իտալիա մեծապէս շահագրգռուած է Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հաստատուած գործակցութեամբ, որ կրնայ իրական զինակցութեան յանգիլ:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով նախկին ռազմիկներու նոր նախարարին՝ Պ. Անրի Պերկի, շնորհաւորութիւններ եւ բարեմաղթութիւններ յայտնեց յանուն բոլոր հայ նախ- նոր նախարարին՝ Պ. Անրի Պերկասի, շնորհակալութիւն յայտնելով, հաւաստեց թէ բարեացակամութեամբ նկատի պիտի առնէ իրենց բաղձանքները: Պատուիրակութեան անդամներն էին ընկերակցութեան նախագահը, փոխ-նախագահը եւ գանձապահը:

«ԱՅԴ ԿԻՆԸ ԴԻՒՑԱԶՆ ՄԸՆ ԷՐ»

ԽՄԲ.— Եղիշէ Եպիսկ. Չիլինկիրեան, որ Բաղէշի առաջնորդ էր 1899ին, Աղբիւր-Սերոբի նահատակութեան առեն, կը գրէ իր «Յիշատակներ»ուն մէջ.—

1899 Թուականին Բաղէշի վիճակին առաջնորդն էի, աշնան օր մը կուսակալութեան Խտարէի ժողովին ներկայ կը գտնուէի, կուսակալ եւ ժողովականք յուզումի արտասովոր նշաններ ցոյց կուտային. բովանդակ պաշտօնէութիւնը սպասման վիճակ մը ունէր, հրապարակները, ճանապարհները եւ շրջակայ բլուրներն ու բացատանները լեցուած էին Թուրք եւ Քիւրտ երկսեռ բազմութեամբ: Հայ մը չէր տեսնուեր մէջտեղը, ամէնքն ալ առ ահի քաշուած էին տուներնին: Եւ ահա հիւսիսի կողմէն երեւցաւ զօրաց, հեծելազօրաց եւ Քիւրտերու հսկայ թափօրը, որ Սասնոյ Կէլիէ Կիւզանի (Ընկուզաձոր) յաղթութենէն կը վերադառնար: Հոն նահատակուած էր Ախլաթու Սոխորդ գիւղացի հռչակաւոր յեղափոխական Աղբիւր-Սերոբը իր ընկերներով եւ անոր Յակոբ անուն տասնեւհինգամեայ որդին: Հերոս Սերոբի գլուխը ձիաւոր սպայ մը ձողի մը վրայ բարձրացուցած՝ թափօրին առջեւէն կ՚ընթանար յուշիկ. այս տխուր թափօրը եկաւ եւ լեցուեցաւ ընդարձակ հրապարակը: Նոյն միջոցին պատրաստ գտնուող զինուորական նուագածուաց խումբը բոլորակ մը ձեւացուց եւ Սերոբին գլուխը բարձր բռնած ձիաւոր սպան շրջանակին մէջ առաւ եւ սկսաւ տխուր եղանակներ զարնել: Կուսակալը, ժողովականք եւ ամէնքս ալ պատուհաններէն կը դիտէինք տխուր հանդէսը որ կէս ժամ տեւեց եւ վերջացաւ: Ժամը 11ին կուսակալին հրաժեշտ տալով մեկնեցայ, ճամբուն երկու կողմը շարուած զօրաց մէջտեղէն, որ մինչեւ Կարմրակնայ առաջնորդանիստ եկեղեցին կ՚երկարէր, իսկ զօրաց կարգերէն դուրս հազարաւոր Թուրքեր եւ Քիւրտեր կեցած էին:

Եկեղեցւոյ արտաքին դուռը գոց էր եւ առջեւը կը սպասէին տասնեակներով զօմխաէր, փոլիս եւ ոստիկաններ, որոնք բացին դուռը, ներս մտայ եւ գաւիթին մէջ տեսայ աւագերէցին ձեռքը փոքրիկ կողով մը, ուր նահատակին գլուխը զետեղուած էր: Ժամը 12ին մօտ էր, քանի մը Թուրքեր կանգնած էին Ս. եկեղեցւոյ դրան առջեւ եւ Աղբիւր-Սերոբի գլուխը կը փափաքէին տեսնել: Ներս առի հետաքրքիր Թուրքերը, որոնք դիտեցին հերոսին պատուական գլուխն ու մեկնեցան: Իրիկուան ժամը 1ին աւագերէց քահանան տուն ղրկեցի, արտաքին դրան վրայ հսկող կառավարական պաշտօնեաները արձակեցի եւ փակել տուի դուռը: Գիշերուան ժամը 3ին բրիչ մը եւ հանգուցելոյն գլուխը առնելով՝ գացի Ս. եկեղեցւոյ արեւելեան գաւիթը, ուր կը հանգչէին արդէն այն 10-12 հերոս նահատակները, զորս յընթացս տարիներու թաղած էի քահանայից հետ եւ անոնց հանգստարանէն երկու մեթր հեռու թթենիի մը տակ բրիչով փոս մը փորեցի: Ս. Երուսաղէմէն հետս տարած ունէի նուիրական առարկաներ, անոնցմէ մէկ նշխար բերանին վրայ զետեղեցի, ճակատին վրայ դրի ոսկեայ կարմիր խաչ մը, որուն ապակեայ ոսպնեակէն կը տեսնուէր Յիսուսի Յարութեան պատկերը, լուսոյ բարակ մոմ մըն ալ ակնակապիճներուն վրայ հաստատեցի եւ մթութեան մէջ թաղեցի նահատակին գլուխը միայնակ եւ անտես ի մարդկանէ: Թաղումէն առաջ եւ յետոյ Մաշտոցէն որքան աղօթք որ գոց գիտէի, կարդացի:

Պարզ եւ ջինջ երկինք մը կար եւ գիշերը անլուսին էր, շողշողուն բիւրաւոր աստղերը կը պլպլային երկնակամարին վրայ ու անքթիթ վկաներ էին թաղումին սարսռազդեցիկ արարողութեան եւ տխուր տեսարանին, որուն նմանը հազուադէպ է մարդկային ողբերգական կեանքին մէջ: Նոյն գիշերը անսուաղ եւ անքուն անցուցի: Ամիսներ յետոյ զօրաց հրամանատար Ալի փաշան հարիւրապետ մը միջոցաւ ինծ յանձնեց նահատակ Սերոբին կինը Սօսէ անունով. սա քանի մը տեղերէ գնդակով եւ դաշոյնով վիրաւորուած ըլլալով՝ հրամանատարը պատուաւոր տուն մը դրած եւ կառավարութեան ծախքով դարմանել տուած էր զայն: Հրամանատարը միշտ կը կրկնէր ինծ. «Այդ կինը դիւցազն մըն է, ինչ օգնութիւն որ ընէք ատոր՝ կ՚արժէ»: Սօսէն օր մը հանգուցելոյն հողակոյտին վրայ տարի. արտասուք յաչս համբուրեց գերեզմանը ծնկաչոք եւ լռութեամբ աղօթեց ընդ երկար:

ԵՂԻՇԷ ԵՊՍ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

POÈMES de Yunus Emré, Թուրքերէնէ թարգմանուած Yves Régnierի կողմէ, տպ. Փարիզ, 1949:

Գրքոյկ մը 34 էջ: Կը ներկայացնէ Թուրք միսթիք բանաստեղծ մը, Եունուս Էմրէ՝ որ ծնած է 1280ին Անատոլուի մէկ անկիւնը եւ մեռած 1330ին: Ծանօթ չէ իր կեանքը, գիտենք միայն թէ տէրվիշ մըն էր ու կը ծառայէր Թրքական վանքի մը մէջ, նախ իբրեւ գրաստ՝ եթէ կարելի է ըսել: Օրին մէկը, ծանր գտնելով իր աշխատանքը, խոյս կուտայ վանքէն ու ճամբուն վրայ կը հանդիպի երեք տէրվիշներու: Ասոնք ալ աղքատ էին այնքան որքան ինքը, — անօթի, մերկ եւ բոպիկ: Երբ անօթութիւնը կ՚այրէր իրենց ստամոքսը, մոռնալու կամ ամոքելու համար այդ անհանդուրժելի զգայութիւնը՝ բանաստեղծութիւններ կ՚արտասանէին, եւ երկինք կը կերակրէր զիրենք մանանայով: Եունուս Էմրէ ըսաւ. «Ես աղքատ եմ եւ տգէտ, սորվեցուցէք ինծի ձեր բանաստեղծութիւնները»: Ուղեկիցները պատասխանեցին թէ աստուածահաճոյ իրենց գիտցած այդ բանաստեղծութիւնները գործն են տէրվիշի մը, որ կը կոչուի Եունուս Էմրէ:

Եունուս Էմրէ վերադարձաւ վանք:

Իր բանաստեղծութեանց ժողովածուն, այսօր, կը բաղկանայ 450 կտորէ: Ապահովաբար մեծ մասը կասկածելի, ոչ երբեք իր գործը: Այդ բանաստեղծութիւնները հիւսուած են Թուրք ժողովրդական լեզուով, արտասանողները քերթուածներուն կշռոյթին կ՚ընկերացնեն նուագարան մը, եւ այսպէս է որ բերնէ բերան, վանքէ վանք, հասած են մինչեւ մեր օրերը: Օսմ. գրականութեան վարպետները կ՚արհամարհէին այս ռամկօրէն բանաստեղծութիւնը: Քէմալի յեղափոխութիւնն էր, որ Թրքական ֆոլքլորին հետ կենդանութիւն տուաւ ժողովրդական միսթիք այս բանաստեղծութեանց:

Պիւրհան Թօփրաք բառացի թարգմանած է ֆրանսերէնի: Իսկ ֆրանսերէն գրական թարգմանութիւնը կատարած է Իվ Ռենեիէ, որ, ինչպէս կը խոստովանի, Թուրքերէն չի գիտեր: Գեղեցիկ է թարգմանութիւնը, — կրկնե՞նք անգամ մըն ալ որ թարգմանիչը Թուրքերէն չի գիտեր:

Եունուս Էմրէի սա տողին եւեւ պիտի չփորձուէի՞ք փնտռել մէկը, — ո՞վ, դուք ըսէք.—

Հրեշտակներդ անկարող են մեղքերս համրելու:

Եթէ այս տողը Միջին Դարու միսթիք վանքերը կը տանի մեզ, Թ. տաղը, որով Աստուծոյ անունը տալու ձեւ մը կը փնտռէ, կը յիշեցնէ մեր օրերը՝ երբ Էլիւար Ազատութեան անունը տալու ձեւը կ՚որոնէր: Ափսո՜ս որ չեմ կրնար քանի մը նմոյշ տալ այս բանաստեղծութեններէն, որ կը յիշեցնէ մեր Նարեկը, Պէքթաշիներու ողբերը, բիւզանդական վանքերուն կոծկոծումները: Թարգմանիչը, իր սքանչելի էնթիւսիոնով, ոճ ու կշռոյթ տուած է թէեւ կատարելապէս, մոռցած է ըսել թէ Եունուս Էմրէի այս միսթիք տաղերուն մէջ կը բաբախեն հայկական, արաբական եւ բիւզանդական միջնադարեան եղերերգութենէն տողեր ու սարսուռներ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» կը գրէ իր Երեւանի թղթակցին բերնով (Ա. մասը տես 22 Փետր.).—

Պատմութեան, գրականութեան կաճառներու եւ փիլիսոփայութեան բաժնի գիտական աշխատանքներու ծրագիրները վերջին տարիները ներկայացուած են սովետական ժամանակաշրջանին մէջ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթի զարգացման հարցերուն նուիրուած կարգ մը արդիական նիւթերով: Սակայն այդ ծրագիրները դէշ կերպով կատարուած են:

Անցեալ հինգ տարիներու ընթացքին պատմութեան կաճառը հրապարակած է ընդամէնը միայն քանի մը գրքոյկներ եւ յօդուածներ սովետական շրջանի պատմութեան մասին: Իսկ վերջին երկու տարուան մէջ Սովետ. Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ գրեթէ ոչինչ լոյս տեսած է: Կաճառի կողմէ հրատարակուած աշխատութեանց բացարձակ մեծամասնութիւնը կը վերաբերի հայ ժողովուրդի հեռաւոր անցեալին, միջնադարեան, Ի. դարու սկիզբներուն կամ լաւագոյն պարագային գիւղացիական բարենորոգման ժամանակաշրջանին: Միեւնոյնն է պարագան նաեւ գրականութեան կաճառին: Հոն գլխաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացած է հայ գրականութեան դասականները վերահաստատելուն մէջ: Փիլիսոփայութեան բաժնին մէջ քանի մը տարի լոյս չէ ընծայուած ոչ մէկ լուրջ աշխատութիւն:

Ընկերային բաժնի տեսադաշտէն դուրս է ինկած կարգ մը արդիական նիւթերու մշակումը: Չկան ժողովուրդներու սթալինեան բարեկամութեան, ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ «սոցիալիստական» մշակոյթի զարգացման նուիրուած լուրջ աշխատութիւններ: Չկան աշխատութիւններ՝ նուիրուած ժամանակակից «բուրժուական իտէոլոգիայի ռէակցիոն» էութեան մերկացման:

Ընկերային գիտութեանց բաժանմունքի, յատկապէս Գրականութեան եւ Պատմութեան կաճառներու աշխատանքի անբարեյաջող վիճակը կը բացատրուի նաեւ անով որ հոն բաւարար չափով չէ ծաւալած գիտական քննադատութիւնը: Գիտական ատեանները կը կազմակերպուին դէպքէ դէպք, անոնց անհրաժեշտ է ուշադիր պատրաստութիւն: Ատոր տեղ յիշեալ կաճառին մէջ գոյութիւն ունին խորթ բարքեր, փոխադարձ երաշխաւորութիւն, սխալներու փոխադարձ ներում: Միայն նման մթնոլորտի մէջ կարելի է եղած այն նեխած «լիբերալիզմ»ի առկայութիւնը, որ ցուցաբերուած է դէպի Աշոտ Յովհաննիսեանի «նացիոնալիստական կոնցեպցիաները», որոնք արտայայտուած են հրապարակման համար Ակադեմիային ներկայացուած ձեռագիրներուն մէջ: Գրագէտները եւ պատմաբանները երկինք կը հասցնէին այդ հեղինակին աշ–

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը տօնուեցաւ Փետր. 14ին, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ: Սրահը կանուխէն լեցուած էր: Ցոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը:

Նախագահը, ընկ. Սերժ Թորոսեան, բացատրեց թէ 1921 Փետր. 18ի ապստամբութիւնը «հոյակապ թռիչք մըն է զոր յայտնաբերեց մի բուռ ազատասէր ժողովուրդ վեհափառ Մասիսի շուքին տակ, ընդդէմ անարդարութեան եւ անբարոյականութեան»:

– «Մարդը երբեք չի կրնար հրաժարիլ իր ազատութենէն եւ հայրենիքի անկախութենէն: Նորագոյն փիլիսոփայ Բերգսոն կ'ըսէր թէ Աստուած անգամ մարդէն կը պահանջէ նախ եւ առաջ ազատ ըլլալ: Փետր. 18ը մի անգամ եւս վերահաստատեց հայ ժողովուրդի միասնականութիւնը: Գոյքարեցան բոլորը առանց հոսանքի եւ դաւանանքի խտրութեան: Մայիս 28ի եւ Փետր. 18ի խորհուրդը միշտ վառ պիտի մնայ մեր ժողովրդի սրտին մէջ»:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան իբրեւ ականատես, նոյնպէս խօսեցաւ կրակոտ ճառ մը:

– «32 տարի առաջ կեցած էի Երեւանի կառավարական շէնքին առջեւ իբրեւ պահակ եւ աչքերովս տեսայ յուսախաբ ու հերոսացած ազատատենչ ժողովուրդին խուժումը, դուրս շպրտելու համար անհարազատ եկուրները:

«Երբ համայնավար իշխանութիւնը Հայաստան մտաւ, երկրի բնակչութիւնը անկեղծ հաւատարմութիւն ցոյց տուաւ, բայց շատ չանցած, թալանը, բռնութիւնը, զրկանքը եւ ձերբակալութիւնները անտանելի վիճակ մը ստեղծեցին: Դանակը ոսկորին հասաւ, երբ մտաւորականները բանտերը լեցուեցան եւ բանակի սպաները նենգութեամբ ձերբակալուեցան: Յուսահատ Հայութիւնը մէկ մարդու նման ծառացաւ բռնակալին դէմ եւ դրօշ տալով գրաւեց բոլոր պետական շէնքերը, բանտը եւ ստոյգ մահուընէ փրկեց բազմաթիւ մտաւորականներ, որոնց մէջ էին Լ. Շանթ, Աղբալեան, Օհանջանեան եւ ուրիշներ: Դժբախտաբար ոմանք ինկած էին կայէններու, դահիճներուն կացինի հարուածներուն տակ: Ասոնց մէջ էր քաջ Համազասպը, որուն մարմինը տակաւին չէր պաղած: Այս շարժման հերոսը կը մնայ ինքը հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութիւնը միայն գլխաւորեց շարժումը: Այսօր եւս կը կրկնուի նոյն դասը: Համայնավարը մտած է բոլոր դրացի երկիրներէն ներս գեղեցիկ խոստումներով, յետոյ կեղեքելու, թալանելու եւ գնդակահարելու համար նոյնիսկ իր պաշտած կուռքերը եւ գործակիցները»:

Նուագախումբ մը, կազմուած Միշէլ Քէսէլիսէ, Բենոյէ եւ Օր. Տօնապետեանէ, նուագեց հայկական կտորներ: Արտասանեց ընկ. Գր. Ամիրաեան, իսկ Պ. Աւետիս Քիւփէլեան դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց զանազան հայկ. կտորներ:

Շաւիլի Թատերախումբը յաջողապէս ներկայացուց Լ. Շանթի «Ճամբուն վրայ» թատերախաղը՝ յեղափոխական կեանքէ: Բոլոր դերակատարները, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները ջերմապէս գնահատուեցան:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

խատութիւնները:

Այս բոլոր փաստերը ցոյց կուտան թէ Հայաստանի կուսակցական կազմակերպութիւնը գեռ անբաւարար կերպով կը պայքարի մտաւորականութեան մարքսեան–լենինեան դաստիարակութեան գործը արմատապէս բարելաւելու համար, գիտութեան աշխատողներու գաղափարական կոփման եւ աճի համար:

Կարելի չէ բաւարար համարել համայնավար կուսակցութեան Կենտկոմի կողմէ Ակադեմիայի, յատկապէս ընկերային գիտութեանց բաժանմունքին ցոյց տուող ղեկավարութիւնը: Ճիշդ է որ Հայաստանի Կ. Կ.ի բիւրօն ընդունած է որոշումներ, ընկերային գիտութեանց գործերը բարելաւելու, սակայն այդ որոշումները վատ կերպով կատարուած են:

Հայաստանի կուսակց. կազմակերպութեան նպատակն է վերջ տալ «խէկոլոգիական» աշխատանքի թերագնահատման, արմատախիլ ընել գիտական հաստատութիւններու աշխատանքներուն մէջ բուրժուական նացիոնալիզմի դրսեւորումները, ինդելիգենցիայի կադրերը դաստիարակել սկզբունքային քննադատութեան ոգիով, ինտերնացիոնալիզմի ոգիով եւ մարդկայնօրէն ապահովել ռեսպուբլիգայի մէջ ամբողջ գիտական աշխատանքի մակարդակի բարձրացում:

(«Սով. Հայաստան») Գ. ՀԱՅՐԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.– Փետր. 18ի տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի, Ցոյներու սրահը, նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէի: Նախագահ ընկ. Թ. Այվազեանի բացման խօսքէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, երգ, արտասանութիւններ.: Խօսք առին ընկերներ՝ Մ. Միրզէ եւ Ս. Առաքելեան, պանծացնելով ազատութեան ոգին ընդդէմ բռնութեան: Օրուան բանախօսը, Պ. Կ. Տէրմոյեան պարզեց փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները: «Մեր կացութիւնը որքան ալ ծանր ըլլայ, դարձեալ կանգուն պիտի մնանք, մինչեւ որ ազատութիւն տեսնենք: Այս կտակը պէտք է ընենք մեր յաջորդ սերունդին»:

Հանդէսին պաշտօնական մասէն վերջ, օրուան սեղանապետը Կարապետ Խրիմեան ձեռնհասօրէն վարեց խնջոյքը, ստեղծելով ուրախ ու զուարթ մթնոլորտ մը: Այս առթիւ ծախուեցան վիճակախաղի տոմսեր, որոնք բոլորն ալ կը շահէին մէյ մէկ առարկաներ: Ժողովուրդը սրահը կը թնդացնէր խանդավառ երգերով: ԾՄԱԿ

ՓԵՏՐ. 18ի տարեդարձին առթիւ Մ. Նահանգներու Իլլինոյզ նահանգի նահանգապետը ստորագրած եւ հրատարակութեան տուած է ջերմ ուղերձ մը որ Փետր. 11ին «Ամերիկայի Ձայն»ը հեռասփռեց հայերէն եւ բազմաթիւ ուրիշ լեզուներով: Նիւ Եորքէն թղթակից մը կը գրէ թէ կարգ մը ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ ջերմօրէն ողջունած են տարեդարձը:

Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ մտած են վեց երիտասարդներ, Ինտերն Օբչըրտի մէջ (Մ. Նահանգներ): Այս առթիւ խօսած է ընկերուհի Վ. Խաչիկեան: Երդման արարողութիւնը կատարած է երէց ընկեր Ա. Թանեան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նորմանտի, Ռեքս եւ Մուլէն ռուժ սինեմաները կը ներկայացնեն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ նոր ժապաւէնը, «Վալոկի հացագործը»: Դերակատար՝ Ֆեռնանտել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ոմանք ցկեանս խեղանդամուած էին ու կը սպասէին արուեստական սրունքներու կամ բազուկներու որ իրենց պիտի գար շատ հեռուէն: Իրենց արեւէն այրած դէմքերուն վրայ ուր ցաւի եւ վիշտի խորշոմներ կազմուած էին, կար նաեւ անբացատրելի արտայայտութիւն մը հպարտութեան եւ գոհունակութեան. մեզի կը նայէին պայծառ եւ անամպ աչքերով, բայց երբ իրենց հարցումներ կ'ուղղէինք, կը պատասխանէին վերապահութեամբ ու երկչոտութեամբ, կարծես վախնալով չափազանցել իրենց գործունէութեան կարեւորութիւնը: Երբ իրենց անկողիններէն հեռացանք՝ հիւպատոսուհին բացատրեց.

«Այս երիտասարդները ճշմարիտ հերոսներու պէս վարուեցան, 20ի դէմ մէկ էին եւ անխուսափելի էր որ պիտի ինկնային, բայց յուսահատօրէն մաքառեցան... ա՜հ, այո... կարելի է ըսել թէ ըրին ինչ որ մարդկօրէն կրնային ընել...»

Բաղցր հպարտութեամբ մը կ'ուռէնային մեր սրտերը՝ յուզմունքը կը խեղդէր մեզ, աչքերնիս լեցուն էր արցունքներով, ու երբ դէպի ետեւ դարձանք, իրենց թուխ եւ տառապագին դէմքերը, մարտիրոսի լուսաճաճանչ պայծառութեամբ ողողուած էին կարծես, ու իրենց ժպիտը բեղմնաւոր արեւի ճառագայթի մը պէս յոյս ու քաջութիւն ներշնչեց մեզ:

Նոյն միջոցին, ճամբուն վրայ, միայնակ անկողին մը մեզ կեցուց. ցաւատանջ դէմքով, յուսահատած եւ ողբագին աչքերով ծերունի մըն էր: Երկար ճերմակ մօրուքը որ կը տարածուէր ոսկրոտ կուրծքին վրայ ու ճերմակ մազերով շրջանակուած դէմքը չափազանց նիհար՝ գրեթէ սեւ կ'երեւար. այտերուն ոսկորները կը ցցուէին ու մորթը կը կաղապարուէր մագաղաթի կարծրութեամբ: Իր նայուածքին լռջութիւնը մոռցնել կուտային իր ցնցոտիները՝ որոնցմով ծածկուած էր: Երկու ձեռքերը վերմակին վրայ կ'իյնային նոյնպէս սեւ եւ գծաւորուած առասանի պէս պինդ երակներուն ցայտուն կարծրութենէն... կարծես անդիմադրելի ներքին ուժէ մը մղուած ատոնք կը պրկուէին ու մատները կը ձգտէին գալարուելու, բզկտելու: Երբ իր շուրջը բոլորուեցանք՝ աչքերը գոցեց եւ շրթունքը սեղմեց: Հիւպատոսուհին տեղեկութիւններ տուաւ:

«Ինքն իր մէջ ամփոփուած ծերունի մըն է. գրեթէ բնաւ չի խօսիր. ահռելի վէրք մը ունէր փորին վրայ. աղիքները դուրս թափուած էին... ես ինքս զարմացած եմ թէ ինչպէ՞ս դիմացաւ եւ ի՞նչպէս ապրեցաւ... Կեանքը... զարմանալի է...

երբեմն երկչոտ թռչունի մը պէս մէկ ոստումով կ'երթայ, կը հեռանայ, երբեմն ալ կը կառչի մարմինին եւ մարդուս ամէն մէկ անդամին փարած կը մնայ՝ հակառակ կրած հարուածներուն... այսպէս կին մը ունեցանք անհամար վէրքերով ծածկուած... սրունքները կտրեցին, մէկ բազուկը հանեցին... աչքերը կուրցած էին, կուրծքին վրայ ամէն ուղղութեան՝ դաշոյնի եւ այրուցքի հետքեր ունէր... իր մարդկային ձեւէն կէսը ջնջուած էր գրեթէ... այլ սակայն երկար ապրեցաւ այդպէս, եւ ուղեղը ·արթուն մնաց..

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Անկախութիւն (Իսթիքլալ) կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը բաց նամակ մը ուղղելով Այզընհաուըրի, կը խնդրէ «բազմաչարչար Մարոքը փրկել Ֆրանսական բռնատիրութենէն»: Այս առթիւ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէ Ֆրանսական իշխանութեանց դէմ, ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ»: — Վարչապետը Ալժերիա պիտի երթայ այս շաբթու եւ կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի:

ՍՊԱՆԻԱՅ արտաքին նախարարը ըսաւ թէ յաջող կ'ընթանան Մ. Նահանգներուն հետ կատարուած բանակցութիւնները, որոնք կը շարունակուին երկու տարիէ ի վեր: Այս առթիւ բացատրեց թէ զին. խարիսխներ «ծախելու խնդիր չկայ, ոչ ալ վարձու տալու. այլ պարզապէս պիտի արտօնեն որ Ամերիկացիները օգտագործեն զանոնք, Սպանիացիներու հետ»:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երկու Ալպանացիներ, իբրեւ լրտես, ուրիշ վեց ամբաստանեալներ ալ՝ 2–25 տարի բանտարկութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին եւ ելմտական նախարարները Ուաշինկթըն մեկնեցան, խորհրդակցելու համար դրամական խընդիրներու մասին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային զինուորները պիտի քաշուին Յունիս 1ին, համաձայն Պերլինի մէջ շրջած զրոյցներու: Այս առթիւ Խ. Միութիւնը պիտի պահանջէ որ վերահաստատուի Գերմանիոյ միութիւնը, Հոենոսէն Օտէր-Նայսէ գիծը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հրահանգուած է զօր. Շտեմենկոյի կազմակերպել կարմիր բանակի 300,000 զինուորներու նպարպումը:

16ԷՆ ՎԱՐ ՏՂՈՑ արգիլուած է սըրճարան եւ զինետուն մտնել, առանց իրենց հօրը, մօրը կամ ուրիշ չափահաս ազգականի մը ընկերակցութեան:

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին մէջ երեւան հանուեցաւ լրտեսական ցանց մը որ կը գործէր ի հաշիւ Խ. Միութեան:

ՊԵԼԺԻՈՅ դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ Երեսփ. Ժողովէն, բուռն ժխորէ մը վերջ: Վարչապետը խոստովանեցաւ թէ Թագաւորը տեսակցութիւն մը շնորհած է «Ֆրանս Սուար»ի թղթակցին:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մամուլը (կարմիր) «Ժողովուրդի Թշնամի» կ'անուանէ հանգուցեալ Նախագահը, Պէնէշ, եւ «բուն ներշնչողը յետադիմական դաւին, որուն ծրագիրները ի դերեւ հանուեցան 1948 Մարտ 25ին» (բոլշեւիկեան դաւ): Կ'ըսուի թէ ձերբակալուած է Պենէշի այրին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մ. ճիւղին թէյասեղանը՝ ի պատիւ 11 Յունուարի պարահանդէսին մասնակցող օրիորդներուն եւ պարոններուն՝ այս Շբ օր. ժամը 15,30ին Սալ Վոլթէրի մէջ, Փլաս տը լ'Օտէոն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Նոր Սերունդի եւ դպրոցի հոգաբարձութեան, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30էն մինչեւ կէս գիշեր, Խըրիմեան դպրոցին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղար. բաժնին կը մասնակցին Բենօ եւ Սէյրան, Իսիի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի: Կ'արտասանեն ընկերներ Արիս Գարայեան եւ Եղիա Սերոբեան: Կ'երգեն Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան եւ Սրբուհի Շահինեան: Հանդէսէն վերջ խնջոյք: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբը: Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐՋԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տօնակատարութիւն խնջոյք նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս շաբաթ, ժամը 20,30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Այս առթիւ Փարիզէն հրաւիրուած են Ընկ. Բենօ (սրինգ) եւ երգեհոնահար Քեսեճեան, որոնք պիտի նուագեն հայկական, կովկասեան պար եւ ռուսական եղանակներ: Պիտի ըլլան նաեւ կովկասեան պարեր: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Եւրոպական պար:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս շաբաթ, ժամը 21ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկերուհի ՏԻԿԻՆ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Պիտի նուագէ սիրուած ջութակահար Պ. Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, դաշնակով պիտի նուագէ ՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբ ժամը 10էն մինչեւ լոյս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քլեռմոն-Ֆեռանէն Պ. Գաբրիէլ Փափազեան 800 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉի Պանիէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին ընկերուհի Ս. Մալխասեանի տունը՝ 21 Սանթիէ տը լա Ռու, Պանիէօ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլօպի մէջ, 7 Պուլվառ տ'Աթէն: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ օժանդակ անդամները:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Սալ ժան ժոռէս վոտէյի մէջ

Պանիէօի մէջ, Նոր Սերունդը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս երկուշաբթի ժամը 20,30ին: Պիտի դասախօսէ Պ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Նիւթը՝ «Առաջին Համաշխարհային պատերազմը եւ հայկական հարցը»: Կը հրաւիրուին բարեկամները, համակիրները եւ երիտասարդները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աճէմեանի, ընկեր ՀՐԱՆԴ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ (Փարիզ) եւ փոխան ծաղկեպսակի Հ. Յ. Դ. հիմնադրամին կը նուիրէ հազար Ֆր.: Նոյն առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Կ. Խաչի մ. ճիւղը:

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու եւ Արիներու միութեանց, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՅՈՎՀ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ, կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ: Բացում՝ Ն. Շնորհալիի »Նոբահրաշ»ով: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, շուետական մարզանքներ, բուրգեր: Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան, խմբապետուհիներ՝ Մ. Մարկոսեան եւ Ժօժ. Թելեան, եւ խմբապետ՝ Հ. Պաքայեան: Պիտի ներկայացուի «Աւարայրի Արծիւ»էն տեսարան մը: Բարեկենդանի ուրախութիւն, տոհմիկ պարեր եւ անակընկալներ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)